ANTONII SCHULTINGII

NOTAE

AD

DIGESTA SEU PANDECTAS.

ANTONII SCHULTINGII

QUONDAM IN ACADEMIA LUGDUNO-
BATAVA JURIS ANTECESSORIS
CELEBERRIMI,

NOTAE

AD

DIGESTA SEU PANDECTAS.

Edidit atque animadversiones suas adjecit

NICOLAUS SMALLENBURG,

IN EADEM ACADEMIA JUR. PROF. ORD.

TOMUS QUINTUS.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud S. ET I. LUCHTMANS,
ACADEMIAE TYPOGRAPHOS.
MDCCCXXV.

DIGESTORUM

SEU

PANDECTARUM

PARS QUINTA.

Hanc solam barbaris seculis in Italia Ravennae servatam, ex Deciano scribit Duck. *de Us. et auctorit. Jur. Civ.* I. 5. *num.* 12. cui fidem non habeo (1).

(1) De Juris Romani usu medii aevi temporibus in primis videndus est von Savigny, *Geschichte des Römischen Rechts im Mittelalter*, *Tom.* II.

LIBER VICESIMUS OCTAVUS.

TITULUS PRIMUS.

QUI TESTAMENTA FACERE POSSUNT, ET QUEMADMODUM TESTAMENTA FIANT.

Testamentum μία ἀληθὴς φωνὴ Romanis, Lucian. *Nigrin. p.* 37. (1) — De testamentorum licentia Lips. *ad Tacit. Annal.* VI. 38. (2) — In iis ab amicis suis praeteriri, minus decorum. Abram. *ad Cicer. Philipp.* II. 27. (3).

(1) Ad quem locum vid. Hemsterh. in *edit. Reitz. Tom.* I. *p.* 70. *seq.*
(2) Et XIV. 50.
(3) Et Ernest. *ibid.* II. 16. Ceterum, de *Origine tes-*

tamenti factionis, et ritu testandi antiquo Exercitationem conscripsit Heineck. *Oper. Tom.* II. *p.* 484. *seqq.* Tractationem de *Origine atque progressu testamenti factionis, praesertim apud Romanos*, Alb. Diet. Trekell. Add. J. H. Dernburg, *Beytrage zur geschichte der Testamente.* Bonn. 1821. Von Savigney, *Beytrag zur geschichte der Römischen Testamente*, in der *Zeitschrift für geschichtl. Rechtswiss. Tom.* I. *num.* 5. Spangenberg, *Beytrag zu der Lehre von den Testamenten*, in dem *Archiv für die Civilist. Praxis, Tom.* V. *num.* 5. *p.* 144. *seqq.* Ad singulas hujus Tituli Leges commentatus est Cujacius, *Oper. Tom.* I. *p.* 1063. *seqq.*

L. I.

Testamentum est etc.] De definitione hac, et aliis, quaedam habet Perrenon. *Animadv.* II. 21. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 651.] Sed minus bene (1). Quinctil. *Declam.* 308. *testamentum* dicit *voluntatem defuncti consignatam jure Legibusque civitatis.*

(1) Eodem eam redire, quo Ulpiani *in Fragm. Tit.* 20. §. 1. ait Schulting. *ibid. not.* 2. Pluribus Modestini definitionem exposuerunt Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* Wisfenbach. *in Disp. ad eund. Tit.* §. 2. *seqq.* Georg. Chr. Gebauer. *in Praef. ad Trekell. de orig. atque progr. testam. fact. praesertim ap. Rom. p.* 5. *seqq.*

L. II.

Ejus temporis, quo testamentum facit,] Vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 21.

Non corporis sanitas,] De qua tamen passim protestabantur. Chrysost. *in Act. Serm.* II. *p.* 615. — Nec linguae. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 6. *num.* 1. *seq.* Mev. *ad Jus Lubec.* II. 1. 1. *num.* 23. *seq.*

L. III.

Sed publici juris est.] Conf. *L.* 13. *Cod. de testam.* add. Cujac. *ad L.* 38. *de pact.* Male vero hinc Pratejus testamenti jus ad jus publicum retulit, notatus a Rittersh. *ad Novell. Proœm. Cap.* 6. *num.* 4. Bene etiam Leonin. *Emend.* VI. 17. notat Raevardum, legentem: *non publici, sed privati juris* (1).

(1) Egit etiam de hac Lege Charond. *Verisim.* I. 12. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 757. Vulgo addit *ideoque forma ejus privatorum pactis non laeditur*, notat Brencm. h. — Sequens *Lex.* 4. exstat in Gaj. *Instit. Veron. Lib.* II. §. 114.

L. V.

Ulpianus Lib. VI. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 1. *de manumiss.* (1).

(1) Pro *a qua aetate* Hal. et Vulg. habent: *qua aetate.* Sed vid. Forner. *Selection.* III. 30. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 121. *Sextam horam noctis* esse *mediam noctem*, docet Ant. Augustin. *Emend.* IV. 13. in eod. Thes. *Tom.* IV. *p.* 1544. *seq.* add. de hac Lege Rucker. *Diss. de Civ. et nat. temp. comp. Cap.* 2. §. 1. et *Cap.* 5. §. 12.

L. VI.

§. 1.

Surdus, mutus testamentum facere non possunt.] Vid. *L.* 9. §. 1. *unde cogn.* (1).

(1) Add. Ulpian. *Fragm. Tit.* 20. §. 13. De Jure novo vid. *L.* 10. *Cod. qui testam. fac. poss.* Post *valetudine* Vulg. inserit *adversa.* Non opus. Vid. Brencm. h. et Brisson. *de Verb. Sign.* in voc.

L. VII.

Si mutus, aut surdus,] Vid. *L.* 9. §. 1. *unde cogn.* (1).

(1) Add. Fr. Ramos del Manzan. *ad LL. Jul. et Pap.* I. 9. §. 5. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 74. De jure novo vid. *L.* 10. *Cod. qui test. fac. poss.*

L. VIII. (1).

(1) De *Testamento facto apud hostes* egit Majans. *Disp.* XXXI. Pro *publicabuntur* in seq. §. 1. Graecos ex *Nov.* 134. *Cap. ult.* habere: δίδοται κατιοῦσιν, ἢ ἀνιοῦσιν, ἢ δημεύεται, et sic saepius eos priora de posterioribus Principum Constitutionibus in ipso contextu corrigere, notat Leunclav. *Notat.* II. 60. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1518.

§. 2.

In insulam deportati in eadem caussa sunt.] Et ne possunt quidem Lege peregrina testari ex Constitutione Tiberii. Dion Cass. *Lib.* LVII. *p.* 618. Vid. [Schulting.] *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 20. §. 14. [*not.* 45.]

§. 3.

Et quibus terra Italica et sua provincia interdicitur,] Vid. Sueton. *in Claud. cap.* 23. et notata ad *L. ult. de interd. et releg.* — Damnari *ad ferrum* in seq. §. 4. esse damnari *ad gladium*, seu *ludum gladiatorium*, notat Pothier. *ad h. l.* add. Brisson. *de Verb. Sign.* voce *ferrum, num.* 3. Graeci etiam *ferrum* ξίφος interpretantur. Vid. Leunclav. *Notat. loc. modo laud.*

L. IX.

Si quis post accusationem etc.] Vid. Fab. *Cod.* VI. 5. *Def.* 21. (1).

(1)

(1) Ubi agit de reo laesae majestatis, add. Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17.

L. X.

Qui manus amisit (1), etc.] Vid. Ferand. Adduens. *Explication.* I. 29. [in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 538.]

(1) Basil. τοῦ χειροκοπηθέντος. Brencm. *h.* Verba: *quamvis scribere non posfit*, addita esse ex *L.* 29. *Cod. de testam.* cenfet Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 258.

L. XI.

Obfides *testari non posfunt*, etc.] Lopez. *Animadv. Cap.* 18. [in Thef. Otton. *Tom.* III. *p.* 472.] (1) male.

(1) Qui intelligit datos a Romanis alii populo: quod mavult etiam Maran. *loc. modo laud.* Sed acceptos a populo Romano intelligi, censet Pagan. Gaudent. *Jurid. Expofition.* II. 2. in Thef. Otton. *Tom.* III. *p.* 370. Vid. et Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 109.

L. XII.

Licet minus proprie necesfarius heres dicatur:] Vid. Govean. *ad L.* 1. §. 1. *ad L. Falc.* [*Oper. p.* 228.] (1).

(1) Ad verba feq. *L.* 13. *pr. cum liberi manent*, vid. Lopez. *loc. modo cit. p.* 471.

L. XIV.

Testamentum facere non potest,] D. Goth. *in not* „ Hodie potest." Facit huc §. 3. *Inst. de hered. quae ab int. def.*

L. XV.

De statu suo dubitantes,] Vid. *L.* 1. *pr. de Legat.* 3°.

 L. 2.

L. 2. §. *pen. unde cognat.* Non, qui tantum litigant. Mercer. *Opinion.* II. 21. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1609. *seq.*]

L. XVI.

Et postumus,] Male a D. Goth. *in not.* opponitur *L.* 29. §. 15. *de lib. et post.*

Et surdus,] Κωφὸς καὶ ἄλαλος, Basil. [*Tom.* IV. *p.* 771.]

§. I.

Marcellus notat: etc.] Junge *L.* 63. *de adq. vel omitt. hered.* *L.* 24. *de oblig. et action.*

Nam etiam compotibus mentis personales *actiones etiam* (1) *ignorantibus adquiruntur.*] Pro *personales* Faber, *Conj.* VIII. 19. legit *personis tales*, probante Bachovio, *ad Treutl.* *Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 7. *Lit. a.* *p.* 834. vel saltem probabile id putante. Sed forte non opus; nec enim hinc sequitur, non etiam inde agi posse in rem. add. Ches. *Different. Jur. Cap.* 47. *num.* 5. [in Jurispr. Rom. et Attic. *Tom.* II. *p.* 767.] Late pro Vulgata Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 8. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 552. *seqq.*]

(1) De repetitione τοῦ *etiam* vid. Duker. *ad Flor.* II. 6. *p.* 312. add. notata superius ad *L.* 1. §. 1. *de just. et jur. not.* 3. — Sequens *L.* 17. exstat in *Sentent. Paul.* III. 4. §. 11. in *Jurispr. Antejustin.* Schultingii.

L. XVIII. (1).

(1) Ad verba: *cum neque testamenti factionem habeat*, vid. Forner. *Rer. Quotid.* III. 23. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 218. et Pothier. *in not. ad h. l.*

§. I.

§. 1.

Ergo nec testamentum facere poterit, etc.] Horatii vetus Interpres *ad Sat*. II. 3. *vs*. 181: ait, hos nec ex testamento accipere (1).

(1) Add. Grotium, *in Flor. Sparsion. p*. 193. et vid. notata superius ad *L*. 21. *pr. de testib*.

L. XX.

Qui testamento heres instituitur, in eodem testamento testis esse non potest.] Imo, vivo Ulpiano, potuit. Manum Triboniani hic agnoscimus (1). Cujacius, *ad h. l*. accipit de testamento jure Praetorio facto (2): quod satis non facit. Sic et Faber, *de Errorib. Pragm. Dec*. 66. *error*. 2. et Bynkersh. *Obs*. VIII. 28.

(1) Etiam agnoscit Wissenbach. *in Emblem. Tribon. Cap*. 5. *p*. 79.

(2) Aliter Wybo, *in Tribon. Defens. p*. 316. Vid. et Em. Soarez. Ribeir. *Obs. Jur*. I. 18. in Thes. Meerman. *Tom*. V. *p*. 578.

§. 2.

Et Marcellus Lib. X. *Digestorum scribit, posse*:] Contra §. 9. *Inst. de testam. ordin*. ubi vid. Vinnium.

§. 3.

Super perhibendis *testimoniis*] *Prohibendis* legit Forner. *Rer. Quotid*. II. 3. [in Thes. Otton. *Tom*. II. *p*. 163.] (1).

(1) Probante Pothier. *in not. ad h. l*. Sed vid. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit*. 20. §. 9. *not*. 31.

§. 5.

Eum, qui Lege repetundarum damnatus est, ad testa-

mentum adhiberi posse, *existimo*, etc.] Ita Flor. et sic lectum hic olim, testantur ſaepius Baſilic. Schol. *ad Lib.* XXI. *Tom.* II. *p.* 554. *et* 555. Mens Ulpiani, non debere leges poenales extendi, et prohiberi tantum hujus testimonium judiciale. *L.* 6. §. 1. *ad L. Jul. repet.* (1) etſi alia Paulo mens *L.* 15. *de testib.* (2) add. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. ad L. Jul. repet.* quem non bene carpit Gravin. *de Orig. Jur.* III. 94.

(1) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 4. *not.* 44. in *Jurispr. Antejust. p.* 344. Marckart. *Probab. rec. lection.* I. *p.* 22. *ſeqq.* Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 5. §. 10. *p.* 32. Sed negationem addit quoque Voet. *ad h. t. Pand.* §. 7. eamque in contextum recepit Pothier. *in Pand. Justin. h. t. num.* 9.

(2) Ad quam vid. notata.

§. 6.

Mulier testimonium dicere in testamento etc.] Junge *L.* 2. *de reg. jur.* (1).

(1) Late de hoc §. egit Constantin. *Subtil. Enodat.* I. 26. in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 527. *ſeqq.* add. notata superius ad *L.* 18. *de testib.*

§. 7.

Servus quoque etc.] Niſi publicus ſit. Ulpian. *in Fragm. Tit.* 20. §. *ult.* add. Pith. *ad Collat. LL. Moſaic. et Rom. Tit.* 5. §. 2. *not.* 4.

Cum Juris Civilis communionem non habeat in totum,] Vid. Jac. Gothofr. *ad L. ult. Cod. Theod. de fid. test. et instr.* [*Tom.* IV. *p.* 350.] (1). In hoc differt ab *addicto.* Quinctil. *Inſt. Orat.* VII. 3. quem non bene accipit Salmaſ. *de Modo uſur. Cap.* 19. *p.* 875.

(1) Add. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 258.

§. 8.

§. 8.

Donec suprema contestatio peragatur.] Vid. *L.* 21. *Cod. de testam.*

§. 9.

Non tamen intelligentiam sermonis exigimus: etc.] Vid. *L.* 21. *Cod. de testam.* Forner. *Selection.* II. 12. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 60.] Jac. Gothofred. *ad L.* 3. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* I. *p.* 380.]

L. XXI.

Heredes palam, ita ut exaudiri possint, nuncupandi sunt.] Vid. Cicer. *ad Attic.* VII. 2. Nec satis est, relationem fieri ad schedam. Cyriac. *Controv.* 444. *num.* 107. Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 69. *error.* 3. *et* 4. (1).

Et, si plures fuerint testes adhibiti, etc.] Quod non nocet. Paul. *in Sentent.* III. 4. §. 10.

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand. num.* 11.

§. 1.

Quod vero quis obscurius in testamento etc.] Alia declaratio, quae non versatur circa talia dubia, est instar novae dispositionis. Cyriac. *Controv.* 90. *num.* 43. ubi plura (1).

Utique placeret conjectionem *fieri ejus*, etc.] D. Goth. *in not.* „*conjectio* est conjectura." Male id verbum hic et alibi accipit Raevard. *Conjectan.* I. 15.

(1) Add. Voet. *ad Tit. Pand. de reb. dub. num.* 1.

§. 2.

In quibus testes rogati *adesse debent*,] Honorificum hoc fuit. Abram. *ad Cicer. in Vatin. Cap.* 2.

§. 8.

Uno contextu actus testari oportet.] D. Goth. *in not.* „ Al. *actionis.*" Male. *Actus* verbum proprium solennibus. Jac. Gothofred. *ad L. casus majoris. p.* 70. [*Oper. Minor. p.* 647.] (1).

Est autem uno contextu, etc.] Priora Sabini, haec Ulpiani.

(1) Non opus esse hac correctione, notavit quoque Brencm. *h.*

L. XXII.

§. 1.

Conditionem testium tunc inspicere debemus, cum signarent, etc.] Non ita in aliis caussis. Cujac. *ad h. l.* (1) Nisi forte sensu nunc testes careant, quo ante quid perceperint. add. Stryck. *de Jur. Sens. Diss.* II. *Cap.* 4. *num.* 26.

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 25. — In seq. §. 2. pro *quasi alieno* forte legendum: *quamvis alieno*, conjicit Abram. *ad Cicer. pro Milon. Cap.* 49. Non putem necesse.

§. 3.

Si signa turbata *sint* etc.] *Turbata cera*, Quinctil. *Inst. Orat.* XII. 8. [*p.* 1079. ed. Burm.] add. Salmas. *de Subscrib. et sign. testam. Cap.* 17. *p.* 170.

§. 4.

Si quis ex testibus nomen suum non adscripserit, verumtamen signaverit, etc.] Facit huc *L. pen. h. t.* (1).

(1) Ad quam vid. notata.

§. 5.

Et magis est, ut tantum annulo *quis possit signare:*] Vid. Connan. *Comm.* IX. 2. Panciroi. *Thes. Var. Lection.* I. 14. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 943.] D. Goth. *in not.* „*ut non tantum annulo*, Hotoman. etc." Etiam Vinn. *ad* §. 5. *Inst. h. t.* et Salmas. *de Modo usur. Cap.* XI. *p.* 456. Ego nihil mutem. An facit huc Atejus Capito apud Macrob. *Saturnal.* VII. 13. *Veteres non ornatus, sed signandi caussa annulum secum circumferebant. Unde nec plus habere, quam unum licebat, nec cuiquam, nisi libero: quos solos fides decebat, quae signaculo continetur.* etc. Sed tamen hoc spectat veteres, non tempora Ulpiani: nota quoque, Praetorem exigere signa, non praecise annulum (1).

Dum tamen habeat χαρακτῆρα (2).] De his Freher. *Parerg.* I. 20. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 888. *seq.*] Vult vero, non debere esse annulum talem, qui sit inter ornamenta. *L.* 74. *de verb. sign. L.* 25. §. 10. *de aur. arg. leg.* quales dicuntur *sigillaricii* apud Vopisc. *in Aurelian. Cap.* 50. (3). Olim et annulum signatorium vocarunt *symbolum.* Plin. *Hist. Nat.* XXXIII. 1. ubi Harduin. (4).

(1) Hoc possit videri magis favere emendationi Hotomanni aliorumque: quam tamen etiam rejiciunt Huber. *in Prael. ad h. t. Inst.* §. 12. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 207. Heinecc. *in Additam. ad Vinn. d. loc.* Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* I. 13.

(2) Versio Latina: *id est, formam, insculptamque signis imaginem*, non exstat in Cod. Flor.

(3) Add. Pagan. Gaudent. *Jurid. Exposition.* II. 44. in Thes. Otton *Tom.* III. *p.* 392.

(4) Add. Herm. Cannegiet. *loc. modo laud. p.* 86.

§. 7.

§. 7.

Et si linteo,] Quod differt a *lino*. Salmas. *de Subscrib. et sign. testam. Cap.* 10. *p.* 120. et *Cap.* 25. *p.* 256. (1).

(1) Add. Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de his quae in test. del.*

L. XXIII.

Idem Lib. IV. *Disputationum.*] Junge *L.* 2. *de his quae in test. del.* (1).

(1) De verbo *resignaverit* vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 7. §. 1. *not.* 5. — Ad seq. *L.* 24. vid. Interpp. *ad* §. 13. *Inst. de testam. ordin.*

L. XXV.

Si is, qui testamentum faceret, heredibus primis nuncupatis, etc.] Idem, si hoc acciderit circa legatum. Merend. *Controv. Jur.* IV. 48. ubi haec Lex potuerat etiam allegari.

L. XXVI.

Gajus Lib. XXII. *ad Edictum Provinciale.*] Junge *L.* 12. et 19. *de injur.*

Cum Lege quis intestabilis jubetur esse, etc.] Add. *L.* 18. §. 1. *h. t.* et Reinold. *Varior. Cap.* 6. In testamento hoc quis jubet apud Horat. *Sat.* II. 3. *vs.* 181.

L. XXVII.

Aut valide (1) *stulta est consultatio tua:*] Consultationum ineptarum exempla apud Freher. *Parerg.* II. 6. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 912. *seq.*] cui tamen in eo non accedo, quod putat, illas a JCtis esse propositas (2).

(1)

(1) Hal. et omnes *valde*. Vid. Brencm. *h.* qui praeterea notat, pro *consuleris*, ut Flor. legitur in praecedentibus verbis, rescribendum: *consulis*, aut *consulueris*.

(2) Add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 20. et Otton. *in Vit. Serv. Sulpic. Cap.* 4. §. 6. in Thes. Jur. *Tom.* V. *p.* 1578.

L. XXIX.

Ex ea scriptura, quae ad testamentum faciendum parabatur, etc.] Vid. Salmas. *de Subscrib. et sign. test. Cap.* 28. *p.* 291.

Nec ea, quae fideicommissorum verba habent, peti posse.] Vid. Fab. *Cod.* VI. 5. *Def.* 27. Sand. *Decis.* IV. 1. *Def.* 5. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* III. *Const.* 5. *Def.* 23. Nec quae in usus pios relicta. *Consil. JCtor. Batav.* III. 39.

§. 1.

Ex his verbis, quae scriptura paterfam. addidit, ταύτην τὴν διαθήκην etc. (1)] Vid. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* III. *Const.* 4. *Def.* 38. (2).

(1) Versio Latina: *hoc testamentum volo esse ratum, quacunque ratione poterit*, non exstat in Cod. Flor.

(2) Add. Wissenbach. *in Disp ad Tit. Pand. de Jur. Codicill.* §. 12. et Voet. *ad eund. Tit.* §. 6. *seqq.*

L. XXX.

Quis et cujus testamentum signaverit.] *Signaverit* est Futurum Subjunctivi (1). Salmas. *de Subscrib. et sign. testam. Cap.* 21. *p.* 220. et *Cap.* 23. *p.* 232. accipit pro *subscripserit*, aut legi vult *subsignaverit*. add. Idem, *de Modo usur. Cap.* XI. *p.* 437. *seq.* et *p.* 446. et *de Subscrib. et sign. testam. Cap.* 24. *p.* 244. et *Cap.* 30. *p.* 298.

(1) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 4. *not.* 18. *in Jurispr. Antejustin. p.* 344. Verum neque hanc Legem, neque praec. *L.* 22. §. 4. pertinere ad *subscriptionem* testamenti, sed ad ejus *superscriptionem*, egregie observavit von Savigny, *Geschichte des Römischen Rechts im mittelalter*, II. 12. *p.* 182. *seqq.* et latius confirmavit Ern. Spangenberg. *loc. ad inscript. h. t. laud. Proprio chirographo* hic idem est ac *propria manu.* Vid. Torrent. *ad Sueton. in Vespasian. Cap.* 3. ed. Burman. *Tom.* II. *p.* 272.

L. XXXI.

Ejus bona, qui se Imperatorem facturum heredem esse jactaverat (1), *a Fisco occupari non possunt.*] Alia mens Caligulae. Vid. Sueton. *in Calig. Cap.* 38.

(1) Nec tamen testamento jure facto heredem eum instituerat. Pothier. *in not. ad h. l.*

TITULUS II.

DE LIBERIS ET POSTHUMIS HEREDIBUS INSTITUENDIS, VEL EXHEREDANDIS.

De liberis et posthumis] Vid. differentias inter hos apud Fabrot. *ad Cujac. Paratitl. ad Tit. Cod. de post. hered. inst.* In Pand. Flor. scribitur *postumus*, sine adspiratione, quod debuerant sequi editores. Vid. D. Goth. *in not. ad L.* 3. §. 1. *tit. seq.* (1).

(1) Add. Duker. *ad Flor.* I. 11. §. 2. *p.* 92. et Oudendorp. *ad Appulej. Metam. Lib.* VI. *p.* 443. — Singulas h. t. Leges exposuit Cujacius, *Oper. Tom.* I. *p.* 1677. *seqq.* — In *L.* 1. pro *nomen*, *et praenomen* etc. Hoffman, *Melet. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 6. ope geminationis, legit: *num nomen*, vel *nomenne* etc. Non opus: elegantius enim *an*, *utrum*,

utrum, *num*, primo loco omitti, docet Burman. *ad Quinctil. Inst. Orator.* V. 13. *p.* 462.

L. II.

Benigna interpretatione *potius a plerisque respondetur*, etc.] Aliter *filii* voce omnes venient. *L.* 10. *de reb. dub.* ubi vid. notata.

L. III. (1).

(1) *Et, si cum convicio dixerit*, non nominandus etc. Vid. de ejusmodi exheredatione Forner. *Rer. Quotid.* V. 25. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 276. et Herald. *Obs. et Emend. cap.* 28. in eod. Thes. *Tom.* II. *p.* 1345. add. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 30. et II. 29. in eod. Thes. *Tom.* IV. *p.* 1303. et 1347. Pro *ex adultero* Hal. et omnes habere: *ex adulterio*, notat Brencm. *h.* Sed rectam esse Florentinam, monet Cujac. *ad h. l.* et Tract. IV. *ad Afric. in expl. L.* 14. *h. t.*

§. 1.

Pure autem filium exheredari (1), *Julianus putat*, etc.] Aliud in casu *L.* 4. *Cod. de instit. et substit.*

(1) Vulg. *exheredandum.* Vid. Brencm. *h.* Non opus. *Debere* saepius subintelligitur. Vid. notata superius ad *L.* 19. §. 2. *de judic. L.* 5. §. 4. *de cond. causs. dat. causs. non sec. L.* 5. §. 6. *commod. vel contra.*

§. 2.

Si ita eum exheredaverit: quisquis mihi erit filius, exheres esto.] *Quisquis mihi heres erit, filius* etc. Al. (1) quod probo, et sic Cujac. *ad h. l.*

(1) Ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Jensius *in Strict. ad Pand. p.* 183. *τὸ heres* subintelligit, legens: *quisquis mihi erit, filius* etc. add. de hoc §. Voorda, *Interpr.* II. 18. *p.* 187. *seq.*

L. IV.

L. IV.

Verum is quoque, qui ex quacunque uxore nascatur.] Aliud, si scripserit *ventrem*. Ant. Merend. *Contr. Jur.* XV. 49.

L. VI.

Sed est quaesitum, an is, qui generare facile non possit, postumum heredem facere possit? etc.] Vid. Jan. a Costa, *ad* §. 9. *Inst. de adoption.* (1).

(1) Add. Amaya, *Obs.* III. 6. *num.* 69. *seqq.* — In seq. *L.* 7. pro *et vivo patre* Graecos legisse videri: *etsi vivo patre*, observat Leunclav. *Notat.* II. 61. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1518. add. Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de bon. poss. contra tabb. Oper. p.* 371. *seq.*

L. VIII.

Ut natus vivo patre,] D. Goth. *in not.* „*vivo Primo*, Cujac. etc." Probante Fouquel. *ad* §. *ult. Inst. de vulg. substit.* (1).

(1) Ad verba praecedentia: *secundum sententiam, qua utimur*, vid. Maran. in Paratitl. *ad h. t. Pand. p.* 261.

L. IX.

§. 2.

Quod moriente avo filii jus (1) *pependerit*, etc.] *Illius jus* legit Faber, *Conj.* X. 12. non improbante Vinnio, *ad* §. 4. *Inst. de pup. substit.* Ego non muto. add. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 12. *Thes.* 2. *Lit. b. p.* 701. *seq.* (2).

Quod *testamentum destituitur*,] Lege: *quo*, et mox pro *non quod moritur* lege: *non quo* etc. Sic Rob. Steph. (3).

(1)

(1) Flor. *filiius*, unde Taurell. *fill ius*. Vid. Brencm. *h.*
(2) Et Langebek. *Annotation. Cap.* 20. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 560.
(3) Et ita jam Flor. correctum esse, et omnes habere, notat Brencm. *h.*

§. 3.

Non putat rumpi testamentum] Superius.

L. X.

Commodissime is, *qui nondum natus est*, etc.] *Commodissime filius*, *qui* etc. et mox pro *natus rumpit*, *filius natus rumpit*, Pomponium scripsisse, sed a Triboniano mutata haec esse, putat Freher. *Parerg.* I. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 863.] quod non probo, nec Bynkersh. *Obs.* VIII. 22. ubi de hac Lege (1).

Natus rumpit testamentum:] Pro parte hoc mutatum *L. ult. Cod. de post. hered. inst.* (2) JCtorum non est, talia facere. Cujac. *ad h. l.* Vid. et *Orationem nostram de Jurispr. Ciceron.* Non procedit in foro illud Plinii, *Epist.* IV. 10. id quod testator se scripsisse credidit, habendum, ac si vere scripserit.

Quia hic filius nec sub conditione quidem scriptus heres *intelligitur*, etc.] *Exheres* legit Freher. *d. loc.* (3) quod nondum probo, etsi non sit inelegans. Improbat et Leonin. *Emend.* VI. 5. (4).

(1) De qua vid. et Kellinghusen. *Diss. de Legib. nonnullis Roman. Cap.* 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 16. *seqq.*
(2) Conf. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 11. *Thes.* 3. *Lit. d. p.* 606.
(3) Et Wissenbach. *in Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 80.
(4) Et Wybo, *in Tribon. defens. p.* 317. *seq.* Late de hac ratione agit Bynkersh. *loc. laud.* De verbo *apprehensus* vid. Schulting. *ad Paul. sent.* IV. 8. *not.* 9.

L. XI.

In suis heredibus evidentius apparet, continuationem dominii eo rem (1) *perducere*, etc.] Haec est ficta. Merend. *Controv. Jur.* XI. 42. ubi de hac Lege (2).

Quasi olim hi domini essent, etc.] *Quibuscum vivi bona nostra partimur*, Cicer. *in Verr.* I. 44. add. Perizon. *Diss.* II. *p.* 138. Facit huc Lactant. *Divin. Instit.* IV. 29. Quaedam Bynkersh. *Obs.* I. 19.

Nec obstat, quod licet eos exheredare,] Hodie tamen etiam querelam habent.

Quod (3) *et occidere licebat.*] Nihil hic mutatum a Triboniano, uti vult Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. [§. 8. *not.* 48.] (4). Jam enim sub Paulo id jus imminutum fuisse videtur. Vid. *L.* 5. *de L. Pomp. de parricid. L.* 2. *ad L. Corn. de Sic.* Dion. Cass. *Lib.* LIII. *p.* 509. Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de lib. causs.* Merill. *Obs.* I. 40. (5). — Defendit hoc jus Bodin. *de Republ.* I. 4. Invehitur in illud Auctor, *Nouv. Rep. Lit. Tom.* II. *p.* 17.

(1) In aliis Codd. male legi *eorum*, notat Zoannett. *Restitution. Cap.* 19. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 660. Al. *eam rem.* Vid. D. Goth. *in not.*

(2) Add. Fr. Ramos del Manzan. *ad LL. Jul. et Pap.* I. 23. §. 2. seq. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 107. et Puttman. *Probab.* I. 8. *p.* 66. *seq.*

(3) Hal. et Vulg. *quos.* Vid. Brencm. *h.*

(4) Et Wissenbach. *in Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 81.

(5) Conf. Schulting. *ad d. loc. Collat. not.* 48. et in *Enarr. Tit. Pand. de his qui sunt sui vel al. jur.* §. 3. add. Otton. *in Papinian. Cap.* 7. §. 1. *p.* 128. Bynkersh. *de Jur. occid. lib. Cap.* 4. circa fin. Wybon. *in Tribon. defens. p.* 320. Vid. et Noodt. *ad Tit. Pand. de his qui sunt sui vel al. jur.* Vs. *Mitto dominicam potestatem* etc. circa fin. — Ad seq. *L.* 12. §. 1. vid. Mascov. *de Sect. Sabin. et Proculian. Cap.* 9. §. 16.

L. XIII.

L. XIII.

Si ita scriptum sit, etc.] Vid. de hac Lege Averani, *Interpr. jur.* I. 21. §. 6. (1).

Filia unam partem *habeat*:] Quae hoc tempore legitimam excedebat; non vero eam continet post *Nov.* 18.

Ideo ad hujusmodi sententiam humanitate suggerente decursum est:] Facit huc *L.* 29. §. 15. *h. t.* et *L.* 14. *tit. seq.* (2).

(1) Et Majans. *Disp.* XXXVII. §. 8. Dissertationem ad hanc Legem conscripsit Joh. Danckaarts. Lugd. Batav. 1731.

(2) Add. Pothier. *in not. ad h. l.*

§. 1.

Hereditatem *adimi non posse*,] D. Goth. *in not.* „*Libertatem*, Cujac. *ad h. l.*" Add. *L.* 6. *in fin. de hered. inst.* Jan. a Costa, *ad* §. 1. *Inst. de hered. instit.* Bachov. *ad Treutl. Disp.* XII. *Thes.* 1. *Lit. c. et d.* (1). Gilb. Regius, *Enantioφ.* II. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1501.] Vulgatam tuetur (2): non bene. *Hereditatem servo*, edit. Rob. Steph.

(1) Conf. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 12. *not.* 34.

(2) Nihil quoque mutat Jo. Cannegiet. *ad d. loc. Ulp.* *p.* 96. et Pothier. *in not. ad h. l.* in *Pand. Justin. Tit. de jur. codicill. num.* 10. et posse hunc §. salva scriptura explicari ex *L.* 44. *de hered. instit.*, censet Bynk. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

L. XIV.

Secundum tamen gradum vitiari placet,] Vid. *L.* 8. *h. t.*

Nam et cum duobus heredibus institutis, et in singulo-

rum

rum locum *facta substitutione*, etc.] Hic et uno deficiente substitutioni est locus, secus si utrique sit facta. Cujac. *ad h. l.* et *Tract.* IV. *ad African. in expl. h. l.*

§. 2.

Exheres esto.] Flor. *est* (1).

(1) Sed *esto* mavult etiam Brencm. *h.*

L. XVI.

Si filius etc.] Lex difficillima visa Bartolo. D. Goth. *in not.* „Vid. Cujac. *hic*, etc." Imo, *Obs.* III. 21. Alios citat Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. add. Suerin. *Repet. Lect. Cap.* 35. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 55.] (1).

Omisso postumo,] In utero existente.

Si interim moriatur filius,] Dum hereditas nondum esset delata ex testamento, quod rumpi poterat. *L.* 84. *de adq. vel om. hered.* Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 32. *error.* 8. *num.* 3. *seqq.* Al. post vocem *filius* comma delent (2).

Nepotem tam patri, quam avo suum heredem futurum:] Avo ex testamento (3).

Quia eo tempore, quo is moriatur, certum esse incipit, etc.] Ob mortem filii instituti ipsius: nec refert, postumus sit natus, an non: jam enim testamentum est irritum.

Cum sub ea conditione, quae in ipsius potestate erit,] Et impleri nequit mortis tempore.

Priusquam ei pareret, moriatur.] Vid. *L. ult. de condit. instit.*

(1) Item Lyclam. *Membran.* I. 4. et Jauch. *de Negation. Pand. p.* 189. Sed in primis de hac lege videndus Averan. *Interpr. Jur.* V. 30. §. 13. *seqq.*

(2)

(2) Vid. Jauch. *d. loc.*
(3) Conf. Pothier. *in not. ad h. l.* in *Pand. Justin. Tit. de adq. vel om. hered. num.* 50. Plures casus, quibus idem duobus suus heres existere potest, refert Voorda, *Interpr. et Emend.* I. 7.

L. XVIII.

Multi non notae caussa exheredant filios, etc.] Vid. Sand. *Decis.* IV. 2. *Def.* 3. Idem de praeteritione dicit Mev. *ad Jus Lubec.* II. 1. *Art.* 5. *num.* 5. *seqq.* quod Jure Civili non procedit. Merend. *Controv. Jur.* IV. 25.

L. XXII.

Cum postumus etc.] Conf. *L.* 24. *h. t.*

L. XXIII.

Filio, quem pater post emancipationem a se factam, iterum adrogavit,] Vid. *L.* 12. *de adoption.*

Exheredationem ante scriptam nocere] Non idem in extraneo, in quem exheredatio proprie non cadit. Idem tamen in filio emancipato, in quo exheredatio ex edicto Praetoris tenet. add. *L.* 8. §. 7. *et* 8. *de bon. poss. contra tabb.* (1).

Ne imagine naturae veritas adumbretur,] Nimis subtilis Otto, *in Papinian. Cap.* 7. §. 6. *p.* 151. *seqq.*

(1) Et Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 6. *p.* 283.

§. 1.

Si Titius heres institutus, etc.] Vid. Vinn. *ad pr. Instit. de pupill. substit. num.* 4.

L. XXIV.

Postuma sub conditione etc.] Conf. *L.* 22. *h. t.* (1).

(1) Add. Cujac. *ad Libb. Paul. Quaest. in expl. h. l.*

L. XXV.

Titius testamento heredem instituit, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XXVI. 9.

§. 1.

Albescente coelo,] Sisenna apud Quinctil. *Inst. Orat.* VIII. 3. [*p.* 692. edit. Burm.] *albenti coelo* (1).

Tamen institutionem jure factam videri,] Quae non valuisset, si esset ante facta, cum hic nepos esset persona incerta. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 33. *error.* 6. *num.* 10. *seqq.* (2).

(1) Add. Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. et Heinecc. ad Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *albescere.*

(2) Late hunc locum exposuit Averan. *Interpr. Jur.* V. 18. add. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 59. in Jurispr. Rom. et Attic. *Tom.* II. *p.* 1172. *seq.* — Sequens *L.* 26. exstat in *Jurispr. Antej. Schulting.* *p.* 349.

L. XXVIII.

Et in defectum conditionis exheredatus,] Vid. *L.* 4. *Cod. de instit. et substit.*

Quia dum vivit, neque ex testamento heres, neque exheredatus fuit.] Secus, si ipso vivo alterutrius exstitisset casus. Jas. *ad L.* 4. *Cod. de inst. et subst.* Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Pluribus hanc Legem exposuerunt Langebek. *Annotation. Cap.* 1. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 543. *seqq.* et Averan. *Interpr. Jur.* IV. 29.

§. 2.

In periculum rumpendi testamentum deducit,] Vid. Wis-

Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8. Aliud visum Curiae Tholosanae apud Maynard. *Decision.* V. 9.

Ex aliena (1) *susceptis liberis.*] Idem, si diversus nascatur ab eo, qui institutus est. Fab. *Cod.* VI. 10. *Def.* 1.

(1) Flor. *alia.*

§. 3.

Testator *natum ex ea* etc.] *Testator* delet Leonin. *Emend.* VI. 5. *num.* 2.

Quae tunc propter tenorem *aetatis* etc.] *Tenerum* legit Freher. *Parerg.* I. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 864.] (1). Dissentit Leonin. *d. loc.* quia de tenera aetate hic non agitur. *Tenor* est *habitus.* Cujac. *Obs.* XXVI. 27.

(1) Probante Heineccio, ad Brisson. *de Verb. Sign.* voce *tenor.*

L. XXIX.

Gallus sic posse etc.] Vid. Jan. a Costa, *ad* §. 1. *Inst. de exhered. liber.* (1). Suerin. *Repet. Lection. Cap.* 38. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 65. *seqq.*] Ant. Merend. *Controv. Jur.* XV. 1. *seqq.*

Institui] Et exheredari. Ches. *Different. Jur. Cap.* 73. [in *Jurispr. Rom.* et Attic. *Tom.* II. *p.* 839.]

Induxit;] Inventa formula, quam usus recepit, ut §. 2. *Inst. quib. mod. toll. oblig.* Non Lege, ut vult Pinell. *ad. Tit. Cod. de post. hered. instit. num.* 5.

Si filius meus vivo me morietur,] Filius tantum est in conditione, non institutus. add. §. 10. *h. l.* et Sand. *Decis.* IV. 2. *Def.* 1.

In decem mensibus proximis,] Vid. Serv. *ad Virgil. Eclog.* IV. *vs.* 61. Senec. *Controv.* 23. Tertullianus

vero *de Anima*, *Cap.* 37. ait, ordinarium tempus nativitatis esse initium *decimi* mensis. Idem, *de Carne Christi*, *Cap.* 4. *novem* mensium: et *Adv. Marcion.* IV. 21. *decem.* Novem, Senec. *Epist.* 102. (2).

Heredes sunto.] Hi instituuntur, non substituuntur. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 33. *error.* 7. *et* 8. *num.* 17. Suerin. *d. loc.*

(1) Quem, ut et Vinn. *ad* §. 2. *Inst. eod.* Legem hanc breviter, sed eleganter, exposuisse, monet Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 22. §. 19. *not.* 50. Latius de ea egerunt, praeter Cujacium, et a Schulting. laudatos, Ant. Govean. *Oper. p.* 75. *seqq.* et *p.* 327. *seqq.* Gabr. Vallius, in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 397. *seqq.* Charond. *Verisim.* I. 15. in eod. Thes. *ibid. p.* 718. *seqq.* Constantin. *Subtil. Enodat.* I. 30. in eod. Thes. *Tom.* IV. *p.* 536. *seqq.* Laelius Taurellius, in eod. Thes. *ibid. p.* 1603. *seqq.* Altamiran. *Tract.* VI. *ad Libb. Scaev. Quaest.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p* 450. *seqq.* Fr. Ramos del Manzan. in eod. Thes. *Tom.* VII. *p.* 212. *seqq.* Van Eck. *Diss. ad septem LL. damn.* in *Supplem. Thes. Meerman. p.* 583. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 74. *seqq.* Plura etiam ad eandem Legem notavit Ant. Faber, *Conj. Lib.* IX. et *Lib.* X.

(2) Add. Grotium, *in Flor. Sparsion. p.* 194. et Fabrot. *Exercit.* 1. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1164. *seqq.*

§. 1.

Etiam si non exprimat de morte filii, sed simpliciter instituat,] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 33. *error:* 8: *num.* 15. et *Conj.* IX. 12.

Qui ex verbis concipi possit.] *Qui sex verbis* etc. Nerius, *Analect.* I. 7. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 336.] Male. Al. *et*, non recte. Suerin. *loc. laud.* [*p.* 67.] qui ad hanc Legem multa habet non recta (1).

(1) Vid. de hoc §. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 1. §. 19.

§. 3.

§. 3.

Jam mortuo pronepote,] D. Goth. *in not.* „*Nepote*, Hal. Cujac." Etiam edit. Rob. Steph. 1529. (1).

(1) Et MSS. quoque. Vid. Brencm. *h.* probante Pothier. *in not. ad h. l.*

§. 5.

Si aquae et ignis interdictione peteretur?] Al. *interdictionem pateretur*. Vid. D. Goth. *in not.* et sic Rob. Steph. (1).

Sed ex sententia Legis Velleae etc.] Expungit haec Fab. *Conj.* IX. 3. Sed, etsi de alio casu egerit Lex Velleja, vid. seq. §. 13. potuit tamen Scaevola suo exemplo et hic suadere talem interpretationem. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* XI. *Thes.* 1. *Lit. f. p.* 588. Facit huc seq. §. (2).

(1) Etiam Hal. Putat tamen Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. Florentinam Lectionem servari posse, quum *petere* pro *plectere* etiam occurrat apud Varron. *Fragment. p.* 179.

(2) Conf. Pothier. *in not. ad h. l.* qui etiam, post Cujacium aliosque, observat, in seq. §. 6. in verbis: *vel etiam adhuc illis vivis*, pluralem numerum pro singulari inconsiderate usurpatum esse. Goveanus, *Var. Lection.* I. 31. ea habet pro glossemate.

§. 7.

Si jam mortuo filio pronepotem instituat,] *Nepotem pariat*, Cujac. *ad h. l.* (1). Dissentit Constantin. *Subtil. Enod.* I. 30. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 538.]

(1) Eamque lectionem in contextum recepit Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 52. Ad verba praecedentia: *ibique vivo pariat*, ut Flor. legitur, Hal. in margine habet: *alias additur: avo, et ejus filio*, et sic Vulg. Vid. Brencm. *h.* Sed *vivo* dici pro

eo vivo, uti et in seqq. verbis: *redeatque mortuo*, monuit quoque J. B. Koehler. *Interpr. et Emend. Jur. Rom.* II. 6. *p.* 33. add. Burman. *ad Quinctil. Inst. Orat.* VIII. 4. *p.* 716.

§. 8.

Si nepos post testamentum nascatur, vivo patre suo,] Cum esset scriptus post ejus mortem.

Deinde ex eo concipiatur,] Pronepos.

Isque vivo patre,] *Mortuo patre*, Cujac. *ad h. l.* (1).

Quia pater ipsius non recte institutus esset.] Et in alium casum, ac natus est.

(1) Sic et Vulg. Vid. Brencm. *h.* eamque lectionem in contextum recepit Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 29. Egit de hoc §. etiam Langebek. *Annotation. Cap.* 40. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 579. *seq.*

§. 9.

Ergo et si pronepos admittetur,] *Nepos omittetur*, Cujac. *ad h. l.* (1). Dissentit Constantin. *Subtil. Enod. loc. modo laud.*

Postea vivo filio,] Nepoti superstite. Sic Cujac. *ad h. l.* Dubito, an non aliud lateat: etsi ad sensum bene Cujacius, Charond. [*Verisim.* I. 15. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 726.] legit: *Ergo et sic pronepos*, *qui natus* etc. *postea vivo filio*, *admittetur*, *atque si ex eo natus esset*, *aut adoptatus admittetur* (2).

(1) Et Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 28. Sed dissentit etiam Suerin. *loco supra laud. p.* 73.

(2) *Ergo et sic pronepos* etc. et in fin. pro *adoptatur*, *adoptatus*, deleto Commate post *esset*, Constantin. *loc. laud. p.* 540. qui ait, ita in plerisque exemplaribus legi.

§. 10.

Ut filius duntaxat, etc.] Quem in conditione poni, non

non est satis. Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 5. (1).

Quia possunt praeteriri.] Vid. Jan. a Costa, *ad pr. Inst. de exhered. liber.*

(1) Sequitur: *quod non esse necessario* etc. De qua lectione vid. Brencm. *h.* qui mavult: *necessarium.* Cujac. *ad h. l. quod non est necesse*, et sic Hal.

§. 11.

Nunc de Lege Vellea *videamus:*] *Junia Velleja*, *L.* 10. §. 2. *de testam. tutel. L.* 13. *tit. seq.* Male *Julia* apud Ulpian. *in Fragm. Tit.* 22. §. 19. Puto, latam sub Claudio a. u. c. 799., quo Consules fuere Valerius Asiaticus et M. Junius Silanus. Prior ad breve tempus, teste Dione, *Lib.* LX. *p.* 685. in cujus locum suffectus Vellejus Tutor. arg. *L.* 2. §. 1. *ad SCt. Vellej.* (1).

(1) Conf. Schulting. *ad d. loc. Ulp. not.* 53. Sed vid. et Noordkerk. *Disq. de L. Petron. Cap.* 3. *p.* 93. *seq.* quem sequi mavult Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 2. §. 9. Disputationem de hac Lege scripsit Car. Godofr. Winkler., a Bachio, *ibid.* laudatam. De ejus Legis capitibus quaedam quoque notavit Langebek. *Annotation. Cap.* 41. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 581.

§. 12.

Verum et si vivo patre nascatur:] *Instituatur*, Cujac. *ad h. l.* Vid. D. Goth. *in not.* Non male, vel *nascitur* est a mala manu (1). In Cujacium invehitur Constantin. *Subtil. Enod.* I. 30. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 538.] Sed confundit hunc casum cum specie §. 15. *h. l.*

Nam etsi *ita verba sunt*,] *Tametsi*, legit Constantin. *d. loc.* [*p.* 537.] (2).

(1) Apud Hal. abest. Vid. Geb. *h.* et delet Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 43.
(2) Etiam Alciat. *Parerg.* X. 18. Cujac. *ad h. l.* τὸ *si* delet. De lectione sequentium verborum: *etiamsi vivente parente vivo* etc. vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 13.

Succedentes in locum liberorum non vult Lex rumpere testamentum,] Vid. *L.* 10. §. 2. *de testam. tut.*

Mortuis utique, pronepos *institutus* etc.] Qui rumperet testamentum proavi, avo mortuo. Ergo nihil mutandum (1): et revera statim agnatio rumpit testamentum. *L.* 26. *de vulg. et pup. subst.* Fab. *Conj.* IX. 15. *num.* 3. Constantin. *loc. modo laud.* [*p.* 538.]

(1) *Nepos*, post Goveanum, substituit Cujac. *ad h. l.* et in contextum recepit Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 46. Ant. Muret. *Obs. Jur. Cap.* 15. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 144. legit: *mortuis utrisque, nepos instituti* etc. *Utrisque* etiam Taurell. in margine, et Hal. Vid. Geb. *h.*

§. 14.

Videndum, num hac posteriore parte, etc.] Vid. Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de exhered. liber.*

Et cetera,] *Et ceteri*, Al. (1).

Vivo patre hunc *suum heredem* etc.] *Hunc* scil. filium (2).

(1) Ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Conf. Pothier. *in not. ad h. l.*

§. 15.

Ille casus (1) in difficili *est*,] Nihil muto (2). Sic et *L.* 4. §. 1. *de hered. instit.* *In facili*, Tertullian. *de Cultu femin.* II. 9. add. Bynkersh. *Obs.* I. 25.

Posteriore capite non permittit institui, sed vetat rumpi:]

pi:] Male Perez. *in Prael. ad Tit. Cod. de post. hered. inst. num.* 10. (3).

(1) Pro *specie*. Vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 443.
(2) Al. *indifficilis*, vel etiam aliter. Vid. D. Goth. *in not.* Sed *in difficili* tuentur quoque Gilb. Regius, *Enantioφ.* II. 20. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1507. Duker. *loc. modo cit. p.* 390. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *difficilis.*
(3) In seqq. pro *ut utiliter sit institutus* Hotom. frustra legere: *ut non inutiliter* etc. notavit quoque Jauch. *de Negat. Pand. p.* 208. — Ad seq. §. *ult.* quaedam notavit Langebek. *Annotation. Cap.* 42. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 582.

L. XXX.

Ne praeteritis istis rumpatur *testamentum*,] *Inutile sit*, in *fin. Leg.* Scil. rumpitur a jure. Vid. Averan. *Interpr. Jur.* I. 10. *num.* 54.

L. XXXII.

Si filio emancipato etc.] Vid. *L.* 1. §. *ult. unde liber.*

TITULUS III.

DE INJUSTO, RUMPTO (1), IRRITO FACTO TESTAMENTO.

Irrito] *Procitum* Festo, *de Verb. Sign.* voc. *procitum.*

(1) Hal. et Vulg. *rupto*. Vid. Brencm. *h.* — Ad singulas h. t. Leges commentatus est Cujacius, *Oper. Tom.* I. *p.* 1103. *seqq.* Ad quasdam earum notas scripsit Ant. Muretus, *Oper. Tom.* IV. *p.* 399. *seqq.* — Varie hic a Graecis peccatum esse in laudandis JCtorum nominibus, monet Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 6. — Ad *L.* 1.

conf.

conf. Ulpian. *Fragm. Tit.* 23. §. 1. *seqq.* et Gaji, *Institution, Veronens. Lib.* II. §. 138. *seqq.* Pro *aut in irritum constituitur* legendum: *aut irritum* etc. censet Brencm. *h.* Etiam Hal. *τὸ in* omittit. Vid. Geb. *ibid.*

L. II.

Vel in eo scriptus est, qui ab intestato venire potest:] A Triboniano haec esse, putat Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 195. Vinnius, *ad* §. 7. *Inst. quib. mod. inf. testam.* in fin. accipit de casu, quo vitium est Juris Civilis, non Praetorii (1). Sed Triboniano quoque adscribit Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 37. *error.* 1. in fin. recte.

(1) Aliter Bynkersh. *Obs.* II. 2. in fin.

L. III.

Postumi per virilem sexum *descendentes,*] Olim *postumi virilis sexus.* Tribonianus hic quaedam immutavit. Vid. Cujac. *ad L.* 4. *praec. tit.* et *ad Ulpian. Fragm. Tit.* XI. [§. 4. *not.* 10.] (1). Balduin. *in Justinian. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1074.] Vinn. *ad* §. 1. *Inst. de exhered. liber.* Dissentit Bynkersh. *Obs.* VIII. 23. non bene.

(1) Add. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 22. §. 22. *not.* 57. et Wissenbach. *in Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 82. *seq.* a quo, more suo, dissentit Wybo, *in Trib. defens. p.* 320. *seq.*

§. 3.

Aliam posteriorum:] i. e. *postumorum* (1). Cujac. *Obs.* III. 4.

(1) *Posthumorum* habet Hal., quem in seq. §. 4. pro *a quo postumus exheredatus sit*, male legere: *non sit*, notavit Ant. Augustin. *Emend.* I. 2. in Thes.

Ot-

Otton. *Tom.* IV. *p.* 1435. et Jauch. *de Negation. Pand. p.* 75.

§. 6.

Tamen interdum evenit, ut pars testamenti rumpatur: etc.] Vid. Perez. *in Praelect. ad tit. Cod. de liber. praeterit. num.* 15. (1).

(1) In Cod. Flor. ultimis h. §. verbis: *secundus ruptus est*, adjectum esse: *sed utrum*, uncis postea inclusum, notat Brencm. *h.* propterea putans, hic aliquid deësse.

L. IV.

Denique et deliberantibus primo gradu scriptis heredibus,] *Defuncto postumo*, addi vult Cujac. *ad L.* 8. *tit. praec.* (1).

(1) Et Ant. Muret. *in not. ad h. l. Oper. Tom.* IV. *p.* 400.

L. V.

Sed si a primo gradu praeteritus, etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 30. *error.* 2. *num.* 14. Duaren. *ad h. t. Cap.* 3. Merend. *Controv. Jur.* IV. 24. (1).

(1) Vid. et Pothier. *Tit. de lib. et postum. num.* 40.

L. VI.

Cui ante eum *alii non est delata hereditas:*] Lege: *ante quem* (1).

(1) Sic et Hal. Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *cum ante eum*, et in praecedentibus verbis pro *hunc avo suo futurum heredem*, auctoritate Graecorum, reponit: *hunc avo suum heredem futurum.*

§. 1.

§. 1.

Post mortem avi succedendo,] D. Goth. *in not.* „id est, *agnascendo.*" add. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 10. *Thes.* 7. *Lit. a. p.* 562. *seq.*

§. 2.

Quoniam datur et partui postliminium,] Vid. *L.* 1. *Cod. de postlim. revers.*

§. 5.

Ab hostibus verbi gratia captus,] Vid. seq. §. 12.

Ad actum gerendum,] Vid. Cujac. *ad h. l.* (1). Male Raevard. *Conjectan.* II. 8. (2).

(1) Add. Scip. Gentil. *de Donat. int. vir. et uxor.* III. 9. *pr. Oper. Tom.* IV. *p.* 341. et Pothier. *in not ad h. l.* Verba *actum gerendum* Flor. uncis inclusa esse, notat Brencm. *h.* Quod si germana sint haec verba, pro *pretiumve*, quod sequitur, legendum esse: *pretiumque*, aut particulam disjunctivam copulative intelligendam, putat D'Arnaud. *Diss. de his qui pretii particip. causs. sese venund. pat. Cap.* 3. in fin.

(2) Etiam Amaya, *Obs.* III. 5. *num.* 9. *Actorem civitatis* intelligit Muret. *in not. ad h. l. Oper. Tom.* IV. *p.* 400.

§. 6.

Et non tunc, cum consumtus (1) *est, sed cum sententiam passus* (2) *est:*] Vid. *L.* 29. *de poenis.*

Nam poenae servus efficitur:] Vid. *L.* 12. et 17. *de poenis* (3).

Dubitari non oportet, quin, si voluit id valere, fecisse id credatur.] *Refecisse credatur*, Best. *de Rat. emend. Leg. Cap.* 11. *num.* 3. *p.* 135. *seq.* (4).

(1) Id est, *poena ei irrogata.* Vid. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *consumere*, *num.* 4.

(2)

(2) Id est, *condemnatus*, ut in *Inscript. tit. Pand. de sent. passis, et restitutis.*
(3) Sequitur: *et credo, jure militari testabitur.* Al. *et credo, quod* etc. quâ de re vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 352.
(3) De quo verbo *reficere* vid. Duker. *d. loc.*

§. 7.

Quod si quis taedio vitae, etc.] Nec enim Veteres *αὐτοφονίαν* damnarunt: de quo novissime Bynkersh. *Obs.* IV. 4.

Vel jactationis, *ut quidam Philosophi* (1),] Menag. *ad Diog. Laërt.* VIII. 69. accipit de jactatione mentis, sive de adversa fortuna: quod verbo huic congruit (2). Al. *jactatione*, vid. D. Goth. *in not.* ut ponatur scil. exemplum in Peregrino apud Lucianum, aliisque (3). Alia habet Leonin. *Emendat.* IV. 5.

In ea caussa sunt, ut testamenta eorum valeant.] Vid. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* III. *Const.* 6. *Def. ult.*

Aut si non sint, legioni *ista sunt vindicanda.*] Vid. *L.* 4. §. 17. *de fideic. libert.* (4).

(1) *Mortem sibi consciverint*, addunt Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Add. Otton. *in Praef. Tom.* V. *Thes. Jur. p.* 15.
(3) Vid. Alciat. *Parerg.* IV. 4. et Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 7. §. 1. *p.* 42. qui *jactationis* retinet, et exponit *jactationis caussa.*
(4) Add. Pothier. *in Append. ad Lib.* XXXVIII. *Pand. num.* 15. *Tom.* II. *p.* 659.

§. 8.

Si provocaverint,] D. Goth. *in not.* „Vid. *L.* 13. *qui test. fac. poss.*" Alio pertinet. Vid. *seqq.* (1).

(1) Sequitur: *sunt enim certi status, nec ipsi de se interim* certi. Al. *incerti.* Vid. D. Goth. *in not.* et Geb. *h.* Potest *in* repeti ex praec. litera *m.* Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 6.

et notata superius ad *L.* 2. §. 19. *de orig. Jur. not.* 1.

§. 9.

Vel alia justa caussa,] Interdum et popularis aurae captatio, uti apud Euseb. *Histor. Eccles.* V. 1. *p.* 163. ubi ad bestias damnatus civis Romanus.

§. 11.

Vel alia tali caussa.] Ut *repetundarum*, Accurs. et Cujac. *ad h. l.*

§. 13.

Filiifam. veterani sui juris morte patris factum etc.] D. Goth. *in not.* „ Al. *facti.*" Sic Rob. Steph. (1).

(1) Ipse etiam Taurell. in margine, et Hal. Vid. Geb. *h.*

L. VII.

Quem jure militari poterat:] Vid. *L.* 13. §. 2. *de testam. milit.*

L. VIII.

§. 1.

Testamentum rumpunt.] Lege: *non rumpunt* (1). add. Cujac. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 23. [§. 3. *not.* 6.] (2).

(1) Uti Flor., et in aliis etiam edit. Gothofredi.
(2) Et Schulting. *ibid. not.* 7. Conf. Gaj. *Inst. Veron. Lib.* II. §. 141.

L. XII.

Licet juris scrupulositate, nimiaque subtilitate, etc.] Sic et *L.* 59. §. 1. *de jur. dot.* et *L.* 4. §. 2. *de manumiss. testam.*

Attamen si signatum fuerit testamentum, etc.] Hoc non

non extendendum ad casum jam nati et praeteriti, vel postumi, viventis. Cujac. *ad L.* 7. *tit. praec.* Fab. *Conject.* IX. 15. *seq.* (1).

Remque obtinebit,] Sic *rem habere* dixit Cicer. *de Offic.* III. 18.

Idcircoque legatarii et fideicommissarii habebunt ea, etc.] Vid. Fab. *Cod.* VI. 10. *Def.* 1. *not.* 10. et VI. 17. *Def.* 4. *not.* 9.

Si bonorum possessio data fuerit ei, qui rem ab intestato auferre possit (2).] Imo et simpliciter in casu *L.* 17. *h. t.* Hic autem bonorum possessionem petens, voluntatem defuncti agnoscit. Ches. *Different. Jur. Cap.* 46. *num.* 6. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 764]

(1) Ubi late egit de hac Lege, de qua vid. et Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de bonor. poss. contra tabb. Oper. p.* 371.

(2) Quo casu, etsi bonorum possessionem sec. tabb. omitteret, legata sustinerentur ex edicto *si quis omissa causa testamenti* etc. Pothier. *in not. ad h. l. Pand. Justin. Tit. de lib. et post. num.* 54.

§. 1.

Sed et libertates, etc.] Facit huc §. 3. *Inst. quib. mod. testam. infirm.*

L. XIV.

Si ita facta sit exheredatio, si filius (1) natus natave sit, etc.] Vid. ad *L.* 13. *tit. praec.*

(1) *Si filius, filia,* etc. legendum censet Brencm. *h.* In verbis: *testamentum non rumpunt,* apud Hal. τὸ *non* male deësse, notat quoque Jauch. *de Negation. Pand. p.* 97.

L. XV.

Sequitur ergo, ut ex eo testamento hereditas ad nemi-

nem perveniat.] Nec habeat locum, quod est in *L.* 12. *h. t.* (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14. et Pothier. *in not. ad h. l. Pand. Justin. tit. de lib. et post. num. ult.* — Ad seq. *L.* 16. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 241. *seqq.*

L. XVII.

Quod si bonis se patris abstinuit,] Ab intestato: non enim valet testamentum. Averan. *Interpr. Jur.* I. 10. §. 31. *seqq.*

Attamen voluntas testatoris ex bono et aequo tuebitur (1).] Jure Civili, Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* minus recte, ut notat Maran. apud Merillium (2), *Variant. ex Cujac. p.* 377. Chesius, *Differ. Jur. Cap.* 46. *num.* 7. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 765.] putat, ab intestato hic succedi, et ex mera aequitate successores ad legata obligari: quod etiam non probo. Sustinetur testatoris voluntas Jure Praetorio, bonorum possessione sec. tabb. Vid. Averan. *Interpr. Jur.* I. 11. Hanc tamen bonorum possessionem esse sine re, quando sunt alii ab int. propiores, putat Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* XI. *Thes.* I. *Lit. b. p.* 582. et *ad* §. 6. *Inst. quib. mod. test. infirm.* et Vinn. *ad pr. Inst. de exhered. liber. num.* 7. (3). Ant. Faber, *Conj.* I. 19. abstinente filio voluntatem patris sustineri putat, etiamsi extranei fuerint instituti; sed, *Conject.* IX. 14. etiamsi ab int. successuri instituti fuerint, testamentum sustineri negat, et tantum ab intestato legata et libertates praestari censet. add. Idem, *de Errorib. Pragm. Dec.* 13. *error.* 3. et *Dec.* 37. *error.* 5. *num.* 12.

(1) *Passive* hic sumitur. Vid. *Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 349. et notata superius ad *L.* 19. *de Jurisdiction.*

(2)

(2) Et *in Paratitl. ad Tit. Pand. de bon. poss. contra tabb. p.* 371.

(3) Res difficilis, de qua tamen pluribus disputare, non est hujus loci. Illud unicuique apparere potest, aliter loqui Papinianum in hac *L.* 17. agentem de filiofam. praeterito, et hereditate paterna se abstinente; aliter vero Paulum in *L.* 7. *de lib. et postum.* agentem de filiofam. praeterito, et vivo patre mortuo. Unde videtur dicendum, non idem utroque casu juris esse.

L. XVIII.

Quia et antequam adoptetur, institutio etc.] Non exheredatio. *L.* 132. *de V. O.* (1).

(1) Add. Altamiran. *ad Libb. Scaev. Quaestion.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 435. *seq.*

L. XIX.

Si ego et Titius instituti sumus, etc.] Vid. Cujac. *ad L.* 14. *tit. praec.* (1).

(1) Et add. de hac Lege Altamiran. *loc. modo laud. p.* 467. *seqq.* et Pothier. *tit. de lib. et post. num.* 39.

L. XX.

Secundum ea, quae proponerentur,] Aliter secus. *L. ult. tit. seq. L.* 1. §. 8. *unde liber. L.* 1. §. 10. *de bon. poss. sec. tabb. L.* 22. §. 3. *qui testam fac. poss.* Vid. tamen *L.* 16. *in fin. de his quib. ut indign.*

TITULUS IV.

DE HIS, QUAE IN TESTAMENTO DELENTUR, INDUCUNTUR, VEL INSCRIBUNTUR.

Conjungit haec verba Sueton. *in Neron. Cap.* 52. (1) De *incisis tabulis*, *L. ult. tit. praec.* Vid. ad hunc Titulum

lum Fab. *Conj.* XVIII. 17. et Chef. *Differ. Jur. Cap.* 33. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 717. *seqq.*]

(1) Quomodo differant, vid. apud Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* Singulas hujus tituli Leges exposuit Cujacius, *Oper. Tom.* I. *p.* 1111. *seqq.*

L. I. (1).

(1) *Id vero quod non jussu domini* scriptum etc. *Inscriptum* legit Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 7. et Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 23. §. 1. *p.* 105. Ad verba: *ceterum, si extrinsecus intelliguntur* etc. vid. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand.* §. 2.

§. 1.

Et ideo, etsi novissime, ut solet, testamento fuerit adscriptum, etc.] Vid. testamentum Remigii apud Brisson. *de Formulis, Lib.* VII. *p.* 659. add. Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 5. [*Oper. Tom.* I. *p.* 23. *seq.*]

§. 3.

Sed consulto quidem deleta etc.] Post testamentum factum; aliter ipso jure non debentur. Vid. *pr. h. l.* et *L.* 14. *de legat.* 1°. (1).

Quoniam si totum testamentum non *exstet*, etc.] Add. Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de fid. instrum. num.* 30. [et *ad h. t. num.* 3.] *Non* delet Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 39. *error.* 7. *num.* 25. (2).

(1) Sequitur: *exceptione petentes repelluntur*, id est, petentes exceptione repelluntur: atque ita nonnullos codices habere, testatur Forner. *Rer. Quotid.* II. 10. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 171. add. Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 22. §. 18. *p.* 99. et Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 184. Praeterea Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. si tabb. testam. exstab. Oper. p.* 357. verba: *sive legi possunt, sive non possunt*, transponit, legens: *repelluntur, sive* le-

legi possunt, sive non possunt: inconsulto vero, non repelluntur, quoniam etc.

(2) Sed vid. Pothier. *in not. ad h. l.*

§. 4.

Et hereditatis portio ademta, etc.] Ante consummationem testamenti substituto, vel coherede dato. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Pluribus de hoc §. egit, ejusque lectionem Florentinam contra Fabrum defendit van de Water, *Obs. Jur. Rom.* III. 2. *p.* 246. *seqq.* Vid. et Majans. *Disp.* XXXII. §. 5. Pro *jure facta* Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* III. 8. *p.* 281. legit: *jure retracta.* Auctor Anonymus, in *Obs. Miscellan. Tom.* II. *p.* 140. *seq.* verba haec transponit, legens: *si forte sit substitutus factus, jure videbitur,* etc. Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 22. §. 12. *p.* 97. pro *substitutus* reponit *substitutio*, legens: *si forte sit substitutio jure facta, videbitur*, etc. J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 4. *p.* 26. nihil mutat, sed cum Accursio subintelligit *ademtio*; quam vocem Hal. verbis *jure facta* praefigit. Denique verba: *adimi facile non potest*, Fab. *Conj.* XVIII. 16. *num.* 10. ita accipit, ac si JCtus modeste negasset, hereditatem unquam adimi posse: sed vid. Voorda, *Elector. Cap.* 28. *p.* 278.

L. II.

Id postea testamentum signatum est:] Vid. *L.* 23. *qui testam. fac. poss.*

Institutus *emolumentum hereditatis non habebit.*] D. Goth. *in not.* „*substitutus*, Cujac." et Fab. *Conject.* XVIII. 16. *num.* 4. (1).

In ambiguo tamen interpretandum erit, et legata deberi,] Quod restringit Chesius, *Differ. Jur. Cap.* 33. *num.* 6. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 719.] modo aliqui sint ex testamento heredes (2).

 (1)

(1) Etiam Voet. *ad h. t. Pand. num.* 3. et Pothier. *in not. ad h. l.* In *pr.* legis pro *etsi propter unum heredem* etc. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 7. legit: *at id se propter unum* etc. τὸ *at* repetens ex praec. verbo *induxerat.* Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 23. §. 1. *p.* 105. pro *etsi* reponit: *et sic.* Jens *in Strict. ad Pand. p.* 184. *et se,* vel *et se id.* Hal. habet: *idque se.*

(2) Aliter Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 18. et Voet. *ad eund. tit.* §. 3.

L. III.

Proxime in cognitione Principis, etc.] Vid. exempla talia apud Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de his quae administr.* etc. [*Tom.* II. *p.* 667.] (1).

Pudente et Pollione Consulibus.] Anno Chr. 167. (2).

Antoninus (3) *Caesar* remotis omnibus *cum deliberasset,* etc.] Facit huc Lucian. *Ver. Histor.* II. 10. [ed. Reitz *Tom.* II. *p.* 110.] *Liv.* XL. 16. Pricaeus, *ad Act. Apostol.* IV. 15. An alludit Senec. *Apocoloc. p.* 832. Ceterum non omnes hic admissos in Principis auditorium, patet ex Philostr. *in Vit. Apollon.* VIII. 1.

Nomen servi, quem liberum esse jusserat,] Et scripserat heredem, ut docent praecedentia. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 39. *error.* 10. *num.* 5.

(1) Sequitur: *si omnem scripturam testamenti cancellasset, nonnullos opinari, id jure ipso perimi.* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 7. legit: *sed nonnullos* etc. τὸ *sed* repetens ex praec. voce *cancellasset. Jure ipso* hic significare *ex juris ipsius ratione,* notat Voorda, *Elector. cap.* 28. *p.* 285. Pro *quid ergo? non et illud* etc. Vulg. frustra habere: *num et illud,* et *non* hic dici pro *nonne,* monet Jauch. *de Negation. Pand. p.* 55. Brencm *h.* legit *nonne;* quod, si necesse sit, facile repeti posse ex *non et,* recte notat Geb *ibid.*

(2) Conf. Westenberg. *in D. Marco, Diss.* 40. ubi Legem hanc explicuit. Sequitur: *Cornelius Priscianus Advocatus Leonis* etc. De hoc Prisciano vid. Rei-

Reinef. *in Epist. ad Rupert. Epist.* 35. et Cafaub. *ad Capitol. in Vit. Anton. Pii, Cap.* 7. *p.* 262. Pro *Leonis* Grotius, *in Flor. Sparf. p.* 195. mavult *Zenonis*: etiam Brencm. *h.*

(3) *Marcus.* Bynkersh. *ad L. Rhod. de jact. Cap.* 2. circa fin. add. Westenberg. *loc. modo laud.* §. 11. et M. Tydeman. *Disf. de Ulp. Marcell.* I. 2. §. 3. in Nov. Thef. Disf. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 13.

L. IV.

Sed si, ut intestatus moreretur, incidit *tabulas*, etc.] Salmaf. *de Subfcrib. et fign. testam. Cap.* 17. *p.* 170. intelligit linum, quo erant ligatae (1).

Sed *hoc adprobaverint* etc.] D. Goth. *in not.* „*Al. et.*" Sic et Rob. Steph. (2).

(1) Add. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 265. Bynkersh. *Obf. Jur. Rom.* II. 9. vs. *Herennius Modestinus* etc. accipit pro *delere.* Incipit Lex: *Pluribus tabulis eodem exemplo fcriptis.* Exempla reperiri apud Sueton. *in August. Cap.* 101. et *in Tiber. Cap.* 76. obfervat Pothier. *in not. ad h. l*

(2) Etiam Hal. et ipfe Taurell. in margine. Vid. Geb. *h.* Saepe hae voces permutantur. Vid. notata fuperius ad *L.* 5. *pr. de ufufr. ear. rer.* etc.

TITULUS V.

DE HEREDIBUS INSTITUENDIS (1).

(1) Ad fingulas hujus tituli Leges commentatus est Cujacius, *Oper. Tom.* I. *p.* 1115. *feqq.*

L. I.

§. 3.

Haec autem fcriptura etc.] Haec Ulpiani. Priora Sabini (1).

Pertinet ad eum, etc.] An, *pertinet et?* Vidit hoc etiam Best. *de Ration. Emend. Leg. Cap.* 9. §. 15. et Bynkersh. *Obs.* V. 1. (2).

Qui poterit etiam tribus verbis testari,] Best. *d. loc. quin poterit etiam uterque* etc. (3).

(1) Sic etiam Cujacius, aliique, veluti Best. et Bynkersh. *locc. laudd.* etiam Pothier. *in not. ad h. l.* Simile quid notat quoque Cujacius ad *pr. h. l.*, putans, verba: *licet etiam* etc. Ulpiani esse: priora Sabini.

(2) Probante Heineccio, *Exercit.* 27. *de Testam. fact. jur. Germanic.* etc. §. 31. *Oper. Tom.* II. *p.* 974.

(3) *Quin* legit etiam Bynkersh. *d. loc.* sed verbum *testari* accipit sensu passivo.

§. 5.

Marcellus non insubtiliter non putat hodie hoc procedere.] Etiam post illa, quae praecessere, admissa. Sequens casus habet, unde explicatio peti possit.

Ille ex parte tota,] Lege: *tanta*, et sic etiam in seqq. verbis (1).

Valere institutionem: etc.] Sic igitur interdum verba omissa supplentur, ut *L.* 9. §. 2. *h. t. L.* 67. §. 9. *L.* 77. §. 22. *de Legat.* 2°. *L.* 106. *de Legat.* 1°. *L.* 10. *Cod. de fideic.*

(1) *Tota* retinet Bynkersh. *loc. modo laud.* ubi etiam egit de hoc §. add. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *totus*, *num.* 2.

§. 7.

Subaudito jubeo.] Conf. Ulpian. *in Fragm. Tit.* 21.

L. II.

Ex partibus, quas adscripsero,] D. Goth. *in not.* „*L.* 36. *eod.*" Facit huc *L.* 9. §. 5. *h. t.*

Non

Non putat Marcellus, etc.] Pro quo adversus Tribonianum, uti putat, disputat Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 35. *error.* 10.

Sed magis est, etc.] Haec Triboniano adscribit Fab. *d. loc. num.* 4. ut et sequentia: *aliter atque in illa institutione* etc. *ibid. num.* 8. Hic tamen videtur interesse, quod priore casu judicium circa institutionem sit certum, tantum de partibus est quaestio; in posteriore nihil relictum pure.

Nec immerito, etc.] Vid. *L.* 81. §. 1. *h. t.* add. Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 6. [*Oper. Tom.* I. *p.* 27.]

§. 1.

Potest autem interesse, etc.] Et haec a Triboniano esse putat Fab. *d. Dec.* 35. *error.* 10. *num.* 13. dum respexit ad *L. pen. Cod. de instit. et substit.*

L. III.

Servus alienus vel totus, etc.] *Vel in totum*, Rob. Steph. (1).

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* qui in seq. §. 3. pro *ut non desinat* etc. mavult: *non ut desinat*, ut Hal. et ceteri habent.

§. 4.

Aperturae tabularum delatio, etc.] Aliud *L.* 20. *de lib. et postum.* ad quam vid. Cujac. add. Langebek. *Annotation. Cap.* 27. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 565.] (1).

(1) Et Pothier. *in not. ad h. l.* in *Append. Lib.* XXVIII. *Pand. num.* 13.

L. IV.

L. IV.

Et quidem sub ea conditione, quae est in potestate ipsius, potest:] Conf. *L.* 86. *h. t.* add. Jan. a Costa, *ad* §. 9. *Inst. h. t.* et Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 12. *Thes.* 3. *Lit. b. p.* 717.

Cum etsi *patrem intestatum faceret*, etc.] *Etsi* pro *si* (1).

(1) Hal. *etsi cum.* Pothier. *tit. de lib. et postum. num.* 6. *cum et, si patrem* etc.

§. 1.

Esse in difficili (1),] Sic et *L.* 29. §. 15. *de lib. et postum.* (2).

(1) Vulg. *indifficilis esse.* Vid. Brencm. *h.* Praecedit: *fuit imposita: potest et haec* etc. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 7. ope geminationis, legit: *fuit imposita. Ita potest et haec* etc.
(2) Ad quam vid. notata.

§. 2.

Et sit in ejus potestate,] An, *quae sit*? Sic Rob. Steph. (1).

(1) Hal. *quae est.* De inscriptione seq. *L.* 5. vid. Brencm. *ibid.*

L. VI.

Filio repulso:] Dele (:) (1).

(1) Hal. verbis seqq. *consequens est* etc. praefigit: *idque.* Vulg. *quod.* Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Non rumpunt testamenta,] Mutatum hoc a Justiniano (1).

(1)

(1) Add. Calder. *Var. Lection.* I. 2. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 596.

§. 2.

Mox civitatem (1) *Romanam pervenit*,] Vid. Cujac. *ad h. l.*

(1) *Ad civitatem* etc. Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Jensius, *in Strictur. ad Pand. p.* 184. malam dicit e Graeco versionem. Sequitur: *traditus est* servus *hereditario.* Hal. et omnes *servo*, probante Brencm. *ibid.*

§. 4.

Sed si sit cum libertate institutus, etc.] Vid. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 2. *num. ult.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 618. *seq*]

L. VII.

Si servus communis, *sub conditione heres institutus*, etc.] Cujacius, *ad Julian. Libb. Digest. in expl. h. l.* legit: *si servus cum libertate sub conditione, heres institutus* etc. pure scil. (1).

(1) Add. Idem, *in Comm. ad h. l.* Lectionem Cujacii in contextum recepit Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 17.

§. 1.

Sive heres post mortem testatoris,] Pendente libertatis conditione.

Jussu domini (1) *hereditatem*] Pure scil. datam.

Adibit.] Conditione nondum existente. *L.* 38. §. 2. *h. t.* Exstante ea, omnia fient juxta testamentum. Gloss. *h.*

(1) Cui alienatus est. — Ad seq. *L.* 8. vid. Ed. Amisfort. van Voorst. *Diss. de jure, quod oritur ex commorientibus, Cap.* 2. in fin. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 382.

L. IX.

L. IX.

In corpore hominis errans,] Exemplum apud Rittersh. *ad Salvian. Adv. avaritiam*, *p.* 249. add. Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 1. [*Oper. Tom.* I. *p.* 4. *seq.*]

Placet, neque eum heredem esse,] D. Goth. *in not.* „ Imo est. *L.* 7. *Cod. de testam.*" Alio spectat.

§. 1.

Et si in re quis erraverit, etc.] Junge *L.* 4. *de Legat.* 1°.

Neutrum debebit.] *Debebitur*, edit. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.* Terminum passivum *ur*, ejusve notam, saepe omiserunt Librarii. Vid. notata superius ad *L.* 2. §. 26. *de orig. Jur.*

§. 2.

Idemque est, et si ipse testator minus scribat, etc.] Ut apud Cicer. *pro Cluent. Cap.* 59. (1).

(1) Praecedit: *Celsus Lib.* XII. *Quaestionum*, *Digestorum* XI. Hal. *Celsus Lib.* XI. *Digestorum.* Vulg. *Celsus Lib.* XII. *Quaestionum.* Sed quidni potuit JCtus idem diversis locis scribere? Vid. Brenem. *h.* add. de hoc, et seqq. §§. Averan. Interpr. *Jur.* IV. 16.

§. 3.

Sed si majorem *adscripserit testamentarius* (1),] Facit huc Quinctil. *Inst. Orat.* VII. 8.

(1) Id est, testamenti scriptor. Vid. de hac voce Duker. *ad Opusc. de Latinit. Vett. JCtor. p.* 439. Sequitur: *quoniam inest quadrans in semisse.* De qua ratione vid. Pothier. *in not. ad h. l.* et P. I. de Fremery, *Diss. de Ration. Vett. JCtor. Cap.* 3. §. 7. *p.* 91. *seq.*

§. 5.

§. 5.

Nam et hunc pro non instituto putat.] Obstat *L.* 8. *Cod. de instit. et substit.* Sed illic defunctus noluit postea conditiones adjicere; hic autem voluit, et sic voluntas est imperfecta. Donell. *ad d. L.* 8. *Cod.* Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 6. [*Oper. Tom.* I. *p.* 26.] Cujac. *ad h. l. Non* delet Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 35. *error.* 9. *num.* 8. et mox legit: *non addidit*, et delet comma post *nollet*, et *futurum* accipit pro *esse*: cui non adsentior.

§. 8.

Non tamen eo, quod contumeliae caussa solet addi,] Vid. *L.* 54. *de Legat.* 1°. *L.* 48. §. 1. *h. t.* ubi alius casus. Non probo autem Scip. Gentil. *loc. modo laud. Cap.* 1. *p.* 3. distinguentem, utrum hoc sit factum in contumeliam, an non. add. Cujac. *ad L.* 54. *de Legat.* 1°. (1).

(1) Vid. et Herald. *Obs. Cap.* 28. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1346. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de condit. instit.* §. 7. Averan. *Interpr. Jur.* V. 13. Dicendum videtur, turpem demonstrationem semper detrahi. *L.* 48. §. 1. *h. t.* Proinde, si persona heredis nominatur addita turpi demonstratione, institutio valet: quoniam, detracta licet turpi demonstratione, constat de persona heredis instituti. *d. L.* 48. §. 1. *L.* 37. §. 2. *de Legat.* 3°. Sed si sola turpis demonstratio adhibita est, uti hic, institutio non valet: quoniam, detracta turpi demonstratione, nihil nunc superest, unde de persona heredis instituti possit constare.

§. 9.

Nisi ut certe (1) demonstretur,] Ita ut constet, quem Testator intellexerit. Scip. Gentil. *loc. modo laud. Cap.* 2. *p.* 8. ubi hunc §. bene defendit, et docet, Tribo-

bonianum non peccasse, eum hic relinquendo, uti volebat Cujac. *in Paratitl. ad tit. Cod. de inc. person.* (2).

(1) Vulg. *nisi certus.* Hal *nisi si certus.* Flor. in fin. vocis *certe*, *us* superscriptum. Vid. Brencm. *h.* qui mavult *certo.*

(2) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 4. *b.* §. 3. *not.* 9. et *ad Ulpian. Fragm. tit.* 22. §. 4. *not.* 7. in *Jurispr. Antejustin. p.* 346. *et* 634.

§. 10.

Sed quis, ex qua parte, incertum.] Sed vid. *L.* 23. *de cond. instit.*

§. 13.

Si duo sint heredes instituti, unus ex parte tertia fundi etc.]. Casus, ubi plures sic pariter instituuntur, apud Gruter. *Inscription. p.* 879. 4. ubi tamen videntur *heredes* dici improprie.

Si modo voluntas patrisfam. manifestissime non refragatur.] Isque voluerit partes iis attribui easdem in hereditate, quas in fundo expressit. Balduin. *in Justinian. Lib.* I. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1058.] Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* XI. *Thes.* 4. *Litt. c. d. e. p.* 619. (1). Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 15. *error.* 7. *num.* 14. qui *ibid. num.* 15. putat, haec esse ab inepto interprete.

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 11.

§. 14.

Detracto verbo medio postea (1), *simul ei et libertatem et hereditatem competere.*] Vid. *L.* 51. *pr. h. t.*

(1) Forte legendum: *posteaquam*, nisi malis, omnia illa media indicari per primam vocem *postea.* Brencm. *h.*

§. 15.

§. 15.

Id est, trientem jure substitutionis, etc.] Haec e glossa esse, putat Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 15. *error.* 7. *num.* 15. (1).

(1) Hal. haec omnia parenthesi includit, et addit in margine: *haec alias desunt.* Vid. Geb. *h.*

§. 16.

Sed, si redemtus sit a testatore, etc.]. Vid. *L.* 6. §. 3. *h. t.* (1).

(1) Ad §. 17. *et seqq.* vid. Majans. *Disp.* XXXIII. §. 11. *seqq.*

§. 20.

Sed differtur in id tempus, quo exstinguitur usufructus.] Sed vid. *L.* 1. *Cod. comm. de manumiss.* (1).

(1) Add. Schulting. *ad Ulp. Fragm. tit.* 1. §. 19. *not.* 76. in *Jurispr. Antejust. p.* 568. et Jo. Cannegiet. *ad d. loc. Ulpian. p.* 17. *seq.*

L. X.

Sed diversitate partium etc.] *Pretium* MS. Flor. pro *pretiorum*, quod probat Cujac. *ad h. l.* Ant. Fab. *Conject.* XVII. 16. *num.* 15. legit: *sub diversitate partium* (1).

Perinde habendum, ac si nec fundum, etc.] Non tamen hoc, etsi expeditius, praecise necesse. Vid. *L. praec.* §. 13.

(1) *Partium* in contextu retinet Pothier, in margine addens: „alias *praediorum* alias *pretiorum.*" Hal. et Vulg. *praediorum*, et sic etiam MSS. Vid. Brencm. *h.* Jo. Cannegiet. *Disq. de Notis*, §. 19. *p.* 309. pro *sed diversitate* etc. legit: *sine edita diversitate praedii partium* etc. J. B. Koehler. Interpr. et Emend. II. 9. §. 5. p. 69. seq. *ex diversitate prae-*

praedii partium portiones etc. add. Idem, *ibid* L. 12. §. 6. *p.* 111. Aliter rursus Nic. Catharin. *Obs.* IV. 46. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 798.

L. XI.

Vera est Proculi opinio.] Vid. *L.* 59. §. 2. *h. t.* (1).

(1) In praecedentibus verbis pro *quid tibi videtur*, Flor. legitur: *qui tibi* etc. Sed *quid* Hal. et omnes. Vid. Brencm. *h.* qui id praefert. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 7. *quiTibi*, et sic etiam Gebl *h.*

L. XII.

Sed si hoc ante peractum testamentum scriptum sit.] Facit huc *L.* 21. §. 1. *qui testam. fac. poss.*

L. XIII.

Nam haec adjectio declarat, omnes ex virilibus partibus institutos,] Vid. Cujac. *Consult.* XL. Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 19. *in fin.* Nec credo aliud, si dixerit *aequis partibus*, quamvis id velit Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 7. [*Oper. Tom.* I. *p.* 217.] add. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* III. *Const.* 9. *Def.* 15. Quid, si cum parentibus ita vocantur liberi? Vid. Fab. *Cod.* VI. 8. *Def.* 7. ubi aliquot casus in seqq.

Qua detracta, semissem fratris filii, etc.] Obstat *L.* 88. §. 6. *de Legat.* 2do ubi vide. Semis*sem fratris filii*, *semissem primus haberet*, versus Hexameter (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 28. §. 3. *de judic.* Sequitur in §. 1. *Sed solemnis assis distributio* etc. De *asse*, ejusque partibus. Vid. Heinecc. *in Antiq. ad h. t. Inst.* §. 5. *seq.* qui in *Additam. ad Vinn. ad* §. 5. *Inst. h. t. num.* 2. notat, A. A. Pagenstecherum hanc assis distributionem repetere a ritu testandi per *aes et libram.*

§. 4.

Sed si excesserit in divisione, etc.] Huic §. non derogat

gat L. 23. Cod. de Legat. uti vult Cujac. ad h. l. Vid. ibid. (1).

(1) Sequentia ad d. L. notavit Schultingius: „ Non de- „ rogatur hic *L.* 13. §. 4. *de hered. instit.* in ea „ enim agitur de casu, quo, Primo relicto asse, „ vel duodecim unciis, mox alteri simpliciter sex „ unciae dantur: hic vero de tali, quo prius res „ in solidum, et dein pars ejusdem nominatim re- „ linquitur. Vid. Donell. *Comm. Jur. Civ.* VI. 22. „ et Vultej. *ad* §. 5. *Inst. de hered. instit.* quibus „ accedit Vinn. *ad* §. 7. *Inst. eod.* Alii aliter. Vid. „ Wissenbach. *in Disp. ad Instit. Disp.* XX. *Thes.* „ 19. ibique laudatos. Sed priori opinioni ipsa „ Constitutionis Justiniani verba magis favent, et „ nota, quod haec Constitutio Pandectarum editio- „ nem antecessit. Bachovius, *ad Treutl. Vol.* II. „ *Disp.* 11. *Thes.* 3. *Litt. c. d. e. p.* 615. non au- „ det haec determinare. Sed Donellum sequitur „ Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 10. [*Oper.* „ *Tom.* I. *p.* 50.]" Nihil illam Constitutionem Justiniani adversari huic §., docet quoque Heinecc. *in Additam. ad Vinn. loc. cit.* — Ad seq. *L.* 15. *pr.* vid. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de adim. legat.* §. 15.

L. XVI.

In tres partes institutum videri, etc.] Facit huc *L.* 9. §. 15. *h. t.*

L. XVII.

§. 1.

Nam quantum ad jus accrescendi, non sunt conjuncti, etc.] Sic ut ceteris praeferantur: nam etsi potestate juris in residuum videntur vocati, verbis tamen testatoris non sunt in certam partem vocati. Cujac. *ad h. l.* et *in Paratitl. ad tit. Cod. de caduc. tollend.* in fin. add. Ant. Fab. *de Errorib. Pragm.* Dec. 49. *error.* 2. *num.* 6. *seqq.* et *Dec.* 100. *error.* 10. ubi vid. et Bachov. Aliter Scip.

 Gen-

Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 7. [*Oper. Tom.* I. *p.* 219.] (1).

(1) Ad seq. §. 3. vid. Averan. *Interpr. Jur.* V. 20.

§. 5.

Hic non in alium assem, etc.] Constantem XXIV. unciis. *Duponaium* Al., quos improbat Herbaj. *Rer. Quotid. p* 224. Ipse mallet *alterum* pro *alium*. Intelligit vero semissem, ratione ad assem revocata (1). Cujac *ad h. l.* Facit huc *L.* 87. *h. t.* add. Fab. *Conj.* V. 20. Scip. Gentil. *de Errorib. Testam. Cap.* 10. [*Oper. Tom.* I. *p* 52.] Vid. et Ant. Augustin. *Emend.* III. 3. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1507.] et Leonin. *Emend.* VI. 2. *num.* 7.

Nec Aristo, vel Aulus, etc.] *Paulus* Al., et cum iis Menag. *Amoen. Jur. Cap* 8. (2). Leonin. *loc. laud.* legit: *et Aristo utpote probabile notat*, inductis reliquis: male.

(1) Adeoque Tertius non capiet *semissem*, sed *trientem*, ceteri *bessem*.

(2) Et Bertrand. *de Vit. JCtor.* II. 19. §. 5. qui praeterea pro *ut Labeo Lib.* IV. *Posteriorum scripsit* legendum putat: *ut Labeo Lib.* IV. *Pithanon scripsit.* add. E. G. Lagemans, *Diss. de A. Cascellio JCto*, *Cap.* 2. §. *ult.* Lugd. Batav. 1823. *Aulum Cascellium* intelligit Cujac. *ad h. l.* et Pothier. *in not. ad h. l.* Alii *Aulum Ofilium*. Vid. Bynkersh. *Obs.* V. 23. circa fin. — *Sabinum*, cujus mentio fit in initio seq. *L.* 18. non eundem esse, ac *Vitellium*, adv. Augustinum docet Perrenon. *Animadv.* II. 6. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 636.

L. XIX.

Si mihi Sejus heres non erit,] D. Goth. *in not.* „*heres erit*, Ant. Augustin. [*Emend.* I. 2. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1435.]" a quo non alienus Fouquel. *ad*

Tit. *Inst. de vulg. substit.* p. 13. (1) magis tamen probo Cujac. *ad h. l.* (2).

(1) Contius ait, negationem Flor. parenthesi inclusam. Sed vid. Brencm. *h.*

(2) Add. Jauch. *de Negation. Pand.* p. 11. et 164. et Majansf. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. p. 228. *seq.* Verba: *an hic occupare possit* etc. de Sempronio intelligenda esse, non de Sejo, notat Ant. Govean. *Var. Lection.* II. 16. add. Fab. *Conj.* V. 10. *num.* 4.

L. XX.

§. 1.

Labeo ait, eum, qui sine parte heres institutus sit, alterum assem habiturum:] Alter dodrantem ratione dupondii: ratione assis $4\frac{1}{2}$. uncias. Portio autem pro non scripta habita pro rata accrescet. Cujac. *ad h. l.*

§. 2.

Quia mortui pars pro non scripto (1) *habetur.*] Vid. *L.* 7. *de reb. dub.*

(1) Hal. *scripta.* Vid. D. Goth. *in not.*

L. XXI.

Labeo, et heredem eum futurum, recte putat.] Facit huc *L.* 58. *de adq. vel omitt. hered.* add. Cujac. *ad h. l.*

§. 1.

Servo libertatem pure, etc.] Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 29. [in Thes. Otton. *Tom.* II. p. 252.]

L. XXIII.

Si quis instituatur heres in diem certum,] Qui statim potest adire. add. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Verbum *imitetur* in seq. §. 1. ἀπροσδιόνυσον esse, notat Jens. *in Strict. ad Pand.* p. 185. quod non video.

§. 2.

Se bona defuncti creditoribus *possidere* jussurum:] Vid. Sanct. *Minerv.* II. 4. et ibi Clar. Perizon. add. *L.* 50. *de adq. vel omitt. hered.* (1).

Per procuratores *distrahi* etc.] Pro *curatores*. Fab. *Conject.* V. 18. legit *curatores*; sed non opus, notat Bynkersh. *Obs.* II. 20. (2).

(1) Et Rucker. *Obs. Cap.* 4. §. 6. *num.* 11. qui tamen non intercedit, si quis cum Vulg. legere malit: *bona a defuncti creditoribus possideri Jubere creditoribus* non esse Latinum, notat Jens. *in Strict. ad Pand.* p. 185. add. Drakenborch. *ad Liv.* XLII. 28. §. 1.

(2) Add. Rucker. *d. loc.* et Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1357.

L. XXIV.

Ex asse heredem fore.] Junge *L.* 26. *h. t.*

L. XXVI.

Idque et in legato etc.] Junge *L.* 16. *de Legat.* 2do.

Senatus censuit.] Merill. *Obs.* V. 12. intelligit SCtum, factum ad L. Papiam, quo et substitutiones tacitae admissae. *L. unic.* §. 2. *et alibi Cod. de caduc. tollend.*

L. XXVII.

§. 1.

Quia satis plena prior fuisset.] Adde rationem ex *L.* 15. §. 1. *de lib. et postum.* cujus tamen lectio dubia. Aliud in legatis. *L.* 87. *de cond. et dem.* Vid. Ches. *Different. Jur. Cap.* 37. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 731.] (1). Bachovius, *Adv. Fab. Dec.* 97. *error.* 3.

error. 3. post alios, vult id esse, quia non differri aditionem, interest defuncti et creditorum, et in multis Fabrum refutat.

(1) Add. Voet. *ad Tit. Pand. de condit. instit. num.* 2.

§. 2.

Sed si plures institutiones etc.] Vid. *L.* 17. *de condit. instit.* et Chess. *Differ. loc. modo laud. num.* 8.

L. XXVIII.

Si ita quis institutus *sit*, etc.] Al. (1) *substitutus*, male.

(1) Ita Hal. Egit de hac Lege Grangian. *Paradox. Cap.* 48. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 638. Sed minus bene.

L. XXIX.

Quanta *quisque eorum ex parte* etc.] Facit huc Quinctil. Declam. 332. [p. 679.] ubi Aerod.

Habuerit scriptum.] Hoc tempore. Bynkersh. *de Captat. Instit. Cap.* 9. Neque igitur est captatoria institutio. *L.* 71. *h. t.* in quo fallitur D. Goth. *in not.*

In quo puto testatoris mentem respiciendam. Sed humanius est, etc.] Haec omnia Triboniano adscribit Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 35. *error.* 10. *num.* 16. et *Dec.* 51. *error.* 9. (1).

(1) In seq. *L.* 31. §. 1. pro *hereditatem dominam esse defuncti locum obtinere*, Reiz. in *Obs. Miscellan. Vol.* X. *p.* 376. legit: *esse, et defuncti* etc. Pari modo Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 7. in fin. De re ipsa vid. Wissanbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de adq. vel omitt. hered.* §. 12.

L. XXXII.

Illa autem institutio, quos Titius voluerit, etc.] Vid. Merend. *Contr. Jur.* XI. 38. (1).

(1) Jungendam hanc Legem esse cum *L.* 16. *de cond. et dem.*, notat Merill. *Obs.* IV. 15.

L. XXXIII.

Si quis ita scripserit, Titius ex parte dimidia heres esto, etc.] Vid. *L.* 53. *pr. de adq. vel omitt. hered.* (1).

(1) Pro *cum non prosit ei conditio quicquam existens*, Brencm. *h.* cum Hal. et reliquis, legere mavult: *ei quicquam conditio existens.*

L. XXXIV.

Hereditas ex die, vel ad diem etc.] Late Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 27. *error.* 1. *seqq.* de statutis, et pactis in contrarium; sed quaedam non recte.

L. XXXV.

Unum ex fundo Corneliano, alterum ex fundo Libiano:] D. Goth. *in not.* „ Al. Liboniano." Sic. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Vid. Bremcm. *h.* qui mavult *Liviano.*

§. 1.

Pro hereditariis partibus eos agnoscere aes alienum debere,] Vid. *L.* 1. *Cod. si cert. pet.* ubi Groeneweg. Sand. *Decis.* IV. 9. *Def.* 3. Mev. *Decis. Part.* I. *Dec.* 115.

Hic officio *Judicis recidit praeceptiones istas:*] D. Goth. *in not:* „ *officium*, Hal." Sic et Rob. Steph. (1). an, *recidi?*

(1)

(1) Vulg. *officium — recidet*. Vid. Brencm. *h. qui accipit de ipsa Falcidia*, officio Judicis recidente.

§. 2.

Proinde et si aliis fuerint legata relicta, contributio *admittenda erit.*] Ex L. Falcidia.

§. 3.

Ceteroquin si tempore in quo *transtulit* etc.] An, *aliquo*? Sed rectius Cujac. *ad h. l. iniquo* (1).

Proinde si servus fuerit missus in villam, etc. *quasi ad tempus relegatus*,] Vid. ad *L. 2. qui et a quib. manum* (2).

(1) Probat hoc etiam Best. *de Rat. emend. Leg. Cap.* 1. §. 5. *num.* 2. *p.* 23. Τὸ *in* abundare, et *quo* dici pro *aliquo*, putat Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. De locutione *facere totum*, in praec. verbis, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor p.* 353.

(2) Add. Burman. *ad Suet. in August. Cap.* 24. *Tom.* I. *p.* 253. et Tertullian. *Apolog. Cap.* 3. quem locum citat Bynkersh. *loc modo laud.*

§. 4.

Nam et si dedisset in Provincia de pecuniis, quas in Italia exercebat ituras et redituras,] Vid. Scip. Gentil. *Parerg. ad Pand.* I. 20. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1293.]

Hanc quoque Italici patrimonii esse rationem. §. 5. *Igitur efficere dici*, etc.] *Rationem igitur efficere dixi*, Rob. Steph. ex superiore §., qui debuerat finiri post *esse*, et tunc §. 5. incipi a: *rationem igitur* etc. Potest autem τὸ *dici* manere. (1) §um 5. Triboniano adscribit Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 15. *error.* 8. *num.* 4.

(1) Hal. *effici dixi*. *Dixi* probat Brencm. *h.* Sed non putat necesse, ut mutetur *efficere*, si interpunctionem

item Rob. Steph. *sequaris.* add. Voorda, *Thes. Controv. Dec.* 24. §. 3. in fin. Sequitur: *ad eum heredem pertinere.* Hal. *pertineant*, probante Brencm. *h.* Sed vid. Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 3. *p.* 22.

L. XXXVI.

Ex qua parte codicillis Titium heredem scripsero, etc.] Facit huc *L.* 8. *Cod. de instit. et substit.*

L. XXXVII.

Cum in testamento ita scribitur, si filius meus etc.] Quem jam ante heredem instituerat. Fab. *Conject.* IX. 10. et *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 5. Sand. *Decis.* IV. 2. *Def.* 1. (1).

Duo gradus heredum sunt: etc.] Non tamen hereditas utrique deferri potest, ut in *vulgari*, cum prior post testatoris mortem deficit: quo respectu est magis unus institutionis gradus. Cujac. *ad h. l.* Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de lib. et postum.* §. 5. Vall. *ad L. Gallus.* [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 397.]

(1) Add. Voet. *ad Tit. Pand. de lib. et postum.* §. 9. in fin.

§. 1.

Et invicem eos substituisse:] D. Goth. *in not.* „atque ita valet substitutio sine institutione expressa." Imo, haec adest.

L. XXXVIII.

Idem Lib. XXX. *Digestorum.*] Junge *L.* 19. *tit. seq.* Cujac. *ad h. l.*

§. 1.

Intra Kalendas quidem neque liber, etc.] Circa diem enim Codicilli nihil mutarunt (1).

(1) Add. Pothier. *in not. ad h. l. Pand. Justin. tit. de Jur. Codicill. num.* 9.

§. 2.

Eumque vendidisset: pendente conditione etc.] Dele (:) cum Cujac *ad h. l.*

§. 3.

Quo jam extincta institutio etc.] Quae pependit a conditione libertatis (1).

(1) Conf. Pothier. *in not. ad h. l.*

L. XXXIX.

Libro XXX. *Digestorum Juliani Marcellus notat:* etc.] Haec esse separanda, tanquam novam Legem, vult Ant. Augustin. *Emend.* III. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1499.]

L. XL.

Eique, si heres non esset, Sempronium *substituerit:*] Quem hic pro *adjecto* habendum, vult Suerin. *Repet. Lection. Cap.* 37. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 62.] Sed, unde hoc liquet? D. Goth. *in not.* „*Sempronium coheredem substituerit*, Alciat. etc. Verum haec Lectio displicet Viglio, etc." Etiam Crusio, *Diatrib. ad h. l. Cap.* 6. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 672.] et Jac. Gothofredo, *Animadv. Jur. Cap.* 15. [in eod. Thes. *Tom.* III. *p.* 305.] sic enim non nunc demum partem acciperet; scil. dimidiam. Vid. *L.* 43. *de usufr. L.* 164. §. 1. *de verb. sign.* (1).

Potest dici, Sempronium in partem hereditatis admitti:] Merillius, *Obs.* IV. 34. et *Var. ex Cujac.* I. 37. et III. 4. rationem petit ex Ulpian. *in Fragm. Tit.* 22. in fin. non improbante Jac. Gothofred. *loc. modo laud. Cap.* 10. Sed Os. Aurel. *Dispunct.* 35. [in Thes. Otton.

ton. *Tom.* III. *p.* 783.] explicat commodius: quia servus adiit contra voluntatem Testatoris, et ad imitationem ejus, qui cernere cum deberet, adierat.

Quam si hereditatem vel sibi adquisierit,] D. Goth. *in not.* „Al. *non adquisierit.*" Sic et Rob. Steph. (2) nec male.

Ita ut alter semis *inter eum, qui dominus instituti heredis fuerit, et substitutum, aequis portionibus dividatur.*] Et sic Sempronius habeat ¾ (3). Stek. *Vindic. Anticrit. Cap.* 16. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 525. *seq.*] quod non probo. D. Goth. *in not.* „*Ita ut as*, Cujac. *h.*" Quem late defendit Fouquel. *ad* §. *ult. Inst. de vulg. subst.* et sic *as* sumitur *L.* 13. *pr. de lib. et postum.* add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de vulg. et pup. subst.* §. 21. (4). Improbat illam conjecturam Cujacii Merill (5) *Var. ex Cujac.* III. 4. sed non evertit. Jac. Gothofred. *loc. modo laud. Cap.* 16. accipit *alter* pro *uterque*. Sed male; nec enim semis uterque aequis portionibus dividitur (6). Aliter et inepte Lyclam. *Membran.* V. 15. (7). Crusius, *loc. supra laud. Cap.* 8. legit: *ita ut alter* sit *sem.* (i. e. Sempronii). *As inter eum* etc. sensu eodem, quo Cujacius, sed conjectura nimis audaci (8): et *A.* pro *alter*, *S.* pro *semis* scriptum olim esse potuisse, non improbabile. Facit huc Forner. *Rer. Quotid.* III. 3. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 198.] Ald. Manut. *in Explicat. Notar.* *p.* 8. *As* etiam apud Volus. Maecian. *de Asse*, notatur = *S.* vel — *S.* add. Gruter. *Inscript.* *p.* 523. 2. Fabrett. *Inscript.* *p.* 156. 176. 251. 253. Bynkersh. *Obs.* IV. 19. ait, hic esse contortum genus loquendi (9), et exponit per similia. Sed inconcinne, nec quicquam probat. Sed Cujacium etiam sequitur Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 33. *error.* 7.

(1) Displicet etiam Stekio, *loc. laud. Cap.* 15. aliisque;

que; non autem Vinnio, ad §. 4. *Inst. de vulg. substit. num.* 3.

(2) Etiam Hal. probante Jauchio, *de Negation. Pand.* p. 27. et 256. Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* I. 17. p 112. mavult: *haud adquisiert.* Sed Flor. Lectionem tuetur Vonck. *Spec. Critic. in Var. Auctor. et Obs. Miscellan.* p 123 putans, *τὸ non* ex seqq. hic subintelligendum esse: quem sequitur Puttman. *Probabil.* I. 16. p. 114.

(3) Ita ut alter semis cedat domino Titii in solidum, alter inter eundem et Sempronium dividatur. Pari modo Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non admitt. Cap.* 3. p 114. Contra, Jan. a Costa, *ad* §. 4. *Inst. de vulg. substit.* videtur existimare, unum semissem solidum substituto cedere, et alterum semissem inter eum et servi dominum dividendum esse. Puttman. *loc. modo cit.* p. 196. duos fingit institutos, Titium et Cajum, dein in servitutem detrusos, et assem ita dividendum putat, ut alter semis cedat Titii domino et Sempronio, alter rursus huic et Caji domino.

(4) Add. et Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 34. *not.* 92. et Voet. *ad Tit. Pand. de vulg. et pup. substit.* §. 7. nec improbare videtur Pothier. *in not ad h. l.*

(5) Improbant conjecturam Cujacii etiam alii, quorum nonnullos citat Jo. Cannegiet. *ad Fragm. Ulp. Tit.* 21. §. 1. p. 89. Sed an melius quid in ejus locum substituerint, equidem valde dubito. Huber *in Prael. ad Tit Inst. de vulg. subst.* §. 2. optimo sensu Cujacium legere dicit *as*, sed audacius.

(6) Haec tamen est opinio Puttmanni, ut modo vidimus.

(7) Hujus tamen, aut Bynkershoekii opinionem amplectendam censet Otto, *in Praef Tom.* V. *Thes Jur.* p. 30. Vid. et Heinecc. *in Additam ad Vinn. loc. supra cit.* quem sequitur Sammet. *Opusc.* p. 153 *seq.*

(8) Improbat hanc conjecturam etiam Otto, *in not ad* §. 4 *Inst de vulg substit.* ubi etiam varias aliorum de hac Lege sententias recensuit. add. Idem, *loc. modo cit.* et A. G. Pagenstecher. *Adversar.* II. 1.

(9) Jo Cannegiet. *loc. modo laud.* locum hunc refert ad classem eorum, in quibus festinantes JCti aliud scrip-

ſcripſerunt, quam initio destinaverant, et Julianum propoſuiſſe ſibi primum ſcribere opinatur: *ita ut alter ſemis pertineat ad dominum ſervi; alter ad ſubſtitutum.* Vonck. *loc. ſupra cit. p.* 124. *ſeq.* verba *alter ſemis* putat in poſteriori membro eſſe omiſſa, et ex priori ſubintelligenda, quaſi ſcriptum eſſet: *ita ut alter ſemis inter eum, qui dominus inſtituti heredis fuerit, et* (alter ſemis inter) *ſubſtitutum aequis portionibus dividatur.* Herm. Cannegiet. *Obſ. Jur. Rom.* III. 10. *p.* 289. verba *alter ſemis* e margine in contextum irrepſiſſe putat, et expungenda. — An rem, de qua agitur, in dubio dividere debeamus, vid. Marq. Freher. *Parerg.* I. 27. in Theſ. Otton. *Tom.* I. *p.* 898. *ſeqq.*

L. XLI.

Cum eſſet Caeſaris (1) *ſervus:*] Quales ſaepe ut liberi habiti. Vid. Spartian. *in Hadrian. Cap.* 21. Vopisc. *in Aurelian. Cap.* 50.

(1) Tiberii. Merill. *Obſ.* IV. 34. Marq. Freher. *Parerg.* I. 16. in Theſ. Otton. *Tom.* I. *p.* 926. Sed vid. Otton *in Praef. Tom.* I. *Theſ. Jur. p.* 41. et *in Praef. Tom.* V. *p.* 30. *ſeq.* add. Burman. *ad Sueton. in Domitian. Cap.* 16. *Tom.* II. *p.* 338. et Heinecc. *in Additam. ad Vinn. ad* §. 4. *Inſt. de vulg. ſubſtit.*

L. XLII.

Inſtitutionem nullius eſſe momenti etc.] D. Goth. *in not.* „Imo alicujus est momenti: nam primo loco ſcriptus liber et heres fit etc." Sed, quis hic prior? (1).

(1) In ſeq. *L.* 44. pro *inſtituerat: eos* etc. Rucker. *Obſ. Cap.* 4. §. 5. *num.* 7. legit: *inſtituerat, et eos* etc. Hal. et Vulg. *eosque.* Vid. Brencm. *A.*

L. XLV.

Quia id, quod impoſſibile etc.] Plane, vel ſaltem tempore facti teſtamenti. Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. *num.*

tium. 15. add. *L.* 26. *in fin. de stat. lib.* *L.* 72. §. 7. *de cond. et dem.* (1).

(1) Vid. et Amaya, *Obs.* II. 12.

L. XLVI.

Atque ita testamento amicus filii, ignotus testatori, heres institutus est, nec quicquam ab eo petitum est: etc.] Aliud apud Quinctil. *Declam.* 325. sed persona obscure indicata (1).

(1) Add. Cujac. *Tract.* II. *ad African. in expl. h. l.*

L. XLVII.

§. 1.

Respondit, eam hereditatem in septem partes distribuendam.] Mutatum hoc *L.* 23. *Cod. de legat.* Cujac. *ad h. l.* Herbaj. *Rer. Quotid.* p. 220. Sed vid. ad *d. l.* (1).

Ideo, si postuma quoque nata esset, etc.] Facit huc *L.* 13. *de lib. et postum.*

(1) Quae ad eam Legem notavit Schultingius, supra jam retuli ad *L.* 13. §. 4. *h. t.* — Ad *pr. h. l.* vid. Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de adim. vel transf. legat.* p. 313.

L. XLVIII.

§. 1.

Illa institutio valet, *filius meus impiissimus*, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo non valet, etc." Inepte. add. *L.* 87. §. 2. *de Legat.* 3°. Facit huc *L.* 1. *in fin. de dot. prael.* *L.* 10. *de aur. arg. legat.* Chef. *Different. Jur. Cap.* 19. [in *Jurispr. Rom et Attic. Tom.* II. *p.* 673.] (1). Scip. Gentil. *ad Apulej. Apolog. num.* 989. [*Oper. Tom.* IV. *p.* 334.] refert eo locum Apuleji; sed, ut puto, minus

minus recte, et debet illud elogium accipi de exheredatione, quam jam scripserat Pudentilla.

(1) Add notata superius ad *L.* 9. §. 8. *h. t.* De voce *impiissimus* vid. Schroder. *Obs.* III. 8. *p.* 245.

§. 2.

Servum adulterii accusatum, etc.] *Adulterio maculatum.* Cujac. *in Not. prior. ad pr. Inst. h. t.* quod probat Vinn. *ad d. pr. Inst. num.* 6. et Jan. a Costa, *in nota posteriore ad d. pr. Inst.* ob *L.* 8. *Cod. ad L. Jul. de adulter.* Ego hanc lectionem servo cum Jano a Costa, *in priore nota ad d. pr. Inst.* cum possint ambo accusari a diversis. *L.* 17. §. 6. *ad L. Jul. de adult.* (1).

(1) Add. Leunclav. *Notat.* II. 62. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1518. et Muret. *ad d pr. Inst.* et *Obs. Jur. Cap.* 8. in eod. Thes. *Tom.* IV. *p.* 138. — De voce *adsumptione* in seq. § 3. vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 354. *not.* 20.

L. XLIX.

Neutrum valet,] D. Goth. *in not.* „Imo, utcunque libertas supervucue data videatur, institutio tamen non infirmatur. etc." Modo in eadem caussa servus manserit (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 4. *b.* §. 7. — Verba seq. §. 1. *hoc amplius et cum adibit hereditatem*, rectius explicat Huber. *in Prael. ad Tit. Inst. de hered. qual. et diff.* quam Vinnius, *ad* §. 4. *Inst. eod. num.* 6. add. Noodt. *Probab.* I. 12. in fin. Toullieu, *in Collectan. p.* 444. in fin. §. post verba: *vel conditionem institutionis existentem*, addendum censet: *et mortem testatoris.* Male. — Ad §. 2. *seq. L.* 50. vid. Majans. *Disp.* XXXVII. et notata superius ad *L.* 13. §. 1. *h. t.* add. Pancirol. *Thes. Var. Lect* II. 61. in Jurispr. Rom. et Attic. *Tom.* II. *p.* 1174. *seq.*

L. LI.

L. LI.

Talem institutionem quidam *valere non putabant*, etc.] Sabiniani, non Proculiani. *L.* 9. §. 14. *h. t.* (1).

(1) De ratione dubitandi vid. Pothier. *in not. ad h. l.*

L. LV.

Quia non videtur creditorum fraudandorum caussa manumissus.] Facit huc *L.* 84. *h. t.*

L. LVI.

Potest quis ita heredem instituere, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, non potest, etc. *L.* 1. §. 1. *de reg. Caton.*" Male opponitur.

L. LVIII.

§. 1.

Qui frater non est, etc.] Vid. Forner. *Rer. Quotid.* V. 27. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 278.].

L. LIX.

§. 1.

In vectigali salinarum,] Vid. *L.* 11. *Cod. de vectig. et commiss.* (1).

(1) Vid. de hoc vectigali Burman. *de Vectig. Pop. Rom.* *Cap.* 6. *p.* 90. *seqq.* add. notata superius ad *L.* 1. *pr. quod cujusq. univ. nom.*

§. 3.

Qui non *cum aliquo conjunctim* etc.] Sic recte legitur (1).

(1) Al. negationem delent; sed eam quoque Graecos habere, monet Leunclav. *Notat.* II. 62. in Thes.

Otton. *Tom.* III. *p.* 1518. add. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 146.

§. 4.

Aut si sub conditione heres institutus est, etc.] Vid. Vinn. *ad* §. 4. *Inst. de hered. qual. et differ.*

§. 6.

Tamen ille sextans non Titii heredi, sed Maevio adcrescet:] Ergo heres Titii non praefertur coheredi Titii: aliud volunt Glosf. et Cujac. *ad h. l.* in fubftituto, at huc afferunt *L.* 53. *de adq. vel omitt. hered.*

§. 7.

Perinde est, quasi unus heres per Titium *institutus sit.*] D. Goth. *in not.* „ *per Attium*, Cujac. *ad h. l.*" Disfentit Bynkersh. *Obf.* I. 22. (1).

(1) Add. Reiz. *in Obf. Miscellan. Vol.* X. *p.* 359. et Jenf. *in Strictur. ad Pand. p.* 185. Nihil quoque mutat Pothier. *Pand. Justin. h. t. num. ult.* Sed *per Attium* habet quoque Hal., atque ita legendum, cenfet etiam Bilderdyk. *Obf.* II. 28. qui praeterea pro *an necessario ei* etc. in praec. verbis, legendum conjicit: *at necessario* etc.

L. LX.

Nam Lege Aelia Sentia (1) *ita cavetur: ut si duo* etc. *uti quisque primus scriptus sit, heres sit.*] Add. *L.* 34. *pr. de usufr.* Caj. *Instit.* I. 2. §. 2. D. Goth. *in not.* „ Ordo verborum defignat ordinem intellectus." add. Mev. *ad Jus Lubec.* III. 1. *Art.* 11. *num.* 29. *seqq.* Non tamen femper. Vid. *L.* 77. §. 12. *de Legat.* 2°. *L.* 6. *de solution.*

(1) Vid. Heinecc. *ad Cap.* 9. *L. Aeliae Sentiae*, in *An-*

Antiq. ad Tit. Instit. qui et ex quib. causs. manumiss. §. 12.

L. LXII.

In tempus capiendae hereditatis institui heredem posse, benevolentiae est:] Non ſtricti juris. Jan. a Costa, *ad* §. 9. *Inst. h. t.* Intelligi autem hoc debet, non de prorſus incapacibus, ſed coelibibus ſimilibusque. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 11. *Thes.* 3. *in fin. p.* 613.

§. 1.

Quotiens non apparet, quis heres institutus sit, institutio non valet:] Facit huc *L.* 3. §. 7. *de adim. legat.* (1).

Nisi ex aliis apertissimis probationibus etc.] Haec ſunt Triboniani, nec ſatis quadrant: nam ponitur caſus, ubi id non liquet. Ita bene Fab. *Conject.* V. 19. *num.* 5. Bachov. *loc. modo laud. p.* 599. Nec recte disſentit Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 2. [*Oper. Tom.* I. *p.* 9.]

(1) Sequitur: *quippe evenire potest.* Al. legere: *quod evenire oportet*, et rectius, notat Pothier. *ad h. l.* Hal. *quod plane*, loco *quippe.* Vid. Geb. *h.*

L. LXIII.

Heredes sine partibus etc.] Add. *L.* 17. §. 1. *h. t.*

L. LXIV.

Ejus servum, qui post mortem meam natus erit, etc.] Vid. Vinn. *ad* §. 2. *Inst. h. t.* (1).

(1) Add. Amaya, *Obs.* I. 13.

L. LXVI.

Titius heres esto. Gajus et Maevius aequis ex partibus heredes sunto:] Conf. *L.* 13. *pr. h. t.*

Quia non tam conjunxisse, quam celerius dixisse videatur,]

tur.] Add. Cujac. *Obs.* XXIV. 34. Scip. Gentil. *de Jure accresc. Cap.* 8. [*Oper. Tom.* I. *p.* 222.] sed caute legendus. Celerius dixit, cum vellet posteriores singulos ad quadrantem vocare. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 2. *num.* 8. (1).

(1) Vid. et Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 238. ubi de hac Lege.

L. LXVII.

Secunda scriptura potior erit: plenior est enim, quam prior.] Add. *L.* 27. §. 1. *h. t.* ibiq. Cujac. (1).

(1) Vid. et Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 244. *seq.* ubi de hac Lege.

L. LXVIII.

Et tamen nemo dubitat, quin, si ita aliquis filium exheredaverit, Titius heres esto, et cum heres erit Titius, filius exheres esto, nullius momenti esse (1) *exheredationem.*] Hic praeteritus est filius, si Titius non erit heres (2).

(1) Hal. *sit exheredatio.* Sed vid. Voorda, *Interpr.* II. 18. *p.* 186.

(2) Add. Pothier. *Pand. Justin. Tit. de condit. et dem. num.* 59. et Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 325. *seq.* quem etiam vid. *ibid. Tom.* II. *p.* 191. *seqq.* de seq. *L.* 69. add. Nic. Hier. Gundling. *Exercit. Acad. Exerc.* V. §. 19. *Tom.* I. *p.* 201. *seq.*

L. LXX.

Captatorias institutiones non eas Senatus improbavit, etc.] Bynkersh. *de Captator. Institutionibus, Cap.* 3. post vocem *institutiones* ponit comma, legens: *Captatorias institutiones, non eas* etc. De *captatoriis institutionibus* etiam Ant. Augustin. *Emendat.* IV. 15. [in Thes.

Ot-

Ottop. *Tom.* IV. *p.* 1547. *seq.*] Cujac. *ad Libb. Papinian. Respons. in expl. h. l.* (1). De captatoribus Petron. *Satyric. Cap.* 116. Lucian. *Dialog. Mortuor.* V. VI. 1. VII. 1. IX. 3. XI. 1. Valeſ. *ad Amm. Marcellin. Lib.* XXVIII. *p.* 533. Horat. *Sermon.* II. 5. Senec. *de Benefic.* IV. 20. et VI. 36. ubi Lipſ. Plin. *Epiſt.* II. *ult. Nov. Majorian. Tit.* 8. (2).

Improbavit,] Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 51. *error.* 4. 6. *et* 7. putat, conditionem tantum ut improbatam vitiari, modo ab inſtitutione ſeparari posſit: non recte.

Sed quarum conditio confertur ad ſecretum alienae voluntatis.] Vid. *L.* 1. *de his quae pro non ſcript.* Sic Quinctil. *Declam.* IV. [*p.* 91. ed. Burm.] *ſecretum alieni doloris.* Ant. Merend. *Controv. Jur.* XI. 39. causſam hanc putat tantum fuisſe praetextum.

(1) Add. Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16. Voet. *ad eund. tit.* §. 28. Jenſ. *in Strict. ad Pand. p.* 186. *ſeqq.* Majanſ. *Disp.* XXXV. Novisſime de captatoriis inſtitutionibus egit Bilderdyk. *Obſ.* II. 1. cujus tamen doctrinam aliis examinandam relinquo.

(2) Add. Leyzer. *Meditation. ad Pand. Specim.* 375. ubi plura de heredipetis, et illicitis eorum artibus.

L. LXXI.

Paulus Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 29. [in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 234.] Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 389.

Qua ex parte Titius me heredem instituit, ex ea parte (1) *Maevius heres esto:*] Vid. *L.* 20. *in fin. de condit. inſtitution.* Cujacius, in *not. prior. ad Tit. Inſtit. de ſociet.* cum Fabro putat, vocem *Maevius* delendam: ſed inde recedit, *Obſ.* XVI. 11, ubi docet, Graecos etiam hanc vocem agnovisſe. Sed tamen in ſeq. §. 1. demum agitur de caſu, quo tertius inſtituitur: unde du-

bitavi, an non sit legendum *mihi*: nam *M.* juxta P. Diac., Papiam, Ald. Manut., est *mihi*, vel *M.* juxta Magnon., unde Librarius forte *Maevius* fecit (2): nisi dicas, in *pr.* proponi casum non captatoriae institutionis, et in §. 1. quaeri, an et sic captari possit (3). Bynkersh. *de Captat. institution. Cap.* 6. pro *Maevius* legit *meus.*

(1) Voculam *parte* nonnullos hic putare supervacaneam, iisque favere Graecos, notat Leunclav. *Notator.* II. 62. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1518.
(2) Pari modo Duirsema, *Conject.* II. 7. *p.* 254.
(3) Conf. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 189. Τὸ *Maevius* defendit quoque A. G. Pagenstecher. *Adversar.* I. 10.

§. 1.

Sed illud quaeri potest, etc.] Totum hunc §. Triboniano adscribit Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 51. *error.* 7. *seqq.* quem non sequor. add. Idem, *in Cod.* VI. 6. *Def. ult. not.* 27. ubi et in textu habet alia *παράδοξα.*

L. LXXII.

Terentius Clemens Lib. IV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 219.] (1).

(1) Add. Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 293. *Si quis solidum* a Lege *capere* etc. dicitur pro *ob Legem.* Vid. Voorda, *Interp.* I. 17. *p.* 54. Dissertationem ad hanc Legem conscripsit Fred. Bern. 's Jacob. Lugd. Batav. 1798.

L. LXXIII.

Gajus Lib. XIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 413.

Pure eum heredem substituere intellegimur.] Facit huc *L.* 72. *de adq. vel omitt. hered.*

L. LXXIV.

L. LXXIV.

Excepto *fundo*,] *Ex certo*, Donell. *Comm. Jur. Civ.* VI. 18. probante Bachovio, *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 11. *Thes.* 4. *Lit. b. p.* 614. Ego non recedo a Vulg. cum Cujacio, eamque probant sequentia *excepto usufructu.* add. Hilliger. *ad Donell. d. loc.* et vid. de talibus casibus, ubi quaedam excipiuntur, Fab. *Cod.* VI. 6. *Def.* 5. add. Scip. Gentil. *de Errorib. Testam. Cap.* 10. [*Oper. Tom.* I. *p.* 45. *seqq.*] ubi Vulgatam tuetur, et Langebek. *Annotation. Cap.* 5. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 550.] (1).

Atque si sine ea re *heres institutus esset*:] Id est, *detracta ea exceptione.* Cujac. *ad h. l.* (2).

(1) Vid. et Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 104. *seqq.* ubi de hac Lege.

(2) Add. Pothier. *in not. ad h. l.*

L. LXXVI.

Mariti manet,] D. Goth. *in not.* „Imo non manet. *L.* 20. *de don. int. vir. et ux.*" Non obstat. Vid. *ibid.*

Idem, *si accipiat libertatem* etc.] Pro *idem* Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.* legit: *id est*, quod non puto necessarium esse. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 46. *error.* 5. *num.* 16. *ideo*: non male.

Nec sine libertate aliquid ei legari potest.] Vid. tamen *L.* 22. *de donat. int. vir. et uxor.*

L. LXXVII.

Quem heredem codicillis fecero, etc.] Vid. *L.* 10. *de condit. institution.* (1).

(1) Add. Bynkersh. *Quaest. Jur. priv.* III. 4.

L. LXXVIII.

Qui non militabat, etc.] Quid in milite, Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 71. *error.* 9. in fin. et *error.* 10.

Factis adjudicationibus,] Vid. *L.* 35. *h. t. L.* 1. *Cod. Gregorian. fam. ercisc.* [in *Jurispr. antejustin. p.* 694.]

Et interpositis propter actiones *cautionibus*,] Id est, propter aes alienum. Cujac. *ad h. l.* Vid. de his cautionibus *L.* 20. §. 2. *L.* 25. §. 13. *fam. ercisc.*

Scil. ut quod vice mutua praestarent, etc.] Vid. Ant. Merend. *Controv. Jur.* XVII. 5. *num.* 16. *seqq.* (1).

(1) Et Pothier. *in not. ad h. l.*

§. 2.

Nihil autem interest, *quo loco sine portione quis heres instituatur*,] Ut hic filii.

Quo magis assis residuum *accepisse videatur.*] Id est, dextantem.

L. LXXIX.

Maevius, *quantum Titius*] Lege: *Titius*, *quantum Maevius* (1). Cujac. *ad Libb. Papinian. Respons. in expl. Leg. praec.* et *ad. h. l.*

(1) Sic et Hal. add. van de Water, *Obs.* I. 7. *p.* 46.

L. LXXXI. (1).

(1) *Clemens Patronus* etc. Nomen proprium. Cujac. *ad h. l.* add. van de Water, *Obs.* II. 4. *p.* 128.

§. 1.

Quanta ex parte me a Titio heredem institutum recitassem,] Jam antea (1).

Remota suspicione captatoriae institutionis.] Vid. Scip. Gentil. *de Errorib. Testam. Cap.* 6. in fin. [*Oper. Tom.*

Tom. I. *p.* 28.] et Bynkersh. *de Captator. instit. Cap.* 8. add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 51. *error.* 5.

(1) Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 187. interpretem Latinum inepte haec vertisse putat.

L. LXXXII.

Si quis ita heres instituatur, si legitimus heres etc.] Non est haec substitutio, sed institutio (1).

(1) Add. Cujac. *ad h. l.* et Voet. *ad Tit. Pand. de lib. et postum.* §. 9.

L. LXXXIII.

Sed alia Lex,] V. C. *Julia. L.* 12. *qui et a quib. manumiss.* Brisson. *ad L. Jul. de adulter.* [*Cap.* 26. *Oper. minor. p.* 221.]

§. 1.

Apud Praetorem quaereretur:] An, *quaeretur* (1).

(1) Ita Hal. Vid. Geb. *h.*

L. LXXXIV.

Non magnum videtur beneficium a defuncto consequi:] Add. *L.* 55. *h. t.*

L. LXXXV.

Aut, *quod abominor* (1),] D. Goth. *in not.* „*Aut* pro *et.*" Id non video.

Aut filium filiamve etc.] Qui ab intestato sit heres. Facit huc *L.* 82. *h. t.* add. Cujac. *ad h. l.* (2). *Aut* pro *et.*

Nam prudens consilium testantis etc.] Hinc colligunt, testatores praesumi prudenter disposuisse. Cyriac. *Con-*

 trov.

trov. 174. *num.* 36. quod tamen inde non potest deduci.

(1) Vid. de hac formula Trotz. *de Memor. Propag.* I. 2. §. 4. *p.* 120. add. Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *abominor*, ibiq. Heinecc.

(2) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de cond. instit.* §. 11. et Voet. *ad Tit. Pand. de lib. et postum.* §. 9.

L. LXXXVI.

Exspectantis (1) *extrinsecus positae conditionis eventum.*] Facit huc *L.* 4. *h. t.*

(1) Hal. *exspectando.* Vulg. *exspectato — eventu.* Vid. Brencm. *h.* qui id probat.

§. 1.

Sed sua sponte heredes exstiterunt,] Ergo manent *sui.* Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 8. *num.* 7. *seq.*

Si sui pariant,] Lege: *parcant.*

Jus abstinendi adsequi non debent,] Quod tantum datur, qui heredes inviti facti sunt. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 87. vid. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Libb. Jur. epitom. Tom.* II. *p.* 663. *seqq.*

L. LXXXVIII.

Non potest adjectus efficere, ut qui semel heres exstitit, etc.] Add. *L.* 43. §. *ult. tit. seq.* Sed quidem interdum Lex. Vid. Jan. a Costa, *ad* §. 5. *Inst. de hered. quae ab int. def.* Vid. et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 27. *error.* 1. *num.* 16. *seqq.* sed caute, et late, *ibid. error.* 2. Sed non per omnia bene.

L. LXXXIX.

Paulus Lib. II. *Manualium.*] Junge *L.* 7. *ut leg. vel* fi-

fideic. serv. causs. cav. Merill. *Different. Jur. Cap.* 13. *seq.*

L. XC.

Testamento domini servus etc.] Add. *L.* 7. *h. t.*

L. XCI.

Imperatorem litis caussa etc.] Add. *L.* 22. §. 2. *de jur. fisci* (1). Hoc jus Pertinace (2) antiquius fuisse, putat Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 68. *error.* 3. *seq.*

(1) Et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 3.
(2) Cui illud tribuit Justinianus §. *ult. Inst. quib. mod. test. infirm.* Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 12. §. 8. *not.* 33. Sequitur: *nec* calumnia *facultatem* etc. Hal. et Vulg. *calumniae*, probante Brencm. *h.*

L. XCII.

Idem Imperialium sententiarum etc. *seu Decretorum* Libro secundo.] *Libro primo*, Cujac. *Obs.* II. 26. (1).

Pactumejus Androsthenes] Libertus scil., quomodo Pactumeja Theophila, apud Gruter. *Inscript. p.* 881. 7. De Pactumejis Bynkersh. *Obs.* III. 7. (2).

Pactumejo Magno occiso,] A Commodo. Vid. Lamprid. *in Commod. Cap.* 7. ubi Casaub. add. Merill. *Obs.* II. 23. (3).

Noviumque Rufum etc.] Meminit Inscriptio apud Gruter. *p.* 209. 1. (4).

Licet modus *institutione contineretur*,] *Modus* pro *caussa.*

Quia *falsus non solet obesse*,] *Qui falsus* etc. lege cum Cujac. *ad h. l.*

Putavit Imperator *ei subveniendum*, etc.] *Putarunt Imperatores* etc. et mox pro *pronunciavit*, *pronunciarunt* legit Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 13. [in Thes. Otton.

Tom.

Tom. IV. *p.* 579.] Sed, an non coram utroque res coepta, et ab uno potuit esse decisa?

Sed legata ex posteriore testamento etc.] Quod valebat, non obstante, quod testator, si rem scivisset, id non fuisset facturus. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 20. *error.* 9. *num.* 4. et *Dec.* 39. *error.* 5. *num.* 24. *seqq.*

(1) Sed vid. Bynkersh. *ad L. lecta. Cap.* 1. et in primis Schulting. *ad Paul. Sent. Lib.* I. *not.* 1. in *Jurispr. Antejustin. p.* 211. *seq.*
(2) Add. Otto, *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 39. et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 9.
(3) Et Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 62. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1175.
(4) Add. Spartian. *in Severo, Cap.* 13. Steph. *Nonium.* Vid. Brencm. *h.* Sequitur: *quia heredes, quos volui habere mihi*, continere *non potui.* De scriptura vocis *continere* in Cod. Flor. vid. Brencm. *h.* Al. habere *contingere*, observat D. Goth. *in not.* et habet etiam ipse Taurell. in margine.

TITULUS VI.

DE VULGARI ET PUPILLARI SUBSTITUTIONE (1).

(1) Doctrinam Juris Romani de vulgari et pupillari substitutione de industria exposuit Finestresius et de Monzalvo, etiam Thom. Papillon. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 669. *seqq.* et Franc. Ramos del Manzan. in Thes. Meerman. *Tom.* VII. *p.* 321. *seqq.* Alii etiam citantur in Biblioth. Jurid. Lipen. ejusque supplementis. Ad singulas hujus tituli Leges commentatus est Cujacius, *Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. prior. p.* 941. *seqq.* et Ant. Goveanus, *Oper. p.* 104. *seqq.*

L. I.

L. I.

§. 1.

Heredis substitutio *duplex est, aut simplex: veluti* etc.] Al. *heredis institutio duplex est, aut simplex. Simplex, veluti* etc. Sic Rob. Steph. aliique, et post verba: *tunc Sejus heres mihi esto*, addunt: *Duplex est, veluti filius meus mihi heres esto* (1). Plenius omnino, quamvis non sine exemplo sit, ut res diversae ita jungantur, ut *L.* 72. *de contrah. emt.* etsi, ut verum fatear, omnia hic in Flor. magis hiulca sint.

Tunc Gajus Sejus heres mihi *esto.*] *Mihi* redundat, Cujac. *ad L.* 4. *h. t.* per *L.* 8. §. 2. *de bon. poss. sec. tabb.* Sed sic et *L.* 38. §. 1. *h. t.* add. Brencman. *ad Modestin. Eurematic. p.* 121.

(1) Sic fere et Hal.

L. II.

Moribus *introductum est*, etc.] Id est, Prudentum responsis, sive Jure Civili, non XII. Tabulis (1), quae de alieno disponere non sinebant. Ratio est potestas, et ne periculo a legitimo herede semper esset subjectus pupillus. Jan. a Costa, *ad pr. Inst. de pupill. subst.*

Nepotibus etiam possumus, etc.] Vid. Foquel. *ad pr. Inst. de pupill. subst.* (2).

Si heredes instituti sint, vel exheredati:] Juxta formulam Legis Vellejae.

Sed si extraneum quis impuberem heredem scripserit,] Etiam simpliciter. *L.* 23. §. 1. *de liber. et postum.*

Poterit ei substituere, etc.] Deinde, juxta *L.* 16. § 1. *h. t.* Vinn. *ad pr. Inst. de pupill. subst. num.* 4. (3).

(1) Add. Forner. *Rer. Quotid.* I. 3. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 257. Minus recte dissentit Heinecc. *in Ad-*

Additam. ad Vinn. ad pr. Inst. de pupill. substit. num. ult. et in *Antiq. ad eund. tit.* §. 2. *in not.*

(2) De scriptura seqq. verborum in Cod. Flor. vid. Brencm. *h.*

(3) Add. Calder. *Var. Lection.* I. 3. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 597. Pro *filio praecedente*, Coras. *Miscellan.* VII. 14. *num.* 3. legit: *filio praedecedente.*

§. 1.

Ut, nisi adita quoque patris hereditas sit, etc.] In casu, quo pupillus exheredatus est, vel habet coheredes. Vid. ad *L.* 11. §. 1. *ad SCtum Trebell.* (1). Adde, quod nec valeat, si ob vitium testamenti hereditas adquisita non sit. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 12. *Thes.* 3. *Lit. a. p.* 714.

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 21. Sequitur: *et pupillo substitutum servandum.* Pro quo Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 22. §. 12. *p.* 97. legit: *et pupillo substitutionem factam servandam.*

§. 3.

Ego (1), *etiamsi minor* XXV. *annis* etc.] Extraneus repudians, filio mortuo, vel exheredato. add. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* XI. *Thes.* 9. *Lit. d. p.* 665.

Puto proficere secundis tabulis, etc.] Et ergo ipsi pupillo hoc utile. *L.* 42. *de adq. vel omitt. hered.*

(1) Sic Flor., quod praefert Leonin. *Emend.* V. 18. *num.* 1. Hal. et Vulg. *ergo*. Vid. Brencm. *h.*

§. 4.

Prius autem sibi quis debet heredem scribere, deinde filio substituere, etc.] Hoc procedit in casu filii exheredati. Foquel. et Jan. a Costa, *ad* §. 5. *Inst. de pupill. subst.*

subst. In filio instituto ordo non spectatur. Haec non satis distinguit Vinn. *ad d.* §. 5. *Inst. num.* 1.

Ad Virium Luppum (1). *Britanniae Praesidem*] *Lupus* in Inscriptione in Britannia reperta, et ad hunc, ut puto, pertinente, apud Gruter. *p.* 73. 5. (2).

Comprobata est.] D. Goth. *in not.* „*improbata*, Govean. etc. reprehensus a Roberto, etc." Etiam a Foquel. et Vinnio, *ad* §. 5. *Inst. de pupill. substit. num.* 1, et a Leoniño, *Emend.* V. 19. (3).

(1) *Lupum*, Hal. et MSS. Vid. Geb. *h.*
(2) Add. Reines. *in Epistol. ad Rupert. Ep.* 23.
(3) Sequitur: *constat enim unum esse testamentum.* Hanc Sabinianorum fuisse sententiam, dicit Merill. *Obs.* III. 12. Sed vid. Mascov. *de Sect. Sabinian. et Proculian. Cap.* 9. §. 18. *num.* 2. *p.* 214. *seqq.*

§. 5.

Valet substitutio, licet conversa scriptura etc.] Facit huc *L.* 14. *de pec. legat.*

§. 6.

Ut non ordo scripturae, etc.] Facit huc *L.* 28. *tit. praec.* et *L.* 14. *de pec. legat.*

§. 7.

Quod igitur dictum est, singulis liberorum *substituere licere*, etc.] Pro *singulis liberorum* Cujac. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 23. §. 8. *not.* 17. legit: *etiam exheredatis liberis.* Sed Jan. a Costa, *ad* §. 5. *Inst. de pupill. substit.* haec ita explicat: licere parentibus singulis liberorum, quos in potestate habent, tam exheredatis, quam institutis, *substituere*, adeoque secundo loco, quod tamen non curatur, filio instituto, cum ibi per se sit successio, quae in casu exheredati nulla est (1).

(1)

(1) Add. Schulting. *ad loc. Ulpian. laud. not.* 18. Aliter Jo. Cannegiet. ad *d. loc. Ulpian. p.* 107.

L. III.

Cum filio impuberi etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Modestin. Differ. in expl. h. l.* (1).

(1) Add. Jo. van Nispen, *Diss. ad Modestin. Libb. Differ. Cap.* 2. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 18. *seq.*

L. IV.

Jam hoc jure utimur etc.] Olim haec valde controversa. Obtinuit tamen jam olim Crassi sententia, qui primum casum tacite secundo expresso contineri volebat. Vid. Cicer. *pro Caecin. Cap.* 18. *in Bruto, Cap.* 39. *et* 52. *de Orator.* I. 39. et II. 32. *in Topic. Cap.* 10. *de Invention.* II. 21. Quinctil. *Instit. Orator.* VII. 6. add. Balduin. *in Scaevola* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 497. *seqq.*] (1). Sed revera casus hic omissus absque juris singularis auctoritate suppleri non potuit a JCtis, ut merito urgebat Scaevola. add. *L.* 10. *de lib. et postum.* ibiq. Cujac.

In utrumque casum substituisse intelligatur.] Ergo et sub secundo continetur primus, quidquid dicat Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 32. *error.* 9. (2). In ratione danda haeret Merend. *Controv. Jur.* III. 43.

(1) Et D'Arnaud. *Vit. Scaevolar.* §. 34. *p.* 91. *seqq.*
(2) Add. Vinn. *Sel. Quaest.* II. 24. Late de hac Lege egit Brencman. *ad Modestin. Eurematic. Cap.* 7. et Averan. *Interp. Jur.* III. 16. *seq.* ad eamque Dissertationem conscripsit Dider. Schadee, in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 313. *seqq.*

§. 1.

§. 1.

Nam si pater duos filios etc.] Etsi ex diverso matrimonio. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 43.

§. 2.

Severus et Antoninus constituit:] Idque juxta Constitutionem D. Marci *L.* 2. *Cod. de impub. et al. substit.* quam per illam extendi opus non fuit, uti volebat Merill. *Obs.* VII. 34.

Incongruens enim videbatur, in altero duplex etc.] Nec mutat, si sit addita clausula codicillaris. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 42. ubi tamen, *Dec.* 44. aliud vult in casu *compendiosae*, quam vocant, si quis sine liberis moriatur.

Quo casu in utrumque eventum substitutus videbitur;] Adeoque pupillaris expressa vulgarem tacite continet. Vinn. *ad pr. Inst. de pupill. substit.* Male Triboniano haec adscribit Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 32. *error.* 10.

Ne, si vulgari modo impuberi quoque substituat, voluntatis quaestionem relinquat, utrum etc.] Nondum igitur sub Modestino illa quaestio exclusa hoc casu. Aliud rescriptum *L.* 2. *L.* 4. *Cod. de imp. et al. substit.* et *L.* 6. *Cod. de testam. milit.* Vid. Brencman. *de Eurematic. Cap.* 7. *Sect.* 4. *et* 5.

L. V.

Gajus Lib. III. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 287.

An quod per Legem *alteram partem* etc.] L. Papia jus accrescendi permittebat liberis aliisque. *L.* 29. §. *ult. de Legat.* 2do. Ulpian. *in Fragm. Tit.* 25. §. 17. add. Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in Jurispr. Rom. et

Attic. *Tom.* I. *p.* 1186.] Jac. Gothofred. *ad L. Jul. Caduc. Cap.* 29. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 234. *seq.*] (1).

(1) Add. Schulting. *ad Ulp. Fragm. loc. cit. not.* 44.

L. VI.

Terentius Clemens Lib. IV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 219.] et Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 286.

Si is, qui ex bonis testatoris solidum capere non possit, etc.] Ut uxor habens liberos ex priore tantum matrimonio (1).

(1) Minus bene Soarez. a Ribeira, *Obs. Jur. Cap.* 41. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 592. *seq.*

L. VII.

Papinianus Lib. VI. *Responsorum.*] Junge *L.* 15. *h. t.*

Verbis civilibus substitutionem post XIV. *annum aetatis frustra fieri convenit:*] D. Goth. *in not.* „nisi a milite. etc." addunt, nisi testamentum clausula codicillari sit munitum. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 19. quod tamen jus nostrum non finit.

L. VIII.

§. 1.

Et ideo neque pater, qui per filium, neque dominus, qui per servum etc.] Si illi in ipsius non sunt potestate. Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Respons. in expl. L.* 41. §. 1. *h. t.* (1).

Quia non ex judicio veniunt:] Expresse. Merend. *Controv. Jur.* VIII 3. *num.* 7. (2).

Quas

Quas in ipsius patrisfam. habuerunt hereditate.] Junge *L.* 10. *h. t.*

(1) Add. Vinn. *ad* §. 7. *Inst. de pupill. substit.*
(2) Add. Caes. Costa, *Var. Ambig. Jur.* III. 18. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1257.

L. IX.

Si pater filio impuberi etc.] Abrogari videtur per *L. ult. Cod. de imp. et al. substit.* add. Merill. *ad* 50. *Decis. Justin. Cap.* 43. et Foquel. *ad Tit Inst. de pupill. subst. p.* 315. (1). Nec Wissenbach. *in Comm. ad d. l.* aliique satisfaciunt.

(1) Vid. et Mascov. *de Sect. Sabinian. et Proculian. Cap.* 9. §. 18. *num.* 5. et Pothier. *Pand. Justin. hoc tit. num.* 34.

L. X.

Ulpianus Lib. IV. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 8. *h. t.*

Sed si plures sint ita substituti, etc.] Vid. *L.* 23. *h. t.*

Soli superstites ex substitutione heredes existent, etc.] Facit huc *L.* 81. *de adq. vel omitt. hered. L.* 42. *de adq. rer. dom.* add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 7. *num.* 7. *et* 8. (1).

(1) Ad verba seq. §. 1. *et fratrem suum*, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 323. *seq.* add. notata superius ad *L.* 27. *de neg. gest.*

§. 2.

Filio impuberi herede (1) *ex asse instituto* etc.] Vid. ad hunc et seq. §. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. L.* 12. *h. t.*

Juncta enim hereditas coepit esse.] Aliud, si abstinuerit filius. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 12. *Thes.* 8. *Lit. a. p.* 714.

(1) *Heredi*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 3.

Nam neque filii hereditatem habere possum.] Separatim. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 15. *num.* 5. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 660.]

§. 4.

Nisi patris fuerit adita hereditas:] Vel suus heres exstiterit. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. L.* 12. *h. t.*

§. 5.

Et si quae postea pupillis obvenerint:] D. Goth. *in not.* „ Imo non ea. *L.* 22. §. 1. *de adoption.*" Est speciale. add. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 12.

§. 6.

In adrogato quoque impubere dicitur, etc.] Qui militis heredi hic comparatur. Vid. ad haec Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. L.* 40. *h. t.*

Quae sententia habet rationem.] Et commodum quodammodo pupilli. *L.* 42. *de adq. vel. om. hered.* Vid. notata ad *L.* 22. §. 1. *de adoption.* (1). Ceterum rationes non leves sunt dubitandi ex *L.* 2. §. 1. *fam. erc. L.* 1. §. 21. *de collation.* Cujac. *ad L.* 8. §. 15. *de inoffic. testam.* Foquel. *ad pr. Inst. de pupill. subst. p.* 162.

Ut puta adrogatoris amicus, vel cognatus ei aliquid reliquit.] Hinc volunt, in donationibus spectari, cujus contemplatione factae sint, ut ad eum pertineant: male. Vid. Sand. *Decis.* II. 5. *Def.* 4.

(1) Add. Altamiran. *Tract.* X. *ad Libb. Scaev. Quaest.* in Thes. Meerman. *Tom.* II.

§. 7.

§. 7.

Atque ideo repudiante Titio Stichum liberum et heredem fore.] Vid. Foquel. *ad Tit. Inst. de vulg. subst.* p. 45. *seqq.* (1).

(1) In seq. *L.* 11. intelligi *poenas* coelibatus et orbitatis, notat quoque Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 14. *not.* 2.

L. XII.

Si filius, qui patri,] Sola existentia.

Ac postea fratri etc.] Exheredato. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 15. *num.* 5. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 660.] post Cujacium, *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.*

Etenim jus dicenti propositum est, etc.] In Edicto *de abstinendo.*

Non patris, ut alias solet,] Vid. *L.* 79. *ad L. Falcid.* add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 7.

L. XIII.

Quo gradu heres etc.] Vid. *L.* 2. §. 6. *h. t.* (1).

(1) In seq. *L.* 14. *pubertati* scriptum esse pro *pubertate*, atque ita legendum, notat Brencm. *h.* add. Best. *de Rat. emend Leg. Cap.* 1. §. 3. *num.* 11.

L. XV.

Papinianus Lib. VI. *Responsorum.*] Junge *L.* 7. *h. t.* (1).

Sine liberis vita decesserint,] Haec conditio per se non facit substitutionem fideicommissariam. Grivell. *Decis.* 41. *num.* 33.

Post eam autem aetatem ex privilegio militum patris duntaxat,] Scil., capiat. Unde Merill. *Obs.* VI. 5. concludit, id fieri directo: de quo vide.

Cum fructibus inventis in hereditate.] Cum adiretur. Foquel. *ad Tit. Inst. de pupill. subst.* p. 190. *et* 202.

(1) Vid. Otton. *in Papinian. Cap.* 17. §. 4. *p.* 709. *seqq.* qui etiam alios laudat. add Soarez. a Ribeira, *Obs. Jur.* I. 3. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 566.

L. XVI.

Nam et in legato in [*his*] *testamentis* etc.] Quibus impuberi substituitur. Male *his* uncis inclusum (1). add. *L* 87. *de condit. et dem.*

Vel testamenta [*et*] *codicillis confirmatis*] Male *et* uncis inclusum (2).

(1) Hal. et Vulg. *legato et testamentis.* Brenem. *h.*
(2) Apud Hal. *vel testamento et* absunt. Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *vel et codicillis testamento confirmatis.*

§. 1.

Nihilominus id valebit,] Sunt enim quasi duo, ut non sit opus uno contextu.

Quia secundum non valet, in quo filius praeteritus sit.] Ergo in conditione positi non sunt vocati. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 5. Sand. *Decis.* IV. 2. *Def.* 1. (1).

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* I. 10. *num.* 16. — Ad seq. *L.* 17. vid. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 191.

L. XVIII.

Quod si neque a patre, etc.] Haec esse ex nota Marcelli ad Julianum, putat Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. de comm. serv. manumiss.* Dissentit Bynkersh. *Obs.* VII. 11. (1).

(1) Add. M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell. Sect.* II. *Cap.* 3. §. 8. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* 1. *p.* 85. *seq.*

L. XXII.

L. XXII.

Repellitur a substitutione.] Add. *L.* 2. *de his quae ut indign.* (1).

(1) Non obstare *L.* 34. §. *ult. h. t.* docet Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 191.

L. XXIII.

Qui plures heredes etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Respons. in expl. h l.*

Uno eorum defuncto,] Qui aderat.

Si conditio substitutionis exstitit,] Haec cum praecedentibus jungit Langebek. *Annotation. Cap.* 7. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 552.] quod non sequor (1).

Hi substitui videbuntur, qui heredes exstiterunt.] Vid. *L.* 45. §. 1. *h. t.* add. *L.* 10. *pr.* et *L.* 41. §. 1. *h. t.*

(1) Add. Cujac. *Obs.* X. 40.

L. XXIV.

Nisi forte alia mens fuerit testatoris, etc.] Vid. *L.* 23. et 24. *ad SCtum Trebell.*

L. XXV.

Et quodammodo duos gradus hujus institutionis *factos*;] *Substitutionis* Al. emendant, et mallet Foquel. *ad Tit. Inst. de pupill. substit. p.* 264.

L. XXVI.

Deinde vivo patre etc.] Lege: *fratre* (1).

Testamentum vivo (2) *rumpetur*:] Hoc mutatum *L. ult. Cod. de postum. hered. instit.* putant Balduin. *in Justinian. Lib.* II. [in Jurispr. Rom. et Attic. *Tom.* I. *p.* 1114.] aliique.

Post mortem autem fratris vivo patre *natus*, etc.] *Vivo patre* expungit Ant. Faber, *Conject.* IX. 5. *num.* 14. non reluctante Bachovio, *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* XI. *Thes.* 3. *Lit d. p.* 607. Erit autem heres quasi primo loco scriptus. Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.* (3).

(1) Sic Flor. scriptum.
(2) *Vivo* malam repetitionem esse, censet Brencm. *h. l.*
(3) Pluribus hanc Legem, diverso tamen modo, explicuerunt J. C. Rucker. *Interpr.* II. 7. et J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 6.

L. XXVII.

Verius puto, in utramque partem etc.] Vid. *L.* 41. *h. t.*

L. XXVIII.

Lex Cornelia, quae testamenta eorum, qui in hostium potestate decesserunt, confirmat, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XV. 17. Merend. *Contr. Jur.* III. 32. Fab. *Jurispr. Papinian. Scient. p.* 648.

Non commode (1) *dicitur, hereditatem ejus* ex ea Lege *ad substitutum pertinere:*] Ex mente Legis. Sic non obstat *L.* 10. §. 1. *de captiv. et postlim. rev.*

Ut is, qui nulla bona in civitate reliquit, etc.] Ac fingitur mortuus tempore captivitatis. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* XI. *Thes.* 9. *Lit. g. p.* 674.

Quare etiam si pubes, etc.] D. Goth. *in not.* „*impubes*, Cujac. *ad L.* 10. etc. (2)" Non recte. Bachovius, *loc. modo cit. p.* 675. confert casum *pupilli* praecedentem cum alio ejus, cui substitui nequit.

Non filii ex Lege Cornelia,] Quae alioquin et de intestatis disponit. *L.* 10. §. 1. *de captiv. et postlim. rev.*

(1) Al. *non incommode*, aut post verbum *pertinere* signum interrogandi ponunt. Sed vid. Sammet. *Opusc. p.* 153.

p. 153. *seq.* *Non incommode* legit quoque Rucker. *Interpr.* I. 3. *p.* 200. et Amaya, *Obs.* II. 2. ubi late de hac Lege egit. add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 23. et Calder. *Var. Lection.* IV. 7. in Thes. Meerman *Tom.* III. *p.* 672..

(2) Et *Obs.* XV. 17. et XXVI. 1.

L. XXIX.

Nisi reversus in civitate etc.] Aliter obstat ratio Legis praec., quia nulla in civitate bona reliquit.

Quoniam et si ambo in civitate decessissent, veniret substitutus.] Et nunc fictione L. Corneliae perinde habetur. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 22. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 247.] Pro *quoniam* Cujacius legit: *quamquam*. Vid. D. Goth. *in not.* Etiam Faber, improbante Bachovio, *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* XI. *Thes.* 9. *Lit. g. p.* 677. Sed parum solide. Vid. Masium, *Sing. Opinion.* VI. 16. Sed vid. Rucker. *Interpr.* I. 3. (1).

(1) Ubi late de hac Lege egit: de qua vid. et Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* I. *p.* 140. *seqq.* Wieling. *Lection. Jur. Civ.* I. 22. Ed. Amisfort. van Voorst. *Diss. de Jure, quod oritur ex commorientibus, Cap.* 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 364. *seqq.* Sed fortasse omnium optime rem exposuit P. J. de Fremery, *Diss. de Rationib. Vett. JCtor. Cap.* 2. §. 5. *p.* 59. *seqq.* — Ad seq. *L.* 30. vid. Pothier. *Pand. Justin. hoc tit. num.* 16. qui pro *quod plures quam duodecim uncias* etc. in fin., legendum suspicatur: *quam tres uncias.*

L. XXXI.

Quaeritur, quisque *heres quandoque* (1) *fuerit*, etc.] Lege: *quisquis* (2).

(1) Id est, *quandocunque*. Vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 416. add. notata superius ad

ad *L.* 15. §. 3. *ex quib. causs. maj.* et ad *L.* 6. *de tributor. action.*

(2) Sic Flor. et in aliis etiam editt. Gothofredi.

L. XXXII.

Deinde si Attius non dedisset,] Lege: *adisset* (1).

Reliquos autem coheredes hereditarias partes habituros etc.] Add *L. ult. Cod. de imp. et al. substit.* ubi ita deciditur. add. Merill. *ad* 50. *Decis. Justin. Cap.* 42.

(1) Sic Flor. Videtur vitium typographicum, quod tamen etiam exstat in aliis editt. Gothofredi.

L. XXXIII.

Si mater ita testetur, etc.] Vid. Foquel. *ad Tit. Inst. de pupill. substit. p.* 240. (1).

Valet substitutio.] Vid. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 17.

(1) Add. Caes. Costa, *Var. Ambig. Jur.* III. 20. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1259. et Vinn. *ad pr. Inst. de pupill. substit. num.* 1. — Ad seq. §. 1. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 108. *seq.*

L. XXXIV.

§. 2.

Et legata omnibus praestanda sunt, etc.] Vid. Foquel. *ad Tit. Inst. de pupill. subst. p.* 146. et Averan. *Interpr. Jur.* I. 7. *num.* 10.

L. XXXV.

Ita ut augeantur praeterea (1): *quod* filius *extraneis* etc.] A quo tam conjunctis personis, quam extraneis erant relicta: quaedam quoque nominatim erant data a substituto, de quo Lege praec. in fin. (2).

Ut,

Ut, quemadmodum portio, quae per bonorum possessionem accesserit, auget legata, etc.] Egit de his verbis Faber, *Conject.* V. 1. *num.* 5. qui non placet (3).

(1) Hal. et Vulg. *augeantur legata: propterea quod* etc. Vid Brencm. *h*

(2) Add. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 192. *seq.*

(3) Vid. et Ant. Govean. *Animadv. Lib.* I. *Oper. p.* 334 *seq.* — In seq. *L* 36. *pr.* pro *puta, si ille heres non erit, ille heres esto*, Flor. tantum legitur: *puta si ille heres esto*, quod defendit J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 12. §. 12.

L. XXXVII.

Vel singulis liberis, etc.] Vid. Fab. *Conject.* XIII. 14.

L. XXXVIII.

§. 3.

Si a patre institutus,] Filio scil. exheredato. Foquel, *ad Tit. Inst. de pupill. subst. p.* 143.

Coactus ex *fideicommissario adierit*,] *Ex* pro *a*. Sic et *L.* 2. *de Legat.* 3°. (1).

(1) Et *L.* 10. §. 1. *quib. mod. pignus* etc. ubi vid. notata. Hal. *a fideicommissario.* Vid. Brencm. *h.* De Q. Cervidio Scaevola, de quo in seqq Legis verbis, nonnulla quoque habet Otto, *in Papinian.* *Cap.* XI. §. 2. *seq. p.* 309. *seqq.*

L. XXXIX.

Cum in suam tutelam venisset, legavit:] Quo casu, quia bona intentione praeteritus est emancipatus, bonorum possessio contra tabulas ei non datur. *L.* 16. *de bon. poss. contr. tabb.* Duaren. *ad Tit. de lib. et postum. p.* 345.

§. 2.

§. 2.

Ad substitutum *quoque pertinere* etc.] Qui est hic instar *instituti*. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 33. *error.* 8. *num.* 17.

Quorum sententia vera est.] Hinc colligit Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1194.] Leges caducarias in iis, quae erant in caussa caduci, non obtinuisse. Male: hi enim auctores [Ofilius et Cascellius] Lege Papia antiquiores fuere (1): quamvis nec Lex illa exceptionibus caruerit.

(1) Conf. Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 4. §. 46. *et* 49.

L. XL.

Nam et legitimis heredibus futuris] Qui tales fuissent non facta arrogatione.

Non aliae quam utiles actiones etc.] Ut *L.* 4. *rem pup. salv. for.* add. Foquel. *ad Tit. Inst. de pupill. substit. p.* 158.

L. XLI.

Sive ante substitutionem,] Secundi primo factam. add. Cujac. ad *Libb. Papinian. Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) Et Otton. *in Papinian. Cap.* XI. §. 6. *p.* 330.

§. 1.

Vel alii quaesitae portionis etc.] Vid. ad *L.* 8. *in fin. h. t.* (1).

(1) In praec. verbis, *non adeuntis* Graecos vertere τοῦ ἀτολμῶντος, *deficientis*, notat Leunclav. *Notat.* II. 63. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1518.

§. 2.

§. 2.

Cum filiae, vel nepoti etc.] *Non tantum cum filio, sed etiam cum filiae* etc. integram fuisse Papiniani orationem, putat Cujacius, *loc. modo cit.*

§. 3.

Nec fideicommisso propriae facultates filii tenebuntur.] Nec quas ut extraneus habet, aut ex contractu cum testatore inito. Vid. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 64. ubi et alia. Hinc colligunt, in fideicommissis testatori succedi, non personae oneratae. Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 3.

§. 4.

Qui discretas portiones conjunctis pluribus separatim dedit,] v. c. Primo, Secundo, Tertio semissem, et Quarto, Quinto, Sexto alterum. Cujac. *loc. supra laud.* (1).

(1) Ad seq. §. 5. vid. Averan. *Interpr. Jur.* III. 22.

§. 6.

Legata e secundis tabulis relicta perinde praestabit, etc.] Vid. *L.* 1. §. 15. *ad L. Falcid.* add. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 11. §. 8. *ad L. Falcid.*

Non idem servabitur alio substituto: etc.] Ratio §. 1. *Inst. de L. Falcid.*

§. 8.

Non videri cum vitio factam substitutionem etc.] Vid. Langebek. *Annotation. Cap.* XI. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 554. *seq.*] (1).

Non magis, quam si post demonstratam conditionem sibi heredem esse substitutum jussisset.] Qui tamen proprie est heres impuberis.

Co-

Coherede non dato,] Non, si datus heres non exstiterit: non enim locus est juri accrescendi. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 15. *error.* 10.

(1) Quem reprehendit Cujac. *Obs.* X. 40.

L. XLII.

Qui duos impuberes filios etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Definit. in expl. h. l.* (1).

Sed in ratione Falcidiae pueri prioris *hereditas non veniet:*] Ab intestato scil. mortui. Vid. *L. praec.* §. 7. (2).

Legata quoque, quae a substituto ejus filii etc.] Qui hereditatem ejus non adquisivit directe; sed invenit in hereditate posterioris defuncti.

(1) Add. Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* VII. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 369. *seq.* et Ed. Amisfort. van Voorst. *Diss. de Jure, quod oritur ex commorientibus*, *Cap.* 2 in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 375. *seq.* Egit etiam de hac Lege Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 195.

(2) Sequitur: *Nec substitutus amplius quam sescunciam* jure testamenti *desiderabit*, id est, jure successionis testamentariae. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 3. §. 4. *p.* 46.

L. XLIII.

§. 3.

Ad substitutionem impuberis admissus, etc.] Secus ac in casu *L.* 83. *de adq. vel omitt. hered.* Sed hic est nova voluntas defuncti, et pupilli favor. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 5. *num.* 6. (1) add. Eund. *ibid. Dec.* 31. *error.* 6. *num.* 7. et 8.

(1) Conf. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 25. §. 17. *not.* 43. add. van de Water, *Obs.* II. 2. *p.* 119. *seqq.* qui pro *ita ut augeatur* ejus *pars in substitutione*, legit: *ita ut augeatur* institutorum *pars* etc. Alii

Alii aliter. Vid. Gluck. *Tit. de hered. vend.* §. 1014. *p.* 355. *seq. in not.*

L. XLIV.

Neque ex parte, neque in totum confirmari posse,] Cujacius, *ad Libb. Paul. Quaest in expl. h. l.* putat, id dici, non posse confirmari in vim fideicommissi, ut §. 3. *Inst. quib. mod. test. inf.* ubi Janus a Costa id probat. (1).

(1) Probat etiam Pothier. *in not. ad h. l.*

L. XLV.

Cum in naturalis filii persona duplex substitutio locum habere non poterit:] Aliud igitur foret, si et alter in potestate fuisset. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 33. *error.* 5. *num.* 11. *seqq.* (1).

Et ideo ad matrem legitimi filii hereditas ab intestato pertinet.] D. Goth. *in not.* „*pertinet aliter, si ejusdem aetatis liberi instituti*, etc." Vulgat. (2) quam Cujacius, *Obs.* XVII. 26. ita emendat: *aliter, si ejusdem conditionis et aetatis liberi* etc." Cujacius haec constanter rejecit, quidquid dicat Merill. *Var. ex Cujac.* I. 38. Vid. Os. Aurel. *Dispunct.* 38. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 784.] qui putat, retineri posse suppleto verbo *conditionis.* Retinet et Merill. *Obs.* VI. 22. Rejicit Foquel. *ad Tit. Inst. de pupill. substit. p.* 307. (3).

(1) Palaeottum, *Tract. de Not. et Spur. Cap.* 37. Legem hanc perperam exponere de filio adoptivo et legitimo, notat Jordens. *Disp.* I. *de legitimation. Cap.* 2. §. 3. *in not.* in Jurispr. Antiq. Fellenberg. *Tom.* II. *p.* 331.

(2) Habet etiam ea Hal., sed inclusit parenthesi, et in margine addidit: *haec alias omnia desunt.* Vid. Geb. *h.*

(3) Etiam Ant Augustin. *Emend.* III. 1. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1497.

§. 1.

§. 1.

Ad eum solum, qui eo tempore supervixit, etc.] Vid. *L.* 10. *pr. h. t.*

L. XLVI.

Cum verum sit, eum et testatoris heredem exstitisse.] Facit huc *L.* 41. *in fin. h. t.*

L. XLVII.

Qui habet *filium* etc.] Lege: *habebat* (1).

Sed filiae, si antequam nuberet, *decessisset*, etc.] Id est, antequam nubilis esset. Cujac. *ad Libb. Papinian. Respons. in expl. L.* 41. *pr. h. t.*

Respondi, secundum ea, quae proponerentur, non pertinere.] Ergo substitutio pupillaris vitiatur interrupto gradu, non vulgaris. *L.* 41. *pr. h. t.* ubi vid. Cujac. *loc. modo cit.* Sed vid. Fab. *in Cod.* VI. 8. *Def.* 14. *not.* 7. et *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 2. *num.* 20. et Vinn. *ad* §. 3. *Inst. de vulg. substit.* Abrogatum hoc putat Otto, *in Papinian. Cap.* XI. §. 6. *p.* 330.

(1) Sic Flor. et in aliis etiam editt. Gothofredi. Vitium typographicum est.

L. XLVIII.

Idem Libro singulari Quaestionum publice tractatarum.] Junge *L. ult. de Legat.* 3°. (1).

Et verius est, substituto locum esse.] Fortior est substitutionis, quam conjunctionis vis. *L.* 2. §. 8. *de bon. poss. sec. tabb.* Gomez. *Var. Resol.* I. 3. *num.* 26.

(1) Explicuit hanc Legem Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* III. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 171. *seqq.*

§. 1.

Titius heres esto. etc.] Vid. de hoc §. Cujac. *ad L.* 10. §. *ult. h. t.* et Foquel. *ad* §. 1. *Inst. de vulg. subst.* (1).

(1) Add. Ant. Govean. *Animadv. Lib.* I. *Oper. p.* 335. *seq.* De locutione: *potest ex institutione defici conditio*, vid. Goes. *ad Sueton. in August. Cap.* 84. edit. Burm. *Tom.* I. *p.* 426. — In seq. §. 2. pro *substitutus universum*, editi vulgo, et scripti Codices habent: *statum universum*. Scil. Flor. erat: *substitutum universum*. Postea literae *substitu* uncis inclusae sunt, earumque loco, subantique *sta* repositum, ut jam sit *statum universum*. Sed Taurellius utrumque sprevit, et edidit: *substitutus universum*. Hal. pro *statum* substituit *statim*. Vid. Brencm. *h.*

TITULUS VII.

DE CONDITIONIBUS INSTITUTIONUM (1).

(1) Ad singulas hujus tituli Leges commentatus est Cujacius, *Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. Prior. p.* 997. *seqq.*

L. I.

Sub impossibili conditione,] De conditione impossibili ab initio, vel ex post facto, Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. (1).

(1) Sequitur: *vel alio mendo*. Vid. de his verbis D. Goth. *in not.* add. Calder. *Var. Lection.* II. 4. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 612. et Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 2. §. 1. *p.* 21.

L. II.

Nisi evidentissimis probationibus testatorem voluisse etc.] Constructio inelegans: forte Triboniani.

L. IV.

§. 1.

Caventem coheredi implere conditionem:] Add. *L.* 7. et *L.* 67. *de cond. et dem.* quod mirum, cum ante mortem heredis queat impleri. add. *L.* 72. §. 2. *L.* 77. §. 2. *L.* 101. §. *pen. L.* 106. *de cond. et dem.* verum illic satis aperte res confertur in casum mortis tertii, hic in mortem non tam servi, quam personae honoratae. Vid. Cujac. *Obs.* V. 2. cujus sententiam non bene exponit Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 6. *Lit. g. p.* 829.

Ceterum, si solus heres scriptus sit, sub impossibili conditione heredem institutum videri: etc.] Add. *L.* 20. *pr. h. t. L.* 7. §. 1. *de cond. et dem.* Unde colligunt, illis tantum caveri Muciana cautione, qui ex defuncti judicio veniunt: unde speciale est, quod constituitur *Nov.* 22. *Cap.* 44. nec turbat *L.* 18. *de cond. et dem.* Vid. Bachov. *loc. modo cit.* qui recte recedit a Cujac. *Obs.* V. 2. quem sequitur Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de cond. et dem. num.* 3. (1).

(1) In rationem hujus responsi Juliani etiam inquisivit van de Water, *Obs.* I. 4. qui alios quoque laudat. add. Waechtler. *Opusc. p.* 564. *seq.* et Pothier. *Pand. Justin. Tit. de cond. et dem. num.* 25. — In seq. *L.* 5. in fin. pro *cuilibet* Hal. legit; *cui libet*, probante Brencm. *h.* add. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* VI. 18. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 299.

L. VI.

Cum monumentum in triduo perfici non possit,] Eo mo-

modo, quem voluerat testator. Non adversatur *L.* 4. §. 1. *de stat. lib.* Nimis est in hisce Thomas. *Diss.* X. *Cap.* 2. *num.* 10. *seqq.*

Dicendum erit, conditionem evanescere, etc.] Cur non solum tempus, ut *L.* 12. §. 1. *de Legat.* 1°. Hic vitium afficit ipsam conditionem, illic erat obligatio pura, et tantum solutio impossibilis. Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. *num.* 42. (1).

(1) Add. Majans. *Disp.* 34. §. 11. et Car. Fred. Hommel. *Opusc. Jur. univ.* a C. G. Roessig. edit. *p.* 191. *seqq.* — In seq. *L* 7. pro *si cautum esset in ipsa actione*, Reiz. *in Obs. Miscellan. Vol.* X. *p.* 376. legit: *si cautum esset in ipsa aditione.*

L. VIII.

Ulpianus Lib. L. *ad Edictum.*] Junge *L.* 12. *de manumiss. testam.*

Quae sub conditione jurisjurandi relinquuntur, a Praetore reprobantur.] Plerumque. *L.* 20. *de condit. et dem.* Facit huc *L.* 62. *de adq. vel omitt. hered.* *L.* 97. *de condit. et dem.* Merill. *Obs.* V. 40. accipit de graviori dejeratione: quod non probo. Aliter Ches. *Differ. Jur. Cap.* 23. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 681. *seqq.*] (1).

Aut cogeretur turpiter accipiendi *conditionem jurare:*] Al. *accipiendo* (2).

(1) Aliter rursus Constantin. *Subtil. Enodat.* I. 22. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 522. Pluribus hanc rem exposuit Majansius, *Disp.* 5. quae est *de jurisjurandi conditione ultimis voluntatibus adjecta*, *Opusc. Tom.* I. *p.* 175. *seqq.* qui rationem hujus juris ex Philosophia Stoica derivat: et Henr. van Hoogwerff. *Diss. de Var. Jur. Rom. partibus Stoam redolentibus*, *Cap.* 3. §. 13. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* II. *p.* 95.

(2) Ita Nal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* probante Alb. Gentil. *Lection.* I. 1. *seqq.* ubi quaedam de conditione jurandi, et Voorda, *Interpr.* II. 12. *p.* 153. Sed nihil mutat Pothier. *Pand. Justin. tit. de cond. et dem. num.* 28.

§. 2.

Qui de fideicommisso cognoscunt,] Extra ordinem. *L.* 178. §. 2. *de verb. signif.* ubi vide.

§. 3.

Si forte quis caverit, nisi jurasset se aliquid facturum, etc.] D. Goth. *in not.* „Renuncianti beneficio *Legis* 2. *Cod. de rescind. vend.* beneficium d. Legis non dari, hinc colligunt." Male.

§. 5.

Aut juret: aliud quid videndum, etc.] Male interpunctum. Lege: *aut juret aliud quid, videndum,* etc.

§. 7.

Non videbitur defectus conditione heres:] Vid. Cujac. *Obs.* XVII. 22. (1) et Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. qui notat, conditionem hic resolvi in modum, qui non implendus, cum sit impossibilis.

Implenda est enim voluntas, si potest.] Vid. *L.* 20. *h. t.*

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 21.

L. X.

Institutio talis, si codicillis Sejum heredem scripsero, etc.] Vid. *L.* 77. *de hered. instit.* Facit huc *L. ult. de bon. poss. sec. tabb.*

Proinde et si ita scripserit, etc. *pari ratione dicendum erit institutionem valere,* etc.] Qua tamen semel facta, tes-

testamentum perfectum est, nec privatim id iterum recte fit. *Consf. JCtor. Batav.* *Part.* I. *Consf.* 125.

L. XI.

Erit filius heres,] Ipso jure. *L.* 5. *de cond. et dem.* (1).

(1) *De institutione et exheredatione filiifam. vel postumi sub conditione facta, ad L.* 11. *de cond. instit.* Dissertatio est Zach. Huberi, in ej. *Diss. Jurid. et Philolog. Part.* II. *p.* 252. *seqq.*

L. XII.

Verba haec, Publius Maevius, si volet, heres esto, etc] Aliud in conditione, *si filius nolit esse heres*, substituto apposita. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 32. *error.* 6. *num.* 8. *seqq.*

Ut, si nolit, heres non existat:] Jure civili. *Suus* tamen manet. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 8. *num.* 2. — Aliud, si tantum sit scriptum, *si heres non erit.* Huber. *in Prael. ad praec. tit. num.* 8. (1).

(1) Add. de hac Lege Finestr. et de Monzalv. *in Hermogen. Jur. epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 667. *seqq.*

L. XIII.

Quam si post impletam conditionem id egerit scriptus heres,] Extraneus. *L.* 86. §. 1. *de hered. instit. L.* 5. *de cond. et dem.* in quo labitur Huber, Eunom. Rom. *ad L.* 1. §. 1. *de cond. causs. dat. causs. non sec. p.* 499. *seq.* (1).

(1) Quod in seq. *L.* 14. docetur, improbatas etiam a Praetoribus conditiones *pro non scriptis* haberi, intelligendum esse de Jure Praetorio, non de Jure Civili, notat Voorda, *Interpr.* III. 15. *in fin. p.* 305.

L. XV.

Testamentum infirmet patris, ac si conditio etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.* et *ad Paul. Sent.* III. 4. b. §. 2.

Nam, quae facta laedunt pietatem, etc.] Facit huc Cicer. *de Offic.* III. 25. Dion. Chrysost. *Orat.* XIV. *p.* 132. 133. (1).

(1) Add. Otton. *in Papinian.* *Cap.* 8. §. 5. *p.* 205. *seq.* et in primis Clar. J. M. Kemper. *Disp. de JCtorum Rom. principio: quod contra bonos mores fiat, id jure ratum esse non oportere.* Amstelaed. 1796. Est etiam Dissertatio ad hanc Legem Joh. van der Does. Lugd. Batav. 1717.

L. XVI.

Si Titius heres erit, etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 7. [*Oper. Tom.* I. *p.* 33.]

L. XVII.

Conditio, quae prior extiterit, etc.] In Legatis aliud. *L.* 89. *de cond. et dem.* add. Averan. *Interpr. Jur.* V. 4.

L. XVIII.

In legato repetitam videri conditionem,] *Libertatem*, Cujac. *ad Libb. Papinian. Resp. in expl. L.* 77. *de cond. et dem.* et *Obs.* VIII. 36. *in fin.* Merillius, *Obs.* IV. 22. intelligit conditionem libertatis, quae est juris. *L.* 7. *L.* 8. §. 5. *de jur. codicillor.* ut ita respondeat ad *L.* 77. *de cond. et dem.* quod tamen non satisfacit. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 29. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 252.] quoque nihil mutat, putatque et conditionem et libertatem repetitam videri (1).

Divus Pius rescripsit.] *L.* 26. *de manum. testam.*

(1) Add. Otton. *in Papinian. Cap.* 17. §. 6. *p.* 723. Nihil quoque mutat Rucker. *Interpr.* II. 6. aliter tamen difficultatem tollere conatus est.

§. 1.

Hac ratione et Papinianus scribit,] *L.* 77. *de cond. et dem.*

Quamvis in legato nullam, ut in hereditate, substitutionem *fecisset,*] Sic et *d. L.* 77. (1).

(1) Hal. *mentionem*, addit tamen in margine: *alias, substitutionem.* Vid. Geb. *h.* add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 4. in fin.

L. XX.

Quia ἀδύνατος, id est, impossibilis (1), *conditio* etc.] Vid. Cujac. *Obs.* V. 2. Impossibilis negative. Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 7. [*Oper. Tom.* I. *p.* 35.] (2).

(1) Interpretatio haec abest a Cod. Flor.
(2) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 7.

§. 1.

Verum est enim, eum manumisisse:] Quod est facti.

§. 2.

Si se heredem instituisses, etc.] In praeteritum. Bynkersh. *de Captator. institution. Cap.* 9. (1). Casus elegans est apud Quinctil. *Declam.* 332.

(1) Add. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 190.

L. XXIII.

Uter ex fratribus meis etc.] Add. *L.* 9. §. 10. *de hered. instit.*

L. XXIV.

Vivo testatore consobrina defuncta etc.] Vid. ad *L.* 8. §. 7. *h. t.*

L. XXV.

Sine jussu domini conditioni parere non potest.] Τὸ *non* abest a MS. Charond. (1) P. Faber, *ad L.* 133. *de reg. Jur.* retinet, et accipit de tali conditione, cujus impletio est pro susceptione hereditatis. Sed Lex generalis est. Constantin. *Subtil. Enod.* II. 13. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 576.] explicat ex *L.* 10. *de Legat.* 1°. Male.

(1) Et Russard. Vid. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 146. Expungit Cujacius. Vid. D. Goth. *in not.* et Jauch. *d. loc. p.* 191. nec dissentit Voet. *ad h. t. Pand.* §. 24. in fin. Expungit etiam Pothier. *Pand. Justin. tit. de cond. et dem. num.* 97. Alb. Gentil. *Lection.* I. 5. in *L.* 5. *de cond. et dem.* regulam tradi putat, a qua hic exceptio traditur in hereditate. — Ad seq. *L.* 26. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 245. *seq.*

L. XXVII.

Si reliquias ejus in mare abjiciat.] Mos Chiorum non dissimilis, apud Nic. Dam. in Exc. Vales. *p.* 526. Aliud pejus apud Petron. *Satyric. Cap.* 114.

Sed, memoria (1) *humanae conditionis, sepulturae* (2) *tradidit.*] Vid. D. Goth. *in not.* add. Grotium, *de Jur. Bell. et Pac.* II. 19. (3).

Sed hoc prius inspiciendum est, ne (4) *homo, qui talem conditionem posuit,* etc.] Quae non caret exemplo. Vid. Ovid. *Fastor.* V. *vs.* 655. Freher. *Parerg.* I. 26. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 897.] (5).

(1) Hal. *memor*, et in margine; *alias*, *memoria*. Vulg. *in memoriam*. Vid. Brencm. *h.*

(2) De cadaveris crematione id interpretatur H. J. Arntzen.

zen. *Miscellan Cap.* 13. *p.* 136. putatque Modestinum respexisse ad Veterum superstitionem, existimantium animam in mare abjecti aberraturam. add. Puttman. *Adversar. Jur. univ.* I. 11. *p.* 177.

(3) Et Bernec. *ad Justini Hist. Philipp.* XI. 12. ed. Gronov. *p.* 288.

(4) Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 2. §. 1. *p.* 41. *ne* pro *an* scriptum, putat; et in seqq. *neque* pro *ne quidem*. Vulg. pro *neque* habet *non*. Vid. Brencm. *h.*

(5) Add. Tussan. de La Rue, *Amoen. Jur. Obs Cap.* 6. in eod. Thes. *Tom.* V. *p.* 1510. *seq.* qui *ibid. Cap.* 7. quaedam quoque notavit ad seqq verba: *Igitur si perspicuis rationibus* etc. — Ad seq. §. 1. vid. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 4. *p.* 196. *seq.* Ante verba: *neque adimi potest*, Hal. et Vulg. inserunt: *neque dari*. Vid. Brencm. *h.*

L. XXVIII.

Nam superior quidem species conditionis admittit vivo filio *nepotes* etc.] Cum constat, non posse eam impleri.

Legitimus patri heres extiterit.] *Existeterit*, Al. et Rob. Steph. (1).

Altera vero species conditionis etc.] Quae etiam moriente filio impleri potest.

Quemadmodum si, exheredato eodem filio, nepotes, cum filius moreretur, heredes fuissent instituti.] *Cum filius moreretur, fuissent, et heredes instituti postea repudiassent*, ita supplet Cujacius, *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.* qui *ad* §. 7. *Inst. de hered. quae ab int. defer.* notat, hunc locum esse depravatum (2). Vid. et de hac Lege Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 32. *error.* 8. *num.* 10.

(1) Vulg. *extitisset*. Vid. Brencm. *h.* De sequenti conditione, *si in Capitolium adscenderit*, etc. egit Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 196.

(2) Add. Pothier. *Pand. Justin. tit. de liber. et postum. num.* 7. Sed vid. et Averan. *Interpr. Jur.* IV. 30. §. 9.

TITULUS VIIII.

DE JURE DELIBERANDI.

Auctor, *ad Herenn.* IV. 53. *Prospice tu, qui plurimum cernis* (1).

(1) De *cretione* vid. Ulpian. *Fragm. Tit.* 22. §. 27. *seqq.* ibiq. Interpp. et Gaji *Institut. Veron. Lib.* II. §. 164. *seqq.* add. Heinecc. *in Antiq. ad tit. Inst. quib. mod. test. inf.* etc. §. 14. et Hugo, *Geschichte des Röm. Rechts, p.* 415. *seqq.* — Ad singulas hujus tituli Leges commentatus est Cujacius, *Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. Prior. p.* 1012. *seqq.*

L. I.

Ulpianus Lib. LX. *ad Edictum.*] Spectat ad Titulum *de reb. auctorit. Judic. possid.*

Quia pro nullo isti habentur apud Praetorem:] Vid. *L.* 20. §. 7. *qui test. fac. poss.*

§. 2.

Quam diem praestituat.] Junge *L.* 3. *h. t.*

L. II.

Itaque pauciores centum dierum (1) etc.] Vid. Duaren. *ad h. t. Cap.* 1.

(1) Hal. *quam centum dies.* Vid. Geb. *h.*

L. III.

Ulpianus Lib. LX. *ad Edictum.*] Junge *L.* 1. *h. t.*

Ad deliberandum datum *esse,*] Al. *dandum* (1).

(1) Ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. V.

L. V.

Idem Lib. LXX. *ad Edictum.*] *Lib.* LX. Cujacius, *ad h. l.* (1).

(1) De qua vid. et Voet. *ad h. t. Pand.* §. 6.

§. 1.

Qui possit etiam ea, etc.] Excidisse videtur: *curator qui bonis datur*, vel quid simile: quod sequentia desiderant. add. *L.* 3. *de curat. furios. L.* 22. §. 1. *de reb. auctorit. Judic. poss.*

Item ea quae mora deteriora fiant,] Semel hoc jam dictum (1); sed non de curatore.

(1) Ταυτολογίαν esse, dicit Noodt. *Probab.* III. 10. Sed vid. Waechtler. *Opusc. p.* 329. *seq.*

L. VI.

Venire debent res supervacuae.] Non aliae. Vid. *L.* 26. *de contrah. emt.*

L. VII.

Bona interea deminui:] A curatore. Vid. Duaren. *ad h. t. Cap.* 2. (1).

(1) Voorda, *Interpr.* I. 23. praecedentia Edicti verba: *si justa caussa esse videbitur*, transponit post verba: *nisi si caussa cognita*, et, deleto altero *si*, legit: *nisi si caussa cognita justa caussa esse videbitur*, etc. Non tamen necesse hoc putat Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 9. §. 12. Vid. et Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. tit.* 1. §. 3. *p.* 178.

§. 2.

Est enim absurdum, ei, cui alienatio interdicitur, etc.] Exceptio *L.* 1. *Cod. de bon. matern.* (1).

(1) Ad verba seq. §. 3. *ergo et funeris caussa* etc. vid. Franc. Ramos del Manzan. *ad LL. Jul. et Pap.* l. 22. §. 4. *seqq.* in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 106.

L. VIII.

Si quis suus heres, posteaquam se abstinuerit,] Aliter ei jus deliberandi non dari, putat Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 34. *error.* 6. *num.* 4. *seq.*

Cum nondum bona venierint:] Facit huc *L.* 24. §. 2. *de minor.*

L. XI.

Javolenus Lib. IV. *ex Posterioribus Labeonis.*] Praecedens *L.* 9. videtur dedisse occasionem hujus ponendae. Duaren. *ad h. t. Cap.* 2. *p.* 491. G. Forner. *Selection.* III. 20. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 107.] Legem fugitivam esse, dicit Cujac. *Obs.* III. 37. (1).

Qui filium libertinum *habebat*,] D. Goth. *in not.* qui in servitute conceptus simul cum patre manumissus erat." add. Raevard. *Conjectan.* I. 8.

Quia filii appellatione libertinus quoque contineretur.] Add. *L.* 77. §. 13. *L.* 88. §. 12. *de Legat.* 2do. *L.* 17. §. 4. *ad SCtum Trebell.* Vertran. Maurum, *de Jure Liberor. Cap.* 43. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1075.]

Si tamen testatorem de hoc filio locutum esse apparet.] Haec a Compilatoribus adjecta esse, putat Ant. Merend. *Controv. Jur.* IV. 18. *num.* 9.

(1) Quem sequitur Hier. van Alphen, *Diss. de Javolen. Prisco*, *Cap.* 3. §. 5. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 92. *seq.*

LIBER VICESIMUS NONUS.

TITULUS PRIMUS.

DE TESTAMENTO MILITIS.

Quinam *milites* censendi, Merend. *Controv.* *Jur.* VI. 8. (1).

(1) Cur quaedam Leges in testamento militis locum habeant, Merill. *Obs.* VIII. 33. — Notas ad singulas hujus tituli Leges conscripsit Ant. Muret. *Oper.* *Tom.* IV. *p.* 392. *seqq.* edit. Ruhnken.

L. I.

Caput ex Mandatis.] Ex margine forte irrepsit. Leonin. *Emend.* VII. 5. *num.* 7. (1).

Cum in notitiam meam prolatum *sit*,] An, *perlatum* (2).

Si ad diligentiam *Legum revocentur.*] Sic et *L.* 88. *in fin. de Legat.* 2do (3).

Simplicitati eorum consulendum existimavi,] Add. *L.* 25. §. 1. *de probation.* (4).

Faciant igitur testamenta, quomodo *volent:*] *Quoquo modo*, ope geminationis, Forner. *Rer.* *Quotid.* II. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 162.] quod videtur supervacuum.

(1) Pro *Divus Titus*, in praecedentibus verbis, Vonck. *Specim.* *Critic.* *in.* *Var.* *Auctor.* etc. *p.* 95. legendum conjicit: *Divus Filius.* Sed vid. Puttman. *Probab.* I. 12. *num.* 2. *p.* 90. Aliter Jo. Cannegiet. *ad Ulpian.* *Fragm.* *tit.* 20. §. 10. *p.* 86. *seq.*

(2) Sic Vulg. Vid. Brencm. *h.* Saepe *per* et *pro* permu-

mutantur. Vid. notata superius ad *L.* 62. *pr. de reivind.*

(3) De verbo *integritudinem*, quod sequitur, vid Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 370. et Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* in voc.

(4) Add. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 279. Schroder. *Obs.* I. 6. *p.* 47. *seqq.* P. J. de Fremery, *Diss. de Rationib. Vett. JCtor. Cap.* 3. §. 2. *p.* 75. *seq.*

§. 1.

Miles autem appellatur, vel a militia (1), *etc.*] Similia Origen. *Philoc. Cap.* 24. *p.* 86. [ed. Cantabr. 1676.] add. Menag. *Amoen. Jur. p.* 304.

Quam pro nobis sustinent,] Late Pricaeus, *ad* II. *Timoth.* II. 3.

Aut a numero mille hominum,] Vid. Clar. Perizon. *ad Sanct. Minerv.* IV. 16. *num.* 11. (2). Leoninus (3), *Emend.* VII. 5. plura habet, sed ex edit. Vulg., et non bona.

Exercitus autem nomen ab exercitatione traxit.] De qua vid. ad *L.* 12. §. 2. *de re milit.* (4).

(1) Hal. *malitia.* Vid. Brencm. *h.* Sic etiam Muret. *in not. ad h. l.* Meursius, *Animadv. Critic.* III. 2. Ulpianum ridens, a *merendo* nomen *militis* deductum putat. Vid. Trotz. *de Memor. Propag.* I. 6. §. 8. *p.* 424.

(2) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor.* *p.* 471.

(3) Putat, totum hunc §. non Ulpiani esse; sed inepti cujusdam interpretis. Muretus, *in not. ad h. l.* verba: *ducitum* usque ad vocem *quasi* delenda censet. De verbo *ducitum* vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 33. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1306. qui etiam de verbis: *nam Graeci mille* etc. egit, *Orig. ad Pand.* in eod. Thes. *Tom.* IV. *p.* 1361. Quomodo hunc locum exhibet Haloander, refert Geb. *h.*

(4) Add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 283.

L. III.

L. III.

Si miles, qui destinaverat communi jure testari (1), etc.] Hinc colligunt, si quis duabus instructus est qualitatibus, eam intelligi adhibitam, juxta quam actus maxime valet.

Quisquam *dixerit, si imperfectum* etc.] *Nec quisquam*, Rob. Steph. (2). Lege: *quisnam* (3). An sic quoque non plene scriptum testamentum tanquam nuncupativum valeat, vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 69. *error.* 5. *et* 6.

(1) Errorem Graecorum hic notavit Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 1.
(2) Et Vulg., probante Jauchio, *de Negation. Pand. p.* 28. *et* 258. Aliter Sammet. *Opusc. p.* 155. *seq.*
(3) Sic etiam legit Muret. *in not. ad h. l.* et Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 14. edidit: *et quisquam.* De voce *perscripturam*, in praecedentibus Legis verbis, vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. IV.

Jure militari surdum etc.] D. Goth. *in not.* „Vid. ad hanc Legem Viglium, etc." Magis Vinn. *ad* §. 2. *Inst. h. t.*

L. V.

Milites etiam etc.] Vid. *L.* 15. *de vulg. et pup. subst.*

L. VI.

Miles enim pro parte testatus potest decedere, etc.] Non etiam utroque modo in solidum. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 74. *error.* 10.

(1) Pro *creditum*, quod praecedit, Hal. et Vulg. habent: *creditur.* Vid. Geb. *h.* Sed Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 197. malam esse versionem dicit.

L. VII.

L. VII.

Qui jure militari testatur, etsi ignoraverit praegnatem (1) *uxorem*, etc.] Hinc trahunt vim clausulae: *tam cogitata, quam non cogitata*, de qua vid. Cyriac. *Controv.* 263. *num.* 27.

(1) Ita semper in Pand. Flor. scribitur. Vid. notata superius ad *L.* 5. §. 3. *de stat. homin. not.* 1. Sequitur: *vel non fuit praegnas.* D. Goth. *in not.* „*vel cum praegnantem scierit*, Hal." sed male, ut putat Ant. Augustin. *Emend.* III. 7. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1518. — De verbo *refecisse* in seq. *L.* 9. vid. Duker. *ad Opusc. de Latinit. Vett. JCtor. p.* 352. *not.* 14.

L. X.

Hostium potitus (1)] Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 42. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1316.] et Clar. Perizon. *ad Sanct. Minerv.* IV. 4. *not.* 44.

(1) Id est, ab hostibus captus. add. Muret. *in not. ad h. l.* et Pagan. Gaudent. *Jurid. Expositión.* II. 50. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 394.] Hal. habet: *miles in hostium potestate positus.*

L. XI.

Ex militari delicto capite damnatis etc.] Vid. ad *L.* 1. et 2. *de veteran. et milit. succession.* (1).

(1) In seq. *L.* 12. Muret. *in not. ad h. l.* pro *haberent* legit: *apparent*, et τὸ *scriptis* supplet: *heredibus.*

L. XIII.

§. 2.

Qui testamenti factionem non habent, a milite heredes in-

instituti possunt.] Modo non speciatim sint prohibiti. *L.* 5. *Cod. h. t.* add. Merill. *Obs.* VIII. 33.

Sed si servum poenae etc.] Qui ne utitur quidem Jure Gentium.

§. 3.

In ea conditione est, ut institutio non valeat.] Aliam testatoris mentem fuisse, putat Freher. *Parerg.* II. 10. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 918. *seq.*] (1). quod tamen non certum, et vid. Cujac. *Obs.* XVII. 21.

(1) Add. Pothier. *in not. ad h. l.*

§. 4.

Imperator noster cum D. Severo rescripsit,] Meram aequitatem secuti. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 33. *error.* 1. *num.* 10. *seq.* et *Conject.* XVIII. 13. *num.* 22. *seqq.* add. *L.* 42. *de fideic. libertat.*

Quae utraque ad eum pervenire etc.] *Quae ut utraque ad eum perveniret* etc. Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 11. *num.* 4. An opus? non puto (1).

(1) Add. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 9. *p.* 246.

L. XV.

In fraudem plane creditorum etc.] Facit huc *L.* 40 *de adm. et peric. tutor.*

§. 2.

Si militis voluntas contraria non sit,] Id est, si hoc velit. *L.* 9. §. 1. *L.* 20. §. 1. *L.* 25. *h. t.* minus dicit, quam intelligit. Sic *L.* 4. *de auct. et cons. tutor.* (1) *concessa non est* pro *vetita est.* add. *L.* 65. *de jur. dot.* et Noodt. *ad Tit. Pand. de auct. et consens. tutor.* vs. *Sed apparet* etc.

(1) Ad quam vid. notata.

§. 6.

Quia generalis est ista determinatio.] Et favor esset non militis, sed alterius. Merill. *Obs.* VIII. 33.

L. XVI.

Non erit ratum legatum propter L. Juliam.] Ratio clara: minus recte Merend. *Controv. Jur.* IX. 8.

L. XVII.

Si certarum rerum heredes instituerit miles, etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 71. *error.* 9.

§. 1.

Ut etiam in aes alienum, etc. *solus is teneatur*, etc.] Vid. *L.* 16. *de compensation.*

Aut defendere totam hereditatem, *aut* totam *creditoribus solvere.*] *Totum*, Fab. *loc. modo cit.* (1).

(1) Etiam Muret. *in not. ad h. l.* qui praeterea pro *defendere* reponit: *deserere.*

§. 2.

Cum in paganorum (1) *testamento* sola hereditas *exheredatione adimi non* (2) *possit.*] Quando aliquis solus institutus est, nec ei quis substitutus: hoc enim casu omnia simul corruunt. Vid. Cujac. *ad L.* 13. §. 1. *de lib. et postum.* et in *not. ad Animadv. Robert.* II. 18. [in *Append. Oper. Cujac. p.* 65.] probante Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 12. *Th.* 1. *Lit. c. d. e. p.* 696. (3).

(1) Qui militibus opponuntur. Vid. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de testam. ordin. etc.* §. 17.

(2) Esse, qui habeant: *adimi possit*, Accursium monere;

re; sed male, notat quoque Jauch. *de Negation. Pand. p.* 55.

(§) Add. de hoc loco Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 5. *p.* 201. *seqq.* et Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 12. *p.* 96.

§. 3.

Aliquid ex peculio possidebit,] Ex *L.* 2. *de castrens. pecul.*

§. 4.

Si miles testamentum in militia fecerit, Codicillos post militiam, etc.] Contrarius casus in *L.* 8. §. 4. *de jur. codic.*

L. XVIII.

§. 1.

Quibus codicillis legata sunt.] *Legata data sunt,* legit Voorda, *ad L. Falcid. p.* 311.

L. XIX.

Quaerebatur, si miles etc.] Vid. de hac Lege Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 71. *error.* 2.

Sed sive simul fecerit, etc.] Facit huc *L.* 1. §. 6. *de bon. poss. sec. tabb.* Triboniano haec adscribit Faber, *loc. modo cit. error.* 4.

Si hoc specialiter expresserit:] Id non videtur opus, et nota *L.* 35. *h. t.*

Nec superius per inferius rumpetur,] Quo modo succedatur, Fab. *d. Dec.* 71. *error.* 4. et 5.

Id quod cavit, *valere oportere:*] *Idque cavit,* Fab. *d. loc. error.* 8.

Id est, in caussam fideicommissi, et codicillorum etc.] Haec aliter differunt.

§. 1.

Nisi aliud testatorem scripsisse *probetur.*] *Sensisse*, legit Faber, *d. Dec.* 71. *error.* 2.

L. XXI.

Quantum ad verba ejus,] Non idem, quoad sensum. Vid. Cujac. *Tract.* IV. *ad African. in expl. h. l.* et Langl. *Semestr.* XIII. 1. *p.* 766. (1). Dissentit Merend. *Controv. Jur.* VI. 8. *num.* 18. *seqq.*

(1) Sic etiam Muret. *in not. ad h. l.*

L. XXII.

Testamentum ejus valet, quasi ex nova voluntate.] Facit huc *L.* 33. *pr. h. t.* add. Vinn. *ad* §. 5. *Inst. h. t.*

L. XXIII.

Idem et si paterfam. miles de castrensibus rebus duntaxat testatus, etc.] Facit huc *L.* 4. §. 2. *de castrens. pecul.*

Si vero missus jam hoc fecerat, etc.] Nisi veteranus fuerit. *L.* 1. §. 8. *de bon. poss. sec. tabb. L.* 6. §. *ult. de inj. rupt. irr. fact. test.*

L. XXIV.

Statilio Severo] Vid. D. Goth. *in not. Catillus Severus*, Proconsul Asiae, in Inscript. apud Spon. *Itiner.* Tom. I. *p.* 398. (1).

(1) Add. Brencm. et Geb. *h. Catilius Severus* etiam legitur in §. 1. *Inst. h. t.* ubi tamen pro *Catilio* ex hac Lege reponendum *Statilio*, putat Schroder. *Obs.* III. 9. *p.* 247. post Otton. *in not. ad d.* §. 1. *Inst.* add. Burman. ad Quinctil. *Inst. Orat.* VII. 2. *p.* 674. Sequitur: *ut voluntatem suam testaretur. Testarentur*, mavult Vonck. *Specim. Critic. in Var. Auctor. etc. p.* 120. — Ad verba seq. *L.* 25. *et pos-*

postea cinctus, vid. D. Goth. *in not.* add. Brisson. *Sel. Antiq.* II. 7.

L. XXVI.

Qui honestam vel caussariam missionem etc.] Facit huc *L.* 8. §. 5. *de excusation.* (1).

(1) Pro *ignominiae* in Cod. Flor. legitur: *ignomiae.* de quo vid. Geb. *h.*

L. XXVII.

Papinianus Lib. VI. *Responsorum.*] Junge *L.* 15. *de vulg. et pup. subst.*

Quibus non additis;] *Editis*, Cujac. *ad Libb Papinian. Resp. in expl. h. l.* et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 71. *error.* 7. post Zoannettum, *Restitution. Cap.* 1. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 645.] (1).

(1) Et in contextum recepit Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 16.

L. XXVIII.

Verumtamen alienum jus minuere non potest.] Vid. *L.* 40. *de adm. et peric. tut.*

L. XXIX.

§. 1.

Cujus libertas Lege Aelia Sentia, *vel aliqua impeditur.*] Non igitur, si caussa probetur. *L.* 4. *Cod. h. t.* etsi solennia alia deficiant. Vid. Ches. *Different. Jur. Cap.* 13. [in Jurispr. Rom. et Attic. *Tom.* II. *p.* 653. *seqq.*]

Vel aliqua (1)] V. gr. Julia (2). *L.* 12. *qui et a quib. manumiss.*

(1) *Vel alia qua*, legi vult Muret. *in not. ad h. l.* et

 Auc-

Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 15. *p.* 95. etiam Brencm. *h.* Sed non opus. Vid. M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell. Sect.* I. *Cap.* 4. §. 2. *in not.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 27. add. notata superius ad *L.* 2. *quod cujusq. univ. nom.* et ad *L.* 20. *de servitutib.*

(2) Legem Fusiam Caniniam Marcellum intellexisse, imo expressisse, putat Majans. *Disp.* III. §. 13.

§. 3.

Dandam bonorum possessionem partis debitae etc.] Vid. ad *L.* 1. *in fin. de bon. libertor.* (1).

(1) In praecedentibus verbis pro: *Patri ejus*, qui *in emancipatione* etc. Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 8. *p.* 69. legit: *patri ejus, cui* etc. add. Pothier. *in not. ad h. l.* qui tamen nihil mutat.

L. XXXI.

Si miles Titia et Sejo servum legaverit, etc.] *Per damnationem*, quo casu in testamentis paganorum jus accrescendi cessabat. Ita Merill. *Obs.* VII. 23. Sed male. Nihil hic datur, sed directo transit in legatarium.

Deinde legatarius repudiasset,] Vid. *L.* 3. *de manumiss. vindict.* Facit huc *L.* 34. et 35. *ad L. Aquil.*

L. XXXII.

Si secundum probabilem voluntatem etc.] Pertinet ad Tit. sequentem.

L. XXXIII.

Quasi rursum aliud factum,] Ut in *L.* 22. *h. t.*

§. 2.

Quasi denuo factum.] Facit huc *pr. h. l.*

L. XXXIV.

Paulus *Lib.* XIV. *Quaestionum.*] D. Goth. *in not.* „Al. *Papinianus.*" recte, et sic Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Flor. deleto *aulus*, postea repositum: *apianus.* Vid. Brencm. *h.* add. Cujac. *ad Lib.* XIV. *Papinian. Quaest. in expl. h. l.*

§. 1.

Alioquin si valuit jure communi, non esse jure rescissum.] Vid. *L.* 36. §. 3. *h. t.* Inde dicunt, facilius tolli remedium speciale, quam commune. Pinel. *ad L.* 2. *Cod. de rescind. vend. Part.* III. *Cap.* 1. *num.* 15. quod non caret scrupulo. Ratio tutius petitur ex *L.* 85. *de reg. jur.*

§. 2.

Voluntas quoque *militis* testamenti *est.*] D. Goth. *in not.* „ Al. *quaeque militis testamentum est.*" Sic Rob. Steph. et Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 71. *error.* 4. et *Dec.* 74. *error.* 10. (1).

(1) Nihil mutat Pothier. *Pand. Justin. h. t. num. ult.*

L. XXXVI.

Militis codicillis etc.] Late de hac Lege Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 74. *error.* 10.

§. 1.

Miles castrensium bonorum etc.] Vid. Fab. *loc. modo cit. Dec.* 71. *error.* 4. *seqq.*

§. 2.

Quod inde servari non (1) *potuisset*, praestari.] Al. *praestare* (2).

(1) *Non* apud Hal. abest. Sed male. Vid. Augustin. *Emend.* I. 2. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1436. et Jauch. *de Negation. Pand. p.* 98. De scriptura vocis *improvisum*, in Cod. Flor., in praecedentibus verbis, vid. Brencm. *h.*

(2) Ita Hal., probante Brencm. *h.* add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 353. *num.* 15. Malam versionem dicit Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 197.

§. 3.

Testamentum jure communi,] Quod enim jure militari factum est, sola nititur voluntate.

Heredum institutiones, ac substitutiones (1), *in eodem statu mansisse placuit:*] Facit huc *L.* 34. §. 1. *h. t.* §. 7. *Inst. quib. mod. testam. inf.* Ches. *Different. Jur. Cap.* 34. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 723.] (2).

Legata vero petentes exceptione doli mali etc.] Vid. *L.* 22. *de adim. Legat.* Etiam ad pias caussas relicta, Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 39. *error.* 10. qui *ibid. error.* 8. agit de diversitate inter hanc Legem et *L. pen.* §. *ult. de bon. poss. sec. tabb.* et quo pacto Legatis obstare possit sola mutata voluntas, non heredi (3).

Cujus exceptionis vires ex persona petentis *aestimantur:*] Legatarii. Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Resp. in expl. h. l.* (4).

Et (5) *alioquin potior est, in re pari, caussa possessoris.*] Heredis, licet is quoque non habeat defuncti voluntatem.

(1) *Ac substitutiones* apud Hal. absunt.

(2) Add. Voorda, *Elector. Cap.* 28. *p.* 287.

(3) Add. Marckart. *Interpr. rec. Lect.* II. 2. *p.* 183. *seqq.*

(4) Et Pothier. *in not. ad h. l.*

(5) *Et* abest apud Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 4.

§. 4.

Miles jure communi testatus, etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 71. *error.* 6.

L. XXXVII.

Et competit patrono ab intestato bonorum possessio:] Caute loquitur: non enim est legitima hereditas, sed venit hoc ex Constitutionibus. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 72. *error.* 2. Vid. et *L.* 42. §. 1. *de bon. Libertor.*

Nisi si haec voluntas defuncti probata fuerit, etc.] In dubio enim potius velle jure militari uti creditur. Fab. *d. loc. Dec.* 71. *error.* 4. add. Vinn. *ad* §. 5. *Inst. de hered. instit. num.* 7. (1).

(1) Ubi de pugna agit inter hanc Legem et *L.* 1. *Cod. eod.* de qua vid. et Voorda, *Elector. Cap.* 14. qui etiam alios citavit.

L. XXXIX.

Si filiusfam. miles etc.] Vid. Cujac. *ad Paul. Lib.* IX *Quaest. in expl. h. l.*

Legem Corneliam etiam ad ejus testamentum pertinere.] Non in aliis. *L.* 28. *de vulg. et pup substit.*

An similiter testamentum patris rumpatur?] Uti avi rumpitur. *Patris*, capti.

L. XL.

Lucius Titius miles Notario suo testamentum scribendum notis dictavit, etc] Vid. Leonin. *Emend.* IV. 13. et Foquel. *ad* §. *ult. Inst. de vulg substit.* (1).

(1) Add. Muret. *in not ad h. l.* Brencm. *Histor. Pand.* II. 5. Eckhard. *Herm. Jur.* I. 2. §. 55. *seqq.* Trotz. *ad Hugon. de Prim. scrib. orig. Cap.* 18. *p.* 174. *seq.* Sequitur: *et antequam literis* prae-

 scri-

ſcriberetur. Hal. et Vulg. *perſcriberetur*, probante Brencm. *h.* et Reiz. *in Obſ. Miscellan. Vol.* X. *p.* 376. *Per* et *prae* ſaepe permutantur. Vid. notata ſuperius ad *L.* 52. §. 4. *ad L. Aquil.*

§. 2.

Cum ex priore ſcriptura etc.] Haec, et quae ſequuntur, Glosſatori vel Triboniano adſcribit Freher. *Parerg.* II. 10. [in Theſ. Otton. *Tom.* I. *p.* 919.]

L. XLI.

Ut antequam dies veniat, quo admittatur inſtitutus, inteſtati hereditas deferatur.] Non recte id accipit Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 27. *error.* 2. *num.* 10. (1).

(1) Res alioquin clara est.

§. 1.

Mulier, in quam turpis ſuſpicio etc.] Vid. ad *L.* 14. *de his quae ut indign.* Idem in Advocato concubinae legante, *Conſ. JCtor. Batav. Part.* II. *Conſ.* 110. quod Juri Civili non convenit (1).

(1) Add. Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 2. circa fin.

§. 3.

Si miles exheredaverit filium, etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 6. *num.* 5. *et* 6. (1).

Dixi, non poſſe, licet ampla legata reliquerit. §. 4. *Exheredato miles* etc.] Lege: *reliquerit exheredato.* §. 4. *Miles* etc. ut bene post Viglium Vinnius, *ad* §. 4. *Inſt. de pupill. ſubſtit. num.* 2. (2).

(1) Add. Mascov. *de Sect. Sabinian. et Proculian. Cap.* 9. §. 2. *num.* 4.
(2) Etiam Muret. *in not. ad h. l.* — In ſeq. §. 5. pro

quia

quia permittitur, *militem filio* etc. Vulg. habet: *militi filio* etc. Sed vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 355. *not.* 22. — Ad seq. *L.* 42. vid. Merend. *Controv. Jur.* VI. 8. add. Brisson. *Select. Antiq.* II. 7. — In seq. *L.* 43. *comitatum* significare *aulam Principis*, notat Puttman. *Miscellan. Cap.* 26. *p.* 250. De verbis *equestri militia ornatus*, vid. Burman. *ad Sueton. in Claud. Cap.* 25. *Tom.* I. *p.* 768. — Ad verba seq. *L.* 44. *in hostico* vid. Hoffman. Meletem. *ad Pand. Diss.* XXV. §. 1. add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *hosticus*, ibiq. Heinecc. De re ipsa vid. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 280.

TITULUS II.

DE ADQUIRENDA VEL OMITTENDA HEREDITATE.

Omittenda] In Indice Pand. Flor. *amittenda*; quod probat Cujac. ad *L.* 37. *de minorib.* (1).

(1) Rectius tamen scribitur: *omittenda*. arg. *L.* 88. *in fin. de hered. instit.*

L. I.

Qui totam hereditatem adquirere potest, etc.] Quid, si pars jure substitutionis delata sit? Vid. Duaren. *ad h. t. Pand. Cap.* 10. Cujac. *Obs.* XII. 14. *L.* 35. *h. t.*

L. II.

Non potest quasdam partes repudiare, etc.] De ratione Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 12. [Oper. *Tom.* I. *p.* 243.] (1).

(1) Cum seq. *L.* 4. junge *L.* 2. *de reg. jur.*

L. V.

L. V.

§. 1.

Eum, qui lege bonis interdicitur — posse adire hereditatem constat.] Non tamen sine curatoris consensu. Reinold. *Varior. Jur. Civ. Cap.* 1. Dissentit Suerin. *Repetit. Lection. Cap.* 41. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 86.] male. add. Vinn. *de Pactis, Cap.* 14. *num.* 4. (1). *Adire.* quod praecedentes non possunt.

(1) Et Voet. *ad h. t. Pand. num.* 9.

L. VI.

Qui in aliena est potestate, etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* IV. 22.

§. 1.

Sed in bonorum possessione placuit, etc.] Vid. Ghes. *Different. Jur. Cap.* 48. [in Jurispr. Rom. et Attic. *Tom.* II. *p.* 769. *seq.*] (1).

(1) Ad seq. §. 2. vid. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 282. circa fin., et de lectione hujus loci Brencm. *h.*

§. 4.

Si is, qui putabat se filiumfam., patris jussu *adierit*, etc.] Absque eo non aditurus. *L.* 19. *de adq. rer. dom.* Facit huc *L.* 59. *de hered. instit.* add. Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 1. [*Oper. Tom.* I. *p.* 67. *seq.*] *Nam eum, qui dubitat, utrum filiusfam.*, etc.] Vid. *L.* 34. *L.* 96. *h. t. L.* 21. *de condit. et dem.*

§. 5.

Patrem enim suum sine aditione faciet heredem, et quidem

dem necessarium.] Igitur per se exclusus ob hanc circumstantiam admittitur: de qualibus plura Cyriac. *Controv.* 284. *num.* 54. *seq.*

§. 6.

Sed si quis heres institutus adoptetur *a filio exheredato*, etc.] Post mortem testatoris, juxta Azon. (1).

(1) Add. Pothier. *in not. ad h. l.*

§. 7.

Eum, qui metu verborum, etc.] D. Goth. *in not.* „ *verberum*, Cujac. etc." sic Rob. Steph. et H. a Porta. (1).

Fallens (2) *adierit hereditatem*,] Id est, adire se simulavit, Graeco more. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 6. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1279.] Cujac. *ad L.* 21. §. *pen. quod met. caus.*

(1) Vid. Brencm. *h.* Sed receptam lectionem defendit Marckart. *Interpr. rec. lection.* II. 13. *p.* 253. *seq.* post Burman. *ad Sueton. in August. Cap.* 13. *Tom.* I. *p.* 220. add. Gluck. *Ausf. erl. der Pand. tit. quod met. caus. p.* 474. *not.* 49.

(2) *Pallens*, Brencm. *h.* non necesse.

L. VII.

Si quis filiumfam. etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 34. *error.* 7. *num.* 8. *seqq.*

§. 1.

Si filius, priusquam sciret se necessarium exstitisse etc.] Ratio sequens docet, idem esse, etsi filius hoc scierit, modo voluntatem non declaravit. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 12. *Thes.* 3. *Lit. a. p.* 710. Unde non pro-

probo, quod tradit Ant. Faber, Cod. II. 25. Def. 5. heredi sui heredis non dari in integrum restitutionem ex persona sui heredis mortui.

Permittendum est nepoti etc.] *Suo* quoque: aliis id non dari, putat Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 9. *num.* 12. *seq.* et *Dec.* 34. *error.* 6. *num.* 8. *seq.*

L. VIII.

§. 1.

Impubes, qui in alterius potestate est, si jussu ejus adierit hereditatem, etc.] Sibi delatam. Imo et infans pro herede gerendo adquirit. *L.* 65. §. 3. *vs. sive enim* etc. *ad SCtum Trebellian.* Non tamen *adit:* quod dicit Averan. *Interpr. Jur.* I. 12. *num.* 29.

L. IX.

Neque enim scire, etc.] Scip. Gentil. *de Scient. hered.* *Cap.* 1. [*Oper. Tom.* I. *p.* 70.] alludi putat ad verba: *quibus scieris* etc. (1) quod non video. Sed vid. Charond. (2).

(1) In formula *cretionis.* Vid. Ulpian. *Fragm. Tit.* 22. §. 27.
(2) Qui ad verbum *decernere* in margine notat: „in meo libro legitur *cernere*, et alludit ad formulam cretionis: *cernitoque* etc." Vulg. *discernere.* Vid. Brencm. *h.*

L. XII.

Ulpianus Lib. XI. *ad Edictum.*] Ubi egit de *in integrum restitutionibus minorum.* add. Averan. *Interpr. Jur.* I. 9. *num.* 74. *seqq.*

Non est necesse, Praetorem adire,] Non, ne teneatur creditoribus, sed, ut possit abstinere. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 9. et *error.* 10. *num.* 6.

Sed

Sed sufficit, se non miscuisse (1) *hereditati.*] Quod qui factum contendit, id videtur debere probare: unde non admitto, quod Fab. *Cod.* VI. 12. *Def.* 2. tradit, creditores, sine periculo expensarum, litem cum defuncto coeptam transferre posse in liberos, et abstentionem debere esse expressam, *ibid. Def.* 18. etsi non negem, exsecutionem posse fieri in bonis patris, juxta Eund. *ibid.* VII. 20. *Def.* 30.

Neque quicquam amoverat,] Minima enim res sufficit.

(1) *Immiscuisse*, Hal. Sequitur: *Et est in Semenstribus Viviis Soteri* etc. Florentinam rectam esse ait Brencm. *h.* pro *Viviis* tamen mavult: *Vibiis.* add. notata superius ad *L.* 46. *de pactis.* Sed *in Semestribus D. Severi* forte legendum, conjicit Pothier. *in not. ad h. l.*

L. XIII.

§. 2.

Quam heres institutus decernat etc.] Id est, statuat.

L. XV.

Nam plus est in opinione, quam in veritate.] Animus enim hic spectatur (1). Janus a Costa, *ad* §. 11. *Inst. de Legat.* intelligit hoc de errore juris: quod non video. Ferand. Adduens. *Explication.* I. 30. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 538. *seq.*] restringit ad casum hujus Legis. Juxta Donellum, *in Comm. Jur. Civ.* VIII. 11. in fin. locum id habet in casibus, ubi opinio impedire potest, quod veritas non impediret: secus, si quis velit id gerere, quod potest. add. Scip. Gentil. *de Scient. hered.* *Cap.* 1. [*Oper. Tom.* I. *p.* 68.]

(1) Add. Pothier. *in not. ad h. l.* Aliter Marcil. *ad* §. 11. *Inst. de Legat.*

L. XVI.

Et e contrario, qui se putat necessarium, etc.] Quid, si, qui est necessarius, putans se voluntarium, adierit? Scip. Gentil. *loc. modo cit.* putat aditionem valere. Sed revera ipso jure hic fuit heres.

L. XVII.

§. 1.

Credendus est (1) *utrumque repudiasse:*] Vid. *L.* 77. *h. t.*

Si ignorat, ad neutrum ei repudiatio nocebit: etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 3. *Part.* 1. [*Oper. Tom.* I. *p.* 78. *seq.*]

(1) Al. *credendum est, utramque* etc. Vid. Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diss.* XXV. §. 2. qui mavult: *credendum est, ut utrumque* etc. ego nihil muto.

L. XVIII.

Is potest repudiare, *qui et adquirere potest.*] Ergo nec tutor, nec curator, nec pater. Fab. *Cod.* VI. 12. *Def.* 11. *Adquirere*, jus in re: non, qui tantum in personam actionem habet. Averan. *Interpr. Jur.* II. 16. *num.* 21. *seqq.*

L. XX.

Ulpianus Lib. LXI. *ad Edictum.*] Ubi egit de *rebus auctoritate Judicis possidendis*, et affinibus.

Non esse facti, quam animi:] D. Goth. *in not.* „ Al. *non tam esse facti* (1), etc. Est vero Hellenismus. Ant. Augustin. etc." add. Tacit. *Annal.* III. 8. (2).

Si quid quasi non *heres egit*,] *Non quasi*, Rob. Steph. (3) quod melius.

(1) Ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

(2)

(2) Et Bynkersh. *Obs.* I. 10. add. notata superius ad *L.* 1. *de offic. Praesid. not.* 2. et ad *L.* 27. §. 1. *de pact. not.* 1. De re ipsa vid. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 5. *seqq.*

(3) Etiam Hal.

§. 1.

Et ideo solent testari liberi, etc.] De talibus protestationibus late Cyriac. *Controv.* 244. *num.* 36. *seqq.* (1).

Aut res tempore perituras distraxit,] Vid. *Consil. JCtor. Batav. Part.* IV. *Cons.* 114.

(1) Ad verba sequentia: *vel justa et fecit*, vid. Idsing. *Varior. Cap.* 7. *p.* 56.

§. 2.

Si quid tamen quasi heres *petit*, etc.] Quo nomine non possit operas consequi. *L.* 29. *de oper. libertor.* Cujac. *ad Lib.* 1. *Paul. Quaest. in expl. L.* 88. *pr. h. t.*

Cum petitio earum etiam creditoribus *competat*,] *Etiam non heredibus*, legit Cujac. *in Not. poster. ad pr. Inst. de adquis. per arrogat.* (1) per *L.* 4. et 29. *de oper. libertor.* Creditores hic jus non habent.

(1) Dissentit Jauch. *de Negation. Pand. p.* 177.

§. 4.

Idem debebit consequi jure Praetorio, *quod emancipatus consequitur*, etc.] Vid. *L.* 89. *de Legat.* 1°. (1).

(1) Sequitur: *potuisset non heredi dando* etc. Hal. *potuisset et non heredi* etc. quod melius putat Brencm. *h.* Sed potest *et* repeti ex ultimis literis in *potuisset*. Vid. Geb. *h.*

§. 5.

Haec enim actio poenam et vindictam, quam *rei persecutionem* etc.] Id est, potius quam (1).

(1) Add. Augustin. *Emend.* IV. 8. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1537. et notata superius ad *L.* 2. §. 1. *de reb. cred. not.* 8.

L. XXI.

Si quis extraneus *rem hereditariam* etc.] Secus in *suo*. Fab. *Cod.* VI. 12. *Def.* 8. et *de Errorib. Pragm. Dec.* 3. *error.* 6. (1).

(1) In seq. §. 1. verb. *ut puta si re* non *hereditaria* etc. Graecos particulam negantem omittere, notat Leunclav. *Notat.* II. 63. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1519.

§. 3.

Nihil ei nocere, quo minus pro herede gereret (1).] Hoc benigne receptum. *L.* 5. §. 1. *si pars hered. pet.* Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 3. *Part.* 3. [*Oper. Tom.* I. *p.* 85.] Vid. et Ant. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 10. *num.* 15.

Si conditionem, sub qua heres institutus est, non ignorat:] *Ignorat*, et mox *puta non posse*, legit Cujac. *Tract.* I. *ad African. in expl. L.* 46. *h. t.* (2) et Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 3. *Part.* 2. [*Oper. Tom.* I. *p.* 80. *seq.*] reclamantibus Merillio, *Var. ex Cujac.* III. 30. et Jac. Gothofredo, *Animadv. Cap.* 17. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 312.]

Si tamen exstitit conditio,] Quam adjectam non noverat.

Sub qua substitutus (3) *est.*] Suo coheredi.

Quid tamen, si ignorat conditionem extitisse?] Quam adjectam sciebat.

Puta posse adire hereditatem:] D. Goth. *in not.* „Imo non potest. *L.* 2. *in fin. L.* 23. *de cond. et dem.*" Non obstant. De hoc §. etiam Stek. *Vindic. anticrit. Cap.* 17. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 528.] qui non satisfacit (4).

(1) Flor. non adeo antique factum: *gerat*, et sic Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

(2)

(2) Quem sequi etiam videtur Pothier. *in not. ad h. l.*
(3) Vid. de hac voce Brencm. *h.*
(4) Vid. et Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. testam. quemadm. aper.* Jauch. *de Negation. Pand. p.* 178. 191. 198. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8.

L. XXIV.

Ulpianus Lib. VII. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 2. *si quis omiss. causs. testam.* etc.

An pro herede gerere videatur, qui pretium hereditatis etc.] Vid. Fab. *Cod.* VI. 12. *Def.* 20.

Sive igitur a substituto non heres accepit,] *Non* abest ab edit. Rob. Steph. et Vulg. (1) recte.

(1) Etiam ab Hal. Vid. Geb. *h.* add. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 147. et Zepernick. *Diatrib. de Judic. Centumviral.* adj. Siccam. *de Judic. Centumvir. p.* 417.

L. XXV. (1).

(1) De *pr.* hujus Legis egit Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 197. De voce *serviat* vid. Brencm. *h.* Pro *nec fructuarius quidem servus* Hal. et Vulg. habent: *ne fructuarius quidem*, omissa voce *servus*. Brencm. *d. loc.* De locutione *nec — quidem* vid. notata superius ad *L.* 67. *de jur. dot. not.* 3.

§. 4.

Quae interponitur perfecto negotio,] *Quae non interponitur* (1) Jauch. *de Negation. Pand. p.* 98. *et* 258. Perperam. Jac. Gothofred. *ad L.* 29. *de reg. jur. profecto negotio*: quod non probo. add. Otton. *ad* §. 2. *Inst. de auctorit. tutor. Perfecto negotio*, id est, statim ab eo, qui omnia jam novit. Hotoman. *Obs.* XII. 2.

(1) Sic etiam Marcil. *ad* §. 2. *Inst. de auct. tutor.* aut alioquin legit: *infecto negotio. Perfecto* dici pro

perficiendo: putat G. Pauw. *Diss. ad Var. Jur. Civ. Cap. Cap. 5. num.* 3. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 134. et *Obs. Jur. Civ. Cap.* 22. *p.* 133. et Sammet. *Opusc. Cap.* 18. *p.* 157. Late de hoc loco etiam egit Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* I. *p.* 70. *seqq.* Vid. et Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de auct. tutor.* Brencman. *de Eurematic. Cap.* 8. §. 8. *num.* 4. *seqq. p.* 181. *seq.* Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 9. *Interponitur*, id est, interponi potest, scil. immediate: secus ac *jussus*, qui semper praecedit. — In seq. §. 7. verb. *vel quid si pro herede gerere mandavit., filius adiit hereditatem?* manum Triboniani agnoscit Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 84. Sed vid. Wybon. *in Tribon. defens. p.* 322.

§. II.

Quod si ex parte jussit, potest ex asse adire.] Vid. Scip. Gentil. *de scient. hered. Cap.* 3. *Part.* 3. [*Oper. Tom.* I. *p.* 84.]

At si ex testamento mandavit, poterit et ab intestato:] Vid. Scip. Gentil. *d. loc. Cap.* 3. *Part.* I. *p.* 78.

Quoniam non fecit deteriorem conditionem patris.] Circa Legata, etc.

L. XXVI.

Si jussero filio, vel servo, adire, etc.] Mandatum tamen tale non est aditio, ut vult Averan. *Interpr. Jur.* I. 12. *num.* 43. Sed habet ejus vim. Idem, *ibid. num.* 60.

L. XXX.

Divus Pius rescripsit Consulibus, etc.] *Consulentibus*, Hotoman. *Obs.* VII. *ult.* male. Vid. Scip. Gentil. *de Jurisdiction.* II. 5. [Oper. *Tom.* III. *p.* 140.] quocum tamen eo nomine hic non intelligendi Magistratus Municipales.

§. I.

Idemque et per bonorum possessionem Edictalem. Denique

que Praetor etc.] Leonin. *Emendat.* VII. 14. legit: *Denique et per bonorum posſeſſionem talem Praetor* etc. magis tamen probat *Edictalem* (1).

(1) Aliter Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de ventre in poſſ. mittend. p.* 386. *in fin. et ſeq.* legens: *Ideoque et per bonorum poſſeſſionem Edictalem denique Praetor* etc. Nihil mutat Pothier. *Pand. Juſtin. hoc tit. num.* 54.

§. 2.

Quoniam in eo est, ut rumpatur *testamentum,*] Id est, rumpi posſit.

§. 3.

Si justa *ratione ductus,*] Propria tamen tantum.

§. 5.

Quae ſe praegnatem (1) *fingit,*] Sciens, ſe non esſe praegnantem.

(1) Vid. notata ſuperius ad *L.* 7. *de testam. milit.*

§. 6.

Suum heredem, certum est, ex aſſe heredem eſſe, etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 10. *num.* 16. *ſeq.*

Ex parte dimidia et ignorantem fore heredem, non ex quarta,] Inepte Petit. *Obſ.* II. 3. *p.* 189. legit: *ex parte dimidia et ignorantem fore heredem? non: ex quarta.* Vid. Scip. Gentil. *de Scient. hered.* in fin. [*Oper. Tom.* I. *p.* 87.] (1).

(1) Add. notata ſuperius ad *L.* 3. *ſi pars hered. pet. not.* 21. et Pothier. *in not. ad h. l. Pand. Justin. hoc tit. num.* 59.

§. 8.

Si certus sum, non esse falsum testamentum, etc.] Facit huc *L.* 86. §. 1. *h. t.* add. Scip. Gentil. *loc. modo cit. Cap.* 3. *Part.* 1. *p.* 76.

L. XXXI.

Heredi cum postumo instituto etc.] Facit huc *L.* 53. §. 1. *h. t. L.* 9. *de suis et legit. hered.*

L. XXXII.

§. 1.

Et sub conditione, etc.] Facit huc *L.* 13. *L.* 22. *h. t. Et, si sub conditione*, Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 16. *num.* 3. (1).

(1) *Nec sub conditione*, Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 13. §. 10. *p.* 426.

§. 2.

Etsi ejus conditionis sit in veritate, ut etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 2. [*Oper. Tom.* I. *p.* 74.] *Etsi ejus conditionis is sit* etc. Best. *loc. modo laud.* (1). *Ut testari* poterit.] Al. *potuerit* (2).

(1) Hal. *sit, ut in veritate* etc. Vid. Brencm. *h.*
(2) Sed vid. Duker. *ad Opusc. de Latinit. Vett. JCtor. p.* 356. *not.* 23. add. notata superius ad *L.* 25. *de Legib.* et ad *L.* 16. *de adm. et peric. tutor.*

L. XXXIII.

Paulus Lib. XII. *ad Plautium.*] Junge *L.* 74. *h. t.*

L. XXXIV.

Jam dictum est.] Vid. *L.* 74. *in fin. h. t.*

§. 1.

§. 1.

Consequens est dicere, posse eum adire, etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 3. *Part.* 2. [*Oper. Tom.* I. *p.* 80.]

Quam in eventum *putabat*:] Glosſ. explicat: *in eventu fortunae positam* (1).

(1) Pothier. *in not. ad h. l. Pand. Justin. h. t. num.* 52. mendum hic irrepſisſe putat, et legendum: *cujus in eventum se institutum putabat.* Nimis audacter.

L. XXXV.

Erunt namque heredes:] Obſtat *L.* 80. §. 2. *h. t.* Vid. Cujac. *Obſ.* XII. 14. (1) cui obloquitur Fr. Mars. Gordon. *Praetermisſ. Jur. Civ. Cap. ult.* [in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 890.]

(1) Quem ſequitur Papillon. *de Jure accresc.* et *de substit. pupill. Cap.* 5. in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 783. et 733. Sed Paulum ab Ulpiano disſentire, putat Chiflet. *de Succesſionib. Cap.* 4. in *ead. Theſ. Tom.* V. *p.* 682. *in fin. et seq.*

L. XXXVI.

Si ex sua parte dominus, etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 7. *de reg. Jur.*

L. XXXVIII.

Ulpianus Lib. XLIII. *ad Edictum.*] Agens de *bonorum posſesſionibus.*

Posteaquam prior abstinuit,] Secus, ſi ante. *L.* 55. *h. t.*

Dicendum est, hunc non posſe recuſare, etc.] Etſi ſubtili jure accretio hic cesſet. add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 8. *num.* 8. *seqq.*

L. XXXIX.

Idem Lib. XLVI. *ad Edictum.*] Agens de bonorum possessione, cum non exstant tabulae.

Quamdiu potest ex testamento adiri hereditas, ab intestato non defertur.] Ergo nec heredi ab intestato permittenda bonorum possessio. Mev. *ad Jus Lubec.* II. 2. *Art.* 27. *num.* 61. Quomodo utraque possit esse in suspenso, Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 27. *error.* 4. late.

L. XL.

Quaesitum est, etc.] In hac, et seqq. Legibus, a Triboniano multa profecta putat Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 32. *error.* 3. Egit etiam de hac, et seqq. Legibus, Fr. Mars. Gordon. *Praetermiss. Jur. Civ. Cap.* 13. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 870. *seq.*]

Vel faciat,] *Vel capiat* (1), Cujac.

Ut puta si impuberi fuerit substitutus:] Exheredato. Fab. *d. Dec.* 32. *error.* 1. *num.* 6. Facit huc *L.* 10. §. 4. *de vulg. et pupill. substit.* (2).

Sed Marcellus eleganter distinguit;] Ut ipse Julianus, *L.* 27. §. 2. *ad SCtum Trebellian.* Fab. *d. Dec.* 32. *error.* 1. *num.* 6.

Utrum ex asse fuerit institutus in patris testamento,] Tunc filius fuit exheredatus.

Remota patris successione,] Quae hic nihilo minus ex testamento defertur (3).

(1) Hoc in contextum recepit Pothier., quem vid. de hac Lege in *Pand. Justinian. h. t. num.* 81. *in not.*

(2) Sequitur: *incidere eum in Edictum.* D. Goth. *in not.* „De hoc edicto vid. Cujac. *Obs.* XVIII. 8." qui intelligit edictum *si quis omissa caussa testamenti* etc. add. Idem, *ad Libb. Papinian. Quaestion. in expl. L.* 12. *de vulg. et pup. subst.*

(3) Conf. Pothier. *d. loc.*

L. XLI.

L. XLI.

Poterit ex substitutione hereditatem obtinere.] Ergo sola existentia sui heredis confirmat pupillares tabulas. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. loc. modo cit.* ubi dissentientem Fabrum notat.

L. XLII.

Ulpianus Lib. IV. *Disputationum.*] Junge *L.* 40. *h. t.*

Nisi substitutus ei fuit;] Fr. Marс. Gordon. *Praetermiss. Jur. Civ. Cap.* 13. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 871.] putat, intelligi ex parte quoque institutum, ex *L.* 40. *h. t.* sine caussa.

Inclinat enim in hoc, etc.] Ut et Javolenus *L.* 28. *de reb. auct. Jud. possid.*

Quae sententia a Marcello recte notata est:] A quo male recedit Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 32. *error.* 1. *num.* 15. *seqq.* Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 11. *Thes.* 9. *Lit. a. p.* 658. *seq.* (1).

Alioquin, inquit, *et si frater fuit*, etc.] De Juliano, et regula ab eo posita, accipit Faber, *d. Dec.* 32. *error.* 2. *num.* 2.

Ab intestato possidebit hereditatem:] *Nec tamen creditoribus paternis tenebitur, quod sane absurdum esset*, supplet Faber, *d. loc. num.* 12. et accipit de legitimo herede simul substituto: quibus tamen non acquiesco.

Et quidem impune:] Quod ad Edictum: *si quis omissa caussa testamenti* etc. etsi aliud, quod ad creditores. Fab. *d. loc. num.* 13. *seq.*

Sine dubio necessarius heres existet.] Vid. *L.* 10. §. 1. *de vulg. et pup. substit.* Sed, an non et hic locus erit juri abstinendi? Imo cavillationi hoc adscribit Balduin. *in Justinian. Lib.* III. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1135.] Faber vero, *d. Dec.* 32. *error.* 4. hoc omne adscribit Triboniano.

(1) Add. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 198. *seqq.* et Pothier. *in not. ad h. l. Pand. Justin. tit. de vulg. et pup. substit. num.* 49. — In seq. §. 1. pro *non videri miscuisse hereditati* Rucker. *Obs. Cap.* 4. §. 2. *num.* 6. ope geminationis, legit: *non videri immiscuisse se hereditati.* Hal. *se miscuisse.* Vulg. *se immiscuisse.* Vid. Brencm. *h. miscuisse se*, ope geminationis, Geb. *ibid.*

L. XLIII.

Heres per servum hereditarium etc.] Vid. ad *L.* 1. §. 16. *de adq. vel amitt. poss.* (1).

(1) Et ad eam Legem Maran. *Oper. p.* 610. *seq.* add. P. J. de Fremery, *Diss. de Rationib. Vett. JCtor. Cap.* 1. §. 2. *p.* 10. *seq.*

L. XLIV.

Et ideo ei, qui fundum tutore auctore a pupillo emerit, etc.] Quod Juliani tempore per tutorem solum poterat fieri. add. Sand. *Decis.* I. 15. *Def.* 2. (1).

(1) Add. praec. verba: *quamvis patris bona — fiant*, vid. Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

L. XLV.

Aditio hereditatis non est in opera servili.] Add. *L.* 47. *de adq. rer. dom.*

§. 1.

Actione de dote eam hereditatem mulier recuperabit (1),] Conf. *L.* 65. *de jur. dot.* ubi vide.

(1) Flor. *reciperabit.* Vid. notata superius ad *L.* 33. *de adoptionib.*

§. 4.

Sicut in stipulando, et per traditionem accipiendo, ex re mea mihi adquirat (1).] Facit huc *L.* 21. *et seqq. de usufr.*

(1) Hal. et Vulg. *adquirit.* Vid. Brencm. *h.* .... :

L. XLVII.

Negavit, recte servum aditurum: etc.] Facit huc *L.* 25. §. 14. *seq. h. t.*

L. XLVIII.

Quod si, antequam ille petat, is, qui mandavit petendam, furere coeperit, etc.] Adquiretur tamen, si post mandans sit mortuus: quia et tunc mandatum revocari nequit. Merill. *Different. Cap.* 9. (1).

(1) Sequitur; *dicendum non est, statim ei* etc. Omnes habere: *dicendum est, non statim* etc. idque rectius esse, et ita etiam Flor. cum lineolis reductum, notat Brencm. *h.* — Ad seq. *L.* 49. vid. notata superius ad *L.* 4. *de auct. et cons. tut. et cur.*

L. L.

Si per epistolam (1) *servo pupilli tutor* hereditatem *adire jusserit,* etc.] Servo delatam, P. Fab. *Semestr.* II. 22. *Servo — jusserit.* Sic et *L.* 23. §. 2. *de hered. instit.* (2).

Si post subscriptam *epistolam tutor moriatur,* etc.] *Scriptam*, Al., et cum iis Brencman. *de Eurematic. Cap.* 8. §. 6. An opus? et alia etiam habet, quae non probo. Quo hoc εὑρηματικὸν pertineat, difficile. Merill. *Obs.* VII. 34. qui aliquid tentat, quod satis non facit.

(1) Flor. *epistulam.* Vid. notata superius ad *L.* 1. §. 4. *de offic. Quaestor.*
(2) Ad quam vid. notata.

L. LI.

§. 2.

Sed et si ita quis dixerit, si solvendo hereditas est, etc.] Vid. Mev. *Decis. Part.* IX. *Dec.* 143. Aliud circa agnitionem rerum singularium, Idem, *ibid. Dec.* 193.

L. LII.

Perinde habeatur, atque si paterfam. adisset:] Non tamen videtur ideo filio ipsi adquiri, uti vult Bartolus. Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II *Disp.* 12. *Thes.* 6. *Lit. d. e. f. p.* 730: add. Pinel. *ad L.* 1. *Cod. de bon. matern. Part.* 1. *num.* 61. *seqq.* et Merend. *Controv. Jur.* IV. 23.

§. 1.

Qui ex parte heres institutus est pure, etc.] Vid. *L.* 33. *de hered. instit.*

L. LIII.

Gajus Lib. XIV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 34. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 239.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 435.

Qui ex duabus partibus heres institutus fuerit, etc.] Facit huc *L.* 33. *de hered. instit.*

Ea quoque pars ad heredem ejus pertinet.] Jus enim adcrescendi mansit in casu, quo apertis tabulis hereditas jam erat adita. Jac. Gothofred. et Heinecc. *locc. modo citt.* (1). Aliter Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1192.]

(1) Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 26. §. 5. *not.* 19.

L. LIV.

Heres quandoque (1) *adeundo hereditatem*, etc.] Non idem in Legatis. *L.* 1. §. 4. *de SCto Silan.* *L.* 18. *de reg. jur.* Jas. *ad L.* 4. *Cod. de instit. et substit.* Sed in hereditate aliter fieret contra *L.* 7. *de reg. jur.* Vid. Gloss. et Cujac. *ad L.* 59. §. 6. *de hered. instit.*

(1) Id est, *quandocunque*. Vid. notata superius ad *L.* 15. §. 3. *ex quib. causs. major.* et ad *L.* 6. *de tributor. action.*

L. LV.

Cum hereditate patris necessarius heres se abstineat,] Vid. *L. pen.* et *ult. h. t.*

Conditio coheredi, etc.] Qui jam adquisivit. Facit huc *L.* 38. *h. t.* Ergo non est hic jus adcrescendi.

Ut aut totam agnoscat, aut a tota recedat:] Facit huc *L.* 79. *ad SCtum Trebellian.* add. Fab. *de Erroribus Pragm. Dec.* 50. *error.* 8. *num.* 13. *et* 17. et *Error.* 9. et Averan. *Interpr. Jur.* I. 9. *num.* 49.

L. LVI.

Eadem conditio etc.] De qua *L. praec.*

L. LVII.

Ut quamvis creditoribus hereditariis jure civili teneantur,] Et in multis pro heredibus habeantur. Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 10.

Tamen in eos actio non detur, si velint derelinquere hereditatem:] Hanc igitur non relinquentes, tenentur. Fab. *d. loc.* late.

Sed impuberibus quidem, etiamsi se immiscuerint hereditati, etc.] Quamvis tutore auctore. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec* 3. *error.* 5. (1).

Prae-

Praestat abstinendi facultatem.] Ergo etiam utendi beneficio inventarii. Fab. *Cod.* II. 25. *Def.* 2. *not.* 4.

(1) Add. D. J. van Lennep. *Exercit. Jur. Exerc.* VII. *p.* 68. *seqq.* ubi refutavit Voetium dissentientem.

§. 1.

Sed tamen et puberibus etc.] Non eorum heredibus minoribus. Fab. *d. Dec.* 31. *error.* 9. *num* 14. *seq.*

L. LVIII.

Et nondum adita hereditate etc.] Nec apertis tabulis. Cujac. *Tract.* VIII. *ad African. in expl. L.* 41. *de reb. cred.*

L. LIX.

Qui patri heres exstitit, etc.] Vid. de hac Lege Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 5. *et* 6. (1) ubi quoque de universali fideicommisso.

Etiamsi vivo pupillo mortuus erit,] Vid. Fab. *d. Dec.* 31. *error.* 7. *num.* 7. *seq.* et Merend. *Controv. Jur.* VII. 20. (2).

Et adcrescendi jure *adquiri cuicunque patris heredi*,] Quod a substitutione in multis differt. Merill. *Obs.* VII. 14. *Cuicunque patris heredi.* Vid. Fab. *d. Dec.* 31. *error.* 6. *num.* 9. *et* 15.

(1) Add. Mascov. *de Sect. Sabinian. et Proculian. Cap.* 9. §. 19. qui putat, contrariae sententiae vestigium esse apud Cassium in *L.* 2. §. 1. *de stat. liber.*

(2) Sequitur: *nam is, qui heres extiterit*, etc. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 3. mavult: *nam is, qui ei* (i. e. substituto coheredi) *heres extiterit.*

L. LX.

L. LX.

Labeo ait, si probaretur sane mente pater etc.] Lege: *sana* (1).

Et in Javoleni sententia est (2).] Hinc colligunt, heredem institutum, qui ab intestato proximus non est, repudiantem ex testamento, non posse iterum ad testamentum redire. Vid. Rittershus. *ad Novell. Part.* VII. *Cap.* 1. *num.* 5.

(1) Vitium typographicum est.

(2) De varia hujus loci lectione vid. Brencm. *h.* et Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diss.* XXV. §. 3. qui mavult: *et id Javoleni sententia est*; vel, *et Javoleni sententia ea est.* Joach. Joh. Schwartz. *Spec. Obs. ad var. JCtor. Vett. Fragmenta*; *Cap.* 1. Lugd. Batav. 1750. *et Javoleni in sententia*. add. Hier. van Alphen, *Diss. de Javolen. Prisco*, *Cap.* 3. §. 1. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. Vol. III. *Tom.* 1. *p.* 82. *seq.* ubi refutavit Jensium, putantem, Labeonis sententiam reprehendendi tantum prurigine a Javoleno impugnari.

L. LXI.

Ut ejus partis onus coheres suscipere non cogatur.] Potest tamen, si velit. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 9. add. Idem, *ibid. error.* 8. *num.* 11. (1).

(1) Et Vinn. *Sel. Quaest.* L. 14. Ad seq. *L.* 62. vid. Majans. *Disp.* V. §. 23.

L. LXIII.

Libro singulari Regularum Pomponii Marcellus notat. (1).] Junge *L.* 16. §. 1. *qui testam. fac. poss.* (2) *L.* 24. *de oblig. et action.*

Furiosus adquirere sibi commodum hereditatis etc.] Vid. ad *L.* 1. *de bon. poss. furios.*

(1) Insolentiam hujus inscriptionis effecisse, ut haec verba in ipso MS. Flor. cum superiore Lege confundantur, notat Brencm. *ab.* post Augustinum, *ibid. cit.*
(2) Add. M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell. Sect.* II. *Cap.* 3. §. 3. *et* 5. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 81. *et* 83.

L. LXIV.

Servus duorum heres institutus, etc.] Facit huc *L.* 80. §. 2. *h. t.*

L. LXVIII.

Paulus Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 30. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 236.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 404. (1).

(1) Pro *nam quia saepius adit*, *non ex testamento*, etc. Hoffman. *Melctem. ad Pand. Diss.* XXV. §. 3. in fin. legit: *adit*, *id non ex testamento* etc. ope geminationis: *id non*, habet quoque Hal. Vid. Geb. *h.*

L. LXIX.

Ulpianus Lib. LX. *ad Edictum.*] Agens de remediis, quibus creditoribus post mortem debitoris consulitur (1).

(1) Vid. de hac Lege Voet. *ad Tit. Pand. de Jur. deliber.* §. 1.

L. LXX.

Paulus Lib. LVII. *ad Edictum.*] Agens de remediis, quibus creditores hic juvantur.

§. 1.

Si vero ei, ad quem legitima hereditas potest pertinere, conditio data sit:] In testamento instituto (1).

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 35.

L. LXXI.

L. LXXI.

Ut non iterum servus ejus fiat,] D. Goth. *in not.* „ *Non ut iterum*, Contius etc. (1)." Non opus.

(1) Add. van de Water, *Obs. Jur. Rom.* II. 14. *p.* 193. *in fin.* atque ita etiam legi in edit. Sennetoniana, notat Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 4. qui in seqq. verbis pro *hoc enim satis impium est*, legi mavult: *hoc enim satis iniquum est.*

§. 3.

Praetor ait: si per eum eamve factum erit, etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 10. *num.* 26. Hic scil. se immiscet.

§. 4.

Si quis suus se dicit retinere hereditatem nolle, etc.] Sic et *L.* 12. §. *ult. de bon. libertor. L.* 52. §. 1. *de action. emt. vend.*

Abstinendi beneficium non habebit.] Vid. Fab. *Cod.* VI. 12. *Def.* 8. Nec restitutio in integrum habet locum: non enim amotio potest rescindi. Cujac. *Consultation.* XI.

§. 9.

Etenim qui semel se abstinuit, quemadmodum ex post delicto obligatur?] Hereditati. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 10. *num.* 26.

L. LXXII.

Nemo dubitat, quin substitutus ultimum diem aditionis exspectare non solet (1).] Facit huc *L.* 73. *de hered. instit.*

(1) D. Goth. *in not.* „ *soleat*, Hal." Etiam Rob. Steph. Dixit tamen etiam Gajus in *L.* 14. *pr. de* Le-

Legat. 3°. *non dubium, quin — cogenda est:* si hic locus sanus sit, et rursus in *L.* 10. §. 1. *de his quae ut indign. non dubito, quin — manere debet.*

L. LXXIV.

Idem Lib. XII. *ad Plautium.*] Junge *L.* 33. *h. t.*

§. 1.

At si quinque putet se jussum dare, etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 3. *Part.* 2. [*Oper. Tom.* I. *p.* 80.]

§. 4.

Julianus hunc diceret fieri heredem.] Facit huc *L.* 34. *h. t.* (1).

(1) Add. Scip. Gentil. *loc. modo laud. Cap.* 2. *p.* 67.

L. LXXV.

Ex semisse Titius heres scriptus est: quadrantis (1) *bonorum possessionem* etc.] Vid. Scip. Gentil. *loc. modo cit. Cap.* 3. *Part.* 3. [*p.* 84.]

(1) Accipiendum hoc de quadrante, ex quo scriptus non est, sed ex quo se scriptum credit, cum non ipse, sed ejus coheres ex quadrante scriptus sit, arg. *L.* 10. *h. t.* notat Pothier. *ad h. l.* in *Pand. Justin. h. t. num.* 21.

L. LXXVI.

Deinde conditio jure *sextantis extitisset:*] *Jure explexit* (1).

(1) In seqq. verbis pro *utrum ex substitutione prius adierit,* legendum: *prius adieris,* monet Brencm. *h.*

§. 1.

§. 1.

Quin ex substitutione adeundo Titianae partis, *habiturus partem esses?*] Lege: *Titianae partis adeundo*, et sic omnia erunt clara, quae nunc turbida sunt: vel sic debent exponi.

L. LXXVII.

Verùm eodem momento intelligor, et ex testamento, et legitimam repudiare:] Vid. *L.* 17. §. 1. *h. t.* add. Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 3. *Part.* 1. [*Oper. Tom.* I. *p.* 79.] (1).

(1) Et Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 329. *seq.* quem etiam vid. de seq. *L.* 78. *ibid. p.* 449 *seqq.*

L. LXXIX.

Ulpianus Lib. II. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 4. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 214.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 192.

Confestim adquiri ei, cujus est in potestate,] Vid. Merend. *Controv. Jur.* VII. 48. *num.* 12. *seqq.* Non tamen nocet patri filius ea ratione se obligando. Fab. *Cod.* IV. 19. *Def.* 2. ubi casus notabilis.

L. LXXX.

Paulus Lib. IV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *loc. modo laud. Cap.* 30. [*p.* 236.] et Heinecc. *p.* 379.

Nec interest, in quibusdam habeam substitutum, nec ne.] Ratio in *L.* 69. *h. t.* (1).

(1) In seq. §. 1. pro *etiamsi aliis* mixtus *heredibus*, Al. habere: *mixtis*, monet D. Goth. *in not.* Ita ipse Taurell. in margine. Vid. Brencm. *h.*

§. 2.

Verius est, non mihi esse adquisitam illam portionem, sed ipsum comitari:] Facit huc *L.* 64. *h. t.* (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 35. *pr. h. t.*

L. LXXXI.

Ulpianus Lib. XIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 30. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 236.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 406.

L. LXXXII.

Terentius Clemens Lib. XVI. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *loc. modo cit. Cap.* 33. [*p.* 239.] et Heinecc. *p.* 426.

Si servus ejus, qui capere non potest, etc.] D. Goth. *in not.* „Puta, coelebs." add. Ulpian. *in Fragm. Tit.* 17. §. 1. et sic Jan. a Costa, *ad* §. 4. *Inst. de hered. qual. et diff.* Non vero agitur de eo, cum quo non est testamenti factio (1).

Heres instituatur,] Quod potest, nec regulae Catonianae hic locus. *L. ult. de reg. Caton.* Forner. *Rer. Quotid.* III. 7. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 202. in fin.]

Nihil enim interest, de universo quaeratur: etc.] Non obstat *L.* 12. §. 2. *de Legat.* 1°. quae de alia capacitate agit: et hic initium non spectamus.

(1) Add. Gisb. Regius, *Enantioφ.* II. 17. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1505. Late de hac Lege agit Calder. *Var. Lection.* IV. 3. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 662. *seqq.*

L. LXXXIII.

Ulpianus Lib. XVIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac.

Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 35. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 240.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 442.

Si totam an partem, etc.] Leonin. *Emend.* VII. 21. *aut;* male (1).

Nihil ei debere adcrescere,] Quod jus venit a Lege, cujus et hic auxilio indignus. Facit huc *L.* 43. *de jur. fisc.* Aliud *L.* 43. *in fin. de vulg. et pup. subst.* ubi adest pro eo defuncti voluntas. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 5. *num.* 6. add. Ulpian. *Fragm. Tit.* 25. §. 17. (2) *L.* 59. §. 1. *ad L. Falcid.*

Quia rem non *videtur habere.*] Revera habet. *L.* 88. *de hered. instit.* Sed omne emolumentum ei aufertur. *L.* 17. §. 2. *de usur.* (3). Aliud in venditore. *L.* 4. §. *ult. si quis omiss. causs. testam.*

(1) *Si totam hereditatem aut partem*, Hal. Al. *eam.* Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. *an* vel *am* male repetitum censet ex praec. voce *totam.* Sed vid. Gluck. *Ausf. erl. der Pand. tit. de hered. vel act. vend. p.* 351. *not.* 34.

(2) Ubi vid. Schulting. *not.* 43.

(3) Add. P. J. de Fremery, *Diss. de Rationib. Vett. JCtor. Cap.* 3. §. 6. *p.* 88. *seqq.* et Gluck. *loco modo cit. p.* 352. *seqq.* Commentarium ad hanc Legem scripsit Franc. Ramos del Manzan. in Thes. Meerman. *Tom.* VII. *p.* 255. *seqq.*

L. LXXXIV.

Heres fuisse intellegitur:] Ex testamento (1).

Et ideo decreto (2) *filio succurrendum est*, etc.] Facit huc *L.* 85. §. 2. *de reg. jur.* Obstat *L.* 16 *de lib. et postum.* ubi vide. add. Fab. *Conj.* I. 10. et *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 10 *num.* 17.

(1) Praecedit: *sed si* vacua *ventre mulier fuit.* D. Goth. *in not.* „Forte legendum; *vacuo.*" Ita Flor. correc-

rectum, licet non admodum antique. Vid. Brencm. *h.* De voce *exter* vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 419. Hal. *exterus.* Vulg. *extraneus.*

(2) Id est, bonorum posfesfione decretali *contra tabulas*, aut *unde liberi*. Pothier. *in not. ad h. l.* add. Calder. *Var. Lection.* II. 3. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 610. *seq.*

L. LXXXVI.

Idem Lib. VI. *Responsorum.*] Vid. de hac Lege, praeter Cujacium, *ad Libb. Papinian. Respons. in expl. h. l.*, Fab. *Conject.* XIV. 1. (1). Merend. *Controv. Jur.* IV. 12. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 14. *Def.* 24.

Pannonius Avitus,] D. Goth. *in not.* „*Pomponius Avitus*, Hal. (2)." Olim lectum: *Pantonius*, quod probat Bynkersh. *Obs.* III. 7.

Quia intra diem aditionis *Avitus obisset*] D. Goth. *in not.* „centum dies." Cujac. *Obs.* III. 6. (3).

In eo, qui Legationis caussa Romae erat, et filium, *qui matris* etc.] *Et filio*, Cujac. *ad Papin. loc. modo laud.* ut sit unus casus (4).

Sine respectu ejus distinctionis etc.] Quo tempore obierit.

(1) De quo vid. Otton. *in Papinian. Cap.* 17. §. 3. *p.* 686. Aliter Legem hanc explicat Voorda, *Interp. et Emend.* II. 20. et aliter rursus Wieling. *in Lection. Jur. Civ.* II. 9. §. 11. Egit de ea etiam de Retes, *Opusc. Lib.* VII. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 367. *seq.*

(2) Sed falli Gothofredum, et Haloandrum facere cum Florentina, notat Brencm. *h.* qui mavult: *P. Antonius Avitus*, cum Alciato, *Parerg.* VII. 16.

(3) Et *ad Papinian. loc. cit.* add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 27. *not.* 74.

(4) Add. Pothier. *in not. ad h. l. Et filii nomine*, Jo. Can-

Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 32. p. 104. *Filium, eique matris*, Voorda, *loc. cit.* *Et in filio, cui matris*, Wieling. *loc. laud.* qui etiam alias lectiones refert.

L. LXXXVIII.

Licet nihil attingat hereditarium:] Vid. Vinn. *ad* §. *ult. Inst. de hered. qualit. et diff. num.* 2. (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. Ad seqq. verba: *cujus possessio qualis qualis fuit* etc. vid. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 22. *num.* 16. *seq.* add. Gluck. *Ausf. erl. der Pand. tit. de divis. rer.* §. 169. *not.* 7. *p.* 435.

L. LXXXIX.

Succurrendum est et fidejussoribus ab eo datis,] Non restitutione, qua non opus ob *L.* 57. *h. t.* Sed exceptione doli mali. Averan. *Interpr. Jur.* II. 8. et sic *L.* 2. *in fin. de adm. et peric. tutor.* (1).

(1) Explicuit hanc Legem Altamiran. *Tract.* XIII. *ad Libb. Scaev. Quaest.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 524. *seqq.*

L. XC.

Per curatorem *hereditatem adquiri non posse.*] Vid. de hac Lege Averan. *Interpr. Jur.* I. 12. quem *num. ult.* non probo. D. Goth. *in not.* „*Per procuratorem*, Hal. etc." Nec infrequens nominum illorum confusio. Cujac. *ad L.* 23. *de hered. instit.* (1). Florentinam tuetur P. Fab. *Semestr.* II. 22. *Procuratorem*, mallet Averan. *d. loc. num.* 39. (2). Pergit Goth. „Hereditas adquiri non potest per procuratorem, ut *hic*." Obstat locus Ciceron. *ad Attic.* XIII. 46. nec satisfaciunt Interpretes (3).

(1) Add. Bynkersh. *Obs.* II. 20.
(2) Facile *pro* post *per* excidere potuisse, notat Brencm. *h.* Utramque lectionem probat Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 27. Egit de hac Lege etiam Calder. *Var. Lection.* II. 1. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 607. seq.
(3) Hujus loci Ciceronis meminit quoque Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 27. *not.* 74.

L. XCI.

Bona patris mercatus] Omnia titulo universali olim usitato (1): talis enim verbo magis, quam re abstinuit. Cujac. *ad Libb. Paul. Respons. in expl. h. l.* Excipe, nisi pecunia jam exsoluta sit per *L.* 8. §. 7. *quib. mod. pign. vel hyp. solv.* add. Cujac. *Obs.* XXVI. 15.

(1) Add. Schulting. *ad Caj. Instit.* II. 2. *pr. not.* 5. — Sequentem Legem 93. inseruit Schulting. *Sent. Paul.* III. 4. in fin. — Ad seq. *L.* 94. vid. Finestr. et de Monzalv. *ad Hermog. Libb. Jur. Epitom. Tom.* II. p. 672. *seqq.*

L. XCV.

Paulus Lib. IV. *Sententiarum.*] Pertinet ad SCtum Pegasianum. Cujac. *ad Paul. Sent.* IV. 4. §. 1. (1) add. Idem, *in not. poster. ad* §. 5. *Inst. de hered. qual. et diff.*

(1) *Not.* 2. ubi vid. et Schulting.

L. XCVI.

Qui se pupillum falso existimans, etc.] Facit huc *L.* 6. §. 4. *h. t.* (1).

(1) Vid. et de hac Lege Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 677. *seqq.*

L. XCVII.

L. XCVII.

Papinianus putabat, repudiasse eum ex priore hereditatem, etc.] Secundum hanc Papiniani sententiam judicatum refert Fab. *Cod.* VI. 12. *Def.* 19. *not.* 6. (1).

(1) Pauli tamen sententiam humaniorem aequioremque esse, censet Jens. *Strict. ad Pand. p.* 294. Quemque suam hic relatam sententiam secutum videri in *L.* 46. *de bon. libertor.* et *L.* 3. *pr. si quid in fraud. patron.*, notat Bynk. *ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. Egit de hac Lege etiam Calder. *Var. Lection.* I. 5. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 598.

L. XCVIII.

Quaero, an in Sejam, quae sola heres remansit,] Volens. Facit huc *L.* 61. *h. t.* Vid. et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 8. *num.* 14.

Actiones solere decerni etc.] Quae directe non, nisi pro ejus parte, competunt. Fab. *d. loc. num.* 15. *et* 17.

L. XCIX.

Altera bona paterna vindicarat (1), etc.] Sic *L.* 44. *de re judic.* hereditatis enim pars ipso jure penes alteram abstinentem mansit. Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 8. *num.* 16.

Sanctum Cassium Praetorem,] D. Goth. *in not.* „*secundum Cassium*, Hal. Forte *Statium*.“ *Sancti* plures dicti. Bynkersh. *Obs.* III. 7. (2).

Actiones hereditarias utiles daturum,] Altera enim ipso jure heres manebat.

Quae ad hereditatem patris accederat,] More antiquo, pro *accesserat*. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 33. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1306.] (3).

(1) *Vindicare*, legit Brencm. *h.* Praecedit: *Aristo in* *De-*

Decretis Frontianis *ita refert.* Vulg. *Frontinianis.* Hal. *Frontonianis*, quod praefert Brencm. *h.* et Pothier, *Pand. Justin. hoc tit. num.* 89. qui explicat: *id est, Aristo, cujus sententia refertur in Frontonis Libris Decretorum.* add. de his Decretis Grotium, *in Vit. Aristonis*, Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 6. §. 28. *in not.* ibiq. citatum Ritterum.

(2) Qui propterea hoc nomen retinendum censet, vel legendum: *Scantium.*

(3) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor.* p. 367. not. 47. *Accesserat*, Hal. et omnes. Vid. Brencm. *h.* qui tentat: *accederet*, et mox *abstinuerit.*

TITULUS III.

TESTAMENTA QUEMADMODUM APERIANTUR, INSPICIANTUR, ET DESCRIBANTUR.

Aperiantur,] Vid. Lucian. *in Timon.* [*Tom.* I. *p.* 132. edit. Reitz.] Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1188. *seq.*] (1).

(1) Add. Paul. *in Sent.* IV. 6. ibiq. Interpp. Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 7. In primis autem ad intellectum hujus Tituli faciunt, quae de antiquo more testamenta signandi in medium attulit Spangenberg. *Beytrag zu der Lehre von den Testamenten*, in *dem Archiv für die Civilistische praxis*, 5. B. 1. H. p. 144. *seqq.*

L. 1.

Omnibus, quicunque desiderant, etc.] Sunt verba Gaji, non Edicti. — Etiam fideicommissariis conditione pendente. Huber. *Prael. ad Tit. Pand. de fid. instrum.* num. 20.

Despiciendi (1),] *Despicere* pro *inspicere* apud Senec. *Nat. Quaest.* I. 17.

(1)

(1) *Inspiciendi*, Hal. et fere omnes. Vid. Brencm. *h.* Quod etiam praefert Schulting. *Diss. de Transact. super controv., quae ex ult. volunt. proficiscuntur*, etc. §. 12. et Westenberg. *ad h. t. Pand*, §. 8.) Fortasse tamen non necesse. *Despiciendi* etiam habet Cod. Bynk. aliique Codd. MSS. Vid. Geb. *h.* In seqq. verbis pro *Praetor* Gajum scripsisse: *Proconsul*, putat Ant. Augustin. *Emend.* I. 5. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1447.

§. 1.

Ratio autem hujus Edicti etc.] De hoc §. alibi (1) plena manu egimus.

Neque enim sine judice transigi,] Quocunque tandem.

Neque apud judicem exquiri veritas etc.] Si tamen, eo omisso, pronunciatum sit, id valebit. *L.* 11. *pr. de exc. rei judic.*

(1) *Dissertatione modo laud.* add. citatos superius ad *L.* 6. *de transaction*, et Bilderdyk. *Obs.* II. 2.

§. 2.

Sed *alias suspectae fiunt.*] *Licet alias* etc. Al. (1) — Non infirmantur. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 67. *error.* 5.

(1) Ita Hal. Vid. Geb. *h.*

L. II. (1).

(1) *Testamentum* in *pr. h. l.* dici *instrumentum publicum*, quia omnibus potestas datur illud inspiciendi, notat Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 20. — Pro *itemque imperfecta* etc. in seq. §. 1. Cujac. *Tract.* III. *ad African. in expl. L.* 6. *ad L. Corn. de fals.* legit, *itaque imperfecta* etc. Sed vid. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 23. §. 1. *p.* 315. *seqq.* et Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

§. 2.

§. 2.

Et tam principales, quam secundae tabulae etc.] D. Goth. *in not.* „Legendum: *tam secundae, quam principales.* etc." Non opus: saepe enim ita inverso ordine loquuntur (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 7. §. 8. *de pactis*, et ad *L.* 16. *pr. de testam. tutel.*

§. 4.

Ut, si liquerit eum vivere, non permittat inspici tabulas:] Facit huc *L.* 41. *ad L. Aquil.* ubi Mornac. *L.* 1. §. 38. *deposit.* add. *LL. Wisigoth.* V. 5. 4. Fecit tamen id Augustus in testamento Antonii. Dion. Cass. *Lib.* LII. *p.* 420. *et* 431. Plutarch. *in Anton. p.* 942. Augustum tamen excusat Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 2. [*Oper. Tom.* I. *p.* 73.] (1).

(1) Sequitur: *et ut ipsam scripturam* etc. Pothier. *in not. ad h. l. Pand. Justin. h. t. num.* 3. putat, hic aliquid deësse, et legendum: *contra, si de morte constet, permittat, ut et ipsam scripturam* etc.

§. 6.

Diem autem et Consulem etc.] D. Goth. *in not.* „Hinc colligere possumus, moris fuisse apud Veteres, diem et Consulem testamentis adscribi. etc. An vero id necessitatis est? Nihil nocere testamento, si utrumque desit, etc." Add. *L.* 21. *L.* 29. *Cod. de testam.* Jac. Gothofred. *ad L.* 6. *Cod. Theod. eod.* [*Tom.* I. *p.* 387.] Sand. *Decis.* IV, 1, *Def.* 9. *Cons. Ultraj.* II. 65.

§. 8.

Dicendum est, ad interdictum remitti (1), etc.] Ubi caussa facti, dato judice, excutiebatur. Vid. Duaren.

ad

ad h. t. Cap. 4. et Jan. a Costa, *ad Inscr. tit. Inst. de interdict.*

(1) Flor. clare esse: *rem mitti*, notat Brencm. h.

L. IV.

Praetoris id officium est, ut cogat signatores etc.] D. Goth. *in not.* „Haec locum habent, cum testamentum scriptum est, *et omnes testes vivunt.*" Hoc posterius non opus.

Et sigilla sua recognoscere.] Add. *L.* 3. §. 9. *de tab. exhib.* Sueton. *in Tiber. Cap.* 23. Fabrot. *ad Cujac. Paratitl. Cod. h. t.* Salmas. *de Subscr. testam. Cap.* 15. *p.* 147. (1).

(1) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 6. §. 1. *not.* 5.

L. VII.

Gajus Lib. VII. *ad Edictum Provinciale.*] An, *Lib.* XVII.

Uti agnoscat,] Inde *sine agnitione signa* apud Quinctil. *Inst. Orat.* XII. 8. [*p.* 1079. edit. Burm.] (1).

Et post descriptum et recognitum factum, ab hisdem (2), *quibus intervenientibus apertae sunt, obsignentur:*] Vid. Paul. *Sent.* IV. 6. §. 2. ibiq. Cujac.

(1) Sequitur: *quippe saepe cum magna captione a rebus nostris revocamur, et sit iniquum, damnosum cuique esse* etc. Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 3. *p.* 22. pro *cuique* legi mavult: *cuiquam*, putatque, JCtum per incogitantiam scripsisse *et sit* pro *et est*. Frequens est apud Nostros ejusmodi Modorum transitus. Vid. notata superius ad *L.* 37. *de hered. petit.* et ad *L.* 8. *pr. ad L. Aquil.* *Cum magna captione*, id est, cum magno damno. Vid. Brencm. *h.* Pro *revocamur* Hal habet: *avocamur*, quod mavult Brencm. *ibid.*

(2) Hal. *iisdem*. Vid. Geb. *h.*

L. X.

Ulpianus Lib. XIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 405. (1).

(1) Et Jac. Gothofred. *ad eand. Leg. Cap.* 30. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 236. — In seq. §. 2. pro *vel occultae sint*, Hoffman. *Meletem ad Pand. Diss.* XXV. §. 4. ope geminationis, legit: *vel occultatae sint.*

L. XI.

Gajus Lib. XI. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. et Heinecc. *locc. modo citt.* add. Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1188.]

L. XII.

Ulpianus Lib. XIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. et Heinecc. *locc. modo citt.*

TITULUS IV.

SI QUIS OMISSA CAUSSA TESTAMENTI, AB INTESTATO, VEL ALIO MODO POSSIDEAT HEREDITATEM.

Ad alia producit Stockmans. *Decis.* 43. *num.* 30. (1).

(1) *Omittere caussam testamenti* esse omittere testamentum, seu hereditatem ex testamento, monet Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* in fin.

L. I.

Praetor voluntates defunctorum tuetur, etc.] Non sunt verba Edicti, sed Ulpiani mentem ejus referentis.

§. 3.

§. 3.

Sed compellendus est servus hoc facere, etc.] Ipse dominus adire nequit. add. *L.* 3. *Cod. de hered. instit.* P. Fab. *Semestr.* II. 22. in fin.

§. 4.

Non debet incidere in Edictum, nisi si fingit ignorantiam.] Vid. Foquel. *ad Tit. Inst. de vulg. subst. p.* 45. *seqq.* et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 32. *error.* 6. *num.* 17.

§. 5.

Si proponatur idem *et institutus, et substitutus, etc.*] Extraneus (1).

(1) Sequitur: *et non puto incidere.* Graecos haec aliter referre, notat Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 205.

§. 7.

Qui sunt in potestate, etc.] Vid. ad hunc §. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 32. *error.* 5.

Statim heredes sunt ex testamento:] Vid. *L.* 30. §. 10. *de fideicommiss. libert.* Etsi se non immisceant: In quo videtur labi Bachov. *de Actionib. Disp.* 2. *Thes.* 17. et alii, ut Ant. Faber, notatus a Cujac. *ad Lib. Papinian. Quaest. in expl. L.* 12. *de vulg. et pup. subst.* add. Vinn. *sel. Quaest.* II, 23.

§. 8.

Quia ejusmodi conditio pro pura debet haberi.] Vid. *L.* 4. *de hered. instit. Conditio pro institutio.*

§. 9.

Quocunque enim modo hereditatem lucrifacturus quis sit,

sit, legata praestabit.] Mallem hic legi sequentia: *sane interveniente cautione, evicta hereditate legata reddi*, et §. 10. incipere a verbis: *Etsi non possideat* etc. Sic omnia clara: alioquin connexio nulla. Et sic edit. Rob. Steph. (1).

(1) Pari modo Rucker. *Obs. Cap.* 2. §. 1. et Pothier. *in not. ad h. l. Pand. Justin. h. t. num.* 16.

§. 10.

Quod *minus possideat*,] Lege: *quo*, et sic Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal.

§. 12.

Labeo sibi videri ait, non minus *delinquere eum*, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo minus. *L.* 68. §. 1. *pro socio*, *L.* 1. §. 6. *si quid in fraud. patron. L.* 6. *quae in fraud. cred.*" De aliis agunt.

L. II.

Idem Lib. VII. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 8. *de mort. causs. don. L.* 24. *de adq. vel om. hered.*

Licet pro herede gerere non videatur, qui pretio accepto etc.] Nec ergo ab eo, qui hereditatem retinet, inventarium petere potest. Mev. *Decision. Part.* II. *Dec.* 292.

§. 1.

Mihi videtur humanior esse haec sententia, etc.] Vid. tamen *L.* 4. §. 1. *h. t.*

Maxime si lucrativam habet possessionem.] D. Goth. *in not.* „Imo, qui pro donato habet, a Legatariis non convenitur. *L. ult. h. t.*" Illic ipse heres possidet, missa plane hereditate.

L. IV.

L. IV.

§. 1.

Ubi vero gratis etc. possessorem debere conveniri utili actione.] D. Goth. *in not.* „Imo possessor non conveniendus est, sed is, qui omisit. *L.* 1. *in fin. h. t.*" Illic aliquid ponitur accepisse. Junge *pr. h. l.*

§. 3.

Si quis vendiderit hereditatem, etc.] Add. *L.* 39. *de usufr.*

L. V.

Excusatus videtur patronus, etc.] Facit huc *L.* 8. §. 9. *de inoffic. testam.*

L. VI.

Mox, dimissis *legatis*, etc.] Id est, *solutis.*

§. 3.

Aut si qua alia justa caussa omittendi intervenerit,] Vid. *L.* 8. §. 9. *de inoffic. testam.* ibiq. Cujac.

§. 4.

Si vero nulla suspicio etc.] *Si modo* etc. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 7.

Et quadriennium praeterierit,] A tempore, quo bona vacarunt. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. de quadr. praescript.* ubi Glossam refutat.

§. 8.

Dato sibi coherede, ex alia parte omiserit institutionem,]

nem,] Lege: *dato sibi coherede ex alia parte, omiserit* etc. (1).

(1) Sic etiam Rucker. *Obs. Cap.* 2. §. 2. ubi notat, Haloandrum quoque ita recte edidisse.

L. VII.

Non probe Legatorum actionem Titius postulabit.] Facit huc *L.* 10. *pr. h. t.*

L. VIII.

Et magis est, ne subveniatur:] Aliud in casu *L.* 3. §. *ult. de condict. causs. dat. causs. non sec.* Sed illic testamentum stat, hic non stat: cum ex defuncti voluntate illic debetur, qua hic non sustinetur. Vid. Chess. *Different. Jur. Cap.* 74. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 841. *seq.*]

Neque enim legatarius est.] Nihil ei dedit testator. Facit huc *L.* 3. *de red. dub.* add. de hac Lege Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 2.

L. X.

§. 1.

Cui liberum fuit adeunti hereditatem, non fideicommissum petere, sed universa bona obtinere.] Vid. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 7. (1).

(1) Add. Voet. *ad Tit. Pand. de adq. vel om. hered.* §. 38. Pro *imprudenter*, in praecedentibus verbis, Hal. habere: *impudenter*, notat Brencm. *h. l.* qui id praefert. — Ad seq. *L.* 20. vid. Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 205. — Sequentem *L.* 21. jure Codicis non esse in usu; cum has hereditates filius non adquirat patri, notat Pothier. *ad h. l.*

L. XXII.

L. XXII.

§. 1.

Libertatem Praetor Stichi tueri non debet,] Quam hic ipse a semet deberet accipere. *L.* 58. *de adq. vel om. hered.* Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.*

§. 2.

Quia nihil prohibet, Maevium justam caussam habuisse, etc.] Nec hic substitutus hereditatem possidet, ut *L.* 7. *et L.* 10. *h. t.* (1).

(1) Add. Cujac. *loc. modo cit.*

L. XXIII.

Ut intestati patris possessionem acceperint, etc.] Secus, si bonorum possessionem contra tabulas petierint: tunc enim quaedam tantum praestabunt (1).

(1) Add. Cujac. *Obs.* III. 20.

L. XXIV.

Sed eatenus, quatenus hereditas ei adquisita est.] Contra regulam *L.* 1. §. 9. *L.* 13. *h. t.*

§. 1.

Quamvis Praetor perinde in eum det actionem, etc.] Ergo est hoc in pupillo speciale. Cujac. *ad Paul. Lib.* 9. *ad Edict. in expl. h. l.*

L. XXV.

Cui servus ipsius substitutus est, servum suum adire jussit, etc.] Facit huc *L. seq.* ad quam vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaestion.*

Et qua, omissa caussa testamenti, possidet ex substitutione hereditatem,] Tempore enim Celsi nondum in usu erat, quod introduxere Severus et Antoninus *L.* 74. *de Legat.* 1°.

L. XXVI.

Legata, quae ab ipso data sunt, ex sententia edicti *praestaturum* (1),] Nondum enim in usu erat *L.* 74. *de Legat.* 1°.

Eorum prius rationem habendam, quae a filia relicta sunt:] Tanquam ipso jure debita: quod et post fuit in relictis ab instituto. *L.* 22. §. 2. *ad L. Falcid.* Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaestion. in expl. h. l.* (2).

Qui honore *proprio omisso*, etc.] Institutio heredis est *honor*. Cicer. *pro Quintio, Cap.* 4. Gronov. *ad Senec. de Tranquill. anim. Cap.* 11. Late D. Gothofred. *ad L.* 3. §. 2. *de Legat. praest. bon. poss. contra tabb. petit.* ex Brissonio. *Honorata judicia*, Quinctil. *Declam.* 388. [*p.* 785. ed. Burm.] add. Salvian. *Adv. Avaritiam, Lib.* IV. *p.* 264. *seq.* [ed. Brem. a. 1688.]

(1) Sic etiam alibi scriptum. Vid. notata superius ad *L.* 2. *de feriis, not.* 3.

(2) Add. Pothier. *in not. ad h. l. Pand. Justin. h. t. num.* 8.

§. 1.

Quia nemo filiae patrem contra votum parentium (1) *substituere videtur*, etc.] Vid. Cujac. *loc. modo cit.*

(1) Vid. de hoc voto notata superius ad *L.* 15. *pr. de inoffic. testam.*

L. XXVII.

Et si filio heres *data sit*,] *Coheres*, ed. Rob. Steph. (1) et sic explicandum (2).

(1)

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Add. Pothier. *in not. ad h. l.*

§. 1.

Qui filium suum substitutum impuberi testamento fratris, etc.] Sub conditione emancipationis (1).

Sed ab intestato per eum bona possidere coepit.] Ipse scil. non est scriptus, sed nec conditionem emancipationis implevit, nec ipse adiit, sed filius bonorum possessionem *unde cognati* accepit, et patri adquisivit: nec pater adquirere potuit hereditatem ex testamento per filium, non impleta conditione. Cujac. *ad Libb. Papinian. Respons. in expl. h. l.*

(1) Add. Pothier. *in not. ad h. l.* ubi speciem hujus Legis proposuit.

§. 2.

Actio Legatorum ex sententia *Praetoris dabitur.*] Non ex verbis, quae spectant scriptum heredem. Cujac. *loc. modo cit.*

L. XXVIII.

Si servum heredem institutum etc.] *Substitutum*, Al. (1).

(1) Ita Hal. Vid. Geb. *h.*

L. XXX.

Vel pro donato,] D. Goth. *in not.* „Imo, convenitur. *L.* 2. *in fin. h. t.*" Non obstat. Vid. *ibid.* (1).

(1) *Non convenitur* dici pro *non conveniri potest*, observat Reiz. *in Obs. Miscellan. Vol.* X. *p.* 373. add. de hac Lege Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 681. *seqq.*

TITULUS V.

DE SCTO SILANIANO, ET CLAUDIANO, QUORUM TESTAMENTA NE APERIANTUR.

Silaniano,] Vid. Tacit. *Annal.* XIV. 42. ibiq. Lipf. D. Goth. *in not.* „Hoc SCtum factum est Augusti temporibus, etc." A. V. 762. (1).

Claudiano,] Caput hujus (2) habet Tacit. *Annal.* XIII. 32.

(1) A. V. 763. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 5. §. 1. *not.* 1. et fic etiam Bach. *Hift. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 2. Quaedam de hoc SCto notavit quoque Amaya, *Obf.* III. 8. *Silanianum* fcribendum, non *Syllanianum*. Schulting. *d. loc.*

(2) Imo *Neroniani*. Sed SCtum *Claudianum* etiam *Neronianum*, et *Pifonianum* dici, multi putant, etiam Westenberg. *ad h. t. Pand.* §. 3. et Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 1. Disfentit tamen Bach. *loc. modo laud.* §. 25. et 28. Late de infcriptione hujus tituli egit Panciról. *Thef. Var. Lect.* II. 63. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1175. *feqq.*

L. I.

Cum aliter nulla domus tuta esse posfit, nifi etc.] Facit huc Senec. *Epist.* 4. Idem, *Nat. Quaest.* I. 16. refert, id ab Augusto non vindicatum in fervis Hostii cujusdam.

§. 2.

Domini appellatione non continebitur:] In hac odiosa materia. Nugae funt, quae habet hic D. Goth. *in not.*

§. 3.

§. 3.

Servus pignori datus, etc.] Aliud videtur fuisse in *fiduciae* dato olim (1).

(1) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 13. *not.* 1.

§. 4.

Nam medio tempore heredis sunt,] Facit huc *L.* 41. *de cond. et dem.*

Idemque erit dicendum (1) *in statulibero.*] Vid. *L.* 9. *pr. de statuliber.*

(1) Flor. τῷ *dicendum* ab ordinaria manu adscriptum esse *et*, atque ita Hal. et omnes habere, notat Geb. *h.* — Ad seq. §. 5. vid. Pagan. Gaudent. *Jurid. Exposition.* II. 5. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 372.

§. 12.

Quod etiam post mortem patris *probat*, etc.] Quando haec demum quaestio est habenda.

§. 13.

Herede instituto filio,] Emancipato, et solo.

§. 15.

Ita vindicandum (1), *atque in propriis servis, Senatus censuit.*] SCto Neroniano. Paul. *in Sent.* III. 5. §. 5.

(1) Hal. et Al. *judicandum*. Sed Florentinam confirmari auctoritate Graecorum, observat Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 4.

§. 16.

Marcellus autem Lib. XII. *Dig. etiam in soceri servis idem, quod in mariti, recte* (1) *dixit.*] Quo pacto, contra SCtum?

(1) Non ex verbis, sed ex sententia SCti, ait Pothier. *in not. ad h. l.* quod tamen vix patiuntur verba praecedentia.

§. 18.

Quia *auxilium domino* etc.] *Qui*, Fotner. *Rer. Quotid.* II. 3. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 163.] sine caussa (1).

(1) *Qui*, etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 21.

Vel factores *sceleris fuerunt*,] Sic et *L.* 6. §. 8. *de re militar.* (1).

(1) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor.* *p.* 384. *not.* 15. et Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* voc. *factor.*

§. 24.

Nisi constet aliquem esse occisum,] Hoc vocant constare de corpore delicti. Late Carpzov. *Decis.* 297. (1).

(1) Add. Schulting. *Diss. ad L.* 1. §. *ult. de quaestionum.* 9.

§. 25.

Et defensionem *mortis.*] Sic et *L.* 5. *in fin. h. t.* (1). Al. *detectionem* (2).

(1) Ad quam vid. notata. add. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 289.

(2) Ita Codices inemendatos habere, notat Maran. *d. loc.* Habent etiam Russard. et Charond. in margine, quamvis nihil hac de re moneatur in Corp. Jur. Geb. et Spang. — In seq. §. 27. pro *Sextus* Graecos habere: Σέρβιος, monet Leunclav. *Notator.* II. 64. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1519. Sed vid. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. jur. p.* 18. et *Tom.* III. *p.* 57. *in fin.* et Hoffman. Melet. ad Pand. *Diss.*

Diss. XXV. §. 1. add. de hoc loco Zepernick. *Diatr. de Judic. Centumv.* adj. Siccam. *de Judic. Centumv. p.* 419.

§. 28.

Juxta hoc tamen videtur et Divus Hadrianus rescripsisse etc.] De quo et aliud hac in re constitutum, docet Spartian. *in Hadrian. Cap.* 18 (1).

Vel hoc (2), *ne ceteri servi* etc.] Pro *vel ideo*.

(1) Sequitur: *auxilium rei ferre, si non corpore suo, at certe voce plorantem, ut* etc. Pro *rei*. Vulg. *ei*. Vid. Brencm. *h.* cui Florentina durior videtur. Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 17. *p.* 105. pro *rei* forte legendum: *herae*, putat, et locum hunc ita interpungendum: *auxilium ferre, si non corpore suo, at certe voce, plorantem ut* etc. probante Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 12. §. 7. *p.* 243. sed aliam de voce *rei* conjecturam proponit.

(2) Hal. *haec*. Vulg *in hoc*. Vid. Brencm. *h.* qui mallet: *ob hoc*. — In seq. *L.* 2. pro *profugerat villam suam*, legendum: *in* vel *ad villam suam*, et isto modo habere Vulg. et MSS., notat Brencm. *h.* et Geb. *ibid.* observat, τὸ *ad* repeti posse ex *profugerat*. Vid. tamen Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 356. *not.* 24. et Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 4. qui praeterea in verbis: *nec pietas pro servis*, τὰ *pro servis* in multis editt. deesse ait, et deesse debere. Expungere haec etiam P. Fab. *Semestr.* III. 15. *p.* 216. *seqq.* notat Bynkersh. *ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

L. III.

Ulpianus Lib. L. *ad Edictum.*] Junge *L.* 1. *h. t.*

Si quis in gravi valetudine adfectus, etc.] Scip. Gentil. *Parerg.* I. 14. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1287.] *ingravi*, vel *gravi invaletudine* (1).

(1) *Ingravi*, etiam Nic. Catharin. *Obs. et Conj.* II. 41.

in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 783. add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 350. *not.* 4. qui tamen dubitat, an *ingravis* Veteres dixerint. Vid. et Idem, *in Addend. p.* 488. Aut *in*, aut *adfectus*, abundare, notat Brencm. *h.* quem vid. de varia hujus loci lectione.

§. 1.

Non esse credendum domino, etc.] Vid. Covarruv. *Var. Resol.* II. 13. *num.* 7. *seq.* (1).

(1) De locutione *erumpere vincula* in seq. §. 6. vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 357. *not.* 25. Post *ut* Indicativum hic sequi, notat Schroder. *Obs.* I. 7. *p.* 56. add. notata superius ad *L.* 16. *de adm. et peric. tutor.*

§. 7.

Ignoscitur etiam his, qui aetate defecti sunt.] D. Goth. *in not.* „Senes et decrepitos a quaestione et tormentis immunes esse, hinc colligunt. etc." add. Carpzov. *Pract. Criminal. Part.* III. *Quaest.* 118. *num.* 35. *seqq.* (1).

(1) De locutione *aetate defecti* vid. Nic. Rigalt. *ad Phaedr. Lib.* V. *Fab.* 6. — De voce *imbecillos*, in seq. §. 8., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 357. *not.* 26.

§. 9.

Coecus quoque veniam mereri debet.] De hoc Stryck. *de Jur. Sens. Diss.* II. *Cap.* 5. *num.* 10. *seq.*

§. 10.

Mutum simili modo excipimus, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* in *Prolegom. Cap.* 2. *num.* 12. (1).

(1) In seq. §. 12. pro *si quis quem eorum* etc. legendum: *si quisquam* etc. observat Roever. *Diss. ad*

Loc. quaed. Jur. Civ. deprav. Cap. 5. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 156. *Quisquam*, etiam Russard. et Charond. in margine; sed apud Hal. *quem* abest. Vid. Geb. *h.*

§. 14.

Utrum autem is solus videatur indicasse, etc.] Sic et *L.* 197. *de verb. signif.* (1).

An etiam is, qui, cum recusaretur, *ipse detorsit* etc.] Lege: *accusaretur* (2).

(1) Add. Cujac. *Obs.* XVIII. 22. Forner. *Selection.* III. 30. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 122. Hal. et Vulg. *vindicasse.* Brencm. *h.* quem vide de varia hujus vocis lectione.

(2) Videtur vitium typographicum. Sed Brencm. locum hunc cum Steph. et Baudoz. ita interpungi mavult: *qui cum accusaretur ipse, detorsit* etc. — Ad seq. §. 16. vid. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* in fin.

§. 19.

Qui naturaliter *aperit*,] Non more solenni.

Sive non sint ligatae,] Facit huc *L.* 22. *in fin. qui test. fac. poss.* (1).

(1) In seq. §. 20. verba: *vel publice*, expungenda esse, et abesse apud Hal., H. a Porta, Baudoz., notat Brencm. *h.*

§. 21.

Si quis ignorans occisum, etc.] Vid. Cyriac. *Contrlandv.* 289. *num.* 23.

§. 25.

Nam et codicilli ad caussam testamenti pertinent.] Vid. *L.* 2. §. 2. et *L. pen. testam. quemadm. aper.*

§. 30.

§. 30.

Idcirco eum non adire, etc.] An, *enim*? (1).

(1) In seq. *L.* 4. sub verbis: *ex Constitutione*, intelligi Orationem D. Marci ad SCtum Silanianum factam, putat Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 289. *Ex substitutione* legit Cujac. *Obs.* IV. 13. probante Pothier. *ad h. l.* in *Pand. Justin. h. t. num.* 41.

L. V.

§. 3.

Sed heredi defensio *mortis incumbit.*] Id est, vindicta. Sic *L.* 3. §. 25. *h. t.* (1). Vid. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *defendere*, [*num. ult.*]

(1) Ad quam vid. notata. Sequitur in *L.* 6. *pr. tamen habenda quaestio est*, scil. de familia, ut notat D. Goth., quem exscripsisse Cujac. *Obs.* XXIV. 32. monet Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

L. VII.

Et (*in*) (1) *libertos extraordinarium auxilium habebit.*] Animadvertendi.

(1) Supplementum hoc agnoscere omnes scriptos et editos, notat Brencm. *h.*

L. X.

Si vero irritum testamentum factum sit,] Instituto deficiente.

L. XII.

Dicendum est, non impediri libertatem.] Facit huc *L.* 3. §. 15. *h. t.*

L. XIII.

L. XIII.

Tauro et Lepido Consulibus:] A. V. 763. (1).

Semper accusare permittitur eodem SCto.] Add. *L.* 22. *h. t.* (2).

(1) A. V. 764. Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 2.
(2) Et Pothier. *in not. ad h. l.*

L. XIV.

Trebius — Germanus] Nomen hoc occurrit in Inscriptione apud Gruter. *p.* 46. *n.* 9. Forte fuit hic Praeses: et sic Matth. *de Criminib. Lib.* XLVIII. *Tit.* 13. *Cap.* 5. *num.* 2.

Qui vero ministri, vel participes caedis fuisfent, etc.] Vid. Matth. *d. loc. in Prolegom. Cap.* 2. *num.* 3.

L. XV.

An priore *hereditas* etc.] Mallem: *an a priore* etc. (1).

Et ait Papinianus, non esse hoc:] Aliud, si institutus, qui de inofficioso egit, repulsam tulit. Paul. *in Sent.* IV. 5. §. *ult.* (2), add. Duaren. *ad Tit. Pand. de vulg. et pup. substit. Cap.* 10.

(1) Sic etiam Schulting. *ad loc. Paul. cit. not.* 31. et in contextum recepit Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 49. Hal. *prior.* Vid. Geb. *h.*

(2) Ubi vid. Schulting. Egit de hac Lege etiam Amaya, *Obs. Jur.* III. 8. — Verba seq. §. 1. *ex parte heredi instituto*, in Basilic perperam reddi, notat Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 1. in fin. — In seq. *L.* 18. pro *et inofficioso*, ut Flor. scriptum est, Joach. Joh. Schwartz. *Spec. Obs. ad var. JCtor. Fragm. Cap.* 1. per duplicationem retrogradam legit: *et de inofficioso.* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 4. in fin. etiam ope geminationis: *et in inofficioso.* Hal. *de* inserit. Vulg. *ex inofficioso.* Vid. Brencm. *h.*

L. XXI.

L. XXI.

Propter veneni quaestionem etc.] Vid. *L. praec.*

Cum eo quoque suspenso crimine etc.] Forte legendum: *cum ea*, quamvis et Vulg. posfit ferri (1).

(1) Sequitur: *servorum videlicet caussa* etc. ad quae verba vid. Trotz. *Memor. Propag.* I. 7. §. 2. *p.* 480. *seq.*

§. 1.

Integrato jure debiti,] Quod alioquin revera intercidit.

L. XXII.

Paulus respondit, caussam, etc. *morte ingratae heredis extinctam non videri.*] Facit huc *L.* 13. *h. t.* (1).

(1) Praecedit: *et mortem ejus* exequi *neglexit.* Voce *exequi* in hunc fenfum etiam uti Senecam, notat Bynkersh. *ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

L. XXV.

§. 2.

Cujus poena in centum aureos etc.] D. Goth. *in not.* „*in centum millia sestertiorum*, Paul. *in Sent.* III. 5. §. 10." Ita pasfim Tribonianus. Vid. Cujac. *Obs.* XIX. 31. (1).

Partem in publicum redacturum.] D. Goth. *in not.* „Popularibus in actionibus pars pecuniae actori, dimidia fisco applicatur, in cafibus expresfis a jure: alias regulariter totum actori debetur. etc." Cum nihil aliud cautum est. Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* I. *Disp.* 4. *Thes.* 9. *Lit. f. p.* 159. *seq.* Plerumque talia judicantis arbitrio permisfa, putat Salmaf. *de Modo usur. Cap.* 3. *p.* 124. quod mihi dubium.

(1)

(1) Add. notata superius ad *L. 7. pr. de jurisdict. not. 2.* in fin.

TITULUS VI.

SI QUIS ALIQUEM TESTARI PROHIBUERIT, VEL COËGERIT (1).

Vid. Cujac. *ad Nov.* 18. *p.* 564. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* III. *Const.* 5. *Def.* 9. Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 38. *error.* 3. testamentum vult valere, etsi in ipso actu testandi coactio sit adhibita. Quid, si facta sit in commodum tertii? Fab. *d. loc. error.* 6. sed examinandus (2).

(1) De posteriore hac parte inscriptionis nihil nominatim reperitur in Legibus sub hoc titulo collocatis. Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* add. notata superius ad inscriptionem Tit. *de feriis* etc. *not.* 3.

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 13.

L. I.

Fisco locum fore.] Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 38. *error.* 4. huic locum facit nimis indistincte ob extortum, vel prohibitum testamentum.

§. I.

Consequens est dicere, admitti eum ad Legatum, etc.] Nisi testator omnia mutare voluerit. *L.* 19. *de his quae ut indign.* Faber, *d. Dec.* 38. *error.* 5. *num.* 6. et *error.* 7. *num.* 14. ubi praesumi vult animum mutandi omnia in dubio.

L. II.

§. 1.

Fratris autem factum fratri non nocet.] Late Faber, *d. Dec.* 38. *error.* 7. (1).

(1) Speciem hujus §. ex Cujacio proponit Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 4. *in not.*

§. 2.

Qui dolum admisit,] Ut testamentum fieret, secundum Fab. *d. Dec.* 38. *error.* 5. *num.* 8. de quo dubito, et nota *L.* 1. §. 1. *in fin. h. t.*

Dodrantis autem fideicommissarius.] Ergo id tantum improbatur, quod ita vitiose est factum. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 5. *Def.* 17.

L. III.

In crimen non incidisse respondi, etc.] Add. Ciceron. *de Offic.* III. 18. (1). Peck. *de Testam. conjug.* I. 12. Sand. *Decis.* IV. 1. *Def.* 11. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 3. *Def.* 7. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 6. *num.* 14. Mev. *ad Jus Lubec.* II. 1. *Art.* 4. *num.* 28. *seqq.* Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 11. Reinold. *Varior. Cap.* 8. Dolus vero quo pacto probatur, aut praesumitur, Carpzov. *d. loc. Part.* III. *Const.* 5. *Def.* 8. *seqq.* (2). Hunc vero non facere testamentum nullum, sed locum Fisco, vult Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 38. *error.* 8.

(1) Quem locum laudat quoque Otto, *in Papinian. Cap.* 15. §. 1. *p.* 542.
(2) Alios etiam citat Voet. *ad h. t. Pand. num. ult.*

TI-

TITULUS VII.

DE JURE CODICILLORUM (1).

(1) *Codicillos* appellatos esse ab auctore, qui hoc scripturae genus instituit, ait Isidor. *Origin.* V. 24. Sed vid. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 291.

L. I.

Videri nec codicillos fecisse.] Vid. *L.* 41. §. 3. *de vulg. et pup. subst.* add. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* III. *Const.* 3. *Def.* 3. (1).

(1) Et Voet. *ad h. t. Pand. num.* 7.

L. II.

§. 2.

Non *recte libertas directa datur.*] Negationem delet Cujac. *Tract.* II. *ad African. in expl. L.* 15. *h. t.* (1) recte ut videtur (2).

Attamen ad fideicommissarias eundum est.] Hae dandae tunc sunt; sed non dicit, eas datas intelligi. Cujac. *ad Libb. Julian. Digestor. in expl. h. l.*

(1) Quem etiam vid. *ibid.* de juris regula: *quaecunque in codicillis scribuntur, perinde haberi, ac si in testamento scripta essent.* add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16. et Voet. *ad h. t. Pand. num.* 4.

(2) Negationem expungit quoque Ant. Fab. *Conject.* XV. 16. et Pothier. *in not. ad h. l.* Sed eam contra Cujacium defendere P. Fab. *Semestr.* II. 19. p. 297. notat Bynk. *ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. — De locutione *per omnia et in omnibus*, in seq. §. 3., vid. Noodt. *Obs.* I. 3.

L. III.

Perinde haberi debet, ac si omnes heredes ejus essent, etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* VIII, 2.

§. 2.

Etiam si codicilli in eo confirmati non essent,] De codicillis confirmatis, vel non, Mercer. *Opinion.* II. 12. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1599.] non bene (1).

(1) Add. de his Cujac. *Obs.* XVIII. 7.

L. IV.

Eum, qui codicillorum tempore solvendo sit, etc.] Ratio in *L.* 7. *qui et a quib. manumiss.* add. Cujac. *Tract.* II. *ad African. in expl. L.* 15. *h. t.*

L. V.

Aut voluntas eorum quocunque indicio retineatur.] Sunt Triboniani. Cujac. *ad Libb. Papinian. Resp. in expl. h. l.* et in *not. poster. ad* §. 1. *Inst. h. t.* Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14. (1). Dissentit Bynkersh. *Obs.* VIII. 13. (2). *Indicio.* Sic Flor., Al. *judicio*, ut Rob. Steph., quod non damnarem, ut facit Bynkersh. *Obs. d. loc.* et l. 6.

(1) Et *in Emblem. Tribonian. Cap.* 5. *p.* 85. Etiam Pothier. *in not. ad h. l.*

(2) Et Wybo, *in Tribon. defens. p.* 323. add. Otton. *in Papinian. Cap.* 17. §. 3. *p.* 684.

L. VI.

Quia neque conditionem etc.] D. Goth. *in not.* „Imo qui conditionem codicillis adjicere potest. *L. pen. in fin. de condit. instit.*" Male opponitur.

§. 2.

§. 2.

Nam ea, quae postea geruntur, prioribus derogant.] Vid. *L. ult. pr. de Legat.* 2°. *L.* 12. §. 3. *de Legat.* 1°. Late Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 37. *error.* 9. et *Error.* 10. *num.* 9. *seq.* Chef. *Differ. Jur. Cap.* 31. *num.* 9. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 712.] (1).

(1) Add. Voet. *ad Tit. Pand. de inj. rupt. test.* §. 10. et Bynkersh. *Quaest. Jur. priv.* III. 6.

§. 4.

Pro non scripto legatum sit (1).] Facit huc *L. seq.* §. 1. et Fisco in dubiis non favendum. add. Cujac. *Tract.* II. *ad African. in expl. L.* 15. *h. t.*

(1) *Fit* legit Reiz. *in Obs. Miscellan. Vol.* X. *p.* 374.

L. VII.

Nam non valent.] Vid. tamen *L.* 12. §. 5. *de captiv. et postlim. rev.*

§. 1.

Quae non juris, sed facti sunt,] Vid. Merill. *Var. ex Cujac.* I. 38. et *Obs.* II. 39. et potius Os. Aurel. *Dispunct.* 39. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 785.] qui docet, non hic adferri differentiam inter res juris et facti, sed proponi exceptiones a *L.* 2. §. 2. *h. t.* et quidem in *pr.* in caussa *juris*, hic in caussa *facti*.

Atque si, ubi confirmatio, scriptum fuisset.] *Ubi confirmat eos*, legit Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 25. *num.* 2. (1).

Vel si tot annis est,] Al. *annorum* (2).

(1) Sed vid Marckart. *Probab. Recept. Lection. Part.* I. *p.* 124. *seq.* Aliter Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 29. *p.* 121.

(2) Ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. VIII.

§. 1.

Quoniam creditur *paterfamilias* etc.] Vid. *L.* 3. *pr. h. t.* Quod non caruit ſcrupulo. Vid. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 2.

§. 3.

Si post factum testamentum codicillos *quis confirmaverit*,] Faciendos.

Deinde adrogandum ſe praebuerit, et ibi codicillos fecerit, etc.] Facit huc *L.* 12. §. 5. *de captiv. et postlim. rev.*

§. 4.

Si miles testamentum quidem ante militiam, etc.] Contrarius caſus *L.* 17. §. 4. *de testam. milit.*

Niſi ſi (1) *militiae tempore* ſignavit,] *Reſignavit*, Cujac. *Tract.* II. *ad African. in expl. L.* 15. *h. t.* (2).

(1) *Si* apud Hal. abest.
(2) Hal. *reſignaverit.* Vid. Geb. *h.*

§. 5.

Si ei ſervo, qui testamento etc.] Vid. Merill. *Var. ex Cujac.* I. 39.

§. 6.

Non utique ſtatim, quae codicillis dantur, conſiſtere videbuntur.] Hoc ſpectat legata, et tutelas, quae expreſſam confirmationem exigunt. Cheſ. *Different. Jur. Cap.* 31. *num.* 13. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 713. *ſeq.*] ubi tamen et aliam ſolutionem dat ex Fabro, qui *de Errorib. Pragm. Dec.* 37. *error. ult. num.* 6. notat, testatorem, qui post codicillos novisſimos confirmatos, plures facit codicillos, nihil facere, propter quod videri

de-

debet a priore voluntate recedere. Secus in casu *L. ult. pr. de Legat.* 2°.

Legata in prioribus data non valebunt.] Secus in datis per fideicommissum. Ches. *d. Cap.* 31. *in fin.* (1).

(1) Ex seq. *L.* 9. Bertrand. *de Jurispr.* I. 22. §. 20. effinxisse, Ulpianum notas ad Aristonem scripsisse, secutum forte Labittum, *in Ind. Leg. p.* 318. edit. Wieling. observat M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell.* II. 4. §. 2. in Nov. Thes. Diss. Juridic. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 97. Eundem errorem commisit quoque Bach. *Hist. Jur.* III. 2. *Sect.* 5. §. 27.

L. X.

Codicillis hereditatem dari non posse,] Quod etiam non fit *L.* 10. *de condit. instit.* et similibus Legibus. add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 74. *error.* 10. (1).

(1) Sequitur: *rationem illam habet, ne per codicillos,* etc. Forner. *Rer. Quotid.* III. 23. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 219. et Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.* hanc rationem suspectam habent. Sed vid. Houck. *Diss. de Ration. Vett. JCtor. falso suspect. Cap.* 3. §. 2. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 356. *seq.* add. Otton. *in Papinian. p.* 300.

L. XI.

Qui gravi utero uxorem esse ignorabat, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.* et Merend. *Controv. Jur.* VIII. 2. *num.* 9. *seqq.*

Placuit, *libertates a solo filio praestari posse.*] Contra rigorem juris. *L. pen. h. t.* Obstat *L.* 31. §. 1. *de fideic. libertat.* quod rescriptum Papiniano ignotum fuisse, vult Merend. *loc. modo cit. num.* 12. — Junge *L.* 13. *h. t.*

L. XII.

Redemtis a sorore partibus.] Quale quid sit in servitute, vid. *L.* 76. *pr. de Legat.* 2°.

L. XIV.

Quidam referunt, quantum repeto (1), *apud Vivianum* etc.] Vid. de hac Lege Cujac. *Tract.* II. *ad African. in expl. L. seq.* (2).

(1) Id est, recordor. J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 5. §. 5. *p.* 38.
(2) Et Altamiran. *Tract.* VIII. *ad Libb. Scaevol. Quaest.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 477. *seqq.* Vid. et Mascov. *de Sect. Sabin. et Proculian. Cap.* 9. §. 20. et Pothier. *in not. ad h. l.* ubi et speciem Legis proposuit.

§. 1.

Multoque magis solum *coheredem totum debere puto*,] Ex rigore Juris, quem Scaevola sequitur: non, ex aequitate. Vid. Cujac. *loc. modo cit.*

L. XVI.

Ab intestato factis codicillis relicta etc.] Olim scriptum fuisse: *fideicommissa*, putat. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 44. *error.* 5. *num.* 2. et sic factum etiam esse alibi.

Nam unus casus est,] Vid. Fab. *d. loc. Dec.* 20. *error.* 7. *num.* 7.

L. XIX.

Igitur si *nihil tum de postumis speravit*, et *codicilli* etc.] Forte *etsi.* Τὸ *et* videtur delendum. Haec esse notam Ulpiani, putat Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 9. *num.* 17. *seqq.* Sic Marcellus sibi non contradicit: itaque et ego eo inclino.

Et

Et *quae relicta sunt* etc.] *Sed quae*, Best. *d. loc.*

Sed et si codicillos reliquisset etc.] Haec iterum Marcelli esse, vult Best. *d. loc.*

Simili modo dici potest, omnia perinde debere filium etc.] In his valde laborat P. Fab. *Semestr.* II. 15. et III. 24.

Imo duntaxat partem debet: etc.] D. Goth. *in not.* „ *Ulpianus notat.* *Imo* etc. Hal." Probante Cujac. *Tract.* II. *ad African. in expl. L.* 15. *h. t.* add. Charond. in margine, et Best. *d. loc.* (1) qui tamen non debuerat illud tanquam plane novum proponere. Sed Merill. *Var. ex Cujac.* III. 14. censet, hic demum Marcellum ad propositum respondere. Sed aliud ostendunt praecedentia: nempe illic Marcellum sententiam suam proposuisse, quae juri est conformis, sequentia aequitati. add. *L.* 77. §. 29. *de Legat.* 2do. ubi vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Responsor.* et *ad L.* 7. §. 2. *de pactis* (2). *Duntaxat partem.* Aliud *L.* 40. *pr. de Legat.* 3°. ubi vide. D. Goth. *in not.* „ Imo totum etc." ex rigore juris, non ex aequitate.

Eorum tamen, quae pro parte praestari non possunt, nihil eorum (3) *praestandum:*] Excipe libertates. *L.* 11. *h. t.*

(1) Etiam Otto, *in Papinian. Cap.* 13. §. 6. *p.* 452.

(2) Aliter Legem hanc explicat van de Water, *Obs.* III. 14. Sed vid. M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell.* II. 4. §. 3. *seqq.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 98. *seqq.* Aliter rursus Mollerus, *Select. quaed. Cap.* 5. §. 1. *seqq.* in eod. Thes. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 138. *seqq.* add. Walch. *ad Eckhard. Herm. Jur.* I. 2. §. 52. *p.* 49.

(3) Hal. *omnino*, loco *eorum.* Vid. Geb. *h.*

L. XX.

Paulus Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 380.

Si palam heres nuncupatus sit, etc.] Et factum testamentum nuncupativum, nec id actum, ut fcriberetur. Ita non obftat *L.* 7. *Cod. de testam.* in qua laborat Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 4. [*Oper. Tom.* I. *p.* 19. *seq.*]

LIBER TRIGESIMUS.

[LIBER PRIMUS].

DE LEGATIS ET FIDEICOMMISSIS.

D. Goth. *in not.* „Ad hunc Titulum scripserunt Zasius, Alciatus, etc." Etiam Cujacius, *in Oper. postum.* [*Tom.* IV. *Part. Prior. p.* 1015. *seqq.*] (1).

(1) Ubi exstant *Recitationes* ejus *ad Lib.* XXX. et XXXI. *Pand. Recitationes* autem ejus *ad Lib.* XXXII. *Pand.* exstant *in Append. Oper. Cujac. p.* 792. *seqq. Praelectiones* Francisci Ramos del Manzano *ad Titulos Dig. de Legat.* 1°. 2do. et 3^tio^. exstant in Thes. Meerman. *Tom.* VII. *p.* 270. *seqq.* De antiquis Legatorum generibus, eorumque differentiis, vid. Gaj. *Instit. Veron. Lib.* II. §. 192. *seqq.* et Ulpian. *Fragm. Tit.* 24. ibiq. Interpp. add. Merill. *Obs.* VI. 32. et Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Instit. de Legat.* §. 2. *seqq.*

L. I.

Ulpianus Lib. LXVII. *ad Edictum* (1).] Ubi de *interdicto quod legatorum* egit, quod et notat Raevard. *Varior.* III. 4. Sed mihi non satisfacit. Tricatur Bynkersh. *Obs.* VII. 18. (2).

Per omnia *exaequata sunt legata fideicommissis.*] Ratione Falcidiae. Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* [et *Obs.* VIII. 4.] Sed potius hic fideicommissa exaequata sunt legatis (3). Videntur haec, et forte plura esse a Triboniano. add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 1°. §. 2. *seqq.* [et *in Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 86. *seq.*] add. Gaj. *Inst.* II. 7. §. 8. [*Instit. Veron.*

Lib. II. §. 268. *seqq.*] Ulpian. *Fragm. Tit.* 25. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 1. *Lit.* A. *p.* 751. *seq.* Balduin. *in Justinian. Lib.* III. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1125.] (4). Aliter Charond. *ad h. l.* et Merend. *Controv. Jur.* X. 48. (5).

(1) Hal. hanc inscriptionem sustulisse, sed perperam, notat Ant. Augustin. *Emend.* III. 9. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1528.

(2) Quem tamen sequitur Wybo, *in Tribon. defens. p.* 324. *seq.*

(3) Quapropter Galvan. *de Usufr. Cap.* 14. *num.* 13. Ulpianum scripsisse putat: *legatis fideicommissa*, sed Tribonianum haec mutasse.

(4) Etiam Voet. *ad h. t. Pand.* §. 2. et Pothier. *in not. ad h. l.*

(5) Add. Eckhard. *Herm. Jur.* I. 6. §. 240. ibiq. Walch. quem etiam vid. *in not. ad Hopp. Comm. ad* §. 3. *Inst. de Legat.* Egit etiam de hoc loco Amaya, *Obs. Jur.* II. 3. Ceterum, si Ulpianus ita scripserit, verba haec aliter accipienda esse ex mente Triboniani, qui Legem hanc in fronte hujus Tituli collocasse videtur, ut rationem redderet, quare de Legatis et fideicommissis promiscue hic agatur, recte observavit Jan. Valckenaer. *Diss. de Duplici Legum quarumd. in Pand. interpretatione, Cap.* 10. §. 8. Lugd. Batav. 1781.

L. III.

Haec verba testatoris: quisquis mihi etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Modestin. Different. in expl. L.* 3. *de vulg. et pup. subst.*

Non faciunt conditionale.] Vid. *L.* 21. *in fin. quand. dies leg. vel fideic. ced.* add. D. Goth. *in not.* et Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 11.

L. IV.

Idem Lib. V. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 9. *de hered. instit.*

Sed,

Sed, si in corpore errabit (1), etc.] Cum plures fundos haberet, unum pro altero legando. Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap ult.* [*Oper. Tom.* I. *p.* 53. *seqq.*]

Pomponius scripsit, vestem non deberi.] Mens enim sine verbis non sufficit. *L.* 9. *de hered. instit.* *L.* 46. *in fin. eod. L. unic.* §. 11. *Cod. de cad. toll.* Scip. Gentil. *d. loc.* [*p.* 54.] de prato legato, cum esset vinea: de quo et Cyriac. *Controv.* 337. *num.* 27. De errore in corpore Idem Scip. Gentil. *d. loc.* [*p.* 62.] Merend. *Controv. Jur.* XI. 40.

Rerum enim vocabula immutabilia sunt: etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Grotium. *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 1. *num.* 8. Ferand. Adduens. *Explication.* I. 31. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 539.] (2). Facit huc Tertullian. *de Carn. Christ. Cap.* 13. et *Adv. Praxeam, Cap.* 9.

(1) Omnes habent: *erravit*, quod et mavult Brencm. *h.*

(2) Add. Averan. *Interpr. Jur.* I. 18. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 6. quem etiam vid. in *Disp. ad Tit. Pand. de aur. arg. leg.* §. 8. ad verba praecedentia: *auri appellatione electrum* etc.

§. 1.

Ab omnibus heredibus videri legatum, etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 1. [*Oper. Tom.* I. *p.* 179. *seq.*]

L. V. (1).

(1) *Pr. semel duntaxat optare possumus.* Facit huc locus Quinctil. *Declam.* 309. ubi vid. Aerod. ed. Burm. *p.* 609.

§. 1.

Totum deberi:] Quasi verba essent tantum demonstrationis loco: cum tamen sint loco conditionis. Vid. *L. seq.* et *L.* 85. *de Legat.* 3io. Cujac. *Obs.* II. 39.

§. 2.

§. 2.

Sed meum nominaverit,] Aliud, hoc omisso. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 7.

Portionem deberi constat.] Add. Vinn. *Sel. Quaest.* II. 26. Excipe, nisi sit cum herede res communis. *L.* 76. §. 2. *de Legat.* 2do. *Consil. JCtor. Batav.* V. 56.

L. VI.

Si partem, pro ea parte debeatur, etc.] Add. similia apud D. Goth. *in not. ad L.* 67. §. 8. *de Legat.* 2do. (1).

(1) Vid. et Averan. *Interpr. Jur.* V. 19.

L. VII.

Legatum servo delatum dominus potest *repudiare.*] *D.* Goth. *in not.* „Imo, non potest. *L.* 34. §. 2. *de Legat.* 2do." Ubi vide.

L. VIII.

Si ex toto fundo legato testator partem alienasset, etc.] Adimendi animo.

§. 1.

Liberum cui (1) *erit, ab alterutro reliquum petere.*] Vid. Leonin. *Emend.* V. 5. *num.* 6.

(1) Hal. et Vulg. *ei,* Vid. Brencm. *h.* In praecedentibus verbis: *ut, si cum uno actum sit, et solutum,* etc. τὰ *et solutum* Tribonianum adjecisse ob *L. pen. Cod. de fidejussor.* putat Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 88. Dissentit Wybo, *in Tribon. defens. p.* 326. *seq.*

§. 2.

Lecticarios (1) *octo,*] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* I. 30. *num.* 11.

(1)

(1) Hal. et Vulg. *Lecticarios*. Vid. Brencm. *h.*

L. IX.

Et postliminii] Sic conjecit L. Taurell. Vid. Ant. Augustin. *Emend.* I. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1436.] qui observat, jam dudum sic esse editum Mediolani (1).

(1) Et notat Hal., qui, in praecedentibus verbis, pro *legari posse*, edidit: *legari non posse.* add. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 75. et Brencm. *h.*

L. X.

Quod est verum.] Aliud in stipulationibus. *L. ult. pr. de verb. oblig.* in quibus non ita plene voluntates interpretamur. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 1°. §. 8.

L. XI.

Cum filiofamilias etc.] Vid. de hac Lege Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest.* [et *Obs.* X. 38.] add. Ant. Contium, *Disp.* I. 1. Merend. *Contr. Jur.* VII. 47. (1).

Fidei committi patris vel domini potest,] In cujus tunc sunt potestate. *L.* 6. §. 1. *de Legat.* 3io. D. Goth. *in not.* „ut scil. emancipet filium, etc." Nihil de hoc in Lege.

Ac tunc demum ex persona ipsorum etc.] Parentum, vel dominorum.

Cum ipsis, per quos commodum hereditatis, vel legati etc.] Juxta *L.* 91. §. 4. *h. t. L.* 25. §. 1. *ad SCtum Trebellian.* Si extraneis, ex filii vel servi persona: quod non potest fieri, quando ipsis est aliquid relictum. Vid. seqq. (2).

Extero (3) *quidem, habita ratione Legis Falcidiae,*] Quae soli competit heredi. *L.* 22. §. *ult. ad SCtum Trebellian.*

Quo-

Quoniam ex persona sua sibi filius etc.] Ipse heres.

Ac pater, non ut heres, sed ut pater etc.] Vid. *L.* 55. §. 2. *ad SCtum Trebellian.* (4).

Omni modo patrem id retenturum:] Legibus caducariis locus esse hic non potuit, cum hae non obtinuerint in illis, quae deficiebant post apertas tabulas. Vid. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. [§. 12. *not.* 32.] (5).

(1) Et Ant. Govean. *Lect. Variar. Jur. Civ.* II. 32.
(2) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 6. §. 5. *p.* 87.
(3) Al. *ex toto*, vel etiam aliter; sed Graecos etiam *extero*, vel *extraneo*, invenisse, cum vertant ἐξοτικῷ, notat Leunclav. *Notator.* II. 65. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1519.
(4) Add. Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 4. *p.* 267. et P. J. de Fremery, *Diss. de Rationib. Vett. JCtor. Cap.* 1. §. 3. *p.* 13. *seq.*
(5) Et *ad Tit.* 25. §. 10. *not.* 22.

L. XII.

Ex hereditario legato petere eam posse,] Tuetur hanc lectionem Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Vulg. *non posse.* Sed vid. et Jauch. *de Negation. p.* 28. et Merill. *de Jur. accresc. Cap.* 10. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1765.

§. 1.

Et angustias temporis nihil legato nocere.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. §. 40. *seq.* (1).

(1) In praecedentibus pro *Romae moriens* Hal. habet: *Romae morans*, et pro *triduo quo* Burman. *ad Sueton. in Caes. Cap.* 35. et *in Tiber. Cap.* 60. mavult: *triduo quam.* Sed vid. Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* II. *p.* 146.

§. 3.

Quod infra legatum erit, non valebit:] Hic demum

cum

cum legat, exstat casus ante expressus. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 37. *error.* 8. *num.* 21.

Ad postea quoque scripta legata pertinere placuit.] Aliud *L.* 6. §. 2. *de jur. codicill.* ubi vide.

Voluntas ergo facit, etc.] Quae hic magis curatur, quam ordo scripturae. Cujac. *Obs.* XIV. 7.

L. XIV.

Si ita sit adscriptum: si cui legavero bis, etc.] Forte incogitanter. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 37. *error.* 10. *num.* 14.

Et ait Aristo, unum videri legatum.] Et quidem minimum. §. 1. *h. l. L.* 47. *de Legat.* 2do. modo id non testator fecerit prudens volensque. *L.* 22. *de Legat.* 3^{io}. Cujac. *Obs.* XIV. 7. (1). Fab. *d. Dec.* 37. *error.* 8.

Nam quod ademtum est, etc.] In eodem testamento. Cujac. *ad L.* 1. §. 4. *de his quae in test. del.*

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 3^{io}. §. 2. — Ad verba finalia seq. §. 1. *et ait, posse dici, exiguius esse praestandum*, vid. Otton. *in Papinian. Cap.* 15. §. 4. *p.* 560. De voce *exiguius*, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 388. *not.* 26. Vulg. *exiguum.* Vid. Brencm. *h.*

L. XV.

Quia inesse *dimidiae.*] Lege: *inesset* (1).

(1) Ut etiam Hal. habet. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Si quis unam summam etc.] Vid. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 7. (1).

(1) Late de hoc §. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 206. *seqq.*

L. XVI.

L. XVI.

Si duobus res conjunctim legata sit,] *Per damnationem.* Ulpian. *in Fragm. Tit.* 24. §. 13. ubi Cujac. (1). Balduin. *in Justinian. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1069. *in fin. et seqq.*] Aliud, si disjunctim. *L.* 20. *de Legat.* 3^{io}. ubi vide. Aliter Goveau. *ad L.* 1. §. 4. *ad L. Falcid.* sed male. Tricatur Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 6. in fin. [*Oper. Tom.* I. *p.* 213. *seq.*] *Conjunctim* verbis. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 4. *num.* 7. *seq.* male.

(1) Et Schulting. Verba *solam partem* Graecos vertere: *μόνον τὸ ἥμισυ*, ac si legissent: *solam dimidiam partem*, observat Leunclav. *Notat.* II. 66. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1519. nisi potius illustrationis caussa id adjecerint.

§. 2.

Totum Titius vindicabit.] Vid. *L. unic.* §. 4. *Cod. de caduc. tollend.*

Sed et si testator Titio et postumis viriles partes dari voluisset, etc.] Conf. *L.* 5. *in fin. et LL. seqq. de reb. dub.* Os. Aurel. *Dispunct.* 40. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 788.] vult, testatorem non tam voluisse partes constitui rei, quam definire dubium illud, quid singuli haberent natis postumis. Aliter paulo Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 5. quem vide (1).

(1) Add. Gluck. *Ausf. erl. der Pand. tit. de usufr. accresc.* §. 637. *a. p.* 274. *seq.*

L. XVII.

Qui filiabus legavit, etc.] Nota §. 1. *Inst. de exhered. liber.* (1). Merend. *Controv. Jur.* XVI. 49. *num.* 17. *seq.*

(1) Et junge *L.* 164. *de verb. signif.* Eckhard. *Herm. Jur.* I. 5. §. 175. Non obstare *L. pen. de stat. homin.* demonstrat Gilb. Regius, *Enantioφ.* II. 3. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1497.

§. 1.

Si quis ita legaverit: si qua filia mihi genitur, etc.] Duaren. *ad h. l.*, et alii, putant respici jus vetus, de quo §. 1. *Inst. de exhered. liber.* ubi Bachov. (1).

Videtur singulis tantundem legasse] Facit huc *L.* 14. *Cod. de fideic. libert.* Idem porrigunt ad heredis institutionem. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de liber. et postum.* §. 8.

(1) De verbo *genitur* vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 20. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 272. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 416. *not.* 6. Brencm. *h.*

L. XIX.

Legata inutiliter data, etc.] Cujac. *ad h. l.* inter alia casum ponit in re aliena per vindicationem olim relicta, et herede dein dare *hoc amplius* (1) damnato.

Libro Quaestionum] Numerus excidit (2).

(1) De qua adjectione vid. et Cujac. *Obs.* VIII. 36.
(2) Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Si fuerit ab impubere inutiliter legatum,] Pone, servo ejus castrensi et proprio. Cujac. *ad h. l.*

Nec ille patri heres exstiterit, et decesserit.] Sic enim Legatum ex substitutione demum habuit effectum, nec obtinuit in eo regula Catoniana. Cujac. *d. loc.*

L. XX.

Qui duos servos haberet, unum ex his (1) *legasset*, etc.]

etc.] Cujac. *ad L.* 37. §. 1. *h. t. p.* 1052. putat casus distinguendos in Legibus oppositis. Merill. *Obs.* IV. 32. et Chef. *Different. Jur. Cap.* 36. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 730. *seq.*] hanc Legem accipiunt de Legato *vindicationis*; Legem vero 32. §. 1. et *L.* 39. §. 6. *h. t.* de Legato *damnationis*.

(1) Joach. Joh. Schwartz. *Obs. ad var. JCtor. Fragm. Cap.* 1. *p.* 5. Lugd. Batav. 1750. legit: *ex his si* etc., ope geminationis. Jo. Cannegiet, *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 14. *p.* 115. *τὸ si* subintelligit. Potuisse illud excidere, notat Brencm. *h.*

L. XXII.

Quemadmodum insula legata, si combusta esset, area possit vindicari.] D. Goth. *in not.* „Imo — non potest. *L.* 5. §. 2. *quib. mod. usufr.*" Agit de usufructu (1).

(1) In seq. *L.* 23. verba: *ut hodie fit*, non Pauli, sed Compilatorum Pand. esse, putat D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 2. *p.* 234.

L. XXIV.

Quod in fundo meo natum est,] *Nasciturum*, ed. Rob. Steph. (1).

Vel fetus] *Vel fetu*, Al. (2).

(1) Et Vulg. Hal. *natum erit.*
(2) Ita Hal. Vid. Brencm. *h.* qui legit: *vel, fetus tantum dato*, atque ita Taurell. jam dedisse, notat Geb. *ibid.*

§. 1.

Inutile legatum est.] Vid. Fab. *in Cod. h. t. Def.* 13. et Merend. *Controv. Jur.* IX. 5. *num.* 7. ususfructus enim est extinctus. — Ad seq. §. 3. verba: *cum nostra destinatione* etc. vid. Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1352.

§. 4.

§. 4.

Et specialiter meam *adscripsero*,] Al. *eam* (1). Vid. G. Forner. *Selection.* III. *ult.* [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 121.]

(1) Ita Hal. et omnes. Vid. Brencm. *h.* qui id praefert. Sequitur: *carina eadem manente*, etc. Vid. Marq. Freher. *Verisim.* II. 21. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 933. add. notata superius ad *L.* 76. *de judic.* et *L.* 61. *de reivind.*

L. XXV.

Igitur et si jussu patris adita sit hereditas, imputabitur ei in Falcidiam.] Quia id pater retinet, non ut Legatum, sed partem hereditatis. *L.* 50. *L.* 52. *ad. L. Falcid.* Duaren. *ad h. l.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 10. §. 1. *p.* 231.

L. XXVI.

Non amplius legatorum nomine ad quemquam pertinere videtur, etc.] Ergo, nec amplius solvendum vectigalis nomine, ubi id ex Legatis debetur. Cyriac. *Controv.* 175. *num.* 3. *seqq.*

Quod explendae conditionis caussa etc.] Adde, aeris alieni. *Consil. JCtor. Batav.* II. 134. ubi de gravato fideicommisso.

§. 2.

Cum bonorum parte legata, dubium sit, etc. (1)] Quid, si legata sit certa pecuniae summa ex bonis? Vid. Cyriac. *Controv.* 390.

In his tamen rebus partem dare heres *conceditur*,] Vid. notata ad *L.* 4. *de aleator.*

(1) Vid. Mascov. *de Sect. Sabin. et Proculian. Cap.* 9. §. 21.

L. XXVII.

Paulus Lib. IX. *ad Plautium.*] Junge *L.* 8. *in fin.* *de Legat.* 2do.

L. XXVIII.

Quia civilis mihi datur actio etc.] Et perpetua.

§. 1.

Rem, *quam ex stipulatu* etc.] In specie.

Utile esse Legatum:] Quia Legatariis adquiritur rei vindicatio.

Ut neque Falcidia hoc minuat.] Cum actionis commodum hic tantum sit (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 14. §. 10. *p.* 383.

L. XXIX.

Neque modo,] Vid. D. Goth. *in not.* ibiq. cit. Cujac. *Obs.* XIV. 24. add. Idem, *ad Libb. Papinian. Quaest.* *in expl. L.* 71. *de cond. et dem.*

Neque loco debitum differatur,] *Differat*, Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 427. Ego nihil mutem (1).

(1) Jensius, *in Strict. ad Pand. p.* 212. malam versionem dicit: *Differat* legit quoque van de Water, *Obs. Jur. Rom.* I. 9. *p.* 52. Sed vid. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 21. *p.* 123. *seq.*

L. XXX.

Quibus dies adpositus non est,] D. Goth. *in not.* „Haec verba Cujacius ait esse ex interpretatione, etc." Scil. ipsius JCti: dubito tamen ob §. 4.

§. 2.

Utrum annua die dabuntur,] Vid. D. Goth. *in not.* et Bynkersh. *Obs.* VII. 19. (1).

(1) Praecedit: *Quid si forte centum mihi legata* etc. Hal. et omnes: *quod si* etc. Vid. Brencm. *h.* Quando *decem*, *centum* etc. in Jure nominantur, vulgo significari *decem*, *centum millia sestertiorum*, monet Averan. *Interpr. Jur.* I. 24. *num.* 4.

§. 6.

Cessare diximus.] Vid. *pr. h. l.* (1).

(1) Ad seq. §. 7. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 110.

L. XXXI.

Sed etiam ad ea, quae Codicillis confirmatis etc.] Facit huc *L.* 2. §. 2. *de jur. Codicillor.*

L. XXXII.

§. 1.

Si quis plures Stichos etc.] Non videntur haec cum praecedentibus ita olim cohaesisse.

Quem elegerit, debet praestare.] Aliud in casu *L.* 20. *h. t.* add. *L.* 37. §. 1. *eod.* (1).

(1) Egit hac de re etiam Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 212. *seq.* Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* III. 6. legendum putat: *quem elegerit legatarius.* Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 14. *p.* 115. legendum conjicit: *quem leg. elegerit*, id est, quem legatarius elegerit. Aliter Bilderdyk. *Obs.* I. 36.

§. 2.

Si parti civitatis etc.] Vid. *L.* 122. *pr. h. t.*

L. XXXIII.

Si pluribus eadem res etc.] Spectat hoc *pr.* ad Legatum *vindicationis.*

Quod si separatim, siquidem evidentissime apparuerit, etc] Stylus plane Triboniani, Vid. Cujac. *ad h. l.* Balduin. *in Justinian. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1070.] Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 3. *num.* 12. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 13. *not.* 36. et Wissenbach. *Emblem. Trib. Cap.* 5. *p.* 90. Dissentit Wybo, *in Tribon. defens. p.* 327. *seq.* Vid. et Averan. *Interpr. Jur.* V. 15. *num.* 8. add. Idem, *ibid.* IV. 19. Pro *ad secundum Legatum* Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 213. legit: *ad secundum Legatarium*, probante Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 14. *p.* 115. *Legatarium*, etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* De locutione: *nisi ipse testator ex scriptura manifestissimus est*, quaedam notavit quoque Bynkersh. *ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

L. XXXIV. (1).

(1) Pro *disjunctive* in *pr.* rectius legi: *disjunctique*, notat Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 214. — Ad seq. §. 1. vid. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 20.

§. 2.

Bis petere potero,] Limita ex §. 6. *h. l.*

§. 3.

Sed si non corpus sit legatum, etc.] Vid. Chesf. *Different. Jur. Cap.* 3. *num.* 18. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 623.]

Sed quantitas eadem] Si diversae, omnes deberi volunt. Mornac. *ad L.* 12. *de probation.* ubi exceptio.

In eodem testamento] Secus in diversis scripturis. *L.* 12. *de probation.* (1).

Si evidentissimis probationibus etc.] Haec verba olent Tribonianum, nec quadrant rationi sequenti: quin nec er-

error hic facile praesumi potest. Tale quid et suspicatus est Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 5. *Lit. i. p.* 815.

(1) Ad quam vid. notata.

§. 4.

Tunc enim fundo legato esse comparandum credo.] Juxta regulam de duabus caussis lucrativis.

§. 9.

Si conjunctim res legetur, etc.] Scil. *per damnationem:* de quo et in praecedentibus egit, cum tractavit de re aliena, ut §. 7.: haec enim sic tantum potuit relinqui. Ulpian. *in Fragm. Tit.* 24. §. 8. et sic quoque accipit hanc Legem Cujac. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 13. [*not.* 33.] (1) et in *Paratitl. ad Tit. Cod. de caduc. tollend.* et *ad L.* 16. *h. t.* Balduin. *in Justinian. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1071.] Aliter Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 3. *Lit. c. p.* 779. *seq.* Vinn. *ad* §. 8. *Inst. de Legat. num.* 12. De conjunctis *verbis* capit Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 4. *num.* 6.

(1) Add. Schulting. *ibid. not.* 34. Vid. tamen et Voorda, *ad Prael. Jan. a Costa*, *p.* 73. *seq.*

§. 10.

Concursu partes nos habere,] Hinc colligunt, jus accrescendi obtinere inter vocatos primis et secundis tabulis. Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 2. [*Oper. Tom.* I. *p.* 193.]

Interim igitur partem *habebit* etc.] *Totum*, debuisse scribi, vult Cujac. *ad Ulpian Fragm. Tit.* 24. §. 13. [*not.* 33.] post Azonem et Hugolinum. add. *L.* 10. *de*

adsign. libert. *L.* 6. §. 2. *de usufr. accresc.* *L.* 1. §. 9. *ad SCtum Trebell.* Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 9. *num.* 4. (1).

(1) Nihil mutat Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 12. *p.* 114. sed *partem* intelligit ejus, cui in pupillari testamento res legata est. — Ad seq. §. 11. vid. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 215. *seq.*

§. 12.

Unciarium *heredem* etc.] Ita edit. Flor. (1) recte. Sic *semissarius* *L.* 116. §. 4. *h. t.* *Unciarum heredem undecim, undecim* etc. Leunclav. *Notat.* II. 67. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1519.] et Leonin. *Emend.* l. 15. *num.* 5. male. add. Duaren. *ad h. l.* §. *si duobus.* et Cujac. *ad L.* 17. *in fin. h. t.*

(1) *Unciarum*, in ed. Geb. et Spang. vitiose.

§. 13.

Plane si alter ex Legatariis etc.] Extraneis. add. Duaren. *ad h.* §.

§. 14.

Duo esse legata,] Non unum, ut in aliis alternativis. *L.* 25. *quand. dies leg. vel fideic. ced.* ubi Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest.* Ne aliter tollamus electionem, si unum sit.

Et arbitrio *ejus esse*,] Al. *in arbitrio* (1).

(1) Ita Hal. et omnes. Vid. Brencm. *h.* qui id praefert. — Ad seq. *L.* 35. vid. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 8. *not.* 16.

L. XXXVI.

Hoc enim juris est, et si neutrius legati nomine quicquam

quam esset exceptum.] Ut cum dixit: *Titiae textores, Plotiae vernas.* Non est hic certum, quos exemerit utrimque.

§. 1.

Qui et verna et textor esset, neutri fuisse legatum.] Quia excepti sunt hinc et inde.

§. 3.

Heres non tenetur,] Alteri, cui Stichus quoque erat debitus in Legato *damnationis.* Ulpian. *Fragm. Tit.* 24. §. 13.

L. XXXVII.

Legato generaliter relicto etc.] Vid. Vinn. *ad* §. 22. *Inst. h. t.* (1).

(1) De *actore* vid. Goldast. *ad Dosith. Lib.* III. §. 10. *not.* 82. in *Jurispr. antej. Schulting. p.* 868. et Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* in voc.

§. 1.

Electio heredis erit, quem vellt dare:] Conf. *L.* 106. *de verb. oblig.* Add. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 7. *et* 9. (1). Nihil hic valere, si id constet, de certo cogitatum, non magis, quam *L.* 10. *de reb. dub.* cum similibus, existimat Ches. *Differ. Jur. Cap.* 36. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 727. *seqq.*] Sed hic est obscuritas tantum, in qua minimum sequimur. Cujac. *ad h. l.* post *L.* 13. *h. t.* Illic non est, quod sequaris.

(1) Et Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 14. *p.* 115. *seq.*

L. XXXVIII.

Legatarius pro parte adquirere, etc.] Vid. *L.* 7. *de*

bon. libertor. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig.* *Cap.* 20. in fin. [*Oper. Tom.* I. *p.* 171.].

§. 1.

Pro eo erit, quasi nec legatum quidem sit:] Vid. *L.* 1. §. 6. *si quid in fraud. patron.* (1).

(1) Sequitur: *si servus legatus sit* ei, *cujus* etc. Τὸ *ei* apud Hal. abest, probante Brencm. *h.*

L. XXXIX. (1).

(1) *Pr. Cum servus legatus in fuga esset*, etc. Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 20. *p.* 119. legit: *cum servus legatus si in fuga* etc. ope geminationis. Sed vid. van Dorp. *Obs. Cap.* 1. *p.* 9. *seq.* Ad seqq. verba: *Africanus Lib.* XX. *epistolarum apud Julianum*, vid. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 23. *p.* 116. Rationem, ob quam omnes hanc Legem Paulo tribuunt, vid. apud Brencm. *h.*

§. 1.

Quod in fructibus dicitur, hoc et in pensionibus urbanorum aedificiorum intellegendum erit.] Vid. *L.* 35. *de usufruct.* (1).

(1) De voce *solarium*, in seq. §. 5., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 418. *not.* 1.

§. 6.

Volgo fatebitur (1), *utique minorem eum legasse*, etc.] Ut *L.* 37. §. 1. *h. t.* Vid. et ad *L.* 20. *h. t.*

(1) De hac locutione vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 358. *not.* 28. — De Legato rei alienae, de quo §. *seq.*, late egit Majans. *Disp.* 20.

§. 10.

Nec aestimatio eorum debet praestari:] Inde colligit

Jas.

Jas. *h.*, rem, quae a Principis voluntate pendet, impossibilem haberi: quod tamen hinc non satis sequitur. add. D. Goth. *in not.* (1).

(1) De *Procuratore rei privatae*, cujus in praecedentibus verbis mentio fit, vid. Brisson. *Sel. Antiq.* III. 20.

L. XL.

Idem Lib. II. *Fideicommissorum.*] Junge *L.* 11. §. 17. *de Legat.* 3^tio^.

Sed si res aliena, cujus commercium legatarius non habet, etc.] Differunt *commercium*, et *jus possidendi*, ut notant Donell. *ad L.* 34. *de verb. oblig.* Hilliger. *ad Donell.* VIII. 11. *Lit. h. i. k.* Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 4. Sed casum ponunt, de quo Ulpianus cogitare non potuit, in servo Christiano legato Judaeo alicui, et restituendo homini Christiano, qui non habet jus possidendi, quum venditus sit servus, ut exportaretur (1). Melius Jan. a Costa, *ad* §. 4. *Inst. h. t.* ponit casum in praedio Provinciali, legato Officiali, qui commercio ejus caret, *L.* 62. *de contrah. emtion.* restituendo metoeco, cui jus possidendi non est. *L.* 4. *Cod. de jur. fisc.*

Ei, cui jus possidendi non est,] Facit huc Phaedr. IV. 4. *vs.* 10. *et* 15. D. Goth. *in not.* „*ei, cui jus possidendi est*, Cujac. etc." Et sic Vinn. *ad* §. 4. *Inst. h. t.* male (2).

(1) Pari modo Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 2do. §. 9. Alium casum ponit Voet. *ad Libb. Pand. de Legat. et fideic.* §. 30.

(2) Add. Jauch. *de Negation. p.* 191. Cum Cujacio tamen negationem delet J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 4. *p.* 23. Sed Graecos etiam eam agnoscere, notat Leunclav. *Notat.* II. 68. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1519. Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 8. *p.* 111. pro *non* legit *modo.* Sed vid. Puttman. *Advers. Jur. Univ.* I. 3. *p.* 63.

p. 631 *seqq.* qui sequitur Janum a Costa, et alia exempla e Jure recentiori addit. Janum a Costa etiam sequitur Majans. *Disp.* 20. § 11. et nihil mutandum censet quoque Th. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non admitt. Cap.* 3. *p.* 114. *seq.* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 5. pro *ei cui jus possidendi non est*, legit: *et cujus jus possidendi non est. Disputatio* Hectoris Berenger. *ad h. l.* inserta est *Observationibus ad Jus Rom.* B. Branchu, *p.* 197. *seqq.*

L. XLI.

§. 1.

Aviola et Pansa Consulibus.] D. Goth. *in not.* „Sub Trajano, anno Christi 123." Imo Hadriano, qui tunc imperavit. add. Spartian, *in Hadrian. Cap.* 18. qui tamen minus recte mentem SCti exponit, ut notat *ibid.* Casaub. et Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de oper. publ.* [*Tom.* V. *p.* 311.] (1). Vid. et duo alia SCta temporum Claudii apud Reines. *Class.* VII. *inscript.* 11.

(1) Add. de hoc SCto Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 65. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1179. et Majans. *Disp.* 24. §. 16. *seqq.*

§. 3.

Non est possessor futurus.] Utriusque (1).

(1) Praecedit: *cui aliam domum* legem. Flor. in fine versus scriptum. *legē*, id est, *legem*, sed antique factum *leget*, atque ita omnes habere, notat Brencm. *h.* qui tamen *legem*, ut Taurell. edidit, praefert.

§. 4.

Legatum tamen valebit, ut aestimatio eorum praestetur.] Utroque hoc casu, quia est ratio justa, ut aliquo modo legata haec valeant (1).

(1) Add. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 222. *seq.*

§. 5.

§. 5.

Quia hi quoque non promercii caussa id haberent.] Adde, hic esse publicum commodum (1).
Quamquam constitutum sit, etc.] D. Goth. *in not.* „Hadrianum tamen constituisse refert Spartianus, *at* etc." Is mentem SCti parum exacte retulit (2).

(1) Add. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 9. *p.* 247. De voce *promercii* vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 364. *not.* 40. Praecedit: *qui Reipublicae ad opus* promiserint. Omnes habere: *promiserunt*, atque ita Flor. factum, notat Brencm. *h.* cui haec correctio suspecta est.
(2) Vid. notata ad *pr. h. l.*

§. 7.

Epitynchani] De quo Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 31. *p.* 178. *seq.* (1).

(1) In seq. §. 8. pro *vel porticus*, *sine aedibus*, Hal. et Vulg. habent: *porticus in aedibus*. Vid. D. Goth. *in not.* et Brencm. *h.* Sed *sine aedibus* legit quoque Ant. Augustin. *in Thes. Antiq. Tom.* II. *p.* 1341.

§. 9.

Item hoc prohibetur haec *legari*,] *Haec* redundat (1).

(1) Et vulgo abest. Vid. Brencm. *h.* qui ortum illud esse putat ex repetitione fluctuantis Librarii.

§. 10.

Vel castelli.] *Vel castella*, edit. Rob. Steph. (1) alioquin forte verbum ante *vel* excidit.

(1) Et fere omnes, Brencm. *h.* Vid. tamen Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 339. *not.* 11. add. de his, ut et de *fistulis*, Brisson. *de Verb. Sign.* in voc. et Majans. *Disp.* 24. §. 23. *seq.*

§. 11.

§. 11.

Canthari] Vid. Brisson. *de Verb. Sign.* in voc. (1).

(1) Ibiq. Heinecc. qui notat Alciatum, *Parerg.* I. 20. pro *canthari* legentem: *καταῤῥοι*. Quid *automataria* sint, docet Brisson. *d. loc.* in voc. add. Majans. *Disp.* 24. §. 25. *seq.* De varia hujus vocis lectione vid. Brencm. *h.*

§. 14.

Et puto valere.] Ergo destinata hic non sunt pro perfectis: qua de re vid. Gail. *Obs.* II. 11. *num.* 5.

§. 16.

Puto non extingui.] Junge *L.* 43. *h. t.*

L. XLIII.

Idem Lib. XXI. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 41. *h. t.* (1). *Sed si detraxerit, et* (2) *praestiterit, poenis erit locus,* etc.] Vid. *L.* 52. *de contrah. emt. l. ult. de damn. inf.* et in solutum datio est pro venditione.

(1) Sequitur: *legari non permisit.* ubi Flor. male abesse negationem, notat Jauch. *de Negation.* p. 76. *et* 118.

(2) Flor. *ut.* Sed Vulg. *et* probat quoque Brencm. *h.* Sequitur: *quamvis, ut non vendat, detraxit,* etc. Rectius Hal. et Vulg. *quamvis, non ut vendat,* etc. Vid. Brencm. *h.* qui et notat, H. a Porta et Baudoz. pro *detraxit* habere: *detraxerit.* Sed post *quamvis* etiam alibi Indicativum sequi, supra notavimus ad *L.* 11. §. 5. *ad L. Aquil.*

§. 1.

Marcellus etiam scribit, etc.] Vid. *L.* 45. *de donat. int. vir. et uxor.* (1).

(1)

(1) Add. de hoc §. Jo. Wunderlich. *de Usu Inscription. Obs.* II. §. 6. *p.* 43. *seq.*

§. 2.

Legatum in aliena voluntate poni potest:] Adjectione conditionis. *L.* 1. *pr. de Legat.* 2do. add. Cujac. *Obs.* II. 2. Quaedam Merill. *Obs.* IV. 15. parvi pretii.

L. XLIV.

§. 1.

Retro ipsius fuisse videtur, ex quo haereditas adita est:] Vid. *L.* 69. *pr. L.* 89. §. 2. *h. t.*

§. 2.

Si pocula quis legavit, et massa facta est, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo non consistit. *L.* 36. *pr. de usufr.*" Alio pertinet.

Quam sententiam puto veram, si modo non mutaverit testator voluntatem.] Quod ordinario intelligitur. *L.* 88. *de Legat.* 3^io^. At, si probare possit Legatarius voluntatem durasse. Cujac. *ad h. l.* (1). Ἀντινομίαν statuit Zach. Huber. *Diss. Jurid. et Philol. Part.* II. *p.* 315. *seqq.*

(1) Add. Wissenbach *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 1°. §. 15. qui etiam alios laudat.

§. 4.

Si areae legatae domus imposita sit, debebitur Legatario, etc.] Obstat *L.* 79. §. *pen. de Legat.* 3^io^. ubi vide (1).

(1) Add. Wissenbach. *loc. modo cit.* §. 16. et Averan. *Interpr. Jur.* V. 27.

§. 7.

§. 7.

Si idem servus et legatus, et liber esse jussus sit,] In eadem scriptura, an alio tempore, vel alio actu: quo referunt *L.* 3. §. 1. *de instr. vel instr. legat. L.* 24. §. 1. *de adim. legat.* Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. d. L.* 3. §. 1. Chesf. *Differ. Jur. Cap.* 3. *num.* 8. *seqq.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 621. *seq.*] qui *ibid. num.* 13. obstare sic putat *L.* 34. *pr. h. t. L.* 20. *de adim. legat.* ubi translatio inutilis in eodem testamento ademtionem tamen inducit. Ipse, *ibid. num.* 14. *seqq.* putat, libertatem hic prius datam inutilem, et tunc non posse illam obstare legato post dato: contra non valiturum legatum, post data libertate, etsi inutiliter: quod considerandum. Vid. tamen et Cujac. *Tract.* V. *ad African. in expl. L.* 108. §. 9. *h. t.* (1).

(1) Ad seqq. verba: *vel si is sit servus, qui in perpetuam servitutem venierit*, vid. G. Forner. *Selection.* II. 10. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 93. *seq.* — Ad seq. *L.* 45. *pr.* vid. Majans. *Disp.* 7. §. 12. et ad §. 1. Amaya, *Obs. Jur.* II. 13.

L. XLVI.

Qui vel Stichum,] In specie.

Vel hominem] In genere. Ceterum, non debuit hic Literarum forma mutari.

L. XLVII.

Vel ubi verisimile est, eum voluisse:] D. Goth. *in not.* „Verisimilis etiam voluntas defuncti servanda, non tantum expressa." add. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* II. *Const.* 5. *Def.* 8.

§. 3.

Sed si Stichus aut Pamphilus legetur, etc.] Vid. Merend. *Contr. Jur.* VIII. 8.

For-

Fortassis *vel mortui pretium.*] Non id adfirmat. Scip. Gentil. *de Divid. et indiv. oblig. Cap.* 9. [*Oper. Tom.* I. *p.* 121.] Forte haec fuit mens defuncti, ut sic posset heres defungi.

§. 5.

Quod verius est.] Non idem in fiduciario. *L.* 22. §. 3. *ad SCtum Trebellian.* et in casu *L.* 108. §. 12. *h. t.* (1).

(1) Add. Gluck. *Ausf. erl. der Pand. tit. de pactis*, §. 324. *b. not.* 71. *p.* 350. *seq.* qui etiam alios laudat.

§. 6.

Potuit enim eum acceptum Legatarius vendere.] Inde quidam volunt, heredem ob moram non teneri, nisi Legatarius potuerit vendere. Jan. a Costa, *ad* §. 16. *Inst. de Legat.*

L. XLIX.

Et ita Imperatorem (1) *decrevisse, Marcellus scripsit.*] Vid. *L.* 48. *de cond. et dem.* (2).

(1) *Marcum* omissum esse, putat Perrenon. *Animadv.* II. 23. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 654. add. M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell.* I. 2. §. 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 13. *seq.*

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 1°. §. 18.

§. 4.

Fideicommissum quidem in creditoris *persona non valet*, etc.] Cui nihil reliquit (1).

(1) In seq. §. 5. *quam ipsum conventum* dici pro *potius quam ipsum* etc. notat Augustin. *Emend.* IV. 8. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1537. add. notata superius ad *L.* 2. §. 1. *de reb. cred. not.* 8.

§. 8.

Et ait, creditoris quidem nihil interesse,] Non enim plus juris accipit. Aliud *L.* 3. §. *ult. de liber. legat.* Vid. Cujac. *ad h. l.*

§. 9.

Necesse habebit, tanti vendere, etc.] Nihil huc facit *L.* 2. *Cod. de rescind. vend.* Vid. ad eam Pinel. *Part.* I. *Cap.* 1. *num.* 19.

L. L.

§. 1.

Non agentem caussam, vel lusorie (1) agentem,] Ex Constitutionibus. *L.* 14. *de appellation.*

Non tamen provocavit (2)?] Scil. heres. Ita Grotius. *in Flor. Sparsion. h.* Vid. S. van Leeuwen, *in not.*

Injuria ei facta non nocebit *Legatariis*,] *Non* delet Cujac. *Obs.* II. 7. et *ad h. l.* (3). Facit huc *L.* 3. *de pign. et hyp.* Dissentit Merill. *Var. ex Cujac.* III. 17. P. Fab. *ad L.* 207. *de reg. Jur.* Herald. *de Rer. Judicat. auctor.* I. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1085.] male: quae enim hic Constitutio, ut in prioribus casibus? et tali erat opus. Dissentit etiam Ant. Fab. *de Erroribus Pragm. Dec.* 98. *error.* 10. ad fin. et Bachov. *ibid.* etiam Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 13. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 577.] (4).

(1) Steph., H. a Porta, Baudoz. *collusorie.* Vid. Brencm. *h.* atque ita legendum, putat Geb. *ibid.*
(2) Flor. legitur: *provocabit.* Hal. *provocaverit.* Vid. Brencm. *h.* qui legendum putat: *provocavit*, et Taurell. edere debuisse: *provocabit.*
(3) Etiam Leonin. *Emend.* III. 13. *num.* 2.
(4) Dissentit etiam Jauch. *de Negation. Pand. p.* 192.

Quir-

Duirsema, *Conject.* II. 6. *p.* 240. *seq.* Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non adm. Cap.* 3. *p.* 89. *seq.*

§. 3.

Ante omnia ipsius patrisfam. consuetudo,] Vid. *L.* 23. §. 1. *de pecul. legat.*.

Deinde regionis, in qua versatus est,] Vid. Sand. *Decis.* IV. 8. *Def.* 7.

Item earum, quae praecedunt, etc.] Vid. *L.* 44. *de manumiss. testam.* Facit huc Cicer. *de Invent.* II. 40. Plura vid. apud Stryck. *de Jur. Sens. Diss.* X. *Cap.* 5. *num.* 16. *seqq.* add. et alios conjecturarum fontes apud Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 8. (1).

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* V. 2. *seqq.* et J. C. van de Kasteele, *Exercitation. de Ultim. voluntatib. rite interpretandis.* Lugd. Batav. 1801.

L. LI.

Neque permutationem *recipiunt,*] *Functionem, L.* 2. §. 1. *de reb. cred.* (1). add. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 6. [*Oper. Tom.* I. *p.* 109. *seq.*]

(1) Ad quam vid. notata.

L. LII.

§. 1.

A substituto pure repetit,] Pro *repetiit* (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 3. *de his qui not. infam.* et *L.* 16. §. 2. *de hered. petit.* Repetit, Hal. Vid. Brencm. *h.*

L. LIII. (1).

(1) Ad verba seq. §. 3. *eum ex testamento non teneri,* vid.

vid. Noordkerk. *Disq. de L. Petron. Cap.* 3. §. 15. *p.* 117. *seqq.*

§. 5.

Id est, reliquias,] Non est in Flor. (1).

(1) De voce λείψανα vid. Augustin. *Emend.* IV. 16. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1551.

§. 6.

Debuit enim repromittere.] D. Goth. *in not.* „Imo non debuit. *L.* 15. §. 3. *de damn. inf.*" Nihil huc facit (1).

(1) Ad seq. §. 7. vid. Jo. Wunderlich. *de Usu Inscript. Obs.* I. §. 14. *p.* 23.

L. LIV.

Quae denotandi *magis* etc.] Vid. Bynkersh. *Obs.* I. 2. (1).

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* V. 13. et notata superius ad *L.* 9. §. 8. *de hered. instit.*

§. 1.

Legatum ei deberi.] Vid. *L.* 72. §. 4. *de cond. et dem.* (1).

(1) Ad seq. §. 2. vid. Amaya, *Obs.* II. 12. §. 17.

§. 3.

Si pars heredum nominata sit etc.] Vid. ad *L.* 124. *h. t.* Fr. Mars. Gordon. *Praetermiss. Cap.* 5. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 843.] legit: *hereditarias partes heredes debent: si vero omnes, viriles* (1).

(1) Alii aliter. Vid. Wissenbach. *ad Tit. Pand. de Legat.*

gat. 1°. §. 25. Voet. *ad Libb. Pand. de Legat. et fideic.* §. 46. Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 216. *seq.* Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 1. *p.* 109.

L. LV.

Nemo potest in testamento suo cavere, etc.] Vid. Gail. *Obs.* II. 145. *num.* 5. *seqq.* add. *Consil. Ultraj.* III. 94. Facit huc Quinctil. *Declam.* 374. *Potentius est, quod in albo lego, quam quod in testamento.* Verba *in testamento suo*, priore loco posita, pro Glossa habet Leonin. *Emend.* VII. 24. Merill. *Obs.* V. 10. casum ponit, ut quis in testamento aliud tempus praescripserit ad parendum Legi Juliae et Papiae, ac ipsa Lex praescribit. Sed Lex ipsa alia inde concludit, add. Cujac. *ad h. l.*

Quia nec tempore, etc. (1)] Vid. *L.* 44. §. 1. *de oblig. et action.* add. Cujac. *d. loc.* et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 3. *num.* 5. *seqq.*

(1) Vid. de hac ratione Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II, 66. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1179. *seq.* et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 1°. §. 19.

L. LVII.

Vel potest aliquid esse superfluum exsoluto aere alieno.] *Vel non potest*, Jauch. *de Negat. Pand. p.* 260. (1). *Vel nisi non potest*, edit. Rob. Steph. et aliae. Vid. Vinn. *ad* §. 5. *Inst. de Legat.* Fluctuat Matth. *Paroem.* 4. *num.* 17. Nec placet Heinecc. *in Additam. ad Vinn. d. loc.* Vid. et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 46. *error.* 7. *num.* 9.

Quod si testator eo animo fuit, ut quamquam liberandorum praediorum onus ad heredes suos pertinere noluerit, etc.] *Voluerit*, Donell. *Comm. Jur. Civ.* VIII. 19. et Fab. *Conj.* XI. 10. *num.* 6. (2) male. Vid. Stek. *Vin-*

 dic.

dic. antiorit. Cap. 18. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 529.]

Non tamen aperte utique de his liberandis senserit,] Id est, in totum: pone plus esse in debito ac in re. Jac. Gothofred. *Animadv.* Cap. 18. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 316.]

Tamen per jurisdictionem Praesidis Provinciae id ei praestabitur.] Et non videtur hic suo nomine solvisse. Sand. *de Action. Cession.* Cap. 7. *num.* 9.

(1) Aut repetit *nisi* ex praecedentibus, et accipit sensu *si non*, add. Idem, *ibid.* *p.* 29. *Nisi non potest*, etiam Majans. *Disp.* 21. §. 2. Negationem expresse suppleri, non necesse putat Sammet. *Opusc.* Cap. 19. *p.* 158. *seq.* Van de Water, *Obs. Jur. Rom.* II. 13. ex praecedentibus repetit *nisi*, quod accipit pro *nisi non*. Sed vid. Voorda, *Interpr.* III. 4. qui Cujacium sequitur, *ad h. l.* existimantem, si plus est in pretio rei oppignoratae, quam in debito, onus luendi incumbere fideicommissario, etiamsi testator sciverit, rem, quam legabat, alteri esse obligatam. Quo tamen alio loco in jure hoc traditur, me ignorare fateor. Contra, Imp. Justinianus in §. 5. *Inst. de legat.* simpliciter dicit, si testator sciverit rem obligatam esse, heredem necesse habere eam luere, nisi defunctus voluerit legatarium luere, et hoc expresserit: et pari modo rescripsit Imp. Alexander in *L.* 6. *Cod. de fideicommiss.* Mihi quidem verba haec suspecta videntur. Forte ad verba: *si nesciat, a Fideicommissario*, aliquis in margine adscripserat: *pone, aliquid esse superfluum exsoluto aere alieno*, ita significans, onus luendi fideicommissario hoc casu non incumbere ultra rei pretium; eaque verba deinceps contextui temere inserta sunt paululum mutata.

(2) Probante Jauchio, *de Negation. Pand.* *p.* 55. *et* 306. *Voluerit* praefert quoque Voorda, *loc. modo cit.* *p.* 255. *seqq.* Forte rectius retinetur lectio Florentina, et continet posterior haec Legis pars veluti ulteriorem explicationem verborum: *nisi si animo alio fuerit*, quasi diceret JCtus, ut onus luendi heredibus hoc casu non incumbat, non sufficere testato-

torum alio animo fuisse, sed requiri, ut hanc mentem suam clare et aperte expresserit, alioquin legatariis aut fideicommissariis succurri ea ratione, quam porro proponit: pari modo, ut docet quoque Imp. Justinianus *d.* §. 5. *Inst. de legat.* onus scil. luendi heredibus incumbere, nisi defunctus voluerit legatarium luere; *et hoc expresserit.* Conf. van de Water, *loc. laud. p.* 185.

L. LVIII.

Et aedificiorum aetatibus *examinatis*,] Facit huc locus elegans Joseph. *Antiq.* X. 11. 7. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 1^a. §. 20. et alii legunt: *statibus*. Male. Vid. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *aetas*, *num.* 6. (1). Otton. *in Papinian. Cap.* 6. §. 3. *p.* 91. et *in Praef. ad Tom.* II. *Thes. jur. p.* 4.

(1) Ibiq. Heinecc. add. Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

L. LX.

Quod si nulla retentione *facta* etc.] *Ratione* Flor., male. Vid. Augustin. *Emend.* III. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1499.] (1).

Incerti condictio ei competet, etc.] Vid. *L.* 40. §. 1. *de condict. indeb.*

(1) Qui dicit, utrumque Flor. esse. Scil. in Tusco exemplari supra vocem: *retentione*, jam olim adscriptum: *atione*, ut fiat: *ratione*. Sed, cum in voce: *retentione*, nihil deletum sit, ex conjectura hoc profectum videtur. Vid. Brencm. *h.*

L. LXI.

Necessarios a legatario factos,] Lectionem hanc tuetur Fr. Mars. Gordon. *Praetermiss. Cap.* 17. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 885. *seqq.*] (1) habet tamen quaedam non bona.

(1) Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* legit: *legata necessario factos.* Egit de hac Lege etiam Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 225.

L. LXIII.

Quod falsum puto, etc.] Facit huc *L.* 44. *de aedil. edict.*

L. LXIV.

Neque in legatis valent.] Aliud in fideicommissis, vult Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 52. *error.* 2. argumentis parum firmis (1).

(1) De locutione: *in tantos, quanti* etc. in seq. *L.* 65. vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vet. JCtor. p.* 358. *not.* 29. add. Eckhard. *Herm. Jur.* L. 3. §. 107. in fin.

L. LXVIII.

§. 3.

Inutile legatum est, quia moriturum Titium certum est.] Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 65. *in fin. de Legat.* 2do. et *ad L.* 38. *de hered. instit.* hoc accipit, quatenus spectamus transmissionem, et jus perpetuum, etsi eo interim utatur (1).

(1) Aliter Rucker. *Interpr.* II. 4. ubi late de hac Lege egit, eamque conciliare conatus est cum *L.* 65. §. 2. *de Legat.* 2do. Sed Ruckerum refutavit Puttman. *Interpr. Cap.* 21. dissensum JCtorum agnoscens. add. Idem, *Miscellan. Cap.* 23. *p.* 221. Aliter Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 13. §. 16. *p.* 428. qui pro *inutile legatum est* hic et in praecedentibus verbis, legit: *inutile legatum n. est*, id est, *non est.* Idem, *ibid.* pro *sub contraria conditione* in praec. §. 2. mavult: *et sub contraria* etc. intelligens conditionem contrariam legato servi. Vid. et Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 226.

L. LXIX.

L. LXIX. (1).

(1) *Pr. Servo legato legari posse receptum est*, versum continere; notat Scip. Gentil. *Parerg.* II. 31. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1350. add. notata superius ad *L.* 28. §. 3. *de judic.* et ad *L.* 44. *de rei-vind.*

§. 2.

Sed alio quoque, etc.] Vid. *L.* 108. §. 14. *h. t.*

Non enim gener, aut sponsus, etc.] Obstat *L.* 48. §. 1. *de jur. dot. L.* 71. §. 3. *de cond. et dem.* Distinguunt vel juxta verisimilem testatoris mentem, et affectionem, vel utrum sit promissa, an non. Vid. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 1°. §. 21. (1).

(1) De verbo *sufferatur* in seq. *L.* 70. §. 3. vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 359. *not.* 30. Malam versionem dicit Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 226.

L. LXXI.

Cogentur heredes, quam vellet, domum etc.] Facit huc *L.* 20. *h. t.* add. Cujac. *ad L.* 37. *h. t. p.* 1651. Vinnius, *ad* §. 22. *Inst. de Legat. num.* 7. Vulgatam (1) sequitur, ne nimis gravetur heres juxta *L.* 67. §. 8. *de Legat.* 2do. quod tamen infirmum. Alius casus *L.* 37. §. 1. *L.* 39. §. 6. *h. t.* et vid. Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de opt. vel elect. leg. num.* 4. Bene contra Vinnium Heinecc. *ad d.* §. 22. *Inst.*

Magis derisorium est, quam utile legatum.] Debet enim res esse certa. Paul. *Sent.* III. 6. §. 13. (2). Interpretatione tamen id interdum assequendum est. *L.* 30. *de Legat.* 2do. *L.* 12. *de Legat.* 3io. *L.* 14. *de ann. legat.*

(1) Quae habet: *cogetur heres, quam domum volet* etc. Hal. *cogentur heredes, quam domum volent* etc. Florentinam servat quoque Wissenbach. *in Disp. ad*

 Tit.

Tit. Pand. de option. vel elect. leg. §. *ult.* et Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 14. *p.* 115. Sed Haloandrinam sequitur Voet. *ad Tit. Pand. de option. vel elect. leg.* §. 6, et Duirsema, *Conject.* II. 9. *p.* 267. *seq.* eamque etiam praefert Voorda, *Interpr.* II. 12. *p.* 154. *seq.* intelligens legatum *damnationis.* Pari fere modo Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 10. §. 3. *p.* 134. *seq.* Haloandrinam etiam probat Puttman. *Advers. Jur. Univ.* I. 11. *p.* 179.

(2) Ubi vid. Schulting. *not.* 28. add. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 14. — Ad seq. §. 1. vid. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 227.

§. 3.

Negetque dominum eam vendere, etc.] Vid. *L.* 30. §. 6. *de Legat.* 3^io^.

Vel fratres naturales:] Vid. *L.* 39. *de aedil. edict.* Facit huc *L.* 41. §. 2. *de Legat.* 3^io^.

§. 6.

Sed et si non municipibus, etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* IX. 5. *num.* 9.

L. LXXII.

Si nullae vineae erunt, legato nihil decedit.] Hinc dicunt, reservationem non dare jus novum, sed tantum, quod est, conservare. Cyriac. *Controv.* 283. *num.* 49.

L. LXXIII.

§. 1.

Rescripto Imperatoris nostri *significatur.*] D. Marci, ut *L.* 9. *ad Sctum Tertullian.* Merill. *Obs.* IV. 16. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 8. *not.* 73.

L. LXXIV.

L. LXXIV.

Licet Imperator noster cum Patre rescripserit,] Ex sententia quorumdam. Jan. a Costa, *ad* §. 5. *Inst. per quas pers. cuiq. acq.*

Videri, voluntate testatoris repetita a substituto, etc.] Conf. Cicer. *in Topic. Cap.* 4.

L. LXXV.

Si aestimaverit heres, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* II. 2.

Quoniam quasi viro potius bono etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. *L.* 11. §. 5. *de Legat.* 3io. *L.* 46. §. 3. *de fideic. libertat.*

§. 1.

Falsa demonstratio non perimit Legatum,] Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 9. *Def.* 22.

§. 2.

Decem, quae mihi Titius debet, lego.] Alii scil., cui sic legatum nomen, quod non est. Vinn. *Sel. Quaest.* II. 27. (1). Fluctuat Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de liber. legat.* Vid. et Fab. *Conject.* V. 2. sed caute.

Nam et si vivus exegissem, extingueretur legatum;] Vid. *L.* 11. §. 13. *de Legat.* 3io.

(1) Add. Averan. *Interpr. jur.* V. 21.

§. 3.

Tenebitur heres ejus, etc.] Qui id jus habet. *L.* 76. *de verb. oblig.*

L. LXXVI.

Ut necesse habeat, alteri actionem suam, alteri aesti-

ma-

mationem etc.] Facit huc *L.* 82. §. 5. *h. t.* (1).

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 24.

L. LXXVII.

Quod cum ita se habet, ab omni debitore fideicommissum relinqui potest.] Vid. *L.* 37. §. 3. *de Legat.* 3^tio^.

L. LXXVIII.

Si ad Legatarium Legatum pervenerit.] Vid. *L.* 62. *de Legat.* 2do. *L.* 4. *de Legat.* 3^tio^. add. Sand. *Decis.* IV. 6. *Def.* 2. — Et apud eum manserit. Fab. *in Cod.* VI. 24. *Def.* 1.

L. LXXIX.

Ut dena dixisse videatur, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Augustin. *Emend.* III. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1499. *seq.*] (1).

(1) Et Cujac. *Obs.* XXV. 13. — Ad seq. *L.* 80. vid. Mascov. *de Sect. Sabin. et Procul. Cap.* 9. §. 21. *num.* 3. In MSS. duae hae Leges 79. et 80. confunduntur. Vid. Brencm. *h.*

L. LXXXI.

§. 2.

Stichum Sempronio etc.] Junge *L.* 15. *de manumiss. testam.*

Sin autem hoc non fecisset, totum ad Titium pertinere.] Nec hic obtinere potest Constitutio D. Marci ad Aufidium Victorinum (1), cum id repugnat menti defuncti, adeoque Tribonianus male carpitur, ut jus vetus referat, ab Hotoman. *Obs.* XIV. 13.

(1) In *L.* 1. *Cod. de necess. serv. hered. instit.* de qua vid. Westenberg. *in D. Marco, Diss.* XXXIV.

§. 4.

§. 4.

Et ideo Titium non amplius quincuncem (1) etc.] Aliud esset in summa. *L.* 58. §. 3. *ad SCtum Trebellian.* add. Cujac. *ad L.* 33. *de pactis.*

Vindicare] Ergo est Legatum *vindicationis*. In *damnationis* deberent hi heredes solidum. add. Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h.* §.

(1) *Quincunce*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Egit de hoc §. etiam Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 218. *seq.*

§. 6.

Si Titius, etc.] De hoc §. Langebek. *Annotation. Cap.* 13. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 555. *seq.*] sed pauca habet.

Et eundem Sejo legaverit,] Per *vindicationem*.

Et heres Titii Legatum non repudiaverit,] Quod potest. *L.* 26. *de bon. Libertor.* Vid. Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h.* §.

L. LXXXII.

Idem Lib. XXXIII. *Digestorum.*] Junge *L.* 17. *de oblig. et action.* (1).

Accipere me per traditionem etc.] Ex caussa donationis.

(1) Add. Jan. a Costa, *ad* §. 9. *Inst. h. t.*

§. 2.

Fundus mihi legatus est, etc.] Plenius in §. 9. *Inst. h. t.* Notam autem aliquam et hic fuisse Marcelli, sed quae improbata, et ideo omissa sit, putat Jan. a Costa, *ad d.* §. 9. (1).

(1) Add. de hoc §. Majans. *Disp.* VII. §. 8. ut et de hoc

hoc et seq. §. van de Water, *Obs. Jur. Rom.* III. 10. *p.* 305. *seqq.* qui, ibid. *p.* 309. *seq.* putat, in §. 3. notam Marcelli non integram exhiberi, sed a Compilatoribus Pand. decurtatam. Sed vid. M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell.* II. 3. §. 9. *not. e.* in *Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 87.

§. 5.

Ut is necesse habeat, alteri actiones suas, etc.] Vid. *L.* 76. *h. t.*

L. LXXXIV.

Ex caussa fideicommissi etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *ut ex caussa* etc." Sic Rob. Steph. (1).

(1) Hal. *legatum est, ut ex caussa* etc. Vid. Geb. *h.*

§. 2.

Titius deinde ab herede suo eundem fundum Maevio praesenti die legaverit,] Ergo tantum legando id egit, ut res repraesentaretur (1).

(1) Add. Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 229. *seq.*

§. 3.

Si cui homo legatus fuisset,] *Per damnationem,* ut bene Cujac. *ad h. l.* Aliter Merend. *Contr. jur.* VIII. 7. *num.* 3. *seq.* non bene.

Exceptio doli mali heredi proderit.] Ipso jure debitorem esse liberatum, et exceptionem esse tantum facti, vult cum aliis Scip Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 9. [*Oper. Tom.* I. *p.* 121.] quod non probo. add. *L.* 72. *pr. de solution. L.* 105. *de verb. oblig.* ubi ipso jure id fieri alii volunt.

§. 4.

Dici, posse Legatarium ex testamento agere,] Conf. *L.* 116. §. *ult. h. t.*

§. 5.

Ignorans eum sibi legatum ab herede emit:] Vid. *L.* 29. *de action. emt. vend.* Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 4. in fin. non bene, ut puto.

Quia hoc judicium fidei bonae est, et continet in se doli mali exceptionem.] Add. *L.* 3. *de rescind. vendit.* ubi vide (1).

Hominem consequi debebit:] Is enim est legatus.

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* I. 14.

§. 6.

Doli mali exceptione heres tutus erit, etc.] Vid. *L.* 29. *de jur. dot.* add. Ches. *Different. jur. Cap.* 35. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 724. *seqq.*]

§. 7.

Si tabulas chirographi mei etc.] Vid. *L.* 104. §. 1. *h. t.*

§. 8.

Si Titio et Maevio legatus fuerit Stichus, etc.] *Per damnationem*, ubi non erat jus accrescendi. Ulpian. *Fragm. Tit.* 24. §. 13. ubi vid. Cujac. [*not.* 33.] et *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h.* §.

§. 12.

Constat eos non concursuros in eundem servum: etc.] Vid. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 7.

§. 13.

§. 13.

Alter in personam agere non potest:] Ergo ob Legatum *vindicationis* etiam in personam actum olim. *L.* 108. §. 2. *h. t.*

Consentire autem vel sua sponte debent, vel Judice imminente.] Forte Tribonianus quid adjecit. Conf. §. 23. *Inst. h. t.*

L. LXXXV.

Alter si fundum totum vindicare velit, etc.] In Legato *damnationis* id olim licebat. Ulpian. *Fragm. Tit.* 24. §. 13. (1).

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 36. add. Idem, *ibid.* §. 12. *not.* 26.

L. LXXXVI.

§. 1.

Ipso jure vindicari ex codicillis non potest,] Vid. *L.* 66. §. 5. *de Legat.* 2do.

§. 2.

Cum servus legatur, etc.] Vid. ad *h.* §. Merend. *Contr. Jur.* IX. 33.

Ex die aditae hereditatis] Vid. *L.* 44. §. 1. *h. t.* Post apertas tabulas, Paul. *in Sent.* III. 6. §. 7. (1).

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 16.

L. LXXXVII.

Papinianus Lib. XVIII. *Quaestionum.*] Junge *L.* 90. *h. t. L. pen. de his quae ut indign.*

Qui justis rationibus noluit (1) *negotiis hereditariis implicari.*] Vid. *Cons. JCtor. Batav. Part.* I. *p.* 75. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 7. (2).

(1)

(1) D. Goth. *in not.* „*Voluit*, Hal." Male. Vid. Jauch. *de Negation Pand. p.* 98. Fortasse tamen hunc esse errorem Librariorum, non Haloandri, putat Augustin. *Emend.* IV. 17. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1556.

(2) Add. Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 7. *p.* 289.

L. LXXXIX.

Abstinere se hereditate paterna,] D. Goth. *in not.* „Suus heres non praesumitur se immiscuisse, nisi creditores immixtionem ejus probent." Male. Vid. Sand. *Decis.* IV. 3. *Def.* 1.

Manifestum facit, jus *se* etc.] *Id jus*, Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 16. *num.* 7.

L. XC.

Papinianus Lib. XVIII. *Quaestionum.*] Junge *L.* 87. *h. t.*

§. 1.

Plane si pluribus filiis institutis, ratione *legatorum* etc.] D. Goth. *in not.* „*institutis, inter eos verbis legatorum bona diviserit, voluntatis ratione* etc. Hal." Etiam R. Steph. (1) et probat Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.*

(1) Et Cod. MS. Bynk. Vid. et Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 231.

L. XCI.

§. 6.

Et vivo eo,] *Et mortuo eo.*

Et ideo, quamvis postea moritur is, qui etc.] *Et ideo, quamvis postea adeatur hereditas ejus, qui* etc. Cujac. *Obs.* XXV. 40. (1).

(1) Late hunc locum, diverse tamen, explicuerunt Rucker. *Interpr.* II. 2. et J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 4. De praec. §. 2. vid. Cujac. *Obs.* XXV. 39.

L. XCII.

Si fundum per fideicommissum relictum etc.] Conditionale. Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.* (1). *Praesente et* adsignante *eo*, etc.] Etsi ignaro tenoris contractus, ut *L.* 39. *de pign. action.* quo referunt et *L.* 34. §. 2. *de Legat.* 2do. Aliud volunt, si scripsisset, vel subscripsisset. Sande, *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 8. *num.* 29. add. Cujac. *loc. modo cit.* et praeterea, an non in eo aliquid resideт, quod fideicommissarius pretio debeat esse contentus. Vid. Cyriac. *Controv.* 15.

Marcellus notat, si fundum restituere malit heres, etc.] D. Goth. *in not.* „Solvendo rem liberatur, qui ad pretium tenetur propter rem." Imo, hic solvit, quod re ipsa relictum est.

(1) De locutione *excusso pretio*, in seqq. verbis, vid. Burman. *ad Petron. Satyr. Cap.* 88. *p.* 424.

§. 1.

Nihilominus Legatum capiet:] Nec enim defectus fideicommissi, quod hic a Legato separatum est, ei potest praejudicare. add. Cujac. *loc. laud.*

§. 2.

Fideicommissa recte dabuntur.] Vid. *L. seq.* add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* XI. *error.* 8. et *Dec.* XXXI. *error.* 6.

L. XCIV.

Nisi idem et patri heres fuerit.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 6. *num.* 14.

§. 1.

§. 1.

Qui rogatus erat etc.] Vid. de hoc §. Fab. *loc. modo cit. Dec.* 70. *error.* 7. (1).

Cum pretium hereditatis, quam restituere rogatus est, habeat.] Notanda haec ratio.

Ex caussa cogendus erit fideicommissum praestare, etc.] Ratio in *L.* 11. *h. t.* quia res capit vim ex persona servi. *Fideicommissum,* Faber, *d. loc.* intelligit pretium, quod jam dedit pro hereditate venditori.

(1) Sequitur: (*cum*) *alii servum vendidisset.* Particulam *cum* Taurellius adjecit, quam Hal. habet in capite §. Sed legendum: *restituere alii, si servum* etc. ope geminationis, censet J. G. C. Rucker. *Diss. ad L.* 6. §. 1. *quemadm. serv. amitt. Cap.* 1. *Sect.* 3. *in not.* in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 290.

L. XCV.

Quia nec operae imponi etc.] Vid. *L.* 29. *de bon. libertor.* (1).

(1) Praecedit: *si vice operarum rogaverit eum* aliquid. Al. *ut aliquid det*, vel *donet.* Sed. vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 5.

L. XCVI.

Ab Julio auctore] *Actore*, Flor. (1).

Et in castris quos habeo,] Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 27. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 251.]

Respondi, verosimilius est, patremfam. demonstrare potius heredibus voluisse, etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 27.

(1) Bilderdyk. *Obs. et Emend.* II. 19. in fin. legendum censet: *Pamphilae dari volo.* Ita ut infra scriptum esset: *ab Julio auctore* etc.

§. 1.

Bona vacantia] Id est, caduca (1). add. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. caduc.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 238.]

Ad fiscum pertinent,] *Ad aerarium*, scripsisse Julianum, et hoc a Triboniano mutatum, censet Jac. Gothofred. *loc. cit.* [*p.* 234.] Facit huc Ulpian. *in Fragm. Tit.* 28. §. 7. (2) et Juliani tempore haec fuere distincta, et sic Gravin. *de Orig. Jur. Civ.* III. 60. (3).

A quo relicta erant.] Facit huc *L.* 61. §. 1. *de Legat.* 2do.

(1) Alii aliter. Vid. Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 303.
(2) Ubi vid. Schulting. *not.* 29.
(3) Vid. tamen *ibid.* Mascov. *p.* 384. — Ad seq. *L.* 97. vid. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 5. §. 3. *p.* 67. *seq.* add. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 333 *seq.*

L. XCIX.

Et servo ejus optio data,] Qui manumissus est ante diem Legati cedentem.

Partem dimidiam Stichi dico ad dominum pertinere,] Post factam talem optionem. add. Cujac. *Obs.* XXIII. 14. et *ad Libb. Julian. digest. in expl. h. l.* — Ad seq. *L.* 100. vid. Jens *in Strict. ad Pand. p.* 232. et ad seq. *L.* 103. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 17. *not.* 41.

L. CIV.

Respondit, verius esse reliquos heredes tota centum (1) *debere*, etc.] Aliud *L.* 33. *de pactis*, ubi obligatio jam defuncto inhaeserat. Vid. Cujac. *ad d. l.*

(1) Hal. inferit: *dare*. Vid. Geb. *h.*

§. 1.

§. 1.

Si testamenti faciendi tempore tabulae nullae fuerunt.] Et nullum debitum. Aliter fuisset locus ei, quod est in *L.* 84. §. 7. *h. t.* Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. §. 21. *seqq.*

Id est, impossibilis] Abest a Flor.

§. 2.

Etiam rem hostium etc.] Mobilem. Cujac. *ad Libb. Julian. Digestor. in expl. L.* 98. *h. t.* (1).

(1) Add. Pothier. *tit. de Legat. num.* 112. Aliter Voet. *ad eund. tit.* §. 17.

§. 3.

Si Attia etc.] Vid. Chesf. *Diff. jur. Cap.* 8. *num.* 5. *seq.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 636.]

§. 5.

Exaequari omnium heredum partes:] Quoniam ut heredes et dant, et accipiunt (1).

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand. num.* 5.

§. 6.

Quandoque] D. Goth. in not. „*quandocunque*, Hal." Non recte (1).

Quia moriente eo conditio impletur.] Qua fit, ne sit heres, quae et tacite inest legato (2).

(1) Add. notata superius ad *L.* 15. §. 3. *ex quib. causs. maj.* et ad *L.* 6. *de tributor. action.*
(2) Add. Pothier. *Pand. Justin. h. t. num.* 66.

L. CVII.

Cavere debere coheredibus, indemnes eos praestari.] Add. *L.* 96. §. 3. *h. t.* ubi contra huic cavetur.

L. CVIII. (1).

(1) Ad *pr. h. l.* vid. Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 233. *seq.*

§. 1.

Quando ne solutione quidem invito me facta liberetis.] Ergo regula de duabus caussis lucrativis obtinet, cum quis sua voluntate adquisivit semel, ut non possit iterum. Cujac. *Tract.* V. *ad African. in expl. h. l.* (1).

(1) In praecedentibus verbis: *et maxime si ignorem meam factam esse*, Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 5. ope geminationis, legit: *ignorem rem meam* etc.

§. 2.

Electionem ejus esse, cui potestas sit, qua actione uti velit, (1).] Ut olim in legato *vindicationis. L.* 84. *in fin. h. t.* Jan. a Costa, *ad* §. 22. *Inst. h. t.* Cujac. *loc. modo laud.*

(1) Verba seqq. *id est, legatarii*, apud Hal. absunt. Vid. Geb. *h.*

§. 3.

Usumfructum libertis legatum,] *Legatum* παρέλκει. Al. *usufructu libertis legato* (1).

Idque et de herede instituendo etc.] Al. *instituta* (2).

(1) Ita Hal. Vid. Geb. *h.*
(2) Vid. Charond. *h.* in margine.

§. 7.

Et Seja nihil ultra decem debeatur:] Obstat *L.* 13. *de*

de Legat. 3°. Cujac. *Tract.* V. *ad African. in expl. h. l.* ait, τὸ *amplius* hic poni in principio secundi legati, illic inter nomen secundi legatarii et legatum (1).

(1) Add. de his ll. Pothier. *h. t. num.* 230. et Averan. *Interpr. Jur.* IV. 30. §. 6. *seqq.*

§. 9.

Si servus alienus etc.] Add. *L.* 44. §. 7. *h. t.* et *ibid.* notata.

§. 10.

Ita tamen, ut sola quinque — debeantur:] Magis legatum videtur corpus, quam quantitas. Covarruv. *Pract. Quaest. Cap.* 3. *num.* 1.

Nam quodammodo certum corpus etc.] Add. *L.* 51. *h. t.*

Et postea aliquod (1) *ex ea deperierit,*] Culpa heredis. Gloss. *h.* et Cujac. *Tract.* V. *ad Afric. in expl. h. l.* (2).

(1) *Aliquid*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Add. Pothier. *Pand. Justin. tit. de condit. et demonstr. num.* 231.

§. 11.

Nihilo minus teneatur.] Quod tamen limitant quidam: modo apud Legatarium id non fuisset eventurum. Vid. Cujac. *loc. modo cit.*

§. 13.

Hoc enim casu eum, qui creditor fuisset, debitorem intelligendum,] A quo et ipso ex Constitutione D. Pii fideicommissum relinqui potest. *L.* 77. *h. t.* Cujacius, *loc. modo laud.* notat, forte nondum id definitum fuisse, cum scripsit haec Africanus (1).

(1) Conf. Pothier. *h. t. num.* 155.

§. 14.

Non autem mirandum, etc.] Add. *L.* 69. §. 2. *h. t.*

L. CIX.

§. 1.

Ita enim eadem caussa constitueretur,] *Constituetur*, Al. et Rob. Steph.

L. CX.

Et hunc pro noxae deditione etc.] D. Goth. *in not.* „ Flor. *dedita.*" Et cur hoc in contextu non compareret? (1).

(1) Vid. de hac Lege Duirsema, *Conject.* II. 9.

L. CXII.

§. 1.

Cum servum suum heres damnatus dare, etc.] Aliud in Legato *sinendi modo*, quo pertinet *L.* 28. *qui et a quib. manumiss.* Non recte Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Add. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 2. *not.* 4. in fin. — *Inquilinos*, in *pr. h. l.* Cujacius, *d. loc.* interpretatur servos, qui cum progenie sua praediis perpetuo adhaerebant ad ea custodienda et colenda. add. Goes. *ad Sueton. in Claud. Cap.* 38. ed. Burm. *Tom.* I. *p* 794.

§. 3.

Non valet,] Add. *L.* 7. §. 16. *de pactis.*

§. 4.

Jusjurandum] Obtestationem. *L.* 77. §. 23. *de Legat.*

gat. 2do. *L.* 2. *Cod. comm. de legat.* ubi D. Gothofred. Balduin. *in Justin. Lib.* III. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1127.]

L. CXIII.

§. 1.

Testatoris voluntati obtemperandum esse,] Extra ordinem. Scip. Gentil. *de Alimentis, Cap.* 20. [*Oper. Tom.* III. *p.* 388.] ait, officio Judicis.

§. 4.

Nec videtur repetita conditio, quae inutile legatum facit.] Conf. *L.* 81. §. 7. *h. t.*

§. 5.

Ineptas voluntates defunctorum etc.] De ineptis voluntatibus morientium, Freher. *Parerg.* I. 26. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 897. *seqq.*] (1).

(1) Et Puttman. *Adversar. Jur.* I. 11. *p.* 170. *seqq.* add. Fr. Ramos del Manzan. *ad LL. Jul. et Pap.* I. 19. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 96. *seq.* et Burman. *ad Sueton. in Caesar. Cap.* 84. *Tom.* I. *p.* 185.

L. CXIV.

§. 7.

Secundum vulgarem formam juris.] Haec ad seq. §. refert Cujac. *ad h. l.* et *ad Paul. Sent.* IV. 13. §. 1. Vid. D. Goth. *in not.* (1).

(1) Pari fere modo Hal. Vid. Geb. *h.* et Noodt. *de Jurisd. et Imper.* II. 4. *in fin.* Non opus. Vid. Scheltinga, *Diss. de Emancipation. Cap.* 5. §. 7. in Jurispr. Antiq. Fellenb. *Tom.* II. *p.* 5?3. Explicuit hunc §. Majans. *ad* 30. *JCtori Fragm.*

Tom. II. *p.* 260. *seq.* — Ad praec. §. 5. vid. Hector Berenger. *Disp. ad L.* 40. *de Legat.* 1°. adj. *Obs.* B. Branchu, *p.* 223.

§. 11.

Divi Severus etc.] *Verus*, Rob. Steph. ed. Male.

Ante diem fideicommissi cedentem nequidem (1) *ex voluntate eorum posse restituere* etc.] Add. *L.* 41. §. 12. *de Legat.* 3°.

Vel si aliquis ex his ante decesserit, non omnibus.] Et sic superstites nunc haberent minus.

(1) Etiam alibi conjunguntur, nulla voce intermedia. Vid. notata superius ad *L.* 15. §. *ult. de usufr.* et ad *L.* 60. §. 5. *de rit. nupt.*

§. 13.

Conditio defecisse videbitur, etc.] Add. *L.* 17. §. 7. *ad SCtum Trebell.* Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 9. Fab. *Cod.* VI. 25. *Def.* 12. et *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 4. Late Maynard. *Decis. Tholos.* V. 74. (1).

(1) Add. Voet. *ad Tit. Pand. ad SCt. Trebell. num.* 15.

§. 14.

Eos (1), *qui testamento vetant quid alienari*, etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* IV. 20. et IX. 19. *seqq.* Sand. *de Prohib. rer. alienat. Part.* III. *Cap.* 1. (2).

Nullius esse momenti scripturam, etc.] Nec proderit poenae adjectio. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 87. *error.* 10.

Sed haec neque creditoribus,] Vid. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 8. *num.* 8. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 34. Gail. *Obs.* II. 137. *num.* 4. Leonin. *Cons.* 97. *num.* 2. *seq.*

Ne-

Neque fisco fraudi esse.] Vid. D. Goth. *in not.* Alii aliter. Vid. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 8. *num.* 11. *seq.* (3).

(1) Hal. *eorum.* Sanctius, *in Minerva*, IV. 12. *h. qui.* Sed vid. Wieling. *in Lection. Jur. Civ.* II. 32. *p.* 268. *in not.* et auctores ibi laud. add. H. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurisp. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 309. *seq.*
(2) Add. Voet. *ad Tit. Pand. ad SCt. Trebell. num.* 27.
(3) Add. Fr. Ramos del Manzan. *ad LL. Jul. et Pap.* I. 9. *num.* 2. *seqq.* in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 72. *seq.* et Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 32. *p.* 269. *seq.*

§. 15.

Cum pater, filio herede instituto, etc.] Vid. Merend. *Contr. Jur.* IX. 21. *num.* 19. *seqq.*

Eum (1) *fundum extraneo legavit.*] Secus, si uni ex familia, etsi remotiori. *L.* 54. *ad L. Falcid.* Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 5. *num.* 6. Cujac. *Consult.* XXV.

(1) Hal. *eumque.* Vid. Geb. *h.*

§. 16.

Ut (1) *putat Marcellus, posse* exheredatos *petere fideicommissum.*] Non etiam institutum heredem. Sand. *loc. modo laud. Cap.* 8. *num.* 32. *seqq.*

(1) *Ut* apud Hal. et Vulg. abest. Vid. Brencm. *h.*

§. 17.

Non possunt *petere fideicommissum* etc.] Id est, *non debent* (1).

(1) Conf. notata superius ad *L.* 38. *de Judic.*

§. 19.

§. 19.

Ut unusquisque in solidum capiat,] In Legato *per damnationem. L.* 36. *in fin. h. t.*

Scil. si (1) *sine culpa heredis mortuus sit.*] Add. *L.* 15. *pr. ad L. Aquil.*

(1) *Scil. si*, apud Hal. absunt. Vid. Geb. *h.* Atque omitti haec posse, modo tunc, ope geminationis, legatur: *at si sine culpa* etc. ait Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXV. §. 5. in fin.

L. CXVI.

Legatum est delibatio (1) *hereditatis*, etc.] Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* respici putat L. Falcidiam.

(1) Non, *deliberatio.* Vid. Leuncl. *Notat.* II. 68. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1519. et Arntzen. *ad Plin. Paneg. Cap.* 38. §. 1. *Delegatio*; Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 1. *p.* 374.

§. 1.

A te (1) *coherede potest.*] Vid. Mev. *Decis. Part.* I. *Dec.* 9.

Extranei autem et ab ipso herede, etc.] Vid. Cujac. *ad L.* 17. *in fin. h. t.* (2).

(1) Expungendum hoc pronomen, putat Brenem. *h.*
(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 63. et Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 216.

L. CXVII.

Sive in distributionem *relinquatur*,] Διανομὴν vel carnis vel pecuniae etc. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 171. *seq.*] Hieron. Magius, *Misc.* II. 2. Raevard. *Varior.* II. 16. G. Forner. *Selection.* II. 21. [in eod. Thes. *ibid. p.* 71.] (1).

(1)

(1) Add. Otton. *de Aedilib. Colon. Cap.* XI. §. 7. *p.* 394. et Trotz. *de Memor. Propag.* I. 9. *p.* 604. *seqq.* — Seq. Legem 119. explicuit Jac. Gronovius, *Diss. ad quatuor Fragm. ex Marcian. Lib.* I. *regular.* in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* II. *p.* 633.

L. CXX.

§. 1.

Nullam fideicommissi petitionem superfuturam.] Add. *L.* 88. §. 14. *de Legat.* 2do.

§. 2.

Fructus ex fundo pure legato, etc] Vid. Fab. *Conject.* VII. 4. *num.* 6. *seq.*

L. CXXII.

Civitatibus legari potest etc.] Vid. *L.* 32. *in fin. L.* 117. *h. t. L.* 20. *de reb. dub.* add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de hered. instit.* §. 4. (1).

Ludos Circenses,] Vid. Rittershuf. *ad Salvian. p.* 244. (2).

Vel epulum,] Facit huc Horat. *Sermon.* II. 3. *vs.* 84. *seqq.* add. G. Forner. *Selection.* II. 21. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 71.] (3).

(1) De juris progressu vid. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 22. §. 4. *not.* 9. et *Tit.* 24. §. 28. *not.* 73. Heinecc. *in Additam. ad Vinn. ad* §. 25. *Inst. de Legat. num.* 2. Bach. *in Trajan. p.* 139. *seqq.*

(2) Ad verba seqq. *aut quod ad divisionem singulorum civium*, vid. Raevard. *Varior.* II. 16. Casaub. *ad Sueton. in Caesar. Cap.* 83. ed. Burm. *Tom.* I. *p.* 180. Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* XI. §. 7. *p.* 394. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* voc. *divisio*, *num. ult.*

(3) Ad verba seqq. *quod in alimenta infirmae aetatis* etc.

etc. vid. Aerodian. *ad Quinctil. Declam.* 325. edit. Burm. *p.* 657.

§. 1.

Gajus Sejus heres non exstitit.] Id est, repudiavit. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. de caduc. toll. p.* 124.

Hoc est, Titius tota decem debebit (1).] Add. *L.* 16. *pr. h. t.*

(1) Apud Hal. haec absunt. Vid. Geb. *h.*

§. 2.

Eum, cui etc.] An, *cum cui?*

Non est legatarius cogendus etc.] Difficultas in *L.* 70. §. 1. *de Legat.* 2do. ubi vide.

L. CXXIII.

Pro ea parte, qua alius heres exstitisset, etc.] Quod ad ipsum igitur institutum, institutio est pro restitutione. Fab. *Cod.* VI. 27. *Def.* 9. Non, quod ad partes aliorum. Fab. *ibid. Def.* 26. (1).

(1) Praecedit: *cum morietur*, fratribus suis *restituat.* Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 198. legit: *fratri suo*, propter sequentia.

§. 1.

Ei redderes ipse.] *Ei redde res ipse*, edit. Flor. Pro *ei* mallem *et* (1).

Si in fraudem Legum etc.] V. gr. *Legis hac edictali.* Vid. Someren. *de Jur. Novercar. Cap.* 9. *Sect.* 1. *num.* 3.

(1) Hal. *et reddas ipse.* Vid. Geb. *h.*

L. CXXIV.

Propius est, ut viriles partes debeant:] Add. *L.* 8. §. 1.

§. 1. *de stat. liber.* *L.* *unic.* *Cod.* *de caduc. toll.* Ita Proculiani in casu, quo non sunt nominati heredes. Aliter Sabiniani, *L.* 17. *de duob. reis.* cum qua parum convenit *L.* 54. §. *ult.* *h. t.* (1). Sententiam Sabini magis probat Merill. *Obs.* IV. 40. quia semper ut heredes considerantur. Si vero partim nominati sunt, partim non, diverse partes constitui, vult Scip. Gentil. *de Jur. accresc.* [*Oper.* *Tom.* I. *p.* 181.] nisi testator tantum brevitatis caussa omnes non expresserit. Haesitat Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 25. Aliter Chesius, *Differ. Jur. Cap.* 20. [in *Jurispr. Rom. et Attic.* *Tom.* II. *p.* 675. *seqq.*] Aliter Alb. Gentilis, et Bachov. *ad Treutler.* *Vol.* II. *Disp.* II. *Thes.* 7. *Litt. b. c.* *p.* 626. *seq.* Sed nec satisfaciunt (2). Vid. ad *L.* 17. *de duob. reis.*

(1) Ad quam vid. notata.
(2) Vid. de his Legibus, earumque pugna, Clar. Voorda, *Interpr.* III. 3. et Puttman. *Probab.* II. 3.

L. CXXV.

Rutilius Maximus Libro singulari ad L. Falcidiam.] Vid. Cujac. *Obs.* II. 27. (1).

(1) Add. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm.* *Tom.* II. *p.* 326. *seq.* — Ad verba seq. *L.* 126. *Sed si committente aliquo ex liberis Edictum Praetoris*, vid. Jac. Curtium, Εἰκαστῶν, II. 48. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 187. *seq.* add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *committere.* Hal. et Vulg. habent: *in edictum.* Vid. Brencm. *h.*

L. CXXVII.

A fratris *postumo*] Al. *heredi postumo.* Vid. Leonin. *Emend.* VII. 22. qui id recte damnat. Aliter Charond. *Verisim.* I. 15. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 721.] qui multa habet non bona.

Et

Et obtinuit Galli ſententia, alienos quoque postumos, etc.] Dubitandi forte ratio, quia inſtitui heres non poterat. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 27. *error.* 4. *num.* 7. Merend. *Controv. Jur.* XV. 1. *num.* 10. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 83. et Majanſ. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 111. *ſeqq.* ubi hanc Legem explicuit.

L. CXXVIII.

Illa quidem ex testamento ejus capere potest,] Merito ob aetatis imbecillitatem huic ſuccurritur. Male quidam diſtinguunt inter legata, quae ad conjuges injustas pertinere volunt, et donata, quae non. Briſſon. *de Jur. Connub.* [*Oper. Minor. p.* 367. *ſeq.*] Vid. Sand. *Deciſ.* IV. 4. *Def.* 5.

LIBER

LIBER TRIGESIMUS PRIMUS.

[LIBER SECUNDUS.]

DE LEGATIS ET FIDEICOMMISSIS (1).

(1) Ad singulas hujus Libri Leges commentatus est Cujacius, *Oper. Postum. Vol.* IV. *Part.* I. *p.* 1158. *seqq.*

L. I.

In arbitrium alterius conferri Legatum, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* II. 2. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 6. *Lit. d. p.* 819. *seqq.* (1). Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 1. post Hotomannum, ἀντινομίαν statuit: quem non probo. Averan. *Interpr. Jur.* II. 22. distinguit inter Legatum, et conditionem, quae factum continet. Ulpianum voluisse hic regulam veterem mitigare, putat Merend. *Controv. Jur.* XI. 38.

Veluti conditio] D. Goth. *in not.* „*veluti conditionem*, Cujac." Probante Vinnio, *Select. Quaest.* II. 25. (2).

(1) Add. Voet. *ad h. t.* §. 36. Jo. van Nispen, *Diss. ad Libb. Modestin. Different. Cap.* 8. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 77. *seqq.* Majans. *Disp.* XXIX. §. 13. *seqq.* Novissime hac de re egit von Neustetel, *in dem Archiv. fur die Civilistische Praxis*, 3. *B.* 1. *H. p.* 94. *seqq.*

(2) Sensum Ulpiani esse: *veluti per modum conditionis*, videntur seqq. verba satis ostendere. *Quid enim interest*, etc. scil. effectu inspecto.

§. 1.

Pro viri boni arbitrio accipi:] Add. *L.* 3. §. 1. *Cod.*

comm. de legat. L. 4. *Cod. Theod. de inoffic. testam.* ubi Jac. Gothofred.

Quae enim mora est in boni viri arbitrio, quod injectum legato etc.] Non contractu. *L.* 43. *L.* 44. *de verb. oblig. L.* 75. *pro socio.* Vid. Noodt. *ad Tit. Pand. de contrah. emt.* vs. *Oportet ergo* etc.

L. II.

Paulus Lib. LXXV. *ad Edictum.*] Junge *L.* 2. *L.* 4. *si cui plus quam per L. Falc. lic.* etc.

L. III.

Utile legatum est,] Vid. Cujac. *Obs.* II. 2.

L. V.

Sed duobus legatis relictis, etc.] Vid. *Conf. JCtor. Batav.* II. 210. *p.* 423. *seq.*

L. VII.

Quia duobus heres dare damnatur, etc.] Mentionem hanc Legati *damnationis modo* carpit Balduin. *in Justin. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1070. *seq.*] Simile *L.* 34. §. 9. *tit. praec.* et saepe. Janus a Costa, *ad* §. 8. *Inst. de Legat.* accipit de casu, quo portionem alter recusat: quod non probo.

L. VIII.

§. 1.

Hoc casu duo legata sunt,] Non in alternativis simpliciter. *L.* 25. *pr. quando dies legator.* ad quam vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest.*

Sed uni *contentus esse debet.*] D. Goth. *in not.* „ Al. uno." *Unico contentus*, ope geminationis, Bynkersh. *Obs.*

Obs. IV. 25. et jam ante eum Nerius, *Analector.* I. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 329.] (1).

(1) Sic etiam Brencm. *h.* Sed vid. Marckart. *Interpr. rec. lection.* I. 9. §. 2. *p.* 57. *seq.*

§. 5.

Si cui certam partem hereditatis legavero, etc.] Junge *L. seq.* add. Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 3. *num.* 5. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1161.] (1).

(1) *De Legato partitionis* Dissertatio est Jac. Voorda, adj. ej. *Comm. ad L. Falcid.*

L. IX.

Cum autem pars bonorum etc.] Vid. *L. praec.* ubi *pars hereditatis* (1).

(1) In seq. *L.* 11. pro: *quae libertati a testatore* data praeposita *fuerit*, legendum: *datae proposita*, notat Brencm. *h.* — Ad seq. *L.* 12. *pr.* vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 3.

L. XIII.

§. 1.

Oneratur heres duobus satisfacere, etc.] Legata fuere *damnationis.* Cujac. *ad L.* 33. *de Legat.* 1°. (1).

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* V. 15. et Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 235.

L. XIV.

Et liber esse jussus sit,] Utiliter. *L.* 37. *h. t.*

L. XVI.

Paulus *Lib.* VI. *Digestorum.*] *Idem*, Flor. edit. recte; quod

quod mirum non esse notatum ab Editoribus, ne quidem a Charond. — *Lib.* XVI. Flor. (1). Junge *L.* 24. *L.* 26. *de hered. instit.*

Si Titio aut Sejo, utri heres vellet, etc.] Casus apud Quinctil. *Declam.* 318.

(1) Et in aliis etiam editt. Gothofred.

L. XVII.

Si quis Titio etc.] Vid. ad h. l. Merill. *Obs.* VII. 22. Ches. *Different. Cap.* 83. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 862.] ubi a Cujacio recedit.

Et rogaverit, ut ea restituat Maevio,] Secus in relicto tantum sub modo. *L.* 71. §. 3. *de cond. et dem.* Ches. *d. loc. Cap.* 84.

Maeviusque fuerit mortuus,] Post factum testamentum. *L.* 60. *h. t. L. pen. de his quae pro non script. hab.*

Titii commodo cedit,] Vid. *L.* 51. §. 2. *de fideic. libert. L.* 92. §. 1. *de Legat.* 1°. *L.* 38. §. 6. *de Legat.* 3°.

§. 1.

Si heres damnatus esset, decem uni ex libertis dare, etc.] Hic Legatum statim praestandum, electione ex mente defuncti data heredi. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 54. *error.* 5. add. Cujac. *Consult.* 34.

L. XIX.

Amplius mutandae vindicationis jus non habet:] Balduin *in Justin. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1091.] Tribonianum carpit, ut immemorem *Legis* 1. *Cod. comm. de Legat.* Sed hic alius casus. Distinguendum quoque est inter Legatum, et stipulationem: quo pertinet *L.* 138. §. 1. *de verb. oblig.* junct. *L.* 20. *de option. vel elect. leg.* Merill. *Obs.* III. 10.

Ali-

Aliter Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 10. [*Oper. Tom.* I. *p.* 123. *seqq.*] Vid. et Constantin. *Subtil. Enod.* I. 13. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 503.]

Nihil repetere possit (1).] Contra, Julianus *L.* 32. *in fin. de condict. indeb.* (2).

(1) Hal. *poterit*, non *potuerit*, ut male notat D. Goth. Vid. Geb. *h.*

(2) Ad quam vid. notata. add. Jens. *in Strict. ad Pand.* *p.* 236. *seq.* et Pothier. *Pand. Justin. tit. de option. vel elect. leg. num. ult.*

L. XX.

Alteri non adcrescere:] Quia verbis tantum sunt conjuncti. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 3. *num.* 9. quod non probo, nec quod habet, *error.* 4. *num.* 4. (1).

Sed partes legatas:] Et quidem dispares.

Nam ambo si vindicarent, etc.] Non hi concurrunt, nisi ratione potestatis dominicae, quae non dat jus adcrescendi. Facit huc *L.* 1. §. 4. *L.* 9. *de stipul. servor.* Vid. et Duaren. *de Jur. adcresc.* I. 13. Scip. Gentil. *de Jur. adcresc. Cap.* 3. [*Oper. Tom.* I. *p.* 196.]

(1) Alii aliter. Vid. Perez. *in Prael. ad tit. Cod. de caduc. toll.* §. 22. *seq.* et notata superius ad *L.* 1. §. 1. *de usufr. adcresc.*

L. XXI.

Idem Lib. XX. Digestorum.] Junge *L.* 94. *de verb. signif.*

Quadraginta ei legare voluisset,] Ex *quadraginta*, ed. Rob. Steph. (1).

Etenim reddendi verbum, etc.] Vid. Cujac. *Consult.* XXI. et Fornei. *Selection.* III. 15. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 101.] (2).

(1)

(1) Etiam Hal. et Vulg. Posse τὸ *et* repeti ex ultimis literis vocis praecedentis *reddidisset*, recte notat Geb. *h.*
(2) Add. notata superius ad *L.* 19. *de pact. dotal.*

L. XXII.

Militiam (1) *suam reliquit*, *sive pecuniam ejus* (2), etc.] Quae hic est loco speciei, juxta Scip. Gentil, *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 6. [*Oper. Tom.* I. *p.* 109.] quod tamen per omnia non procedit.

(1) De qua vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 17.
(2) *Ejus* apud Hal. abest. Geb. *h.*

L. XXIII.

Potest Legatarius vel fundum vindicare, vel fructum, etc.] In Legato *vindicationis* Legatarius eligebat, modo in rem ageret. Merill. *Obs.* VIII. 13. (1). *Fundum vel fructum*, forte sub diversis conditionibus, vel oneribus relictum. Merend. *Contr. Jur.* VIII. 8.

(1) Add. Pothier. *tit. de option. vel elect. leg. num.* 25.

L. XXIV.

Cum quidam ita fideicommissum reliquisset, etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 53. *error.* 1. *seqq.* et *Dec.* 54. *error.* 1. *seqq.* (1).

Petere *posse ait eos*, etc.] Fab. *d. loc. Dec.* 54. *error.* 1. *petere debet*, vel legit *praeferre*, arg. *L.* 67. §. 7. *h. t.*

Videri quasi jam praesenti die etc.] Haec usque ad verbum *offerat* expungenda esse, vult Fab. *d. Dec.* 54. *error.* 3. *et* 4. et posteriore loco putat, post verbum *admitti* ponendam esse distinctionem, et legendum: *videri enim quasi* etc. Multa hic carpit Faber, et Tribonianum accusat.

Cum

Cum nulli offertur,] Suspecta Fabro, *d. Dec.* 54. *error.* 6.

Statim competere omnibus *petitionem:*] An simul, an ex ordine? et quid, si sint a defuncto exclusi? Fab. *ad loc. Dec.* 53. *error,* 7. *seqq.*

(1) Quaedam ad *h l.* notavit quoque Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 238. *seq.* add. Pothier. *h. t. num.* 432.

L. XXVI.

Non relicto heredi usufructu.] Aliud in ceteris servitutibus. *L.* 70. §. 1. *L.* 116. *in fin. de Legat.* 1°. Ratio in *L.* 76. §. 2. *h. t.* ubi vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Respons.* add. *L.* 66. §. 6. *h. t.*

L. XXVII.

Celsus Libro XXXIV. *Digestorum.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. Popp. p.* 399.

L. XXVIII.

Marcellus Lib. XXIX. *Digestorum.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. caduc.* (in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 238. *not.* 2.)

L. XXIX.

Celsus Lib. XXXVI. *Digestorum.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 386.

In Consilio Duceni *Veri Consulis,*] *L. Annii,* Cujac. *ad h. l.* (1).

Et quod ei relictum erat, apud filiam remansisset,] Facit huc *L. unic* §. 1. *Cod. de caduc. toll.*

Cogeretur filia id fideicommissum etc.] Add. *L.* 9. *de us. et usufr. leg.* (2).

(1) Hal. *Ducennii.* Brencm. A geminata litera *t*, mavult

vult *Ducenii.* Varias aliorum de hoc Consule Interpretum sententias recenset Heinecc. in ej. *Opusc. Syllog.* I. *Exercitat.* XIII. *Oper. Tom.* II. *p.* 522. *not. t.*

(2) Add. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 254. *seq.*

§. 2.

Quod jure antiquo capit.] *Cadit*, Ant. Fab. *Conject.* XVIII. 15. (1). Male. add. Cujac. *ad h. l.* Balduin. *in Justin. Lib.* IV. [*in Jurispr. Rom. et Att. Tom.* I. *p.* 1186. *seq.*] Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 14. *Thes.* 2. *Lit. e. p.* 857. *seq.* (2).

(1) Hal. *quod jure cadit.* Vid. Geb. *h.*
(2) Vid. et Schulting. *Thes. Controv. Dec.* 21. §. 3. et *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 18. *not.* 1. *et* 2. ubi monet, nec mutanda esse verba *jure antiquo.* add. Caes. Costa, *Var. ambig.* I. 10. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1167. *seq.* Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 5. Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 4. *p.* 267. Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non adm. Cap.* 3. *p.* 95. *seq.* Pothier. *h. t. num.* 303.

L. XXX.

In tutelam viae reficiendae,] Vid. Otton. *de Tutel. viar. Part.* III. *Cap.* 8. *p.* 530. (1).

(1) Add. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 409. et Averan. *Interpr. Jur.* V. 9. §. 7.

L. XXXI.

Si quis, quos non poterit manumittere, legavit, ut manumitterentur,] Ab eo, cui jus hoc fuisset. *L.* 7. §. 1. *qui et a quib. man.* Ches. *Differ. Jur. Cap.* 85. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 865.]

Nec legatum, nec libertas valet.] Cujac. *ad Ulp. Fragm.*

Fragm. Tit. I. [§. 24. *not.* 89.] quem sequitur Charond. *ad L.* 37. *de cond. et dem.* putat, legati retentionem esse, non petitionem (1). Sed hoc mihi non liquet. Ches. *loc. modo laud. Cap.* 84. censet, hic agi de legato sub modo, quo corruente corruit legatum; sed in *L.* 37. *de cond. et dem.* libertatem per fideicommissum datam videri: etsi parum juvent verba. Raevard. *Conject.* II. 1. hanc Legem refert ad L. Aeliam Sentiam: *Legem* vero 37. *de cond. et dem.* ad L. Fusiam Caniniam pertinere, docet inscriptio. Et refert hanc Legem ad illud caput Legis Aeliae Sentiae, quod vetat manumitti in fraudem creditorum. An non potius referenda ad caput de minore viginti annis? (2).

(1) Add. Pothier. *tit. de cond. et dem. num.* 219.
(2) Conf. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 1. §. 24. *not.* 89. add. Suerin. *Repet. Lection. Cap.* 9. *in fin.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 23.

L. XXXII.

§. 2.

Mancipia quoque continentur.] Junge *L.* 82. *de Legat.* 3io.

§. 6.

Qui nominati sunt,] Cujuscunque sint ordinis. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 6. *num.* 14. et *Decis.* IV. 5. *Def.* 3.

Aut post omnes eos extinctos, etc.] V. gr. ante mortem gravati. Conditionale est hoc fideicommissum. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 5. *num.* 6. et auctores ibi laud. Leonin. *Cons.* 97. *num.* 11. *seqq.*

Et qui ex his primo gradu procreati sint,] *Et,* hoc est, *id est.* (1). Sed, utrum *primo gradu* respectu testatoris, an onerati? Onerati. Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 6.

sed de Prohib. rer. alien. Part. III. Cap. 6. num. 20. testatoris: et sic Fachin. Controv. Jur. IV. 85. Late Maynard. Decis. Tholos. V. 52. Aliter Conf. JCtor. Batav. IV. 84. An et locus juri repraesentationis? Sand. de Prohib. rer. alien. Part. III. Cap. 6. num. 22. seqq. Wissenbach. in Disp. ad h. t. Pand. num. 15. Carpzow. Defin. Forens. Part. III Const. 8. Def. 26. Maynard. Decis. Tholos. V. 45. Conf. JCtor. Batav. I. 12. Fab. Cod. VI. 22. Def. 8. seqq. An et nondum nati die fideicommissi cedente? Sand. de Prohib. rer. alien. Part. III. Cap. 8. num. 41. (2).

Nisi specialiter defunctus etc.] A Triboniano esse, suspicatur Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 54. *error.* 10. *in fin.*

(1) Conf. notata superius ad *L.* 17. *de Legib. not.* 2.
(2) Pluribus de fideicommisso *familiae* relicto egit quoque Voet. *ad Tit. Pand. ad SCtum Trebellian. num.* 27. *seqq.* ubi passim etiam alios laudavit. — Ad seq. *L.* 33. quaedam notavit Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 221. *seq.*

L. XXXIV.

Cum in *ministerio tuo tot capita* etc.] *In* abest ab ed. Rob. Steph. (1).

Ut supra cautum est,] Parenthesi includuntur in ed. R. Steph. Pro *cautum* Al. *reprehensum* (2).

Defunctam testatricem, *et mancipia hereditaria duarum personarum* fuisse,] *Defuncta testatrice — fuissent*, R. Steph. (3).

(1) Hal. *in ministerium tuum.*
(2) Ita Hal.
(3) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Συγκτησιν] Vid. D. Goth. *in not.* Add. Ferand. Ad-

Additensi *Explication.* I. 32. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 539.]

'Αγωνοφόρου] Vid. *L. pen. Cod. de div. praed. urb.* etc. *L. ult. Cod. de fund. patrimon.* 'Αγνοφόρου, Pratej. *Jurispr. Med.* III. 3 [in Thes Otton. *Tom.* III. *p.* 564.] Alii aliter. Vid. Bynkersh. *Obs.* VI. 9. (1).

Non sic interpretandam scripturam, — ut fideicommissum inutile fiat.] In quo et olim mentem magis, quam verba defuncti spectabant.

(1) Qui plura *ibid.* ad hunc locum notavit, add. Otton. *in Papinian. Cap.* 4. §. 4. *p.* 63. et Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 1. Iis in locis, ubi fideicommissa videmus in testamentis Graece relicta, ea quae directo data erant, Latinis verbis perscripta fuisse, observat Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 25. §. 9. *not.* 21.

§. 2.

Quod ne repudiari quidem potest,] Vid. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 2. *Lit. b. p.* 757. *seq.* Sed plenius, Chess. *Different. Jur. Cap.* 47. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 766. *seq.*] (1).

Sed nec per doli exceptionem summovetur, etc.] Add. *L.* 26. *Cod. de fideic.* et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de pign. action. num.* 20.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 372.

§. 3.

Et in praetorio uxoris suae transtulisset,] Al. *in praetorium — se contulisset* (1). *Uxoris se suae*, Bert. *de Ration. emend Leg. Cap.* 15. *num.* 13.

Necesse igitur habet mulier, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, non mulier, sed heres. *L.* 18. *de auro arg. leg.*" Alius est casus (2).

(1)

(1) Ita Hal. Vid. Brencm. et Geb. h. Nihil mutat Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. tit.* 23. §. 1. *p.* 105.
(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 29.

§. 7.

Cui volo dari ad vitae usum et fructum, etc.] His verbis non ususfructus, sed proprietas legatur. Sand. *Decis.* V. 1. *Def.* 2. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 9. *seqq.* (1).

Tamen nihil prohibet, propter voluntatem testatricis, etc.] Facit huc. *L.* 67. *in fin. h. t.*

(1) Sequitur; *Quaero, an propter haec, quae codicillis* etc. ubi pro *propter* Pothier. *h. t. num.* 22. legit: *praeter*. Porro, Alciat. *Dispunct.* IV. 19. pro: *et earum rerum nomine* etc. legendum censet: *ut* (id est, *sicut*) *earum* etc. Aliter Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 69. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1181. *seq.*

L. XXXV.

Quae usu ejus caussa etc.] Lege: *usus* (1).

(1) Est vitium typographicum.

L. XXXVII.

Qui testamento inutiliter manumissus est, etc.] Vid. ad *L.* 44. §. 7. *de Legat.* 1°.

L. XXXVIII.

Quod servus legatus etc.] Vid. Ant. Merend. *Controv. Jur.* IX. 33. *num.* 5. (1).

(1) Ad seq. *L.* 39. vid. van Alphen. *Diss. de Jayoken. Prisco, Cap.* 2. §. 2. in Novo Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 72. *seq.* et Puttmann *Miscellan. Cap.* 23. *p.* 220. De voce *superstitem*

vid.

(1)

vid. Brencm. *h.* add. notata superius ad *L.* 32. *de Jur. dot.*

L. XL.

Si duobus servis meis etc.] Vid. Cujac. *ad L.* 19. *de Legat.* 1°. (1).

(1) Verba: *servi per alterum servum adquiro, perinde ac si meo et alterius,* desunt in Pand. Flor. Unde Puttman. *in Prolus. de Caeca et illiberali sine arte critica et litt. hum. Jurisprudentia, num.* 6. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 76. locum hunc potius ita restituendum censet: *totum ad me pertinebit, quia partem alterius servo, ne cesset legatum:* aut, *totum ad me pertinebit (quia partem alterius servo) quod esset legatum.* Paulo aliter Sammet. *Var. Jur. Cap.* 2. in ej. *Opusc. p.* 227. *seq.* Sed supplementum omnibus MSS., quae plura hic adiit, probari, testatur Brencm. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

L. XLI.

Sejo partem dimidiam] Scil. alteram (1).

Si Sejus decesserit, etc.] Qui utrique re conjunctus est. Tricatur Alb. Gentil. *Epist. ad Donellum,* nec satisfacit Donellus, *Epist. ad illum, Opusc. Postum. p.* 215. Nec recte Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 8. [*Oper. Tom.* I. *p.* 224. *seq.*] Melius Ant. Faber, *de Erroribus. Pragm. Dec.* 49. *error.* 7. *num.* 5. *et error.* 8.

(1) Conf. Schulting. *Thes. Contr. Dec.* 21. §. 7. Vid. et Hier. van Alphen. *Diss. de Javol. Prisc. Cap.* 3. §. 4. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 37. *seq.* qui etiam alios laudat. add. Merill. *de Jur. accresc. Cap.* 6. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1761. *seq.* et Grangian. *Parad. Cap.* 48. in eod. Thes. *Tom.* V. *p.* 638. *seq.*

§. 1.

A me heredi (1) *uxori meae ita legatum est,* etc.] Vid.

Vid. de hoc §. Suerin. *Repet. Lection. Cap.* 25. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 41. *seq.*] Non placent, quae ad *h.* §. habet Cujac. *ad L.* 5. *de dot. praeleg.* melius Idem, *ad h. l.* Vid. et Govean. *Var. Lection.* I. 13.

(1) D. Goth. *in not.* „ Al. *herede.*" Vid. de varia *h.* §. lectione Brencm. et Geb. *h.*

L. XLII.

Cum ei, qui partem capiebat, etc.] Faciunt huc, quae habet Cujac. *ad L.* 1. §. 13. *de dot. praeleg.*

L. XLIII.

Pro eo est, quasi ita scriptum sit, etc.] Facit huc *L. seq.* (1).

(1) Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 259. *seqq.* Ad §. 2. vid. et Duirsema, *Conject.* II. 9. *num.* 3. *p.* 269. *seq.* et Averan. *Interpr. Jur.* II. 16. §. 13. *seq.*

L. XLIV.

Non quilibet heres, sed omnes videbuntur damnati; etc.] Facit huc *L. praec.* (1).

(1) Explicuit hanc Legem Majans. *loc. modo laud. p.* 280. *seq.*

L. XLV.

Idem Lib. VIII. *ad Quintum Mucium.*] Junge *L.* 122. *de verb. signif.*

Nam si ita scriptum esset, filiis meis etc.] Sic et sub fratribus sorores continentur. *L.* 93. §. 3. *de Legat.* 3[io]. Facit huc *L.* 34. §. 6. *h. t.* (1).

(1) Ad verba seqq. *exemplo enim pessimum est*, etc. vid. Noodt. *in Comm. ad Tit. Pand. de testam.* *tu-*

tutel. circa fin. Totum autem hunc locum explicuit Majans. *loc. modo laud. p.* 331. *seqq.*

§. 1.

Ante conditionem, vel diem certum, repudiare non possumus:] Facit huc *L.* 18. *de option. vel elect. legat.* Nec enim ante plane delatum est: etsi de eo pacisci liceat. *L.* 21. §. 4. *de pact.* Vid. Donell. *ad L.* 1. *Cod. de pact.* Fab. *Cod.* VI. 22. *Def.* 28. Cujac. *ad d. L.* 21. Averan. *Interpr. Jur.* II. 16. *num.* 21. *seqq.*

Nam nec pertinet ad eos, etc.] Add. *L.* 26. *de usu et usufr. leg. L.* 21. *quando dies Legat. et fideic. ced.* (1).

(1) De seq. *L.* 46. late Zach. Huber. *Diss. Jur. publ. et priv. Lib.* III. *Diss.* VI. *p.* 532. *seqq.* Pro *ostendisse, eam quoque* etc. Rucker. *Obs. Cap.* 4. §. 2. *num.* 9. *p.* 132. ope geminationis, legit: *ostendisse, se eam quoque* etc.

L. XLVII.

Binae tabulae testamenti eodem tempore exemplarii caussa *scriptae,*] Non exempla, sed authentica. Salmas. *de Subscr. testam. Cap.* 32. *p.* 346. etsi et alterum licuisset. Idem, *ibid. Cap.* 35. *p.* 361. Haec autem sunt scripta, ut essent pro exemplaribus. Idem, *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 7. *p.* 203. (1). Aliter Ferand. Adduens. *Explication.* I. 33. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 540.]

In hoc casu magis heredi parcendum est,] Aliter, nec recte, Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de his quae in test. del. num.* 5.

Sed tantummodo quinquaginta aurei.] Ergo aliquid debetur. Aliud judicatum in casu, quo in uno testamento relictum erat fideicommissum sub conditione *si sine liberis moreretur*, in altero, *si sine liberis masculis.* Fab. *Cod.* IV. 16. *Def.* 4. Sed diversitas est hic in qualitate.

(1) Add. Herald. *Obs. et emend. Cap.* 50. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1380. *seq.* In *pr.* legis pro: *Sempronius Proculus Nepoti suo salutem*, legendum: *Sempronius Nepos Proculo suo* etc. sentit P. Fab. *Semestr.* III. 12. *p.* 162. quem locum citat Bynkersh. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. Sed vid. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 16. et Pothier. *h. t. num.* 168.

L. XLIX.

Paulus Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 407.

Mortuo bove,] Alieno, vel ante mortem testatoris. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand. num.* 8. (1).

(1) Pothier. *h. t. num.* 354. distinguit inter legatum *vindicationis*, et *damnationis*.

§. 1.

Sed hoc non est verum: etc.] Non enim est legatum annuum, sed rei fructus ferentis civiles (1).

(1) De *tessera frumentaria* vid. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 240. et Averan. *Interpr. jur.* II. 18. *num.* 3. *seqq.* add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *tessera*, ibiq. Heinecc.

§. 2.

Agrum cujus commercium non habes, etc.] Casum dabit *L.* 62. *de contrah. emt.* add. *L. omnis.* et *L. Princeps. Cod. Theod. de his quae administr.* etc. [*Tom.* II. *p.* 669.] et D. Goth. *ad L.* 24. *de pign. et hyp.* Erravit in hoc loco allegando Merill. *Differ. Jur. Cap.* 16. (1).

(1) Add. de hoc §. Gundling. *Exercit. Academ. Exerc.* V. §. 20. *p.* 202. *seq.*

§. 3.

Putat, heredem obligatum esse — vel in ipsam rem, etc.] Hanc ergo ad hunc effectum sibi adquirit. add. *L.* 42. *h. t. L.* 51. *de reg. Jur. L.* 16. §. 15. *ad SCtum Trebell.*

§. 4.

Pro portione sua eos praestare, quibus pars hereditatis adcresceret,] Heineccius, *ad L. Jul. et Pap. p.* 408. putat, Tribonianum aliquid hic mutasse. — Non vero hic quaeritur, an sit hoc Legatum dividuum. Scip. Gentil. *de Div. et indiv. oblig. Cap.* 4. [*Opter. Tom.* I. *p.* 100. *seq.*] (1).

(1) Add. Alciat. *Parerg.* II. 22. qui, in praecedentibus verbis, *munus* intelligit *munus Gladiatorium.*

L. L.

Ut heredibus substitui potest, etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* VII. 44. (1).

(1) Add. Jo. Fern. de Retes, *Subcisiv. Select. ad h. l.* in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 569. *seqq.*

§. 2.

Cum ita legatum est, etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 27. *num.* 15. (1).

(1) Add. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 156. *seqq.*

L. LI.

Ulpianus Lib. VIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 344. (1).

(1) Pro *cum quando capere potuerit* Hal. et Vulg. habent: *quandoque — poterit.* Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Utique non poterit adoptando, etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 23. [In Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 229.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 98. et 344.

L. LII.

Terentius Clemens Lib. III. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *loc. modo laud. Cap.* 30. [p. 236.] et Heinecc. *loc. modo cit. p.* 86. 216. et 221.

Non oportet prius de conditione cujusquam quaeri, etc.] A fisco. add. *L.* 3. §. 2. *de Jur. fisc.* Cujac. *Tract.* II. *ad African. in expl. L.* 22. *de m. c. donation.*

L. LIII.

Idem Lib. IV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 221.]

Cum ab uno herede etc.] Vid. Merend. *Contr. Jur.* XIV. 12. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 159.

L. LIV.

Idem Lib. XIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *loc. modo laud.* [*p.* 237.] et Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 410. (1).

(1) Vid. et de hac Lege Majanf. *Disput.* XXIII.

L. LV.

Gajus Lib. XII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *loc. modo laud.* [*p.* 237.] et Heinecc. *loc. modo cit. p.* 411.

Magis placere, videri, partum defecisse.] Add. *L.* 59. *h. t.* et Cujac. *ad L.* 12. *de Legat.* 1°.

§. 1.

§. 1.

Servo hereditario legatum fuerit &c.] Ab extraneo. *Reliqua autem pars ad eos, qui jure vocantur, venit.*] Ergo pro parte ad heredem ab intestato. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Add. Zepernick. *Diatr. de Judic. Centumv.* adj. Siccam. *de Judic. Centumv.* p. 415. *seq.*

L. LVI.

Idem Lib. XIV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap.* p. 439. (1) add. Balduin. *in Justin. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1194.].

Ab hominibus ereptus est,] Ἐξ ἀνθρώπων γίνεσθαι. Theodorit. *Hist. Eccles.* II. 19. (2).

(1) Et Jac. Gothofred. *ad eand. Legem*, in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 236.

(2) Add. Govean. *Var. Lection.* II. 31. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10.

L. LVII.

Junius Mauricianus Lib. II. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *loc. modo laud.* [*p.* 236.] et Heinecc. *loc. modo cit. p.* 397.

Deficit, quod et relictum est,] Idque juxta jus vetus quoque. Itaque hoc fuit in caussa caduci: et aliter commodum sensissent alii, non Augusta. Heinecc. *d. loc. p.* 398. (1).

Inter homines esse desiit,] Ἐξ ἀνθρώπων εἶναι, Diog. Laërt. *Socrat. num.* 43. ubi Menag.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 399. Sequitur: *et proxime Imp. Antoninus* etc. ubi Perrenonium, *Animadv.* II. 23. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 654. perperam

intelligere Antoninum Caracallam, notat M. Tydeman. *Diss. de Ulp Marcell. Sect.* II. *Cap.* 3. §. 10. *not. i.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 88. De *Plotina* et *Faustina* Pancirol. *Thes. var. Lect.* II. 70. *et* 71. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1182. *seq.*

L. LVIII.

Gajus Lib. XIV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 34. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 239.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 436.

L. LIX.

Terentius Clemens Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *loc. modo laud.* [*p.* 238.] et Heinecc. *loc. modo cit. p.* 421.

Partem Legati deficere, responsum est,] Add. *L.* 55. *h. t.* ubi vide (1).

Quod semel ad me pertinere voluerim:] Recte, add. *L.* 38. *de Legat.* 1°. *Noluerim*, Jauch. *de Negat. Pand.* *p.* 261. non recte (2). *Voluerit*, Hal. probante Cujac. *ad L.* 12. *de Legat.* 1°. male: de Legatario enim est sermo.

(1) Sequitur: *nisi si quis dubitet*, etc. Ubi *nisi* dici pro *sed*, vult Gilb. Regius, *Enantioφ.* II. 26. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1507.

(2) Add. Sammet. *Rec. Lect. ad Jauch. Cap.* 20. in ej. *Opusc. p.* 159. *seq.*

L. LX.

Ulpianus Lib. XVI. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 437.

Apud Sejum manet,] Vid. D. Goth. *in not.* add. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. L.* 11. *de Legat.* 1°.

Se-

Senatus voluit.] SCtum Trebellianum intelligit Merill. *Obs.* VII. 22. (1). Add. Ches. *Differ. Jur. Cap.* 84. [*in Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II *p.* 863. *seq.*]

(1) Et Puttman. *Interp. et Obs. Cap.* 1. *p.* 3.

L. LXI.

Ulpianus (1) *Lib.* XVIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 37. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 240.]

(1) *Idem*, Hal.

§. 1.

Portionem enim ad coheredem sine onere pertinere:] Vid. *L.* 29. *in fin. h. t.*

L. LXII.

Quia rogatus est:] D. Goth. *in not.* „Al. *non est.*" recte (1), ac sic Leonin. *Emend.* VII. 21. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 8.

(1) Add. Jauch. *de Negat. Pand. p.* 29. *et* 263. et Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 1. §. 4. *not.* 12. et *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 25. §. 10. *not.* 22. *p.* 662. quo posteriore loco scribendum ait: *rogatus non est*, vel *rogatus dominus est.* H. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* II. 16. *p.* 204. scriptum fuisse putat: *qui ó rogatus est*, id est, *qui non rogatus est.* Paulo aliter Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 25. §. 10. *p.* 124. Aliter Sammet. *Rec. Lect. ad Jauch. Cap.* 21. *p.* 161. *seq.* qui vocem *servus* transponit, legens: *nec, quia rogatus est, servus*, vel potius ἀταξίαν in JCto agnoscit.

L. LXIV.

Cum proponebatur etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.* et Ant. Fab. *Conj.* XIII. 15. (1).

Voluntatem manifestam videri etc.] Quae Imperatores potuit movere; at non JCtos debet. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 3. *num.* 23.

Utcunque] Pro *ubicunque.* Cujac. *d. loc.*

Conjectura potuit admitti.] Qua tamen ad faciendam extensionem opus est valde aperta. Cujac. *Consult.* XXXV. et XXXVII.

(1) Species hujus Legis varie proponitur; sed videtur talis esse. Pater, filium impuberem in potestate habens, dixit: Filius heres esto. Si filius infra pubertatem moriatur, Titius, Cajus, Sempronius heredes sunto: si quis eorum heres non erit, reliqui heredes sunto. Addidit: si filius infra pubertatem non moriatur, rogo filium, ut Titio, Cajo, Sempronio restituat v. gr. fundum meum Tusculanum. Nunc eadem mutua substitutio in hoc fideicommisso tacite intelligitur: adeoque, si cujus pars v. gr. caduca facta est, reliqui totum fundum adquirunt, excluso fisco.

L. LXV.

Ac postea servorum officia, vel ministeria mutaverit.] Facit huc *L.* 99. *de Legat.* 3io. et Senec. *de Ira.* III. 29. *a servitute urbana et feriata translatus ad durum opus.*

§. 1.

Qui demonstrabat (1) *quadrigam,*] Vid. Sam. Petit. *ad LL. Attic.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* III. p. 354.] Et chori Legatum perire coryphaeo mortuo, putat Cujac. *Tract.* VI. *ad African. in expl. L.* 31. *de Aedil. edict.* (2).

Sed si medio tempore etc.] Petit. *d. loc.* legit: *sed si media tempore deminuta suppleantur, ad Legatarium non pertinebit.* Quod non probo (3).

(1) Flor. *demonstrabit*, fortasse pro *demonstravit.* Leunclav.

iclav. *Notat.* II. 70. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1520. Sed tenuissime *i* in *a* Flor. olim conversam esse, testatur Brencm. *h.* Malam versionem somniat Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 240. Late de hoc loco egit Averan. *Interpr. Jur.* V. 29.

(2) Sed vid. Puttman. *Probab. Jur.* I. 15. *p.* 112. *seq.*

(3) Nec probat Puttman. *d. loc. p.* 109. *seq.*

L. LXVI.

Maevius fundum mihi ac Titio etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.*

Sane Constitutio Principis etc.] Pii. *L.* 34. §. 3. *de Legat.* 1°.

§. 1.

Duorum testamentis pars fundi,] Communis Maevio cum alio.

Neque postea parte (1) *alienata revocari actionem semel exstinctam.*] Vid. D. Goth. *in not.* et *L.* 98. §. 8. *de solution.*

(1) Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 2. ope geminationis, legit: *ea parte* etc. add. de hoc et duobus seqq. §§. Majans. *Disput.* VII. §. 22.

§. 2.

Solutio prior non *peremit alteram actionem*,] Sic recte legitur (1).

Atque etiam hanc eandem partem aliquo modo *suam factam* etc.] Non plane. add. Ches. *Differ. Jur. Cap.* 59. in fin. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 805.]

Neque (2) *plures in uno fundo dominium juris intellectu, non* divisione *corporis obtinent.*] *Divisionem*, Flor. (3) male. Vid. ad haec et Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl.* §. 4. *h. l.*

(1) Add. Jauch. *de Negat. Pand. p.* 99. Apud Hal. *non* abest.

(2) Hal. *namque plures* etc. Etiam MSS. quaedam, teste Contio et Charonda. Vid. Brencm. *h.* qui forte legendum dicit: *aeque plures.* Sed *namque* probat quoque Alciat. *Dispunct.* I. 24. et Jauch. *de Negat. Pand. p.* 307. *seq.* add. Pothier. *h. t. num.* 134. et P. J. de Fremery, *Diss. de Ration. Vett. JCtor. Cap.* 2. §. 6. *p.* 66.

(3) Ita olim Flor. fuisse, sed hodie ultimam literam esse deletam, testatur Ant. Augustin. *Emend.* I. 2. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1436. qui *divisionem* non damnat. Sed vid. Jauch. *loc. modo cit. p.* 308.

§. 3.

Eademque ratio stipulationis est:] Haec delet Brisson. *de Solution. Lib.* I. [in ej. *Oper. Minor. p.* 131.] notatus a Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 3. *Lit. c. p.* 1024. Dissentit Marcellus, *L.* 72. §. 4. *de solution.* ubi vide.

Hominis enim Legatum orationis compendio singulos homines continet,] Vid. Scip. Gentil. *de Divid. et indiv. oblig. Cap.* 6. [*Oper. Tom.* I. *p.* 108.] (1).

Tametsi dominus esse desinit.] Aliud *L.* 67. *de solution.* ubi vide.

(1) Add. P. J. de Fremery, *Diss. de Ration. Vett. JCtor. Cap.* 1. §. 6. *p.* 23. *seq.*

§. 4.

Propter locum alienatum] Add. *L.* 12. *de curator. furios.*

§. 5.

Litis aestimationem] Si rem, nulla erat ratio dubitandi (1).

(1) Add. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 241.

§. 6.

Ususfructus enim, etsi in jure non in parte *consistit,*] Rei, sed instar partis dominii habetur. *L.* 76. §. 2. *h. t.* Jac. Gothofred. *Animadv. Cap.* 20. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 318. *seq.*] Noodt. *de Usufr.* I. 2.

Non idem placuit de ceteris servitutibus:] Add. *L.* 76. §. 2. *h. t.*

Sin autem res mea legetur mihi, Legatum propter istas causas *non valebit.*] Quia scil. alius in ea habet talia jura. Sed quidem valet, si testator ipse in re Legatarii talia jura habuerit. *L.* 43. *in fin.* *L.* 71. §. *pen. de Legat.* 1°. Aliud etiam *L.* 86. *eod.* Sed ibi res mobilis pignori tradita est. Vid. Jac. Gothofred. *loc. cit.* Pro *propter istas caussas* Cujacius legit: *praeter istas caussas.* Vid. D. Goth. *in not.* et sic quidam libri, teste Donello, *in Comm. Jur. Civ.* VIII. 11. sed male (1).

(1) Add. Joh. Stek. *Vindic. Leg. anticrit. Cap.* 20. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 531. *seq.* et Jac. Gothofred. *loc. laud.*

§. 7.

Quia non utendo possunt usumfructum amittere.] Qui etiam aliis modis interit, v. c. centum annis, destructione urbis.

L. LXVII.

Unum ex familia propter fideicommissum a se cum moreretur relictum, heres eligere debet:] Add. *L.* 77. §. 4. *h. t. L.* 7. §. 1. *de reb. dub.* Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l. Cum moreretur.* Hoc non addito, non posset variare heres. *L.* 84. §. 9. *de Legat.* 1°. Govean. *Var. Lect.* II. 19. add. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 5. *num.* 7. et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 54. *error.* 2.

Quamdiu potest mutari voluntas,] Add. *L.* 77. §. 10. *h. t.* et Cujac. *Consult.* XXXIV.

§. 2.

Satis erit uni reliquisse,] Vid. D. Goth. *in not.* add. *L.* 54. *ad L. Falcid.* et Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 6. *num.* 28.

Ceteri conditione deficiunt.] *Deficiuntur*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Charond. in margine. add. notata superius ad *L.* 2. §. 26. *de orig. jur.*

§. 3.

Eadem tacitam inducit pensationem.] Nam et heres de familia est. add. Cujac. *Obs.* XV. 1. (1).

(1) Et Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 242.

§. 4.

Admissa propter heredes virilium portionum pensatione.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.* (1).

(1) Add. Jens. *loc. modo laud.* et Pothier. *h. t. num.* 434.

§. 5.

Sed et si fundum etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XV. 2. et Govean. *Var. Lection.* II. 19. (1).

Si fundi pretium efficiat:] Add. *L.* 70. §. 1. *h. t.* D. Goth. *in not.* „*Si praeterea tantundem ei relictum esset, quod fundi pretium efficeret,* Hal." Et Rob. Steph. Flagitat id sensus; sed res per se indicat, ponendum hoc esse.

Rem in expedito fore,] Sic Tertullian. *de Patientia, Cap.* 4. *in fin.*

Pe-

Peto, non fundus de familia exeat:] *Non* pro *ne* (2). Realis prohibitio, uti *L.* 69. §. 3. *h. t.* quae tamen et ex circumstantiis praesumitur. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 2. *num.* 8. *seqq.*

Post mortem videlicet ejus, qui primo electus est.]. Sand, *loc. modo laud. Cap.* 6. *num.* 32.

(1) Vid. et de hoc §. Pothier. *h. t. num.* 436.
(2) Ut vicissim *ne* pro *non.* Vid. notata superius ad *L.* 13. §. 2. *de jurejur. Ne*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 6.

Quam interpositis cautionibus etc.] Vid. *L.* 69. §. 3. *h. t.* et Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 6. *num.* 16.

§. 7.

Rogo fundum, cum morieris, restituas etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 53. *error.* 6. et *Dec.* 54. *error.* 2. *et* 5.

Defuncto eo, priusquam eligat, petent omnes.] Add. *L.* 77. §. 4. *h. t.* Ratio in *L.* 2. §. 3. *de eo quod certo loco.*

Sed omnes petant, quod non omnibus datum est.] Add. *L.* 17. §. 1. *L.* 69. §. 3. *h. t.*

§. 8.

Te herede instituto,] Etiam ex parte. Fab. *Cod.* VII. 20. *Def.* 21. *num.* 10. *seqq.*

Nec Constitutioni locus:] Divi Pii. Vid. §. 4. *Inst. de Legat.* ibiq. Jan. a Costa (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 126.

§. 9.

Exemplo institutionis,] Vid. *L.* 1. §. 5. *de hered. instit.*

§. 10.

§. 10.

Eum sermonem pro fideicommisso rescripsit accipiendum.] Conf. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 27. (1).

(1) Add. Schulting. *Diss. Pro rescript. Impp.* §. 8. *p.* 184. *seq.* Praecedit: *quodcunque uxor ejus cepisset.* Ubi post *ejus* Vulg. inserit: *heres instituta.* Sed verba haec Flor. recte omitti, notat Leonin. *Emend.* VII. 22.

L. LXVIII.

Et propterea fideicommisso non contineri,] Vid. Cujac. *Consult.* XX. et late Maynard. *Decis. Tholos.* V. 34. et VI. 5. (1).

(1) Add. Govean. *Var. Lect.* II. 20.

L. LXIX.

Peto, Luci Titi, contentus sis etc.] Vid. Paul. *in Sent.* IV. 1. 5. et Cujac. *Obs.* II. 3.

Petere poterunt coheredes *partem hereditatis*,] Non etiam heredes ab intestato. add. Merend. *Controv. Jur.* XII. 42. *num.* 11. *seqq.*

§. 1.

Sed bona heredis veneant,] Vid. D. Goth *in not.* add. Cujac. *Obs.* XV. 5. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 4. *num. pen. et ult.* et *Cap.* 8. *num.* 13. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 35. (1).

Post mortem ejus non habiturus, quod exter (2) *heres praestare cogeretur.*] Vid. Merend. *Controv. Jur.* IX. 23. *num.* 10. *seq.*

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 11. et Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 243. *seqq.*

(2)

(2) De qua voce vide Otton. *in Papinian. Cap.* 6. §. 6. p. 108. Duker. *ad Opusc. de Latinit. Vett. JCtor.* p. 419. *seq.* Heinecc. ad Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *exter.*

§. 3.

Sed domum alienaverit;] Vivus: quo casu ii, quorum interest, statim vocantur. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 4. *num.* 11.

Vel extero herede instituto decesserit,] Nec hoc igitur licet. Sand. *loc. modo laud. Cap.* 3. *num.* 21. *seqq.*

Omnes fideicommissum petent, qui in familia fuerunt.] Vid. Sand. *d. loc. Cap.* 6. *num.* 19. Fab. *de Erroribus Pragm. Dec.* 54. *error.* 10. Merend. *Controv. Jur.* IX. 20. *num.* 6. *seqq.*

Ut proximus quisque etc.] Tempore conditionis existentis. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 25.

Si paratus sit cavere, se familiae domum restituturum.] Nec enim eo tempore erat cognita in rem actio; sed tantum persecutio contra personam obligatam. Sand. *loc. laud. Cap.* 4. *num.* 5.

Quamvis nemo alius ulterior ex familia supersit.] Possunt enim nasci. Sand. *d. loc. Cap.* 6. *num.* 17.

§. 4.

Quoniam familiae appellatione etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 55. *error.* 7. (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12.

L. LXX.

Actionibus suis (1) *posse cedere,*] Facit huc *L.* 51. *de pecul.*

Sed et si Legatum perceperit, etc.] Vid. Herald. *de*

Rer.

Keri Jud. auctor. II. 3. *num.* 11. *seqq.* [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1163.]

(1) Conf. notata superius ad *L.* 19. *si servit. vind.* et ad *L.* 15. *ad L. Aquil.*

§. 1.

Nec mutanda sententia erit, quod forte legato percepto etc.] Haec enim non ex testamento, sed extrinsecus veniunt (1).

Non enim aequitas hoc probare patitur, etc.] Haec pro glossemate habet Herald. *loc. laud. num.* 12. [*p.* 1164.] quod audacius. Vid. Reinold. *Varior. Cap.* 27. qui pro *non enim* reponit: *non etiam.* Fab. *Conj.* XVII. 7. *num. ult.* pro *si quod legatorum nomine* legit: *nisi quod* etc. improbante Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 5. *Lit. b. p.* 812. Conf. *L.* 24. §. 12. *seqq. de fideic. libertat.* Alius casus *L.* 122. *in fin. de Legat.* 1°.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 100.

§. 3.

Deminuisse, quae vendidit, non videtur.] Nec, qui pecuniam a debitoribus, quorum nomina fideicommisso obstricta erant, solutam in agros convertit, qui postea minoris pretii sunt facti. *Neterl. Advysb.* I. 280. Hinc dicunt, alienationem rei obligatae fideicommisso valere, quando est utilis fideicommissario. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 33.

L. LXXI.

Sed quod inde comparatum est, etc.] Idem dicendum de pretio, quod solvit heredi is, qui res quasdam ex pacto redemit. Fab. *Cod.* VI. 27. *Def.* 17.

L. LXXIV.

L. LXXIV.

Heres praesens *dato*,] D. Goth. *in not.* „*praesenti*, Hal." et Rob. Steph.

Centum praesenti deberi:] *Praesenti die non deberi*, Cujac. *Obs.* VII. 20. et *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. L.* et *Tract.* V. *ad African. in expl. L.* 4. *de dot. praeleg.* (1) ob *L.* 30. *de Legat.* 1°.

(1) Et *Obs.* XV. 19. Negationem in contextum recepit Pothier, *h. t. num.* 22. Sed vid. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 178. add. Otton. *in Africani Var. Cap.* 8. §. 4. in Thes. Jur. *Tom.* V. *p.* 1678. et *in Papinian. Cap.* 17. §. 3. *p.* 704.

L. LXXV.

Scire te volo, donare me tibi etc.]. Donatio talis non valeret. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 43. *error.* 8. *num.* 8.

Quem precario remuneratur.] Add. Paul. *in Sent.* IV. 1. §. 5. et Nerius, *Analect.* I. 13. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 344.] D. Goth. *in not.* „*quem precario rogat*, Cujac. *Obs.* II. 3." Sed is mox inde recedit (1).

(1) Sed pro *ac si defunctus* etc. scribit: *etsi defunctus* etc. atque ita olim fuisse in ipso archetypo, testatur Brencm. *h. l.* qui id praefert, ut et Pothier. *h. t. num.* 20.

§. 1.

Praeceptionum autem portiones, quae pro parte coheredum constiterunt, etc.]. Aliud in casu *L.* 87. *de Legat.* 1°. Sed illic repudiatione hereditas et Legatum erant separata; hic morte heredis, adhuc confusa. Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.*

L. LXXVI.

L. LXXVI.

§. 1.

Sempronius ea demum onera suscipiet, etc.] Aliud *L.* 29. §. 2. *de Legat.* 3io. (1).

(1) Add. de hoc §. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 247.

§. 2.

Fundum sub conditione legavit,] Si *pure* et *per vindicationem*, servitus praedialis non esset exstincta, quod tamen mox ponitur. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.*

Ut heres ex caussa fructus emolumentum retineat:] Exstinctum confusione. Noodt. *de Usufr.* I. 2.

Diversum in ceteris praediorum servitutibus, etc.] Vid. *L.* 66. §. 6. *h. t.*

Quoniam fructus portionis instar obtinet.] Et igitur aliter non praestaretur res tota. Non idem in aliis servitutibus.

§. 6.

Actio legati non denegabitur.] Cum per eum non stet, quo minus tutelam gerat (1).

(1) Alii locum hunc varie emendant; sed perperam. Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 2.

L. LXXVII.

Respondi, praedium quidem hereditarium etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) Quaedam ad hoc *pr.* notavit quoque Govean. *Var. Lection.* II. 21.

§. 1.

§. 1.

In residuo donationis esse] Id est, in reliquo, quod est extra alimenta.

Qui de majore pecunia etc.] Id est, de bonis donatarii. add. Cujac. *loc. modo laud.* (1).

(1) Quaedam ad *h.* §. notavit quoque Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 248.

§. 4.

Hereditatem filius cum moreretur, etc.] Vid. *L.* 67. *h. t.* Pro *filius* Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 216. legit: *Ofilius*. Male. Vid. Menag. *Amoenit. Jur. Cap.* 19.

Viriles autem inter eos fieri, *qui* eo tempore *vixerint*, etc.] Id est, mortis, non deportationis. *L.* 17. §. 6. *ad SCtum Trebell.* (1). Non ergo habet locum repraesentatio. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 55. *error.* 3.

(1) Add. de hoc §. Nic. Anton. *de Jurib. Exul.* II. 11. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 76. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 433.

§. 5.

Emtorem fideicommissi (1) *non teneri* etc.] D. Goth. *in not.* „*fideicommissi nomine teneri.* Fab. *Conj.* IV. 11." quod non probo: nondum enim est debitor. Pone, mulierem fundum vindicare. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (2).

(1) Hoc κατὰ πόδα ex Graeco versum dicit Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 249. agnoscit tamen, etiam Latine satis consistere posse. add. Otton *in Papin. Cap.* 4. §. 4. *p.* 65. Hal. et Vulg. *fideicommisso*. Vid. Brencm. *h.*

(2) Add. Pothier. *Tit. de fund. dotal. num.* 13.

§. 6.

Maevio debitori suo etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm.*

Dec. 43. *error.* 3. et Merend. *Controv. Jur.* XIV. 27.

[*Pecuniam debitam solveret*,] Quovis tempore.

Cum sciens dominum vita decessisse etc.] Et igitur mandatum esse finitum.

In Titium actionem solidi, vel jure Falcidiae dandam esse:] Heredi.

Quia mortis caussa cepisse non videtur:] Sed inter vivos, ex *L.* 53. *de reg. jur.*

§. 7.

Ad quos hereditatis portio, quam accepit filia, redierat,] Add. *L.* 61. §. 1. *h. t.*

§. 8.

Si tamen inter filios divisionem fecit arbiter, etc.] Vid. *L.* 33. *fam. ercisc.* An et ipse poterit cum reliquis eo nomine agere? Negant Bartolus, et alii. Dissentit Fulgosius, quem sequitur Fachin. *Controv. Jur.* VI. 68.

§. 10.

Non esse electionem, propter incertum diem fideicommissi, etc.] Vid. Maynard. *Decis. Tholos.* II. 89. (1).

Qui fideicommissum inter ceteros habiturus est,] *Habiturus non est*, Langebek. *Annotat. Cap.* 12. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 555.] sed aliter Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (2).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 434.
(2) Et *Obs.* X. 39. — In seq. §. 12. *juris ac voluntatis* significare *juris, id est, voluntatis*, monet Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 1. *in fin. p.* 377. Aliter Pothier. *Tit. ad SCtum Trebell. num.* 20.

§. 13.

Ex voluntate *substitutionem excludere placuit.*] Verba

ex voluntate a Compilatoribus addita esse, respicientibus *L.* 17. §. 4. *ad SCtum Trebell.*, putat Merend. *Controv. Jur.* IV. 18. *num.* 6. (1).

(1) Egit de hoc §. etiam Calder. *Var. Lect.* IV. 5. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 671.

§. 14.

Curatoris sui frustra fidei commisisse videbatur, ut heredi fratri etc.] Etsi enim debitor fideicommisso potest gravari, id tamen non procedit ratione ipsius heredis, ut illi hoc praestetur. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.*

§. 15.

Mors instituti exspectanda est.] Sic recte (1).

(1) D. Goth. *in not.* „Al. *substituti.*" In Corp Jur. Geb. et Spang. tantum monetur, Hal. habere: *mortem instituti exspectandam.*

§. 16.

Emtioni simile videtur,] Non fideicommisso; cum hic esse possint onera, non in fideicommisso singulari (1).

(1) Add. Cujac. *loc. modo laud.*

§. 17.

Pater filiae mancipia, quae nubenti dedit, etc.] Donavit inutiliter.

Ex caussa fideicommissi praestandos,] Ex mente defuncti, qui voluit donationem ita haberi, quasi ab initio valuisset. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 42. *error.* 3. *num.* 9. (1).

(1) Add. Amaya, *Obs. Jur.* III. 1. §. 1. *num.* 27. *p.* 271. In seq. §. 18. pro *non adstringuntur: non ma-*

magis, quam etc. Vulg. frustra habere: *non adstringuntur magis, quam* etc. notat Jauch. *de Negation. Pand. p.* 147. Etiam apud Hal. *non* abest. Vid. Geb. *h.* Speciem *h.* §. proponit Pothier. *Tit. ad SCtum Trebell. num.* 3.

§. 20.

Cum discordiis propinquorum sedandis prospexerit,] De discordiis et molestiis inter commorantes, Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 8. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 262.] (1).

(1) Add. Otton. *in Papin. Cap.* 15. §. 3. *p.* 554. *seq.* Quaedam ad *h.* §. notavit quoque Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 249.

§. 21.

Claves et annulum custodiae caussa etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Salmas. *de Mod. usur. Cap.* XI. *p.* 448. (1). Verba *custodiae caussa* ab Interprete esse, putat Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 43. *error.* 2. ubi de hoc §. sed non per omnia bene.

Res, quas sub cura sua habuit, adsignare *jussit:*] Pro *obsignare* accipit Salmas. *de Subscrib. testam. Cap.* 29. *p.* 302. (2) sed non probat. Etiam Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.*

Nec ob eam rem apud arbitrum divisionis praecipuam caussam filiae fore.] Tanquam donatam inter vivos, etsi a moriente, per *L.* 42. §. 1. *de m. c. donat.* Non mortis causa, ut vult Fab. *loc. modo laud.*

(1) Vid. et G. Forner. *Selection.* I. 3. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 8. *seq.* et Fopp. ab Aezema, *Diss. Jur. Civ.* II. 26. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 837.
(2) Et *de Modo Usur. loc. laud.*

§. 22.

Cum imperfecta scriptura *invenitur*,] Constructio.
Si dicto scriptum congruat.] Quod fiet minime hoc casu: *Titio centum dari volo. Maevio fundi Tusculani.* Cujac. *ad Libb. Papiri. Resp. in expl. h. l.* probante Scip. Gentil. *de Errorib. Testam. Cap.* 4. [*Oper. Tom.* I. *p.* 19.] (1).

(1) Add. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 9. *p.* 248. *seq.* et Bernec. *ad Justin.* XI. 9. ed. Gronov. *p.* 280.

§. 23.

Nam enixae voluntatis preces (1) etc.] Male tamen nonnulli hinc colligunt, jusjurandum habere vim clausulae derogatoriae. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 39. *error.* 2.

(1) Vid. Cujac. *loc. modo laud.* et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16. in fin. add. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 72. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1183. *seq.* et Em. Soarez. a Ribeira, *Obs. Jur.* I. 8. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 570.

§. 24.

Mando filiae meae, pro salute sollicitus ipsius, etc.] Haec redolent nudum consilium (1). Perezius, *in Prael. ad Tit. Cod. qui testam. fac. poss. num.* 17. et Merillius, *Obs.* II. 1. et IV. 39. hinc colligunt, mulieres nuptas non potuisse in scriptis testari; sed nugantur. Vid. *L.* 19. *D.* et *L.* 3. *Cod. de inoffic. test.* et *L.* 37. §. 6. *de Legat.* 3^{io}. Merillium refutavit quoque Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 240. *seq.* (2).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 438.
(2) Et *in Antiq. ad Tit. Inst. de Testam. ordin.* §. 19. add. Trotz. *de Memor. propag.* I. 2. *num.* 3. *p.* 107. *seq.*

§. 25.

Rogo, filia, bona tua etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 54. *error.* 1.

Quod si neminem elegerit, eos solos non admitti, qui offenderunt.] Vid. Fab. *d. loc. Dec.* 53. *error.* 9.

§. 26.

Donationis praediorum etc.] Quae non valeret. *L.* 75. *h. t.*

Non enim quaeri oportet, cum quo etc.] Vid. *L.* 69. *pr. h. t.*

§. 27.

Libertis praedium reliquit, etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* IX. 21. *num.* 4. (1).

Alioquin perabsurdum erit, vice mutua etc.] Vid. *L.* 11. *Cod. de fideic.* Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 8. *num.* 25. *seq.* (2). Hinc dicunt, eum qui ipse contra voluntatem defuncti fecit, non posse quid petere ab aliis, qui ei non paruere. Cyriac. *Controv.* 451. *num.* 135. et *Controv.* 653. *num.* 26. et *Controv.* 695. *num.* 34. *seq.*

At si nemo vendiderit, et novissimus sine liberis vita decesserit, etc.] Vid. Sand. *loc. modo laud. Cap.* 3. *num.* 30. ubi carpit eos, qui volunt, licere talia alienare ultimo judicio. add. Idem, *ibid. Cap.* 5. *num.* 4.

(1) Locum hunc e Graeco translatum esse, ex quibusdam locutionibus colligit Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 250. *seq.* sed non probat.

(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 449.

§. 28.

Heredem libertae filium partem praedii, quam mater accepit, retinere visum est] Ob pietatem, et praesum-

tam

tam defuncti mentem. Sand. *de Prohib. rer. alien.* *Part.* III. *Cap.* 3. *num.* 40; Fab. *Conject.* XIV. 12. et *in Cod.* VI. 22. *Def.* 4. qui notat, in extraneis aliud fore. add. Merend. *Controv. Jur.* IX. 23. Dissentit Cyriac. *Controv.* 142. *num.* 31, et Leonin. *Cons.* 97. *num.* 32. (1).

(1) Egit de hoc §. etiam Em. Soarez. a Ribeira, *Obs. Jur.* l. 30. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 587. *seq.*

§. 29.

Codicillis ab ea *factis*,] D. Goth. *in not.* „ Al. *ad eam*" et Rob. Steph. (1).

Pro parte dimidia mulierem relevandam,] Obstat *L.* 40. *pr. de Legat.* 3^{io}. (2).

(1) Ipse etiam Taurellius in margine, eamque correctionem Hal. et recentiores recepisse, notat Brencm. *h. l.*

(2) Ad quam vid. notata.

§. 31.

Cum ex fructibus medio tempore perceptis fideicommissi debitam quantitatem *Titius percepisset*,] *Falcidiam* intelligit Merend. *Controv. Jur.* XVII. 6. quod non probo. An non dodrans intelligitur hereditatis Seji? Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* et *L.* 15. §. 3. *ad L. Falcid.* (1).

Quoniam ratione compensationis percepisse debitum videbatur:] Vid. Fab. *Cod.* VI. 22. *Def.* 34.

Sed iniquitate *occurrere:*] D. Goth. *in not.* „ Al. *iniquitatem.*" Etiam Rob. Steph. et Cujac. *loc. modo laud.* (2).

Nec videbitur dolo fecisse, cum fraudem excluserit.] Vid. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 7. Facit huc Ovid. [*Art. Amator. Lib.* III. *vs.* 491.]

Judice me fraus est concessa, repellere fraudem.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 99. Quaedam ad hunc §. notavit quoque Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 251. *seqq.*

(2) Ita et Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 32.

Non esse datam electionem;] Nec locus est *Legi* 4. *Cod. de verb. sign.* Foquel. *ad Tit. Inst. de vulg. substit. p.* 19.

Sed ordinem scripturae factum substitutioni, (1)] Vid. *L.* 57. *in fin. ad SCtum Trebell.* Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 5. *num.* 7. Cujac. *Consult.* XXXIV. *et* L. Fab. *de Erroribus Pragm. Dec.* 53. *error.* 1. *seqq.* Hinc dicunt, inter eos, in quos cadit affectio, alternativam non resolvi in conjunctivam. Cyriac. *Controv.* 664. *num.* 2. *seq.*

(1) Hal. *sed ordine scripturae factam substitutionem.* Vid. Geb. *h.* quod probat Pothier. *h. t. num.* 268.

§. 33.

Ex caussa fideicommissi non ideo minus deberi placuit, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo non deberi videtur. Notum est enim, eum qui conditionem etc." Sed, an haec est conditio? (1).

(1) Praecedit: *Vicos civitati relictos*, etc. Hoc se non intelligere, fatetur Bynk. *h.* qui propterea restituit *ludos*. Sed vid. Geb. *ibid.* qui, si quid mutandum, mallet *lucos*. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l. vicos* interpretatur *castella*, quem sequitur Pothier. *h. t. num.* 45. Ad verba seqq. *et certaminis formam*, etc. vid. Trotz. *Memor. propag. Cap.* 9. *p.* 602. *seq.*

L. LXXVIII.

Si partem interim solvi etc.] D. Goth. *in not.* „Partis

tis et totius aliam esse interdum rationem, hinc colligitur." Facit huc *L.* 8. *si pars hered. pet.*

§. 3.

Praedium pater de familia liberorum *alienari*, etc.] Non omni. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 6. *num.* 13.

Non idcirco minus actionem *in bonis suis reliquisse* (1) etc.] Ex eo, quod reliqui alienarant (2). *Reliquisse*, id est, *transmisisse*.

Quod heredem extrarium (3) *sine liberis decedens habuit.*] Exstinctum quippe jam est fideicommissum. Fab. *Conject.* XIV. 17. Sand. *d. loc. Cap.* 8. *num.* 49.

(1) Flor. *relinquisse*. Vid. notata superius ad *L.* 9. §. 1. *ad L. Aquil.* et ad *L.* 43. *de noxal. action.*
(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 446.
(3) De qua voce vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 419.

§. 4.

Si creditor etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XV. 5.

L. LXXX.

Legatum ita dominium rei legatarii facit, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Definition. in expl. h. l.* Non tamen probo, quod Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 6. *num.* 3. Legatum ait esse nomen juris.

L. LXXXI.

Compelli non possunt.] D. Goth. *in not.* „Imo possunt. *L.* 12. etc." Non obstant.

L. LXXXII.

Quod si vivo testatore annus superveniat, dicendum erit,

 inu-

inutile effici legatum, etc.] Haec omitti debuerant, ut improbata §. 14. *Inst. de Legat.* Balduin. *in Justin. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1181.] add. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 4. *Lit. i. et k. p.* 800. *seq.* (1).

(1) Aliter Pothier. *Tit. de liberat. legat. num.* 31.

§. 2.

Calumniosa est enim illa adnotatio,] Marcelli. *L.* 113. *pr. de Legat.* 1°. (1).

Posse *legari servo*, etc.] *Non posse* legit Perrenon. *Animadv.* II. 19. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 649. *seq.*] Male. Vid. Jac. Gothofred. *Animadv. Cap.* 19. [in eod. Thes. *Tom.* III. *p.* 317.] (2).

Et quod ei debetur, servo ejus pure legari possit,] Zoesius, *ad Tit. Pand. de regul. Caton. num.* 3. legit: *et quod ei pure debetur, servo ejus legari possit.*

Quamvis domino ejus non possent etc.] D. Goth. *in not.* „Imo ei legare non possumus, cujus domino legare non possumus. *L.* 12. §. 2. *de Legat.* 1°." Alio spectat.

(1) Add. van de Water, *Obs.* I. 7. *p.* 42. et III. 10. *p.* 310. et Pothier. *h. t. num.* 136.

(2) Add. Stek. *Vind. Leg. anticrit. Cap.* 19. in eod. Thes. *Tom.* I. *p.* 530. *seq.* et M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell. Sect.* II. *Cap.* 3. §. 12. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 92. *seq.*

L. LXXXIII.

In eundem casum *substitutas videri*,] Manumissionis.

Et ideo ad substitutionem eas vocari.] Nec enim recte adierant.

L. LXXXIV.

L. LXXXIV.

Etiam fideicommisso moram videri factam, etc.] Vid. *L*, 92. *in fin. de cond. et demonstr.*

L. LXXXV.

Idem Paulus (1) *Lib.* IV. *Responsorum.*] Junge *L.* 29. *de oblig. et action.*

Creditorem, cui res pignoris jure etc.] Vid. Anian. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 8. add. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 29. et Fab. *Cod.* VI. 18. *Def.* 8. 19. 22.

(1) Flor. *Paulus* abest.

L. LXXXVII.

Paulus respondit, ei, de quo quaeritur, pretium tesserae praestandum,] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 18. *num.* 10. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 135. et Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 254.

§. 1.

Quamvis (1) *enim constitutum sit, ut minoribus* etc.] Vid. *L.* 3. *Cod. in quib. causs. rest. in int. necess. non est.* add. Fab. *Cod.* VI. 26. *Def.* 12. *et* 14. et *Def.* 15. ubi vult, id et quandoque procedere post XXV. annos: de quo dubito.

Tamen non pro mora hoc habendum est,] Aliud volunt in eo, qui ad rationes reddendas, et reliqua praestanda, tenetur. *Cons. JCtor. Bat.* III. 1. *Cons.* 87. *p.* 182.

(1) Ad priora hujus §. verba vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17.

§. 2.

§. 2.

Duos gradus substitutionis fecisse,] Vid. Merend. *Controv. Jur.* VIII 5. et Maynard. *Decis. Tholos.* V. 72.

§. 3.

Claudiano Juliano] *Claudius Julianus*, Capitolinus (1).

Praefecto urbi:] Qui de talibus cognovit. Vid. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de inoffic. donat.* [*Tom.* I. *p.* 210.]

Id quod donatum est pro dimidia parte *revocari.*] D. Goth. *in not.* „quartae partis." Sic etiam Vinn. *Sel. Quaest.* II. 33. sed verba haec id non permittunt (2). Sic tamen et Cujac. *ad Libb. Paul. Respons. in expl. h. l.* (3).

(1) *In Maxim. et Balbin. Cap.* 17. *Claudio* etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.* Sequitur: *intervertendae inofficiosi querelae.* Malam hanc esse è Graeco versionem, ait Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 255. male. add. notata superius ad *L.* 13. §. 9. *de action. emt. vend.*
(2) Add. Ant. Fab. *Conject.* III. 17.
(3) Et, *Obs.* V. 14. et *in exposit. Nov.* 92. etiam Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Inst. de donation.* §. 13. Voet. *ad Tit. Pand. de donation.* §. 37. *aliique.*

§. 4.

Lucius Titius etc.] Non erat ponendus hic novus §., cum haec sit facti species Rescripto Alexandri subjecta. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 16. [§. 3. *not.* 31. *in fin.* in Jurispr. antej. Schulting. *p.* 796.]

L. LXXXVIII.

§. 2.

Cum ipsa fructus cepisset, dedisset; ad onus eorum pertineret?] *Fructus, quos cepisset*, Rob. Steph. et Al. pro-

probante Cujacio, *ad Libb. Scaevol. Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) Brencm. *h.* secutus auctoritatem Contii, qui notat, esse qui putent, *τὸ dedisset* suo loco excidisse, legi mavult: *si quid solvisset, dedisset post mortem mariti, cum ipsa fructus cepisset, ad onus* etc. Malam versionem esse, somniat Jens. *Strict. ad Pand. p.* 255.

§. 3.

Ad petitionem partis *instrumenti admitti possit*,] Et propriae, et ejus, quae Eutycho debebatur jure legati, non hereditario (1).

(1) Conf. Cujac. *loc. modo laud.* Praecedit: *exerceatis. Lucius Eutychus* etc. Steph. et Bandoz. *exerceat. Is Lucius* etc. quod valde probat Brencm. *h.*

§. 5.

Non propterea minus relictum videri,] Ita legendum. Vid. Merill. *Var. ex Cujac.* III. 16. (1).

(1) Cujacius: *debebit.* Al. *deberi.* Vid. D. Goth. *in not. Deberi* etiam Taurell. in margine. Quaedam ad hunc §. notavit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 256.

§. 6.

Et Sejae alumnae *meae*,] Quae in seqq. voce *familiae* comprehenditur. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 6. §. *ult.* (1).

Perspicuam esse testantis voluntatem, etc.] Vel ex verbis: *donec ad unum* etc. Scip. Gentil. *de Jur. accresc. in Proleg. et Cap.* 7. [*Oper. Tom.* I. *p.* 187. et 215. *seq.*]

Omnes ad viriles partes vocantis.] Nec obstat *L. ult. Cod. de imp. et al. substit.* ubi vid. Giphan.

(1) Add. G. Forner. *Selection.* III. 13. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 99.

§. 7.

§. 8.

Respondi, non videri de dotis *legato duplicando* etc.] Quae redditur magis, quam legatur.

§. 9.

Si, quod abominor (1), *neque filia mea, neque nepos meus, heredes mei erunt, tunc portionem meam* etc.] Ergo et ab intestato fideicommissum vult praestari. add. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 10.

(1) Vid. de hac formula notata superius ad *L.* 85. *de hered. instit.*

§. 10.

Respondi, si non deberentur, etc.] Vid. Mornac. *ad L.* 27. *de probation.* ubi ratio dubitandi, et Maynard. *Decis. Tholos.* VI. 1. ubi contrarius casus.

§. 11.

Alioquin nihil ipsis praestetur.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 53. *error.* 8. (1).

(1) Praecedit: *eo animo circa se patronum*, etc. De qua locutione vid. Burman. *ad Quinctil. Declam.* I. *p.* 37.

§. 12.

Id est, in servitute susceptos, (1)] Add. *L.* 17. §. 4. *ad SCtum Trebell.* ubi vide.

(1) Proscribit haec verba Herald. *Quaest. Quotid.* L. 1. *num.* 11. sed vid. Noordkerk. *Obs. Cap.* 4. *p.* 78. *seq.* add. de hoc loco Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 201. *seq.*

§. 13. (1).

Respondi, non esse.] Frustra enim heres praestabit, quod

quod ipsi erit restituendum. *L.* 8. *de dol. mal. et met. exc.* add. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 83. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 862.] (2).

(1) Vulgares hic novam Legem inchoare, sed male, observat Leonin. *Emend.* VII. 22. add. Brencm. et Geb. *h.*

(2) Et Pothier. *h. t. num.* 405. qui in seqq. verbis, pro *sed nec ipsum Legatarium* etc. forte legendum putat: *sed et ipsum Legatarium* etc.

§. 14.

Respondi, ob pretium nullam fideicommissi persecutionem esse, etc.] Add. *L.* 120. §. 1. *de Legat.* 1°.

§. 15.

Τὸ χρηματιζόμενον] Id est, τὸ πραττόμενον. Cujac. *ad Libb. Scaevol. Resp. in expl. h. l.* (1).

Respondi, secundum ea, quae proponerentur, non extitisse.] Non enim alienata res. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 1. *num.* 8.

(1) Verborum Graecorum aliam versionem Latinam dedit Alciat. *Dispunct.* II. 1. add. Trotz. *Memor. Propag.* I. 3. §. 4. *p.* 163.

§. 16.

Habes filios sororum tuarum, quibus relinquas:] Add. Fab. *Conject.* XI. 14. *num.* 9. et Sand. *loc. modo laud. Cap.* 1. *num.* 7. ubi notat, requiri adjectionem talis personae, alioquin prohibitionem esse nullius momenti (1).

Respondi, posse defendi, fideicommissum deberi.] Add. Sand. *d. loc. Cap.* 3. *num.* 35. *seqq.*

(1) Sequitur: *dum ei rapinam facit.* D. Goth. *in not.* Rapinam facere hic est rapas serere, etc." Gothofredum haec debere Russardo; hunc autem Andr. Pul-

Pulvaeo, obſervat Brencm. *h.* Sed Pulvaei interpretationem ridiculam esſe, notat *ibid.* Bynkershoek. add. Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 25. §. 2. *p.* 122. *ſeq.* et Jenſ. *Strict. ad Pand. p.* 257. Vid. et Trotz. *Memor. Propag. Cap.* 7. §. 2. *p.* 475.

§. 17.

Lucius Titius hoc meum testamentum ſcripſi ſine ullo Jurisperito,] Vid. D. Goth. *in not.* add. Caſaub. *ad Sueton. in Neron. Cap.* 32. et Amm. Marcellin. XXVIII. 4. *p.* 533. (1).

Rationem animi mei potius ſecutus, quam nimiam et miſeram diligentiam,] Et tamen imperitia hic pasſim peccatur. Maynard. *Deciſ. Tholoſ.* V. 58. Nec probo illud vetus: *a testamento dolus malus et Juriſconſultus abesto*, apud Duck. *de Uſ. et auctorit. Jur. Civ.* II. 8. *num.* 31. *p.* 407.

(1) Vid. et Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1389. et Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inſt. de testam. ordin.* §. 8.

L. LXXXIX.

Reſpondi, ſi fides epistolae (1) *relictae conſtaret, deberi, quae in eam* (2) *dare ſe velle ſignificavit.*] Vid. *L.* 6. §. 2. *de jur. codicillor.* et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 37. *error.* 10.

(1) Flor. *epistulae.* Vid. notata ſuperius ad *L. unic.* §. 4. *de offic. Quaeſtor.*

(2) *In ea*, Brencm. *h.* cum plerisque. Sed vid. notata ſuperius, *Tom.* I. *p.* 3. *ſeq.* Praecedit: *ſi quid obſignatum recepisſet.* Al. *reperisſet.* Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diſſ.* XXVI. §. 2. in fin., qui mavult: *praecepisſet.* — Ad ſeq. §. 1. quaedam notavit Jenſ. *Strict. ad Pand. p.* 258. *ſeq.*

§. 2.

§. 2.

An Marcellae legati dimidia portio debeatur?] Deficiens, juxta Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 4. [*Oper. Tom.* I. *p.* 200.] (1) quia de altera, res certa. *L.* 26. *in fin. L.* 30. *de cond. et dem.* Sed aliter Cujac. *ad Libb. Scaevol. Resp. in expl. h. l.* et dubito sane, an quid debeatur: quum verba *dari volo* sint fideicommissi, in quo, ut et Legato *damnationis*, jus adcrescendi olim cessabat (2).

(1) Vid. et Voet. *ad h. t. Pand.* §. 4. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 259.
(2) Add. Pothier. *Tit. de condit. et demonstr. num.* 92.

§. 4.

Et fundum per praeceptionem singulis legavit:] Per fideicommissum. Cujac. *loc. modo laud.*

An vero ea peremta esset, etc.] Facit huc *L.* 25. §. 7. *fam. ercisc.* sed illic alia res. add. Leonin. *Emend.* I. 10. *num.* 9.

§. 6.

Respondi, ejus quod ei deberetur, si hereditatem non adisset, partem a coherede petere posse.] Add. *L.* 78. §. 7. *ad SCtum Trebell. Partem*, id est, bessem. Gloss. *h.*

§. 7.

Emtor quaerit, an retractari haec venditio possit etc.] Hoc igitur non adfirmat Scaevola; sed de eo emtor quaerit, idque forte ob missionem in rem, de qua Paul. *in Sent.* IV. 1. §. 15. nec enim olim alienatio vetita. *L.* 70. §. 1. *ad SCtum Trebell.*

Respondi, propter justam ignorantiam etc.] *Facti*, et quidem ipsius testatoris: nec hodie videtur aliud statuendum

dum post *L. ult.* §. 2. *et* 3. *Cod. comm. de legat.* add. *L.* 25. §. 2. *ad SCtum Trebell.* nec recte Balduin. *in Justin. Lib.* III. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1142.] carpit Tribonianum ob responsum hoc in Pand. relictum.

Ut fundus apud emtorem remaneat;] Vid. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 7. *num.* 10. et auctores *ibi* laud. et Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14. Suspecta haec Fabro, *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 7. et *Dec.* 88. *error.* 2. ubi dissentit Bachov. (1).

(1) Add. van de Water. *Obs. Jur. Rom.* II. 5. ubi late de hoc §. egit.

LIBER

LIBER TRIGESIMUS SECUNDUS.

[LIBER TERTIUS.]

DE LEGATIS ET FIDEICOMMISSIS.

Recitationes Cujacii *ad Leges hujus Tituli* exstant in *Append. Oper. Cujacii, p.* 792. *seqq.*

L. I. (1).

(1) *Pr.* pro *vel legatus* omnes scriptos et editos habere: *vel relegatus*, notat Brencm. *h.* qui mavult: *ligatus*. Aliter D. Goth. *in not.*

§. 1.

Videlicet, si duraverit voluntas etc.] Quam putant post *L. ult. Cod. de codicill.* declarandam esse coram quinque testibus. Merend. *Controv. Jur.* XVI. 1.

Nos esse *probaturos:*] D. Goth. *in not.* „ *non esse* etc.” recte vulgo (1).

(1) Add. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 124. *et* 164. Qui sint ἀπόλιδες in seq. §. 2. vid. apud Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 20. §. 14. *not.* 44. et Conrad. *Parerg. p.* 29. Pro *item deportati* Huber. *Digress.* III. 9. *in fin.* forte legendum putat: *id est, deportati.* Sed vid. Schulting. *ad Caj. Instit.* I. 6. §. 1. *not.* 8. Apud Hal. *item deportati* absunt.

§. 4.

Vel eo, qui vice Praefecti etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. ne sine jussu Princ.* etc. [*Tom.* III. *p.* 352.]

Quia ei quoque epistola D. Severi et *Imp. nostri jus deportandi datum est*,] Proinde per se non competit etiam Magistratibus Majoribus.

§. 6.

Eorum fidei committi quem *posse*,] *Utique*, vel *quid*, legit Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 25. *num.* 5. aut pro *fidei committi* legit: *fideicommittere.* Bynkersh. *Obs.* IV. 25. *eorum fidei committi* rem *posse* (1).

Ad quos aliquid perventurum est etc.] Non, si jam pervenerit. Cujac. *Consult.* XX. v. c. donatione simplici. *L.* 37. §. 3. *h. t.* nisi demum morte confirmetur. Facit huc *L.* 96. *in fin. de Legat.* 1°.

(1) Van de Water, *Obs. Jur. Rom.* III. 8. *p.* 299. ejicit pronomen *quem.* Aliter Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 5. §. 10. *p.* 30. Malam versionem dicit Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 260.

§. 9.

Eum fideicommissum non debere:] D. Goth. *in not.* „*fideicommissum debere.* Ita legit Ant. Fab. etc." Non opus. Vid. Vinn. *ad* §. 10. *Inst. de fideic. hered. num.* 2. add. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 2. *num.* 4. (1).

(1) Vid. et de hoc §. van de Water. *Obs.* III. 8. Duirsema, *Conject.* II. 8. Kellinghusen. *Diss. de Legib. nonnullis Rom. Cap.* 20. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 59. *seqq.* Pothier. *h. t. num.* 305.

§. 10.

Admissus sit ad bonorum possessionem,] *Unde liberi patroni* etc. delata sexta parte edicti. Cujac. *Obs.* XX. 34. *p.* 495.

L. II.

L. II.

Ex *filio praeterito* etc.] *A filio* etc. Giphan. *ad L. pen. Cod. de fideic.* Aliter Hotoman. *Obs.* VIII. 1. in fin. (1).

(1) Add. Merill. *ad L. Decis. Justin. Cap.* 35. *et* 37. et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de lib. et post. hered. inst.* §. 2. *Ex* pro *a* etiam alibi. Vid. notata superius ad *L.* 10. §. 1. *quib. mod. pign. vel hyp. solv.*

L. III.

Haec ita si mortis caussa *donatura mulier* etc.] Vid. ad *L.* 1. §. 6. *h. t.*

§. 2.

Fidei committere ejus (1) *non poterit*,] D. Goth. *in not.* „Imo, poterit. etc." Sed vid. Govean. *ad L.* 1. §. 10. *ad L. Falcid.* [*Oper. p.* 236.]

(1) *Ejus* apud Hal. abest

L. IV.

A patre, vel domino relictum fideicommissum, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 11. *de Legat.* 1°.

L. V. (1).

(1) Ad *pr.* vid. Majans. *Disp.* I. Ad verba: *qui rempublicam gerunt*, vid. et Spanhem. *Diss.* IX. *de Praest. et Us. numism. Tom.* I. *p.* 676.

§. 1.

Hoc valere benignum est.] Uti multa in fideicommissis. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 3. *num.* 8. Imo et jure Civili valet. Balduin. *in Justinian. Lib.* I. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1051.]

L. VI.

§. 1.

Sic autem fideicommissum dari non poterit, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 11. *de Legat.* 1°. et Merend. *Controv. Jur.* VIII. 3.

L. VII.

Si deportati servo etc.] Post deportationem ex contractu juris gentium ei quaesito, juxta *L.* 15. *de interd. et releg.* Maynard. *Decis. Tholos.* V. 80. *num.* 2. (1). Aliter Donell, *Comm. Jur. Civ.* VI. 17. a quo recedit Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* XI. *Thes.* 2. *Lit. g. p.* 597. add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 46. *error.* 4. *num.* 6. et *Dec.* 74. *error.* 8. *et* 9. (2).

Ad fiscum pertinere,] Suo tempore: interim est in suspenso, ut *L.* 86. §. 2. *de Legat.* 1°. semper autem est utile.

(1) Et Pothier. *h. t. num.* 390.

(2) Vid. et de hujus Legis *pr.* Jos. Fern. de Retes, *ad Tit. de int. et releg.* II. 7. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1214. et *Analect. Lib.* III. *Exc.* 5. *ibid. p.* 1258. *seq.* et *p.* 1270. *seq.* et Nic. Anton. *de Jurib. exul.* II. 18. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 95. *seq.* — Ad §. 1. vid. de Retes, *d. loc. p.* 1272. et Nic. Anton, *d. loc. Cap.* 19. *p.* 97. *seq.* Pro *capere eum posse* in Pand. Flor. mendose legi: *carere eum posse*, recte observasse H. a Porta, notat Brencm. *h.* — Ad §. 2. vid. van de Water, *Obs. Jur. Rom.* I. 9. qui pro *exceptionis timore* legit: *exceptionis remotae*.

L. VIII.

Vel, si non exegerit, actione (1) *cedere*:] Facit huc *L.* 51. *de pecul.*

(1)

(1) Hal. *actionem.* Sed vid. notata superius ad *L.* 70. *pr. de Legat.* 2do.

§. 2.

De eo tempore sensisse testatorem, quod post mortem patris futurum esset.] Cum non ante ex bonis patris aliquid filia possit consequi.

L. IX.

Fideicommissum *videtur:*] Lege, fidei commissum (1).

(1) Ad seq. *L.* 10. vid. P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 33. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

L. XI.

Non solum Latina, vel Graeca, etc.] Loquitur Ulpianus, quasi praecessisset *lingua* (1).

(1) Vulg. *Latino, Graeco*, etc. Hal. supplet: *lingua.* Sed vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Et prius decedat, quam testatur,] Id est, impleat solennia.

Non valent etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, valent. *L.* 39. *de fideic. libert. L. ult. de jur. codicill.*" Non obstant (1*).

(1) De verbo *insinuare* in seq. §. 2. vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 439.

§. 3.

Accepta certa quantitate,] Non est conditio, quae per se nihil disponit, sed fideicommissum. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 2. *num.* 17. *seqq.*

Tamen cogatur fideicommissario restituere etc.] Obstat

 L. 30.

L. 30. §. 7. ad L. Falcid. Vid. Fab. *Conj.* VI. 3. et *de Errorib. Pragm. d. loc. num.* 19. (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. ad L. Falcid. num.* 46. Nihil hic pugnae esse, docet Rucker. *Interpr.* II. 5.

§. 6.

Hoc autem Legatum, cum voluerit, tractum habet, etc.] Vid. *L.* 6. §. 1. *ad SCtum Tertull.* Obstat *L.* 112. *de verb. oblig.* ubi vide.

Verum, si antequam dederit, decesserit, heres ejus praestat:] D. Goth. *in not.* „*Nihil praestat.* Hotoman, etc." Male. Vid. *L.* 41. §. *ult. h. t. L.* 46. §. 4. *de fideic. libert.*

§. 7.

Quamquam autem fideicommissum ita relictum (1) *non debeatur, si volueris,*] Explica ex *L.* 46. *pr. et* §. 3. *de fideic. libert.*

Non enim plenum arbitrium voluntas *heredi dedit:*] *Voluntatis*, ed. Rob. Steph. (2).

(1) D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 6. *p.* 259. legit: *ita relictum, si volueris, non debeatur.* Non opus. Vid. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 7. *p.* 40. add. Puttman. *Diss. ad var. Jur. Cap. Cap.* 1. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 108.

(2) Etiam Flor. — In seq. §. 8. pro *si te meruerit* Hal. habet: *si demeruerit.* Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 18. mavult: *si te emeruerit*, ope geminationis. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 3. per *ἀναδίπλωσιν*, *si de te meruerit.* Alias etiam emendationes proponit Brencm. *h.*

§. 10.

Defendetur, in id tempus fideicommissum relictum, etc.] Non ob verborum vim, sed mentem defuncti. Bal-

Balduin. *in Justin. Lib.* I. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1051.] Non sic in *L.* 75. §. 1. *ad SCtum Trebell.*

§. 11.

Non videri defecisse conditionem:] Non tamen plane exstat; sed est pro exstante. Averan. *Interpr. Jur.* II. 21. *num.* 25. *seqq.*

§. 13.

Non tamen hoc animo quasi vellet exstinguere fideicommissum,] Vid. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 99. et Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 19. Hinc limita *L.* 21. *pr. de liberat. legat.* (1).

Et pro deposito pecuniam habuisset,] Add. *L.* 5. *in fin. ut legat. vel fideic. causs. cav.* (2).

Etsi ex hac parte pecuniae rem comparaverit,] Add. *L.* 23. *de adim. Legat.*

(1) Sequitur: *hic enim exstinguitur ipsa* constantia *debiti.* De qua voce vid. D. Goth. *in not.* et Geb. *h.*

(2) Sequitur: *non potuit non accipere.* Flor. esse: *non potuit accipere,* sed Taurell. posterius *non* recte supplevisse, notat Jauch. *de Negation. Pand. p.* 76. *et* 118. add. Brencm. *h.*

§. 16.

Si servo alieno militia *relinquatur,*] Add. *L.* 22. *de Legat.* 2do. ibiq. D. Goth. (1).

(1) Add. Averan. *ibid. laud.*

§. 17.

Aestimationem esse praestandam.] Junge *L.* 40. *de Legat.* 1o. add. Jan. a Costa, *ad* §. 4. *Inst. de Legat.*

§. 18.

Non enim onerandus est heres, ut in infinitum, etc.] Interdum tamen et quae in infinitum abeunt, tolerantur. Cyriac. *Controv.* 100. *num.* 21. *seqq.*

§. 20.

Verum testatorem uni voluisse etc.] Add. *L.* 3. *in fin. de liber. legat.*

§. 21.

Ut eis *solveret*,] *Ei*, Cujac. *Obs.* XIV. 26. (1). Non probo.

Ita ut caveat, defensu (2) *iri adversus ceteros* etc.] Etsi enim iis juste non competat actio, vel injuste tamen eam movere possunt. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 35. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 725.]

(1) Et in praecedentibus, pro *quamvis unum legatum sit*, legit: *quamvis uni legatum sit.*

(2) *Defensum*, Hal. Non opus. Pari modo in *L.* 4. *de liber. leg.* et alibi. add. notata superius ad *L.* 6. *de usufr. ear. rer. quae us. cons.*

§. 22.

Interdum alterius nomen scribitur in testamento, alteri vero fideicommissi petitio, vel legati competit:] Vid. D. Goth. *in not.* add. *L.* 69. §. 2. *de Legat.* 1°. *L.* 49. §. 4. *de Legat.* 2do. Matth. *de Auctionib.* II. 6. *num.* 38. (1).

Plerumque autem intellegendum est, privati caussa hoc fecisse, licet (2) *emolumentum* etc.] Facit huc *L.* 77. §. 26. *de Legat.* 2do.

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. *ult.* et Voet. *ad eund. tit.* §. 56. Sequitur: *ut ipse publicum pro Titio praestet.* Pro *publicum* Al. legunt: *publicam.* Vid. D. Goth. *in not.* et Brencm. *h.*

(2) *Licet et emolumentum* etc. ope geminationis, legit Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 3.

§. 23.

§. 23.

Si in opere civitatis faciendo (1) *aliquid relictum sit, unumquemque heredem in solidum teneri*, etc.] Ipsum enim factum in obligatione est. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 4. [*Oper. Tom*, I. *p.* 100. *seq.*] (2).

(1) Malam esse versionem, dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 261.

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 2do. §. 6.

§. 25.

Non audietur:] Et ipse se in hanc necessitatem conjecit, agnoscenda voluntate defuncti (1).

(1) In seq. *L.* 12, *se tueri* eleganter dici pro *se sustentare, alere*, etc. notat Schroder. *Obs.* III. 10. *p.* 250. add. Gronov. *ad Justin.* II. 1. *p.* 56. ibid. laud. Explicuit hanc Legem P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente, p.* 14. *seqq.*

L. XIII.

Sejo hoc amplius decem, etc.] Vid. Cujac. *ad L.* 19. *de Legat.* 1°. et *Tract.* V. *ad African. in expl. L.* 108, §. 7. *de Legat.* 1°.

L. XIV.

Idque alii restituere rogata sit,] Non sub conditione *si nupserit*, quam repudiat *L.* 22. *de cond. et demonstr.* sed simpliciter, vel sub alia conditione. Vid. Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. d. L.* 22. et sic Zach. Huber. *in Diss. Jurid. et Philolog. Part.* II. *p.* 314. post multa alia (1).

(1) Quem sequitur etiam Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 300. Nec aliter Pothier. *Tit. de cond. et demonstr. num.* 35. Fateor tamen, hanc mihi superesse difficul-

cultatem, quod restitutio mulieri hic demum injungatur, *si nupserit*. Oportet igitur, relictum fuerit fideicommissum sub conditione *si nubat*, aut *si nupserit*, eodem plane modo, ac *d. L.* 22. Quapropter potius putem, vitium hic latere, et scripsisse Cajum: *cogenda non sit*. Huic suspicioni etiam favet constructio τοῦ *quin* cum Indicativo, quae, quamvis non sine exemplo, vid. notata superius ad *L.* 72. *de adq. vel om. hered.* rara tamen est, et minus Latina. Forte scriptum fuit *osit*, vel *ost*, linea non supra, sed paululum per literam *o* ducta, quod facile accidere potuit: indeque Librarii fecerunt, vel legerunt *est* pro *non sit*.

L. XVII.

§. 1.

Servitus quoque servo *praedium* habenti etc.] *Servo* delet Cujac. *ad L.* 5. *de servit. legat.* et pro *habenti* legit: *non habenti* (1).

(1) Pari modo Nic. a Salis, improbante Jauchio, *de Negat. Pand. p.* 220. Hal. *servo* parenthesi includit, et in margine addit: *alias deëst*. Vid. Geb. *h.*

L. XVIII.

Videndum est, mens mea haec fuerit etc.] Quod non praesumitur. *L.* 32. §. 4. *de donat. int. vir. et ux.* ubi vid. Mornac.

Quod ita demum a priore testamento velim recedi, etc.] *Recedere velim*, ed. Rob. Steph. (1).

(1) *Recedere* etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. XIX.

Negandam tibi actionem, si non caveas etc.] Vid. *L.* 71. *de cond. et demonstr.* (1).

(1)

(1) Add. P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 77. *seqq.*

L. XX.

Sed utrique in solidum,] Facit huc Ulpian. *in Fragm. Tit.* 24. §. 13.

L. XXI.

Dummodo is nutu relinquat, qui et loqui potest,] Id non opus post *L.* 10. *Cod. qui test. fac. poss.*

Nisi superveniens morbus etc.] A. Triboniano, respiciente ad *d. L.* 10. *Cod.*, haec esse, censet Balduin. *in Justinian. Lib.* I. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1049.] (1). Dissentit Bynkershoek. *Obs.* VIII. 21. (2).

(1) Add. Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 91. Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 1. *in fin. not.* 54. et *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 3. *not.* 9. Pothier. *h. t. num.* 33.

(2) Etiam Wybo, *Tribon. defens. p.* 330. *seq.* Eckhard. *Herm. Jur.* l. 6. §. 248. *in not.* et Walch. *ibid.* qui alios quoque laudat.

L. XXII.

Si quis in principio testamenti etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 37. *error.* 8. (1).

Sciens *saepe eidem legaverit,*] Et a priore voluntate volens recedere. Chesf. *Differ. Jur. Cap.* 31. *num.* 8. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 711.]

Suprema voluntas potior habetur:] Vid. *L.* 6. §. 2. *de jur. codicill.*

Nemo enim eam sibi potest legem dicere, etc.] Add. *L.* 40. §. 1. *de fideic. libert.*

Sed hoc ita locum habebit, si specialiter dixerit, prioris voluntatis sibi (2) *poenituisse,* etc.] D. Goth. *in not.* „Haec verba Triboniani esse videntur, etc." add. Fab. *de*

de Errorib. Pragm. Dec. 37. *error.* 8. *num.* 17. (3). — Hinc DD. deducunt effectum *clausulae derogatoriae*; quem tamen rejicit Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 5. *Def.* 19. Vid. de ea Fab. *Cod.* VI. 14. *Def.* 5. (4) et de revocatione testamenti cum hac clausula, Cyriac. *Controv.* 360. cujus tamen responsum scrupulo non caret.

(1) Totam hanc Legem explicuit Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 763. *seqq.*
(2) D. Goth. *in not.* „Al. *se.*" Malam versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 261. Brencm. *h.* legit: *voluntatis suae poenituisse se.* Geb. *ibid. prioris voluntatis se ibi poenituisse*, vel *ibi poenituisse se.*
(3) Et Pothier. *h. t. num.* 203. Dissentit Bynkershoek. *Quaest. Jur. priv.* III. 6.
(4) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 2. Voet. *ad Tit. Pand. de inj. rupt. irrit. fact. test.* §. 10. Bynkersh. *loc. modo laud.* et *Cap.* 7.

L. XXIII.

Decet enim tantae majestati etc.] Etiam Terent. *Adelph.* III. 4. *vs.* 45. *ut vobis decet*, et Gell. *Noct. Attic.* IX. 15. *quam aetati ejus decebat* (1).

(1) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 12. §. 9. *not.* 41. Neque adeo ratio est, quare hic etiam malam versionem suspicetur Jensius, *Strict. ad Pand. p.* 261. Pro *quibus ipse solutus* etc. Al. habent: *ipsa soluta.* Sed vid. Noodt. *Obs.* I. 4. et J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 4. *p.* 25. In praecedentibus pro *inverecundum est* Vulg. habet: *verecundum est.* Sed vid. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 56. add. Noodt. *d. loc.* et Schulting. *d. loc. not.* 40.

L. XXV.

§. 1.

Cum in verbis nulla ambiguitas est,] *In scripto*, Al. Vid. Hotom. *JCto*, *p.* 1104.

Non

Non debet admitti voluntatis quaestio.] Facit huc Quinctil. *Declam.* 315. *et* 332. Cicer. *de Invention.* II. 44. *et* 45. et *de Orator.* I. 57. Add. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 74. Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 8. (1). Aliter Cicer. *pro Caecin. Cap.* 18. In fideicommissis admittitur. *L.* 16. *Cod. de fideic.* Cujac. *in Paratitl. ad d. Tit. Cod.* Sed sic facile res redduntur incertae. Facit huc Cicer. *Orator. Partition. Cap.* 38.

(1) Et in primis Averan. *Interpr. Jur.* III. 18. *et* 19.

L. XXVII.

§. 1.

Mihi ab omni voluntate recessum videbatur.] Ob verba ampla Codicillorum (1).

(1) Sequitur: *si sine liberis decederet.* Taurell. *decederit.* De quo vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 367. et Conrad. *Parerg. p.* 540.

§. 2.

Eaque Julio Mauro etc.] D. Goth. *in not.* „*a Julio Mauro*, Hal." ed. Rob. Steph. *a J. Mauro* (1).

Jussu Procuratoris etc.] Caesaris scil. Hinc colligunt, Publicanum, qui hosti victori id jubenti solvit, liberari. Matth. *de Auctionib.* II. 6. *num.* 14. (2).

Et ideo heres Severi haec (3) *praestare debet.*] Facit huc *L.* 12. *de alim. et cibar. legat.*

(1) Etiam Vulg. *a* inserit. Vid. Brencm. *h.* Etiam in praecedentibus pro *Julianus Severus* Vulg. habet: *Julius.* Vid Brencm. *ibid.* qui tamen notat, *Julianum Severum* occurrere apud Gruter. *Inscript. p.* 490. *num.* 5.

(2) Sequitur: *postea heres scriptus obtinuerat fiscum.* Pari modo dicitur *tertium obtinuerit* in *L.* 16. *qui po-*

potior. in pign. ad quam vid. notata. Hal. et Vulg. *adversus fiscum.* Vid. Brencm. *h.*

(3) Vulg. *hoc.* Hal. *heredem Severi haec praestare debere.*

L. XXIX. (1).

(1) Ad hujus Legis *pr.* vid. Gundling. *Exercit. Academ. Exerc.* I. *p.* 204. add. E. G. Lagemans, *Diss. de A. Cascellio JCto, p.* 55. *seqq.* Lugd. Batav. 1823.

§. 1.

Servius, Ofilius, minimam: etc.] Facit huc *L.* 6. *Cod. de sec. nupt.* (1).

(1) Add. de hoc §. Majansf. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 224. et *Tom.* II. *p.* 114.

§. 2.

Ego contra puto, etc.] Aliud *L.* 76. §. 1. *de Legat.* 2do.

§. 3.

Sed hoc amplius ait, debere te, priusquam judicium accipiatur, *denunciare* etc.] D. Goth. *in not.* „Evictionem denunciare ante litem conteſtatam debet, qui titulum lucrativum habet (1): etc." Potest etiam praeſtatio hic dici alia, ac in emtione venditione, cum hic ſit dandum. Alii tamen haec accipiunt de tempore ſententiae, ut *L.* 46. §. 3. *de adm. et peric. tut. L.* 1. *Cod. si adv. rem jud.* add. Wisſenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de eviction.* §. 20. et Noodt. *ad eund. tit.* vs. *Porro ait formula* etc. (2). Huber. *in Prael. ad eund. tit. num.* 13. accipit de lite contestata; ſed vult ex aequitate tamen dari laxamentum.

(1) Sic etiam Pothier. *Tit. de option. legat. num.* 20. aliique.

(2) Et Schulting. *Thes. Controv. Dec.* 88. §. 5. Varias

tias etiam aliorum de hoc loco Interpretum sententias recenset Gluck. *ad Tit. de evictiòn.* §. 1124. *p.* 392. *seqq.* — Ad seq. §. 4. vid. Mascov. *de Sect. Sabin. et Procul. Cap.* 9. §. 26. et P. H. Saaymans Vader, *Diss. de Q. Aelio Tuberone JCto*, *p.* 64. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

L. XXX. (1).

(1) Hal. et Vulg. hanc Legem, omissa prorsus inscriptione, priori jungunt. Vid. Brencm. *h.* Quae sint *pocula oleaginea* explicat Land. *Exercitation.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1421.

§. 1.

Respondi, heredem teneri (1) *sinere frui.*] Vid. Matth. *de Auctionib.* II. 6. *num.* 39.

Hoc amplius heredem etc.] D. Goth. *in not.* „Imo Legatarium. *L.* 7. §. 2. *L.* 27. §. 3. *de usufr.*" Alio spectant.

(1) Suspectam, nec ullius auctoritatis Latinitatem verbi *teneri*, dicit Wyttenbach. *Bibl. Critic. Vol.* III. *Part.* III. *p.* 96. Ad seq. §. 6. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 183. *seq.* et Hartman. *Diss. ad Nonnulla Jur. Civ. et Holl. Capita*, *Cap.* 7. Lugd. Batav. 1768. Pro *et si potuisses emere, non emeres*, scribi debuisse: *neque emeres*, notat Jens. *Strict. ad Pand. p.* 261. malam dicens versionem. Sed vid. notata superius ad *L.* 26. §. 2. *ex quib. causs. maj.* Editi et scripti: *et si, cum potuisses emere, non emeris.* Vid. Brencm. *h.*

L. XXXI.

Quod solum *earum aedium erit.*] D. Goth. *in not.* „Al. *quod supra solum.*" Etiam ed. Rob. Steph. (1).

(1) Et praefert Brencm. *h.* Sed Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXIV. §. 4. pro *quod* legit: *quoad.*

Sequitur: *Cum dominus aedium binarum* aliquid *conclave*, etc. pro *aliquod:* mala rursus versio secundum Jens. *Strict. ad Pand. p.* 262. Hal. *cum dominus binarium aliquod conclave*. Vid. Geb. *h.* — In seq. *L.* 33. §. . pro *quidquid ad eum*, Scip. Gentil. *de donat. int. vir. et uxor.* III. 28. *Oper. Tom.* IV. *p.* 407. legit: *quidquid ad eam.* Sed vid. D. Goth. *in not.*

L. XXXIV.

§. 1.

Respondit, ex his electionem habere, quae testamenti tempore etc.] D. Goth. *in not.* „Imo eligit ex futuris. *L. ult. de opt. leg. L.* 14. §. 1. *de alim. leg.*" Aliae hic circumstantiae (1).

(1) Ad verba seq. §. 2. *cum erit annis sedecim* vid. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* XI. §. 28. *not.* 83. Quaedam ad *h.* §. notavit quoque Jens. *Strict. ad Pand. p.* 262. *seq.*

L. XXXV.

Patronus liberto statim tribum emi petierat.] Proprium hominis liberi. Quinctil. *Inst. Orat.* VII. 3. [ed. Burman. *p.* 621.] et *Declam.* 311. [*p.* 614.] Tertullian. *de Resurrect. carn. Cap.* 57. De Tribu Libertinorum vid. Liv. XLV. 15. Manut. *de Civit. Rom. p.* 18. *seq.* Distributi Libertini in XXXV. tribus. Liv. *Epitom. Lib.* LXXXIV. add. Covarruv. *Var. Resol.* IV. 1. Late Averan. *Interpr. Jur.* II. 19. qui putat hoc spectare jus publici frumenti, vel annonae (1).

(1) Quid sit *tribum emere* explicat quoque Raevard. *de Auctor. Prudent. Cap.* 7. *p.* 995. *seqq.* add. Burman. *ad Sueton. in August. Cap* 42. *Tom.* I. *p.* 815. Sequitur: *si ei ea tribus secundum voluntatem patroni* sui tunc *comparata esset.* Bilderdyk. *Obs.* II. 33.

le-

legit: *patroni statim comparata esset.* Sed, quid aliud *tunc* hic significare potest, nisi *statim*?

§. 1.

Respondit, et hoc deberi.] Vid. Cujac. *Consult.* XLV. (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. de cond. et dem. num* 233. Ad verba praecedentia: *sub cura Villici Primi*, vid. Bynkersh. *Obs.* VI. 9.

§. 2.

Qui est in regione Niphana,] Lege hic, et in seqq. *Aliphana. Alipha*, aut *Aliphae*, vel *Allifa*, est locus *Atellae* vicinus. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 31. *p.* 188.

§. 3.

Amantissimisque. Scitis balineum (1) etc.] *Amantissimis, quod scitis* etc. ed. Rob. Steph. (2).

Praebeatur gratis:] De hoc more Raevard. *Conjectan.* II. 8.

(1) Conf. notata superius ad *L.* 12. *pr. quib. mod. ususfr.* etc.

(2) Et Vulg. Hal. *amantissimis, quos scitis* etc. Vid. Brencm. *h.* qui Vulgatam probat: nec aliter Bilderdyk. *Obs.* II. 34. — Ad seq. *L.* 36. vid. Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 204. *seq.* *Claudium*, in inscriptione Legis, esse *Claudium Tryphoninum*, notat quoque Zepernick. *de Judic. Centumv.* adj. Siccam. *de Judic. Centumv. p.* 238. *in not.* Hal. hac integra inscriptione inserta Legem antecedenti continuo tenore jungit. Vid. Geb. *h.*

L. XXXVII.

§. 1.

Respondit secundum ea, quae proponuntur, frustra

Maevium conveniri, etc.] Vid. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 4. *Lit. f. p.* 794. (1).

(1) Praecedit: *secundum voluntatem testatoris restituturum.* Hal. et Al. *se restituturum.* Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 4. qui, ope geminationis, mavult: *se secundum voluntatem* etc. De nomine *Glaucetyche* vid. Brencm. *h.*

§. 3.

Respondit, etc. *quasi debitorem conveniri posse:*] Vid. Cujac. *Consult.* XX. (1).

Maxime, *post Constitutionem D. Pii*, etc.] Vid. *L.* 73. *de Legat.* 1°.

(1) Praecedit: *et Lucrionem*, *servum meum* etc. Saepe in antiquis Marmoribus hoc nomen occurrere, notat Burman. *ad Petron. Satyr. Cap.* 60. *p.* 305.

§. 4.

Stipularentur in omnem casum, *quo solvi posset matrimonium*,] Ergo et divortii: quo facto mulier viva fieret indotata, si hi essent donatarii: sed sunt mandatarii. Vid. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 7. *Thes.* 8. *Lit. d. p.* 363. add. sequentia.

Et ea contentus erit, etc.] *Esset*, ed. Rob. Steph.

Ut contentus esset partis dimidiae *dotis:*] *Parte dimidia*, Rob. Steph. (1). *Contentus* cum Genitivo, Voss. *de Art. Grammatic.* VII. 11. (2).

(1) Etiam Al. Vid. Brencm. *h.* Malam versionem somniat Jens. *Strict. ad Pand. p.* 264.

(2) Add. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* I. 9. *num.* 2. *p.* 57. add. de hoc §. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 205. *seq.*

§. 5.

Cum hanc solam, *nec aliam ullam probationem habeat?*]

beat?] Et saepe confessiones tales falluntur. Mornac. *ad L.* 27. *de probation.* (1).

Credenda est scriptura.] Quantum ad heredes, non quantum ad creditores. Mornac. *ad L.* 13. *Cod. de non num. pec.* add. *L.* 6. et *Auth. seq. Cod. de probation.* Quid, si mutavit hanc voluntatem defunctus? Vid. Fab. *Cod.* VI. 5. *Def.* 17.

(1) In praecedentibus μύρια πεντακισχίλια male versum esse *quinquies mille* pro *quindecies mille*, sive potius *quindecim millia*, notat Jens. *Strict. ad Pand.* p. 264. *Quindecim millia* vertit quoque Hal. Apud Alciat. *Dispunct.* IV. 12. ubi paulo aliam versionem Latinam dedit, μύρια abest: etiam apud Steph. et H. a Porta. Vid. Brencm. *h.*

§. 6.

Cum negotiis suis opera Callimachi etc.] *Cum in negotiis* etc. ed. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* *In* saepe omissum ob praecedentem literam *m.* Vid. notata superius ad *L.* 2. §. 19. *de orig. Jur. not.* 1.

L. XXXVIII.

Pignoris hypothecaeve nomine transtulit.] An hoc casu decreto Judicis opus? Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 36. Mev. *ad Jus Lubec. Part.* II. *Tit.* I. *Art.* 7. *num.* 7.

Respondit, secundum ea, quae proponerentur, recte contractum.] Caussa enim alienandi est ab ipso defuncto. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 8. *num.* 9. Mev. *loc. laud. num.* 6.

§. 1.

Respondit, non contineri.] Scil. quod hoc possint (1).

Forte in praecedentibus quaedam excidere; ceteroquin valde essent haec abrupta. Sed vid. Zoes. ad Tit. Pand. ad SCtum Trebell. num. 83.

(1) Non contineri, scil. ancillam Arescusam inter hos, qui sunt de nomine testatoris. Pothier. h. t. num. 448.

§. 2.

Sed ad vernas meos, quos hoc testamento nominavi, etc.] Per haec priora restringuntur. Sand. de Prohib. rer. alien. III. 6. num. 13. et Decis. IV. 5. Def. 5. et 20. Vid. et Merend. Controv. Jur. IX. 21. num. 27. seq. (1).

Virilem partem pertinere.] Fuerat enim gravata quidem filia; sed non fideicommissarii inter se, ad quos semel pervenisse, satis erat. Sand. loc. laud. Cap. 2. num. 4. (2). Potius dic, in fideicommissis jus adcrescendi non obtinuisse. Vid. ad Ulp. Fragm. Tit. 24. [§. 13. not. 34.] Fab. de Erronib. Pragm. Dec. 49. error. 6. num. 3. (3).

(1) De conditione ne de nomine exeat quaedam notavit G. Forner. Select. III. 13. in Thes. Otton. Tom. II. p. 99. et Trotz. Memor. Propag. I. 3. §. 4. p. 163.

(2) Aliter Cujac. Obs. XV. 4. quem sequitur D. Goth. in not. etiam Merend. loc. laud. et Voet. ad Tit. Pand. ad SCtum Trebell. num. 71.

(3) Etiam Pothier. h. t. num. 419. qui carpit Tribonianum, quod hunc locum, aliaque similia Pandectis inseruerit.

§. 3.

Fundum Titianum ad fiscum pertinere:] Hic nihil dicitur relictum familiae: et potest filius ultima voluntate alienare. Bach. Adv. Fab. Dec. 87. error. 10. num. 3.

Ita enim fiet, ut fundus Titianus etc.] Verba enuncia-

ti-

tiva, haec non disponunt, nec jus dant. Sand. *de Prohib. rer. alien.* III. 3. *num.* 7. et auctores ibi laud. add. Merend. *Controv. Jur.* IX. 21. *num.* 21. *seqq.* Secus in formula *quia volo.* Sand. *ibid. num.* 8. add. Idem, *Decis.* IV. 6. *Def.* 5.

Testamenti autem factionem et in eo fundo in extraneos etiam heredes habiturum.] D. Goth. *in not.* „ Imo non est habiturus. Nam ratio prohibitae alienationis etc." Illa non disponit.

§. 4.

Testamento suo cavit, ne alio modo reliquias ejus et praedium suburbanum, etc.] Idem *L.* 93. *pr. h. t.*

An vero ad Juliam domnam,] Scribe; *Domnam.* Nomen uxoris Imp. Severi. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 73. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1184.] Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 25. *p.* 141. add. Salmas. *ad Spartian. in Sever. Cap.* 20. Spon. *Miscell. p.* 191. *seq.* (1). Lapsus hic Merillius, *Obs.* I. 36.

Respondi, cum hoc nudum praeceptum est, etc.] Add. *L.* 114. §. 14. *de Legat.* 1°. Hoc non accipit vires majores ex affectione sine designatione personae. Sand. *de Prohib. rer. alien.* III. 1. *num.* 11.

(1) Vid. et Otton. *in Papinian. Cap.* 8. §. 1. *p.* 184. et *in Praef. Tom.* 1. *Thes. Jur. p.* 36. *seq.* qui etiam alios laudat. add. Pothier. *h. t. num.* 438.

§. 5.

Quod si adversus ea quid factum erit, tunc eas portiones etc.] Similis casus §. 8. *h. l.* Conf. Sand. *de Prohib. rer. alien.* III. 1. *num.* 10. et *Cap.* 2. *num.* 3.

Respondit, secundum ea quae proponerentur, ad Gajum Sejum pervinere.] In his jam deficit conditio fideicommissi reipublicae Tusculanorum relicti: cum semel

venditae sint conjunctis, et semel defecta conditio non resumatur. *L.* 101. §. *ult. de cond. et dem.* Sand. *d. loc.* III. 3. *num.* 28. ubi notat Fabrum, qui in praecedentibus pro *quae venierunt* legit: *quae non venierunt* (1).

(1) Add. de hoc §. Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 297. *seq.*

§. 6.

Cum id collegium postea dissolutum sit,] Non obstat *L.* 16. *de us. et usufr. leg.* a D. Goth. cit. nam illic civitas non est dissoluta. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 6. (1).

(1) In praecedentibus pro *duo millia solidorum* Averan. *Interpr. Jur.* I. 24. §. 9. *seq.* Scaevolam scripsisse putat: *duo millia HS.*

§. 7.

Respondit, nihil de fideicommisso proponi.] Quia non fideicommissi, sed cautionis vinculo heredes teneri voluit testator. Hilliger. *in Donell. Enucleat.* VIII. 3. *B.* Egit de hoc §. etiam Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 47. *error.* 10. *num.* 5. Langebek. *Annotat. Cap.* 16. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 557.] paucis. Merend. *Controv. Jur.* VII. 44. *num.* 10.

L. XXXIX.

Pamphilo liberto hoc amplius, etc.] Interpolatam hanc Legem esse a Triboniano, putat Fab. *Conj.* XIV. 3. et *de Errorib. Pragm. Dec.* 65. *error.* 9.

Quia in simili specie et Imp. noster D. Marcus hoc constituit.] Vid. *L.* 67. §. *ult. de Legat.* 2do.

§. 1.

§. 1.

Non habentem liberos, nec cognatos,] In his cardinem rei ponit Bynkersh. *Obs.* II. 2. quod non video.

Et responso ejus tali μάλιστα, *id est, maxime* (1), *inserto:*] Ad instituendum heredem non foret hoc satis, Cujac. *Consult.* XXXVI. Nec admittimus distinctionem aliorum apud Cyriac. *Controv.* 549. *num.* 64. *seqq.*

(1) *Id est, maxime,* absunt Flor. — In seq. §. 2. pro *an viginti praestari non deberent?* Al. *praestari deberent.* Sed vid. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 99. *et* 148.

L. XL.

A patruo ut legitimo herede petierat,] Uti opinabatur perperam (1).

Respondit, posse petere.] Non videtur pugnare cum *L.* 77. §. 29. *de Legat.* 2do. ut putat Otto, *in Papinian. Cap.* XI. §. 6. *p.* 329.

Respondit, in solidum praestari.] Aliud in *L. pen. de Jur. codicill.* Merill. *Var. ex Cujac.* III. 14.

(1) Add. Pothier. *Tit. de cond. et dem. num. ult.*

§. 1.

Ut quadrantem, quem in his hortis haberet Seja, redderet:] D. Goth. *in not.* „*haberet, Sejae redderet.* Ant. Fab. etc." Sic ed. Rob. Steph. (1) etiam Leonin. *Emend.* VII. 21. qui pro *quadrantem* male reponit: *dodrantem.*

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* et Pothier. *h. t. num.* 30.

L. XLI. (1).

(1) Uxores *dominas* appellatas etiam ex hoc loco probat

 Me-

Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 25. add. notata superius ad *L.* 57. *de donat. int. vir. et uxor.* et Spanhem. *de Us. et praestant. Numism. Diss.* XII. *Tom.* II. *p.* 487. — Ad §. 1. vid. Jo. Wunderlich. *de Us. inscription. Obs.* II. §. 8. *p.* 49. *seq.*

§. 2.

Ut regionem *Umbriae*, etc.] Non proprie *regionem*, sed agrum ita a domino cognominatum, intelligit Jac. Gothofred. *ad L.* 5. *Cod. Theod. de pact. et transact.* [*Tom.* I. *p.* 150.] (1).

Respondit, ex codicillis ad patrem eos naturalem pietatis intuitu *pertinere.*] Add. *L.* 46. *de usufr.* ibiq. Ant. Fab. *in Rational.* (2).

(1) Brencm. *h.* legit: *ut regiones Umbriae, Tusciae, Piceno cohaerentes, uxori* etc. Si manumitterentur servi, eorum contubernales non simul fuisse liberatas, ex hoc etiam loco probat Burman. *ad Petron. Satyr. Cap.* 57. *p.* 284.

(2) Add. P. J. de Fremery, *Diss. de Ration. Vett. JCior. Cap.* 4. §. 3. *p.* 103. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 179. — De *fundo Gargiliano*, in seq. §. 3., quaedam notat Pancirol. *Thes. var. Lect.* II. 74. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1185. *seq.*

§. 4.

Dominulo meo] Sic locutum esse libertum ad Patroni filium, putat Merill. *Obs.* I. 36. (1). *Domnula*, blandimentum erga filiolam, Salvian. *Epist.* 4. *p.* 175. [ed. Brem. 1688.]

(1) Aliter Otto, *in Papinian. Cap.* 7. §. 7. *p.* 169. add. de hoc §. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 27. §. 4. — Ad seq. §. 6. vid. Amaya, *Obs.* I. 16. et Pancirol. *loc. modo laud. Cap.* 75.

§. 8.

§. 8.

Ejus *heres, vel legatarius* etc.] *Ejus* abest ab ed. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam apud Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 15. *p.* 90. legit: *Sejus.* Pari modo Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 4. in fin. Pothier. *h. t. num.* 145. *ejus* explicat: scil. testatoris.

§. 9.

Agri plagam,] Vid. Non. Marcell. *Cap.* 4. *num.* 361. *Duplae evictione expromissa*] Mira locutio.

§. 10.

Respondit, ea quae postea adgnata essent, verbis fideicommissi non contineri.] Obstat *L.* 58. §. 4. *ad SCtum Trebell.* ubi vide (1).

(1) Add. Amaya, *Obs.* III. 1. §. 1. *num.* 22. *p.* 270. Praecedit: *an remaneant* ad *heredes ejus?* Pro *apud.* Vid. D. Goth. *in not.* et Geb. *h.* add. notata superius ad *L.* XI. *de offic. Procons. Apud* habet Hal. et Taurell. in margine.

§. 12.

Respondit, si vivo Sejo Appia decessisset, non esse liberatum a fideicommisso etc.] Vid. Fab. *Cod.* VI. 22. *Def.* 13. (1).

(1) Ad seq. §. 13. vid. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 208. *seq.*

§. 14.

A qua Seja satis exigi veto,] Id demum a Marco et Commodo inductum, ut fieri possit. Vid. *L.* 7. *Cod. ut in poss. legator.* etc.

Respondit, nihil proponi, cur non possit.] Non enim exactio cautionis hic juvat, per *L.* 15. *pr. ut legat. vel fideic. serv. causs. cav.* add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 6. *num.* 14. *seqq.*

L. XLIII.

Celsus Libro XV. Digestorum.] Junge *L.* 75. *pro socio* (1).

(1) Ad primam hujus Legis partem vid. P. H. Saaymans Vader, *Diss. de Q. Aelio Tuberone JCto*, *p.* 70. *seqq.* In seqq. verbis pro *constitui oportet?* *ait*, etc. Rucker. *Obs. Cap.* 4. §. 5. *num.* 3. ope geminationis, legit: *oportet, et ait* etc. Hal. *oporteat? et ait.* Vid. Geb. *h.*

L. XLIV.

Et ideo pecuniae etc.] Add. *L.* 79. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Et Averan. *Interpr. Jur.* II. 28. *num.* 11.

L. XLV.

Dum id mulieris usibus proprie attributum esset.] Junge *L.* 47. *h. t.*

L. XLVI.

Alias plenius efficiat:] D. Goth. *in not.* „Al. *efficit.*" etiam ed. Rob. Steph. (1).

(1) Hal. quoque, et Vulg. Vid. Brenem. *h.* Sequitur, *Minuitur, detracta conjunctione.* Hal. *detracta conjunctione* QUE. Probat hoc Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 5. qui illud *que* repetit ex seq. voce *quia.* Pari modo Geb. *h.* add. Joach. Joh. Schwartz. *Spec. Obs. ad varia JCtor. Vett. Fragm. Cap.* 3. §. 5. Lugd. Batav. 1759.

L. XLVII.

L. XLVII.

Si quid earum rerum etc.] Junge *L.* 45. *h. t.*

§. 1.

Et responsum est, in emto paratum inesse, etc.] Hoc sensu, quod, quae emta sunt, quoque parata sunt. Gloss. *h.* (1). Sic non obstat *L.* 49. §. 3. *h. t.*

Veluti si quis, quae prioris uxoris caussa emisset, posteriori uxori tradidisset, etc.] Hinc dicunt, uxori concessa tantum primae concedi. Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* II. *Const.* 33. *Def.* 21. Someren. *de Jur. Novercar. Cap.* 9. *num.* 6. *p.* 154.

Ejus caussa parata sunt, et si ei adsignata non sunt, etc.] *Ejus caussa parasse videtur. Quae enim posterioris uxoris caussa parata sunt, et si ei* etc. Ita Vulg. et Rob. Steph. In Flor. haec desiderantur, quod et notat Cujac. *Obs.* XII. 8. ubi addit, quaedam MSS. habere: *quae enim prioris uxoris* etc. (2).

Cum compararentur.] Junge *L.* 49. *h. t.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 471.
(2) Hoc Cujacius praefert. Sed vid. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 14. §. 7. *in not. p.* 377. *seq.*

L. XLIX.

Item legato continentur etc.] Junge *L.* 47. *h. t.*

Puta Lecticarii, qui solam matremfamilias portabant,] D. Goth. *in not.* „Lecticis et Sellis honestiores feminae vehebantur, etc." Add. Juven. *Sat.* IV. *vs.* 21. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* I. 42. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 990.] Spon. *Miscell. p.* 226. (1).

Vel burdones,] Muli ex equo et asina. Averan. *Interpr. Jur.* I. 30. *num.* 4. (2).

Puellae fortassis, quas sibi comatas mulieres exornant.]

Add.

Add. *L.* 65. §. 3. *h. t.* D. Goth. *in not.* „ *queis sibi comas mulieres* etc. Cujac." Verisimilis haec emendatio Cujacii (3). Juvenali, *Sat.* VI. *vs.* 477. *cosmetae:* nisi illic magis intelligas viros cum Salmasio. *Structorum* etiam meminit Tertullian. *de Cultu femin.* II. 7. ubi Rigalt. Non recte Raevard. *Conjectan.* II. 18. In *Syllog. Epist. Clar.* Burman. *Tom.* II. *p.* 367. *forte acus, queis sibi comas.* Bynkersh. *Obs.* V. 19. (4) *quas, sibi comites, mulieres exornant.*

(1) Late de his Averan. *Interpr. Jur. d. Cap.* 30. *Ad lecticam homines* eos eleganter vocare Catullum, *Epigr.* 12. notat Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *Lecticarius.*

(2) Add. Pothier. *h t. num.* 468. et Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* XI. §. 3. *p.* 235. qui *vel* hic accipit pro *etiam.* Dubito, an non verba: *item jumenta*, suo loco mota sint, et legendum: *qui solam matremfam. portabant, vel lectica, vel sella: item jumenta, vel burdones* etc.

(3) Quam etiam laudat Pothier. *loc. modo cit.* et probat Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 14. §. 7. *in not. p.* 379.

(4) Ubi plures etiam alias Lectiones retulit. add. Idem, *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. Florentinam lectionem, praeter Raevardum, *loc. laud.*, etiam retinet Otto, *in Jurispr. Symbolic. Exerc.* II. *Cap.* 4. *p.* 155. et Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 12. *p.* 416. *seqq.* Neque eam improbat Putean. *ad Petron. Satyr. Cap.* 27. *p.* 94. ed. Burm. J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 9. §. 10. *p.* 78. *seq.* simpliciter legit: *puellae fortassis, quae mulieres exornant*, reliqua spuria putans.

§. 3.

Emta vero ea sola, etc.] Non obstat *L.* 47. §. 1. *h. t.* ubi vide (1).

(1) In seq. §. 4. pro *sane enim, nisi dignitate*, etc. Vulg. male habere: *sane enim dignitate* etc. notat Jauch.

Jauch. *de Negation. Pand. p.* 56. *seq.* Sed Brencm. *h.* ait, Vulg. inserere *in* ante *dignitate.*

§. 7.

Vel destinata.] Vid. §. 3. *in fin. h. l.* (1).

(1) Praecedit: *quae ejus gratia parata sunt.* Verbum *parare* hac in re proprium esse, notat. Burman. *ad Quinctil. Inst. Orat. Lib.* VI. *Prooem. p.* 499.

L. L.

Nam et si pubes fuit, multo magis dicemus, de patrefamilias eam sensisse:] Non hic casus omissus supplendus; sed ex mente testatoris verbum aliquod accipitur sensu nonnihil improprio. Mantic. *de Conj. ult. volunt.* III. 19. *num.* 17. (1).

(1) In praecedentibus pro *sed eo, quo et pubes* etc. Hoffman. Melet. ad Pand. *Diss.* XXVI. §. 5. in fin. ope geminationis, legit: *sed de eo,* etc. Hal. et Vulg. inserunt *de.* Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Nam si jam puberi, etc.] Facit huc *L.* 101. §. 2. *de cond. et dem.*

§. 2.

Quo curae et tutelae *liberetur.*] *Cura et tutela,* ed. Rob. Steph. et Vulg. (1).

(1) Etiam Hal. nisi quod pro *liberetur* habeat: *liberentur.* Malam versionem dicit *Jens. Strict. ad Pand. p.* 264. Sed vid. notata superius ad *L.* 29. §. 1. *de Aedil. Edict.* add. Roald. *ad Appulej. Metam. Lib.* V. *p.* 322. ed. Oudendorp. — In seq. §. 5. pro *de aetate eum sensisse,* Rucker. *Obs. Cap.* 4. §. 4. *num.* 1. ope geminationis, legit: *de ea aetate* etc. Hal. *ea* exprimit. Vid. D. Goth. *in not.*

L. LII.

L. LII.

Sive in charta,] Quae vilissimi pretii. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 39. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1313.] De re chartaria late Salmas. *ad Vopisc. in Firmo, Cap.* 3. *p.* 696. *seqq.* (1).

Sed et si in philyra, aut in tilia, etc.] Add. Paul. *in Sent.* III. 4. §. 87. (2). Vid. Salmas. *de Mod. usur. Cap.* 10. *p.* 409. *seqq.* et *de Subscr. et sign. test. Cap.* 10. *et* 26. Voss. *ad Catull. p.* 51. *Codices* quoque dicuntur pro libris. Salmas. *ad Vopisc. loc. modo laud. p.* 699.

Vel etiam eboreis,] Vid. Salmas. *ad Vopisc. in Tacito, Cap.* 8. (3).

Vel in ceratis codicillis,] De quibus Quinctil. *Inst. Orat.* X. 3. [*p.* 938. ed. Burm.] (4).

Deberi et membranas]. *Membranaceos*, scil. codices. Salmas. *de Mod. usur. Cap.* 10. *p.* 408.

(1) Add. Hugon. *de Prim. scrib. origin. Cap.* 10. *seq.*
(2) Ubi vid. Schulting. add. Idem, *in Prolegom. Enarr. Part. primae Pand.* §. 4. et Pothier. *h. t. num.* 493. Quaedam quoque habet Land. *Exercitat.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1422. Sequitur: *aut in quo alio corio.* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 6. pro *corio* legit *cortice.* Sed non opus. Vid. Puttman. *Melet. Jur. Civ. Cap.* 7. §. 3. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 181. *seq.* add. Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.
(4) Add. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 20. §. 9. *not.* 27.

§. 1.

Ut puta cum haberet Homerum totum in uno volumine, etc.] Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 15. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1332. *seq.*] (1).

(1) Add. *Opusc. de Latin. Vett. JCtor.* Dukeri, *p.* 93. *seqq.*

seqq. et Trotz. *ad Hugon. de Prim. scrib. orig.* *Cap.* 35. *p.* 594.

§. 2.

Si Homeri corpus sit legatum,] D. Goth. *in not.* „Eodem modo Latine diceremus *corpus Juris Civilis.* etc." Ita σωμάτιον, Euseb. *de Vit. Constantin.* IV. 36. et Theodorit. *Histor. Eccles.* I. 16. et Senec. *de Tranquillit. anim. Cap.* 9. *Corpora conquirere auctorum.* Σῶμα, Cicer. *ad Attic.* II. 1. add. Fabrot. *ad Cujac. Paratitl. Cod. princ. Corpora*, Cicer. *ad Q. Fratrem.* II. 13. (1).

Quantaecunque partes hodie *inveniantur*,] *Parshodiae*, Cod. Flor. MS. Unde legendum: *rhapsodiae*, cum Augustin. *Emend.* IV. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1530.] et Scip. Gentil. *loc. modo laud.* (2). De *rhapsodiis* vid. et Perizon. *ad Aelian. Var. Histor.* XIII. 38. (3).

(1) Add Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *corpus*, *num.* 5.

(2) Dissentit Taurellius, secundum quem Flor. erat *pars hodie*; sed dein non adeo vetuste ex *P* facta *R*, et addita *a*, ut sit: *Rarshodiae.* Vid. Brencm. *h.* qui Augustino adsentitur.

(3) Et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor.* *p.* 107. *seq.* — Ad seq. §. 3. vid. J. L. E. Puttmann. *Diss. de Jure Bibliothecarum.* Lips. 1783. — De *charta pura*, in seq. §. 4., vid. Trotz. *ad Hugon. de Prim. scrib. orig. Cap.* XI. *in fin. p.* 102.

§. 3.

Proinde et nondum conglutinati, vel emendati, *continebuntur:*] Dissentit fere Brencman. *Histor. Pand.* II. 6. *pr. p.* 161.

§. 6.

Chartis legatis, etc.] Quid ſit, et notet *charta*, Salmaſ. *de Mod. uſur. Cap.* 10. *p.* 401. *ſeq.* (1).

(1) Add. Hugon. *de Prim. ſcrib. orig. Cap.* 9.

§. 7.

Nam et locum ſignificari bibliothecam, eo aliàs armarium, etc.] *Nam et locum ſignificare bibliothecam, ſicuti dicimus, in bibliotheca eſt, et alias armarium* etc. ed. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. et H. a Porta, eamque lectionem ſequitur quoque Pothier. *h. t. num.* 495. Hal. *nam et locum ſignificare bibliothecam, et alias armarium, alias libros. Quod igitur* etc. Vid. Brencm. *h.* qui legit: *nam et locum ſignificari bibliotheca, et armarium, ſicuti dicimus* etc. putans, τὸ *alias* male hic repetitum ex ſequenti verſu. Sequitur: *vel adfixa.* Flor. *advixa:* de quo vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 6. in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 166.

§. 9.

Ut lectum legatum contineat etc.] *Lectum*, neutro genere. Vid. Briſſon. *de Verb. Signif.* in voc. [ibiq. Heinecc.]

L. LIV.

Si pure tibi legavero etc.] Vid. Cujac. *Tract.* V. *ad African. in expl. L.* 108. §. 7. *de Legat.* 1°. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 230. Sequitur: *hoc amplius Sejus viscerationem: quina* etc. Hal. *Sejus: hujuscemodi enim ratione quina* etc. Sed vid. Auguſtin. *Emend.* IV. 1. in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1529. et Panciról. *Theſ. Var. Lection.* II. 76. in *Juriſpr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1186. quem citat quoque Bynk. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. add.

add. Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* XI. §. 7. *p.* 394. et Trotz. *Memor. Propag.* I. 9. §. 3. *p.* 605. *seq.*

L. LV.

Nec adjecit, si non *comburendi gratia* etc.] *Non* recte abest ab ed. Rob. Steph. (1).

(1) Add. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 57. *et* 148. et Pothier. *h. t. num.* 485. Retinet Leonin. *Emend.* III. 12. *num.* 13. In praecedentibus pro *sed sic separatur*, van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 22. *p.* 112. ope geminationis, legit: *sed et sic* etc. et pro *aliquid*, utroque loco, Brencm. *h.* mavult: *aliud quid:* quod tamen non opus. Vid. D. J. van Lennep. *Exercit. Jur. Exerc.* V. *in not. p.* 50. *seq.* add. notata superius ad *L.* 2. *quod cujusq. univ. nomine* etc. et ad *L.* 20. *de servitutib.* Explicuit hujus Legis *pr.* Majansf. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 217. *seq.* — Sequitur in §. 1. *Ofilius quoque Libro* V. *Juris Partiti*, id est, in partes divisi, ordine digesti. Bynkersh. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. add. Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 4. §. 46. *not. b.*

§. 2.

Arbores nondum concisas, nisi quae etc.] *Nondum concisas, concisas, nisi quae* etc. legit Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* XI. §. 10. *p.* 140. (1).

(1) Aliter Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 10. §. 2. *p.* 410. Sequitur: *dejectae autem arbores* etc. *Dejicere* arborem proprie esse *exscindere*, vel *evellere*, notat Burman. *ad Val. Flacc. Lib.* VIII. *vs.* 289. *p.* 669. *seq.* hunc quoque locum allegans.

§. 3.

Vel ad aliam rem coquendam] Add. §. 7. *h. l.* (1).

(1) Praecedit: *five diaetarum hypocauftarum.* Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 37. in Thef. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1311. Jo. Wunderlich. *de Uf. Infcription. Obf.* II. §. 7. *p.* 45. Wouweren. *ad Petron. Satyr. Cap.* 115 *p.* 531. ed. Burm. Brencm. *h.* mavult: *diaetarum hypocaufta.*

§. 4.

Atque radices *continebuntur.*] D. Goth. *in not.* „ Al. *ridicas*; ut *L.* 11. §. 3. *quod vi aut clam.*" ubi Gothofredus putat, hic etiam ita esfe legendum (1).

(1) Ad vocem *gremia*, quae praecedit, vid. citatos fuperius ad *L.* 7. §. 12. *folut. matrim.* et de voce *fuperamenta* vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCor. p.* 380.

§. 5.

Ut in Aegypto, *ubi arundine* etc.] In *fuperiore* tantum fpina gignitur. Plin. *Hist. Natur.* XIII. 25. add. Eundem, de Chaucis, XVI. 1.

Et herbulae quaedam,] Vid. Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 8. §. 5. *p.* 320.

§. 6.

In quibusdam provinciis et editu bubum etc.] D. Goth. *in not.* „ *editus boum*, ftercus, excrementum. etc." add. Burman. *ad Val. Flacc. Lib.* V. *vs.* 457. *Bubum.* An, *bibulo* (1)? Ita in regione, cui nomen ἄξυλος, apud Livium, XXXVIII. 18. Nec vicinis nostris aliquando hoc ignotum fuit. Facit huc et Plin. *Hist. Nat.* XXXVI. 29. *f.* 59.

(1) *Boum* legit Brencm. *h.*

§. 7.

Et alia ligna cocta, ni fumum faciant,] *Ligna amurca*

ca macerata intelligit Raevard. *Conjectan.* II. 13. (1). Sed, an haec sunt *cocta*? De illis alioqui Plin. *Hist. Nat.* XV. 8. in fin. Vid. et Caton. *de Re Rustic. Cap.* 130.

(1) Etiam Otto, *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 9. §. 5. *p.* 321. et Pothier. *h. t. num.* 486. Vid. et Lipsium, *Epistol. Cent.* III. *ad Belgas*, *Epist.* 76. quem citat Bynkersh. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. add. notata ad *L.* 167. *de verb. signif.* Praecedit: *ad carbones coquendas*, etc. feminino genere: de quo vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 18. *in fin.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1292. Hal. *coquendos.* Vid. D. Goth. *in not.* Sed mox etiam sequitur: *conficiendas.* Flor. erat *quoquendas*, quod recentius correctum in *coquendas.* Vid. Brencm. *h.* — Ad seq. §. 10. vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 405.

L. LVIII.

Cum uxori quis ea, quae ejus caussa parata sunt, etc.] D. Goth. *in not.* „*parata essent*, Hal." vel *erunt.* Vid. Cujac. *Obs.* XII. 8. Conf. *L.* 2. *de aur. arg. legat. Sint*, Menard. *ad Cicer. in Verr.* I. 42. *p.* 96. *in not.* (1).

(1) Sequitur: *dein vivus purpuras etc.* Flor. *deinc* pro *dehinc.* Vid. Brencm. *h.* Hal. *deinde is purpuras* etc. Vulg. *deinde quaereretur, cum is purpuras* etc.

L. LX.

Qui minores anniculi *essent.*] D. Goth. *in not.* „Al. *anniculis.*" Ita ed. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et omnes. Vid. Brencm. *h.* Praecedit: *agnum duntaxat sex mensum. Agnos* legi vult Brencm. *h.* qui porro notat, Hal. et Vulg. addere: *esse*, quod Flor. adscriptum: et pro *mensum* Hal. habere: *mensium*, monet *ibid.* Geb. Sed vid. notata superius ad *L.* 1. *de feriis*, in *Addend. Tom.* I. *p.* 628.

§. 2.

Constitutum esse (1),] Dsiputatione fori.

Reliquum uxori legatum esset,] *Esse*, ed. Rob. Steph. (2).

(1) Vulg. *est*. Vid. Brencm. *h*. Sequitur: *quod ad annum* etc. Hal. *ad usum annuum*. Blaubl. *ad annuum*, probante Brencm. *h*. quod fit, geminata litera *u*, ut notat *ibid*. Geb. Pothier. *h. t. num*. 473. *ad annum* explicat *ad usum annuum*. Praecedit: *habiturus* usioni *ipse*. Hal. *usui*. Sed vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p*. 360. et Walch. ad Eckhard. *Hermen. Jur*. I. 3. §. 104. *p*. 164.

(2) Etiam Hal. atque ita legendum monet Brencm. *h*. — In seq. §. 3. legitur: *saltuarium autem tuendi et custodiendi fundi magis, quam colendi*, etc. subintellige, *caussa*, vel *gratia*. Vid. Ant. Augustin. *Emend*. II. 1. in Thes. Otton. *Tom*. IV. *p*. 1465. et Otton. *in Alfen. Var. Cap* 5. §. 1. in eod. Thes. *Tom*. V. *p*. 1655. add. notata superius ad *L*. 25. §. 16. *de hered. petit*. et ad *L*. 5. §. 15. *de institor. action*. Hal. addit: *gratia*. Sequitur: *item upilionem*. Hal. et omnes *opilionem*. Videtur etiam Flor. *u* in *o* rotundata. Vid. Brencm. *h*. add. Forner. *Rer. Quotid*. III. 11. in Thes. Otton. *Tom*. II. *p*. 207. et vid. de hoc §. Coras. *Miscellan*. V. 21.

L. LXI.

Non enim ad aliud artificium, sed ad alium usum etc.] Aliud in eo, qui a ministerio, vel officio, ad artificium traducitur. *L*. 65. §. 1. *h. t*.

L. LXII.

Quia mulorum appellatione etiam mulae continentur, etc.] Facit huc *L*. 65. §. 6. *h. t*. (1).

Quod semper sexus masculinus etiam femininum sexum continet.] Quando hoc non procedat, Sand. *Decis*. IV. 5. *Def*. 8.

(1)

(1) Graecos pro *mulorum* ponere βορδόνων, notat Leunclav. *Notator*. II. 71. in Thes. Otton. *Tom*. III. *p*. 1520. add. de hac Lege Nic. Catharin. *Obs. et Conj*. III. 20. in Thes. Meerman. *Tom*. VI. p. 786.

L. LXIII.

In repetundis Legatis etc.] Facit huc *L*. 83. *de Legat.* 2do. et *L*. 134. §. 1. *de verb. oblig*.

L. LXIV.

Excepto Kalendario,] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 28. *num*. 5. *seqq*. (1).

(1) Add. Trotz. *ad Hugon. de Prim. scrib. orig. Cap*. 30. *p*. 394.

L. LXV.

§. 1.

Si ex officio quis ad artificium transierit, etc.] Non, contra. Vid. seqq. et *L*. 61. *h. t*. (1).

(1) Vid. Averan. *Interpr. Jur*. V. 25. *num*. 5. *seqq*. add. Burman. *ad Quinctil. Inst. Orat. Lib*. VIII. *Prooem*. *p*. 666. et Schroder. *Obs. Jur. Civ*. III. 10. *p*. 250. Zoannett. *Restitution. Cap*. 7. in Thes. Otton. *Tom*. IV. *p*. 651. putat, hunc §. claudi debere verbis: *Non idem e contrario*, et seq. §. incipere: *cum Lecticarius* etc. Quaedam ad hunc §. notavit quoque Em. Soarez. a Ribeira, *Obs. Jur. Cap*. 4. in Thes. Meerman. *Tom*. V. *p*. 591. *seq*.

§. 3.

Ornatricibus legatis, etc.] Vid. *L*. 49. *pr*. *h. t*. et D. Goth. *in not*. add. Reines. *Inscription*. I. 89. et Nic. Heins. *ad Ovid. Amor*. II. 7. *vs*. 17. (1).

Quae duos tantum menses apud magistrum *fuerunt*,]

 Nam

Nam et viri talia docuere. Raevard. *Conjectan.* II. 19. Facit huc Inscriptio apud Reines. *p.* 573.

Et omne artificium incrementum recipit.] Ideoque non semp[illegible] vestigiis priorum tantum inhaerendum. Egregie Zasius, *ad L.* 2. §. *ult. voc. innovare. de orig. Jur.* add. Ciceron *in Bruto*, *Cap.* 18. Quinctil. *Inst. Orat.* X. 2. et elegantem locum Themistii, *Orat.* XXVI. *p.* 316. *seq.*

(1) Add. et Torrent. *ad Sueton. in Claud. Cap.* 40. ed. Burman. *Tom.* I. *p.* 798. et Averan. *Interpr. Jur.* V. 24. ubi hunc locum explicuit. — Ad seq. §. 4. vid. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 8. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1324. *seq.* et Menag. *Amoen. Jur.* *Cap.* 43. *p.* 426.

§. 6.

Equis autem legatis et equae continentur.] Facit huc *L.* 62. *h. t.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 66. vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 76. *not.* 79.

L. LXVIII.

Videri per fideicommissum reliquisse,] D. Goth. *in not.* „Imo, non videtur. etc." Sed τὸ *omne* id hic exigit, quod aliter nihil notaret.

§. 1.

Fideicommissum peti non posse.] D. Goth. *in not.* „Imo, peti potest, *L.* 74. *ad SCtum Trebell.*" Alia res (1).

(1) In praecedentibus pro *curate agros attendere*, Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 7. legit: *durate*, id est, pergite, ut antea fecistis, agros filii attendere. Al. pro *attendere*, *accendere*, vel *at-*

attente, aut *attente vendere*, sine sensu. Vid. Hoffman. *ibid.*

§. 3.

Cum *illic testamenti facti tempore fuerunt*,] An, *quae illic* etc. (1).

(1) Pro *enthecis* Cujacium legisse videri: *enthecils*, notat D. Goth. Sed vid. Bynkershoek. *Obs.* VI. 9.

L. LXIX.

Non aliter a significatione verborum recedi oportet, etc.] Add. *L.* 25. §. 1. *h. t.* ubi vide (1).

(1) Add. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 1. qui in seq. §. 1. pro *ad definitionem* utique *descendendum est*, legit: *ubique.* add. Averan. *Interpr. Jur.* I. 18. *num.* 9.

L. LXX.

Si cui lana legetur, etc.] De *lana* et *tela* Raevard. *Conjectan.* III. 15. (1).

(1) Dissentire hic Ulpianum, et Sabinum in seq. §. 2., a Paulo, *in Sent.* III. 6. §. 82. et *L.* 32. §. 6. *de aur. arg. legat.* observat Schulting. *ad d. loc. Paul. in Sent. not.* 92. *et* 95. add. Averan. *Interpr. Jur.* V. 28. et Pothier. *h. t. num.* 488. De voce αὐτοφυὴς vid. Ant. Augustin. *Emend.* IV. 16. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1551. *seq.* Apud Hal. *sed* αὐτοφυὴς absunt, ut et in aliis Taurelliana antiquioribus editionibus. Vid. Brencm. *h.*

§. 4.

Succidam] Sic quoque apud Paul. *in Sent.* III. 6. §. 82. (1) et Juven. *Satyr.* V. *vs.* 24. In ed. Flor. *socidam* (2).

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 93.

 (2)

(4) Sed ordinarium correctorem Flor. *o* in *u* convertisse, testatur Brencm. *h.* — Ad seq. §. 7. vid. Casaub. *ad Sueton. in Domitian. Cap.* 17. ed. Burm. *Tom.* II. *p.* 338.

§. 8.

Sed et pelles lanatae (1) etc.] Vid. Lindenbrog. *ad Amm. Marcellin.* XVI. 5.

(1) Hal. *sed etiam pelles lanatae continentur; nam et has lanae* etc. Vid. Geb. *h.*

§. 9.

Ἐριόξυλον] Vid. Plin. *Hist. Nat.* XIX. 1.

§. 11.

Ergo aliud in lino, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo non aliud *L.* 32. §. 6. *de aur. arg. leg.*" Sed vide illic.

§. 12.

Versicoloribus videndum est,] D. Goth. *in not.* „Al. *De versicoloribus.*" etiam ed. Rob. Steph. (1).

Et constabat apud Veteres, lanae appellatione versicoloria non contineri,] D. Goth. *in not.* „*Et constat, apud Veteres lanam appellatione versicolorum non contineri.* P. Fab. apud Cujac. etc." et *Semestr.* III. 24. *p.* 392. (2).

Et coccum,] Vid. Salmas. *ad Vopisc. in Firmo*, in fin.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Probante Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 82. *not.* 92. etiam Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8. et Pothier. *h. t. num.* 492. add. de *versicoloribus* Schult. *d. loc. not.* 94. Duker. *ad opusc. de Latin. Vett. JCtor. ibid. cit.* et *p.* 368. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 10. *p.* 251. et notata inferius ad *L.* 32. §. 7. *de aur. arg. leg.*

§. 13.

§. 13.

Fucinum] Al. *buccinum* (1).

(1) Ita Hal. Vid. D. Goth. *in not. Buccinum* legit quoque Pothier. *h. t. num* 491. Pro *subtemen* Hal. et Vulg. habent: *subtegmen.* Sed vid. Schulting. *loc. modo laud. not.* 96.

L. LXXI.

Quos paterfamilias suorum numero habuit.] Junge *L.* 73. *h. t.*

L. LXXIII.

Suos *autem servos* etc.] Junge *L.* 71. *h. t.*

§. 2.

Hypothecaeve] An Ulpianus scripsit: *fiduciaeve*, idque a Triboniano mutatum? add. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 69.

§. 3.

An servorum *appellatione* etc.] D. Goth. *in not.* „*Suorum.*" sic ed. Rob. Steph. (1).

(1) Et Pothier. *h. t. num.* 260.

L. LXXV.

Nummis indistincte legatis, etc.] Vid. Fab. *Cod.* VI. 19. *Def.* 12. (1).

(1) Sequitur: *ut exiguiores* etc. id est, viliores. Bynkersh. *Obs.* II. 13.

L. LXXVIII.

Quaesitum est, Stichum servum (1) etc.] Supple ex *L.* 20. §. 6. *de instr. vel instr. legat.* (2).

(1)

(1) Hal. loco *Stichum servum* habet: *mancipium*. Vid. Geb. *h*. Aliter Nic. Catharin. *Obs. et Conj*. II. 39. in Thes. Meerman. *Tom*. VI. *p*. 782. Malae versioni tribuit Jens. *Strict. ad Pand. p*. 264.
(2) Add. van de Water. *Obs. Jur. Rom*. I. 1. *p*. 7.

§. 1.

Argentum omne, et supellectilem, quodcunque *habeo*, etc.] Σύλληψις (1).

Responsum est, nomina, etc.] Vid. §. *seq*. (2).

(1) Add. Bynkersh. *Obs*. I. 25. et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vet. JCtor. p*. 360. *not*. 34.
(2) Add. Jens. *Strict. ad Pand. p*. 265. *seq*. et de §. 2. Averan. *Interpr. Jur*. II. 28. *num*. 8.

§. 3.

Adscribatis ducentorum aureorum,] Add. *L*. 49. *in fin. de Legat*. 1°.

Respondit, reliqua quidem colonorum etc.] Facit huc *praec*. §.

§. 4.

Quippe ea, quae talis naturae sint, etc.] Facit huc Ovid. *Metam. Lib*. XV. *w*. 169. *seqq*. add. Nerium, *Analect*. II. 22. [in Thes. Otton. *Tom*. II. *p*. 440. (1).

(1) Verba: *materiae potentia victa*, malae versioni tribuit Jens. *Strict. ad Pand. p*. 267. rationem non video.

§. 5.

Aut isginum,] *Hysgini* meminit Plin. *Hist. Nat*. XXI. 26. (1).

(1) *Hysginum*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h*. add. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign*. voc. *isginus*, et Pothier. *h. t. num*. 492. qui hunc locum supplendum censet. — Ad seq. §. 6. vid. P. Fiers Smeding.

diss. *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 123. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

§. 7.

Rebus, quae in fundo sunt, legatis, accedunt etc.] Add. *L.* 86. *h. t.*

L. LXXIX.

Perinde est, quasi singuli homines legati sint.] Ut scil. uno mortuo superstites adhuc debeantur.. Cujac. Tract. VI. ad African. in expl. *L.* 34. *de Aedil. Edict.* (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 3-4. et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 2do. §. 2.

§. 1.

Nummos ibi repositos, ut mutui darentur, etc.] Add. *L.* 86. *h. t.* et Averan. *Interp. Jur.* II. 28. *num.* 11. *seqq.* (1).

Et audisse se rusticos senes ita dicentes etc.] Proverbii loco: qualia etiam sapientes non adspernantur. Rittershus. *Sacr. Lection.* VI. 8.

Peculium appellantes, quod praesidii caussa seponeretur.] 'Αφορμὴ, Harpocration. Vid. Mornac. *ad L.* 1. *de pecul.* (2). Hinc pecunia, resque similis, a posterioribus *praesidium* dicitur. Vid. *Interp. Nov.* 2. *Theod. Tit.* XI. ubi male Rittershusius aliter legit. add. Du Cange, *Glossar.* (3). Inepta multa habet Perrenon. *Animadv.* II. 28. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 659.] Nugatur Raevard. *Varior.* V. 17. et *Conjectan.* III. 6. (4).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9.

(2) Quae sit *pecunia praesidii caussa seposita*, Averan. *loc. laud. num.* 15. Germanice *ein Nothpfennig.* Gluck. *ad Tit. de his qui sunt sui vel al. jur.* §. 134. *not.* 23. *p.* 208. add. Burman. *ad Petron. Satyric. Cap.* 75. *p.* 373.

(3)

(3) Et Ritter. in not. ad d. Nov. Theodosii. Vid. et Burman. *loc. modo cit.* et Branchu, *Obs. Dec. Alter. Cap.* 13. *p.* 53. *seq.*

(4) Vid. et Coras. *Miscellan.* I. 13. et Pothier. *Tit. de instr. vel instr. legat. num.* 59.

§. 2.

Quamquam tunc peti non poterat,] D. Goth. *in not.* „Imo, peti potest: etc." Dissensisse JCtos, censet Merill. *Obs.* VIII. 30. Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de inutil. stipul.* Cujac. *ad L.* 83. *de verb. oblig.* (1). Aliter G. Forner. *Selection.* II. 16. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 64] Inepte Nerius, *Analect.* II. 6. [in eod. Thes. *Tom.* II. *p.* 397. *seq.*] Merend. *Contr. Jur.* IV. 19. speciem ponit in testatore, domum impositam ignorante.

(1) Vid. et Fopp. ab Aezema, *Diss. Jur. Civ.* II. 4. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 822. Mascov. *de Sect. Sabin. et Procul. Cap.* 9. §. 21. *num.* 2. Pothier. *Tit. de solution. num.* 107. add. laudatos superius ad *L.* 44. §. 4. *de Legat.* 1°. et *L.* 39. *de Legat.* 2do.

§. 3.

Postea (1) *peti potest.*] Contradicit *L.* 98. *in fin. de solution.* (2).

(1) Haec vox Flor. uncis inclusa est, licet non adeo antiquis. Videtur ex antecedentibus male repetita. Vid. Brencm. *h.*

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. Quosdam habere: *peti non potest*, sed male, notat Jauch. *de Negation. Pand. p.* 30. Probat tamen Forner. *Selection. loc. modo laud.*

L. LXXX.

Idem Lib. XXXV. *Digestorum.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 431.

Et tota legata singulis data esse,] Non obstat *L.* 34.

§. 9.

§. 9. *de Legat.* 1°. quae agit de Legato *damnationis* (1).

Partes autem concursu fieri.] Dum plures non possint in solidum esse domini.

(1) Vid. *ibid.* notata.

L. LXXXI.

Modestinus Lib. IX. *Differentiarum.*] Junge *L.* 101. *de verb. sign.* (1).

(1) Add. Joh. van Nispen. *ad Libb. Modestin. Differ. Cap.* 10. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 94. *seqq.*

§. 5.

Ovium vero grege legato, etc.] Add. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 75.

L. LXXXII.

Idem Lib. IX. *Regularum.*] Junge *L.* 32. §. 2. *et* 3. *de Legat.* 2do.

L. LXXXIII.

Quidquid ex hereditate, bonisve meis etc.] Sic et *L.* 57. *pr. ad SCtum Trebell.*

Non venire placuisse:] Aliud *L.* 2. §. 1. *de dot. praeleg.* (1).

(1) De voce *extremo* in seq. §. 1. vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 417. *not.* 9. — Ad seq. *L.* 84. vid. Hier. van Alphen. *Diss. de Javol. Prisc. Cap.* 2. §. 1. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 69. *seq.* ubi refutavit Hotomannum, verba: *extra urbem*, spuria putantem.

L. LXXXV.

Plane in mortis tempore etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 27. *num.* 12. (1).

(1) Add. Idem, *ibid.* V. 19. Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 247. *seqq.*

L. LXXXVI.

L. LXXXVI.

Nummos ad diem exactos a debitoribus, etc.] Add. *L.* 79. §. 1. *h. t.*

Nec quod casu ibi sit, etc.] Add. *L.* 78. *in fin. h. t.*

L. LXXXVII.

Paulus Lib. IV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 23. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 228.] et Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 98. *et* 342.

Et fideicommissum, et m. c. donatio appellatione Legati continetur.] Ex mente Legis. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 45. *error.* 7. *num.* 9. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 388.

L. LXXXVIII.

Idem Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *loc. modo laud. Cap.* 29. *p.* 234. et Heinecc. *d. loc. p.* 389. *et* 393. (1).

(1) Egit de hujus Legis *pr.* Zach. Huber. *Diss. Jurid. et Philolog. Part.* II. *p.* 315. *seqq.*

§. 3.

Massa autem legata, scyphi, ex ea facti, exigi possunt (1).] Ratio in *L.* 78. §. 4. *h. t.* add. *L.* 44. §. 2. *de Legat.* 1°.

(1) Flor. *possint*, sed factum: *possunt*, et ita omnes. Vid. Brencm. *h.*

L. LXXXIX.

Idem Lib. VI. *ad L. Juliam et Papiam.*] Junge *L.* 142. *de verb. signif.* add. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 431.

Quo-

Quoniam semper *partes habent* etc.] Id est, in omni genere Legati, et ab initio. Vid. Cujac. *Obs.* XXIV. 34. *seq.* et *in Paratitl. ad Tit. Cod. de caduc. tollend.* Ergo, non possunt habere totum. *L.* 63. §. 7. *ad SCtum Trebell.* add. Ant. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 49. *error.* 4.

Praefertur igitur omni modo ceteris, etc.] Non quaerit de jure accrescendi, de quo res certa est; sed de jure praelationis. Vid. ad hanc Legem Ant. Fab. *d. Dec.* 49. *error.* 7.

An conjunctus *potior sit?*] *Re et verbis:* is enim ita dicitur §. 8. *Inst. de Legat.* et alibi. Os. Aurel. *Dispunct.* 40. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 790.] qui posuit casum in hereditate, in qua huic juri locus mansit. add. Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 8. [*Oper. Tom.* I. *p.* 221. *seqq.*] etsi in alia abeat. Sed, cur non quoque potest casus poni in Legato, in quo et olim multi jure accrescendi gaudebant? Charond. *Verisimil.* II. 14. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 764.] intelligit *re conjunctum*: male (1).

(1) An inter collegatarios *verbis tantum* conjunctos jus accrescendi locum habeat, occasione hujus praecipue Legis, disputatur. Adfirmant Vinn. *ad* §. 8. *Inst de Legat. num.* 16. *seq.* Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de usufr. accresc.* §. 12. Huber. *in Prael. ad Tit. Inst. de Legat. num.* 26. et *ad Tit. Pand. de usufr. accresc. num.* 2. *seqq.* Westenberg. *ad eund. Tit.* §. 10. Bynkersh. *Obs.* II. 3. aliique. Sed rectius, ut videtur, id negant, praeter Ant. Fabrum, *locc. citt.*, Merill. *Var. ex Cujac.* I. 40. et *de Jur. accresc. Cap.* 4. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1760. *seq.* Franc. Ramos del Manzan. *Prael. ad Titt. de Legat. et fideic. Part.* II. *Cap.* 3. in Thes. Meerman. *Tom.* VII. *p.* 303. *seqq.* Voet. *ad Tit. Pand. de Legat. et fideic. num.* 61. Schulting *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 13. *not.* 34. et *Thes. controv. Dec.* 21. §. 5. *seqq.* Pothier. *h. t.*

num. 428. Gluck. *Tit. de usufr. accresc.* §. 637. *a. p.* 272. *seqq.* et alii. De hac tamen quaestione pluribus agere, non est hujus loci. Monuisse sufficiat, *verbis tantum* conjunctis, si adjungatur iis *re tantum* conjunctus, incipere quoque esse *re* conjunctos, adeoque *re et verbis* conjunctos: unde ultro sequitur, alterutro eorum deficiente, alterum praeferri ei, qui *re tantum* est conjunctus. Facit huc *L.* 41. *pr. de Legat.* 2[do].

L. XC.

Idem Lib. VII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 35. [in Thes. Otton., *Tom.* III. *p.* 239.]

Quod a quo legatum sit.,] Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 441. pro *a quo* legit; *quo*, id est, *quorsum*, vel *cui* (1).

Licet nomen pronunciatum sit.] Lege: *non sit* (2).

(1) Probante Reizio, *in Obs. Miscell. Vol.* X. *p.* 374. Sed Vulgatam Lectionem retinet Pothier. *h. t. num.* 303.

(2) Sic etiam Flor.

L. XCI.

§. 3.

Titio Sejana praedia etc.] Vid. Cujac. *Consult.* XLV. (1).

Accepto lati essent.] Vid. §. *ult. h. l.*

(1) Ad verba sequentia: *inspiciendum, an literis et rationibus* etc. vid. Trotz. *ad Hugon. de Prim. scrib. orig. Cap.* 30. *p.* 346. *seq.*

§. 4.

Balneas (1) *legatae domus esse portionem* etc.] Vid. Noodt. *de Usufr.* I. 10.

(1)

(1) Vid. notata superius ad *L.* 50. *ad L. Aquil.* et *L.* 30. §. 1. *loc. cond.* add. Brisson. *de Verb. Signif.* in voc.

§. 6.

Accepto latas] Vid. §. 3. *h. l.* (1).

(1) Praecedit: *insulam quoque injunctam domui videri*: Add. Gluck. *Tit. in quib. causs. pign. vel hyp. tac. contr.* §. 1087. *b. p.* 20. *seq.* Vulg. *legatam videri:* et pro *injunctam* Hal. et Vulg. *junctam.* Vid. Brencm. *h.* qui citat *L.* 57. *loc. cond.* ad quam vid. notata.

L. XCII.

Respondi, secundum ea, quae proponuntur, instrumenta emtionum, etc.] Vid. *L.* 12. §. 45. *de instr. vel instr. leg.* (1).

Non videri legato contineri.] D. Goth. *in not.* „Imo, videntur contineri. *L.* 27. §. 3. *de instr. vel instr. leg.*" Sed vide *ibid.*

(1) Praecedit: *et custodibus omnium horum fundorum.* De his vid. Burman. *ad Petron. Satyr. Cap.* 53. *p.* 260. et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 10. *p.* 252.

§. 1.

Non videri testatorem de pecunia numerata, etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 28. *num.* 12.

L. XCIII.

Ne (1) *ullo modo praedium suburbanum* etc.] Idem *L.* 38. §. 4. *h. t.*

(1) Flor. *nec ullo* etc. Hal. *nullo modo.* Vid. Geb. *h.* Voces *ne* et *nec* saepe permutantur. Vid. notata superius ad *L.* 1. §. 1. *naut. caup. stab.* not. 1. — Ad seq. §. 1. vid. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 203.

§. 4.

Respondit, non recte peti, quod legatum non esset.] Non respondit, nisi de jure, et factum Judici reliquit. add. Cujac. *ad Libb. Scaevol. Resp. in expl. h. l.* D. Goth. *in not.* „Atqui vendita domo, etc." Sed hic legatus est fundus.

§. 5.

Ex parte dimidia herede *instituto* etc.] *Heredi* (1). *L.* 38. §. *ult. h. t.*

(1) Sic et Vulg. probante Brencm. *h.* et van de Water, *Obs. Jur. Rom.* l. 1. *p.* 7. — Ad seq. *L.* 94. vid. P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente, p.* 56. *seqq.*

L. XCV.

Quisquis mihi heres erit etc.] Vid. G. Forner. *Selection.* III. 24. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 114.]

Neque enim post eam praefationem adjecturum testatorem fuisse res corporales, etc.] Sic *L.* 46. *de condict. indeb.* D. Goth. *in not.* „Incorpoream rem esse pecuniam, hinc colligit Hotoman. etc." Quod inde non sequitur.

L. XCVI.

D. Antoninus consultus rescripsit, non debere restituere, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, debet. *L.* 16. *Cod. de fideic.*" Ibi alia forma verborum.

Quia hereditatis appellatione, neque Legata, neque fideicommissa continentur.] D. Goth. *in not.* „Imo, continentur, etc." Male. add. *L.* 18 *in fin. ad SCtum Trebell.* Stockmans. *Decis.* 33. Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. ad SCtum Trebell. num.* 14. Voet. *ad eund. Tit. num.* 38.

L. XCVII.

L. XCVII.

Legatarius praeferebat, manu patrisfamiliae etc.] Dele (,) (1).

Pone, inquit, in condito (2) *centies* aureorum *esse*, etc.] Soloecum. Gronov. *de Pecun. Vet.* I. 5. *τὸ aureorum* vult esse a Librariis (3). Ego malim Triboniano adscribere. Add. Cujac. *Obs.* XIX. 31.

(1) Praecedit: *Et reliqua relegaverat.* Brencm. *h.* mavult: *legaverat*, putans *re* malam repetitionem esse syllabae prioris vocis praecedentis.
(2) Vid. Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *condere*, *num.* 2.
(3) Verbum *aureorum* expungit quoque Averan. *Interpr. Jur.* I. 24. *num.* 11. *Centena millia aureorum*, exponit Ant. Augustin. *Emend.* II. 6. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1480. et D. Goth. *in not.*

L. XCIX.

Servis urbanis legatis, quidam *urbana mancipia* etc.] Labeo cum sequacibus. *L.* 4. §. 5. *de pen. legat.* *L.* 12. *de supell. legat.* (1).

Si opus rusticum *non faciant*,] Quod durius. *L.* 65. *pr. de Legat.* 2do.

Quod maxime ex libellis familiae, item cibariis, deprehendi poterit.] Vid. Merill. *Obs.* III. 5.

(1) Add. Merill. *loc. cit.* — Ad seq. §. 5. vid. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 80. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1188. add. Trotz. *ad Hugon. de Prim. scrib. orig. Cap.* 14. *p.* 135.

L. C. (1).

(1) Ad hujus Legis *pr.* et §. 1. vid. E. G. Lagemans. *Diss. de A. Cascellio JCto*, *p.* 59. *seqq.* Lugd. Batav. 1823.

§. 3.

Labeo autem id non *probat, si eas* βἀσεις (1) etc.] *Non* abest ab ed. Rob. Steph. forte rectius, vel pro *si* legendum: *nisi*, cum Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 1, §. 8. *num.* 1. *p.* 30. (2).

(1) Vid. de hac voce Ant. Augustin. *Emend.* IV. 16. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1552. et Alciat. *Parerg.* IV. 2. add. Brencm. *h.*

(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 4. §. 86. *not.* 6. *p.* 377. *Ni eas*, legit Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* III. 3. *p.* 236. *Si* pro *etsi* accipit Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 25. §. 17. *p.* 127. Waechtler. *Opusc. p.* 488. nihil mutat. Sed vid. Hier. van Alphen. *Diss. de Javol. Prisc. Cap.* 3. §. 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 85. *seq.* qui, ope geminationis, legit: *non probat; at si eas* etc. Egit de hoc §. et duobus praecedentibus etiam Gundling. *Exercit. Academ. Exerc.* V. §. 22. *seqq. Vasa Corinthia* esse vasa ex aere Corinthio, quod in maximo pretio fuit, notat Pothier. *h. t. num.* 329. add. Panciról. *Thes. Var. Lect.* II. 79. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1188. — In §. 2. verba: *quod ejus caussa factum paratumque est*, Javolenum per figuram, quam Grammatici ζεῦγμα vocant, ad omnia, quae uxori vir legaverat, referre, observat Bynkersh. *Obs.* II. 18. add. van Alphen. *loc. modo cit.* §. 4.

§. 4.

Lectos testudineos] Vid. Varron. apud *Non. Marcell.* voc. *culcita*, *Cap.* 2. *num.* 131. *Testudineum conopeum* vocat Juven. *Sat.* VI. *vs.* 80. (1).

(1) Add. de hoc. §. Averan. *Interpr. Jur.* V. 23.

L. CI.

Si modo in proprium patrimonium, quod fere cessante

de-

debitore sit, etc.] Tempore Scaevolae facilius pacto commissorio interveniente (1). Non vero hinc sequitur doctrina Bartoli, eum, qui pignus dat pro debito, rei valorem aequante, videri illam alienare in perpetuum. Non bene Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 21. *Thes.* 3. *Lit. b. p.* 290.

(1) Aliter Pothier. *h. t. num.* 241. Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17. De textu Graeco quaedam adversus Alciat. *Dispunct.* IV. 18. notat Ferand. Adduens. *Explication.* I. 34. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 541.

L. CII.

Et chirographis exactis, quam pecunia etc.] *Et tam chirographis* etc. ed. Rob. Steph. (1).

Non deberi, quae *mortis tempore* etc.] *Nisi quae*, Al. bene (2).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 8. *et* 9. *p.* 111. *seq.* particulam illam hic subaudiendam dicit. add. notata superius ad *L.* 12. *de offic. Praesid. not.* 2. et *L.* 27. §. 1. *de pactis.* Idem Cannegiet. *d. loc.* in initio legis pro *uxori meae lateraria mea* etc. legit: *uxori meae L literaria mea*, id est, *lego literaria mea.* Pro *lateraria* scribendum; *lateralia*, ut in sequentibus, notat Brencm. *h.*

(2) Sic quoque Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 266. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 197. Sed Jo. Cannegiet. *loc. modo cit.* pro *non deberi* legit: *modo deberi.* add. notata superius ad *L.* 2. *pr. si quis caution. in judic. sist.* etc. — Quid sint *sigillaria* in seq. §. 1. exponit Land. *Exercitation.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1422. add. Brisson. *de Verb. Sign. in voc.* [illegible]*m.* 2. et Pothier. *Tit. de cond. et dem. num.* [illegible]2.

 §. 2.

§. 2.

Militiam illam cum introitu *comparari volo*,] Vid. *L.* 5. §. 17. *de donat. int. vir. et ux.* (1).

(1) Add. D. Goth. *in not.* et Averan. *Interpr. Jur.* II. 17. *num.* 16. Praecedit: *Alumno praecepit militiam his verbis.* Ita Flor. Vulg. *militiam emi.* Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *emi militiam.* In seq. §. 3. pro *an onera omnia* etc. Cujacium legere: *an honoraria omnia*, notat D. Goth. Sed vid. Bynkersh. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

L. CIII.

Si pater exheredato filio substituit *heredem* etc.] Verbum hoc esse a mala manu, putat Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 8. D. Goth. *in not.* „*instituit*, Cujac. *Obs.* II. 32." verisimiliter, nisi quaedam exciderint (1).

Omnino legata praestari non debere:] Vid. *L.* 126. *de Legat.* 1°. Aliud *L.* 87. §. 7. *ad L. Falcid.*

(1) Emendationem Cujacii laudat quoque Pothier. *h. t. num.* 96. etiam Bilderdyk. *Obs.* II. 35. quamvis rem aliter explicet. Egit de hoc loco etiam de Retes. *Opusc. Lib.* III. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 175. *seqq.*

§. 1.

Sed per successionem bona fratris etc.] D. Goth. *in not.* „*patris*, Cujac. *Obs.* II. 32." bene (1).

(1) Praecedit: *ac ne quidem si intestato* fratre *successerit.* Ita Flor. Rectius Hal. *fratri.* Vid. Geb. *h.*

§. 2.

Si filius ex uncia heres institutus sit, [illegible] ab eo legata data etc.] D. Goth. *in not.* „ *institutus sit, habeat et sub-*

substitutum, et ab eo legata data sint, deinde etc. Cujac. *Obs.* III. 9." et *ad L.* 5. §. 1. *de legat. praest. contra tabb. bon. poss. pet.* Sed vid. Ant. Fab. *Conj.* V. 1. a Goth. cit. (1).

(1) Putat quoque Cujac. *dd. locc.* postrema verba: *sed ex uncia omnibus* etc. imperiti Interpretis esse: quod probat Pothier. *Tit. de Legat. praest. contra tabb. bon. poss. pet. num.* 27.

§. 3.

Semissem acceperit bonorum possessionem.] *Possessione*, Bynkersh. *Obs.* V. 25. §. 9. (1).

(1) Cujacius, *locc. modo citt.* pro *semissem* legit: *semissis.* Vid. D. Goth. *in not.*

LIBER TRIGESIMUS TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

DE ANNUIS LEGATIS ET FIDEICOMMISSIS.

De annuis] *Et menstruis*, Index Pand. Flor. et Rob. Steph. (1). Differentias inter haec et stipulationes annuas habet Ches. *Differ. Jur. Cap.* 24. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 686. *seq.*]

(1) Etiam Vulg. Vid. Geb. *h.* Singulas hujus Tituli Leges exposuit Cujacius, *Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. Prior. p.* 1373. *seqq.*

L. I.

Sicuti ex stipulatu, aut nomine facto] Vid. D. Goth. *in not.* add. Jan. a Costa, *ad Tit. Inst. de liter. oblig.* Late Jo. D'Avezan. *de Contractib. Cap.* 15. [in Thes. Meerman. *Tom.* IV. *p.* 33. *seq.*]

L. II.

Idem Lib. VI. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 16. *de verb. oblig.* (1).

(1) Quaedam ad *h. l.* notavit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 268.

L. III.

§. 2.

Qui *vir bonus fuerit arbitratus:*] D. Goth. *in not.* „*Quas vir* etc." Sic Rob. Steph. (1).

Et

Et depositione *patrimonii*] *Portione*, Rob. Steph. (2).

(1) Etiam Taurell. in margine, et Hal. Vid. Geb. *h* — In praec. §. 1. pro *proinde* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 8. legendum censet: *perinde.* Sed vid. notata superius ad *L.* 6. *de pignor. et hyp.*
(2) Hal. *et positione.* Vid. Geb. *h. De positione*, vel *et e positione*, Bynk. *ibid.*

§. 3.

Ut pro positione *patrimonii*] Sic *positio L.* 11. §. 3. *de pecul.* (1) *Portione*, Rob. Steph. (2).

(1) Quam etiam citat Bynkersh. *loc. modo laud.* et ad quam vid. notata.
(2) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* add. de hoc §. Joach. Joh. Schwartz. *Spec. Obs. ad var. JCtor. Vett. Fragm. Cap.* 2. §. 3. Lugd. Batav. 1750.

§. 6.

Sed in usuris hactenus debet valere, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Zoes. *ad Tit. Pand. de usur. num.* 18.

L. IV.

Plura legata esse,] Ergo et saepius pro eo debetur vectigal, ubi id solvitur. Cyriac. *Controv.* 99. *num.* 20. (1).

(1) Egit de hac Lege etiam Gregor. Lopez. *Animadv. Jur. Civ. Cap.* 19. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 473. et Suerin. *Repet. Lection. Cap.* 23. in eod. Thes. *Tom.* IV. *p.* 40.

L. V.

Modestinus respondit, integri sexti anni Legatum deberi.] Vid. *L.* 8. *h. t.* D. Goth. *in not.* „ Imo non debetur. etc." 'Αλλότρια.

L. VI.

L. VI.

Modestinus respondit, fideicommissum quotannis in perpetuum etc.] Facit huc *L.* 94. *de reg. jur.* (1). In hoc differt hoc Legatum ab usufructu. Chess. *Differ. Jur. Cap.* 24. *num.* 7. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 687.]

(1) Add. Trotz. *de Memor. Propag. Cap.* 3. §. 4. *p.* 169.

L. VII.

Veluti si Praetor doctus sit, non expedire, pupillum eo morari, ubi pater *jusserit,*] *Mater*, Charond. in margine (1).

Sed interventu Judicis haec omnia etc.] Haec olent Tribonianum.

(1) *Mater*, etiam Hal. Sed non opus secundum Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. § 8. Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 335. *seqq.* Verba: *nam ea res ea pertinet, uti tutores sciant*, etc. male versa esse, ait Jens. *Strict. ad Pand. p.* 268.

L. VIII.

Gajus Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap p.* 95. *et* 321.

Sane capitis deminutione non finitur,] Add. *L.* 10. *de capit. minut.* et *L.* 23. *tit. seq.*

Et (1) *ususfructus ita legari potest; Titio usumfructum fundi lego, et* (2) *quotiensque* etc.] Balduinus, *in Justin. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom et Attic. Tom.* I. *p.* 1093.] carpit hic Tribonianum, ut immemorem *Legis pen. Cod. de usufr.*

Quod ingressu (3) *cujuslibet anni*, etc.] Add. *L.* 5. *h. t.*

(1)

(1) Hal. *sed et.*
(2) Apud Hal. *et* abest.
(3) Flor. manifesto: *in ingressu*, et ita omnes. Vid. Brencm. *h.*

L. IX.

Ex caussa fideicommissi rei servandae gratia recte petetur.] Herede non cavente. Male D. Goth. *in not.* Vid. Scip. Gentil. *de Aliment. Cap.* 6. [*Oper. Tom.* III. *p.* 358.]

Hoc admittendum est et in aliis rebus hereditariis, etc.] Herede non cavente: cum Legatum hoc conditionale sit. Ergo provisio hominis non tollit provisionem Legis. Vid. Cujac. *ad h. l.* (1) et Bachov. *de Pign. et hyp.* V. 11. *num.* 1.

(1) Add. Idem, *Obs.* XXIV. 26. et Voet. *ad Tit. Pand. quib. mod. pign. vel hyp. solv. num.* 12.

L. X.

Sejo amico fidelissimo, etc.] Conf. *L.* 13. *h. t.*

Pro parte hereditaria viventis filiae] Ergo duos tantum aureos (1).

(1) Vid. Cujac. *ad h. l.*

§. 1.

Ea videntur relicta, quae certam etc.] Hinc Bartolus ait: dictum generale non referri ad extraordinaria. Quae Goth. *in not.* habet, aliena sunt.

L. XII.

Servitutem jure constitutam non videri, etc.] Non enim datur personae ob praedium, sed praedio ob personam. 2do. Non est vicinitas. 3°. Praestatio injungitur, quod non convenit servituti. add. Noodt. *Probab. L.* 3. *num.* 11. (1).

(1)

(1) Vid. de hac Lege Idem, *de Usufr.* I. 7. circa fin. et Pothier. *h. t. num.* 12.

L. XIII.

Si rebus nepotis mei interveniat,] Conf. *L.* 10. *pr. h. t.* (1).

(1) Add. Trotz. *de Memor. Propag.* I. 2. §. 5. *p.* 122. *seq.*

§. 1.

Quaero, si paterfam. sua voluntate de civitate difficile *profectus sit*,] Id est, raro (1).

(1) Add. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 9. qui in seqq. pro: *quae* pro bono *sint aestimanda*, forte legendum censet: *quae viro bono* etc. putans, *pro bono* nusquam dici pro *ex aequo et bono*, quae tamen mens JCti est. — Ad seq. *L.* 15. vid. P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 112. *seqq.*

L. XVII.

Legatum ita est: Attiae, donec nubat, etc.] Ita *quoad vivat* apud Cicer. *ad Attic. Lib.* I. *Epist.* 16. circa fin. accipitur (1).

Sed rectius dicetur, etc.] Facit huc *L.* 23. *h. t.*

(1) Add. Gundling. *Exercit. Acad. Exerc.* V. §. 25. — De *calco*, cujus mentio fit in seq. §. 1. vid. notata superius ad *L.* 43. §. 1. *de pignor. action.* add. Westenberg. *in D. Marco, Diss.* VI. §. 6. *p.* 77. et vid. de hoc §. Averan. *Interpr. Jur.* II. 27. *num.* 10. *seqq.*

L. XVIII.

Respondit, deberi, nisi ostendatur a libertis, testatorem ad heredis etc.] Primi tantum. D. Goth. *in not.* „Forte legendum: *non respexisse*, etc." Pessime.

§. 1.

§. 1.

Abstinuerat *se hereditate*,] Pro *repudiaverat* (1).

(1) De hoc §. vid. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 82. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1189. *seq.*

L. XIX.

§. 2.

Respondit, nihil proponi, cur praestanda non sint.] Quasi tanti aestimasset defunctus ea, quae praestabat. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Praecedit: *quoad viveret, salarii nomine* etc. Rucker. *Obs. Cap.* 4. §. 5. *num.* 4. *p.* 141. ope geminationis, legit: *viveret, et salarii* etc. Hal. et Vulg. *et* exprimunt. Vid. Brencm. *h.*

L. XX.

Si morarentur cum matre mea, etc.] Conf. *L.* 84. *de cond. et dem.*

Respondit, secundum ea, quae proponerentur, deberi.] Quia videntur relicta, si matrem non deserant: quod non faciunt. Non obstat *L.* 4. *Cod. de cond. insert. tam in Legat. quam fideic.* D. Goth. *in not.* „Speciale est hic favore alimentorum." Sic *ad h. l.* et *L.* 14. §. *ult. de alim. legat.* notant alii. add. Cyriac. *Controv.* 50. *num.* 15.

§. 1.

Sacerdoti et Hierophylaco (1),] D. Goth. *in not.* „Ecclesiae Sacerdoti legatum, videtur ipsi Ecclesiae relictum, etc." Aliud, si non ut tali relictum est. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 4. *Def.* 30.

(1) D. Goth. *in not.* „Ἱεροφύλακι, Hal. seu *Aedituo.* etc." add. Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 4.

Cap. 4. §. 1. *p.* 110. Alexander ab Alex. *Genial. Dier.* V. 17. *Hierosiarcho.* Sed vid. H. J. Arntz. *Diss. ad L.* 2. *de in jus voc. Cap.* 6. *p.* 311. adj. ej. *Miscellan.* Sequitur: *et libertis, qui in illo templo erunt.* Ad quae verba vid. Graevium, *ad Cicer. Divination. in Caecil. Cap.* 17.

L. XXI.

Quae *praediis a colonis*,] *Qui pro praediis* etc. Rob. Steph. (1).

Vel emtoribus] D. Goth. *in not.* „Id est, *conductoribus.* Cujac. etc." Dissentit Jo. Robert. *Animadv. Jur. Civ.* I. 9. quem magis probo. add. *L.* 8. *pr. de contrah. emt. L.* 78. *in fin. eod. L.* 25. *de action. emt. vend.*

Heredes praedia vendiderunt,] D. Goth. *in not.* „Suo quidem jure, sed tamen salvo jure legatorum. etc." Facit huc *L.* 38. *pr. tit. seq.*

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *qui e praediis*, putans inde natum *quae.* D. Goth. *in not.* „Al. *quae ex praediis.*" Ita Hal.

§. 1.

A liberto, cui fundum etc.] Idem *L.* 25. §. 1. *ad L. Falcid.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 5. §. 3. *p.* 67. et ad verba: *annua sexaginta*, vid. Averan. *Interpr. Jur.* I. 24. *num.* 4.

§. 3.

Quod si conditione *suprascripta* etc.] Id est *modo*: quae saepe confunduntur. Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaestion. in expl. L.* 71. *de cond. et dem.* (1).

Ab his vero nominibus, *quae neque solverunt* etc.] Id est, debitoribus (2).

(1) Et Trotz. *de Memor. Propag.* I. 9. §. 1. *p.* 587. quem vid. de hac conditione, *ibid.* I. 3. §. 4. *p.* 164.

(2) Add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *nomen*, *num.* 3.

§. 4.

Largius Euripianus] *Lartius Euripianus*, Lamprid. *in Commodo*, *Cap.* 7. ubi Codex Regius habet: *Larcius Euripianus*, probante Menagio, *Amoen. Jur. Cap.* 31. *p.* 178.

Respondit, etc. *satis habuisse heredes*, *secundum voluntatem defuncti Publio Maevio pecuniam numerare*:] Hinc colligunt, nudum exsecutorem non satisdare. Mornac. *ad L.* 49. *de donat. int. vir. et ux.* Repromissio tamen habet locum. *L.* 26. §. 1. *quando dies Leg. vel fideic. ced.* Cujac. *ad h. l.*

§. 5.

A te peto, *Seji*, *ut ab annis duodecim aetatis ad studia liberalia fratris tui* etc.] Quibus pueros a duodecimo anno ad annum decimum quartum studuisse, notat Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de excus. artif.* et *ad L.* 1. *Cod. Theod. de stud. liber. urb. Rom.* [*Tom.* V. *p.* 56. *et* 224.] Post ad graviora se conferebant. add. Cicer. *de Offic.* I. 32. Non tamen hoc perpetuum. *L.* 3. §. *pen. ubi pup. educ. vel mor. deb.* Merill. *Obs.* V. 17. Gregorius quoque Thaumat. *Paneg.* *p.* 184. notat, se anno XIV. aut XV. ad Rhetora ivisse.

An vero id omne protinus ad pupillum et tutores *transferri debeat?*] Quos nunc accepit.

Quasi cum tutore *locutus*,] Legitimo, fratre.

L. XXII.

Tametsi totus annus nondum fuisset,] *Finisset*, id

est, *finiisset*, Bynkersh. *Obs.* V. 25. §. 4. (1). Quare?

(1) Et *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 10. *ruisset*, aut *ivisset*. Sed vid. Puttman. *Probab.* II. 9. §. 4. *p.* 64. et van Dorp. *Obs. Cap.* 6. *p.* 49.

L. XXIII.

Sed de perpetuo legato.] Vid. Cyriac. *Controv.* 340. ubi et de indiciis, unde colligitur annuum relictum esse (1).

(1) Ad vocem *divisiones* vid. notata superius ad *L.* 122. *pr. de Legat.* 1°. *not.* 2.

L. XXIV.

Id est, centum,] Abesse possunt, sed et adesse, Bynkersh. *Obs.* II. 7. (1).

Certaminis Chrysanthiani,] *Chrysanthini*, P. Fab. *Agonistic.* II. 26. Ita et Prideaux, *ad Marmor. Arundell.* *p.* 75. ubi de hisce certaminibus. Spon. *Itiner. Tom.* II. *p.* 445. habet quoque nummos huc pertinentes, et *Miscell.* *p.* 368. De iis et Bynkersh. *loc. modo laud.* (2). D. Goth. *in not.* „Memoriae enim proditum est, Cererem Argos venientem etc." Haec ἀλλότρια. Prideaux, *d. loc.*

Videri perpetuam pensationem (3) *reliquisse* etc.] Vid. *L.* 20. *in fin.* et *L.* 23. *h. t.*

(1) Frequenter Veteres ita locutos, docet Arntzen. *ad Aurel. Victor. Cap.* 74. §. 5. *p.* 274.

(2) Add. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *Chrysanthianum.* Trotz. *de Memor. Propag.* I. 3. §. 4. *p.* 166. Pothier. *h. t. num.* 10.

(3) Flor. *pensitationem.* Vid. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *pensitatio.* — Ad seq. *L.* 25. vid. P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 45. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

TITULUS II.

DE USU, ET USUFRUCTU, ET REDITU (1), ET HABITATIONE, ET OPERIS PER LEGATUM VEL FIDEICOMMISSUM DATIS.

(1) In Vulg. *et reditu* abest. Vid. Brencm. *h.* Singulas hujus Tituli Leges exposuit Cujacius, *Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. Prior. p.* 1415. *seqq.*

L. I.

Quia id neque ex bonis, neque extra bona sit.] Vid. Noodt. *Probab.* II. 3. (1). Aliter Jan. a Costa, et Vinn. *ad pr. Inst. de rer. divis.* Aliter Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. Non bene G. Forner. *Selection.* III. 14. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 100.]

Vel capite deminutus ex magna caussa *fuerit*,] *Ex magna caussa* a Triboniano (2). Aliter Noodt. *de Usufr.* I. 22. (3).

(1) Et *de Usufr.* I. 22. Secundum quem priora Legis verba sunt Sabini, a cujus sententia Paulus recedit verbis: *sed incerti actio* etc. Noodtium hic sequitur Schulting. *ad Caj. Inst.* II. 1. §. 1. *not.* 6. et *in Enarr. Tit. Pand. de divis. rer.* §. 2. Sed dissentit Waechtler. *Opusc. p.* 234. *seqq.* De servitute nondum constituta Legem intelligit Voet. *ad Tit. Pand. comm. praed.* §. 7. add. Rucker. *Obs. Cap.* 4. §. 3. *num.* 3. *p.* 134. *seq.* qui in seqq. verbis pro *aut ea servitus* etc. ope geminationis, legit: *aut ut ea servitus* etc. Hal. *et ut* loco *aut*. Vid. Geb. *h.*

(2) Sic etiam Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 93. Pothier. *Tit. de usufr. ear. rer. quae us. cons. num.* 4. Majans. *Disp.* XVII. §. 15. ubi de hac Lege. Dissentit Wybo, *in Tribon. def. p.* 232. *seq.*

(3) Sed vid. et Idem, *ibid.* II. 7. *in fin.*

L. II.

Hominis operae legatae capitis deminutione, vel non utendo non amittuntur.] Quia jus hic in re nullum est, quod pereat. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 41. *num.* 14. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 745.]

Sed servo usucapto legatum perit.] Quia nullum jus hic in re est; sed heres tantum est obligatus. Chef. *d. loc. num.* 13. Paulo aliter Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de oper. servor.* §. 27. (1).

(1) Vid. et Pothier. *Tit. de oper. servor. num.* 1.

L. III.

Hominis quoque liberi operae legari possunt:] Add. Paul. *in Sent.* II. 18. §. 1.

L. IV.

Ulpianus Lib. XVIII. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 6. *de manum. testam.* add. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 8. vid. notata superius ad *L.* 56. *de usufr.* add. Land. *Exercitat.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1422. et Fr. Ramos del Manzan. *Diss. de Usufr. Municipib. legato*, in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 533. *seqq.*

L. IX.

Heres tamen, penes quem usufructus remanet, fideicommissum praestat:] Remedio cessionis. *L.* 70. *pr. de Legat.* 2do. Cujac. *ad L.* 29. *eod.* quod tamen hic non video.

L. X.

Si Titio fundus, et ejusdem fundi usufructus legatus fuerit, etc.] Conf. *L.* 34. §. 14. *de Legat.* 1°.

Et,

Et; si fundum elegerit, necessario plenam proprietatem habebit,] Facit huc *L.* 19. *h. t.*

L. XI.

Habitationis legatum in singulos annos etc.] Non, simpliciter relictum. Vid. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) De verbo *demolire*, et *demolierit* in seq. *L.* 12. vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 18. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1291. et notata superius ad *L.* 50. *ad L. Aquil.* Pro *ex fundo is evellere vellet*, Al. exhibent: *et ex fundo ipse.* etc. vel *ex fundo et ipse*, aut *eam ex fundo ipse.* Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 10. qui legendum proponit: *ex fundo eo.* Hal. *et ex fundo evellere* etc. Vid. Geb. *h.*

L. XIII.

Paulus Lib. XIII. *ad Plautium.*] Junge *L.* 28. *quib. mod. ususfr. vel us. am.* et *L.* 7. *quemadm. servit. am.*

Sed plura legata sunt:] Ratio *L.* 2. *quib. mod. ususfr. vel us. amitt.* Ususfructus enim pendet ex facto. *L. unic. pr. quand. dies ususfr. leg. ced.* quod alternis annis cessat. Chef. *Differ. jur. Cap.* 43. *in fin.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 752.]

Quia natura sui habet intermissionem.] Non ususfructus, qui semper continuatur, Cujac. *Obs.* XIV. 18. Vid. et Noodt. *de Usufr.* II. 5. (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8. Pothier. *h. t. num.* 5. P. J. de Fremery, *Diss. de Ration. Vett. JCtor. Cap.* 1. §. 6. *p.* 23.

L. XIV.

Duos separatim uti frui sinere damnatus *heres*, etc.] Aliud, si *per vindicationem.* Cujac. *ad h. l.*

Si testator utrumque solidum habere voluit:] Limita-

tio est ex *L. unic.* §. 11. *Cod. de cad. tollend.* Olim hoc semper erat in Legato *damnationis*. Vidit hoc et Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Etiam Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 416.

L. XV.

§. 1.

Qui duos fundos habebat, etc.] Vid. Noodt. *de Usufr.* I. 8.

L. XVI.

* Legatum *Civitati relictum est*,] *Fideicommissum* mox dicitur. Vid. Cujac. *Obs.* XXIII. 5. (1).

Memoriae conservandae defuncti gratia,] Cui rei admodum studuere Veteres. Chrysost. *in Genes.* XI. 3. (2).

Spectaculum celebretur,] Spectat huc locus Tertullian. *de Spectac. Cap.* 6. *Inter quos etiam privatorum memoriis legatariae editiones parentant.* add. Plin. *Epistol.* IV. 22. Alciat. *Parerg.* I. 22. *L.* 6. *L.* 24. *tit. praec.* Gruter. *Inscript. p.* 808. 11. Montfaucon. *Diar. Italic. p.* 412. (3).

Quod illic celebrari non licet.] Ob turpitudinem forte, qua spectacula passim laborabant. Vid. Brisson. *ad L. Dominico. Cod. Theod. de spectac.* [in ej. *Oper. Minor. p.* 405. *seqq.*] et Jac. Gothofred. *ad Tit. Cod. Theod. de Majuma* [*Tom.* V. *p.* 405. *seqq.*] (4).

Igitur adhibitis heredibus et Primoribus Civitatis, dispiciendum est, in quam rem converti debeat fideicommissum, etc.] Conf. *L.* 4. *de adm. rer. ad civit. pertin.* (5). Hoc recte trahunt ad relicta in usus pridem pios, hodie vetitos. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 27. Groeneweg. *de Legib. abrog. ad L.* 15. *Cod. de SS. Eccles.* Sim. van Leeuwen, *Censur.*

Fo-

Forens. II. 25. *Consil. JCtor. Batav.* IV. *Cons.* 367. et hoc egregie docuit Melanchthon, ut refert et laudat Cujac. *ad Libb. Modestin. Resp. in expl. h. l.* et *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L. ult. de his qui not. infam.* Vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9. (6).

Ut memoria testatoris alio et licito genere celebretur.] Non idem erit in usu licito, sed cujus tempus nondum adest: ut si quid relictum sit in studia illis, qui ex familia studebant, nec quisquam nunc sit. Vid. Carpzov, *Defin. Forens. Part.* II. *Const.* 5. *Def.* 8. Fab, *Cod.* L 2. *Def.* 71. *Conf. Ultraj.* II, 1.

(1) Pluribus hanc Legem explicuit Trotz. *Memor. Propag.* I. 9.
(2) Add. Trotz. *d. loc.* §. 2. *p.* 590. *seqq.*
(3) Add. Trotz. *d. loc.* §. 3. *p.* 598. *seqq.*
(4) Quodnam genus spectaculi hic intelligendum sit, late disquirit Trotz. *d. loc.* §. 4. *p.* 610. *seqq.*
(5) Add. Trotz. *d. loc. p.* 624. *seqq,* et Otton. *de Aedil. Colon. et Munic, Cap.* XI. §. 7. *p.* 399. *seq,*
(6) Add. Trotz, *d. loc. p.* 633.

L. XVII.

Et rogo, ne in aliam speciem. aut alios usus converteris velitis.] D. Goth. *in not.* „Qui sic testatur, periculo Legis superioris occurrit." In illicito usu id non videtur, sed licito, ut hic, et apud Spon. *Miscell. p.* 161.

Vel compensare in aliam speciem Legati etc.] Reipublicae debiti.

Perceptos fructus restituendos esse,] Add. *L.* 21. §. 3. *tit. praec.* et vid. Cujac. *ad h. l.*

L. XVIII.

Legatum habitationis perfectum esse non videtur:] Vid. *L.* 4. *de reb. dub.* et Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 1.

L. XIX.

Si alii fundum, alii usumfructum ejusdem fundi etc.] Idem, si pluribus. *L.* 26. §. 1. *h. t.*

Errore labitur.] Facit huc *L.* 21. §. 3. *de exc. rei jud.*

Titio fundum detracto usufructu lego, vel *Sejo* etc.] *Vel* delet Cujac. *ad L.* 27. §. 8. *de pact.* (1).

Quod, nisi fecerit, usus fructus inter eos communicabitur.]. Facit huc *L.* 10. *h. t.* Ratio in *L.* 4. *pr. de Legat.* 1°. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 42. *error.* 10. *num.* 13. Nisi alia appareat voluntas defuncti. Zoes. *ad Tit. Pand. de Usufr. num. ult.* Ches. *Differ. jur. Cap.* 36. *num.* 10. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 730.] quod mihi non facile probatur. add. Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 8. Merend. *Controv. Jur.* XI. 40. (2). Idem volunt, cum est legatus uni usus fructus bonorum, alteri fundus. Zoes. *d. loc.* Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 7. add. Fab. *Cod.* VI. 18. *Def.* 3.

Quod interdum plus valet scriptura, etc.] Circa quam non sequimur Plinium, *Epistol.* IV. 10. id quod testator se scripsisse credidit, habendum, ac si vere scripserit.

(1) Etiam P. Fab. *Semestr.* II. 14. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 13. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 174. Breneman. *de Eurematic. Cap.* 9. §. 11. *p.* 202.

(2) Vid. et Averan. *Interpr. Jur.* III. 18. *num.* 5. Otton. *in Praef. Tom.* II. *Thes. Jur. p.* 17. Joh. Matth. van Forell. *Disp. de Difficultat. vulgo perperam damnatis in materia de servitutib. Cap.* 6. §. 1. *seqq.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* II. *p.* 323. *seqq.* — Ad seq. *L.* 20. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 339. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 271.

L. XXI.

Paulus Lib. VII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 448.

L. XXII.

Ulpianus Lib. XV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 427.

L. XXIII.

Junius Mauricianus Lib. II. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 30. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 235.] et Heinecc. *ad eand. Legem, p.* 400.

Tunc tantum *esse huic Constitutioni locum, etc.*] *Nec tantum* Cujacius, citatus a Goth. *in not.* sensu commodo, ut id et in aliis casibus obtineat. Probante Noodt *de Usufr.* II. 12. (1). *Nec tamen*, Perrenon. *Animadv.* II. 5. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 635.] Dissentit Heinecc. *loc. laud.* (2).

(1) Etiam Pothier. *Tit. quib. mod. ususfr. vel us. am. num.* 9.
(2) Add. Gluck. *ad Tit. de usufr. accresc.* §. 637. *a. not.* 81. *p.* 396. *seq.*

L. XXIV.

Post impletam ex SCto cautionem,] Nisi aliud velint partes. *L.* 5. §. 1. *de usufr. ear. rer. quae usu consf.*

Tunc enim sortes *duntaxat Legatario dabuntur:*] Non usurae. *L.* 44. *in fin. ad SCtum Trebell.* Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) De qua vid. et Averan. *Interpr. Jur.* III. 21. et Pothier. *h. t. num.* 7. — Ad seq. §. 1. vid. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 10. *p.* 252. *seq.* Pro *Scor-*

pum Hal. habet; *Scorpium*. Sed vid. Galvan. *de Usufr. Cap.* 23. §. 7.

L. XXV.

Qui fructus praediorum etc.] Vid. Noodt. *de Usufr.* I. 3. in fin. (1).

(1) Pro *dominus* Hal. et Vulg. habent: *dicimus*. Sed vid. Noodt. *d. loc.* add. Otton. *in Papinian. Cap.* 7. §. 7. *p.* 167.

L. XXVI.

Sempronius Attalus etc.] Vid. Noodt. *de Usufr.* II. 12. (1).

Nec plus transmitti *ad successorem suum*, etc.] *Transmittit*, Vulg. et Rob. Steph. recte.

(1) Add. Amaya, *Obs. Jur.* III. 9. et Gluck. *ad Tit. quib. mod. ususfr. vel us. am.* §. 637. *c. p.* 318. *seqq.* qui etiam alios laudat.

§. 1.

Non trientes in ususfructu, etc.] Add. *L.* 19. *h. t.*

L. XXVII.

Respondi, quod fructus nomine percepisset (1), *repeti posse.*] Quae objicit Goth. *in not.* sunt exceptiones. Sed, an non cedit ususfructus fisco? negat Cujac. *ad L.* 9. *h. t.*

(1) Hinc van de Water. *Obs. Jur. Rom.* III. 12. *p.* 338. putat, in praecedentibus verbis pro *possedit* legendum esse: *percepit*.

L. XXVIII.

Et eidem fundo indictiones temporariae etc.] D. Goth. *in*

in not. „*Indictio* est circulus XV. annorum. etc." Non hic (1).

(1) Add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *indictio*, et Pothier. *Tit. de usufr. num.* 33.

L. XXIX.

Ut idem servetur, quod futurum esset, etc.] Vid. *L.* 4. *quib. mod. ususfr. vel us. am.*

L. XXX.

Tamen pro ea parte usumfructum desinere habere mulierem, ait Labeo.] Secus Cassius, aliique. Vid. *L.* 44. §. *pen.* et *L.* 18. §. *pen. fam. ercisc.* et rectius, juxta Cujac. *ad h. l.*

L. XXXI.

Non potuisse arbitrum, inter alios judicando, etc.] Vid. Goris, *Adversar. p.* 315. (1).

(1) Add. Gundling. *Exercit. Acad. Exerc.* V. §. 26. et Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 162. *seqq.*

L. XXXII.

§. 1.

Filios ex Seja, etc.] Vid. Suerin. *Repet. Lection. Cap.* 22. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 38. *seq.*] et Maynard. *Decis. Tholos.* V. 87.

Ita ut post obitum ejus ad liberos meos, etc.] Inutile fideicommissum. *L.* 25. *h. t.*

Non credidit ipsum usumfructum in vicem *portionum hereditariarum* etc.] *Invicem*, Cujac. *Obs.* XXIII. 8. (1) et Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 4. *Lit. g. p.* 795. Aliter Gordon. *Praetermissor. Cap.* 6. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 845. *seqq.*]

(1)

(1) Legens: *non credidit, ipsum usumfructum portionum hereditariarum post mortem aviae invicem inter ipsos datum*, id est, vice mutua datum, per fideicommissum. Aliter Legem hanc explicuerat, *Obs.* X. 39. Egerunt de hoc loco etiam Langebek. *Annotat. Cap.* 18. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 558. *seq.* de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 210. Averan. *Interpr. Jur.* V. 12. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 151.

§. 2.

Respondit, excepto argento, et his, quae mercis caussa comparata sunt, etc.] Vid. *L.* 73. §. 4. *de Legat.* 3°. add. Covarruv. *Var. Resol.* II. 5. Pinell. *ad Rubric. Cod. de bon. matern. num.* 39. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 28. Averan. *Interpr. Jur.* II. 28. *num.* 31. *seqq.*

§. 3.

Respondit, de his legandis, quae venalia ibi essent, etc.] Vid. Averan. *loc. modo laud.*

§. 5.

Non alias cogendum restituere, quam ejus sumtus ratio habeatur.] Quid, si hoc omissum sit? vid. *L.* 40. §. 1. *de condict. indeb.*

§. 6.

Sibi quartae partis hereditatis meae,] *Sibi usumfructum* etc. Rob. Steph. (1) rectè.

(1) Ita editi omnes, et scripti plerique. Vid. Brencm. *h.*

§. 7.

Respondit, nihil proponi, cur ad heredem Sejae pertineant (1).] Ergo est Legatum annuum. add. Jan. a Costa, *ad* §. 36. *Inst. de rer. divis.*

(1)

(1) *Non pertineant*, Nic. a Salis: male. Vid. Jauch. *de Negat. Pand. p.* 221.

§. 9.

Tributa praeter ea, *quae* etc.] *Praeterea*, Cujac. *ad h. l.*

Ut reliquae *duntaxat* pecuniae,] *Reliqua — pecunia*, Rob. Steph. Sed subauditur *ususfructus* (1).

(1) Apud Hal. *ut* abest. Vid. Geb. *h.*

L. XXXIII.

Is etiam habitabat in testatoris domo,] D. Goth. *in not.* „Quid, si non habitabat? idem videtur juris esse. *L.* 10. *in fin. de ann. legat.*" Hoc ibi non dicitur.

L. XXXIV.

Quibus, uti consuevit, *habitet*,] *Uti quisque consuevit*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Charond. in margine. add. Pothier. *Tit. de Legat. et Fideic. num.* 186. qui edidit: *uti consuevi ut habitent.* Quae de hac Lege habet Jo. Wunderlich. *de Us. inscript. Obs.* 2. §. 12. *p.* 74. *seq.* non sunt magni momenti. — Ad verba seq. §. 1. *et ima parte testamenti* etc. vid. Goes. *ad Sueton. in Caesar. Cap.* 83. ed. Burman. *Tom.* I. *p.* 178. Vulg. *et in una.* Hal. *et in ima.* Vid. Brencm. *h.* qui monet, *in* ante *im* facile excidere potuisse. Porro, pro *quamvis* curator ei *receptus sit*, Cujacium, *Obs.* III. 27. legere: *curatorei* pro *curatori*, notat D. Goth. add. Otton. *in Papinian. Cap.* 6. §. 8. *p.* 113. et pro *id igitur* cuique *dedisse*, Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 10. legit: *utique.*

L. XXXV.

Respondit, post completum quinquennium fundum ad li-

libertos pertinere.] , Nulla conditio adjecta huic legato, sed tantum dies. Averan. *Interpr. Jur.* II. 21. *num.* 16. Noodt. *de Usufr.* II. 5.

L. XXXVI.

Et plus quam tempore statuto *possederint*,] *Biennio* scripsit JCtus, quod ad novum jus Tribonianus accommodavit (1).

(1) Vid. tamen Bynkersh. *Obs.* VII. 19. *in fin.*

§. 1.

Si post mortem eorum, etc.] Secus, si ante. Videtur Stichus putasse, rem jam esse ipsius. Merend. *Controv. Jur.* IX. 5. *num.* 8.

L. XXXVII.

Itemque calendarii usufructus etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 28. *num.* 7. (1).

Respondit, *secundum ea*, *quae proponerentur*, omnium *pertinere.*] Correctum *L.* 36. §. 1. *Cod. de inoffic. testam.* Hilliger *ad Donell.* XIX. 4. *nn.* Non igitur restringetur ad alimenta. Someren. *de Jur. Novercar. Cap.* XI. *Sect.* 3. Late Cyriac. *Controv.* 438.

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16. et Voet. *ad Tit. Pand. de usufr. num.* 15.

L. XXXVIII.

Fundi Aebutiani] D. Goth. *in not.* „ *Trebatiani*, Hal." et Rob. Steph. (1).

Quoad vivas, dari *volo.*] Ergo ipsa non percipit, uti *L.* 20. *de usufr. L.* 41. *h. t.* ubi est legatum *vindicationis.* Chesf. *Differ. Jur. Cap.* 41. *num.* 6. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 743.] Noodt. *de Usufr.* II. 1. circa fin. (2).

Re-

Respondit, si heredis facto minores reditus facti essent,] Aliter non.

Respondit, ex his, quae supra responsa essent, intellegi differentiam.] Non enim venditio in usufructu id operatur, et usufructuarius habitare in fundo potest. Vid. Cujac. *ad h. l.*

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Et *Probab.* I. 3. circa fin.

L. XLI.

Fructus annuos fundi Corneliani Publio Maevio do lego,] Hic ergo est jus legatum revera, non sola corpora fructuum, ut *L.* 38. *h. t.* add. Noodt. *de Usufr.* II. 1. circa fin. (1).

(1) Et *Probab.* I. 3. circa fin.

L. XLII.

In fructu id esse intellegitur, quod ad usum hominis inductum est,] Voce *fructus* generaliter sumta. Fab. *Cod.* III. 23. *Def.* 4. *not.* 1.

Plus habeat reditus, quam si natura legatur,] Versus hexameter (1). add. Noodt. *de Usufr.* I. 5. Etiam ad alia transferunt. Vid. Leonin. *Cons.* 69.

(1) Vid. Scip. Gentil. *Paterg.* II. 31. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1350. et notata superius ad *L.* 28. §. 3. *de judic.* et *L.* 44. *de reivindic.*

L. XLIII.

Nihil *interest*, etc.] Sic meliores Codices. Cujac. *ad L.* 32. *in fin. h. t.* ubi de hac Lege, sed caute legendus. *Nihil* delet Herald. *de Rer. judic. auct.* II. 5. *num.* 14. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1165.] temere. D. Goth. *in not.* „*Nonnihil*, Hal. *Multum*, Vulg. etc."

etiam

etiam Rob. Steph. et Leonin. *Emend.* VII. 21. (1).

An rerum tertiae partis] D. Goth. *in not.* „*rerum certarum*, Ant. Fab. etc." *Certae partis*, Herald. *loc. modo laud.* Sed vid. Ulpian. *in Fragm. Tit.* XV. (2) ubi liquet id inter conjuges frequens fuisse. add. *L.* 48. *de usur.* et Cujac. *Obs.* X. 17.

Nam si bonorum *usufructus* etc.] Quae hic non intelliguntur tam late, ac *L.* 1. et *L.* 3. *de bonor. possession.*

Etiam aes alienum ex bonis deducetur,] Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 8. Fab. *Cod.* V, 13. *Def.* 1.

Et, quod in actionibus erit, etc.] *Et, si rerum, quod in actionibus* etc. Noodt. *de Usufr.* I. 23. (3) egregie. Quaedam aliter Bynkersh. *Obs.* II. 24. quem probat Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 270.

(1) Etiam Jens. *Strict. ad Pand. p.* 274. Sed *nonnihil* mavult Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. Cap.* 10. *in fin. p.* 158. et Pothier. *h. t. num.* 9. *Nostra interest*, Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 15. *p.* 68. Florentinam lectionem retinet Jauch. *de Negation. Pand. p.* 57. *et* 76. Vid. et Majans. *Disp.* XVII. §. 3. *seq.* et Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 4. *Lit. h. p.* 797. *seq.*

(2) Ubi vid. Schulting. *not.* 12. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12. *Rerum certarum*, etiam Pothier. *loc. cit. Certae partis*, Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 201.

(3) Et *Obs.* II. 12. Sed Noodtii emendationem non esse necessariam, putat Marckart. *Probab. rec. lection. Part.* I. *p.* 51. *seq.* et nihil mutandum, censet Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Violent. emend. in Jur. Civ. non admitt. Cap.* 3. *p.* 95.

T I-

TITULUS III.

DE SERVITUTE LEGATA (1).

(1) Singulas hujus Tituli Leges exposuit Cujacius, *Oper. Postum. Vol.* IV. *Part. Prior. p.* 1469. *seqq.*

L. I.

Num inferior oneri ferundo in superioris tabernae loco *contineretur?*] *Legato*, Vulg. et Rob. Steph., probante Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) *Legato* edidit quoque Pothier. *h. t. num.* 1.

L. III.

Si fundum Maevio, etc.] Vid. Merill. *Var. ex Cujac.* III. 9.

Sine via legato fundum cessurum,] Verba Legis finalia: *quia alterius legatarii* etc. huc transponunt Hotoman. *Amic. Resp.* II. 23. Cujac. *Obs.* XXIII. 11. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 4. *Lit. h. p.* 799. quem vid. ad hanc. Legem: sane ad finem minus sunt apposita. Dissentit tamen Suerin. *Repet. Lect. Cap.* 24. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 40. *seq.*]

Pendente conditione decessisset,] Cujac. *Obs.* I. 23. *et pendente conditione dies cessisset.* Non muto, cum Merillio, *loc. modo laud.* (1). *Decessisset* scil. testator.

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14. et Pothier. *h. t. num.* 3. Flor. in praecedentibus fuisse *legasseet*, correctorem autem delevisse *e*; quum melius addidisset *t*, ut fieret: *legasset, et*, ut habent Editores, notat Brencm. *h.*

L. IV.

Jus non esse alteri ita immissas *habere:*] D. Goth. *in not.* „Al. *immissum.*" Ita Rob. Steph. (1).

(1) Et Vulg. Hal. *immissum in eas.* Vid. Brencm. *h.* Pothier. *Tit. de servitutib. num.* 7. *immissas*, scil. trabes.

L. V.

Sic ad fundum domini via servo frustra legatur.] Sed bene hanc servus stipulatur. *L.* 17. *de stipul. servor.* ubi vide (1).

(1) Add. Amaya, *Obs. Jur.* I. 14.

TITULUS IV.

DE DOTE PRAELEGATA.

Praelegata.] Sic et *Ind. Pand. Flor.* add. Cujac. *ad* §. 15. *Inst. de Legat.* (1).

(1) Hal. *relegata*, non improbante Leunclav. *Notat.* II. 71. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1520. *Prae* hic abundare, dicit Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* Singulas hujus Tituli Leges exposuit Cujacius, *Oper. Postum. Vol.* IV. *Part. Prior. p.* 1479. *seqq.*

L. I.

§. 2.

Quamvis annua *die dos praestaratur.*] *Annua bima trima die* ab Ulpiano scriptum esse, vult Balduin. *in Justin. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1108.] (1). Quod non est certum, et dissentit Bynkersh. *Obs.* VII. 19.

(1)

(1) Et Cujac. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 6. §. 8. *not.* 25. Sed *Obs.* VII. 20. ait, potuisse quoque Ulpianum *annua die* compendiose scribere pro *annua bima trima die.* Pari modo Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 94. quod posterius probat Jo. Wybo, *in Tribon. defens. p.* 3?4. Sed Bynkersh. *loc cit. annua die* interpretatur *annuo tempore.* Manum Triboniani agnoscit quoque Noodt. *ad Tit. Pand. solut. matrim.* in pr.

§. 3.

Nulla fit exactio,] *Deductio* (1) scripsit Ulpianus. Cujac. *ad h. l.*

(1) *Retentio*, secundum Pothier. *h. t. num.* 4. qui praeterea suspicatur, aliquid in hac Lege deësse, et legendum.: *quod ob res donatas nulla retentio fieret. Sed et citra relegationem hodie* etc.

§. 7.

Quia nulla corpora sint (1).] Et quantitas hic est legata, tanquam certum corpus. add. *L.* 108. §. 10. *de Legat.* 1°. *L.* 32. §. 5. *de Legat.* 2do. Vinn. *ad* §. 15. *Inst. de Legat.*

(1) Hal. *sunt.* Sed vid. notata superius ad *L.* 1. §. 4. *de just. et jur.*

§. 8.

Nam quidquid demonstratae *rei additur* etc.] An, *demonstrandae* (1).

(1) Sic quoque legit Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 24. §. 19. *not.* 53. et edidit Pothier. *Tit. de cond. et dem. num.* 232. Sed Florentinam retinet Marckart. *Interpr. rec. lection.* II. 9. §. 1.

§. 9.

Si socer (1) *nurui* etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 46. *error.* 1. *num.* 13.

Si tamen haec dotem receperit,] Ab herede, contra quem non vetatur agere.

Utili actione.] Ut *L.* 2. §. 1. *fam. ercisc.* add. Cujac. *ad h. l.*

(1) Vulg. novam hic Legem incipit, teste Contio. Vid. Brencm. *h.*

§. 10.

Namque eum de peculio posse conveniri,] D. Goth. *in not.* „Imo non potest servus conveniri, etc." Inepta objectio.

§. 11.

An dote soluta etc.] Per heredem soceri.

§. 12.

An Lex Falcidia in Legato locum haberet? Et dicit habere: etc.] Ita rigor juris. Sed Marcellus, circuitu hoc misso, solam vult spectari uxorem. *L.* 57. *ad L. Falcid.* Vid. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 14. §. *ult.* et Pothier. *Tit. ad L. Falcid. num.* 15. Vid. et Voet. *ad eund. Tit. num.* 17. In verbis finalibus: *et puto habere*, *τὸ habere* apud Hal. abest, et offendit quoque Brencm. *h.*

L. III.

Manifestus est,] Graeca constructio (1).

(1) Hal et Vulg. *manifestum.* Vid. Brencm. *h.* et sic quoque edidit Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 233.

L. IV.

Quia suum diem habeat.] Ratio etiam *L.* 1. §. 2. *h. t.* (1).

(1) Quid sit: *vulgari modo diem Legatis apponi*, exponit Ant. Govean. *Var. Lect.* I. 28. add. Pothier. *Tit. de Leg. et fideic. num.* 226. et D. Goth. *in not.*

L. VI.

Quia proposita summa quinquaginta adjecta sit.] Non simpliciter legata dote (1).

(1) Ad seq. §. 1. vid. E. G. Lagemans, *Diss. de A. Cascellio JCto*, *p.* 65. *seqq.* Lugd. Batav. 1823.

L. VII.

§. 2.

Sed si Lex Falcidia locum in Legato dotis etc.] Non enim dos est filii.

Et mulier solutionem ratam fecerit,] Quod non facile fiet.

§. 3.

Quia tunc iisdem diebus filio solvi dotem responsum est. Cum patri pro parte etc.] Lege: *responsum est, cum patri* etc. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Add. P. J. de Fremery, *Diss. de Ration. Kett. JCtor. Cap. ult.* §. *ult. p.* 112. Pari modo hunc locum interpungit Pothier. *h. t. num.* 9. rem tamen paulo aliter, ac Cujacius, explicat. Hal. et Vulg. *Cum patri filius* etc. Vid. Brencm. *h.*

§. 4.

Ut indebitum fideicommissum non repeteretur] *Repetetur*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 5.

Quid ergo, si patris heres solvendo sit:] Lege: *solvendo non sit* (1).

(1) Sic etiam Flor.

L. IX.

Uxori meae fundum Cornelianum,] In dotem simpliciter datum. Vid. Cujac. *ad h. l.*

L. X.

Si Sejae pro dote etc.] Vid. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Et Altamiran. *ad Libb. Scaev. Quaestion.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 487.

L. XI.

Quaero, cum instituit Lucium Titium convenire Quintus Mucius ex stipulatu actionem,] *Actione*, Rob. Steph. bene (1).

Quod si donationis caussa Seja stipulari permisisset,] Hoc negotium traditioni, quam promissioni similius. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 45. *error.* 2. *num.* 11.

Videri eum in eum casum, qui morte mulieris exstitit, mortis caussa stipulatum ;] Vid. *L.* 72. *in fin. de jur. dot.* et *L.* 2. *Cod. eod.*

Et ideo fidei ejus committi potuisse, etc.] Vid. *L.* 77. §. 1. *de Legat.* 2do. et Stockmans. *Decis.* 45. *num.* 16.

(1) Ita cum omnibus legit quoque Brencm. *h.* et edidit etiam Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 84.

L. XII.

Quaesitum est, cum res in dotem datae etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. *num.* 26.

L. XIV.

Pollianus a marito puellae juratus (1) *scripsit*, etc.] Vid. Covarruv. *Var. Resol.* II. 13. *num.* 6.

(1) Vid. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *jurare*, *num.* 2.

L. XVI.

L. XVI.

Alias sic respondit, non videri, etc.] *Deberi*, Cujacius (1). Vid. D. Goth. *in not.* Sed notatus a Merillio, *Var. ex Cujac.* III. 16. per *L.* 34. §. 5. *de Legat.* 2do. et erunt omnia facilia, si illa: *nisi manifeste uxor docuisset*, accipias, tanquam parenthesi inclusa.

(1) Etiam Hal. Vid. Geb. *h.*

L. XVII.

§. 1.

Quae dos est dotalibus duobus *consignatis instrumentis centum aureorum.*] Quorum singula partem horum centum continent (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 5.

TITULUS V.

DE OPTIONE VEL ELECTIONE LEGATA.

Vid. Cujac. *Obs.* XXIII. 14. (1).

(1) Ubi differentiam exposuit *inter optionem servi*, et *servum generaliter legatum*. De *Legato optionis* quaedam quoque notavit Merill. *Obs.* II. 8. Sammet. *Opusc. p.* 58. *seqq.* Voorda, *Interpr. et Emend.* I. 9. *Dissertationem de option. vel elect. legat.* conscripsit Georg. Chr. Gebauer. Goetting. 1748. Singulas autem hujus Tituli Leges explicuit Cujacius, *Oper. Postum. Vol.* IV. *Part. Prior. p.* 1511. *seqq.*

L. I.

Tres posse eligere.] Conf. *Nederl. Advysboek*, I. 41.

L. II.

Legatarius optabit, quem velit.] D. Goth. *in not.* „Non tamen optimum. *L.* 37. *de Legat.* 1°." Agit de Legato *generis* (1).

(1) Sequenti §. 3. non respondere textum Graecum in Basilic., notat Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 11.

L. VI.

Quandoque *eligente* (1) *Legataria*] Id est, *quandocunque* (2). Hinc ergo liquet, male dicere Quinctil. *Declam.* 280. optionem simpliciter datam praesenti diei adstringere.

(1) Hal. *non eligente:* male. Vid. Ant. Augustin. *Emend.* IV. 17. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1556. et Jauch. *de Negation. Pand. p.* 77.
(2) Add. notata superius ad *L.* 15. §. 3. *ex quib. causs. maj.* et *L.* 6. *de tributor. action.*

L. VIII.

§. 2.

Quod si ante decessissem, etc.] Facit huc *L.* 11. *de servit. praed. rustic. L. ult. comm. praedior.*

L. IX.

§. 1.

Sicuti constat, non cogitare eum de eo, qui praesentem *dederit:*] Lege: *praesentem libertatem* (1).

(1) Sic etiam Flor.

L. X.

Si Pamphilo servo etc.] Vid. Cujac. *ad h. l.*

L. XI.

L. XI.

Idem Lib. XXXVI. *Digestorum.*] Junge *L.* 17. *quando dies Leg. vel fideic. ced.*

Fundus ad solum Sejum pertinebit,] Etsi servus communis sit. *L.* 99. *de Legat.* 1°. Cujac. *ad h. l.* (1).

Idcirco ad solum socium totum Legatum pertinet.] Vid. *L.* 49. *pr. ad L. Falcid.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 1.

L. XIII.

Ut quasi pure *legato*, *utiliter sit legatum.*] Add. Cujac. *Obs.* XXIII. 14. (1).

(1) Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 88. *seqq.*

L. XIV.

Ad libertatem eum interim non perducit.] Add. *L.* 3. *qui et a quib. manumiss.* etc. (1).

(1) In voce Legis finali: *ostenditur*, malam versionem deprehendit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 277.

L. XV.

Respondit, *non puto legatum* etc.] Id enim cedit apud heredem: non enim, nisi post aditam hereditatem, optari potest. *L. seq. L.* 9. *in fin. L.* 10. *h. t.* (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 1.

L. XVI.

Terentius Clemens Lib. XV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 32. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 238.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 417. et 420.

L. XVII.

Idem Lib. XVII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *loc. modo cit. Cap.* 34. [*p.* 239.] et Heinecc. *loc. modo cit. p.* 436.

L. XVIII.

Itaque eum ipsum eligi posse.]. D. Goth. *in not.* „Imo, non potest eligi. *L.* 27. §. 7. *de pact.*" Agit de pacto.

L. XIX.

Ad heredem transmitti placuit.] Non enim est Legatum optionis: nec hic manus est Triboniani. Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 5. *Lit. a. p.* 810. Jan. a Costa, *ad* §. 23. *Inst. de Legat.* et Cujac. *ibid.* (1). Dissentit Otto, *ad* §. 23. *Inst. de Legat.* (2).

(1) Add Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 7. *not.* 17. Voorda, *Interpr. et Emend.* I. 9. *p.* 30. Pothier, *h. t. num.* 28. Aliter Jo. Wybo, *in Tribon. defens. p.* 335. *seq.*

(2) Et Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 95.

L. XX.

Quia omne jus Legati prima testatione, qua sumere se dixisset, consumsit:] Facit huc *L.* 5. *pr. de Legat.* 1°. M. Senec. *Controv.* 23. *pr.* Quinctil. *Declam.* 309. [ed. Burm. *p.* 609. ibiq. Aerod.] (1).

Simulac si dixerit eam sumere.] *Si* abest a quibusdam (2): recte. Leonin. *Emend.* II. 17. *num.* 7.

(1) Quem locum, ut egregie huc facientem, citat quoque Schroder. *Obs.* III. 10. *p.* 253.

(2) Rucker. *Diss. ad L.* 6. §. 1. *quemadm. serv. am. Sect.* II. *in not.* in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 274. *simul ac se dixerit* etc. et sic edidit Pothier. *h. t. num.* 12.

L. XXI.

L. XXI.

[*Et cum in familia nupserit*]] Deleantur unci (1).
Id quod medio tempore ancillae enixae sunt, ad filiam non pertinere.] Tanquam non in fructu.

Respondit, nihil proponi, cur ad matrem pro solido *pertineant.*] Suspectum hoc. Sed vult, fructus alios ad utramque pertinere. Cujac. *ad h. l.*

(1) De varia hujus loci lectione vid. Brencm. *h.* Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* III. 10. *p.* 289. pro *centum* legit: *servum*, id est, servorum, et verba: *et cum in familia nupserit*, a sciolo quodam margini adscripta fuisse putat, et dein in centextum irrepsisse. Sed Geb. *h.* retento verbo *centum*, expungit cum Rob. Steph. priora verba: *cum in familia nuberet*, putans duplex relictum esse Legatum. Aliter A. G. Pagenstecher. *Adversar.* I. 4.

TITULUS VI.

DE TRITICO, VINO, VEL OLEO LEGATO (1).

(1) Singulas hujus Tituli Legis exposuit Cujacius, *Oper. Postum. Vol.* IV. *Part. Prior. p.* 1530. *seqq.* — De voce *penum* in *L.* 2. in neutro genere, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 361.

L. III.

Non acetum, quod vini numero fuit.] Non apud testatorem, *L.* 1. *h. t.* sed alium. Cujac. *ad d. L.* 1.

§. 1.

Vel speculi,] Σπέκλα τοῦ οἴκου, *Synops. Basilic.* unde Salmas. *ad Vopisc. in Firmo, Cap.* 3. scriptum fuisse putat:

tat: *vel speculorum cubiculi* (1). Vid. de hac Lege Bynkersh. *Obs.* VI. 7. (2).

Maxime si depressa in cella vinaria fuerint;] Vid. Plin. *Hist. Nat.* XIV. 21.

Nec culeos quidem deberi puto.] His vinum fertur in conditum. Cujac. *Obs.* II. 36. (3).

(1) *Vel specula domus*, Leunelav. *Notator.* II. 72. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1520.
(2) Qui Vulgatam retinet, et quem sequitur Walch. *ad Eckhard. Hermen. Jur.* I. 7. §. 286. in fin. Sequitur: *sed quia credibile est, mentem testantis eam esse*, etc. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 2.
(3) Add. notata superius ad *L.* 17. §. 1. *de annuis legat.*

L. IV.

Cum certum pondus olei, non adjecta qualitate, legatur, etc.] *Per damnationem* (1).

Non solet quaeri, etc.] D. Goth. *in not.* „Forte legendum etc." Non recte. Optime Flor.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 1. Aliter Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.*

L. V.

Et quasi taxationis vicem obtinere etc.] Non *demonstrationis*, ut *L.* 12. *de alim. legat.* Vid. Averan. *Interpr. jur.* II. 27. (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 3. et notata superius ad *L.* 39. *de contrah. emt.*

L. VI.

Tamen id quoque, quod in doliis, legatum esse videtur.] Add. *L.* 15. *h. t.*

L. VII.

L. VII.

Trebatius ajebat, ex singulis rebus non amplius deberi, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, nil dari oportet, etc. arg. *L.* 94. *de verb. oblig.*" Non obstat. (1).

(1) Add. Hier. van Alphen, *Diss. de Javolen. Prisc. Cap.* 3. §. 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 88. ubi etiam refutavit Jensium pro *omne quantum paterfamilias reliquisset*, reponentem: *quantum paterfamilias requisisset*, *Strict. ad Pand. p.* 278. *seq.* add. E. G. Lagemans, *Diss. de A. Cascellio JCto*, *p.* 69. *seqq.* et P. H. Saaymans Vader, *Diss. de Q. Aelio Tuberone JCto*, *p.* 75. *seqq.* Vid. et de hac Lege Gundling. *Exercit. Academ. Exerc.* V. §. 27.

§. 1.

Qui singuli (1) *pondo centum pendeant,*] De pondere frumenti, Plin. *Hist. Nat.* XVIII. 7. (2).

(1) *Quae singula*, Thomas. *in Schol. ad Prael. Huber. ad Tit. Instit. de inutil. stip.* §. 7. Sed dissentit *ibid.* Huber.
(2) Add. Averan. *Interpr. Jur.* I. 23. §. 9.

L. VIII.

Periculose heredem facturum, si id vinum effundet:] Secus in venditione. *L.* 1. §. *ult. de per. et comm. rei vend.* Ratio in Gloss. *h.* quam probat Cujac. *Obs.* II. 36.

L. IX.

Certe Zythum; quod in quibusdam provinciis ex tritico, vel ex hordeo, vel ex pane conficitur,] Vid. Plin. *Hist. Nat.* XIV. in fin. add. Lindenbr. *ad Ammian. Marcellin.* XXVI. 8. (1). Inventionem Baccho tribuit *Diod. Sicul. Lib.* IV. Vid. de Zytho, camo, etc. Averan. *Interpr. Jur.* I. 18. (2).

Quid

Quid conditum?] *Absynthiale*, *rosatum*, *violatum*. Cujac. *ad h. l.*

(1) Et Duker. *ad Flor.* II. 28. *p.* 462.
(2) Add. Cujac. *Obs.* XXIV. 39. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 85. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1191. *seq.* Pothier. *h. t. num.* 4. Pro *camum* Grotius, *in Flor. sparsion. p.* 202. legit: *carenum*. Hal *curmi*. Vid. D. Goth. *in not.* Sed nihil mutandum. Vid. Brencm. *h.* — Ad seq. *L.* 10. vid. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 583. *seqq.*

L. XI.

Vetus accipietur, etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 25. *Cod. Theod. de erog. milit. ann.* [*Tom.* II. *p.* 317.] (1).

(1) Add. Finestr. et de Monz. *loc. modo laud.*

L. XIII.

Ex eo vino, quod in illo fundo nascetur, etc.] Adjectus quidem est fundus *taxationis* gratia, sed sine taxatione temporis: et supplendum tantum ex eodem fundo. Averan. *Interpr. Jur.* II. 27. *num.* 10. (1).

(1) In seq. *L.* 14. pro *quae ita diffusa sunt*, Hal. habet: *in quae ita diffusa sunt vina.* Vid. Geb. *h. Divisa*, Bynkersh. *ibid.*

L. XV.

Ceterum dolia in vasis vinariis non essent:] Lege: *esse*, et sic Rob. Steph. (1). *In vasis vinariis esse*, Noodt. *Obs.* II. 14.

Tamen non concederem Trebatio, vinum quod etc.] Add. *L.* 6. *vs. item. h. t.*

Donec usus caussa probetur:] *Prometur*, Cujac. *Obs.* II. 36. (2).

(1)

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Varias aliorum de hoc loco Interpretum sententias recensuit Wieling. *Lection. Jur. Civ.* I. 2. add. Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* l. 20. *p.* 128. qui legit: *non esse. At ego* etc. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 171. *essent* retinet, et *ceterum* explicat *cum alioqui.* Aliter Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 6. §. 4. *p.* 215. Vid. et Gundling. *Exerc. Acad. Exerc.* V. §. 28.

(2) Pro *diffundamus*, in seqq. verbis, Flor. est: *diffudamus.* Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 33. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1306. add. de hoc verbo Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 61. *not.* 38.

L. XVI. (1).

(1) In inscriptione hujus Legis pro *Idem* reponendum: *Javolenus*, putat Labitt. *de Us. Indic. Cap.* 6. §. 4. in Jurispr. Rest. Wieling. *Part. Poster. p.* 118. Sed vid. Hier. van Alphen. *Diss. de Javol. Prisc. Cap.* 4. §. 4. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 49. add. Mascov. *de Sect. Sabin. et Procul. Cap.* 3. §. 2. *num.* 2.

§. 2.

Aminaeum,] S. v. L. *in not.* „*quasi sine minio*, id est, *rubore*, Grotius, *in Flor. spars. ad h. l.*" Sed is hoc rejicit, et recte (1).

(1) Vid. de hac voce Geb. *h. Vinum aminaeum* idem quod *Falernum*, Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 175. et Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* in voc. add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 86. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1192.

TITULUS VII.

DE INSTRUCTO (1), VEL INSTRUMENTO LEGATO.

(1) Vulg. *de fundo instructo*, male. Vid. Ant. Augustin. *Emend.* II. 4. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1474. *seq.* add. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* *p.* 306. et Pothier. *ad Inscript. h. t.* — Ad *L.* 1. §. 1. Vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7.

L. II.

Pro partibus coheredum viriles habituros etc.] Add. *L.* 34. §. 12. *de Legat.* 1°.

§. 1.

Dotes praediorum, etc.] Vid. Fornet. *Selection.* I. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 6. *seq.*] (1).

Quae Graeco vocabulo ἐνθῆκαι appellantur,] Ita et merces in tabernis vocat Philo, *Contra Flacc.* *p.* 753. quem locum non cepit Interpres. add. *Glossar.* Philox. Jac. Gothofred. *ad L.* 12. *Cod. Theod. de operis public.* (2). Bynkersh. *Obs.* VI. 9. (3).

(1) Add. Otton. *in Papinian.* *Cap.* 4. §. 4. *p.* 63.
(2) Et Ritter. *in not. ad d. l. Tom.* V. *p.* 322. *not* 9. Quae D. Goth. *in not.* refert de Haloandro, non sunt accurata. Vid. Brencm. et Geb. *h.*
(3) Ubi et notat Alciatum, qui *Praetermiss. Lib.* II. repraesentat: *eroteci.* add. Otton. *loc. modo cit.*

L. III.

Sed medii temporis augmenta etc. fideicommisso contineri.] D. Goth. *in not:* „*Non contineri.* Ita legit Martinus

hus etc." Non probo. add. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) Praecedit: *nec* instructi *mentionem habuit.* Hal. *instrumenti.* Sed vid. Augustin. *Emend.* II. 4. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1475.

§. 1.

Non idcirco servi manumissi praestabuntur, quod ad libertatem pervenire non possunt.] Non enim eo tempore, quo dies legati cedit juxta *L. pen. h. t.*, hi servi inter instrumenta ex destinatione testatoris computari possunt. *L.* 24. §. 1. *de adim. legat. L.* 19. §. 2. *de pecul. legat.* (1).

Idem juris est, cum ex quavis alia caussa libertas *non competit.*] Quae in testamento non data est; secus, si in eo. *L.* 37. *de Legat.* 2do.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 21.

L. IV.

Labeonis sententiam probo.] Non probo ego notam Gothofredi (1).

(1) Vid. de hac Lege E. G. Lagemans, *Diss. de A. Cascellio JCto, p.* 71. *seqq.* Lugd. Batav. 1823.

L. V.

[*An fundum instructum*]] Male inclusa uncis: plures enim species fuisse, quam duas, docet *τὸ ceteris.*

Ex ceteris poterit etc.] Poterunt hic esse circumstantiae, quae id suadeant, non in primo casu. Cujac. et Vinn. *ad* §. 17. *Inst. de Legat.* Aliter Zoes. *ad h. t. Pand. num. ult.*

L. VI.

Respondit, nihil proponi, cur non deberetur.] Vid. Vinn. *ad* §. 21. *Inst. de Legat. num.* 4. in fin.

L. VII.

Ut ex eo commodo *venirent*,] Sic Flor. Hal. *commoda*. Rob. Steph. *commode veniret* (1).

Respondit, ea in quibus voluntas mutata esset, non deberi.] De jure respondit; sed de facto non (2).

(1) Pro *Pardulae manumisso*, in initio Legis, omnes habent: *Pardulae manumissae*, probante Brencm. *h.* Sequitur: *Quaesitum est*, et *cum vivo testatore* etc. ubi τὸ *et* apud Hal. et omnes abest, et etiam Flor. expunctum. Brencm. *d. loc.* Non tantum frumentaria, ut vulgo creditur, sed etiam vinaria horrea fuisse, hanc Legem ostendere, monet Brisson. *Sel. Antiq.* IV. 18. *Oper. Minor. p.* 105. add. D. Goth. *in not.*

(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 52.

L. VIII.

Quaerendi, veluti homines, qui agrum colunt, etc.] Δούλεια, Dioni, *Lib.* XLVII. *p.* 352. (1).

Et monitores (2):] Nec non *frondatores*, de quibus Servius, *ad Virgil. Eclog.* I. *vs.* 58.

Conservandi, quasi *dolia*, etc.] *Quali, dolia*, Bynkersh. *Obs.* VII. 25. *num. ult.* (3).

(1) Conf. locus Paul. *in Sent.* III. 6. §. 35. *seqq.*

(2) De his vid. D. Goth. *in not.* et Pothier. *h. t. num.* 8. add. Burman. *ad Quinctil. Inst. Orat.* VI. 4. *p.* 571. et Land. *Praetermiss.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1461. Al. *munitores.* Sed vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 11. *in fin.* in eod. Thes. *Tom.* II. *p.* 208.

(3) Rob. Steph. *conservandi caussa, dolia* etc. Hal. loco *quasi, qualia sunt.* Vid. Geb. *h.* De *atriensi-*

sibus, quorum mentio fit in seq. §. 1., vid. notata superius ad *L.* 15. §. 1. *de usufr.* add. de his et reliquis Pothier. *h. t. num.* 13. De *Topiariis* vid. et Alex. ab Alex. *Gen. Dier.* III. 25. et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 397. De *Saltuariis* quaedam habet Burman. *ad Petron. Satyric. Cap.* 53. *p.* 259. add. Duker. *loc. modo cit.* et Schulting. *ad Paul. Sent. loc. cit. not.* 78.

L. XII.

Sed ego puto, et frumentum, et vinum ad cibaria paratum, instrumento contineri.] Conf. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 43.

Et ita Servium respondisse auditores *ejus referunt.*] Vid. Hotoman. *JCto*, *p.* 1094. (1).

Item nonnullis visum est, frumentum, quod serendi caussa sepositum est., etc.] Conf. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 35.

(1) Add. Otton. *de Vit. Serv. Sulpic. Cap.* 8. in ej. *Thes. Jur. Tom.* V. *p.* 1609. *seqq.* — De *cupis*, quarum mentio in seq. §. 1., quaedam notavit Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 10. *p.* 253. *seq.*

§. 4.

Qui fructuum servandorum *gratia paratus sit.*] Interdum et *quaerendorum*. Vid. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 35. Ibiq. Cujac. (1).

(1) De *Lanificis*, in seq. §. 5. *et* 6. vid. et Burman. *ad Phaedr.* IV. 4. *vs.* 5. Verba: *et lanae*, in §. 6., malam repetitionem esse priorum litterarum vocis praecedentis *lanificae*, censet Brencm. *h.* Omisit has voces Pothier. *h. t. num.* 16. nulla nota addita.

§. 7.

Neque enim duram separationem injunxisse, credendus est.] Add. *L.* 39. *de Aedil. Edict.* (1). Facit huc

Philo apud Euseb. *Praepar. Euangel.* VIII. 7. *p.* 359. — Aliud *L.* 20. §. 4. *h. t.*

(1) Ad quam vid. notata. — Pro *cellararium*, in seq. §. 9., Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 3. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 163. legit: *cellarium.* Sic etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* non improbante Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 72. *not.* 71. Sequitur: *item ostiarium:* de quo vid. Pothier. *h. t. num.* 9. et Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* in voc. — De *sapa*, in seq. §. 10., vid. Nic. Catharin. *Obs. et Conj.* IV. 17. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 793.

§. 12.

Maxime si ager et (1) ex hoc reditum habuit.] Conf. *L.* 9. §. 5. *de usufr.*

(1) *Et* apud Hal. et Vulg. abest. Vid. Brencm. *h.*

§. 14.

Neque enim pro parte dividemus (1) instrumentum.] Vid. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 2. [*Oper. Tom.* I. *p.* 92.]

(1) Hal. *dividimus.* — Ad vocem *specularia*, in seq. §. 16., vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 56. *not.* 21. add. de his Leunclav. *Notat.* II. 72. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1520. et Brisson. *de Verb. Sign. in voc.* De *velis* quaedam quoque notat Land. *Exercitat.* in eod. Thes. *Tom.* III. *p.* 1422. add. Brisson. *de Verb. Sign.* in voc.

§. 18.

Acetum quoque, quod extinguendi incendii caussa paratur,] Vid. Plutarch. *Sympos. Lib.* III. *Quaest.* 5. add. Harduin. *ad Plin. Hist. Nat.* II. 49. Suidas, voc. ψεφαρόν (1).

Item

Item centones,] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de Centonar. et Dendrof.* [*Tom.* V. *p.* 218.] (2).

Et formiones,] Κόφινοι, Glossar. Philox.

(1) Cinnamum, *Histor. Lib.* IV. *p.* 308. citat Bynkersh. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. add. Land. *Exercit.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1423. et Brisson. *Select. Antiq.* II. 8. in fin.

(2) Add. Nic. Catharin. *Obs. et Conj.* II. 15. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 780. et vid. de his omnibus Pothier. *h. t. num.* 36.

§. 20.

De velis, quae in hypethris extenduntur,] Vid. Budaeum, *ad Pand. p.* 96. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 38.

§. 21.

Harpagones — hamas,] Flor. *arpagones — amas* (1).

(1) *Harpagones* rectius secundum Freinshem. *ad Flor.* II. 2. §. 9. *p.* 236. ed. Duker.

§. 22.

Extergantur,] D. Goth. *in not.* „ *effingantur.* Cujac. *Obs.* XIII. 13." Is non sic emendat; sed notat, alios ita loqui.

§. 23.

Sed domus portio sunt:] D. Goth. *in not.* „ Imo, non sunt. *L.* 245. *de verb. sign.*" De aliis agit.

§. 24.

Item serrae et claves, etc.] *Serae,* Rob. Steph. et Al. bene (1).

(1) Probat etiam Brencm. *h.*

§. 27.

Plus esse, cum instructus fundus legetur (1), *quam si cum instrumento:*] Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 38. *et* 40. (2).

Et Sabinus definit, et Cassius apud Vitellium notat.] Bertrand. [*de Jurispr.* II. 47.] *Cassius definit, et Sabinus apud Vitellium notat.* quod non facile probem. Conf. *L.* 18. §. 10. *h. t.* (3).

Omnia quae eo collata *sunt*,] *Collocata*, Flor. (4).

Id est, quae ibi habuit, ut instructior esset (5).] Vid. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 55.

Hoc ergo legato non agri instrumentum, sed proprium etc.] Pro *non tantum — sed etiam* (6). Vid. *L.* 2. *Cod. de verb. sign.*

(1) *Legatur*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Add. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* Voet. *ad eund. Tit.* §. 2. P. N. Arntzen. *Diss. de Mas. Sabin. Cap.* 3. §. 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* II. *p.* 21. *seq.*
(3) Add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 43. *p.* 432. et J. Steenwinkel. *Diss. de C. Cassio Longino JCto, p.* 57. *in not.* Lugd. Batav. 1778.
(4) *Collata*, Hal. Saepe hae voces confunduntur. Vid. notata superius ad *L.* 5. *de just. et jur. not.* 2.
(5) Apud Hal. haec absunt. Vid. Geb. *h.*
(6) Ut saepe etiam alibi. Vid. notata superius ad *L.* 17. *de Legib. not.* 1. Hal. *non tantum — sed et.*

§. 28.

Si qua ibi fuerint usus ipsius caussa, continentur.] D. Goth. *in not.* „Imo, non continentur. *L.* 15. §. 1. *h. t.*" Non obstat.

Et si quid aliud utensilium.] Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 22.

§. 29.

§. 29.

Et hoc jure utimur, ut quae ibi paterfamilias etc.] Vid. Carpzov. *loc. modo cit. Def.* 23.

§. 32.

Paedagogia,] Vid. D. Goth. *in not.* add. Jac. Gothofred. *ad L.* 6. *Cod. Theod. de div. offic.* [*Tom.* II. *p.* 602.] (1).

(1) Et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 10. *p.* 254. Vid. et Amaya, *Obs. Jur.* III. 6. *num.* 94. *seq.* et Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 88. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1194.

§. 33.

Id est, uxores,] Forte e Glossemate (1).

(1) Ad verba seq. §. 34. *sed si quasi apotheca librorum* etc. vid. Bynkersh. *Obs.* III. 3. circa fin. add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *apothecae*, ibiq. Heinecc.

§. 37.

Quae temporis caussa illic fuerunt,] Add. *L.* 20. §. 5. *h. t.* et Paul. *in Sent.* III. 6. §. 48.

§. 38.

Legata praediorum cedere, etc.] Facit huc Paul. *in Sent.* III. 6. §. 52.

§. 40.

Claudio Hieroniano,] *Herenniano*, Bynkersh. *Obs.* III. 7. sed non adfirmat (1).

Quam in hortis *paterfamilias* etc.] Vulg. *in horrea.* Vid. D. Goth. *in not.* et *L.* 20. §. *pen. h. t.* (2).

(1) Alii aliter. Sed vid. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* I. 13. §. 2. *p.* 85. *seq.*

(2) Florentinam tuetur Marckart. *d. loc. p.* 83. *seq.* add. Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* II. 3. *p.* 151. et Brencm. *h.* — Ad seq. §. 42. vid. Wunderlich. *de Us. inscription. Obs.* 2. §. 7. *p.* 102. *seqq.* De *Diaetariis* vid. et Wouweren. *ad Petron. Satyric. Cap.* 115. *p.* 531. et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 397. Dissertationem ad hunc §. conscripsit David Franzius, Lugd. Batav. 1734.

§. 43.

Sed et ipse Papinianus eod. Lib. Resp. ait, etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 28. *num.* 37.

§. 45.

Emtionesque] Instrumenta auctoritatum, Cujac. [*ad Paul. Sent.* III. 6. §. 59. *not.* 33.]

§. 46.

Quae nominatim expressa non erat,] D. Goth. *in not.* „*Quae nominatim expressa erat*, vel *quae nominatim expresserat*, Hotoman. etc." Male. Vid. Bynkersh. *Obs.* III. 2. (1).

Utrum minuit legatum adjiciendo speciem,] D. Goth. *in not.* „Specierum enumeratione minuitur legatum generale, nisi etc." add. Fab. *Cod.* VI. 18. *Def.* 2.

Et Papinianus respondit, etc.] *Lib.* VII. *Responsorum.* Junge *L.* 9. *de supell. legat.* (2).

(1) Add. Jauch. *de Negat. Pand. p.* 215. et Otton. *in Papinian. Cap.* 17. §. 6. *p.* 723.

(2) Ad quam vid. notata.

L. XIII.

Cauponae autem, cum negociationis nomen sit, etiam

in-

institores (1).] D. Goth. *in not.* „Imo, institores non cedunt. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 61." Ibi legatum instrumentum cauponium. Vid. tamen *L.* 17. §. 2. *h. t.*.

(1) Videri hic desiderari verbum *contineri*, notat Brencm. *h.* Sed Geb. *ibid.* omnia pendere putat ab antecedente: *sint.* Praecedit: *trullae, quae circa* coenam *solent trajici.* D. Goth. *in not.* „*coenum.* Hal. *ahenum*, Alciat. *Parerg.* VII. 3." Sed vid. Cujac. *Obs.* XI. 7. De scriptura vocis *trullae* vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 418. Sequitur: *item urnae areae, et congiaria, sextaria*, etc. Vid. de his Westenberg. *in D. Marco, Diss.* VI. §. 6. *p.* 77. *seq.* add. B. van Laar. *Diss. de Romanor. ponderib. et mensur.* Lugd. Batav. 1810. *Congii, sextarii*, mavult Brencm. *h.*

§. 1.

Etiam balneatorem *contineri:*] De quo vid. Interpr. *ad Lamprid. in Commodo, Cap.* 1. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 65. *not.* 47. — Ad seq. *L.* 16. §. 1. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 128.

L. XVII.

Et cauteria,] Vid. D. Goth. *in not.* et Vales. *ad Euseb. de Vit. Constantin.* I. 3. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 63. *not.* 44. Cur hic mentio fiat *cerae*, disquirit van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 33. *p.* 168. *seqq.* add. Land. *Exercitat.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1436.

§. 1.

Naucellas,] D. Goth. *in not.* „*navicellas*, Hal." et Rob. Steph. (1).

(1) Et omnes. Vid. Brencm. *h. Naviculas*, Paul. *in Sent.* III. 6. §. 66.

§. 2.

Et instrumento cauponio institorem:] Negat Paul. *in Sent.* III. 6. §. 61. (1).

(1) Ubi vid. Cujac. *not.* 37.

L. XVIII.

§. 3.

Optimum ergo esse Pedius ait, non propriam verborum significationem scrutari, etc.] In hisce materiis, non semper. Vid. *L.* 69. *pr. de Legat.* 3^{io}. (1).

(1) De voce *caccabos* vid. Marq. Gud. *ad Phaedr.* IV. 4. add. Brisson. *de Verb. Sign.* in voc. ibique Heinecc. *Pulmentarium*, Pothier. *ad h. l.* dicit speciem cibarii ad modum pultis factam. Harduin. *ad Plin. Hist. Nat.* XVIII. 8. obsonium quodvis, Graece προσφάγιον. Vid. F. C. C. Tydeman. *Diss. de Pedio JCto*, *p.* 87. Sequitur: *hic aqua ad potandum calefit.* Vid. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 87. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1193. add. Gebauer. *Lib. sing. de caldae et caldi apud Vett. potu.* Lips. 1721. — Quare Paulus in *pr.* Legis instrumento lanionis *tutrinam* contineri dixerit, disquirit Brisson. *Sel. Antiq.* I. 6. De voce *lanionis* vid. et Scheffer. *ad Petron. Satyric. Cap.* 39. *p.* 173. ed. Burm. JCtum *tutrinas* a *ferramentis* recte distinguere, non vero recte *cultros* et *dolabras*, notat Bynkersh. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. additque, rectius fore, si transposite legeretur: *cultros, dolabras, item tutrinas.* — De voce *legato*, in verbis seq. §. 1. *pistorio instrumento legato*, vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 5.

Catillus, superior.] Vid. D. Goth. *in not.* et Scalig. ad Festum, voc. *favissae* (1).

(1) Add. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *catillus.*

§. 11.

Quod appareret, non intellexisse patremfamilias, etc.] Uti nec aperte id dicitur. Aliud *L.* 9. *de supell. leg.* ubi verbum generale species comprehendebat. Bynkersh. *Obs.* III. 2.

§. 13.

Scaevola respondit, specialiter expressa quae legato cederent (1).] Vid. Bynkersh. *Obs.* III. 3. (2).

(1) Hal. et omnes: *expressa legato cedere.* Vid. Brencm. *h. Vitreamina*, quorum mentio in praec. verbis, alios *vitrea* dicere, notat Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 418. Sequitur: *et vesticulam*, de qua voce vid. Bynkersh. *loc. cit.* circa fin. Hal. *vestispicam.* Vid. Brencm. *h.*

(2) Add. notata inferius ad *L.* 9. *de supell. legat.*

L. XIX.

Tamen non minuendi legati, sed augendi caussa, etc.] Uti nec inducta ad diminuendum, debent augere. *L.* 14. *pr. de adim. legat.* ubi vide.

§. 1.

Supellectilem autem legato cedere.] In villa urbana aut mixta, non rustica. *L.* 12. §. 15. *L.* 16. *h. t.* Cujac. *Obs.* XXVI. 14. qui *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 44. putabat, esse ἀντινομίαν (1).

Servum vero arte fabrica (2) *peritum*, etc. *instrumento villae non contineri.*] Aliud in Legato *instructi.* Cujac. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 40. [*not.* 87.]

(1) Add. Schulting. *ad d. loc. Paul. not.* 94. et Pothier. *h. t. num.* 41.

(2)

(2) De hac conſtructione vid. Burman. *ad Sueton. in Claud. Cap.* 42. *Tom.* I. *p.* 802.

L. XX.

Sejae ex parte heredi inſtitutae (1), etc.] Vid. ad *h. l.* Cujac. *Obſ.* I. 27. et Bynkersh. *Obſ.* III. 3. (1).

Reſpondit, etc. *Sejae* inſuper *fundum legatum*,] D. Goth. *in not.* „*inſtructum fundum.* Cujac. etc." et ſic MS. Charond. Disſentit Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Theſ.* 4. *Lit. d. p.* 792. et Bynkersh. *loc. cit.* (2). Valde tamen arridet.

Quos ſane post oblivionem etc.] Scil. *inſtructi.*

Manifeste ostendisſet.] Sic praec. *L.* §. *pen.* Aliud *L.* 12. §. *pen. h. t. L.* 9. *pr. de ſupell. legat.* ubi tantum paucae ſpecies, dubitationis forte tollendae gratia, enumerantur.

(1) Add. Kellinghuſen. *Disſ. de Nonnull. Legib. Roman. Cap.* 19. in Nov. Theſ. Disſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 56. *ſeq.* et Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 174.

(2) Etiam Raevard. *Varior.* III. 3.

§. 3.

Praedia, ut inſtructa ſunt, etc.] Vid. Cujac. *Obſ.* XXVI. 28.

§. 4.

Reſpondit, nihil proponi, cur cedant.] *Non cedant*, Cujac. *loc. modo cit.* ob *L.* 12. §. 7. *h. t.* Sed ibi alius caſus (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 16.

§. 5.

Reſpondit, non legatos eos, qui forte veluti commeantes transisſent.] Vid. *L.* 12. §. 37. *h. t.*

§. 7.

Respondit, etc. *ea quoque deberi.*] Vid. Paul. *Sent.* III. 6. §. 49. *et* 54.

§. 8.

Respondit, etc. *et quo tutiore loco haberetur*, etc.] Add. *L.* 12. §. 46. *h. t.*

§. 9.

Respondit, *non de jure quaeritur.*] Sed de facto.

L. XXII.

Quod *etiam ad instrumenta* pertinet, *si quaestus* (1) *fundi* etc.] *Quae — pertinent*, Paul. *in Sent.* III. 6. §. 45. (2).

(1) Flor. fuit *quaesitus*; sed *i* est deleta. Vid. Brencm. *h.*

(2) Ubi vid. Schulting. — Ad seq. *L.* 25. vid. P. H. Saaymans Vader, *Diss. de Q. Aelio Tuberone JCto*, *p.* 78. *seqq.* et de seq. *L.* 26. §. 1. vid. E. G. Lagemans, *Diss. de A. Cascellio JCto*, *p.* 75. *seq.*

L. XXVII.

Et urbicis rationibus expungebantur,] Phrasis incommoda. D. Goth. *in not.* „Al. *fungebantur.*" Ita Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Pothier, *h. t. num.* 20. nihil mutat, sed explicat.

§. 1.

Quo citius per hyemem operam elegeret,] *Eligeret*, Perrenon. *Animadv.* II. 20. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 651.] explicans, operam Judicis eligere, vel praestare.

Val-

Valde frigide. D. Goth. *in not.* „*ad oram legeret*, Hal." Taurell. *in Adnot. oram legeret*, et sic MS. Charond. (1). Quod probo, dum melius adferatur. *Oras* et *littora* jungit Cicer. *de Nat. Deor.* II. 39. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1284.] *oriam exigeret*, id est, orariam vel actuariam navem. Amicus quidam (2) *oleam extruderet.* Contra MSS., a quibus nimis abit, et phrasis illa non est Auctorum in prosa: nec verisimile, olivas Romam ex Africa adlatas venales, quae ibi copiosae et bonae, minus in Africa. Plin. *Hist. Nat.* XV. 2. 3. Juvenal. *Sat.* V. *vs.* 87. Facit huc Columell. *de Re Rustic.* V. 8.

Respondit, *mancipia*, etc. *ex caussa fideicommissi deberi.*] Facit huc *L.* 86. *de Legat.* 3°. *L.* 35. §. 3. *de hered. instit. L.* 86. *in fin. de Legat.* 2do. *L.* 44. *L.* 78. *pr.* et §. *ult. de Legat.* 3°.

(1) Etiam Rob. Steph., sed Blaublomm. *operam legaret*, praeëuntibus plerisque MSS. Vid. Brencm. *h. Oram legeret* legit quoque Nic. Catharin. *Obs.* I. 44. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 496. et Land. *Praetermiss.* in eod. Thes. *Tom.* III. *p.* 1453.

(2) Eckius, *Diss.* Ultraj. 1697. citat. a Bynkersh. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. qai conjicit: *operam exigeret*, vel *eliceret. Operam exigeret* etiam Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 8. *p.* 281. Sed Jo. Cannegiet. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7. *p.* 225. substituit: *operas*, vel *opera relegaret.* Displicet tamen haec conjectura Puttmanno, *Melet. Jur. Civ. Cap.* 6. §. 3. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 171. *seq.* qui nihil mutat, sed explicat: *quo secum haberet*, *quorum opera uteretur.*

§. 2.

Respondit, *in hujusmodi scriptura posse responderi*, *hoc solum quaerendum*, etc.] Quod facti est, non juris.

An manifeste appareat, *defuncta* (1) *id*, *de quo quaere-*

re-

reretur, dari voluisse.] Ita Vulg. recte. Flor. *noluisse*: male. add. Averan. *Interpr. Jur.* II. 28. *num.* 48.

(1) Ita Flor. Sed Hal. et omnes: *defunctam*. Similem Graecismum esse in *L.* 33. *de Legat.* 1°. notat Brencm. *h.*

§. 3.

Liberto, quem heredem ex parte rescripsit, etc.] *Scripsit*, Rob. Steph. recte, et sic Vulg. (1).

Respondit, verbis, quae proponerentur, contineri, nisi etc.] Quia nondum traditum, nec pro eo solutum erat pretium, atque adeo nec alienatum erat. Ant. Fab. *Conj.* I. 6. et Vinn. *ad* §. 12. *Inst. de Legat.* (2). Sed et aliae possunt esse circumstantiae, et verba sunt admodum lata. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 4. *Lit. d. p.* 790. et *in Addition. p.* 1144. *seq.* Cujacius, *Tract.* VI. *ad African. in expl. L.* 64. *de Legat.* 3°. legit: *non contineri, nisi manifeste contrariam voluntatem libertus approbat.* Probante Averan. *Interpr. Jur.* II. 28. *num.* 28. Sed aliter Idem, *ibid. num.* 51. *seqq.* ubi ponit, id quod in doliis erat modicum, non fuisse venditum.

(1) Probante etiam Brencm. *h.*
(2) Aliter Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9. Vid. et Amaya, *Obs. Jur.* I. 16. et Pothier. *h. t. num. ult.*

§. 4.

Quaesitum est, an ex verbis suprascriptis asseres, etc.] *Aggeres*, MS. Flor. et Rob. Steph. (1).

Respondit, possunt haec verba SICUT EST, *ad instructum* referri.] Sic Flor. Male Augustin. *Emend.* II. 4. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1475.] *referre.*

(1) Add. Brencm. *h.* qui *asseres* praefert.

§. 5.

Quaesitum est, cum silvae et salicta non in fundis supra-scriptis,] *Sint*, addit Rob. Steph. (1).

Sed in adjectis *agellis*, etc.] Vid. *L.* 31. *de serv. praed. rustic.*

(1) Etiam Hal. Vid. Geb. *h.*

L. XXVIII.

Ut quae medio tempore adgnata,] Inter mortem et aditam hereditatem.

Respondit, ea quibus instructus sit *fundus,*] *Fuit*, Fab. *Cod.* III. 19. *Def.* 2. *not.* 1.

Cum dies legati cedat,] D. Goth. *in not.* „Imo, videtur legasse, quae testamenti tempore fuerunt. arg. *L.* 7. *de aur. arg. leg.*" Non obstat.

TITULUS VIII.

DE PECULIO LEGATO.

L. II.

Extinguuntur,] D. Goth. *in not.* „Imo, non extinguuntur. *L.* 12. *h. t.* etc." Non obstant.

L. V.

Persequi posse,] Nota tamen *L.* 51. *de pecul.*

L. VI.

Deminui singula corpora etc.] Add. *L.* 8. *pr. h. t.* (1).

(1) Ad verba seq. §. 1. *habet enim in solidis rebus* etc. vid. Burman. *ad Petron. Satyric. Cap.* 43. *p.* 194. *seq.* et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 10. *p.* 254.

§. 2.

§. 2.

Et putamus, contineri etc.] D. Goth. *in not.* Imo non continetur. *L.* 24. *h. t.* Non obstat.

§. 4.

Quid tamen, si haec voluntas fuit testatoris?] Add. *L.* 23. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Sequitur: *et cum Gneus Domitius* etc. De quo vid. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 90. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1194. *seq.*

L. VIII.

§. 1.

Licet dominus servi nunquam fuerit.] Singulare hoc. *L.* 9. §. 5. *de pecul.*

§. 2.

Quod alteri *debet*,] *Alter alteri*, Best. *de Rat. emend. Leg. Cap.* XI. *num.* 5. (1).

(1) Ope geminationis. Jensius, *Strict. ad Pand. p.* 279. τὸ *alter* excidisse putat.

§. 7.

Interdum et si non sit legatum peculium, velut legatum sic accipitur,] Vid. Ant. Fab. *Conj.* XVII. 17. *num.* 30.

§. 8.

Nam si ipsi, id tempus in legato spectandum, quo dies legati cedit:] Aditae hereditatis. *L. unic.* §. 6. *Cod. de cad. toll.* (1).

Si vero extraneo, mortis tempus.] Nisi alia appareat defuncti mens. *L.* 57. §. *ult. de pecul.* Non autem hinc fe-

sequi video, in extraneo mortis tempus non esse idem cum eo, quo dies legati cedit, etsi res olim fuerit vera, et dies legatorum non cesserit ante apertas tabulas. Hodie tamen id bene dicitur, et forte Tribonianus hic nonnihil immutavit. Aliter Vinn. *ad* §. 20. *Inst. de Legat.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 20.

L. IX.

§. 1.

An subripiat:] *An subrupiat*, Cujac. *Obs.* XXVII. 25. quod non probo.

§. 2.

Nihil est deducendum hoc nomine:] Vid. tamen *L.* 9. *§.* 7. *de pecul.*

L. XIII.

Aliter atque si servus vestitus etc.] Vid. Huber. *Prael. ad Tit. Inst. de Legat. num.* 17. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 22.

L. XIV.

Respondit, in conjunctionibus ordinem nullum esse, etc.] Facit huc *L.* 2. *§.* 5. *de vulg. et pup. subst.*

L. XV.

Servi eam esse respondit, etc.] Ratio *L.* 80. *de reg. Jur.* Aliud *L.* 36. *pr. de Legat.* 1°.

L. XVIII.

Sed non alias heres peculium praestare debet, nisi ei caveatur etc.] Vid. ad *L.* 1. *§.* 7. *quand. act. de pec. ann. est* (1).

(1)

(1) Add. Pothier. h. t. num. 18.

L. XIX.

§. 2.

Servus communis omnium heredum est exemtus peculio propter filii destinationem, etc.] Vid. ad L. 3. §. 1. tit. praec. (1).

(1) Ad *pr. h. l.* vid. Langebek. *Annotat. Cap.* 38. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 577. *seq.*

L. XX.

Nihilque interest, etc.] Quod ad quaestionem, an sit ille servus in peculio? neutro enim casu est. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. L. praec.* (1).

(1) 'Αντινομίαν inter hanc Legem et *Legem* 7. *de manumiss.* agnoscit Pothier. *h. t. num.* 9.

L. XXI.

Tantum et accidere,] Lege: *accedere* (1).

(1) Sic etiam Flor. Vid. de hac Lege Altamiran. *ad Libb. Scaev. Quaestion.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 491. *seqq.*

L. XXIII.

§. 1.

Cum ex consuetudine domus esset,] De hac conjectura Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 8.

§. 3.

Respondit, supra responsum.] Facit huc *L.* 28. §. 4. *de liber. leg.*

L. XXIV.

Quia non sequitur, nisi legetur.] Facit huc. *L. ult.* de

de supell. legat. D. Goth. *in not.* „ Imo, sequitur Paul. *in Sent.* III. 6. §. 34." Si locus sit integer (1).

(1) De quo dubitat Schulting. *ibid. not.* 75. aut alioquin pro *ad Legatarium pertinet* legendum censet: *ad Legatarium non pertinet.* H. Cannegiet. *Obs.* L. 17. p. 19. *haud ad Legatarium pertinet.* Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. Ex Graeco trajectam hanc Legem esse, ait Jens. *Strict. ad Pand. p.* 279. *seq.*

L. XXVI.

Respondit, si id foenus nomine filii exercuisset, etc.] Nota *L.* 8. *de pecul. L.* 26. *de donation.* Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 42. *error.* 9. *num.* 8.

TITULUS IX.

DE PENU LEGATA.

Vid. Festum, voc. *penora* (1). Humaniora quaedam vid. apud Turneb. *Adversar.* VIII. 9.

(1) Add. Quinctil. *Inst. Orat.* VII. 3. *p.* 616. ed. Burm. et Gell. *Noct. Attic.* IV. 1.

L. I.

In praestatione esse duntaxat penum, etc.] Vid. *L.* 19. *L.* 24. *quando dies leg. ced.* add. Govean. *ad L.* 1. §. 8. *ad L. Falc. num.* 2. [*Oper. p.* 234.] (1).

Heredis indevotione coërcenda.] Haec sunt a Triboniano. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 3. *Thes.* 9. *Lit. a. p.* 161. (2).

(1) Et Voet. *ad h. t. Pand. num. ult.*
(2) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vet. JCtor. p.* 362.

p. 362. et Walch. *ad Eckhard. Herm. Jur.* I. 3. §. 110. *p.* 180. Aliter Trotz. *Memor. Propag.* L. 6. §. 8. *p.* 430.

L. III.

Ulpianus Lib. XXII. *ad Sabinum.*] An, *Lib.* XXIII. ob *L.* 3. §. 1. *de tritic. vin. ol. leg.* junct. §. 11. *h. l.* (1).

Quae esui potuique sunt:] Minus plene Cicer. *de Nat. Deor.* II, 27. *esui* tantum (2).

Quae harum, *inquit*, etc.] Al. *horum* (3).

(1) Vid. *ad h. l. pr.* nec non §. 6. 7. *et.* 9. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 212. *seqq.*

(2) Add. P. N. Arntzen. *Diss. de Mas. Sabin. Cap.* 3. §. 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* II. *p.* 22. *seq.*

(3) Ita Hal. Vid. Geb. *h.* Sequitur: *vel familiae.* Unde emendanda censet H. Cannegiet. *Obs.* I. 2. *p.* 11. verba: *quodque esset ejus* ferme rei *caussa comparatum*, apud Gell. *Noct. Attic.* IV. 1. et pro *ferme rei* legendum: *familiae.* Ceterum Galvan. *de Usufr. Cap.* 1. *num.* 3. verba haec Ulpiani ita transponit: *item quae horum, inquit, usus gratia parata sunt patrisfamiliae, uxoris, liberorumve ejus, vel familiae, quae circa eos esse solet, item, ut Sabinus Libris ad Vitellium scribit, jumentorum,* etc. — De *garo*, in seq. §. 1., vid. Pothier. *h. t. num.* 3. et de *muria* vid. Arntzen. *ad Aurel. Victor. Cap.* 66. *num.* 9. *p.* 251. *seq.* et auctores ibi laud.

§. 8.

Esculenta, utrum ea etc.] Summarium est praecedentis §. Dubito, an ab Ulpiano.

§. 9.

Sed Rutilius] Et Sabinus apud Gell. *Noct. Attic.* IV. 1. (1).

Sextus autem Caecilius] Sejus Aelius apud Gell. d. loc. Unde Balduin. in Scaevol. [in Jurispr. Rom. et Attic. Tom. I. p. 519] dubitat, an hic ita sit legendum (2): quod non videtur opus. add. Merill. Obs. II. 2. qui tamen nihil probat.

(1) Pro aeros, in praecedentibus verbis, Grotius, in Flor. sparsion. p. 208, legit: caereos.

(2) Sextus Aelius hic legit quoque Majans. loc. supra laud. et Otto, in Praef. Tom. I. Thes. Jur. p. 12. Cat. Aelius, id est, Catus Aelius, Herm. Cannegiet. Obs. I. 2. p. 9. quem sequitur H. J. Arntzen. ad D'Arnaud. Vit. Scaevol. p. 118. Aliter Jo. Cannegiet. Obs. Cap. 14. num. 9. p. 435. Contra, Gronov. ad d. loc. Gell. Gellium ex Ulpiano emendat. — De voce logarium, in seq. §. 10., vid. Alciat. Parerg. II. 25.

§. 11.

Et est verum secundum illam distinctionem, quam supra in vino fecimus.] Vid. L. 3. §. 1. de tritic. vin. ol. leg.

L. IV.

§. 1.

Promtuaria] Vid. Festum, voc. Promptum (1).

(1) De voce promercii, in seq. §. 2., vid. Duker. ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p. 364. Ad §. 3. vid. Conrad. Parerg. p. 515. seqq. add. Duker. d. loc. p. 361. num. 35. et 36. et Majans. loc. supra cit. p. 216. Ad. §. 5. vid. Wissenbach. in Disp. ad h. t. Pand. §. 11. et ad §. 6. vid. Averan. Interp. Jur. V. 17. add. Wissenbach. d. loc. §. 13. — Ad L. 5. §. 1. vid. Pothier. h. t. num. 3. et de voce cocitatoria, in seq. L. 6., vid. Brencm. et Geb. h. et Cujac. ibid. cit. add. Heinecc. ad Brisson. de Verb. Sign. voc. cocitatoria.

TI-

TITULUS X.

DE SUPELLECTILE (1) LEGATA.

(1) Ita hanc vocem scribendam, uno *p*, docet Cellar. *Orthogr. Latin. Tom.* I. *p.* 367. Taurellium variare, notat Geb. *h.*

L. I.

Domesticum patrisfam. instrumentum, etc.] Vid. Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 504.

L. III.

Mensae, trapezophora, delficae, etc.] Vid. de his Barth. *Adversar.* XLVIII. 7. (1).

Culcitrae (2),] Obstat *L.* 25. §. 1. *de aur. arg. leg.* Vid. Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 545. *seq.*]

Trullae.] Obstat *L.* 19. §. 9. *de aur. arg. leg.* Vid. Cujac. *Obs.* X. 17. et Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 472. *seq.* (3).

(1) Add. Cujac. *Obs.* X. 13. Leunclav. *Notat.* II. 72. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1520. *seq.* Panciroi. *Thes. Var. Lection.* II. 91. *et* 92. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1195. *seq.* Interpp. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 56. *et* 67. Pothier. *h. t. num.* 2.

(2) Rectius: *culcitae*. Schulting. *ad d. loc. Paul.* §. 56. *not.* 23. De verbo *imperia*, quod sequitur, vid. Puttman. *Miscellan. Cap.* 24. *p.* 224. *seqq.* add. Guther. *de Offic. dom. Aug.* III. 23. *Imparia vasa aut paria, pelves*, etc. legit Nic. Catharin. *Obs. et Conj.* II. 40. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 783. add. Brencm. et Geb. *h.*

(3) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16. et notata inferius ad *L.* 19. §. 9. *cit.* — In seq.

§. 1. pro *quae non proprie essent loco* etc. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 12. legit: *quae non proprio* etc. Sic etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 2.

Sed sunt, qui recte *putant, capsas, et armaria*, etc.] Τὸ *recte* est à Triboniano. Ipse Paulus aliud vult, *in Sent.* III. 6. §. 67. ubi Cujac. Dissentit Bynkersh. *Obs.* IV. 6. (1).

Aut armamentorum *gratia* etc.] D. Goth. *in not.* „*armorum.*" Ita Rob. Steph. et Hal. (2) Basilic. ὅπλων (3).

(1) Quem sequitur Schulting. *ad Paul. loc. cit. not.* 55. Sed vid. Puttman. *Probab.* II. 9. *num.* 6. *p.* 65. *seq.* ubi et notat Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 5. *p.* 392. *seq.* qui τὸ *solum* apud Paul. *in Sent.* non pro Adverbio accipit, sed ad τὸ *librorum* refert.
(2) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(3) Add. Leunclav. *Notator.* II. 73. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1521.

§. 3.

Sicut fictilia,] Haec transponit Herald. *Obs. Cap.* 29. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1349.] (1). Contra, Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 507. *seq.*

Nam et pelves argenteas, etc.] Haec omnia Herald. *Animadv. adv. Salmas.* I. 14. §. 5. ponit in seq. §. 5. post verba: *quae sunt in supellectili.*

Vel inauratos,] *Aurati* meminit Juvenal. *Sat.* VI. *vs.* 593. *Aurei* Senec. *Epist.* 110. add. Plin. *Hist. Nat.* XXXIII. 9.

(1) Legens: *nec solum vulgaria, sicut fictilia.* Sequitur in §. 4. *De murrhinis et crystallinis* etc. Vid. de his Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 67. *not.* 56. add. Hier. van Alphen. *Diss. de Javol Prisc. Cap.* 4. §. 4 *in not.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 48.

§. 5.

§. 5.

Nec interest, cujus materiae sint res, etc.] Hoc tempore. Limita ex *L.* 1. et *L.* 7. §. 1. *h. t.*

Secundum seculi (1) *severitatem*,] D. Goth. *in not.* „Vid. Plin. XXXV. 11." et Ovid. *Fastor.* I. vs. 208. *seqq.* add. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1326.] et Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 459. *seqq.* (2). Non recte Herald. *Obs. Cap.* 29. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1348.] *Nec ullum vas argenteum dicendum, seculi severitate nondum admittentis* etc. legit Salmas. *d. loc. p.* 464.

Hodie propter usum imperitorum (3) etc. *argenti esse videtur*,] Hoc repugnare Servii sententiae *L.* 7. §. 2. *h. t.* putat Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 483. non recte (4).

Et error jus facit.] Error communis vulgi (5). Perrenon. *Animadv.* I. 18. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 614.] Vid. praecc. Heraldus, *Animadv. adv. Salmas.* I. 14. *num.* 6. hic subjicit ex *L.* 7. §. 1. verba: *nec mirum est*, etc.

(1) *Cascellii*, Hal., Vid. Geb. *h.*
(2) Vid. et Hier. van Alphen. *Diss. modo laud. Cap.* 3. §. 4. *p.* 38. *seq.*
(3) Al. *Imperatorum*. Male. Vid. Leonin. *Emend.* VII. 22.
(4) Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 67. *not.* 57.
(5) Qui verbi alicujus significationem, licet improprie, ad quaedam porrigit. Pothier. *h. t num.* 3. Facit huc Horat. *de Arte Poëtic. vs.* 70. *seqq.*

L. V.

Subsellia cathedraria,] D. Goth. *in not.* „*subsellia et cathedraria*, Hal." *et cathedrae*, Rob. Steph. (1).

(1) Add. de his Nic. Rigalt. *ad Phaedr.* III. 8. Sequi-

quitur in §. 1. *sicut pelles*, etc. De quibus vid. Erhard. *ad Petron. Satyric. Cap.* 102. *p.* 476. ed. Burm.

L. VII.

Qui in legationem proficiscerentur,] *Legionem*, Coelius Rhodiginus, recte notatus a Leonin. *Emend.* VI. 9. (1).

Locari solerent,] Scil. praebenda. Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 454. (2). Aliter Leonin. *loc. modo laud.* Sed non tam bene (3).

(1) Add. Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1379. et Brencm. *h.*

(2) Add. Burman. *ad Sueton. in August. Cap.* 36. *Tom.* I. *p.* 298.

(3) Vid. et Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 93. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1197. Raevard. *Varior.* IV. 3. Menag. *Amoenit. Jur. Cap.* 39. *p.* 374.

§. 1.

Ut v. gr. penum, argentum, etc.] Scil. factum. Ita recte Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 446.

Aut domus.] Haec delet Salmas. *d. loc. p.* 504. Sed vid. Paul. *Sent.* III. 6. §. 56. (1). et Herald. *Animadv. adv. Salmas.* I. 14. *num.* 20. et Bynkersh. *Obs.* VIII. 25. *num.* 6.

Nec mirum est, etc.] Aliquid hic excidisse, putat Herald. *Obs. Cap.* 29. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1348.] quod non opus. Idem, *Animadv. adv. Salmas.* I. 14. *num.* 6. haec ponit ad *fin. L.* 3. (2).

Nunc ex ebore,] Lecti talis meminit Vopisc. *in Firmo*, *Cap.* 3.

Atque testudine,] Vid. *L.* 100. §. 4. *de Legat.* 3°. et notata *ibid.* (3).

Jam ex auro etiam,] Restrictum nonnihil sub Tiberio. Tacit. *Annal.* II. 33. Sed parum servatum. Vid. Ju-

Juvenal. *Sat.* X, add. Herald. *Obs. d. Cap.* 29. (4).

Atque gemmis] *Gemmea supellex*, Senec. *Epist.* 110.

Quare speciem potius rerum, quam materiam etc.] Vid. Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. in primis, *p.* 477. *seqq.*

(1) Ibique Schulting. *not.* 19. add. P. H. Saaymans Vader, *Diss. de Q. Aelio Tuberone JCto*, *p.* 83. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

(2) Ubi vid. notata. Pro *nam fictili* etc. in seqq. verbis, Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 12. legit: *nunc fictili* etc.

(3) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 93. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1198.

(4) Et Merill. *Obs.* IV. 11.

§. 2.

Verum si ea, de quibus non ambigeretur, etc.] Non in casu *L.* 3. §. *ult. h. t.* (1).

Nam quorsum nomina, inquit, nisi ut demonstrarent voluntatem dicentis?] Add. Cicer. *pro Caecin. Cap.* 18, et *de Invention.* II. 42. *seqq.* In utramque partem, *Orat. Partit. Cap.* 38. add. Victorin. *in Cicer. Rhetor.* II. *p.* 226.

Ut maxime nomine usus sit, quo id appellari solet.] *Ut maxime non nomine* etc. Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 484. (2).

Sed etsi magnopere me Tuberonis etc.] Vid. Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de reb. dub.* (3).

(1) Ubi vid. notata. add. de hoc §. P. H. Saaymans Vader, *Diss. modo laud. p.* 91. *seqq.*

(2) *Hal. quo id appellari non solet.* Sed vid. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 77. qui pro *appellari* legit: *appellare*, scil. testator.

(3) Pro *conato ipso*, in seqq. verbis, Hal. et omnes habent: *conatu ipso*, probante Brencm. *h.* Vid. tamen Scip. Gentil. *Parerg.* I. 18. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1291.

L. VIII.

L. VIII.

Escale autem, vel potorium argentum non deberi, etc.] Nec id adfirmat *L*. 3. §. 3. *h. t.* uti vult Salmaſ. *ad Jus Attic et Rom. Cap*. 23. *p*. 473. add. Paul. *Sent*. III. 6. §. 60. *et* 67. ubi Cujac. [*not*. 53.] (1).

(1) Et Schulting. *not*. 57.

L. IX.

Generali legato non derogatur:] De legato generis et ſpeciei Bynkersh. *Obſ*. III. 2. *et* 3. (1).

Modus generi datus in his ſpeciebus intelligitur. (2).] Ita et in fideicommiſſo generaliter primo, dein certis perſonis ex genere relicto. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part*. III. *Cap*. 6. *num*. 13.

Si quaedam ſpecies numerum certum acceperint (3).] Facit huc *L*. 12. §. 46. *de inſtr. vel inſtr. leg*.

(1) An legato generis deroget enumeratio ſpecierum, quaeritur? Videri poſſet hac in re diſſentire Papinianus hac *L*. 9. et *L*. 12. §. 46. *de inſtr. vel inſtr. legat*. a Scaevola in *L*. 18. §. 13. *eod*. Hinc variae ſunt de his Legibus Interpretum ſententiae. Vid. v. gr. praeter Bynkersh. *loc. cit.*, Ant. Fab. *Conj*. I. 7. Bachov. *ad Treutler. Vol*. II. *Disp*. 13. *Theſ*. 4. *Lit. d. p*. 792. Wiſſenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de inſtr. vel inſtr. leg*. §. 8. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand*. §. 4. Voet. *ad Tit. de Legat*. §. 17. Averan. *Interpr. Jur*. III. 23. *et* 24. Forte omnium optime distinguitur, utrum una et altera tantum ſpecies enumerata ſit, an vero longior ſpecierum enumeratio facta. Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. hujus L*. 9. quem etiam ſequuntur Bachov. et Huber. *locc. citt*. add. B. H. A. Beſier. *Miscellan. Juridic. Cap*. 2. Lugd. Batav. 1805.

(2) Veluti, ſi dixerit testator, do lego Titio ſupellectilem meam cum duabus menſis.

(3) „Veluti, si dixerit testator: Titio do lego fundum instructum cum duobus bobus aratoriis."

§. 1.

Ut voluit Homerus.] Add. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 9, [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1325. *seq.* (1).

(1) Et Otton. *in Papinian. Cap.* 7. §. 3. *p.* 138. *seqq.* ubi *p.* 142. censet, verba praecedentia: *scilicet vel argenteas, vel argento inclusas*, non esse Papiniani, sed Interpretis cujusdam. Ad verba: *nam et argenteos lectos*, vid. Bynk. *h.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. Pro *viventis arboris* Cujac. *loc. modo laud.* et Forner. *Rer. Quotid.* II. 6. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 167. legunt: *virentis*. Sed vid. Scip. Gentil. *loc. laud.* et Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVI. §. 12, in fin. et pro *Penelopa* Hal. et Vulg. habent: *Penelope*. Sed vid. Scip. Gentil. *d. loc.* et Otton. *in Papinian. Cap.* 6. §. 8. *p.* 115.

§. 2.

Utique si non in usu creditoris etc.] Ipsiusque periculo. Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* Noodt. *Obs.* II. 10. pro *in usu* legit: *juris*, ut intelligatur fiducia quaedam. Conf. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 69. (1). Salmas. *de Mod. usur. Cap.* 14. *p.* 631. *seq.* hic vult esse ἀντίχρησιν.

Sed propositum propter contractus fidem,] D. Goth. *in not.* „*suppositum.*" *Repositum*, Rob. Steph. (2) et Fab. *de Erririb. Pragm. Dec.* 46. *error.* 7. *num.* 9. Noodt. *loc. modo laud. depositum*, ut apud Paul. *Sent. in inscript. Lib.* II. *Tit.* 4. (3).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 13. §. 6. *not.* 31. Van de Water, *Obs. Jur. Rom.* I. 10. hic manum Triboniani agnoscit, putatque Papinianum scripsisse: *si non fiduciae creditoris* etc. non improbante Walchio, *ad Eckhard. Herm. Jur.* I. 6. §. 239. *p.* 429. Sed

Sed vid. Adr. Nic. Moller. *Diss. contin. Select. quaed. Cap.* 4. §. 4. *seq.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 134. add. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 280. *seq.*

(2) Etiam Hal. Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *positum.*

(3) *Oppositum*, Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* Neutrum damnat Schulting. *loc. modo cit.* Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 262. nihil mutat, sed *propositum* explicat: *pignori traditum.* — Ad seq. *L.* 10. vid. E. G. Lagemans, *Diss. de A. Cascellio JCto, p.* 77. *seqq.* — Vitiosam esse Inscriptionem seq. *L.* 11. censet Gilb. Regius, *Enantioφ.* I. 25. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1493. Sed vid. Hier. van Alphen. *Diss. de Javol. Prisc. Cap.* 4. §. 4. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 48. *seq.*

L. XIV.

Fundo legato, instrumentum ejus non aliter legato cedit, nisi etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, nunquam cedit. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 34." Semper (1).

Nam et domo legata, etc.] Facit huc *L.* 24. *de instr. vel instr. leg.*

(1) Vid. de hoc loco Pauli notata superius ad *L.* 24. *de pecul. legat.*

LIBER

LIBER TRIGESIMUS QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE ALIMENTIS VEL CIBARIIS LEGATIS (1).

(1) Plenius est *alimentorum*, quam *cibariorum* legatum. Wisſenbach. *Disp. ad h. t. Pand.* §. 1. add. Voet. *ad eund. tit. num.* 1. Legatum *alimentorum*, et Legatum *in annos ſingulos*, quomodo conveniant, aut differant, Wisſenbach. *d. loc.* §. 3.

L. I.

Ulpianus Lib. V. de omnibus Tribunalibus.] Junge *L.* 8. *de transaction.* (1).

(1) Add. Noodt. *de Pact. et transact. Cap.* 17. vs. *Ceterum* etc.

L. III.

Solent Judices, etc.] D. Goth. *in not.* „ Forte Conſules, etc. " Vid. *h. l.* in fin.

Fiscus enim ſi eo nomine quid ab eo vobis deberetur; exemplum etc.] Lege: *Fiscus etiam* etc. (1) et pro *deberetur* mallem: *debetur* (2).

(1) Ita Hal. et Charond. in margine.

(2) Hal. *debebitur*, *id exemplum* etc. Vid. Geb. *h.* add. de hac Lege Joſ. Fern. de Retes, *Excurſ. Analect. Lib.* III. *Illat.* 3. in Theſ. Otton. *Tom.* V. *p.* 1275. *ſeq.*

L. IV.

L. IV.

'Στοιχεῖσθαι] 'Επιτελεῖσθαι, Al. (1) et Cujac. *ad Libb. Modestin. Resp. in expl. h. l.*

Videntur mihi ipsa praedia esse libertis relicta, etc.] Add. *L.* 26. *in fin. h. t.* et Grivell. *Decis.* 165. Distinguit inter caussam et modum, Cujac. *Consultat.* II. — Aliud in praedio ad usumfructum relicto. Merend. *Controv. Jur.* IV. 26.

(1) Ita Hal. Sed in MS. Flor. manifesto esse Στοιχεῖσθαι, testatur Brencm. *h.* Sequitur in §. 1. *Quaero, an, si sine patroni liberis iidem liberti agant,* etc. id est, seorsim habitent. Forner. *Rer. Quotid.* V. 8. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 262.

L. VI.

Legatis alimentis, cibaria etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Aliment. Cap.* 2. [*Oper. Tom.* III. *p.* 347. *seq.*]

L. VIII.

Cavere non esse cogendum,] Facit huc *L.* 7. *si cui plus quam per L. Falcid. lic.* Ratio *L.* 57. §. 1. *de usufr.* ubi vide, et Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.*

Indebiti non competit actio, nec utilis dabitur.] Ergo unus heres hanc pecuniam retinet.

Diversa caussa est ejus, cui Legatorum divisio mandatur:] Ut exsecutori.

Oneribus menstruis atque annuis,] Add. Scip. Gentil. *loc. modo laud. Cap.* 24. [*p.* 396.]

Verecundiam quoque pulsantibus,] Heredi enim id turpe est, si in solutione sit tardus (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 20. De verbo *pulsare* vid. notata superius ad *L.* 2. §. 3. *de judic. not.* 4. Malam versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 282.

L. IX.

Tamen eum, alumnis relictam pecuniam ut servet, ac restituat intra Falcidiam, recte petiturum, etc.] Favore alimentorum. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) Add. Jac. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 6. §. 5. *p.* 88. Egit de hac Lege etiam Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 94. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1199. *seq.* etiam Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 17. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 242. notatus ab Otton. *in Papinian. Cap.* 6. §. 5. *p.* 101.

L. X.

§. 1.

Praeteriti quoque temporis alimenta reddenda sunt,] Vid. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* II. *Const.* 10. *Def.* 30. *et* 31. Sed quem non probo.

Tunc enim explorari moram oportet, cum de usuris fideicommissi quaeritur, non de ipsis fideicommissis.] Vid. *L.* 113. §. 1. *de Legat.* 1°. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* Mev. *Decis. Part.* IX. *Dec.* 191.

L. XI.

In metallum damnatus,] Non idem in filiis perduellium. Matth. *de Criminib. Lib.* XLVIII. *Tit.* II. *Cap.* 3. *num.* 18. in fin.

L. XII.

Ex posteriore parte testamenti ita cavit: obligatos eis ob caussam fideicommissi fundos meos etc.] Male igitur ex hac Lege quidam colligunt, rem, ex qua aliquid solvendum est, pignoris loco esse. Vid. Scip. Gentil. *de Aliment. Cap.* 6. [*Oper. Tom.* III. *p.* 358.]

Paulus respondit, cibaria et vestiaria libertis defuncti integra deberi,] Add. Averan. *Interpr. Jur.* II. 27. *num.* 16. Fab. *Cod.* VI. 18. *Def.* 4. et de casu simili ex contractu, Mev. *Decis. Part.* I. *Dec.* 114.

L. XIII.

§. 1.

Ut necessitas alimentis praestandis perpetuo maneat.] Vid. *L.* 18. §. 1. *h. t.*

L. XIV.

§. 1.

Hadrianum constituisse, ut pueri usque ad decimum octavum, puellae usque ad quartum decimum annum alantur:] Vid. Merill. *Obs.* III. 29. (1). Sand. *Decis.* II. 8. *Def.* 1.

(1) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 95. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1201. Averan. *Interpr. Jur.* V. 9. *et* 10. Troiz. *Memor. Propag.* I. 3. §. 9. *p.* 222. *seqq.* et notata superius ad *L.* 40. *de adoption.*

§. 3.

Ubi aqua venalis est,] D. Goth. *in not.* „Aqua in Africa et Egypto venalis" et alicubi in Italia. Horat. *Sermon.* I. 5. *vs.* 88. (1). Senec. *Natur. Quaest.* IV. 13. *cum emere aquam turpe sit.*

Nam et *haustus aquae, ut pecoris ad aquam appulsus,* etc.] *Nam et si* etc. Jan. a Costa, *ad* §. 3. *Inst. de servitutib.* (2) quod non probo.

Est servitus personae,] Est praedialis ac rustica, scil. sui natura; potest tamen et personae relinqui.

Tamen *ei, qui vicinus non est,* inutiliter *relinquitur.*] Pro *tamen* Heinecc. *in Additam. ad Vinn. ad* §. 2. *Inst.* de

de servitutib. legit: *nam nec.* (3). Vinn. *ad d.* §. 2. pro *inutiliter* legit: *non inutiliter* (4). Sed sic requiritur, ut non sit vicinus; quod plane falsum est. Ego malim; *qui vicinus est, non inutiliter*, trajecta particula *non*. Facit huc *L.* 5. §. 1. *L.* 7. §. *ult. de servit. praed. rustic.* Similis lapsus *L.* 26. *pr. de fideic. libertat.* De re ipsa Noodt. *Probab.* I. 3. *num.* 7.

Haec enim aqua (5) *personae relinquitur.*] Nec est servitus.

(1) Add. Barth. *Adversar.* X. 1. et Land. *Exercitat.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1424.

(2) Et *in Prael. ad Illustr. quosd. Titi. locaque select. Jur. Civ. p.* 24.

(3) *Nec tamen*, H. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* I. 17. *p.* 116. Alii etiam aliter. Vid. Duirsema, *Conject.* I. 5. *p.* 77. *seqq.* et Wieling. *Lect. Jur. Civ.* I. 17. quem sequitur Jo. Wunderlich. *de Us. Inscription. Obs.* 4. §. 9. *p.* 148. Vid. et Waechtler. *Opusc. p.* 517. *seq.* et Walch. *ad Eckhard. Herm. Jur.* I 2. §. 76. *p.* 86.

(4) Vinnius ita legit: *nam et haustus aquae, et pecoris ad aquam appulsus, est servitus; personae tamen ejus, qui vicinus non est, non inutiliter relinquitur.* Pari modo Cujac. *ad L.* 1. *de servit. praed. rustic.* quem etiam sequitur B. Voorda, *ad Prael. Jan. a Costa, loc. laud.* eamque lectionem in contextum recepit Pothier. *h. t num.* 3. Aliter Arntzen. *Obs. Cap.* 6. post Sedulii *Carmen Paschale.*, qui *inutiliter* accipit pro *valde utiliter.*

(5) Duirsema, *loc. modo cit. p.* 83. *et* 84. legit: *aeque — relinquuntur*, aut loco *aqua* substituit: *area*, quod non probat Pothier. *d. loc.* uti errore ipsi contextui insertum est. Waechtler. *loc. cit.* verba haec transponit, et collocat post verba: *vicinae possessionis relicta.* Pari modo Trotz. *in Praef. ad Oper. Maran. p.* 22. quamvis in ceteris lectionem Cujacii, Vinniique sequatur. *Areae tuae — utendi*, quod praecedit, Graecismum esse, notat Jens. *Strict. ad Pand. p.* 284. — Ad seq. *L.* 13. § 1. vid.

vid. Jos. Fern. de Retes, *Opusc.* *Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 211.

L. XVI. (1).

(1) Quae sint *alimenta commoda*, in §. 1. *h. l.*, docet Noodt. *de Pact. et transact. Cap.* 17. vs. *Ceterum* etc. *Commoda* nomen proprium testatricis esse, putat Ant. Augustin. *de Nomin. propr. Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 366. A Commodo Imp. derivat Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 96. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1202. Sed vid. Otton. *in Praef. ad. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 12. et Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *commoda. Alimenta ac commoda*, ope geminationis, legi vult Geb. *h. Alimenta, commoda*, edidit Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 253. — Ad seq. §. 2. vid. de Retes, *loc. modo laud.*

§. 3.

Qui societatem omnium bonorum suorum etc.] Vid. Goris, *Adversar. p.* 7. *num.* 11.

L. XVII.

Respondit, officio Judicis heredem compellendum servis relicta praestare, etc.] D. Goth. *in not.* „ servi, licet sint incapaces, tamen in caussa alimentorum admittuntur." add. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. L.* 10. §. 1. *h. t.* et *Tract.* II. *ad African. in expl. L.* 107. §. 1. *de Legat.* 1°. et D. Goth. *in not. ad L.* 16. *de ann. leg.* (1).

(1) Ad verba Legis initialia: *Servos ad custodiam templi reliquerat*, etc. vid. praeter D. Goth. *in not.*, Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 19. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 216. et Barth. *Adversar.* X. 1.

L. XVIII.

Respondit, nihil proponi, cur non ea, quae codicillis da-

data proponerentur, praestari deberent: etc.] Facit huc *L.* 16. §. 2. *L.* 20. *pr. h. t.*

§. 1.

Et tam praeteriti temporis, quam futuri.] Exceptio a *L.* 35. *de judic.* Sand. *Decis.* I. 4. *Def.* 3.

§. 2.

Respondit, cum placeat comparandam,] Tanquam succedentem in locum alimentorum, in quibus aetas onerati conditionem non facit. Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 16. *num.* 7. et II. 17.

Non ante deberi, quam id tempus cessisset.] Facit huc *L.* 36. §. 1. *de cond. et dem.*

§. 3.

Respondit, non videri.] Hinc quidam colligunt, imminutionem Legatorum Codicillis factam, ad relicta ad pias caussas non extendi. Cyriac. *Controv.* 363. *num.* 4. *et* 5. quod hinc non sequitur.

§. 4.

Ut duae partes quantitatis debeantur, praeter *codicillos,* etc.] *Propter,* Rob. Steph. et Al. (1).

(1) Ut Hal. Vid. Geb. *h.* Saepe hae voces confunduntur. Vid. notata superius ad *L.* 7. §. 4. *de pact.*

§. 5.

Neque ad sepulchrum morari voluerit,] Add. *L.* 44. *de manum. test.* (1).

(1) Vid. Trotz. *Memor. Propag.* I. 6. §. 5. *p.* 389. *seqq.* add. Forner. *Rer. Quotid.* III. 19. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 215. et A. R. van Waay, *Diss.*

ad L. 26. de oper. libert. Cap. 2. §. 3. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 249.

L. XX.

Respondit, secundum ea, quae proponerentur, non posse.] Facit huc *L.* 18. *pr. h. t.*

§. 1.

Quaero, Sticho contubernali et liberis etc.] Lege: *Stichi* (1). add. Cujac. *ad Libb. Scaevol. Resp. in expl. h. l.*

(1) Ita Flor. Hal. *Sticho.*

§. 2.

Quoad vivent,] Sic Flor. bene (1).

(1) Hal. et Vulg. *quoad viveret.* Vid. Brenem. h.

§. 3.

Si cum filio ejus moretur.] De hac conditione Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 8. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 262.] (1).

(1) *Vestiarium* et *calcearium* recte distingui in seq. *L.* 21., docet Bynkersh. *Obs.* III. 17.

L. XXII.

§. 1.

Illam autem adjectionem, ut habeant, unde se pascant, *magis ad caussam praelegandi,* etc.] Add. *L.* 4. *pr. h. t.* (1).

(1) Et P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente,* *p.* 19. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

L. XXIII.

L. XXIII.

Cur plenius est (1) alimentorum legatum, etc.] Add. Hierocl. *Comm. in Aurea Carmin. Pythagor. p.* 193.

(1) *Ergo* inserit Hal. et hoc etiam Flor. superscriptum est. Vid. Brencm. *h.*

TITULUS II.

DE AURO, ARGENTO, MUNDO, ORNAMENTIS (1), UNGUENTIS, VESTE, VEL VESTIMENTIS, ET STATUIS LEGATIS.

(1) Hanc vocem Graecos omittere, notat Leunclav. *Notat.* II. 74. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1521. cui adjecta videtur, tanquam scholion, quo declararetur, quid *mundus* esset. Sed vid. *L.* 25. §. 10. *h. t.* De mundo et ornamentis muliebribus quaedam observavit Bynkersh. *Obs.* V. 17. Nonnulla ad hunc Titulum notavit quoque Cujac. *Obs.* X, 17. *et* 18.

L. I.

Item si duae statuae marmoreae etc.] Vid. Wissenbach. *ad Tit. Pand. de instr. vel instr. leg.* §. 8.

§. 1.

Ei pecuniam numeratam dando etc.] Ejusdem ponderis. Salmas. *de Usur., Cap.* 15. *p.* 459. add. Pinell. *ad Rubric. Cod. de rescind. vend. Part.* I. *Cap.* 3. *num.* 9. *seqq.* et Carpzov. *Defin. Forens. Part.* II. *Const.* 29. *Def.* 1.

L. II.

Tu deinde post mortem mandatoris, etc.] D. Goth.

in not. „Jus caducum innuit." Male. Vid. Cujac. *Obs.* X. 17. (1).

(1) Ad seq. *L.* 5. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 274. ubi et de Fufidio JCto. add. Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 6. §. 24. Flor. scribitur: *apud Phuphidium.* Hal. *Pamphilium.* Vulg. *Pamphilum.* Vid. Brencm. *h.* Vulgatam secutus videtur Burman. *ad Quinctil. Inst. Orat.* III. 6. *p.* 247.

L. VI. (1).

(1) Ad verba: *postea unionem solvit*, vid. D. Goth. in not. add. Forner. *Rer. Quotid.* I. 11. *et* 12. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 139. *et* 140. et M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell. Sect.* I. *Cap.* 3. §. 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 22. *seq.* Vid. et Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* et Cujac. *ad Marcell. Lib. sing. Resp. in expl. h. l. Oper. Postum. Tom.* III. *p.* 120.

§. 1.

Nam quid fieri potest, etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *neque enim fieri posse.*" sic et Rob. Steph. An., *nam qui?* (1).

Nam quodammodo extinctum sit:] Lege: *fuit* (2).

(1) Rucker. *Obs. Cap.* 3. §. 8. ope geminationis, legit: *nam qui id* etc. probante Puttmanno, *Conject. Decad.* §. 10. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 98.

(2) Rucker. *d. loc.* ope geminationis: *nam quod quodammodo* etc. Puttman. *loc. cit.* mavult: *et jam quodammodo.* P. J. de Fremery, *Diss. de Ration. Vett. JCtor. Cap.* 1. §. 11. *p.* 43. cum Fabro τὸ *nam* hic potius accipit pro *sed.*

§. 2.

Ut in patriam meam faciat porticum publicum, etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *patria mea.*" Non opus. Vid. Voss. *de Arte Grammatic.* VII. 65. (1).

In-

Intelligi enim potuit (2) *aliquod Civitati accedere ornamentum.*] Vid. *L.* 122. *pr. de Legat.* 1°.

(1) Add. notata superius, *Tom.* I. *p.* 3. De his porticibus Otto, *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 9. §. 2. *p.* 310. et Burman. *ad Petron. Satyr. Cap.* 29. *p.* 108.
(2) *Potuit* abest apud Hal.

L. VII.

Si ita esset legatum: vestem meam, etc.] Idem in usufructu legato. Noodt. *de Usufr.* I. 23. circa fin.

Id legatum videtur, quod testamenti tempore fuisset:] D. Goth. *in not.* „Imo, ea vestis debetur, quae die legati cedente testatoris est. *L.* 28. *de instr. vel instr. leg.*" Sed ibi fundus legatus, ut *erit* instructus.

Quia praesens tempus semper etc.] Ut eo credatur respexisse testator. *L.* 41. §. 4. *de Legat.* 3°. *L. ult. h. t.* *L.* 28. §. 1. *tit. seq.* nisi alio spectasse defunctum, liqueat, *L. pen. de instr. vel instr. leg.* *L.* 14. §. 2. *de alim. vel cibar. leg.* (1). Facit huc Cicer. *de Invention.* II. 41.

Idem est, et si quis ita legaverit, etc.] Secus in Legato universitatis, Gail. *Obs.* II. 73. *num.* 4. nec non surrogatae rei in locum alienatae non animo adimendi. *Cons. JCtor. Batav.* V. 171.

(1) Late Averan. *Interpr. Jur.* IV. 27. Aliter Jens. *Strict. ad Pand. p.* 284. *seqq.*

L. VIII.

Titiae vestem meam, mundum, etc.] D. Goth. *in not.* „Particulam *meam* expungit Cujac. (1) *Obs.* X. 17." Bynkersh. *Obs.* II. 18. legit: *vestem, meum mundum,* quia veste *mea* non continetur, qua non utitur. *L.* 25. §. 6. *h. t.*

Omnem vestem etc.] Etiam virilem.

(1) Etiam Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. et Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 190. *meam* omisit quoque Hal. Aliter Sammet. *Opusc. p.* 104. qui *meam* retinet, sed pro *ornamentaque* legit: *ornamenta, quae.*

L. IX.

Sed pretium praesentis temporis praestari debet.] Hoc satis est, si nolit materiam dare. *Praesentis temporis*, id est, testamenti facti. Pinell. *ad Rubr. Cod. de rescind. vend. Part.* I. *Cap.* 3. *num.* 12. et Brunneman. *ad h. l.* male (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 15.

L. X.

Id enim videtur demonstrasse, quod proprio usui uxoris comparatum sit.] Vid. *Consil. JCtor. Batav.* III. 195.

Nam si generaliter, veluti ita: quae uxoris caussa comparata sunt, etc.] De qua specie sola cogitavit Mucius, Lopez *Animadv. Cap.* 21. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 478. (1).

(1) Sequitur: *vas, aut vestimenta, aut quae uxoris caussa parata sunt.* D. Goth. *in not.* „*Vasa, aut vestimenta, quae uxoris* etc. Cujac. *Obs.* X. 17." Posterius *aut* expungit quoque Pothier. *Tit. de Legat et fideic. num.* 473. et *vasa aut*, ope geminationis, effici posse, recte notat Hoffman. *Mellet. ad Pand. Diss.* XXVII. *in fin.* add. Geb. *h.* Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 298. *seq.*

L. XIII.

Quaesitum est, an carrucha dormitoria cum mulis, etc.]

etc.] Vid. Comm. *ad Plaut. Aulular.* III. 5. *vs.* 20. et Scheffer. *de Re Vehicular.* II. 27.

L. XV.

Quarum rerum usufructus, dum vives, tibi sufficiet.] Hoc non spectat formam Legati, sed exitum rei. Noodt. *de Usufr.* I. 2. *in fin.* (1).

Respondit, verbis, quae proponerentur, proprietatem legatam etc.] Vid. Sand. *Decis.* V. 1. *Def.* 2. (2).

(1) Add. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 148.
(2) Et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 290. — Ad seq. *L.* 16. vid. Jo. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 212.

L. XVIII.

Qui uxori suae legaverat bonorum suorum decimam;] Secundum jus antiquum. Cujac. *Obs.* X. 17.

Et vestem reddi etc.] Id est, *dari.* Forner. *Selection.* III. 15. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 101.] (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 19. *de pact. dotal.* et *L.* 21. *de Legat.* 2do.

L. XIX.

Sive factum, sive infectum; etc.] Argentum *factum, rude, signatum* enumerat Appian. *Hispan. p.* 448. Argenti *facti* et *signati* meminit Senec. *de Tranquill. anim.* Cap. XI. et *de Benefic.* I. 12. Quaedam de his Herald. *Obs. Cap.* 29. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1347.] (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4.

§. 2.

Et scripsit, vascula non separaturum, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XII. 37. male cit. a D. Goth. *in not.*

§. 3.

§. 3.

An replumbari debeant,] In delphicis plumbo copulata fuisse per paria vasa, vult Salmas. *Obs. ad Jus Attic. et Rom, Cap.* 23. *p.* 496. (1).

(1) Sequitur in §. 4. *ut puta lances quadratae* etc. Harum etiam meminit *L.* 6. *de reivindic.* ubi vid. notata.

§. 5.

Quoniam argento cedit, quod ad speciem argenti junctum est.] Vid. §. 13. *et* 20. *h. l.*

Etsi non (1) *sunt clavi vestimentis consuti:*] Poterant enim eximi, et ad alias vestes accedere. Salmas. *ad Vopisc. in Carino, Cap.* 20. *p.* 855. (2).

(1) In Vulg. hic novum incipit caput, et reliqua tribuuntur Pomponio: male. Vid. Bynkersh. *Obs.* VII. 5.

(2) Add. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 10. *p.* 255. *seq.* — De *Saturnino*, cujus mentio fit in seq. §. 7. vid. Herm. Oosterdyk. *Diss. ad Fragm. ex Venuleji Saturnini Libb. de Offic. Procons. Cap.* 1. §. 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 457.

§. 8.

Ut in junctura argentea (1) *scio me dixisse, quod non in* argentario etc.] *Argentaria,* Salmas. *Obs. ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 449. sed *p.* 451. Vulgatam defendit.

(1) De qua vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 91. *not.* 23. *Juncturam argenteam* Graecos interpretari: *μουλῶν κόσμον, ornatum mulorum*, notat Leunclav. *Notat.* II. 75. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1521.

§. 9.

Tryllas, pelves, et his similia: non tamen quae supel-

lec-

lectilis sunt.] Obstat *L.* 3. *pr. de supell. legat.* *Non tamen quae supellectilis sunt, veluti trullas, pelves, et his similia*, legit Herald. *Animadv. in Jus Attic. et Rom.* I. 14. *num.* 12. (1).

(1) Praecedit: *veluti parapsidas.* De quibus vid. Pothier. *h. t. num.* 5.

§. 10.

Repositoria quoque continebuntur:] De his Salmas. *Obs. ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 451. (1).

(1) Praecedit: *vel promulsidaria.* De his vid. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 10. *p.* 256. qui et in initio hujus §. pro *sed cui vasa* etc. mavult: *sed si cui* etc. aut, *sed cum vasa* etc. Hal. *sed si vasa.* Vulg. *sed si cui.* Vid. Brencm. *h.* Sequitur in fine §. *dicimus vasa vinaria et* navalia. D. Goth. *in not.* „*aquaria, nivaria, nivalia.*" Sed vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 2. et Brencm. *h.*

§. 12.

Quod ad epulandum in ministerio *habuit*,] Vid. Paul. *Sent.* III. 6. §. 86. (1).

Id est, ad esum et potum.] Promiscue, ut *L.* 32. §. 3. *h. t.* quam adfert quoque Cujac. *Obs.* X. 17. ubi et aliter legit (2). add. Merill. *Obs.* VII. 2. et Bynkersh. *Obs.* VII. 5.

Vel miliarium argenteum,] Ergo argenteis instrumentis cocinatoriis usi sunt. Cujac. *Obs.* II. 6. (3).

Et haec magis cocinatorii *instrumenti sunt.*] D. Goth. *in not.* „*coquinarii*, Hal." *Cocitatorii*, Bynkersh. *Obs.* VII. 5.

(1) Ibique Schulting. *not.* 7.
(2) Cujacius vel verba haec delet, vel legit: *item ad esum et potum.*
(3) De *miliario* vid. Gebauer. *Lib. sing. de Caldi et caldae apud Vett. potu*, *Cap.* 4. quaedam de eo notavit quo-

quoque Ramos del Manzan. *ad LL. Jul. et Pap.* I. 25. *num.* 2. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 113.

§. 13.

Cedent igitur gemmae phialis vel lancibus inclusae auro argentove.] Vid. §. 5. 9. *ult. h. l.* (1).

(1) Ad seq. §. 14. vid. Const. Land. *Exercitat.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1425. et ad verba: *ut obstani, vertentani*, in seq. §. 17., vid. Brencm. *h.* add. Pothier. *h. t. num. ult.* et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 302.

§. 18.

Margaritas autem nec gemmis, nec lapillis contineri, satis constitisse, etc.] D. Goth. *in not.* „Jurisconsultis scil. etc." et Cujacio, *Obs* X. 18. (1).

Quia concha apud rubrum mare et crescit et coalescit.] Et sic est pars conchae margarita (2).

(1) Add. *Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 291. *seqq.* ibiq. Duker. et Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *margarita*, ibiq. Heinecc.

(2) Add. Cujac. *loc. laud.* et Pothier. *h. t. num. ult.* Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 21. *p.* 257. *seq.* legit: *quia*, scil. margaritae, *in concha apud rubrum mare et crescunt et coalescunt.* Non opus. Vid. van Dorp. *Obs. Cap.* 5. *p.* 38. *seq.*

§. 20.

Auro legato vasa aurea continentur:] Vid. *pr. h. l.* Aliter Paul. *in Sent.* III. 6. §. 85. *et* 88. ubi vid. Cujacium (1).

Cujus rei ordinandae *caussa* etc.] *Ornandae*, Rob. Steph. (2).

(1) Et Schulting. add. Wisenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 5. et Pothier. *h. t. num* 1.

(2) Sic etiam Flor. recte. Vid. Schulting. *ad d. loc. Paul.*

Paul. not. 13. Quaedam ad hunc §. notavit quoque Jens. *Strict. ad Pand. p.* 290. *seq.*

L. XX.

Tum aurum gemmis dicimus cedere.] Facit huc *L. praec. in fin.* (1).

(1) De voce *habiliter*, quae praecedit, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 415. et Conrad. *Parerg. p.* 542.

L. XXI.

Veluti colum nivarium,] Vid. Cujac. *Obs.* X. 17. (1).

(1) Add. Alciat. *Parerg.* VIII. 4. a D. Goth. cit. et Erhard. *ad Petron. Satyric. Cap.* 31. *p.* 120. ed. Burm.

§. 1.

Crina, rosa, mura, colum, nardum purum, etc.] *Crina* pro *crininis*, et *rosa* pro *roseis*, Salmas. *ad Lamprid. in Alexandro Severo, Cap.* 25. (1). Hal. habet: *crinina, rhodina, e myrrha quoque, tum nardinum purum*, etc.

(1) Add. Charond. *h.* in margine, et vid. de hoc §. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 97. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1202. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 24.

§. 2.

Sed de aquiminario etc.] Vid. Cujac. *Obs.* X. 17. (1).

(1) Qui mavult: *aquimanario*. Conf. Heinecc. ad Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *aquiminalia*, et Pothier. *h. t. num.* 12.

L. XXII.

Quod detextum est,] Integra enim vestimenta detexta, Rae-

Raevard. *Conjectan.* III. 15. Non tamen semper (1).

(1) Verba seqq. *id est, si sit consummatum*, apud Hal. absunt.

L. XXIII.

Vestis an vestimenta legentur nihil refert.] Quid sub iis contineatur, Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 24.

§. 1.

Amiciendi,] Vid. D. Goth. *in not.* De *amiciri et amictu* Brouckhus. *ad Tibull.* I. 9. *vs.* 13. (1).

Insternendi,] Vid. D. Goth. *in not.* add. Perizon. *ad Aelian. Var. Histor.* IX. 3.

Incubandive (2)] *In vestimentis degere*, dixit Senec. *Epist.* 67. ubi Lips. (3).

Quae sunt insitae *picturae,*] *Insitae*, Cujac. *Obs.* X. 18. et XII. 24.

Qui vestibus insuuntur.] Etiam *mantilibus*. Lamprid. *in Alex. Sever. Cap.* 37. ubi Casaub.

(1) Praecedit: *vel serica vel bombucina*. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 79. *serica et bombycina*. Vid. *ibid.* Schulting. *not.* 85. add. Pothier. *h. t. num.* 26.

(2) Flor. *incumbandive*. Vulg. *decubandive*, et sic plerique MSS. Hal. *incubandive:* quod etiam praefert Brencm. *h.*

(3) Add. Schulting. *ad Paul. Sent. loc. modo laud. not.* 86. et Burman. *ad Sueton. in Caesar. Cap.* 84. *Tom.* I. *p.* 184.

§. 2.

Virilia (1) *sunt*, etc. *veluti togae.*] Vid. Tertullian. *de Idololatr. Cap.* 16.

Muliebria sunt, etc. *quibus vir non facile uti potest sine vituperatione,*] Vid. Mornac. *ad L.* 18. *de donat. int. vir. et ux.* et Forner. *Selection.* I. 1. [in Thes. Otton.

Tom.

Tom. II. *p.* 5. *seq.*] Alia quidem mens Zenoni, apud Diog. Laërt. VII. 33. Sed rectior Platoni, apud Eund. III. 86.

Veluti stolae, etc.] Conf. Cicer. *de Haruspic. Resp. Cap.* 21. ubi Graev. add. Salmas. *ad Vopisc. in Aurelian. Cap.* 46. et de *mitris* et *fasciis*, *ibid. p.* 571. (2).

Pallia,] D. Goth. *in not.* „ *Pallae*, P. Faber, etc." et Ferrar. *de Re Vestiar.* III. 3. Vulgata etiam potest retineri. Vid. Merill. *Obs.* VI. 6. (3).

Communia sunt, etc. *veluti si ejusmodi penula*, etc.] Vid. Non. Marcell. *Cap.* XIV. *num.* 3. (4).

(1) Singulas vestimentorum species, quae hic memorantur, explicuit Pothier. *h. t. num.* 29. Sequitur: *stragula*, *amfitapa*. Ita Flor., sed omnes *amphitapa*, et ita scribendum. Vid Brencm. *h.* Alciatus, *Parerg.* I. 40. mavult: *stragula institoria.* Quare *vestimenta, stragula* Ulpianus inter *virilia* praecipue recenseat, se ignorare fatetur Duker. *ad Opusc. de Latin Vett. JCtor. p.* 135. Sed vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 80. *not.* 90. Additur porro: *Puerilia sunt*, etc. *Veluti* etc. *aliculae.* Torrent. *ad Sueton. in Tiber. Cap.* 6. legit: *caligulae.* Sed vid. Ferrar. *de Re Vestiar. Part.* II. *Lib.* III. *Cap.* 1. laud. ibid. a Burman. *Tom.* I. *p.* 495.

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 11.

(3) Add. Otton. *in Praef. Tom.* II. *Thes. Jur. p.* 3.

(4) Add. Otton. *loc. laud.* et Salmas. *ad Lamprid. in Alex. Sever. Cap.* 27.

§. 3.

Vestis etiam ex pellibus constabit (1).] Vid. *L.* 25. §. 8. *h. t.* add. Franc. Patric. *ad Fragm. Cicer. Oration. pro Scauro*, *p.* 1015. *Pelles indutoriae*, Paul. *in Sent.* III. 6. §. 79. (2).

(1) In Vulg. adjicitur: *item pelles caprinae et agninae vestis erunt*, ex *L.* 25. §. 8. *h. t.* qui §. Flor. ad marginem est adpositus. Vid. Brencm. *h.*

(2) Ubi vid. Schulting. *not.* 87. add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 98. in *Jurispr. Rom. et Attic.* *Tom.* II. *p.* 1205.

L. XXV.

§. 1.

Coactilia] Vid. D. Goth. *in not.* et Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 20. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 272.] (1).

Et tegimenta subselliorum] Vid. Cujac. *Obs.* X. 17.

(1) Add. de his et aliis, quae hoc et seqq. §§. memorantur, Pothier. *h. t. num.* 27. Quaedam etiam notavit Pancirol. *loc. modo laud. Cap.* 99.

§. 4.

Pedulesque,] Vid. Casaub. *ad Sueton. in August. Cap.* 82. et Salmas. *ad Lamprid. in Alex. Sever. Cap.* 40. *p.* 972. *seqq.*

Et impilia] Vid. Harduin. ad locum Plinii a Goth. cit. (1).

Alia caussa est odonum (2),] D. Goth. *in not.* „Legendum: *nec alia est caussa odonum.*" Non muto. add. Cujac. *Obs.* X. 17. (3).

Quia usum calciamentorum (4) *praestant.*] *Calceamenta* olim a *vestibus* distincta. add. Bynkersh. *Obs.* III. 17. ubi de *odonibus*, de quibus et Salmas. *ad Lamprid. loc. cit.* (5).

(1) Add. Selden. *de Uxor. Ebraic.* I. 14. *p.* 72. *seq.*
(2) De varia hujus vocis scriptura vid. Brencm. et Geb. *h.*
(3) Et Bynkersh. *loc. laud.*
(4) Hal. *calceamentorum.*
(5) Etiam Selden. *loc. modo cit.*

§. 7.

§. 7.

Culcitae etiam vestis erunt.] Obstat *L.* 3. *pr. de supell. legat.* (1). Cujac. *Obs.* X. 17.

(1) Ad quam vid. notata.

§. 10.

Viriolae,] Colli quoque ornamentum. Pignor. *de Servis*, *Cap.* 20. *p.* 199. ubi ectypon. Aliter Harduin. *ad Plin. Hist. Nat.* XXXIII. 3. (1).

Mundus mulieris est, etc.] Verbo stricte accepto, ne cum affinibus speciebus confundatur. Alii aliter. Vid. Ferand. Adduens. *Explication.* I. 35. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 542. *seq.*] *Mundum*, neutro genere, Lucilius apud Gellium, *Noct. Attic.* IV. 1. Latius sumit *mundum* Livius, XXXIV. 7. (2).

Continentur et specula,] De quibus Senec. *Nat. Quaest.* I. *ult.*

Veluti lavatio, riscus (3).] *Lavationem argenteam*, Phaedrus, IV. 4. De *risco* vid. D. Goth. *in not.* add. Menag. *ad Diog. Laërt.* V. 72. *Scutriscus* legit Gilb. Regius, *Enantioph.* I. 16. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1488.] quod non probo. add. Bynkersh. *Obs.* V. 17. (4) quem vide de hoc §.

Ornamentorum haec: vittae,] Tertullianus, *de Virgin. veland. Cap.* 16. *Vittae, lunae, linteola* (5).

Reticula, crocufantia (6).] *Id est*, *κροκύφαντα*, Claud. Sarravius, *Epist.* 61. *et* 91. (7).

(1) Add. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* in voc. et vid. de ornamentis muliebribus, in priore et posteriore parte hujus §. memoratis, Pothier. *h. t. num.* 21. et Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 275. *seqq.*

(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 83. *not.* 98.

et Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thef. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1385.

(3) De varia hujus loci lectione vid. Brencm. *h.* qui vult: *veluti lavationis riscus.*

(4) Nihil quoque mutat Nic. Rigalt. *ad locum Phaedr. cit.* Buchner. ad Plin. *Epist.* IX. 7. *n.* 4. Pothier. *h. t. num.* 19.

(5) Sequitur: *acus cum margarita.* De *acu* vid. et Interpp. *ad Petron. Satyric. Cap.* 21. *p.* 69. ed. Burm.

(6) Ita Flor., fed fcribendum: *crocyphantia.* Brencm. *h.*

(7) Add. Bynkersh. *loc. cit.* Sequitur: *non tamen commundata.* Ita Flor. et recte. Vid. Menag. *Amoen. Jur. p.* 310. Hal. et Vulg. *emundata.* Vid. Brencm. *h.*

L. XXVI.

Sicuti mitrae et anadεmata:] Vid. Cujac. *Obf.* XXVII. 16. (1).

(1) Add. Ferand. Adduens. *Explication.* I. 36. in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 543. et Pothier. *h. t. num.* 23.

L. XXVII.

Argentum factum vas argenteum videri effe.] Quo igitur referes lectos argenteos, et juncturas argenteas, de quibus *L.* 19. §. 8. *h. t.* Sane funt *facti* fpecies. Salmaf. *Obf. ad Jus. Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 460. *feq.* quod verum ex vi verbi (1).

(1) Add. de hac Lege Majanf. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 211.

§. 1.

Nummos non contineri.] Vid. Balduin. *in Scaevol.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 515.] Diffentit Cicer. *in Topic. Cap.* 3. *et* 13. (1). add. Quinctil. *Inft. Orat.* V. 10. et VI. 14. [*p.* 414. *et* 486. ed. Burm.]

(1)

(1) Vid. F. G. van Lynden, *spec. exhib. interpretationem Jurispr.. Tullian. in Topic. Cap.* 3. §. 2. *p.* 58. *seqq.* Lugd. Batav. 1805.

§. 2.

Argento omni legato, quod suum esset, etc.] Hoc quoque non addito, idem vult esse Quinctil. *Inst. Orat.* V. 11. [*p.* 486. ed. Burm.]

Sine dubio non debetur id, quod etc.] D. Goth. *in not.* „Imo debetur. Cicero, *in Topic.*" *Cap.* 3. Imo Cicero ut Ulpianus. Gothofredus locum illum non bene inspexit. add. Boëth. *ibid.* (1).

Quia non videtur suum esse, quod vindicari non possit.] Respicitur ad formulam vindicationis. Vid. de hac ratione G. Ranchin. *Var. Lect.* III. 17. [in Thes. Otton. *Tom.* V, *p.* 973.]

(1) Et van Lynden, *Spec. modo laud. Cap.* 3. §. 3. *p.* 62. *seq.*

§. 3.

Si fractum aut collisum sit, non continetur.] Vid. §. 4. *h. l.*

§. 4.

Cui legatum est aurum omne, quod suum esse,] D. Goth. *in not.* „*quod suum esset*, Hal." et Rob. Steph.

Cum moreretur, vindicare potuit, suum esse.] D. Goth. *in not.* „Al. *cum moreretur; ejus omne aurum fiet, quod tunc paterfamilias, cum moreretur, vindicare potuit* etc." Ita Rob. Steph. (1) optime.

Sed si qua distributio ejus etc.] Vid. Cujac. *Obs.* X. 18. (2).

Quod ad rem comparatum est,] Expungit Herald. *Obs.* *Cap.* 29. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1347.] male. Vid. Salmas. *Obs. ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 442.

p. 442. qui legit: *ut eo, quam* etc. D. Goth. *in not.* „*ut eo ad rem, ad quam* etc. Hal." et Rob. Steph.

Non posſis uti ſine refectione,] Vid. §. 3. *h. l.*

Itemque nomismata et ſimilia,] *Et* delet Noodt. *Obſ.* I. 5. et *de Uſufr.* I. 4. (3).

(1) Etiam Hal. Vid. Geb. *h.*
(2) Sequitur: *ſive alterius* uſionis *cauſſa paratum eſſet.* De voce *uſionis* vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 360.
(3) Sed vid. Trotz. *Memor. Propag.* I. 1. §. 8. *p.* 61.— Pro *lamma* in ſeq. §. 6. Hal. habere *lamina*, notat Goth. Sic etiam Vulg. probante Brencm. *h.* *Lamna* pro *lamina*, per Syncopen. Majanſ. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 211.

L. XXVIII.

Quod victus ſui cauſſa paratum *paterfamilias* etc.] *Paratum* posſet abesſe.

Quo ipſe non temere *uteretur,*] Id est, non facile. D. Goth. *in not.* „ non ſolus." (1).

(1) Sequitur: *ſed commodare ad ludos, et ad ceteras apparationes ſoleret.* Vid. Conſt. Land. *Exercitation.* in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 1427 et de voce *apparationes*, Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 360.

L. XXIX.

§. 1.

Atque uſu rei, conſuetudinis *patrisfamilias aeſtimandum est.*] *Conſuetudine,* Al. melius (1).

(1) *Et conſuetudine,* Hal. add. Jo. Cannegiet. *Obſ. Cap.* XI. §. 3. *p.* 415.

L. XXX.

Hoc enim verbum SEU *ampliandi Legati gratia* etc.]

In

In his casibus add. Cujac. *Obs.* XXVI. 34. Lopez. *Animadv. Cap.* 22. [in Thes. Ottom. *Tom.* III. *p.* 480.] Maynard. *Decis. Tholos.* V. 37. *num.* 2. (1).

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 18.

L. XXXI.

Mediae *magnitudinis videri legatam lancem*,] Facit huc §. 2. *Inst. de capit. demin.* (1).

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 17. *num. ult.*

L. XXXII.

Pediculis *argenteis adjuncta sigilla aenea*, etc.] *Reticulis*, Bynkersh. *Obs.* IV. 23. qui citat Juven. *Sat.* II. *vs.* 96. Sed sigilla an his bene adjunguntur? an non potius intexuntur? *Pedicula* etiam esse προβαρούλια, vel ὑποπόδια, vult Salmas. *ad Vopisc. in Carino, Cap.* 19. *p.* 839. (1).

(1) Vid. et Pothier. *h. t. num.* 7.

§. 1.

Auro facto annumerantur.] D. Goth. *in not.* „Imo, non adnumerantur. *L.* 10. *h. t.*" Non obstat. (1).

(1) Sequitur; *Aurea emblemata, quae in* lapidibus, *apsidibus argenteis essent*, etc. *Lapidibus*, cum Cujacio, *Obs.* VI. 31. expungit Pothier. *h. t. num.* 8. etiam Brencm. *h.* et Majans *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 115. *seqq.* ubi hunc locum explicuit: de quo vid. et P. H. Saaymans Vader, *Diss. de Q. Aelio Tuberone JCto, p.* 95. *seqq. Capidibus* legit Burman. *ad Petron. Satyric. Cap.* 52. *p.* 253. Vid. Schroder. *Obs.* III. 11. *p.* 58. qui vel cum Cujacio *lapidibus* expungit, aut, si cum Burmanno legas; *capidibus*, ejiciendam putat vocem *apsidibus.*

§. 2.

In his, quae dubium est cujus generis sint,] Escaria, an potaria. Aliter Salmas. *Obs. ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 23. *p.* 474. 475. 482.

Ejus generis non esse.] *Non* abest ab ed. Rob. Steph. (1).

(1) Add. Jauch. *de Negat. Pand. p.* 148.

§. 3.

Cum paterfamilias in argento suo vasa habuerit, *quibus* etc.] Vid. §. 5. *h. l.*

Scaevola respondit, contineri.] Facit huc §. *praec.* add. Merill. *Obs.* VII. 2. (1).

(1) In seq. §. 4. post verba: *ornamentum omne meum muliebre cum auro*, excidisse: *argento*, suspicatur Brencm. *h.* Sequitur: *quod* in basilica *fuit muliebre*, id est, in taberna. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 260.

§. 5.

An electrum argento cedat? Id ex aspectu etc.] Lege: *cedat, id ex aspectu* etc. (1).

In utro numero ea vasa is, qui testamentum fecit, habuerit.] Vid. §. 3. *h. l.*

(1) Pro *nihil interesse*, in praec. verbis, Cl. Chifletius, *de Antiq. Numism. Cap.* 12. legendum censet: *multum*, aut *nonnihil interesse.*

§. 6.

Quasi desit (1) *lana tincta lana esse,*] Aliter *L.* 70. *pr. et* §. 2. *de Legat.* 3°. (2).

(1) Hal. *desierit.* Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *desiit*, quemadmodum et edidit Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 175.

(2) Ubi vid. notata.

§. 7.

§. 7.

Et vestem tam coloriam, quam versicoloriam.] De *coloriis* et *versicoloriis* Salmas. *ad Vopisc. in Aureliano, Cap.* 46. quem sequitur Duker. *ad opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 368. (1).

Duntaxat argumentum *balneare mundo muliebri contineri.*] De hoc nihil in consultatione. D. Goth. *in not.* „Al. *argentum* (2)." *argumentum* Bynkersh. *Obs. V.* 17. non damnat, quod miror. add. Salmas. *ad Vopisc. in Carino, Cap. ult.* (3).

(1) Add. Conrad. *Parerg. p.* 539. et notata superius ad *L.* 70. §. 12. *de Legat.* 3°.
(2) Etiam Flor. literas *um* deletas esse, et Taurellium quoque in margine habere: *argentum*, eamque lectionem etiam Graecos confirmare, notat Brencm. *h.*
(3) Vid. et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 11. *p.* 259.

§. 8.

Elenchi,] D. Goth. *in not.* „ *Elenchus est*, etc." ex Ferand. Adduens. *Explication.* I. 38. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 545] add. Pignor. *de Servis, Cap.* 20. *p.* 199. *seq.* (1).

(1) Vid et Burman. *ad Petron. Satyric. Cap.* 67. *p.* 336. et Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 360.

L. XXXIII.

Nam et Quintus Titius, etc.] *Mucius*, Rob. Steph. recte, et ita Vulg. (1). add. Balduin. *in Scaevol.* [in Jurispr. Rom. et Attic. *Tom.* I. *p.* 518.] et Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 31. *p.* 178.

Caenatoriis] *Senatoriis* (2) quidam, male.

Uti solitum,] Id non infrequens olim. Vid. Plutarch. *Quaest. Roman. p.* 278. et Artemid. II. 3. sed tempore festivitatis (3).

Qui, si legaret muliebrem vestem,] Sic recte: male Hotoman. emendat. Vid. Goth. *in not.* et Bynkersh. II. 19. Vid. de hac Lege Otton. *in Praef. Tom.* II. *Thes. Jur. p.* 2. *seq.* (4).

Non videretur de ea sensisse, qua ipse etc.] Vid. D. Goth. *in not.* et Forner. *Selection.* I. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 6.] (5).

(1) Apud Hal. *Titius* abest.
(2) Vel *senatoris.* Vid. Brencm. *h.* Sed Hal. *coenatoriis*, ut Flor. Vid. de his Erhard. *ad Petron. Satyric. Cap.* 21. *p.* 71. ed. Burm.
(3) Quaedam notavit quoque Const. Land. *Exercitat.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1427.
(4) Et Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 282. *seq.*
(5) Add. Pothier. *h. t. num.* 31.

L. XXXIV.

Aut quod ei deberetur,] Haec transponit Salmas. *Disq. de mutuo, p.* 231. *et* 234. legens: *si ab aurifice ei repensum non esset, aut quod ei deberetur*, etc. Paulo aliter Bynkersh. *Obs.* VIII. 4.

Manet tamen ejus, qui dedit, etc] *Manet enim* etc. Rob. Steph. (1) bene, et ita haec citat Balduin. *in Scaevol.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 515.] ταυτολογίαν tamen manere, vult Bynkersh. *d. loc.* quod non video.

Ut non tamen (2) *ex eo auro* etc., *sed ex alio:*] Vid. *L.* 31. *locat. cond.*

Et hoc aurum non transibit ad uxorem.] Nec aliud intellexisse Mucium, putat Balduin. *loc. modo cit.* nimis benigne.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) *Non tantum — sed et*, Vulg. Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 343. *seqq.*

S. 2.

§. 2.

Ut haec scriptura habeat in se demonstrationem *legati* *t* argumentum:] *Deminutionem* — *augmentum*, Cujac. Vid. D. Goth. *in not.* Laudante Balduin. *loc. modo cit.* [*p.* 517.] (1).

(1) Etiam Majans. *loc. modo laud. p.* 346. Voet. *ad Tit. Pand. de cond. et dem.* §. 6. *in fin.* Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 198. Vid. tamen Marckart. *Interpr. rec. Lection.* I. 8. *p.* 43. *seqq.* et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 288. *seq.*

L. XXXV.

Titiae amicae (1) *meae, cum qua sine mendacio* (2) *vixi*, etc.] Id est, *pro uxore palam habui*, Noodt, *ad Tit. Pand. de rit. nuptiar.* vs. *Nunc rem consideremus* etc. circa fin. ex Sueton. *in Calig. Cap.* 24. quod non probo.

Aut pretium auri, etc.] Vid. *L.* 1. *in fin. h. t.*

(1) Id est, *concubinae.* Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV *p.* 1366.
(2) Id est, *sine querela*, Pothier. *h. t. num.* 15. Malam versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 29?.

§. 1.

Si lite contestata Praetor etc.] Fideicommissarius.

L. XXXVIII.

§. 1.

Semproniae Piae etc.] D. Goth. *in not.* „Ad hunc §. vid. Alciat. etc. Turneb. etc." etiam Cujac. *Obs.* XXVI. 29.

Coopertoria (1) *Tabiana*,] Vid. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 100. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1208.] ubi de hac Lege.

Id

Id est, *an ex synthesi* etc.] *Id est* dele cum Salmas. *ad Vopisc. in Bonoso*, *Cap.* 15. *p.* 772. ubi hanc Legem explicat: a quo dissentit Bynkersh. *Obs.* IV. 2.

Respondit, *si essent tunicae singulares* etc.] Extra synthesin.

Quod si non est,] D. Goth. *in not.* „Ita Flor. Al. *non essent.*" Sic Rob. Steph. (2).

(1) Ita omnes scripti et editi; sed Flor. *copertoria*. Vid. Brencm. *h.*
(2) Et ipse Taurell. in margine, etiam Hal. Vid. Geb. *h.*

§. 2.

Sin autem,] Ἀποσιώπησις (1).

Jubeoque signum Dei etc.] Nugantur quidam, de cruce hoc capientes. Vid. Otton. *in Papinian.* [*Cap.* XI. §. 3. *p.* 314.] (2).

(1) Add. van Vryhoff. *Obs. Cap.* 23. *p.* 167. Hal. *sin minus autem.* Jauch. *de Negation. Pand.* *p.* 77. *sin* accipit pro *si non*; etiam H. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* III. 1. *p.* 228. Sed vid. Trotz. *Memor. Propag.* I. 3. §. 5. *p.* 173.
(2) Et Trotz. *d. loc.* *p.* 174. ubi plura de hac Lege. add. Ramos del Manzan. *ad LL. Jul. et Pap.* I. 13. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 82. et Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* in fin. Sequitur: *non nisi aut aerea*, *aut argentea*. D. Goth. *in not.* „Puto legendum: *aut aerea*, *aut aurea*, *aut argentea.*" quod non probat Brencm. *h.* Vulg. pro *aerea* habet: *aurea*, quam lectionem sequitur Averan. *Interpr. Jur.* IV. 18. ubi de hac Lege. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 3. ope geminationis, efficere vult: *aut aerea*, *aurea*, *aut argentea*. Sed vid. Eckhard. *Herm. Jur.* I. 2. §. 66. *in not.* *p.* 64. et Trotz. *loc. cit.* *p.* 173. *in fin. et seq.*

L. XXXIX.

Quae ex his tradita utendi caussa uxori viro *fuissent:*] D. Goth. *in not.* „Al. *a viro.*" Ita Rob. Steph. (1).

(1) Imo omnes *a viro* habere, et videri *a* excidisse, notat Brencm. *h.*

§. 1.

Quod domo *meae erit*, etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *domi.*" Sic Rob. Steph. (1).

Nec quod commodatum] Ab alio ipsi. (2).

(1) Etiam Hal. et sic quoque in seqq. verbis.
(2) Add. Averan. *Interpr. Jur.* II. 28. §. 18. *seqq.* et E. G. Lagemans, *Diss. de A. Cascellio JCto*, *p.* 80. *seqq.* ubi et refutavit D Gothofredum, in seqq. verbis pro *si praesentis custodiae caussa, non perpetuae, veluti thesauro*, etc. legentem: *si perpetuae, veluti thesauro, non si praesentis custodiae caussa*, etc. Egit de hoc §. etiam Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* XI. §. 4. *p.* 415. — Ad seq. §. 2. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 185. *seq.*

L. XL.

Respondit, quod habuisset argentum etc. *cum testamentum faciebat*, etc.] Vid. *L.* 7. *h. t.* (1).

(1) Add. de hac Lege Const. Land. *Praetermiss.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1459. *seq.*

§. 2.

Eodem testamento ita scripserat, etc.] Aliud foret, si alio actu inutili ademtio posset argui. *L.* 2. §. 1. *de instr. vel instr. leg.* *L.* 24. §. 1. *de adim. Legat.* Chess. *Differ. Jur. Cap.* 3. *num.* 19. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 623.] (1).

Re-

Respondit, non ad heredes, sed ad Legatarium pertinere.] Cui universa voluerat haec cedere, nihil heredi: neque hoc debet nunc impediri dispositione inepta. Chesi. *loc. laud.* Facit huc *L.* 17. *de option. legat. L.* 160. *de verb. sign.* add. *Cons. JCtor. Batav.* VI. 163.

(1) Sequitur: *quae corpori jussus erat adjici.* Hal. *adjicere.* Vid. Brencm *h.* qui mavult: *jussum erat adici.* Malam versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 292. Flor. *adici:* de qua scriptura vid. notata superius ad *L.* 1. *de Senatorib. not.* 1. et *ibid.* in *addend. p.* 615.

TITULUS III.

DE LIBERATIONE LEGATA.

L. I.

§. I.

Sic autem loquitur Julianus, etc.] Et recte. Vid. Bachov. *de Pignorib.* V. 9. ubi refutat Fabrum, qui *Conject.* XVII. 10. *num.* 10. in alia abit. (1).

Quasi debitum non debeat lucrari. (2).] Facit huc *L.* 2. §. *ult. de Legat.* 3°. junct. *L.* 1. §. 6. *eod.*

Sed si alia testantis voluntas etc.] Triboniano haec adscribit Faber, *d. loc.* male.

(1) Add. Amaja, *Obs. Jur.* II. 14. *num.* 7. *seqq.*
(2) Malam versionem hic etiam olet Jens. *Strict. ad Pand. p.* 292. *seq.* — In seq. *L.* 2. §. 1. pro *Idem Cassius ait, nullam dubitationem* etc. van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 32. *p.* 165. ope geminationis, legit: *ait, id nullam* etc.

L. III.

L. III.

§. 2.

Julianus etiam Libro XL. *Digestorum* etc.] *Lib.* LX. Cujac. *ad L.* 2. *et* 3. *de pactis*, per *L.* 18. §. 2. *de m. c. donat.*

§. 3.

Sed pacto liberabor.] Vid. sequentia, et *L.* 5. *h. t.*

Sed quid, si socii fuimus: etc.] Vid. Vinn. *de pact. Cap.* 16. *num.* 5. et Noodt. *de Pact. et Transact. Cap. ult.*

§. 4.

Si et ejus contemplatione liberatio relicta esset.] Add. *L.* 28. §. 11. *h. t.* Hoc non fit *L.* 12. *in fin. de inoffic. test.*

§. 5.

Utrique autem Legatarii etc.] Vid. Cujac. *ad L.* 49. *de Legat.* 1°.

L. IV.

Quid ergo est, cum agere poterit *creditor* etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *possit.* Al. *coeperit.*" Posterius, Rob. Steph.

Quam si caveatur ei adversus debitorem *defensu* (1) *iri.*] Cui etiam est legatum. Vid. *L. praec. in fin.* Facit huc *L.* 11. §. 21. *de Legat.* 3°.

(1) Hal. *defensum.* Non opus. Vid. notata superius ad *L.* 11. *cit.*

L. V.

Pacto est reus liberandus.] Vid. *L.* 3. §. 3. *h. t.*

§. 1.

Pacto erit fidejussor liberandus:] Per *acceptilationem* enim

enim et ipse reus liberaretur. *L.* 9. *in fin. quod met. causs.*

§. 2.

Attamen loco esse conditionalis debitoris, etc.] Facit huc *L.* 27. *h. t.* (1).

(1) Add. de hoc §. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 6.

L. VI.

Post emancipationem vero filii eatenus pater actionem *habebit*, etc.] *Ex testamento.*

L. VII.

§. 3.

Eumque ex testamento acturum, etc.] Facit huc *L.* 3. *in fin.* et *L.* 4. *h. t.* (1).

(1) In praec. §. 2. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 294. pro *sed si debitorem*, legit: *sed et si debitorem.* Ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 5.

Si pupillus a debitore exegerit.] Facit huc *L.* 21. §. 2. *h. t.*

L. VIII.

§. 3.

Eo quod ab eo exigere debitum tentavit, etc.] Et plus petendo caussa sit amissa.

§. 4.

Si verba liberationis in rem *sint collata*, etc.] Ut, *quod debetur, ne petatur.*

§. 6.

Non videtur obligatio ei praelegata, quae dolo, vel ex

ex (1) *fraude ejus*, etc.] Vid. *L. seq.* add. Cyriac. *Controv.* 73. *num.* 9. et Mantic. *de Conject. ultim. Volunt.* IX. 8. *num.* 29.

Ideo, si heres negotiorum gestorum egisset, etc.] Ob dolum.

(1) Vulgo *ex* abest. Vid. Brencm. *h.*

L. IX.

Si quis rationes exigere vetetur,] Gestionis futurae. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 10. *num.* 18.

Non impeditur reliquas exigere,] Vid. Cujac. *Consult.* XXV. *p.* 371. in fin. *Consil. JCtor. Batav.* I. 21. Fab. *Cod.* VI. 18. *Def.* 9. et 18.

Quas quis se reliquavit,] D. Goth. *in not.* „*quas quis ipse reliquavit*, Hal." Sic et Leonin. *Emend.* IV. 19. *num.* 7. *quas quis reliquavit*, Rob. Steph. (1).

Et si quid dolo fecit, etc.] Vid. §. 6. *L. praec.*

(1) Vid. de varia hujus loci lectione Brencm. *h.*, cui lectio Haloandri valde speciosa videtur: putat tamen commode etiam scribi posse: *queis*, id est, quibus, *quis se reliquavit*. Aliter Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 7. §. 3. *p.* 220. De verbo *reliquare* vid. notata superius ad *L.* 46. *pr. de adm. et peric. tut.* add. Bilderdyk. *Obs.* II. 25. *p.* 163. *seqq.* ubi de hac Lege. — Ad seq. *L.* 11. quaedam observavit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 294.

L. XVI.

Paulus Lib. IX. *ad Plautium.*] Junge *L.* 89. *de verb. oblig.*

Quia nihil interesset, peteretur, etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *peteret*." Sic et Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. XIX.

Cum ita testemur: heres meus etc.] Exemplum in Testamento Theophrasti, apud Diog. Laërt. V. 56.

Damnatur heres, nec creditas etc.] *Damnatus heres nec creditas* etc. Rob. Steph. et sic Accurs. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* — Ad seq. *L.* 20. vid. Caes. Costa, *Var. ambig. Jur.* I. 11. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1168. *seq.* De verbo *molestare* vid. Burman. *ad Petron. Satyric. Cap.* 58. *p.* 296.

L. XXI.

Terentius Clemens Lib. XII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 29. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 234.] et Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 389. *et* 393. *seq.*

Extinguitur Legatum.] Vid. tamen *L.* 11. §. 13. *de Legat.* 3[io].

§. 2.

Neque ei, ad quem hoc commodum pervenit,] Fiscum, vel aerarium, intelligit Heinecc. *loc. modo cit. p.* 394. (1).

(1) Ad seq. *L.* 23. vid. Bilderdyk. *Obs.* II. 25. *p.* *p.* 169. *seq.*

L. XXIV.

Cum heres rogatur debitorem suum *liberare,*] Ergo heredis.

Itaque si quid ante tabulas apertas fuerit solutum, etc.] Nondum cognita voluntate. Hoc loco ad jus vetus respici, putat Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1189.] quod tamen non opus dici (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 22.

L. XXV.

Sed poterit hoc dici, etc.] *Sed non poterit* etc. Cujac. *ad Libb. Paul. Quaest. in expl. h. l.* (1).

Vel Stichum, quem debet, heres meus damnas esto non petere.] Haec delet Ant. Fab. *Conject.* V. 2. quem non probo, nec Bynkersh. *Obs.* VI. 25. *num.* 7. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 2. verba seqq. *quod si sic dixit* transponit, legens: *quod si sic dixit, Stichum, quem debet, heres meus damnas esto non petere, vel heres meus centum aureos*, etc. quod etiam non probo (2).

Cum dandi verbum ad debitum etc.] Remittendum.

Idque et D. Pius rescripsit, certa pecunia dotis acceptae nomine legata.] Add. Fab. *Cod.* VI. 18. *Def.* 17.

(1) Sic etiam Pothier. *h. t. num.* 28. Aliter Voet. *ad h. t. Pand. num.* 2. qui, in praecedentibus verbis, pro *quod si nihil debeat, poterit dici* etc. legit: *non poterit dici* etc. Voetio obloquitur Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 295. *seqq.* ubi late de hac Lege egit. Nic. a Salis, *non potest dici*, vel interrogative, *num potest dici?* et mox: *non poterit*, vel *nec poterit.* Sed vid. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 221. qui posteriore loco interrogative legendum putat.

(2) Vid. de hac Lege Averan. *Interpr. Jur.* V. 22. et qui Dissertationem ad eam conscripsit Phil. Leonard. a Westrenen, in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* II. *p.* 331. *seqq.*

L. XXVII.

Nisi propter spem futuri peculii:] Vid. *L.* 5. §. 2. *h. t.*

L. XXVIII.

§. 1.

Et *quaeque scripta sunt,*] *Ut quaeque* etc. Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 1. *p.* 29. (1).

(1) Nihil mutat Waechtler. *Opusc.* *p.* 486. add. Idem, *ibid.* *p.* 452.

§. 2.

Non esse posterius credendum legatum.] Add. *L. ul. in fin. h. t.*

§. 3.

Quaero, haec verba quatenus accipi debent,] *Debeant*, Rob. Steph. (1).

Praesumtio enim propter naturalem affectum etc.] Forte haec sunt nota Claudii (2).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Conf. van de Water, *Obs. Jur. Rom.* I. 1. *p.* 9. et add. de hoc §. Bilderdyk. *Obs.* II. 25. *p.* 173. *seq.*

§. 4.

Respondit, nihil proponi, cur pecunia, quae, pupillae est, etc. *legata videretur.*] Obstat *L. ult.* §. 2. *h. t.* (1).

(1) Ad quam vid. notata. Praecedit: *rationem tutelae, quam egit* Julianus *Paulus* etc. D. Goth. *in not.* „Al. *Julius.*" Ita ipse Taurellius in margine, et Hal. in textu. Vid. Geb. *h.* add. Otton. *in Papinian. Cap.* 1. §. 6. *p.* 16. *in fin. et seq.* — Ad verba: *donec advivet*, in seq. §. 5., vid. D. Goth. *in not.* add. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 17. *in fin.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1290. Vulg. *donec vivet.* Vid. Brencm. *h.*

§. 7.

Retineri ergo reliqua possunt etc.] Ab heredibus.

Aut ex eo deduci, si legatum est.] D. Goth. *in not.* „*quod sibi legatum est.*" Ita Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Charond. in margine. Utrumque posse subsistere, et eandem habere significationem, ait Leonin. *Emend.* VII. 21. *in fin.* Explicuit hunc §. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 213.

§. 11.

§. 11.

Respondit, fratri utiliter esse legatum, etc.] Add. *L.* 3. §. 4. *h. t.*

§. 13.

Respondit, si debita fuisset, etc.] D. Goth. *in not.* „*si debitor fuisset*, Hal." etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *si debita fuissent*. Utrumque probat Scip. Gentil. *de Donat. int. vir. et ux.* I. 20. *Oper. Tom.* IV. *p.* 68. Verbum *jubeo* interdum esse precarium, ut hic, observat. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 21. *not.* 1. Vid. tamen et Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de vulg. et pup. subst. p.* 272.

L. XXIX.

Paulus Lib. VI. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap.* [*Cap.* 33. *in not.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 239.] et Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 426. *seq.* (1).

(1) Hanc etiam Legem ex Graecis expressam, censet Jens. *Strict. ad Pand. p.* 305. *seq.* — Ad seq. *L.* 30. vid. Zepernick. *Syllog. Opusc. de Judic. Centumv.* adj. Siccam. *de Judic. Centumv. p.* 258. *seq.*

L. XXXI.

Et ait, item *testatorem* etc.] Cujac. *Obs.* XXVI. 30. putat, scriptum fuisse *em* (1).

(1) Idque significare *en*, vel *ecce*. Apud Hal. et Vulg. *item* abest. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Item reliquas,] *Reliqua*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. add. Bilderdyk. *Obs.* II. 25. *p.* 174. *seq.*

§. 2.

Titia, quae duos tutores habuerat, etc.] Est idem omnino casus, qui in *L.* 28. §. 4. *h. t.* (1) quod saepe factum.

Respondit, nihil proponi, cur non *pecunia, quae pupillae esset*, etc. *legata videretur.*] *Non* debet abesse, ut a multis libris abfuit tempore Accursii, qui id ait abundare. Delet etiam Cujac. *Obs.* XXVI. 30. (2). Pro *pupillae* Al. *puellae* (3).

(1) Imo diversas esse harum Legum species, adeoque nihil hic pugnae esse, docuit Jo. Conr. Rucker. *Interpr.* II. 8. Vulgatam lectionem etiam retinet Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 4. rem tamen aliter explicat. Nihil mutandum censet quoque Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non adm. p.* 115. *seq.* etiam Bilderdyk. *Obs.* II. 25. *et* 26. qui nova rursus ratione has Leges conciliare conatur.

(2) Etiam Jauch. *de Negat. Pand. p.* 192. *et p.* 308. *seq.* quo posteriore tamen loco laboranti Scaevolae alio modo subvenire conatur vulgata lectione retenta. Negationem delet quoque Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14. Otto, *in Papinian. Cap.* XI. §. 5. *p.* 323. Pothier. *h. t. num.* 25. Etiam Rygerbos, *Obs. Jur. Rom. Cap.* 3. *p.* 23. putans tamen, hoc vitium non Librariorum, sed ipsius Scaevolae, vel Compilatorum culpae dandum esse. Duirsema, *Conject. Jur. Civ.* I. 3. pro *legata* legit: *negata*, et refutat Bachovium, *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 4. *Lit. i. et k.* Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 7. §. 3. *p* 220. pro *cur non* legit: *quo modo*. Puttman. *Melet. Jur. Civ. Cap.* 4. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 155 *seqq.* rejicit tam emendationem Cannegieteri, quam interpretationem Ruckeri, et vel adsentiendum putat Auctori *Obs. Jur. Civ.*, vel legendum: *nihil proponi, cur non? pecuniaque, quae pupillae esset*, etc. Aliter rursus J. B. Koehler. *Interpr. et emend* I 3. qui putat, Scaevolam simpliciter scripsisse: *respondit*,

dit, vel potius *respondi*, *nihil proponi*, *cur non*; reliqua autem censet vel a Librario ex praec. *L.* 28. repetita esse, vel margini olim a studioso aliquo fuisse adscripta, et dein in contextum irrepsisse.

(3) Ita Hal. Vid. Geb. *h.*

§. 5.

Respondit, id duntaxat legatum videri, quod tunc debuisset; etc.] Vid. *L.* 28. §. 2. *h. t.* Quaedam addi vult Cujacius, *Obs.* XXVI. 30.

TITULUS IV.

DE ADIMENDIS VEL TRANSFERENDIS LEGATIS VEL FIDEICOMMISSIS.

L. I.

Qui actu legato iter *adimat* (1), etc.] Ut jus distinctum. Facit huc *L.* 3. §. 6. *h. t.* *L.* 11. §. 6. *de exc. rei judic.*

Quia nunquam actus sine itinere *esse potest.*] Id est, ut quis iter faciat. add. Zach. Huber. *Diss. Jurid. et Philolog. Part.* II. *p.* 328. (2).

(1) *Adimit*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

(2) Add. et Voet. *ad Tit. Pand. de servit. praed. rustic. num.* 2.

L. III.

Si Titius decesserit, Sejo *heres meus* etc.] D. Goth. *in not.* „ Al. *Sempronio.*" quod sequentia probant. Vid. Crusium, *Diatrib. ad L.* 40. *de hered. instit. Cap.* 8. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 672. *b.*] (1) Carpit hoc Bynkersh. *Obs.* I. 22.

(1) Add. Grotium, *in Flor. sparsion. p.* 211. et Pothier. *h. t. num.* 30.

§. 1.

Aut, si Titius ante decesserit, quam accipiat, etc.] Ergo opus facto.

Sempronio repellendo:] Forte e glossemate.

§. 2.

Utpote re ipsa mora subsecuta.] Vid. Fab. de Errorib. Pragm. Dec. 31. *error.* 1. *num.* 24. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 37. et vid. de hoc §. Averan. *Interpr. Jur.* V. 8. *num.* 6. *seqq.*

§. 3.

Sed et cum quis ita legasset: heres meus etc.] Add. *L.* 10. §. 1. *h. t.*

Dato] Hoc verbum non tam factum respicit, quam jus: ideoque satis est, quod id semel effectum habuit. Chesf. *Differ. Jur. Cap.* 16. [in *Jurispr. Rom. et Attic.* *Tom.* II. *p.* 661. *seq.*].

§. 4.

Heres igitur debebit, doli exceptione posita (1), *prospicere sibi cautione* etc.] Vid. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 1. *num.* 9, add. Merend. *Controv. Jur.* IV. 21.

(1) Vulg. *opposita.* Vid. Brencm. *h.* Non opus. Vid. notata superius ad *L.* 30. *de reivind.* et Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *ponere, num.* 10.

§. 6.

Non valet ademtio, ne vitiatur legatum:] *Nec,* Rob. Steph. (1).

(1)

(1) Imo omnes scripti et editi. Vid. Brencm. *h.* Frequens est vocum *ne* et *nec* in antiquis Codicibus permutatio. Vid. notata superius ad *L.* 1. §. 1. *naut. caup. stab. not.* 1.

§. 7.

Si duobus Titiis separatim *legaverit*, etc.] Sub propria demonstratione, ut gloss., et haec in adimendo erat exprimenda. Non idem *L.* 10. *vs. sed et. de reb. dub.* (1) Ches. *Differ. Jur. Cap.* 1. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 613. *seq.*]

Quemadmodum et in dando, si non appareat, cui datum sit, dicemus neutri legatum.] Vid. *L.* 21. §. 1. *qui test. fac. poss. L.* 42. *L.* 62. §. 1. *de hered. instit.* Facit huc Quinctil. *Instit. Orator.* VII, 9.

(1) Ad qnam vid. notata.

§. 11.

Et si quidem capitales, vel gravissimae inimicitiae intercesserint,] Nec refert, cujus culpa. Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 10. [*Oper. Tom.* I. *p.* 232. *seq.*] (1).

Ademtum videri.] Non vero fisco cedere, modo vivo testatore res facta sit: secus, si post mortem in eum quid sit admissum. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 10. *num.* 4.

Secundum haec et in Legato tractamus, doli exceptione opposita.] Vid. *L.* 4. §. 10. *de dol. mal. et met. exc.*

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17.

L. IV.

Ambulatoria enim est voluntas defuncti etc.] In dispositionibus: non idem in aliis enunciationibus. Vid. Mornac. *ad L.* 13. *Cod. de non num. pec.*

L. V.

Quae res in personam (1) *Titii tacitam ademtionem*

continet.] Non femper; fed fic poteſt fieri. Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 4. [*Oper. Tom.* I. *p.* 203. *seq.*] Non obſtat *L.* 33. *de Legat.* 1°. (2).

(1) Hal. et Vulg. *perſona.* Brencm. *h.* Sed vid. notata ſuperius, *Tom.* I. *p.* 3.

(2) Neque *L.* 15. *de hered. inſtit.* Vid. Pothier. *h. t. num.* 26. add. notata ſuperius ad *d. l.*

L. VI.

Paulus Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 389. *et* 392. (1).

(1) Τὸ *ademtum*, in ſeq. §. 1., non ad Legatarium pertinere; ſed ad Titium, cui demitur onus Legati praeſtandi, monet Jenſ. *Strict. ad Pand. p.* 307.

L. IX.

Pura donatio, conditionalis effecta videbitur.] Facit huc *L.* 87. *et* 89. *de cond. et dem.*

L. X.

Perinde est, ac ſi ſub contraria conditione datum fuiſſet.] Sic et *L.* 13. *in fin. de ſtat. liber.*

§. 1.

Si Titio non dederit, etc.] Vid. *L.* 3. §. 3. *h. t.*

L. XI.

Idem Lib. LIV. *Digestorum.*] Junge *L.* 13. §. 4. *de acceptilation.*

L. XIII.

Ea, quae priori ſcriptura ei relicta fuerant, ademta videri.] Add. *L.* 29. *h. t.* (1).

(1)

(1) Et Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 313.

L. XIV.

Legata inutiliter data ademtione non confirmantur.] Facit huc *L.* 59. *in fin. de manumiss. testam.* (1).

Ademtio autem quo minus, non quo magis Legatum debeatur, intervenit.] Similis ratio *L.* 3. §. 5. *de bon. poss. contra tabb.*

(1) Sequitur: *nam pure legatum*, etc. *Nam quod pure legatum*, etc. legit Jac. Voorda, *Interpr.* III. 17. *p.* 311. Pothier. *h. t. num.* 22. quaedam hic supplet.

§. 1.

Quibus ex caussis datio Legati inutilis est, ex iisdem caussis etiam ademtio inefficax habetur: etc.] Haec in multis pari ambulant passu. *L.* 24. *h. t. L.* 14. *pr. de Jur. Codicill.*

L. XV.

Cum servus legatus a testatore, et alienatus, etc.] Adimendi animo.

Sane si probet Legatarius novam voluntatem etc.] Non obstat *L.* 27. *h. t.*

L. XVIII.

Rem legatam si testator vivus alii donaverit, etc.] Facit huc *L.* 24. §. 1. *h. t.* (1).

Cum nemo in necessitatibus liberalis existat (2).] Facit huc Salvian. *de Gubernat. Dei, Lib.* VI. *in fin.*

(1) Add. Jo. van Nispen, *Diss. ad Modestin. Libb. Differ. Cap.* 9. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 86.

(2) Graeci haec vertunt: ἐπειδὴ οὐδεὶς ἑκὼν δωρεῖται, *nam*

quam invitus nemo donat. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 11.

L. XX.

Nec illi tamen debebitur, cui fuerit ademtum.] Vid. *L.* 34. *de Legat.* 1°. etsi enim datio non valet, ademtio tamen valere potest. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 3. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 620.] Facit huc *L.* 24. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Add. Majanf. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 239. *seq.*

L. XXII.

Papinianus Lib. VI. *Responsorum.*] Junge *L.* 36. §. 3. *de testam. milit.* et vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.*

Hereditariae quidem actiones ei non denegabuntur.] Has quando movet, jam ipso jure heres est; et quis ergo eum repellet? Chef. *loc. modo laud. Cap.* 34. *num.* 6. [*p.* 723.] (1).

Sed Legatum si petat, exceptione doli mali submovebitur.] Vid. Joh. Fab. *ad L. Sancimus. Cod. de testam.* et Mornac. *ad L.* 32. §. 2. *de donat. int. vir. et ux.* Aliter non corruunt Legata testamento posteriore coepto et non perfecto. *L.* 18. *de Legat.* 1°. Chef. *d. loc. Cap.* 33. in fin. [*p.* 722.]

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 5.

L. XXIII.

Et coheredes sorori fideicommissum praestabunt.] Facit huc *L.* 11. §. 13. *in fin. de Legat.* 3°.

Non enim absumtum videtur, etc.] Add. Cyriac. *Controv.* 118. *num.* 4. *seqq.*

L. XXIV.

L. XXIV.

§. 1.

Sed etsi non valeat donatio, tamen minuisse filiae Legatum etc.] Facit huc *L.* 20. *h. t.* Vid. ad *L.* 37. *de Legat.* 2do. et *L.* 3. §. 1. *de instr. vel instr. leg.* (1).

(1) Ad *pr. h. l.* vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 4. qui pro *repetita conditio non videbitur*, ope geminationis, legit: *repetita conditio Titio non videbitur.*

L. XXV.

Non esse praestandas actiones coheredi,] Testator enim voluit eos exaequatos. add. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) Et Pothier. *h. t. num.* 12.

L. XXVI.

Si servo cum libertate dato legato, et alienato, adimatur libertas: etc.] Vid. de hac Lege Langebek. *Annotat. Cap.* 32. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 570. *seq.*] et Ches. *Differ. Jur. Cap.* 2. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 615. *seqq.*]

§. 1.

Sed supervacua scriptura non nocet Legato.] Non hic ademtio Legati tacita, ut in *L.* 20. *h. t.*

L. XXVII.

Quia et Legatum potest procedere, si redimatur.] Juxta *L.* 15. *h. t.* (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 18.

§. 1.

§. 1.

Si legatum adimatur,] Servi jam manumissi.

Igitur Legatum, *quod* ipsi *datum est*,] Servo.

Non tamen Legatum ejus resuscitabitur:] D. Goth. *in not.* „ Imo, resuscitabitur. *L.* 79 *in fin. de Legat.* 3°." Aliud ibi Celsus sensit, ab aliis improbatus. *L.* 98. *in fin. de solution.*

Novus enim videtur homo esse.] Vid. Ches. *loc. modo laud. Cap.* 2. *num.* 17. ubi *num.* 18. de casu, quo servus, cui data libertas, heres institutus post alienatus est (1).

(1) Ad seq. *L.* 28. vid. P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 80. *seqq.*

L. XXX.

Et vestiarii nomine denarios centenos vicenos quinos,] Annuos scil. add. *L.* 28. *pr. tit. praec.* (1).

(1) Ad seq. §. 1. verba: σύγκτησιν τὴν περὶ κολώνην, vid Ferand. Adduens. *Explication.* I. 32. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 540. et Bynkersh. *Obs.* VI. 9. — Ad §. 2. vid. Trotz. *Memor. Propag.* I. 6. §. 2. *p.* 341. *seq.* et ad seq. §. 3. verba: τὰ δὲ λοιπὰ etc. vid. Ferand. Adduens. *d. loc. Cap.* 39. *p.* 546.

L. XXXI.

§. 1.

Respondi, nihil proponi, cur ad matrem pertinerent (1).] Contra *L.* 17. *pr. L.* 60. *de Legat.* 2do. *L.* 10. §. 1. *de his quae ut indign.* Volunt quidam, matrem hic electam tantum ut exsecutricem, ut *d. L.* 17. et §. 2. *h. l.* quo tendit magis Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 4. *Lit. f. p.* 793. *seq.* et Suerin. *Repet. Lect. Cap.* 9. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 21. *seqq.*] (2). At Scip. Gen-

Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 10. [*Oper. Tomo* I. *p.* 236.] ait, Legatum ademtum esse datione fideicommissi. Probabilis mihi videtur emendatio Fabri, *Conject.* III. 18. et *de Errorib. Pragm. Dec.* 66. *error.* 8. legentis: *non pertinerent* (3). Aliter Ches. *Differ. Jur. Cap.* 82 *et* 83. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 859. *seqq.*] (4).

(1) Ita Hal. et Vulg. probante Brenem. *h.* Flor. *pertineret.*

(2) Huc etiam redit sententia Puttman. *Interpr. et Obs. Cap.* 1.

(3) Sic etiam Voet. *ad h. t. Pand.* §. *ult.* item Wissenbach. *in Disp. ad eund. Tit.* §. 16. qui tamen nec damnat Bachovii opinionem. Pari modo Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 406. D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 19. *p.* 342. pro *cur* legit: *quin.* Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* I. 17 *p.* 112. mavult: *cur haud ad matrem* etc. putans *haud* excidisse propter sequens *ad.*

(4) Aliter etiam Cujacius, *Obs* XXII. 1. qui distinguit, utrum fideicommissum fideicommissario a testatore sit ademtum, an vero effici nequeat v. gr. propter mortem fideicommissarii ante testatorem. Pari modo Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non adm. Cap.* 3. *p.* 115. Sed neque haec distinctio videtur sufficere: cardo enim quaestionis in eo vertitur, an ejusmodi fideicommisso puro insit ademtio legati, et parum refert, ob quam caussam fideicommissum dein deficiat. Fortasse melius distinguitur, utrum Legatarius eodem testamento, vel iisdem codicillis rogatus sit rem legatam restituere, an vero rogatus hoc sit ex intervallo: quia, ut Legatum censeri possit ademtum, aliquis tractus temporis inter dationem et ademtionem videtur necessarius.

§. 2.

Seja testamento suo legavit etc.] *Legavit Titio*, Rob. Steph. et ed. 1548 (1) recte.

Patrem Titii scelere Sejae non interceptum.] D. Goth.

in

in not. „Al. *interemtum* (2).” Optime Flor. Sic Tacit. *Annal.* II. 71. *et* 82. et III. 12.

(1) *Titio* etiam inserunt Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Aliter Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 15. *p.* 90. qui in seqq. verbis pro *Titius* legit: *Titio is*, et ita locum interpungit: *legavit auri pondo quinque Titio. Is accusavit* etc.
(2) Sic Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. XXXII.

Et scriptura difficilior fit, et (1) *obscura portio.*] Si scil. summam detrahas.

(1) Hal. et Al. *et ob id obscura portio.* Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 5. qui, ope geminationis, legi mavult: *et scriptura difficilior fit ob id, obscura et portio.*

§. 1.

Cum libertas adimitur, legata servis relicta nihil attinet adimi.] Vid. *L.* 26. *h. t.*

TITULUS V.

DE REBUS DUBIIS.

Ad singulas hujus Tituli Leges commentatus est Cujacius [*Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. Prior. p.* 1516. *seqq.*] et Donellus [*in Comm. Jur. Civ. Lib.* VIII.] (1).

(1) Ad inscriptionem h. t. quaedam notavit Nic. Catharin. *Obs. et Conj.* III. 48. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 790. add. Maran. in Paratitl. *ad h. t. Pand.*

L. I.

Fundum Maevianum aut Sejanum etc.] De hac Lege

Con-

Constantin. *Subtil. Enodat.* I. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 499. *seq.*] sed quem non sequor.

Cum universa possessio plurium praediorum etc.] Facit huc *L.* 24. §. *pen. de Legat.* 1°. *L.* 60. *de verb. sign.*

Respondit, non *videri cetera praedia* etc.] D. Goth. *in not.* „Negationem hic delendam censet Hotoman *Obs.* I. 3." Male. add. Cujac. *Obs.* VIII. 25. et *ad h. l.* et Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 5. *Lit. a.* *p.* 809. *seq.* (1).

Si fundi Sejani pretium etc.] Male hinc regula fit, quod alternativa debent esse non disparia. Vid. Lopez. *Animadv. Jur. Civ. Cap.* 23. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 481.]

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 26. — In seq. *L.* 2. vocem *civitatis* ex sequenti *civitatis* ortam esse, censet Brencm. *h.*

L. III.

In ambiguo sermone etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* VI. 26. et XI. 40. *num.* 6. (1).

(1) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 101. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1208. *seq.*

Idem Lib. XIX. *Responsorum.* etc.] Abest a Flor. male. Merill. *Obs.* VIII. 5. Sed rejicit Ant. Augustin. *Emend.* III. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1496.] (1).

Sine dubio et certis et incertis personis dari debere, etc.] Nec enim sunt Legatarii aut fideicommissarii. *L.* 8. *si quis omiss. causs. test. L.* 31. *pr. de m. c. donat.* Cujacius, *ad h. l.* putat hic intelligi, quod de statulibero dicitur *L.* 8. 21. 34. *de stat. lib.* quod tamen nimis speciale.

(1) Quocum facit Brenckm. *h.*

L. IV.

Cum nomen fideicommissarii testamento adscriptum non sit,] De omisso nomine gravati Merend. *Contr. Jur.* XII. 42. *num.* 11. *seqq.*

Indubitatum est.] Add. *L.* 18. *de us. et usufr. leg.* Sand. *Decision.* IV. 4. *Def.* 1. Merend. *loc. laud. num.* 8. *seqq.* D. Goth. *in not.* „Id hodie correctum videtur, *L.* 1. *Cod. de inc. person.*" Non est: hic enim ne quidem est persona incerta.

L. V.

Sive quis alius restitutionem mihi impetraverit etc.] Ex amicis aliis.

§. 1.

Vel alieno,] Adjectum a Triboniano. Jan. a Costa, *ad* §. 28. *Inst. de Legat.* (1) quod et in mentem venit Cujac. *ad h. l.* Aliter Merend. *Controv. Jur.* XV. 1. non bene.

(1) Etiam Pothier. *Tit. de Legat. et Fideic. num.* 424.

L. VI.

Vel ex parte te, et ex parte (1) *postumum* etc.] De iis, quae postumis relinquuntur, Cujac. *ad h. l.* et Herbaj. *Rer. Quotidian. p.* 236.

(1) *Te et ex parte* apud Hal. absunt. Vid. Geb. *h.*

L. VII.

Utrum ita postumus partem faciat, etc.] Vid. ad *L.* 16. *in fin. de Legat.* 1°.

§. 1.

§. 1.

Uni ex coheredibus, cui ipse vellet,] Add. *L.* 67. *de Legat.* 2do, quod differt a formula: *cui ex heredibus vellet.* Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 54. *error.* 2.

Solius *distribuendi liberum arbitrium concedit* (1).] *Solum* legit Fab. *d. loc. Dec.* 53. *error.* 5. ego nihil muto.

(1) Ita Taurell., sed Flor. est: *concedat.* Vid. Brenem. *h.*

§. 2.

Quaesitum est, etc.] Illo non eligente, vel si omnibus restituendum sit.

Etiam fideicommissum pro hereditariis partibus eis restitui debere.] Quod et fiet, si nihil appareat. Cujac. *ad h. l.*

L. VIII.

Paulus Lib. II. *Sententiarum.*] Ubi de his donationibus egit.

Magis placuit, valere donationem: etc.] Vid. *L.* 32. §. 14. *de donat. int. vir. et uxor.* (1) et Covarruv. *Var. Resol.* II. 7.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 23. §. 5. *not.* 14. et Averan. *Interpr. Jur.* V. 31. *num. ult.*

L. IX.

Dixi, si ordine (1) vita decessissent, priori mortuo frater ab intestato heres erit, etc.] Sed quo modo hereditatem adquiret et transmittet, in primis si mors ejus brevi sit insecuta? Nec nodum hunc satis solvit Chesius, *Differ. Jur. Cap.* 17. *num.* 7. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 665. *seq.*] Sed vid. Cujac. *Not. prior. ad* §. 2. *Inst. de hered. qual. et differ.* (2) add. *L.* 2. §. 4. *L.* 10. §. 1. *de vulg. et pup. subst.*

Utrum *quia cum neutri frater superstes fuit*, etc] *Utrum* abest a Flor. *Quaeritur cum neuter* etc. Rob. Steph. (3).

Quasi utrique ultimi decessisse sibi *videantur*?] *Sibi* abest apud Rob. Steph. (4). Videntur autem hic excidisse quaedam, v. gr. *utrique succedat*, vel *utrique heres sit*.

Quia comparatio posterioris decedentis ex facto (5) *prioris mortui* sumatur, quaeritur?] *Sumitur*, Rob. Steph. et Flor. *Quaeritur* abest Flor. et apud Rob. Steph. (6).

(1) *Ex ordine*, Hal.

(2) Et qui latius haec explicuerunt Averan. *Interpr. Jur.* V. 31. *num.* 3. *seqq.* et Ed. Amisfort. van Voorst. *Diss. Jur. quod oritur ex commorientibus*, *Cap.* 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 371. *seqq.* Egit etiam de hac Lege Jos. Fern. de Retes, *Opusc.* *Lib.* VII. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 365. *seqq.* Sequitur: *in ea tamen hereditate* etc. Ita JCtum bis idem dicere, notat Noodt. *Probab.* III. 10. Vid. tamen Waechtler. *Opusc.* *p.* 330. et van Voorst. *d. Diss. p.* 370.

(3) Hal. *utrum quia neuter frater* etc. Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *quia cum neutri frater superstes fuit*, *an quasi* etc. D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 11. *p.* 298. legit: *utri? quia cum neutri* etc. *ibi videantur. An vero neutri?* J. G. C. Rucker. *Diss. ad L.* 6. §. 1. *quemadm. serv. am. Sect.* 2. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 303. *in not.* cum D'Arnaudtio pro *sibi* legit: *ibi*, sed pro *quia* scriptum fuisse putat: *Q. an*, id est, *quaeritur*, *an*, indeque Librarios fecisse: *quia*, ut integer locus sit: *in proposita autem quaestione, ubi simul perierunt, quaeritur, an, cum neutri frater superstes fuit, quasi utrique ultimi decessisse ibi videantur? an vero neutri, quia* etc. Etiam van Voorst. *laud. diss. p.* 371. pro *sibi* legendum putat *ibi*, aut alioquin illud delendum tanquam natum ex praecedente *se* et sequente *vi* in *videantur*.

(4) Etiam apud Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(5) *Fato* legit Forner. *Rer. Quotid.* VI. 9. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 289. etiam Herald. *Obs. ad Jus Attic. et Rom.* I. 1. *num.* 10. et Duirsema, *Conject.* II. 4. *p.* 212. *seqq.* ubi de hac Lege. Vid. tamen Marckart. *Interpr. rec. Lect.* II. 8. *p.* 228. et van Voorst. *laud. Diss. p.* 370.
(6) Sed Hal. habet: *sumatur, quaeritur.* Vid. Geb. *h.*

§. 1.

Agnati vero patris, quasi filius ante] Hexameter. Vid. D. Goth. *in not.* (1).

D. Hadrianus credidit, patrem prius mortuum.] Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 17. *Def.* 10. (2).

(1) Observavit hoc etiam Scip. Gentil. *Parerg.* II. 31. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1350. add. notata superius ad *L.* 28. §. 3. *de judic.* et *ibid. in Addend.* *p.* 600.
(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 21. Charondas, *Verisim.* I. 21. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 733. distinguit, utrum in bello perierint, an ruina, vel naufragio. Sed vid. van Voorst. *Diss. laud. Cap.* 2. *p.* 362.

§. 2.

Si non probatur supervixisse patri filius:] Quod et uno teste fieri posse, volunt. Vid. Carpzov. *loc. modo cit. Def.* 15.

§. 3.

Stipulatio de dote etc. habebit locum, etc.] Vid. *L.* 32. §. 1. *de religios.* (1).

Si non probatur illa superstes viro fuisse.] Hinc non sequitur, illam praesumi prius mortuam. Covarruv. *Var. Res.* II. 7. Aliter Carpzov. *d. loc. Def.* 12. Vid. quaestiones varias apud Mev. *ad Jus Lubec.* II. 2. *Art.* 12. *num.* 344. *seqq.*

(1) De hoc §. van Voorst. *Diss. laud. Cap.* 1. *p.* 357. *seqq.*

§. 4.

Quod si impubes cum patre filius perierit, creditur pater supervixisse, etc.] Vid. Carpzov. *d. loc. Def.* XI.

L. X.

Mox (1) Sempronio *ademtum sit*,] Hoc nomine plures hic designantur, et Singularis pro Plurali saepe sumitur. Vid. *L.* 98. *de Legat.* 3°. *L.* 43. *L.* 44. *de Legat.* 2do, *L.* 1. §. 4. *quod falso tutor. auctor. L.* 16. §. 1, *de testam. tutel. L.* 17. §. 1. *de Legat.* 1°. *L.* 158. *de verb. sign.* Ches. *Differ. Jur. Cap.* 1. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 614. *seq.*] Alii ajunt, hos in dando conjunctos, tales etiam intelligi in adimendo, Vid. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de adim. vel transfer. Legat.* §. 18. Merillius, *Obs.* IV. 17. putat agi de pluribus incertis, cum adhuc plures sunt ejus nominis. Primam explicationem praefero. Bynkershoek. *Obs.* II. 15. exponit, ut tunc valeat ademtio, quando fit utrique: commode (2). Cum Chesio ferme facit Leonin. *Emendat.* IV. 11. qui rejicit P. Fabrum, qui in seqq. legit: *ademtionem autem in utrumque non valere.*

Et verius est, in his omnibus etiam Legata et libertates impediri:] Nisi aliud probetur. *L.* 33. §. 1. *de cond. et dem. L.* 8. §. 3. *de Legat.* 2do. *L.* 16. *ut Legat. seu fideic. causs. cav.*

Ademtionem *autem in utrumque valere.*] D. Goth. *in not.* „Al. *ademtione.* etc." Non probo (3).

(1) De priore hujus Legis parte vid. Averan. *Interpr. Jur.* V. 31. §. 10.

(2) Sed Ulpianum ita solvere quaestionem, quae nulla est, observat Averan. *Interpr. Jur.* IV. 13. §. 14. qui praec. §. 11. *et seqq.* cum aliis *Legem* 3. §. 7. *de*

de adim. vel transf. leg. intelligit de duobus, quibus separatim erat legatum, et hanc *L.* 10. de Legato facto conjunctim. Aliter Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 12. qui in *d. L.* 3. §. 7. pro *utrique Legatum debetur* legit: *neutri Legatum debetur*, idque in contextum recepit. Novissime de his Legibus actum in von Savigny's *Zeitschrift fur geschichtl. Rechtwissenschaft*, 1. *B.* 1. *H. p.* 96. *seqq.* et 2. *B.* 2. *H. p.* 283. nec non *im Archiv fur die Civilist. praxis* von von Löhr, etc. 1. *B.* 3. *H. p.* 457. *seqq.* et *p.* 466. *seqq.* et 2. *B.* 1. *H. p.* 83. *seqq.*

(3) Nec probat Forner. *Rer. Quotid.* III. 26. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 220.

L. XII.

Quotiens (1) *in actionibus*, etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 30. (2).

(1) De hac scriptura vid. notata superius ad *L.* 2. §. 33. *de orig. Jur. not.* 1.

(2) Add. Idem, *ibid.* V. 11. ubi late de hac Lege.

L. XIII. (1).

(1) De hujus Legis *pr.* vid. Eckhard. *Herm. jur.* I. 1. §. 30. *in not.* ubi et quaedam de Iuliani *Lib. Sing. de Ambiguitatibus.* add. Sammet. *Opusc. p.* 166. *seqq.*

§. 2.

Si hominem aut *fundum non dederis* etc.] D. Goth. *in not.* „*hominem et fundum*, Hotom.“ Male. (1).

(1) Add. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 308. De hoc et seqq. §§. Guil. Dyemen. *Tract. de Formul. quibusd. copul. et disjunct.* in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 324. *seqq.* add. Meerman. *in Praef. d. Tom. p.* 4.

§. 3.

Utrum ita concipias stipulationem, etc.] Vid. de hoc

5. Cujac. *Obs.* V. 3. et *ad h. l.* add. Lopez. *Animadv. Jur.* *Cap.* 24. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 482. *seq.*] (1).

Si quid eorum factum non erit, quae ut fierent, etc.] Cujacius, *Obs. d. loc.* legit: *si quid eorum factum erit, quae ut non fierent* etc. (2).

Non ideo tamen verum erit,] *Verum non erit*, Jauch. *de Negation.* p. 264. (3).

(1) Et Ant. Govean. *Var. Lect.* II. 22.
(2) Dissentit Jauch. *loc. cit. p.* 198.
(3) Sequitur: *Animadvertendum igitur est, quid sit*, etc. supplet et corrigit hunc locum Langebek. *Annotation. Cap.* 39. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 578. Sed vid. Sammet. *Opusc. p.* 165.

§. 6.

Sed proclivior est sententia testatoris sic esse interpretanda,] *Sed proclivius est, sententiam testatoris sic esse interpretandam*, Rob. Steph. (1). Facit huc *L.* 102. *de cond. et dem.*

(1) Pari modo Hal. Vid. D. Goth. *in not.* et scripti quoque Codices. Vid. Brencm. *h.* qui delet τὸ *esse*, et ita interpungit: *sed proclivior est sententia testatoris; sic interpretanda.* Geb. *ibid. Sed proclivior est sententia testatoris, si sic esset interpretanda.* De verbo *genitur*, in *pr. h.* §., vid. notata superius ad *L.* 17. §. 1. *de Legat.* 1°. Egit de hoc §. etiam Lopez. *Animadv. Cap.* 25. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 484.

L. XIV.

Illis, qui testamentum meum signaverint, etc.] Hi certi sunt tempore testamenti signandi. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 23. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 219.] (1), add. Symmach. *Epist.* X. 55. unde liquet, ita legare moris

ris fuisse: et Jac. Gothofred. *ad L.* 3. *Cod. Theod. de testam.* [*Tom.* I. *p.* 380.]

(1) Add. Houck. *Diss. de Ration. Vett. JCtor. falso suspect. Cap.* 2. §. 1. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I, *Tom.* I. *p.* 343. *seq.* et Bilderdyk. *Obs.* I. 29, qui putat, pro *quia ipsum testamentum confirmatur* etc. Marcianum scripsisse: *quia ipso testamento confirmatur, testibus adhibitis.*

L. XV.

Idem Lib. II. *Regularum.*] Junge *L.* 34. *ad SCtum Trebellian. L.* 26. *de m. c. donat.*

Tantundem est, et si pecuniam etc.] In specie.

L. XVI.

Ut ecce, si mater stipulata est dotem etc.] Vid. Ulpian. *in Fragm. Tit.* 6. §. 5. (1).

(1) Vid. de hujus Legis *pr. et* §. 1. Ed. Amisfort. van Voorst. *Diss. de Jure quod oritur ex commorientibus, Cap.* 1. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II, *Tom.* II. *p.* 349. *seqq.* et *p.* 355. *seq.* Pro *an ad heredem matris actio ex stipulatu competeret,* Hal. habet: *an et heredibus* etc. Vid. Brencm. *h.* cui tamen violenta haec emendatio non placet. Geb. *ibid. an et heredi* etc. Van Voorst. *Diss. laud. p.* 350. pro *competeret* legit: *competens iret,* ubi et alias emendationes refert. Forte JCtus, magis ad rem, quam ad verba, quae praecesserant, attentus, *competeret* scripsit pro *pertineret.* Cujusmodi plura exempla attulit Rygerbos, *Obs. Jur. Rom. Cap.* 3.

L. XVIII.

Et qui ei substitutus erat frater necessarius etc.] Vid. *L.* 10. §. 1. *de vulg. et pup. substit.* (1).

In quibus casibus, si pariter decesserint, etc.] Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 17. *Def.* 13. et

et Mey. *ad Jus Lubec.* II. 2. *Art.* 12. *num.* 343. *seqq.*

(1) Vid. de hac Lege van Voorst. *Diss. modo laud. Cap.* 2. *p.* 379. *seq.*

L. XIX.

Ulpianus Lib. XXV. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 7. *de his qui sui vel alien. jur. sunt.*

Et hi cognati quidem esse desierint (1),] Adoptione soluta.

(1) Ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Flor. *desierunt*, add. notata superius ad *L.* 14. *de offic. Praesid. not.* 5. et ad *L.* 35. *de dol. mal.*

§. 1.

Idem est, atque si cognatis legasset.] Nec hic locus regulae Catonianae: non enim Legatum fuit inutile. Vid. Cujac. *ad h. l.*

L. XX.

Nulla dubitatio est, quod etc.] *Quin*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* — Ad seq. *L.* 21. vid. Averan. *Interpr. Jur.* V. 1. et ad seq. *L.* 22. vid. van Voorst. *Diss. modo laud. Cap.* 1. *p.* 352. *seq.* add. Trotz. *Memor. Propag.* I. 2. §. 4. *p.* 119.

L. XXIII.

Gajus Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 95. *et* 320. (1).

(1) In seq. *L.* 24. Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 1. *p.* 370. post verba: *benigne interpretari*, inserit: *est*, id est, *licet*, *possumus*.

L. XXV.

L. XXV.

Testatoris voluntas, si quibusdam argumentis etc.] Vid. ad *L.* 38. *De cond. et dem.*

L. XXIX.

Cum quisque eorum ad trigesimum annum aetatis pervenissent (1);] Facit huc Ulpian. *in Fragm. Tit.* 1. §. 12. ubi Cujac. [*not.* 51.]

Videri omnibus alimenta *legata,*] Quorum magnus favor. add. Cujac. *ad h. l.*

(1) *Pervenisset*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Non opus. Vid. Drakenborch. *ad Livium*, II. 22. §. 7. et VII. 19. §. 2. Quaedam ad hanc Legem notavit quoque Jens. *Strict. ad Pand.* p. 309.

TITULUS VI.

DE HIS, QUAE POENAE CAUSSA RELINQUUNTUR.

Ne haec valerent, primum constituisse Pium, dicit Capitolin. *in ej. vita*, *Cap.* 8. quod verum esse non potest, quum et Sabinus de iis responderit. §. *ult. Inst. de Legat.* (1).

(1) Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 17. *not.* 45. Hunc Titulum, ut et seq. Titulum VII. et VIII. auctorem Eclogae Basilic. referre ad praec. Titulum *de rebus dubiis*, monet Leunclav. *Notator.* II. 76. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1591. *De Legatis poenae nomine* Tractatum scripsit Bynkershoek., qui exstat inter ej. *Opusc. var. arg.* De iisdem egit quoque Majans. *Disp.* XLII. et Jo. Gotfrid. Sammet. *Opuscul. p.* 44. *seqq.* et novissime Jo. Frid. Lud. Goeschen. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 3. *p.* 47. *seqq.* Berol. 1811.

L. I.

L. I.

Illicite vel probrose] A Triboniano. Cujac. *Tract.* V, *ad African. in expl. h. l.* et *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24, §. 17. [*not.* 45.] (1) olim enim nunquam valebant.

Quod in heredes,] Lege: *heredis*, et sic Rob. Steph. (2).

(1) Etiam Grotius, *in Flor. sparf. p.* 212. Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 1. et *in Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 97. Westenberg. *ad h. t. Pand.* §. 3. Vinn. *ad* §. *ult. Inst. de Legat.* ibiq. Heinecc. Majanf. *Disp. laud.* §. 19. Pothier. *h. t. num.* 1. Disfentit tamen Bynkersh. *loc. modo laud. Cap.* 4. et Jo. Wybo, *in Tribon. defenf. p.* 336. *seq.*

(2) Etiam Hal., probante Brencm. *h.*

TITULUS VII.

DE REGULA CATONIANA.

Hanc tenuere maxime Sabiniani. *L.* 41. §. 2. *de Legat.* 1°. *L.* 39. §. 2. *eod. L.* 86. *de cond. et dem. L.* 201. *de reg. Jur.* Imp. Justin. §. 10. *et* 32. *Inst. de Legat.* ex Gaji *Instit.* (1). Merill. *Obf.* V. 34. Vid. de hac regula Jac. Gothofred. *ad L.* 210. *de reg. Jur.* et Ant. Fab. *Conject.* XII. 19. *et* 20. (2).

(1) Neuter tamen locus in Gaj. *Instit.* exstat.

(2) Egit de ea quoque Donell. *Comm. Jur. Civ.* VIII. 13. ibique Hilliger. Etiam Majanf. *Disp.* XLIII. qui fingulas h. t. Leges expofuit *in Comm. ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 91. *seqq.* Alios etiam citat Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 4. §. 28. In primis autem de hac regula, et quid ea distet a regula in *L.* 29. *de reg. Jur.* videndus est Jac. Voorda, *Interpr. et Emend.* II. 22. et *Elector.*

Cap.

Cap. 17. add. Nic. Gerard. Wyckerheld Bisdom, *Diss. ad reg. Jur. quod initio vitiosum est* etc. Lugd. Batav. 1801.

L. I.

Quae definitio in quibusdam *falsa est.*] *Inquiunt quidam*, Hotoman. *Obs.* II. 17. (1) male (2).

(1) Etiam Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 5.
(2) Add. Gordon. *Praetermissor. Cap.* 7. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 851.

§. 2.

Si eum vivo testatore alienaveris,] Celsum hic ab aliis dissensisse, volunt Cujac. Bachov. et alii (1) etiam Jan. a Costa, *ad* §. 10. *Inst. de Legat.* Non tamen id mihi liquet. Celsum, ut Proculianum, ab hac regula nonnunquam recessisse, ait Merill. *Obs.* V. 34. Ego tamen id nondum video, etsi adfert casus, ubi fallit.

Legatum tibi debetur, quod non deberetur,] *Legatum tibi non debetur, quod deberetur*, Hotoman. *Obs.* II. 17. male. Pro lectione Vulgata Franc. Mars. Gordon. *Praetermiss. Cap.* 7. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 851.] (2).

(1) Vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 6. add. Mascov. *de Sect. Sabinian. et Proculian. Cap.* 9. §. 22. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 1. ponit (:) demum post verba: *si eum vivo testatore alienaveris*, ut haec non ad decisionem, sed ad propositam quaestionem pertineant. add. Idem, *ad Tit. Pand. de Legat.* §. 29.
(2) Add. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 217.

L. III.

Papinianus Lib. XV. *Quaestionum.*] Junge *L.* 11. *de his quae ut indigni.*

Catoniana regula non pertinet ad hereditates,] D. Goth.

Goth. *in not.* „*Libertates*, Cujac. (1) etc." Contra quem vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 210. *de reg. Jur.* Franc. Marſ. Gordon. *loc. modo laud.* *Cap.* 8. [*p.* 851. *ſeqq.*] Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 7. [in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 201.] (2).

Sed post aditam cedit hereditatem.] Veluti uſusfructus, libertatis, cet. Vid. Cujac. *ad* §. 20. *Inſt. de Legat.*

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 1. et Pothier. *h. t. num.* 2.

(2) Vid. et Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4. et Theod. Jo. Alex. Pagenſtecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non adm. Cap.* 3. *p.* 116. In primis autem Jac. Voorda, *Interpr. et emend.* II. 22. *p.* 209. ſecundum quem *regula Catoniana* ad ſola Legata pertinet.

L. IV.

Placet, Catonis regulam ad conditionales *institutiones non pertinere* (1).] *Conditionales* delet Ant. Fab. *Conject.* XII. 19. male. Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 210. *de reg. Jur.* Franc. Marſ. Gordon. *d. Cap.* 8. (2).

(1) Supervacuum esſe hoc addi, quum contineatur eo, quod praec. Lege dictum erat, notat Voorda, *d. loc. p.* 209. *ſeq.*

(2) Et Pagenſtecher. *loc. modo cit.*

L. V.

Regula Catoniana ad novas Leges *non pertinet.*] D. Goth. *in not.* „puta, Legem Juliam et Papiam, etc." add. Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in *Juriſpr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1190.] Cujac. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 3. [*not.* 75.] Jac. Gothofred. *ad L. Jul. caduc.* [in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 236.] et *ad L.* 210. *de reg. Jur.* (1). Cujac. *ad* §. 10. *Inſt. de Legat.* qui regulam Catonianam pugnare cum caducis, ait *ad Rubric. Tit. de his quae ut indign.*

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9. *in fin.* Majans. *laud. Disp.* XLIII. §. 28. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap.* p. 380. *seq.* et p. 409. Voorda, *Elector. Cap.* 17. Al. *novas* interpretantur *iniquas*, quos notat Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 24. in Thes. Otton. *Tom.* II. p. 220.

TITULUS VIII.

DE HIS, QUAE PRO NON SCRIPTIS HABENTUR.

Vid Cujac. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 17. (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. et Majans. *Disp.* XLIV. quae est *de his, quae pro non scriptis habentur.*

L. I.

Si quis hereditatem, vel Legatum adscripserit,] *Sibi adscripserit*, Rob. Steph. (1).

Ut perinde habeantur, ac si insertae testamento non fuissent.] D. Goth. *in not.* „Imo aliter habentur, etc. *L.* 29. *de hered. instit.*" Illic testator non egit, ut hoc sciret (2). Aliter Ant. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 51. *error.* 6.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* add. Jo. Jac. Mascov. *Diss. de his qui sibi adscrib. in testam.* Lips. 1734. et Marckart. *Exercit. de his, qui sibi adscrib. in testam. alieno*, in ej. *Exercit. Academ.* p. 131. *seqq.* et *Probab. rec. Lection. Part.* I. p. 151. *seqq.*

(2) Add. Bynkersh. *de Captator. Institution. Cap.* 10. — Ad seq. *L.* 2. vid. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 13.

L. III.

Si in metallum damnato quid extra causam alimentorum

tum relictum fuerit, etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Alimentis.* *Cap.* 20. [*Oper.* *Tom.* III. *p.* 389.] Ne quidem plus illis donare licuisse sub Domitiano, liquet ex Arrian. *Diss. Epictet.* II. 7. quod postea vidi notatum quoque ab Herald. *de Rer. Judic. auctor.* II. 7. *num.* 7. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1187.] et illic tantum de deportata sermo est.

Nam poenae servus *est*,] *Mancipium poenae*, *L.* 30. *Cod. Theod. de petition. et ultro dat.* [*Tom.* III. *p.* 483.]

Non Caesaris,] Add. *L.* 12. *de jur. fisc.* Non dissimiliter alia in re Lucan. *Pharsal. Lib.* V. *vs.* 360. *Non Caesar, sed poena tenet.*

§. 1.

Sed etsi post testamentum factum etc.] Ante mortem tamen testatoris. *L.* 59. *de cond. et dem.* Vid. Cujac. *Obs.* XVIII. 13 (1).

(1) Et Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 379. — Ad verba seq. §. 2. *nam quae in eam caussam pervenerunt*, etc. vid. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 21. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8.

L. IV.

Ulpianus Lib. XIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. caduc. Cap.* 29. *et* 30. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 234. *et* 236.] et Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 389. *et* 390.

§. 1.

Sed et si in hostium potestate erat, quo *testamentum fiebat*,] D. Goth. *in not.* „Subaudi: *tempore.*" quod exstat in edit. Rob. Steph. (1).

(1) Et habent quoque Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h. l.* add. Govean. *ad L.* 1. §. 4. *ad L. Falcid. num.* 5.

L. V.

Quod quis sibi adscripserit, etc.] Est (1), qui haec accipiat de mancipio, quod quis sibi adscripsit legatum, et restituendum cum manumissionis onere: quoniam Paulus hoc Libro de talibus manumissionibus egit. Sed id non sinunt verba, et vid. *L.* 21. *ad L. Falcid.*

Quamvis pro non scripto esset.] Ne delictum alterius alteri obsit. (2).

(1) Balth. Branchu, *Diss.* II. *ad Jul. Pauli Cap.* 2. adj. ej. *Observation. p.* 178. *seqq.*
(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 3.

TITULUS IX.

DE HIS, QUAE UT INDIGNIS AUFERUNTUR.

Dicuntur *ereptitia.* Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. Caduc.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 237.] Cujac. (1). *in Paratitl. ad h. t. Cod.* ibiq. Fabrot. (2). Adquiruntur haec prius. *L.* 2. §. 1. *h. t.* (3). *Auferuntur.* Non autem per *hereditatis petitionem.* Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 38. *error.* 9.

(1) Qui ad singulas h. t. Leges commentatus est, *Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. Prior. p.* 1564. *seqq.*
(2) Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 19. §. 17. *not.* 56. et Wieling. *in Lection. Jur. Civ.* I. 20. qui tamen sententiam suam mutat, *in Erratis*, *p.* 280.
(3) Add. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* Quo nomine differant *indigni* ab *incapacibus*, vid. apud Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9. et Scip. Gentil. *de Jur. accresc. Cap.* 10. *Oper. Tom.* I. *p.* 231. *seqq.*

L. I.

Quasi indignum carere Legato etc.] Non debuerant haec exprimi alia literarum forma.

Cum patronum suum post mortem ejus etc.] Ergo res heredem maxime tangit.

Quamvis et praemium (1) *meruit* (2).] Exempla praemio affectorum et punitorum simul habet Herald. *Obs. Cap.* 27. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1344.] quibus facile alia addi possent. Non obstat *L.* 5. §. *ult. h. t.* et *L.* 13. §. *pen. de jur. fisc.* nam agunt illae de his, qui fidem accommodarunt in fraudem Legum. Vid. Cujac. *ad h. l.* (3).

(1) Vulg. *libertatis praemium:* male. Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 5.
(2) Hal. *meruerit.* Sed vid. notata superius ad *L.* 43. *pr. de Legat.* 1°. *not.* 2.
(3) Add. Pothier. *h. t. num.* 6.

L. II.

Aufertur hereditas etc.] Impuberis. Facit huc *L.* 5. §. 2. *et* 4. *de Legat. praest. bon. poss. contra tabb. petit.*

§. 1.

Item, si quis contra mandata duxerit uxorem etc.] Vid. Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 568. *seqq.*]

§. 3.

Nam quasi indigno aufertur.] Aliud *L.* 4. *Cod. de postlim. revers.* ubi erat incertum, an viveret. Gloss. *h.*

L. III.

Ut per negligentiam (1), *et culpam suam* etc.] Multo-

toque magis, si ipse occiderit. *L.* 7. §. 4. *de bon. damnat.* (2). Nec hic cognati propiores praeferendi cum Cyriac. *Controv.* 217. Alii volunt, delicto vivo adhuc testatore in eum admisso, rem manere penes heredem in casu fideicommissi. Vid. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 10. *num.* 4.

(1) Flor. *neglegentiam.* Vid. notata superius ad *L.* 15. §. 1. *qui satisd. cog.*

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10.

L. IV.

Legatum ei non auferri etc.] Hic non totum testamentum falsi accusavit.

L. V.

§. 1.

Ergo qui Legatum secutus, etc.] *Consecutus*, Rob. Steph. et ed. 1548. (1).

Postea falsum dixit,] Conf. *L.* 3. *ad L. Corn. de fals.*

Prohibendi autem sint, an non, ex cujusque persona, etc.] Vid. Cujac. *ad h. l.*

(1) Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 20. §. 9. *Legatum secutus* explicat: secutus testamenti scripturam Legatum accepit: et in praec. verbis pro *non repellitur* legit: *modo*, vel *omnino repellitur*. Negationem quoque tollit Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 309. *seq.* male. Vid. *L.* 24. *h. t.* add. Cujac. *loc. cit.* et Pothier. *h. t. num.* 15.

§. 2.

Sed filio relinquitur, cujus utilitates desertae sunt.] Vid, Jac. Gothofred. *ad L. Jul. Caduc. Cap.* 31. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 238.] Non hinc sequitur, si testator relictis aliquem privat favore tertii, ad hunc ea

tunc pertinere, ut vult Perez. *in Prael. ad Tit. Cod. de his quae poen. nom. relinq.* Melius Bartolus. Vid. Scip. Gentil. *de jur. accresc. Cap.* 10. [*Oper. Tom.* I. *p.* 234.]

§. 3.

Quod si personam illorum spectet, etc.] Veluti si post emancipationem, vel manumissionem ipsis datum sit. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Sequenti §. 4. non obstat *L.* 1. *si quis aliq. testar. prohib.* et *L.* 1. *de his quib. bon. poss. non comp.* Vid. Cujac. *ad h. l.* et Pothier. *h. t. num.* 30.

§. 5.

Si invito patre accusavit, etc.] Facit huc *L.* 8. *pr. de inoffic. testam.*

§. 14.

Qui principale testamentum arguit, etc.] Vid. *L.* 2. §. 1. *de vulg. et pup. subst.* add. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. de imp. et al. substit.* ibiq. Fabrot.

§. 15.

Esse ea privandum.] Obstat *L.* 24. *ad L. Corn. de fals.* ubi vide.

§. 17.

Qui mortis caussa donationem accepit, etc.] Quae non pendet ex testamento, ut Legatum.

Non est similis in hac caussa Legatario.] Obstat *L.* 18. §. 1. *de bon. poss. contra tabb.* ubi vide. add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 45. *error.* 7. *num.* 16. *seqq.*

§. 20.

Summovendi sunt a praemio, etc.] Quodque ex ipsa he-

hereditate datur, qua hi sunt indigni; aliud in praemio, de quo *L.* 1. *h. t.* ubi vide.

L. VI.

Quam amovisset,] Idem volunt, si per mendacium negaverit, rem in hereditate esse. Cyriac. *Controv.* 284. *num.* 95.

Ad fiscum venient.] *Aerarium* scripserat Marcellus. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 417 (1).

(1) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 12. *not.* 2. et *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 17. §. 2. *not.* 11. — Ad seq. *L.* 7. vid. Jo. van Nispen. *Diss. ad Lib. Modestin. Differ. Cap.* 7. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 59.

L. IX.

Ulpianus Lib. XIV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. Caduc.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 237. *et* 238.] et Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 415.

§. 2.

Si autem statum ejus *controversiam movit*,] Post mortem. *Ei*, Rob. Steph. male. Vid. Rucker. *Interpr. Cap.* 1. (1).

Ex qua specie statim fisco deferetur.] *Defertur*, Rob. Steph. (2). Chesius; *Differ. Cap.* 32. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 716.] putat, hoc fieri, quia, ut de statu suo incertus, testamentum non pro lubitu mutare potest: quod tamen incertum (3).

(1) Add. Puttman. *Adversar. Jur. Univ.* I. 1. *p.* 22. *seq.* Wieling. *Lect. Jur. Civ.* I. 20. ubi de hoc loco egit, *p.* 70. *in not.* nihil interesse censet, *ei* an *ejus* hic legatur.

(2) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

(3) Add. Rucker. *loc. laud. p.* 163. *seq.*

L. X.

Gajus Lib. XV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 35. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 239.] et Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 441. *et* 442.

Sive chirographum eo nomine dederit, etc.] Casum egregium dabit Quinctil. *Inst. Orat.* IX. 2. [*p.* 788. *seq.* ed. Burm.] add. *L.* 48. *de jur. fisc.* et de difficultate hoc probandi, Quinctil. *Declam.* 325. [*p.* 656. *seq.* ed. Burm.]

§. 1.

Manere debet,] *Debeat*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Etiam alibi post *quin* Indicativus sequitur. Vid. *L.* 72. *de adq. vel omitt. hered.* et notata *ibid.* — In seq. §. 2. pro *si pater* filii, etc. Hal. habet: *filio.* Sed vid. Leonin. *Emendat.* V. 7. *num.* 6.

L. XI.

Et ita Senatus censuit.] Vid. *L.* 23. *h. t.* (1).

(1) Praecedit: qua *fraudem adhibuit.* Flor. *quae.* Hal. et Vulg. *in qua.* Sed *qua* probat quoque Brencm. *h.*

L. XII.

Cum quidam scripsisset heredes, etc.] Vid. Cujac. *ad h. l.* add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 38. *error.* 7. *num.* 15. *seqq.* et Ches. *Differ. Jur. Cap.* 33. *num.* 15. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 721. *seq.*]

L. XIII.

Claudius Seleucus] An, qui fuit Consul A. U. 973. Vid. *Fragm.* Dion. Cass. *p.* 991. (1).

Non

Non damnatam] An ream? Facit huc *L.* 26. *de rit. nupt.*

Qui *moriens heredem eam reliquit:*] *Quin*, id est, *sed etiam*, *praeterea*, Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 16. *num.* 1. non male, sed non necessarie.

Et ab eo, quasi ab indigno, hereditatem auferri dicimus.] Add. Sand. *Decision.* IV. 4. *Def.* 5. Facit huc Juven. *Satyr.* I. *vs.* 56. ubi Scholiast. (2).

(1) Add. Reland. *Fast. Consular. p.* 142. et Otton. *in Papinian. Cap.* 12. §. 2. *p.* 370. Jos. Fern. de Retes, *Praelectio ad h. l.* exstat in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 548. *seqq.*

(2) Add. Jo. Guil. Hoffman. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 9. §. 5. in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 293.

L. XIV.

Mulierem, quae stupro cognita etc.] Aliud esset in focaria. Merill. *Obs.* VIII. 34.

In contubernio militis *fuit*,] In pagano aliud. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 13. Fab. *Cod.* VI. 16. *Def.* 2. ubi late de militibus. Aliter Parlam. Tholosan. apud Maynard. *Decision.* III. 14. *et* 15.

Non admitti ad testamentum (1) jure militiae *factum*,] Aliud, si jure communi. Fab. *dict. loc. Def.* 3.

(1) Vid. de hac locutione Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 3. §. 5. *p.* 46.

L. XV.

Sed Falcidiae beneficio non utetur; etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* XVII. 5. *num.* 15. (1).

(1) Et Pothier. *h. t. num.* 17.

L. XVI.

Matrem ejus partus *subjecti ream postulassent*,] Id est, impuberis illius.

Ut hereditatem patrui legitimam obtinerent:] Et totam.

Quia ex testamento sententiam secundum se dictam *non haberent.*] D. Goth. *in not.* „*sententia secundum se dicta*, Ant. Fab. etc." et sic Rob. Steph. quod placet (1).

(1) Pari modo Bilderdyk. *Obs.* II. 13. nisi quod pro *quia* legit *quam*.

§. 1.

Quoniam stuprum etc.] Egit de hoc §. Ranchin. *Var. Lection.* III. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 947. *seq.*] Melius Merill. *Obs.* III. 17. quem seqnitur Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12. (1).

Qui Rufinam ingenuam honore pleno *dilexerat*,] Non tamen erant nuptiae, quia Cassianus erat Senator; sed erat concubinatus. Al. *pleno amore*, probante Ant. Fab. *Conject.* III. 14. Vid. D. Goth. *in not.* Perrenon. *Animadv.* II. 25. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 656.] *non honore pleno* (2).

Optimi Maximique Principes nostri judicaverunt,] Benigne rem interpretantes.

Cujus filiam, etc.] Ex alio ante editam (3).

Vulgo quaesitam apparuit.] Ex concubinatu natam explicat Ranchin. *de success. ab int.* §. 7. *num.* 15. [in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 204.] quod durum, ut et multa ad hanc Legem. add. Perrenon. *loc. laud.* (4).

(1) Etiam Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 109. *et* 110. et Pothier. *h. t. num.* 3. Egerunt de hac Lege etiam Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 102. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1209. Langebek. *Annota-*

tation. *Cap.* 30. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 569. *seq.* Jos. Fern. de Retes, *Opusc.* VIII. 22. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 406.

(2) Sed vid. Trotz. *Memor. Propag.* I. 2. §. *ult.* *p.* 132.

(3) Sequitur; quam *alumnam* etc. *Quod eam* etc. mavult Jo. Cannegiet. *Obs.* *Cap.* 12. *p.* 420. *Quam quod*, Goes. *ad Sueton. in August.* *Cap.* 24. *Tom.* I. *p.* 253. ed. Burm.

(4) Ubi et refutat Cujacium, *Obs.* V. 6. pro *quaestam* legentem: *quaestum fecisse.* add. Raevard. *Conjectan.* II. 5.

§. 2.

Et ideo cum suo onere fiscum succedere.] Item in aliis casibus. *L.* 12. §. 2. *de fideic. libert.*

L. XVII.

Deceptum autem ignoratione facti, etc.] Ergo ne haec quidem liberat a poena: quasi non debuerit esse negligens (1).

(1) De locutione *insuper habere*, in praecedentibus verbis, vid. notata superius ad *L.* 43. *de religios.* add. Otton. *in Papinian.* *Cap.* 6. §. 6. *p.* 107. Trotz. *Memor. Propag.* I. 6. §. 2. *p.* 346. Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *insuper*, *num.* 2. ibiq. Heinecc.

L. XVIII.

Eum, qui tacitum fideicommissum etc.] Vid. Noodt. *de Foen. et usur.* II. 12.

Exemplo bonorum fisco vindicatorum.] Quae et ipsa restituenda sunt.

Sed (1) *D. Severus bonorum tacite relictorum*, etc.] Non idem in aliis indignis. Fab. *de Errorib. Pragm.* *Dec.* 38. *error.* 10. *num.* 4.

(1) Clausulam hanc ad notas Paulli vel Ulpiani refert

 Ott,

Otto, *in Papinian. Cap.* 12. §. 8. *p.* 416. Aliter Pothier. *h. t. num.* 29.

§. 1.

Auxilio *restitutionis non merebitur.*] *Auxilium*, Rob. Steph. (1).

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 2.

Neque enim rationem juris,] Quae jam cessat.

Divisionem voluntatis.] D. Goth. *in not.* „Quid, si legas: *divisionis voluntatem.*" Nihil, muto (1). Jam rem totam capit uti legatarius, ablata hereditate. Vid. Cujac. *ad L.* 17. §. *ult. de Legat.* 1°.

(1) Add. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 397.

L. XIX.

Ab universo *judicio priore recessisse eum videri.*] Ergo nec Legata debentur. Cujac. *ad h. l.* Chess. *Differ. Jur. Cap.* 33. *num.* 11. *seq.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 720.] Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 38. *error.* 5. *num.* 6. (1).

(1) Ad seq. *L.* 20. vid. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 684. *seqq.* — De voce *suspecto* in seq. *L.* 21. pro *suspecte*, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 417. *not.* 8. et Conrad. *Parerg. p.* 549. De hac vindicta Trotz. *Memor. Propag.* I. 7. §. 2. *p.* 477.

L. XXII.

Tryphoninus Lib. V. *Disputationum.*] Junge *L. ult. de postuland.*

Et, si libertum patris pupilli sui *nomine* etc.] *Sua* Flor. male: etiam Basil. legere *sui* (1).

(1)

(1) Add. Brencm. *h.* Sequitur: *Et si tutor reum aliquem postulaverit* etc. Nihil nova significatione hic dici, notat Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 359. *not.* 31. Egit de hac Lege etiam Jos. Fern. de Retes. *Adversar. de inoffic. testam. Cap.* 24. §. 7. *seqq.* in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 542.

L. XXIII.

Aeque locus erit SCto.] Vid. *L.* 11. *h. t.*

L. XXIV.

Retinet defuncti voluntatem (1).] Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 7. *Def.* 24.

(1) Id est, quod ex defuncti voluntate accepit. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* XI. §. 8. *in not. p.* 285. et Puttman. *Melet. Jur. Civ. Cap.* 6. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 176.

L. XXV.

Si gener socerum (1) *heredem reliquerit*, etc.] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 273.

Sola ratio paternae affectionis (2) *non admittit.*] Id est, non inducit.

(1) *Si socer generum* legit Grotius, *in Flor. sparsion. p.* 213.

(2) Vid. Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 2. *p.* 250.

§. 1.

Sed apud eum, a quo relictum est, remanet.] Quoniam hic jam nihil vitii, manent omnia in suo statu (1).

(1) Egit de hoc §. Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* IV, in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 214. *seq.*

LIBER TRIGESIMUS QUINTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE CONDITIONIBUS ET DEMONSTRATIONIBUS, ET CAUSSIS, ET MODIS EORUM, QUAE IN TESTAMENTO SCRIBUNTUR.

Conditio et *demonstratio* quo modo differant, Cujac. *Obs.* II. 39. Varios casus vid. apud Fab. *Cod.* VI. 25. Constantinaeo, *Subtil. Enodat.* II. 13. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 576.] *conditio* non est suspensio, sed quidem inducit suspensionem. Potius est casus, vel adjectio casus. — *Demonstratio* dicitur *signum* apud Vopisc. *in Aurelian. Cap.* 6. *adsumptio* in *L.* 48. *in fin. de hered. instit.* — *Modus* cum *conditione* saepe confunditur, Fab. *Cod.* VI. 25. *Def.* 5. non tantum a Notariis, de quibus ille; sed et in *L.* 71. §. 1. *h. t. L.* 44. *de manum. testam. L.* 8. §. 7. *de condit. institution.* Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. d. L.* 71. et Scip. Gentil. *de Errorib. testam. Cap.* 8. [*Oper. Tom.* I. *p.* 37.] Non potest adjici institutioni. Fab. *Cod.* VI. 24. *Def.* 2. *not.* 1. Volunt quidam, *modum* esse pro *conditione resolutiva.* Cyriac. *Controv.* 239. *num.* 1.

L. I.

Aut dies incertus,] *Aut dies certus*, Rob. Steph. Sed quoniam et de *incerto* agitur §. 2. forte verior est lectio Haloandr. *dies aut certus aut incertus* (1). De *die certo* et *incerto* late Averan. *Interpr. Jur.* II. 16.

(1) Quam probat quoque Pothier. *h. t. num.* 1. Rucker.

ker. *Obs. Cap.* 3. §. 29.] ope geminationis, legit: *aut dies incertus, aut certus.* Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* I. 18. *p.* 118. *aut dies incertus, certus.* J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 9. §. 3. *p.* 66. *aut dies certus, aut incertus.* Nihil mutat Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 264. ubi hanc Legem explicuit. De verbis *vi ipsa* vid. Bynkersh. *Obs.* VII. 25. *num.* 5.

§. 1.

Solvi tamen possunt,] Nata est enim obligatio: etsi repudiatio cesset. *L.* 45. §. 1. *de Legat.* 2do. Id enim spectat dominium: quod hic ab obligatione separandum. Aliud in hereditate. Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 16. *num.* 2. *seqq.* (1).

(1) Pro *debitu iri*, in seqq. verbis, Hal. habet: *debitum iri.* Vulg. *deberi.* Vid. Brencm. *h.* Sed vid. notata superius ad *D.* 10. *et* 38. *de reb. credit.* et Majans. *loc. modo laud. p.* 265. *seqq.* — Pro *inest autem conditio legati*, in seq. §. 3., Hal. habet: *legatis.* Sed vid. Marckart. *Interpr. rec. lect.* I. 6. §. 8. *p.* 44.

L. III.

Obtinuit, *impossibiles conditiones* etc.] Post contentiones scil. (1). Late de his conditionibus Averan. *Interpr. Jur.* II. 24.

(1) Add. Puttman. *Probab. Jur. Civ.* II. 2. *p.* 18. *seq.*

L. IV.

§. 1.

Si in quinquennio proximo Titio filius natus non erit, tum decem Sejae heres dato:] Ergo dies est adjectus et conditioni et Legato. Averan. *Interpr. Jur.* II. 21. *num.* 5. — Junge *L.* 10. *de verb. oblig.* ubi vide.

L. V.

L. V.

§. 1.

Item servus vel filiusfam. sine jussu patris vel domini conditionem implere possunt,] Obstat *L.* 25. *de condit. instit.* ubi vide. (1).

(1) Sequitur: quia *eo facto* etc. *Qua* legit Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 13. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 576.

L. VI.

Multa *testamento non committitur* etc.] Quae interdum dicebatur. *L.* 27. *h. t.* Cujac. *in exposit. Nov.* I. *p.* 531.

Aut rei *arbitrari nolit.*] *Rei* abest apud Rob. Steph. (1).

(1) *Ei*, Hal. Vid. D. Goth. *in not.*

§. 1.

Altera jam mortua,] Tempore facti testamenti.

Quae sententia admittenda est.] Facit huc *L.* 104. §. 1. *de Legat.* 1°. Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. *num.* 20. (1).

(1) Add. Amaya, *Obs. Jur.* II. 12.

L. VII.

Mucianae cautionis etc.] De qua Cujac. *Obs.* V. 2. (1) D. Goth. *in not.* „Muciana cautio a Mucio Scaevola inventa est etc." add. *Nov.* 22. *Cap.* 43.

Verum in hereditatibus quoque idem remedium admissum est.] Necessarium maxime ob veterem regulam Juris in §. 35. *Instit. de Legat.*

(1) De *cautione Muciana* docta Dissertatio est Jan. Ever. Reuvens. Lugd. Batav. 1784.

§. 1.

§. 1.

Quoniam non est, cui caveat,] D. Goth. *in not.* „Imo, est. *L.* 18. *h. t.*" Non obstat.

Nam jure ipso videtur impleta conditio, eo quod non est, quem possit etc.] Ergo fit hic conditio impossibilis. *L.* 20. *de cond. instit.* (1).

(1) De locutione *latitans patronum*, in seq. *L.* 8., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 365. add. Puttman. *Melet. Jur. Civ. Cap.* 8. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 183. *seqq.* qui *latitare patronum* explicat *latitare ob*, vel *propter patronum*; et refutat Merillium, *Obs.* VI. 9. putantem, superesse in hac Lege vestigium illius Juris, quod, teste Tacito, patronus in libertum habuit, ut eum relegare posset.

L. X.

Haec conditio, etc.] De hac Lege Thomas. *Diss.* X. *Cap.* 2. *num.* 23. *seq.* (1) etiam Leonin. *Emendat.* VII. 15. sed non multum ad rem.

Filiae meae cum nupserit,] *Filia mea*, Bynkersh. *Obs.* VI. 12. Sed alia, quae fuere scripta, omisit Ulpianus. Idem mox laborat in *non satis egerit:* sine causa (2).

Praesertim cum conditio haec talis est, ut semel impleri debeat.] Vid. *L.* 7. *Cod. de instit. et subst.* Nec deficit, etsi nupta esse desinat, Mev. *Decis. Part.* II. *Decis.* 334. nisi aliud actum.

Benigne tamen dicendum est, etc.] Haec Ulpiani. Praecedentia forte Sabini.

Nondum impletam conditionem defectam.] Leonin. *Emendat.* VII. 15. in fin. *impletam* putat esse glossema; sed et alia tentat, ut et Bynkersh. *Obs.* VI. 12. qui pro *defectam* rescribit *refectam*, aut legit: *nondum defectam conditionem, impletam:* aut, *nondum, impleta conditione, defectam* (3). D. Goth. *in not.* „*non defectam*, Cujac. *Obs.*

Obs. XIII. 40." *Nondum impletam conditionem, quam defectam*, Jauch. *de Negation. Pand. p.* 178. *et* 264 (4). Placet emendatio Cujacii, quidquid dicat Merill. *Obs.* VI. 9. putans, conditionem defectam pro non impleta accipiendam: quod non probo (5).

(1) Et Averan. *Interpr. Jur.* IV. 28.
(2) Add. Puttman. *Diss. ad Var. Jur. Civ. Cap. Cap.* 1. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 105. *seq.*
(3) Add. Idem, *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. Brencm. *ibid.* legit: *nondum impletam conditionem, nec defectam.* Aliter Jo. Cannegiet. *Disq. de Notis*, §. 15. *p.* 308.
(4) Et Pothier. *h. t. num.* 188.
(5) Nec probat Puttman. *d. loc. p.* 107. *seq.* qui vulgatam lectionem defendit: quam et tuetur Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 10. *p.* 77. *seqq.* et Sammet. *Opusc. p.* 169. *seqq.*

L. XI.

Exspectentur, ut fiant:] Add. Sand. *Decis.* IV. 6. *Def.* 3.

Si vero nesciat, praesenti *debeantur.*] *Praesenti die*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. in margine.

§. 1.

Promiscuas conditiones etc.] De his Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L. ult. de cond. instit.* (1).

(1) Add. Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de cond. instit. in fin.* Merill. *Obs.* IV. 14. Voet. *ad Tit. Pand. de cond. instit.* §. 26. in primis Averan. *Interpr. Jur.* II. 20.

L. XIV.

Sed locus a municipibus ei non datur,] Conf. *L.* 5. *de oper. publ.* Inscript. apud Gruter. *p.* 479. *n.* 7. (1).

(1)

(1) Add. Trotz. *Memor. Propag.* I. 6. §. 4. *p.* 372.

L. XV.

Videtur impleta conditio, statim atque ducta est uxor,] Vid. ad *L.* 5. *de rit. nupt.*

L. XVI.

Gajus Lib. I. *de testamentis ad Edictum Praetoris.*] Junge *L.* 32. *de hered. instit.* (1).

Quae extra testamentum incurrerent,] Ut circa impletionem conditionis. *L.* 10. *h. t. L.* 13. *de ann. legat.* aut, cum de voluntate est quaestio. *L.* 24. *de reb. dub.*

Secundum scripti juris *rationem*] *Juris* delet P. Fab. *Semestr.* III. 15. et Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 8. quod arridet (2).

(1) Add. Merill. *Obs.* IV. 15.
(2) Retinet Schroder. *Obs. Jur. Civ.* II. 13. *p.* 176. et explicat: secundum ea, quae testator jussit scribi, seu, secundum testatoris voluntatem. Pari fere modo Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 1. *p.* 371. et Arntzen. *Miscellan. Cap.* 13. *p.* 137. Aliter Gluck. *Opusc. Jurid. Fascic.* I. *p.* 172. *seq.* Vid. et Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 146.

L. XVII.

§. 1.

Ac si nullus error intervenerit.] D. Goth. *in not.* „*intervenisset*, Hal." et Rob. Steph. (1).

(1) Flor. *intervenieret*, forte pro *interveniret*, ut etiam Taurell. habet. Vid. Brencm. *h.* De falsa demonstratione Averan. *Interp. Jur.* V. 14. *seq.* — Ad §. 2. quaedam notavit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 310. *seq.* — De voce *conditionaliter*, in seq. §. 3., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 446.

§. 4.

Sub modo legatum videtur.] Hoc a Legato conditionali parum differre, ait Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 26. Parum subtiliter.

L. XVIII.

Pertinere potest.] Ex testamento. Fab. *Cod.* VI. 21. *Def.* 1. *not.* 19. *et* 20. Vid. ad *L.* 4. §. 1. *de condit. instit.* (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 5.

L. XIX.

§. 2.

Non debet coheres patroni praestare.] Vid. Foquelin. *ad Tit. Instit. de vulg. subst. p.* 35.

L. XX.

Quo in numero plerumque *sunt etiam jurisjurandi.*] Non semper. Non etiam *L.* 12. *de manumiss. testam.* (1).

(1) Add. Majans. *Disp.* V. §. 16. Et laudatos superius ad *L.* 8. *pr. de condit. instit.* Praecedit: *Non dubitamus, quin — remittendae* sunt. Hal. *sint.* Sed vid. notata superius ad *L.* 72. *de adq. vel om. hered.*

L. XXI.

Nam hujusmodi conditiones, si navis ex Asia venerit, etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Scient. hered. Cap.* 3. *Part.* 2. [*Oper. Tom.* I. *p.* 81.] (1).

Veluti, si quis se filiumfam. existimat, etc.] Vid. *L.* 6. §. 4. *de adq. vel omitt. hered.*

Qui ignorat, an tabulae testamenti apertae sint,] Cum tamen sint. add. *L.* 1. *in fin. de jur. et fact. ign.*

(1) Add. Merill. *Var. ex Cujac.* III. 30.

L. XXII.

Et si nupserit, legatum eam petere posse,] D. Goth. *in not.* „ Hoc videtur abrogatum *Nov.* 22. *Cap.* 44. etc." Sed, an hic de uxore agitur.

Et non esse cogendam, fideicommissum praestare.] Non obstat *L.* 14. *pr. de Legat.* 3°. ubi vide.

L. XXIV.

Cujus interest, conditionem impleri,] D. Goth. *in not.* „ *non impleri,* Hotom. etc." et sic Hal. probante Jac. Gothofred. *ad L.* 161. *de reg. jur.* et Leonin. *Emend.* IV. 20. *num. ult.* (1).

Ut perinde habeatur ac si impleta conditio fuisset.] Vid. Mev. *Decis. Part.* VIII. *Decis.* 318.

(1) Et Pothier. *h. t. num.* 111. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 311. Dissentit Jauch. *de Negation. Pand. p.* 208.

L. XXV.

Quum vir uxori, etc.] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 263. (1).

Qui se vivo *ex alio suscepti fuissent.*] Quid, si mortuo? vid. *L.* 62. *pr. h. t.*

(1) Et Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 15. *not.* 12. *et* 14.

L. XXVI.

Haec scriptura, si viginti dederit, aut juraverit, se aliquid facturum, etc.] D. Goth. *in not.* „ Cujac. *Obs.* V. 1. legit: *si juraverit, se viginti daturum, aut aliquid facturum.*" Sane vulgata lectio est incommoda (1).

(1) Emendationem Cujacii probat quoque Pothier. *h. t. num.* 31. Aliter Majanf. *Disp.* V. §. 19.

§. 1.

Deficiente conditione adcrescit etiam heredi ejus, etc.] Jus enim illud Lege Julia et Papia non in totum fublatum est: non in illis, quae deficerent post apertas tabulas. Vid. Jan. a Costa, *ad* §. *ult. Inst. de SCto Orphit.* et Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap.* [in Thef. Otton. *Tom.* III. *p.* 240.] — Quas partes interim habeant, hic non quaeritur: de quo Wisfenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de hered. instit.* §. 9. qui examinandus: nam *L.* 6. §. 2. *de usufr. accresc.*, ad quam provocat, non agit de quovis legato.

L. XXVII.

Ad quod exemplum fufpicabatur etc.] Pasfive (1).

Tametsi in scriptura non tum esfet, etc.] *Nomen deesfet*, Rob. Steph. (2). Forner. *Rer. Quotid.* II. 1. [in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 160.] *non notum esfet* (3). Bynkershoek. *Obs.* V. 25. *non tam esfet*.

Poenam quidem nullam vim habere,] Nec enim est delictum. add. Cyriac. *Controv.* 554. *num.* 80. *seqq.*

(1) Uti faepius Deponentia. Vid. notata fuperius ad *L.* 19. *pr. de Jurisdiction.* Hal. tamen habet: *suspicabantur*. Vid. Brencm. *h.*

(2) Etiam Charond. in margine.

(3) Probante Ottone, *in Alfen. Var. Cap.* 8. §. 5. in *Thes. Jur. Tom.* V. *p.* 1680. *Non tutum esfet*, Hoffman. *Melet. ad Pand. Disf.* XXVII. §. 6. *Aliud nominatum esfet*, Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 6. §. 4. *p.* 216. Jauchius, *de Negation. Pand. p.* 310. *mendum esfet*, atque ita restituendum, putat quoque Brencm. *h.*, quia Flor. olim fuit *montum*, feu potius *mentum*. *Vitium esfet*, Trotz. *de Memor. Propag.* I. 6. §. 3. *p.* 347. *seqq.* ubi late de hac Lege. Puttman. *Conject.*

ject. §. 2. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 91. *non Dama esset.* Sed idem, *Melotem. Jur. Civ. Cap.* 6. §. 4. *ibid. p.* 174. nihil mutandum censet. *Non nominatum esset*, J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 12. §. 5. *p.* 110. — De nomine *Philargyrum*, in seq. *L.* 28. §. 1., vid. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 31. *p.* 189.

L. XXIX.

Si in Capitolium adscenderit,] *Non adscenderit*, Cujac. *ad L.* 23. *de hered. instit.* ex *L.* 17. §. 1. *de manumiss. testam.* Sed Merill. *Var. ex Cujac.* III. 31. explicat haec ex *d. L.* 23. §. 1. ut scil. aliter ii, quorum interest, possint petere, ut Praetor tempus praefigat. add. Jac. Gothofred. *ad L.* 174. *pr. de reg. Jur.* (1).

(1) Et Voet. *ad Tit. Pand. de cond. instit.* §. 27. add. de hac conditione Püttman. *Adversar. Jur.* I. 11. *p.* 173. *seq.*

L. XXXI.

Sed et Pamphilam defectam conditione *videri*,] Quae habetur ut mixta. Sand. *Decis.* IV. 6. *Def.* 2. Non, ut mere potestativa, uti Zoës. *ad h. t. Pand. num.* 30. *et* 31.

L. XXXII.

Unquam *ad libertatem perventurum*,] *Nunquam* citat Auctor, *de Latin. Vett. JCtor. p.* 365. non addens auctoritatem (1): probat tamen Jauch. *de Negat. Pand. p.* 124. *et* 265.

(1) Vid. Duker. *ibid. not.* 43. et Sammet. *Opusc. p.* 171.

L. XXXIII.

Neque legatario,] D. Goth. *in not.* „Imo, Legatario nocet: nam falsa demonstratio legati non facit legatum, etc." Haec diversa sunt (1).

Et hoc ita Juris Civilis ratione, et Constitutionibus etc.] D. Goth. *in not.* „De Juris et Constitutionum differentia vid. Cujac. *Obs.* VII. 19." et *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 8. *de postuland.*

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* V. 15. *num.* 2.

L. XXXIV.

Nominatim alicui legatur ita, etc.] *Si nominatim alicui legetur* etc. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Vid. Geb. *h.* Quare particula *plerumque* addatur in seq. §. 1. vid. apud Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand. p.* 323.

L. XXXVI.

Marcellus Lib. sing. Responsorum.] Junge *L. ult. de fideic. libertat.* (1).

Atque ita Maevius decessit.] *Ita* pro *deinceps*, *sive*. *L.* 20. *de excusation.* (2).

(1) Add. Perrenon. *Animadv.* II. 1. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 632. Ad verba: *deinde ex Calendis Januariis* etc. vid. Land. *Exercitat.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1428.

(2) Ad quam vid. notata.

§. 1.

Quod si filius meus sedecim *annos* etc.] *Quatuordecim*, Cujac. *ad L.* 5. *qui testam. fac. poss.* non necessarie, et lectio vulgata hujus Legis bene potest defendi. add. Perrenon. *Animadv.* II. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 631.] (1).

Etenim videri contra voluntatem testatricis repraesentationem fideicommissi desiderari,] Add. *L.* 18. §. 2. *de alim. legat. L.* 5. *Cod. quando dies legator.* et Averan. *Interpr. Jur.* II. 21. *num.* 19. *seqq.*

(1)

(1) Et Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* XI. §. 28. *not.* 89.

L. XXXVII.

Etsi a Legato non repellatur, non est compellendus, ut manumittat,] Vid. ad *L.* 31. *de Legat.* 2do. quae huic opponitur.

L. XXXVIII.

Tamen ex testamento valet,] Facit huc *L.* 21. §. 1. *qui test. fac. poss. L. ult. pr. de Legat.* 2do. *L.* 25. *de reb. dub.* (1).

(1) In seq. *L.* 39. *pr.* pro *non ad certas et* notas *personas,* Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 7. ope geminationis, legit: *notatas.* et in §. 1. pro *qui testamentum fecerit*, Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 5. §. 10. *p.* 30. legit: *quum testamentum* etc. Sed vid. Hier. van Alphen. *Diss. de Javolen. Prisc. Cap.* 3. §. *ult.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 94. *Novissimum* in fin. excidisse, aut subaudiendum esse, putat Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 312.

L. XL. (1).

(1) Ad §. 1. *h. l.* vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 152. *seq.* add. E. G. Lagemans, *Diss. de A. Cascellio JCto*, *p.* 84. *seq.* Lugd. Batav. 1823. — Ad §. 2. quaedam notavit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 312.

§. 3.

Quia dominus servo nihil debere potuisset.] Add. *L.* 41. *de pecul.*

Ego puto, secundum mentem testatoris etc.] Facit huc *L.* 26. §. 1. *quando dies legat.*

§. 5.

Si satisdedissent etc.] Id non opus in re immobili. Fab. *Cod.* II. 39. *Def.* 19.

L. XLI.

Ideoque interim delegari (1) *non potuerunt.*] Ut scil. statim res effectum sortiretur: aliter potest. *L.* 8. §. 1. *L.* 14. §. 1. *de novation.* *L.* 4. *de transact.* Os. Aurel. *Dispunct.* 41. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 792. *seq.*] ubi agit contra Merill. *Var. ex Cujac.* I. 41.

(1) Hal. et Vulg. *legari.* Sed Florentinam confirmare Graecos, monet Leunclav. *Notat.* II. 76. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1521. add. Brencm. *h.*

L. XLII.

Africanus Lib. II. *Quaestionum.*] Junge *L.* 23. *de m. c. donation.* add. Cujac. *Tract.* II. *ad Afric.* *in expl. h. l.*

Procul dubio domini est, non servorum legatum.] Et morte domini finietur.

L. XLIII.

Plautius: etc.] Hujus sunt haec verba, quibus notas adjecit Paulus. Inepte D. Goth. *in not.* „Puta Plautius patronus."

Ut perceptis *sibi decem*, etc.] *Praeceptis*, Rob. Steph. (1).

Totam hereditatem revenderet:] *Redderet*, Rob. Steph. *Rependeret*, id est, redderet, restitueret, Bynkersh. *Obs.* VII. 25. *num.* 6. (2).

Fideicommissarium pro rata, quod solvit,] Heredi pro tota hereditate.

Nam quemadmodum praestatione fideicommissorum et le-

ga-

gatorum heres exoneratur] Si patronus partem bonorum abstulerit.

Ita etiam ipse partem *consequi debet.*] Non totam.

(1) Etiam Charond. in margine. *Prae* et *per* saepe permutantur. Vid. notata superius ad *L. 4. de agnosc. et al. lib. not. 2.*

(2) *Restitueret*, in MS. Charond., ut notat *h.* in margine.

§. 1.

Quia in solidum conditioni paretur.] Juxta Leges.

§. 2.

Si is, cui legatum est, non potest etc.] Ut orbus. (1).

(1) Ad seq. §. 3. vid. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 5. §. 3. *p.* 66.

L. XLIV.

§. 2.

Certe statuliber, quin domino dare debeat, etc.] Id est, possit. add. *L.* 6. §. 4. *de stat. liber.* (1).

(1) Bilderdyk. *Obs. et Emend.* I. 21. pro *statuliber* legit: *statim liberari*, quem vid. de hac Lege.

§. 5.

Et benignius est, etc.] Quod potest ferri, quia non est ex bonis defuncti.

§. 6.

Reddi, quod dedit.] Heredi.

§. 8.

Sed ego contra puto.] Facit huc *L.* 81. §. 1. *de Legat.* 1°. (1).

(1) In seq. *L.* 45. verba: *quod ei deberet, heres accepto tulisset*, Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 7. *num.* 2. ita interpungit: *quod ei deberet heres, accepto tulisset.*

L. XLVII. (1).

* *Saepe numero tamen* etc.] Non erat ponendus asteriscus.

Quamquam id expresserit testator, etc.] Add. *L.* 52. *h. t.*

(1) Legem hanc, omissa inscriptione, ab Hal. et Vulg. antecedenti jungi, notat Brencm. *h.*

L. XLVIII.

Cum sextum decimum annum ingressus fuisset,] D. Goth. *in not.* „ *decimum quartum*, Cujac. etc. " Ob *L.* 49. *pr. de Legat.* 1°. (1).

Aurelius Imp. Antoninus (2) etc.] D. Goth. *in not.* „ Aliud judicavit Imp. Hadrianus, *L.* 74. §. 1. *ad SCtum Trebell.* (3)" et Caracalla. Marcelli tamen sententiam magis obtinuisse, putat Cujac. *ad L.* 5. *qui testam. fac. poss.*

(1) Probante Fornerio, *Rer. Quotid.* III. 2. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 197. Sed vid. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* XI. §. 28. *not.* 89. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 7. Rucker. *Diss. de Nat. et Civ. temp. comp. Cap.* 3. §. 16.

(2) *D. Pius* hic intelligatur, an *Marcus*, incertum. Vid. M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell. Sect.* I. *Cap.* 2. §. 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 13. *seq.* et Hier. van Alphen. *Diss. de Javol. Prisc. Cap.* 4. §. 3. *not. w.* in eod. Thes. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 47. *Marcum* intelligit Joh. de Back. *Diss. ad L.* 1. *in quib. causs. pign. vel hyp. tac. contrah. Cap.* 4. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 88. et Pothier. *h. t. num.* 186.

(3) Vid. Merill. *Obs.* I. 5. et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Legat.* 1°. §. 18. Aliter Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de reb. dub.* §. 4. add. citatos inferius ad *d. L.* 74. §. 1.

L. XLIX.

Si in *annos decem* etc.] *Intra*, Hal. male, ob *L.* 41. §. 2. *de manumiss. testam.* Cujac. *ad* §. 3. *Inst. de verb. oblig.* *In* pro *intra* accipit Bynkersh. *Obs.* III. 15. (1).

Novissimo ejus temporis die Legatum debebitur, etc.] Unum ergo tantum Legatum est. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. quando dies Legat. vel. fideic. ced.* Chef. *Differ. Jur. Cap.* 24. *num.* 11. [in *Jurispr. Rom. et Attic.*, *Tom.* II. *p.* 688. *seq.*] D. Goth. *in not.* „Imo, statim, *L.* 41. *in fin. de man. test.*" Non obstat. Vid. *ibid.* (2).

(1) Neutrius sententiam plane admittit Rucker. *Diss. de Civ. et Nat. temp. comp. Cap.* 3. §. 17. *seqq.* ubi late de hac Lege.

(2) Add. Rucker. *d. loc.* §. 19. *seqq.*

L. L.

Verum etiam quas rationes, quaeque instrumenta etc.] Add. *L.* 82. *h. t.* (1).

(1) Rescripti hujus auctorem Ulpianus hic laudat *Pium*, sed in *L.* 1. §. 7. *si is qui testam. lib.* etc. *Marcum.* Vid. Noordkerk. *Obs. Cap.* 6. *p.* 122. *seqq.* qui in *d. L.* 1. pro *Marcus* reponendum putat: *Pius.*

L. LI. (1).

(1) Vid. ad hanc Legem Joh. van Nispen. *Diss. ad Libb. Modestin. Differ. Cap.* 6. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 43. *seq.*

§. 1.

§. I.

Et h[illegible]is heredi dando etc.] Vid. *L.* 34. *pr. de stat. liber.* ubi Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaestion.* (1).

(1) *Publicium*, cujus hic mentio fit, non eundem esse, cujus meminit Pomponius in *L.* 2. §. 44. *de orig. Jur.*, observat Bynkersh. *Obs.* III. 7. add. van Nispen. *laud. Diss. p.* 45. Aliter Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 154. *seq.* qui *ibid. p.* 159. *seq.* hunc §. explicuit.

L. LII.

Nonnunquam contingit, etc.] Add. *L.* 47. *h. t.*

Non tamen poterit aliis *verbis utiliter legari*,] An, *illis*?

Nam in alienam voluntatem etc.] Vid. ad *L.* 1. *pr. de Legat.* 2do.

L. LIII.

Si quis servum etc.] Add. *L. ult.* §. 1. *de liber. legat. L.* 3. §. 9. *de adim. legat.* Merill. *Obs.* VII. 34. (1).

(1) Vid. et Brencman. *de Eurematic. Cap.* 10. ubi hanc Legem explicuit.

L. LIV.

In Commentariis Gaji *scriptum est*,] Lege: *Cassii.* Sic *L.* 78. *de solution.* Menag. *amoen. Jur. Cap.* 43. *p.* 428. (1).

Diesque pubertatis habet aliquam temporis demonstrationem.] Non est mera conditio.

(1) Add. Schulting. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 16. §. 2. *not.* 23. et Hier. van Alphen. *Diss. de Javol. Prisc. Cap.* 4. §. 4. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 50. *seq.*

§. 1.

Si alter ex his quinquaginta dederit,] Add. *L.* 56. *h. t.*

L. LV.

Conditioni parere debet, etc.] Vid. *L. Paulus.* 3. *de reb. dub.* et *L.* 20. §. 1. *de cond. instit.* (1).

(1) Vid. de hac Lege Hier. van Alphen. *Diss. modo laud. Cap.* 2. §. 3. *p.* 27. *seq.*

L. LVI.

Dissimilis est caussa, cum duobus eadem *res sub conditione legata est.*] Add. *L.* 54. §. 1. *h. t. Eâdem — sub conditione*, dandi scil., non faciendi, ob *L.* 13. *pr. et* §. 2. *de manumiss. testam. L.* 13. §. 2. *de stat. liber.* Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 7. *num.* 3. Sed hoc potest intelligi per se, etsi *eadem* legas (1).

Et ideo singuli cum *sua parte* etc.] D. Goth. *in not.* „*Pro sua parte*, Hal." et Rob. Steph. (2).

Quamvis summa universae conditionis *sit adscripta*,] An, *universa conditioni?*

Scindi ex accidenti conditio non debet,] Exceptio *L.* 4. §. 6. *de stat. liber.* add. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 20. [*Oper. Tom.* I. *p.* 170.]

(1) Add. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 6. *p.* 31. *seq.*
(2) *Pro* etiam Taurell. in margine, et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. LVII.

Quo minus praestet et *operas:*] *Et* repetitum ex praec. verbo et male (1).

(1) Aliter Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 347. ubi de hac Lege.

L. LIX.

Ulpianus Lib. XIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 30. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 235. *et* 237.] et Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 396. *et* 399. (1).

(1) Egit de hac Lege etiam Jos. Fern. de Retes, *Excurs. Analect. Exc.* V. *Illat.* 3. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 1273. *seq.*

§. 1.

Et is in insulam deportatus est:] Is hic pro mortuo non habetur, ut alias. *L.* 1. §. 8. *de bon. poss. contra tabb.* idque cohibendorum caducorum gratia. Cujac. *Obs.* III. 10. Forner. *Selection.* II. 20. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 70.] (1). Hinc vero liquet, fisco hic non adquiri. Vid. Matth. *de Criminib. L.* XLVIII. *Tit.* 18. *Cap.* 2. *num.* 14.

(1) Vid. et Merill. *Obs.* V. 13.

L. LX.

Paulus Lib. VII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofr. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 37. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 240.]

§. 1.

Sicut etiam cum suo onere hoc ipsum vindicat.] Non ergo hoc pertinet ad conditionem ipsis relictis additam; sed ad onera rei relictae addita. Matth. *de Criminib. loc. modo laud.*

L. LXI.

Ulpianus Lib. VIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 23. [in Thes. Otton.

Otton. *Tom.* III. *p.* 228.] et Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 344.

Sive post mortem nascatur.] *Nascantur*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. probante Brencm. *h.*

L. LXII.

Terentius Clemens Lib. IV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 270. *et* 288.

Sed si (1) *hoc specialiter expressit testator*, etc.] Aliter non. Conf. *L.* 25. *h. t.*

(1) Reiz. *in Obs. Miscellan. Vol.* X. *p.* 365. particulas *si* et *etiamsi* transponit, legens: *sed etiamsi hoc specialiter expressit testator, si ex alio* etc. putatque Legis sensum hunc esse: etiamsi testator specialiter legaverit uxori, si ex alio marito post testatoris mortem liberos procreaverit, atque illa non ex alio marito, sed ex ipso testatore post factum testamentum liberos pepererit, nihilominus eam ad Legatum admitti.

§. 1.

Amplius Legi concessae portionis relicta est,] Al. *amplius Lege concessa portione relictum est* (1).

Quasi non capiat id, quod deroget.] *Eroget*, Rob. Steph. (2).

Non amplius Legi concessae portionis *ad eum subsideret.*] Al. *Lege concessa portione.* Non tamen ignoro, Comparativa interdum Genitivo jungi. Vid. Voss. *de Art. Grammatic.* VII. 15. (3).

(1) Vid. Brencm. *h.*
(2) Etiam Hal. et Vulg.
(3) Add. Periz. *ad Sanct. Minerv.* II. 10. *not.* 2.

§. 2.

Quia magis cura liberorum, quam viduitas injungeretur.] Add. *L.* 31. *qui et a quib. manumiss.* etc. (1).

(1) De ipsa conditione: *si a liberis ne nupserit*, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 351. *not.* 11.

L. LXIII.

Gajus Lib. III. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 17. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 224.] (1).

(1) Ultima verba seq. §. 1. *cum nubere jubetur*, varie corrigunt Interpretes. Steph. Hal. et omnes fere antiqui editores *cum* omittunt. Vid. Bynkersh. *de Legat. poenae nomine, Cap.* 5. qui uno spiritu legit: *cumnubere*, aut particulam *cum* transponit, hoc modo: *et cum Titio, cui inhoneste nuptura sit, nubere jubetur.* Posterius probat Brencm. *h.* Prius non improbat Noordkerk. *Obs. Cap.* 1. *p.* 20. Aliter Marckart. *Interpr. rec. Lection.* I. 4. §. 2. qui nihil mutat. Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* I. 7. legit: *cum nubet, nubere jubetur.* Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 17. *p.* 118. *uni nubere jubetur.* Puttman. *Interpr. Cap.* 6. §. 2. *p.* 22. transponit verba: *nubere prohibetur*, hoc modo: *nam et ceteris omnibus, et Titio, cui inhoneste nuptura est, nubere prohibetur, cum nubere jubetur.* Aliter rursus M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell. Sect.* II. *Cap.* 3. §. 11. *not.* 5. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 91. *seq.* qui legit: *eam nubere jubetur.*

L. LXIV.

Terentius Clemens Lib. V. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 17. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 224.]

Si Ariciae (1) *non nupserit*,] Late de hoc casu Cyriac.

riac. *Controv.* 451. ubi tamen est casus alius, scil. ut, nisi illic nubat, legitimam solam habeat.

Quae alibi (2) *nuptias* etc.] Honestas scil.

Sobolis scil. procreandae caussa latam,] Vid. Jac. Goth. *loc. modo laud.* [p. 205.]

(1) Parva civitas est penes Romam. Pothier. *h. t.* *num.* 34.

(2) Hal. et Vulg. *alibi.* Vid. Brencm. *h.* Sed vid. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* voc. *aliubi.*

L. LXVI.

Si conditiones impletas esse praestabit,] *Constabit*, Rob. Steph. (1).

(1) Probante Brencm. *h.* et Pothier. *h. t. num.* 131.

L. LXVII.

Legatarius de non liberando satisdedit,] Cautione Muciana.

Et si postea servum manumiserit, etc.] Add. *L.* 73. *h. t.*

L. LXIX.

Gajus Lib. XIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothefred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 30. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 237.] et Heinecc. *ad eand. Leg.* *p.* 413. (1).

(1) Add. Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de cond. instit. p.* 276.

L. LXX.

Duos mater filios sub conditione emancipationis etc.] Frequens haec conditio. Vertran. Maur. *de Jur. liberor. Cap.* 27. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1029. *seq.*]

Quod emancipando filios, obsecutus voluntati, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.*

L. LXXI.

Non esse cogendum Titium cavere etc.] Add. *L.* 13. *in fin. de donat. int. vir. et ux.* et Carpzov. *Defin. Forens. Part.* II. *Const.* 12. *Def.* 39.

Sed si filio, fratri, alumno (1) *minus industrie prospectum esse voluit, interesse heredis*, etc.] Vid. *L.* 19. *de Legat.* 3°. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 1. *num.* 5. Merend. *Controv. Jur.* IV. 20. *num.* 6.

(1) *Filio fratris alumno*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Aliud ad matrimonium *certa lege invitari.*] *Testamentum*, Flor. quod cur mutatum? (1).

(1) *Matrimonium*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* qui legendum conjicit: *ad matrimonium per testamentum.*

§. 2.

Sed in defuncti libertis alio jure utimur.] Vid. Petron. *Satyric. Cap.* 71. (1).

(1) Ibique Burman. *p.* 354. *seq.* add. Mornac. *ad L.* 12. *Cod. de usufr. et habit.* Amaj. *Obs. Jur.* I. 6. Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 3. *p.* 260.

§. 3.

Legati quidem emolumentum ad Sejam, quae dotem habere incipit, pertinebit:] Facit huc *L.* 4. §. 22. *de dol. mal. et met. exc.*

Prope est, ut ipse Legatarius intelligatur, et Legatum petere debeat.] Conf. *L.* 3. *in fin.* et *LL. seqq. de liberat. legat.* Aliud *L.* 69. §. 2. *de Legat.* 1°. ubi vide.

Ante nuptias vero Titio vel muliere defunctis, Legatum apud heredem manet.] Legatum, dotis vel nuptiarum

no-

nomine, est conditionale. Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 13. *Def.* 25. Aliter Chef. *Differ. Jur. Cap.* 84. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 863.]

Causſa *legati*, etc. *ſatisfactum intelligatur*,] *Causſae* Rob. Steph. (1).

Quod ſi maritus vitio ſuo *causſa ceciderit*,] Plus petendo. Cujac. *Obſ.* XII. 21.

(1) Etiam Hal. et Vulg., probante Brencm. *A.*

L. LXXII.

Negaverunt, eam recte cavere,] Cautione Muciana (1).

(1) Sequitur: *tam ominoſa non interponendae cautionis interpretatio* etc. Hal. *tam ominoſa interponendae* etc. Al. *tam oneroſa non interponendae* etc. Sed vid. Ant. Auguſtin. *Emendat.* IV. *ult.* in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1556. add. Jauch. *de Negat. Pand. p.* 100. Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 9. *p.* 298. Trotz. *Memor. Propag. Cap.* 2. §. 4. *p.* 119.

§. 1.

Permiſit Imperator velut Mucianam cautionem offerri:] Non idem in aliis, ut putavit Cujac. *Obſ.* XX. 5. quem notat Jac. Gothofred. *ad L.* 3. *Cod. Theod. de revoc. donat.* [*Tom.* II. *p.* 659.]

Libertum conjunctum (1) *patroni liberis*,] Quaſi agnatis. Jan. a Costa, *ad* §. 4. *Inſt. quib. mod. tut. fin.*

(1) Id est, ſingulari nexu obſtrictum, alligatum. Jac. Gothofr. *d. loc.*

§. 2.

Mucianae cautionis exemplum ante Conſtitutionem remiſſae cautionis locum habere non potuit,] Hodie cautio hic intelligitur remiſſa. *L.* 12. *ut Legat. vel fideic. ſerv. cauſ. cav.* (1).

Quoniam vivo eo, cui relictum est, impleri conditio potuit.] Pone, praemortuum heredem ante fideicommissarium.

(1) Add. Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 4. *p.* 266. et Pothier. *h. t. num.* 135.

§. 4.

Etiam sine arbitrio Titii eam nubentem Legatum accipere,] Vid. Fab. *Cod.* VI. 25. *Def.* 18. (1).

Eamque Legis *sententiam videri*,] *Juliae et Papiae.*

Quia tamen suspensa quoque pro nihilo foret, mulieri succurretur.] Vid. *L.* 54. §. 1. *de Legat.* 1°. Conditio, quae, dum pendet, actum non impedit, nec impedit, si deficiat. Cujac. *Obs.* XIV. 31.

(1) Add. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand.* §. 7.

§. 5.

Meviae, si non nupserit, etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 21. *num.* 18.

§. 6.

Falsam caussam Legato non obesse, etc.] Facit huc *L.* 3. *de donation.*

Quia ratio legandi Legato non cohaeret:] Sed etiam sine ea legari potest, et liberalitas non exigit caussam, quae hic etiam non est finalis, sed impulsiva. Bachov. et Vinn. *ad* §. 31. *Instit. de Legat.* add. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 9. *Def.* 20. *et* 23.

§. 7.

Falsam conditionem etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 24.

§. 8.

§. 8.

Quia non animo legandi,] Titio.

Sed diminuendi Legatum, etc.] Facit huc *L.* 14. *pr. de adim. legat.*

Non plus Sejus adsequetur, etc.] Ille igitur habet quinquaginta, Titius nihil (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 38.

L. LXXIII.

Utili *actione praestare cogitur:*] Id est, *efficaci*, et quidem *ex testamento*. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.* post Glossam. (1).

Satis erit actiones praestari:] Facit huc *L.* 51. *de pecul.* (2).

(1) Add. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 342.
(2) Sequitur: *Titius cum in Asiam venisset.* Ita Hal. et Vulg. probante Brencm. *h.* Flor. τὸ *in* omissum, forte propter praecedentem literam *m.* Vid. notata superius ad *L.* 2. §. 19. *de orig. jur. not.* 1.

L. LXXIV.

Quamdiu Titius et vivit (1), *et in eodem statu erit*, etc.] Aliud eo mortuo, vel capite minuto.

Partem ususfructus habebit:] Uti fieret, si conditioni paruisset.

Tantum enim beneficio legis etc.] Non vero plus.

Nec, si Titius, qui conditione defectus est,] Dum mulier nupsit. *L.* 1. *Cod. de indict. viduitat.*

Legatum repudiet,] Frustra hoc facit, quia ei non delatum. Aliud, si mortuus sit. Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 10. ubi de hac Lege (2).

Ea res mulieri proderit.] Quae in hac portione nihil juris debet obtinere, cum et partem suam habeat contra

voluntatem defuncti. add. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* et *in Paratitl. ad Tit. Cod. de caduc. tollend.*

(1) Vulg. *vivet*. Vid. Brencm. *h.*
(2) De qua vid. et Merill. *de jur. accresc. Cap.* 12. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1766. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 298. Pothier. *h. t. num.* 35.

L. LXXV.

Dies incertus conditionem etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XVIII. 1. (1) et Averan. *Interpr. Jur.* II. 16. Exceptio *L.* 16. *de manum. testam.*

In testamento] In quo facilius, quam in contractibus. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 6. *Lit. d. p.* 863.

(1) Et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 6. Ceterum, vulgo *duae* dicuntur esse *diei incerti* species. Sed fortasse accuratius *tres* statuuntur. Dies enim vel ita incertus esse potest, ut incertum sit, an unquam sit exstiturus: vel ita, ut certum quidem sit, eum esse exstiturum, sed incertum, utrum exstiturus sit vivo eo, cui est adscriptus, an vero demum eo mortuo: vel denique ita, ut certum sit, eum exstiturum, et exstiturum vivo eo, cui est adscriptus, sed incertum, quando sit exstiturus, veluti *cum morieris*. De duabus prioribus speciebus diei incerti intelligendus hic Papinianus. — Ad verba: *adoptionis commento*, in seq. *L.* 76., vid. Otton. *in Papinian. Cap.* 7. §. 6. *p.* 153.

L. LXXVII.

Quamvis avia nullam in Legatis, ut in hereditate, substitutionem fecisset.] Sic et *L.* 18. *in fin. de condit. instit.* (1).

(1) Sequitur: *in Legato repetitam videri* libertatem. *Conditionem*, *d. L.* 18. *pr.* ad quam vid. notata. add. Pothier. *h. t. num.* 88.

§. 2.

Die Legati cedente,] Jam statim.

Legatarius exemplum Mucianae cautionis non habebit.] Posset enim mulier praemori (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 35. Pluribus hunc locum explicuit Rucker. *Interpr.* II. 1.

§. 3.

Cautio vero fideicommissi matri remissa.] Cum ea viva tutores nihil gerant juxta voluntatem defuncti (1).

* *Quocumque indicio voluntatis* etc.] Cur non novus (§)? *Quocunque enim* etc. Rob. Steph. (2).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 76.
(2) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Sequitur: *quod adversus invitum hodie jure publico sequi non potest.* Nihil hic reperiri nova significatione dictum, recte notat Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 360. *not.* 31.

L. LXXVIII.

Idem Lib. IX. *Responsorum.*] Junge *L.* 23. *in fin. de fideic. libertat.*

L. LXXIX.

§. 1.

Heres meus, cum ipse morietur, etc.] Vid. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 13. (1).

(1) In seq. §. 4. *Legis* appellatione intelligi *L. Juliam miscellam*, observavit quoque Brisson. *Select. Antiq.* III. 3. add. D. Goth. *in not.*

L. LXXX.

Non *pro conditionalibus observari oportet:*] *Non de-*

fendi potest ex iis, quae habet D. Goth. *in not.* (1). Delet vero Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 6. *Lit. g. p.* 828. (2) quod sequentia suadent, et jam quidam libri ita habuere tempore Accursii. *Conditionalibus*, *Conditionibus*, Rob. Steph. (3).

Et eum, cui datum est, ut monumentum (4) *faciat*,] Quod igitur conditionali non recte aequiparatur apud Carpzov. Defin. Forens. Part. III. Const. 13. Def. 26. (5).

(1) Add. Rucker. *Interpr.* II. 3. ubi late de hac Lege egit, et refutavit quoque Altamiranum, *ad Libb. Scaev. Quaest. Tract.* II. in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 494. *seq.* qui putat, utramque lectionem posse defendi.

(2) Delent quoque Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 1. Trotz. *Memor. Propag.* I. 9. §. 1. *p.* 586. Pothier. *h. t. num.* 216. Jauchius, *de Negat. Pand. p.* 231. *et* 311. pro *non* legit *nos*.

(3) Etiam Charond. in margine. Sequitur: *quae habent moram cum sumtu.* Vulg. *moram consumtam*. Curtius, Εἰκαστῶν, I. 9. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 152. *conjunctam*. Florentina recta. Vid. Gul. Forner. *Selection.* I. *ult.* in eod. Thes. *Tom.* II. *p.* 44. et Otton. *in Praef. Tom.* V. *Thes. jur. p.* 16. add. Pothier. *loc. modo laud.*

(4) *Non faciat*, Hal. male. Vid. Jauch. *de Negat. Pand. p.* 78.

(5) Add. Gluck. *Tit. de pactis*, §. 336. *not.* 99. *p.* 463.

L. LXXXI.

Julius Paulus Numphidio.] *Aufidio*, Rob. Steph. (1).

Vel pariatore (2), etc.] D. Goth. *in not.* „*Pariator*, reliquator est, etc." *Reliquator* abesse debet.

Libertate data, si rationes reddiderit, etc.] Hic respondet Paulus (3).

Sed non ineleganter illud dicetur,] Et tentabitur: aliud enim obtinet *L.* 31. §. 1. *de stat. liber.* Cujac. *ad Libb. Paul. Quaest. in expl. h. l.*

(1)

(1) Etiam Hal. Vid. Brencm. *h.* qui scribendum monet: *Nymphidio.*

(2) Id est, sive pariator, sive reliquator fuerit Stichus. Pothier. *h. t. num.* 92. *Pariatio* ea scriptura est, qua apparet, satisfactum esse creditori. Vid. Charond. in margine, ibiq. cit. Augustin. et Alciat. add. notata superius ad *L. ult.* §. 3. *de condict. indeb.*

(3) Hal. praecedens signum interrogationis demum collocat post verba: *rationes reddiderit.* quod videtur praeferre Brencm. *h.*

L. LXXXII.

Ille autem utique non sic solebat servo suo, ostendenti reliqua, rationes subscribere, etc.] Add. *L.* 41. §. 10. *de fideic. libertat. L.* 40. §. 3. *de stat. liber.* (1).

Si cautiones, instrumentaque omnia etc.] Add. *L.* 50. *h. t.*

(1) Praecedit: *vel si hac, si rationes reddiderit.* Prius *si* Flor. tenuissime deletum, et recte, cum anticipatum sit. Brencm. *h.* Explicuit hanc Legem Merill. *ad Libb. Quaest. Callistrati*, in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 630.

L. LXXXIII.

Aurelius Claudius natus ex illa muliere,] Non ex nuptiis, juxta Forner. *Selection.* II. 6. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 52.] ob *Nov.* 117. *Cap.* 1. Sed Paulus huc respicere non potuit.

Non sub ea conditione institutum videri, quae in potestate ejus est,] Add. Mornac. *ad L.* 6. *de his qui sui vel al. jur. sunt*, et *ad L.* 1. *de probation.* et de difficultate hoc probandi Carpzov. *Defin. Forens. Part.* I. *Const.* 16. *Def.* 26. qui tamen de conditione casuali male hanc Legem accipit, *ibid. Part.* III. *Const.* 9. *Def.* 18.

Et ideo testamentum nullius esse momenti.] Agitur de suo

suo herede. Conf. *L.* 4. *de hered. instit.* Aliter in extraneo: nec enim hoc probare impossibile, etsi difficile. Facit huc *L.* 4. §. 1. *de stat. liber.*

L. LXXXIV.

Paulus respondit, conditionem quidem in persona libertorum, etc.] Add. *L.* 20. *de ann. legat.* et Gail. *Obs.* II. 144. *num.* 12. et de legato a patre liberorum novercae relicto, Someren. *de Jur. Novercar. Cap.* 9. *num.* 5. *p.* 150. *seqq.*

L. LXXXV.

Uti rem ejus universam restitueret filiis ejus,] Id est, *suis* (1).

(1) Add. Cujac. *ad Libb. Scaevol. Respons. in expl. h. l.* et notata superius ad *L.* 27. §. 2. *ad SCtum Vellej.*

L. LXXXVI.

Item in emtorem:] *Idem in emtore*, Rob. Steph. (1). *Cum posset conditio libertatis ante aditam hereditatem impleri*, etc.] Cum libertas post aditionem competat.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h. Item emtorem*, Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 97. ubi hanc Legem explicuit.

L. LXXXVII.

In libertatibus levissimam conditionem spectandam esse.] Vid. *L.* 51. *h. t.* Non in institutionibus. *L.* 17. *de condit. inst. L.* 27. §. 1. *de hered. instit.* ubi vide. — Junge *L.* 89. *h. t.*

L. LXXXIX.

Non ad ea duntaxat pertinet, etc.] Junge *L.* 87. *h. t.* (1).

Quod

Quod si pure legatum, ex continenti heres sub conditione damnatus, etc.] Quando voluntas non potest dici mutata esse: et Legatarius potest esse incapax tempore mortis testatoris, capax conditione existente. Bachov. *Adv. Fab. Dec.* 97. *error.* 2. *et* 3. add. *L.* 56. *de manum. testam.* et Chef. *Different. Jur. Cap.* 37. *in fin.*) [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 735.]

(1) Utramque Legem explicuit P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 23. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

L. XCI.

Maecianus Lib. II. *Fideicommissorum.*] Junge *L.* 31. *de oblig. et action.*

L. XCII.

Arbitror tamen extra ordinem debere constitui, etc.] A Principe. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. L. seq.* (1).

Cogendum emancipare,] D. Goth. *in not.* „Imo, non est cogendus etc." Ordinaria via.

Videri enim eum, qui moram faceret emancipationi, moram restitutioni fideicommissi eam (2) *facere.*] Vid. *L.* 84. *de Legat.* 2do.

(1) Aliter Gluck. *Tit. de adoption. et emancip.* §. 160. *not.* 71. *p.* 360. Vid. et de intellectu *hujus Legis et L.* 114. §. 8. *de Legat.* 1°. Scheltinga, *Diss. de Emancipation. Part.* I. *Cap.* 5. §. 7. in Jurispr. Antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 513.

(2) Hal. *eam* mutat in *etiam*, et transponit hoc modo: *moram etiam restitutioni* etc. Vid. Brencm. *h.*

L. XCIII.

Mater filio suo coheredes etc.] D. Goth. *in not.* „*Pater filio suo* etc. Hal." Nihil muto.

Si

Si portionem filiarum jure substitutionis (1) *quaesisset.*] Facit huc *L.* 26. *in fin. si quis omiss. causs. testam.* Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (2).

(1) *Jure suo is quaesisset*, Otto, *in Papinian. Cap.* 17. §. 6. *p.* 724. post Chifletium, *ibid.* citatum.
(2) Add. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 36.

L. XCIV.

Ac propterea in personam (1) *ejus tantum conditio impleri potest:*] Add. *L.* 44. *pr. h. t.*

Diversa caussa est Legatarii, in cujus persona placuit conditionem deficere, etc.] Add. *L.* 101. *h. t. L.* 4. *Cod. de cond. insert. tam Legat. quam fideic.*

(1) *In persona*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Sequitur: *sane si, cum cesserit dies*, etc. pro quo Bilderdyk. *Obs.* I. 20. legit: *sane si decesserit Titius, pecunia conditione comprehensa statim liberatus erit, et jure constituto nulli dando consequitur libertatem:* aut, *sane si, cum decesserit Titius, pecuniam conditione comprehensam statuliber habuerit*, etc. quem vid. de hac Lege, quam etiam explicuit Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 270. *seqq.* — De seq. *L.* 95. vid. Idem Finestr. *ibid. Tom.* II. *p.* 781. *seqq.*

L. XCVI.

Titio ususfructus servi legatus est, etc.] Verba Neratii.

Paulus, ergo et si viveret Titius, etc.] Vid. Cyriac. *Controv.* 205. *num.* 199. *seq.*

§. 1.

Quia potior est Legato libertas.] Chesius, *Differ. Jur. Cap.* 22. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 681.] haec explicat ex *L.* 10. §. 1. *de manum. testam. L.* 14. *de Legat.* 2do. *L.* 68. *in fin. de Legat.* 1o.

L. XCVII.

L. XCVII.

Municipibus, si jurassent, etc.] Vid. ad *L.* 8. *pr. de condit. instit.*

L. XCVIII.

Mea res sub conditione legari mihi potest:] Facit huc *L. pen. de regul. Catonian.*

L. XCIX.

Conditiones extrinsecus, non ex testamento venientes, etc.] Vid. Brouwer. *de Jur. connub.* I. 21. *num.* 8. *seqq.* (1).

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* III. 30. *num.* 3.

L. C.

Titiae, si non nupserit, ducenta; si nupserit, centum legavit,] Vid. Augustin. *Emend.* I. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1436.] (1).

Ducenta, non etiam centum residua petat:] *Petet,* Rob. Steph. (2).

(1) Ubi improbat Lectionem Haloandrinam: *Titiae, si nupserit ducenta, si non nupserit, centum legavit.* add. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 111. *seq.*
(2) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. CI.

Quare cum ea prius, quam viripotens fieret, vita decessit, etc.] Add. *L.* 94. verb. *diversa caussa. h. t.* Hinc notant, dispositionem poenalem de casu ad casum non extendi. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 23. (1).

(1) Praecedit: *si ei Procula defuncti filia nubere* noluisset.

set. Al. *voluisset*, male. Vid. Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang. add. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 100. Quaedam ad hanc Legem notavit quoque Regius, *Enantioφ.* I. 22. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1491. *seq.* — Appellatione *liberorum* saepius intelligi *unum filium*, vel *filiam*, notat Arntzen. *ad Aurel. Victor. in Caesarib. Cap.* 26. *n.* 4. *p.* 386. adferens etiam seq. §. 1.

§. 2.

Conditionum verba, quae testamento praescribuntur, pro voluntate considerantur: etc.] Facit huc *L.* 50. §. 1. *de Legat.* 3°.

L. CII.

Cum avus filium, etc.] Late de hac Lege Zoes. *ad Tit. Pand. ad SCtum Trebell. num.* 10. *seqq.* (1) ubi varias quaestiones examinat.

Nepos liberis relictis, etc.] Aliud, si hos jam habeat, sciatque hoc testator. Sand. *Decis.* IV. 6. *Def.* 6. Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 3. *num.* 3. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1160.] (2).

Fideicommissi conditionem, conjectura pietatis, respondi defecisse,] Aliud in extraneo. Sand. *loc. modo laud.* Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 9. Dissentit Fab. *Conject.* VII. 17. sed sententiam mutavit, *de Errorib. Pragm. Dec.* 20. *error.* 10.

(1) Add. Voet. *ad eund. Tit. Pand.* §. 17. *seqq.* et Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 5. *p.* 275. *seq.*
(2) Add. Voet. *d. loc.* §. 18. et Wissenbach. *in Disp. ad eund. Tit. Pand.* §. 5.

L. CIII.

Ad heredem suum transmittat *Legatum:*] *Transmittit*, Rob. Steph. (1). Non tamen statim peti potest. Facit huc *L.* 36. §. 1. *h. t.* add. Averan. *Interpr. Jur.* II. 91. *num.* 3.

num. 3. *seq.* Cujacius, *ad Libb. Paul. Quaest. in expl. h. l.* speciem Legis pertinere ait ad jus, quod obtinuit ante Constitutionem D. Marci. Sed ita haec conditio foret in fraudem juris, et tempore Pauli Constitutio D. Marci diu invaluerat.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. CIV.

Post apertum testamentum] Quando olim dies Legati cedebat. Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1191.] Cujac. *ad Fragm. Ulpian. Tit.* 24. §. 31. (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 352.

L. CV.

Heres alii, pendente conditione, legavit,] Facit huc *L.* 66. *de reivind.*

L. CVI.

Nihilo minus *Legatum consequitur.*] Pro *nihilo magis.* Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.* Vel mox; *non consequitur.* Sed Cujacium probo. Ita *nihilo minus* pro *nihilo magis, minime, non,* sumitur in *L.* 189. *Cod. Theod. de Decurion.* ubi vid. Jac. Gothofred. [*Tom.* IV. *p.* 553.] (1).

(1) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 366. *not.* 44. et Pothier. *h. t. num.* 135. Egit etiam de hac Lege Jos. Fern. de Retes, *Opusc.* VIII. 23. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 406. *seq.*

L. CVII.

Quia sub contraria conditione datum intelligitur.] Alios casus habet Cujac. *Obs.* XXIII. 14.

L. CVIII.

L. CVIII.

Ne de nomine exeat,] De quo late G. Forner. *Select.* III. 13. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 98. *seq.*] (1).

Respondit, pertinere.] Ergo praesumitur, eandem legem dixisse sequentibus, quam praecedentibus. add. *L.* 74. *de Legat.* 1°. *L.* 77. §. 15. *de Legat.* 2do.

(1) Add. Trotz. *Memor. Propag.* I. 3. §. 1. *p.* 142.

L. CIX.

Claudius (1): *magno ingenio de jure aperto respondit,* etc.] Non taxat Scaevolam, sed laudat: et hic Scaevolae mos est, non de facto, sed de Jure respondere. Vid. *L.* 93. *de Legat.* 3°. *L.* 7. *L.* 20. *de instr. vel instr. legat.* Duaren. *Scaevol.* [seu *ad L.* 122. *de verb. oblig.*] add. Panciroi. *Thes. var. Lection.* II. 103. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1210.] (2).

Cum potest dubitari, an in proposito conditio esset.] In verbis *acceptis centum:* an aliud fideicommissum. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 1. *num.* 27.

(1) *Claudius Tryphoninus.* Tussan. de La Rue, *Amoen. Jur. Obs. Cap.* 4. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1494. *seq.* add. Herm. Oosterdyk. *Diss. ad Fragm. ex Venul. Saturn. Lib. de Offic. Proconf. Cap.* 1. §. 8. *in fin.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 458.

(2) Tryphoninum non irridere voluisse Scaevolam, contendit quoque van de Water, *Obs. Jur. Rom.* I. 4. *p.* 28. etiam Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 216. Aliter Pothier. *h. t. num.* 73.

L. CX.

Etiamsi *invitis heredibus* etc.] *Si invitis* etc. Rob. Steph. (1).

Ut avocare eam hi, qui inviti fuerunt, possint.] Obstat *L.* 3. *in fin. de condict. causs. dat. causs. non sec.* ubi vide.

(1) Apud Hal. quoque *etiam* abest.

L. CXI.

Neque expensum (1) *rationibus* praescripserit, etc.] *Perscripserit*, Rob. Steph. (2). Flor. *praescripserat*, sed melior lectio: *praescripserit*. Augustin. *Emend.* III. 7. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1519.]

(1) Hal. *expressum*, improbante Augustino, *loc. laud.*
(2) Etiam Charond. in margine.

L. CXII.

Non possunt, nisi in omnibus simul personis existere.] D. Goth. *in not.* „Potest per unum impleri, ut ei prosit, non aliis, etc." Imo et his. *L.* 13. *de manum. testam.* (1).

(1) In seq. §. 1. vel expungendum esse τὸ *debere*, vel pro *esse consecuturum* legendum: *consequi*, notat Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 213. Idem monet Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 3. *p.* 20. *Consequi*, Hal. Aliter Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* III. 4. *p.* 238. *seq.* qui pro *dantem* legit: *dari*, *tum*, id est, *praeterea.* Idem, *ibid.* in seq. §. 2. pro *nam*, *nisi uterque* etc. legit: *num*, *nisi* etc. et porro illustrat, quod de pecunia in funus, impensaque perferendi corporis in aliam regionem, hic memoratur. *Nam* habent quoque Hal. et Baudoz., probante Brencm. *h.*

§. 3.

Sed interim *proficisci* etc.] Pro *interdum* (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 8. §. 10. *ad exhibend.*

L. CXIII.

Rescriptum est,] Vid. Merill. *Obs.* II. 26.

TITULUS II.

AD LEGEM FALCIDIAM.

Lex Falcidia non odiosa. G. Fornet. *Selection.* II. 25. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 75.] (1).

(1) Singulas hujus Tituli Leges interpretatus est Anton. Govean. *Oper. p.* 226. *seqq. Paradoxa ad L. Falcidiam* scripsit Franc. Husman. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1673. *seqq.* de quo tamen opere vid. Otton. *in Praef. d. Tom. p.* 25. Alii, qui de hac Lege egerunt, citantur apud Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 62. *in not.* In primis autem memorandus Jacobi Voorda *Commentarius ad L. Falcidiam.* Harling. 1730. De nomine Legis vid. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 285. et de ejus historia Hoffman. *Histor. Triumvirat.* §. 15. in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* II. *p.* 303. et *Meletem. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 8. add. Hugo, *Geschichte des Römischen Rechts*, *p.* 543. *seq.* edit. 1822.

L. I.

Lex (1) *Falcidia lata est*, etc.] Praemiserat forte Paulus illa, quae habentur *pr. Inst. h. t.* (2).

Qui cives Romani sunt,] Ad hos pertinent jura Testamentorum: unde et omnes ingenuos Caracalla Cives Romanos fecit, ut Caducariis aliisque Legibus tenerentur. Dion. Cass. *Excerpt. Peiresc. p.* 744. (3). Etiam in aliis saepe peregrinorum melior fuit conditio. Liv. XXXIV. 7. et XXXV. 7. add. de Municipibus Gell. *Noct. Attic.* XVI. 13. In Lege quoque Voconia non cen.

censi mulieribus plus relinquere poterant, quam censi (4).

Qui eorum post hanc Legem rogatam testamentum facere volet,] D. Goth. *in not.* „Nec enim alibi, quam in testamento Legatum relinquebatur. etc." Nec eo tempore, quo lata est haec Lex, Codicilli invaluerant. *pr. Inst. de Codicill.*

Ut eam pecuniam, easque res, etc.] *Is quam pecuniam, quasque res,* etc. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 3. §. 1. *p.* 31. (5).

Is quantam cuique Civi Romano pecuniam jure publico *dare,* etc.] D. Goth. *in not.* „Non testamento. etc." Ut vult Govean. *ad h. l.* (6).

Dum ita detur Legatum (7), *ne minus quam partem quartam hereditatis,* etc.] D. Goth. *in not.* „Quae hodie aucta est. etc." In liberis, iisque, qui de inofficioso queri possunt, non in aliis. Producta Lex et ad casum intestati. *L.* 18. *h. t.* et ad m. c. donationes. *L.* 2. *Cod. de m. c. donation.* et alia. Vid. Cujac. *ad* §. 3. *Inst. quib. mod. testam. infirm.* (8).

Quibus quid ita datum legatumve (9) *erit,*] Ad Legata, *per vindicationem* relicta, Legem Falcidiam praecipue pertinuisse, vult Bynkershoek. *Obs.* VII. 7. quod examinandum (10).

Isque heres, qui eam pecuniam dare jussus, damnatus *erit.*] *Damnatusve,* Govean. (11) *ad h. l.* qui ait, comprehendere hoc omne genus Legati. Aliud Caput *L.* 81. *in fin. h. t.* et aliud *L.* 16. *Cod. h. t.* Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.* (12).

(1) *Etiam* inserit Hal.

(2) Verba seqq. *usque ad dodrantem* delet Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.* probante Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 3. §. 1. *in not. p.* 31. Sed retinet ea Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 29. *in not. p.* 235.

(3) Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 6. *not.* 1. et notata superius ad *L.* 17. *de stat. homin.*

(4) Conf. Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 40.
(5) Non necessariam hanc emendationem dicit Puttman. *Interpr. Cap.* 28. *p.* 133. et receptam Lectionem tuetur Wieling. *d. loc. p.* 236. *in not.* Sequitur: *ut hac Lege sequenti licebit.* Haec expungunt Voorda, *loc. cit. p.* 31. et Wieling. *d. loc. p.* 237. *in not.*
(6) Add. de his verbis Bynkersh. *Obs.* VII. 7. et Voorda, *loc. cit.* §. 4. *p.* 37.
(7) *Detur, legetur*, Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.* probantibus Voorda, *d. loc. p.* 36. et Wieling. *d. loc. p.* 237.
(8) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 6. et Wieling. *d. loc. Cap.* 30.
(9) *Ve* delet Cujac. *loc. laud.* etiam Voorda, *d. loc. p.* 36. et Wieling. *d. loc. p.* 237. Sequitur: *sine fraude sua.* Cujac. *Obs.* VII. 33. haec exponit: *sine ulla deminutione integri dodrantis.* Sed rectius Voorda, *d. loc. Cap.* 3. §. 4. *p.* 39. *seq. impune, sine periculo suo.* Pari modo Wieling. *d. loc.* II. 27. *p.* 227. aliique ab iis laudati. add. Pothier. *h. t. num.* 2.
(10) Secundum Voord. *d. loc. p.* 41. *seqq.* verba: *datum legatum*, pertinent ad Legatum *vindicationis, sinendi modo*, et *per praeceptionem*, et seqq. verba ad *Legatum damnationis.*
(11) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(12) In recensendis et restituendis Legis Falcidiae Capitibus variant Interpretes. Vid. Maran. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* et in primis Voorda, *d. loc. Cap.* 2. §. 4. *seqq.* et Wieling. *d. loc.* II. 29.

§. 5.

Vel etiam ea, quae Deo relinquuntur,] *Vel etiam*, sic et Basil. (1). D. Goth. *in not.* „ *Non etiam ea*, Cujacius, etc. reprehensus a Fornerio (2), etc." add. Fachin. *Controv. Jur.* V. 17.

(1) Add. Leunclav. *Notator.* I. 67. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1492.
(2) Vid. Otton. *in Praef. Tom.* II. *Thes. Jur. p.* 2. Cujacii crisin rejicit quoque Schulting. *ad Paul. Sent.*

Sent. IV. 3. §. 4. *not.* 10. qui distinguit inter dona Deorum, et alia legata Diis relicta. Pari modo Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 7. §. 4. *p.* 114. *seqq.* Marckart. *Probab. rec. Lection.* I. *p.* 169. eamque Schultingii conjecturam contra alios defendit Puttman. *Interpr. Cap.* 12. add. J. A. Hultman. *Miscellan. Epigraphic. p.* 113. *seqq.* Aliter M. Roever. *Diss. ad loca quaed. Jur. Civ. deprav. Cap.* 6. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* 1. *p.* 157. *seq.* Emendationem vero Cujacii rejicit quoque Jauch. *de Negation. Pand. p.* 179. Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. amend. in Juri Civ. non adm. Cap.* 3. *p.* 117. Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 29. *p.* 240. *seq. in not.* qui pro *Deo* forte legendum censet: *Diis. Deo* Pothier. *h. t. num.* 7. Triboniano tribuit. Nec etiam jure novo in Legatis ad pias caussas cessare Falcidiam, docent Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 20. Voorda, *d. loc. Cap.* 14. §. 9. Wieling. *d. loc.* II. 31. *p.* 251. *seqq.* aliique. Dissentiunt tamen alii, in quibus etiam est Voet. *ad h. t. Pand.* §. 16.

§. 7.

Sive pondere, numero, mensura valeat,] *Constet, pr. Inst. quib. mod. re contr. oblig.*

§. 8.

Nec in Falcidiam imputare id heredem posse.] Facit huc *L.* 93. *h. t.*

Ego autem didici, etc.] D. Goth. *in not.* „A quo? Forte a Juliano. etc." Lex haec est Pauli, et is Juliano longe fuit posterior.

Jam enim transfusum Legatum esse, et decem deberi.] Vid. Cujac. *ad L.* 115. *de verb. oblig.* et Ches. *Differ. Jur. Cap.* 38. *num.* 7. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 736.] (1).

(1) Add. de hoc §. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 7. §. 3.

§. 9.

Si usufructus legatus sit, etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 29. (1).

Veteres (2) *quidem aestimandum totum usumfructum putabant*,] Juxta *L.* 68. *h. t.* et hoc obtinere in usufructu omnium bonorum, vel, cum non constat, an sit Falcidiae locus, putat Cujac. *ad Nov.* 18. *p.* 561.

Sed operis servi legatis, cum neque usus, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, usus, etc." Certo respectu.

(1) Et Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 12. §. 8. *et* 9.
(2) Quinam intelligantur, Voorda, *d. loc. Cap.* 9. §. 3. *p.* 203.

§. 10.

Lex quoque Falcidia in eo commodo locum habebit.] Facit huc *L.* 2. *de dot. praeleg.* (1).

(1) Add. Wissenbach, *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16.

§. 11.

Dabitur actio *heredi*, *ut id*, *quod supra dodrantem est*, *offeratur* (1).] Etiam *in rem.* (2) *L.* 26. *h. t.* Sed et *condictio indebiti*, quam dat Cujac. *Tract.* VIII. *ad African. in expl. L. ult. de negot. gest.* et Govean. *ad h. l.*

(1) Al. *auferatur.* Vid. Brencm. *h.* quod praefert Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 9.
(2) Utrum Lege Falcidia *retentio* tantum quartae competat, an vero etiam *vindicatio*, inter Interpretes quaeritur. Prius putat Cujac. *Obs.* VIII. 2. Posterius Bynkersh. *Obs.* VII, 7. Vid. ea de re Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 13. §. 3. et Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II, 31. *p.* 250. *seq.*

§. 12.

§. 13.

Id, quod ex substitutione coheredis ad coheredem pervenit,] Oneratum.

Si omiserit hereditatem (1),] Aliud, si decesserit vivo testatore. *L.* 87. §. 4. *h. t.* Vinn. *ad* §. 1. *Inst. h. t.* Donell. *Comm. Jur. Civ.* VIII. 23. ubi Hillig. *Lit. d.*

(1) *Aditionem*, Hal. Sed Florentinam Graeci confirmant. Vid. Brencm. *h.* add. de hoc §. Voorda, *d. loc. Cap.* XI. §. 5. *p.* 273. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 72.

§. 14.

In qua specie et Julianus Proculo *adsensit*,] D. Goth. *in not.* „Imo, *Cassio*, etc." Male, nec novum, ut quis diversae Scholae auctori consentiat. Dissensit etiam Julianus a Cassio *L.* 2. §. 1. *de stat. lib.* add. Merill. *Obs.* I. 4. et Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 24. *p.* 132. (1) et sic ipse Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 11. §. 8. *h. t.*

Commiscendas esse utrasque partes,] D. Goth. *in not.* „*non commiscendas*, Cujac. etc." Etiam Zoes. *ad h. t. Pand. num.* 26. (2). Idem tamen Cujac. *Obs.* XV. 14. decretum hoc ait allegari, non probari. Res difficilis. add. Hilliger. *ad Donell. Comm.* VIII. 23. *Lit. a.* Charondas quoque putat, decretum istud a Paulo non probari (3).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* XI. §. 4. *not. a. p.* 266. et Pothier. *h. t. num.* 73. Aliter Bilderdyk. *Thes. Select. Thes.* 87. Lugd. Batav. 1782. qui putat, vocem *Proculo* male ex *Priori* corruptam esse.

(2) Add. Voet. *ad h. t. Pand. num.* 20. Oisel. *ad Caj. Inst.* II. 6. *not.* 3. in Jurispr. antejustin. Schulting. *p.* 123. Pothier. *loc. modo cit.*

(3) Add. Voorda, *loc. modo laud. not. b.*

§. 15.

Perinde atque si coheredi meo heres exstitissem.] Non autem a testatore hanc haberem. (1).

(1) Ad seq. §. 19. vid. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 7. §. 5. add. Trotz. *Memor. Propag.* I. 6. §. 3. *p.* 350. *et* 360. *seq.* — Ad seq. *L.* 2. vid. Voorda, *d. loc. Cap.* 8. §. 13. *p.* 171.

L. III.

§. 1.

Et heres cum creditoribus deciderit,] Id est, *transegerit* (1).

Quia eam pecuniam non ex hereditate, sed ex decisione habet.] Add. Maynard. *Decis. Tholos.* III. 11.

(1) Add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *decidere, num.* 3.

§. 2.

Item, si Reipublicae in annos singulos etc.] Vid. Cujac. *ad Nov.* 7. *p.* 548. (1).

(1) Add. de hoc §. Panciról. *Thes. Var. Lect.* II. 104. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1210. *seq.* Noodt. *de Foen. et usur.* II. 10. in fin. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 9. §. 4. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 313. *seq.* Male hunc locum ab Accursianis intellectum esse, notat Elen. *Diatrib.* II. 15. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1440. *seq.*

L. V.

Sed totum petetur, quod datum est,] *Actione ex testamento.* D. Goth. *in not.* „Inde igitur Falcidia detrahetur, etc." add. Fab. *Conject.* IV. 12.

Fiet irritum, quod semel competit.] Obstat *L.* 82. *pr. de Legat.* 2do. (1).

(1) Ad quam vid. notata.

L. VI.

L. VI.

Non videbitur totum quasi heres impendere,] Vid. *L.* 22. *et* 23. *de religios.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8 §. 14. et Jenss *Strict. ad Pand. p.* 316. — Ad seq. *L.* 8. vid. Voorda, *d. loc.* §. 11. Obscuram hanc Legem dicit Jens. *d. loc.*

L. IX.

§. 1.

Circa ventrem ancillae nulla temporis admissa distinctio est,] D. Goth. *in not.* „Imo, aliqua: nam partus etc." Aliud est, an hic sit aestimandus.

Quia partus nondum editus homo non recte fuisse dicitur.] Vid. Merill. *Obs.* I. 16. Noodt. *in Jul. Paul. Cap.* 2. Athenagor. *Apolog. p.* 38. vocat ζῶον. *Pecus,* nonnulli vocant, *post figuram.* Tertullian. *Adv. Marcion.* IV. 21. Senec. *Epist. ult. maternorum viscerum latens onus* (1).

(1) Add. notata superius *ad L.* 2. *de mort. infer. not.* 4. et Voorda, ad *L. Falcid. Cap.* 8. §. 2.

L. X.

Supra dodrantem in pecuniam legatum etc.] D. Goth. *in not.* „*in pecuniam legatam,* Cujac. *Obs.* etc." et *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* (1).

(1) Eamque lectionem in contextum recepit Pothier. *h. t. num.* 43. Non tamen necessariam eam putat Jens. *Strict. ad Pand. p.* 318. qui in praec. verbis *apud heredem,* pro *ad heredem,* malam e Graeco versionem deprehendit. Sed vid. notata superius ad *L.* 11. *de offic. Proconf.*

L. XI.

In ratione Legis Falcidiae retentiones (1) etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. h. l.*

(1) Seu Legata, quae subsident in hereditate, propterea quod vel data sunt inutiliter, vel deinceps in irritum cesserunt. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 10. §. 1. *p.* 231.

§. 1.

Sed, quanti statuliber etc.] Non ut merus servus consideratus (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 8. §. 22. in fin.

§. 2.

Quibus pars bonorum ablata *est*,] Lege: *ablata* (1).

(1) Sic etiam Flor. Est vitium typographicum.

§. 3.

Sed videtur succurri debere,] Ex aequitate, et arg. decreti D. Marci (1): stricto enim jure, et ex voluntate defuncti haec pars tempore mortis in bonis fuit. Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* (2).

(1) Vid. praec. §. Praecedit: *non juste appellatum esset pronunciatum.* Hal. *appellatum esse, pronunciatum esset.* Vid. Brencm. *h.* qui vel comma ponit post *appellatum*, vel legit: *appellatum esse, esset pronunciatum*, quod, ope geminationis, effici potest.

(2) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8. §. 12.

§. 4.

Heredi quidem perisse intelligitur:] Vid. G. Forner. *Selection.* III. 26. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 116.] (1).

(1)

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 8. §. 22. ubi et notat Goveanum, legentem: *heredi quidam perisse intelligunt.*

§. 5.

Quod vulgo dicitur, in Tabulis patris et filii unam Falcidiam servari, etc.] Vid. Donell. *in Comm. Jur. Civ.* VIII. 23. (1).

Ne substitutus quicquam retineat,] Hereditate imminuta.

Vel ut (2) *longe plus habeat quartae* (3) *paternae hereditatis.*] Facit huc *L.* 79. *h. t.*

De suo quadrante nimirum dabit substitutus:] Non de bonis suis. - Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* D. Goth. *in not.* „Verbum *quadrante* expungit Goveanus, *ad h. l.* Cujacius vero defendit, *Obs.* IV. 34." Recte. Sed cum Goveano facit Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* XI. §. 7. *p.* 279.

Quasi primis sub conditione relicta intelliguntur.] Nec pater modum excessit.

(1) Et Pothier, *h. t. num.* 64.
(2) D. Goth. *in not.* „Hal. *velut*, quod improbat Cujacius, etc." et Voorda, *d. loc. p.* 278. *in not.* Sed falli Gothofredum, et Hal. et Vulg. habere: *vel ut.* Sed in Hervagianis esse: *velut*, notat Brencm. *h.*
(3) Hal. *quarta.*

§. 6.

Si filio suo duos substituerit, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* Hilliger. *ad Donell. Comm.* VIII. 23.

Consequenter prioribus (1), *quae de patrimonii ratione* etc.] Et contributione.

Atque ita si patri heres exstitisset:] Pro *ita* Jac. Gothofred. *ad LL. XII. Tabb.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 157.]

p. 157.] legit: I. TA, id est, *primis tabulis*. Sed dissentit Bynkersh. *Obs.* I. 23. *atque ita si* accipiens pro *atque si ita*, vel ita legens (2).

Ut enim opes (3) *patris et contributio Legatorum* inde *capiunt et formam* etc.] A primis Tabulis.

Revocandi sunt ad intellectum institutionis.] Al. *substitutionis* (4). Considerandi sunt ut instituti primis Tabulis.

Quid tamen dicemus de altero substituto, qui non est oneratus?] In portione substitutionis habet quartam.

Si forte nondum legata pupillus a se relicta solvit, etc.] Et sic etiam ab hoc substituto pro parte praestanda sunt.

Neque idem patiatur instituti comparatio;] Ut enim talis satis habet.

(1) Nihil insolentius hanc locutionem habere, notat Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 413.
(2) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* XI. §. 8. ubi egit de hoc §. *Atque si ita*, habent Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(3) *Hereditatem* interpretatur Wieling. *Lect. Jur. Civ.* II. 31. *in fin. p.* 255. add. Pothier. *h. t. num.* 68.
(4) Ita Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 7.

Quaesitum est, si quis pupillo coheredem substituisset, etc.] Vid. Hilliger. *ad Donell. Comm.* VIII. 23. (1).

Dixi, quantum ad Legata, etc.] Vid. §. 5. *h. l.*

Quamvis suam portionem habeat, ut institutus:] Ergo portio onerata accessit non oneratae.

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* XI. §. 9. et Pothier. *h. t. num.* 73.

§. 8.

Cum ideo Legata valere, etc.] D. Goth. *in not.*

„ Imo, non valent. etc." Hic dicitur esse specialis ratio (1).

(1) Add. Voorda, *d. Cap.* XI. §. 10.

L. XII.

Si debitor, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* Merend. *Controv. Jur.* XI. 47. et XVII. 7. *Ratione doli mali exceptionis*] Dum animo compensandi ita disposuit. add. *L.* 4. §. 10. *de dol. mal. et met. exc.* *Defuncti voluntas servatur.*] Ad usque Falcidiam, non si quid plus debetur. Cujac. *loc. laud.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8. §. 9. *p.* 159. quem etiam vid. ad seq. *L.* 14. §. 2, *et* 3. *ibid. Cap.* XI. §. 11. *et* 12. Quaedam ad hujus Legis *pr.* §. 1. *et* 3. notavit quoque Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 319. *seq.* ubi et observat in *d.* §. 3. pro *sed quartam ejus tantum* portionem, legendum esse: *portionis*. Ita Hal. Vid. Geb. *h.* Ad §. 2. vid. et de Retes, *Opusc. Lib.* VII. in Thes. Meerman, *Tom.* VI. *p.* 370.

L. XV.

Quod bonis jure Falcidiae etc.] Vid. Cujac. *ad Papin. Libb. Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) Et Voorda, *ad L. Falc. Cap.* 13. §. 2. *p.* 353. *seq.*

§. 1.

Et ideo sororem jure publico retentionem habituram,] D. Goth. *in not.* „ Hodie non habet, etc." Non sequitur. add. Vinn. *de Pactis*, *Cap.* 18. §. 3. (1).

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 24. et Voorda, *d. loc. Cap.* 4. §. 5. *p.* 60.

§. 2.

§. 2.

Non idcirco minus Falcidiae rationem etc.] Limita ex *Nov.* 1. *Cap.* 3.

§. 3.

Quod avus ex caussa tutelae etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* IX. 14. (1).

(1) Ad seq. §. 4. vid. Voorda, *d. loc. Cap.* 8. §. 9. *p.* 150. Quaedam de intellectu hujus §. notavit quoque Jens. *Strict. ad Pand. p.* 323. *seq. Fini quadrantis* per se significare *quadrante tenus* probat Bynkersh. *in not. ad h. l.* in Corp. Jur. Geb. et Spang.

§. 5.

Nam ita fit locupletior, ut etc.] Non simpliciter.

§. 6.

Fructus praediorum etc. relictos,] *Relictorum*, Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* ex Basil. et antiquis DD. (1).

Ut quartam et quartae fructus etc.] Add. *L.* 18. §. 1. *L.* 24. §. 1. *h. t.*

Nam etsi maxime post impletam conditionem fideicommissum etc.] Pro *fideicommissorum*, Cujac. *d. loc.*

§. 7.

Ratione Falcidiae minuitur,] Quatenus a coherede praestatur. (1).

(1) Speciem proponit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 324. Ad seq. *L.* 16. *et* 17. vid. Alteserran. *ad Libb. Scaevol. Quaestion.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 417. *seq.* et *p.* 472. *seqq.* De priore Lege vid. et Voet. *ad h. t. Pand.* §. 18. De altera Voorda, *d. loc. Cap.* 12. §. 3.

L. XVIII.

L. XVIII.

Filiusfam., qui militaverat, etc.] D. Goth. *in not.* „ Vid. Langebek. *Annotat: Cap.* 27." Clare haec exponentem. (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 5. §. 8.

§. 1.

Quartam et quartae fructus etc.] Add. *L.* 15. §. 6. *h. t.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 19. vid. Altamiran. *loc. modo laud. p.* 497. *seq.* Quaedam ad eam notavit quoque Jens *Strict. ad Pand. p.* 324. *seq.*

L. XX.

Negat Maecianus, id Legatum in Falcidia computari, etc.] Ut et illa in eo obtineat; sed in ipsam Falcidiam imputatur. *L.* 25. *de Legat.* 1°. quae cum hac Lege non pugnat, uti vult Cujac. et Jac. Gothofred. *ad L.* 83. §. 1. *de reg. jur.* add. *L.* 30. §. 8. *h. t.* (1).

(1) Et Altamiran. *loc. modo laud. p.* 498. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 55.

L. XXI.

§. 1.

Ex contrario, etc.] Si portio servi sit onerata, mea non. Cujac. *ad Libb. Paul. Quaest. in expl. h. L.* Facit huc *L.* 25. *h. t.* (1).

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 21. et Voorda *ad L. Falc. Cap.* XI. §. 1. *p.* 259. ubi probat emendationem Cujacii, *Obs.* VII. 35. legentis: *non tenetur. Exemplo eodem Falcidianam quartam* etc. add. P. J. de Fremery, *Diss. de Ration. Vett. JCtor. Cap.* 4. §. 6. *p.* 110. *seq.*

L. XXII.

L. XXII.

Respondi, id quidem, quod a coherede etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* XVII. 5. (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 10. §. 3. *p.* 237. *seq.* De conciliandâ hac Lege cum *L.* 24. *Cod. fam. ercisc.* egit Grangian. *Paradox. Jur. Civ. Cap.* 49. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 639.

§. 2.

Prius erogantur, quae ab ipso domino data sunt:] Ut jam plane debita, post *L.* 74. *de Legat.* 1°. Aliud *L.* 26. *si quis omiss. causs. testam.* Vid. Gilb. Reg. *Enantioφ.* I. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1479.]

§. 3.

Capere enim videtur, eo quod liberatur.] Vid. *L.* 115. *pr. de reg. Jur.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 7. §. 2. *p.* 107. *seq.* Egit etiam de hoc §. Jens. *in Strict. ad Pand.* *p.* 327. *seq.*

L. XXIII.

Quantum amplius *est in Falcidia,*] *Non amplius*, Jauch. *de Negation. Pand. p.* 266. an recte? Govean. *ad h. l.* delet *amplius*, et Ant. Fab. *Conject.* IV. 6. (1).

Potest coacta *ratione dici,*] Id est, *compendiosa*, Voorda, *ad L. Falc. Cap.* 12. §. 10. *p.* 328.

Sed etiam,] D. Goth. *in not.* „*Sed et viam*, emendat Jac. Lectius." Add. Mornac. *ad L.* 17. *de servitutib.* (2).

(1) Vulg. *quanto amplius.* Sed Florentinam rectam probam esse, docet Voorda, *loc. laud. p.* 324. quo loco hanc Legem latius exposuit: de qua vid. et Sammet. *Opusc. p.* 172. *seq. Quantum amplius* malam e Graeco versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand.* *p.* 329.

(2)

(2) Probat hanc emendationem etiam Voorda, *d. loc.* *p.* 325. Pothier. *h. t. num.* 79. legit: *sed etiam viam, ita tamen ut doli exceptio* etc.

L. XXIV.

Paulus Lib. XIV. *Responsorum*] Junge *L.* 48. *ad SCtum Trebell.*

§. 1.

Eosque in quartam et quartae fructus computandos,] Add. *L.* 15. §. 6. *h. t.* (1).

(1) Huic §. non obstare *L.* 22. §. 3. *ad SCtum Trebell.* docet Charond. *Verisim.* II. 3. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 740. add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 10. §. 1. *p.* 232. *seq.* Vid. et de hoc §. Clar. van der Keessel, *Diss. de Usuc. partus et foet. rei furtiv. Cap.* 3. §. 1. *seq.* in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs, *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 222. *seq.*

§. 2.

Idem respondit, fructus, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XXVI. 12. (1).

Etsi *non sint restituendi* etc.] *Si non* etc. Goveah. *ad h. l.* Non opus (2).

In quartam imputari non solere.] Non enim hic commissa est mora.

(1) Sequitur: *post diem fideicommissi cedentem.* Pothier. *h. t. num.* 53. legendum censet: *ante diem* etc.
(2) Jens. *Strict. ad Pand. p.* 330. pro *etsi* legit: *et si.*

L. XXVI.

Lineam margaritarum etc.] Flor. *margaritorum.* add. Non. Marcell. *Cap.* 3. §. 138. (1).

Quae linea apud Legatarium fuerat etc.] An voluntate Testatoris, non exprimit: sed nec ejus factum videtur debere heredi nocere.

Respondit, posse heredem consequi, ut ei (2) *restituatur.*] *Interdicto quod legatorum.* Bachov. *ad Treutler.* *Vol.* II. *Disp.* 14. *Thes.* 4. *p.* 867. Jan. a Costa, *ad pr. Inst. h. t.* Ant. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 44. *error.* 5. *num.* 8. Dissentit Govean. *ad h. l.* quia heres non occupavit propria auctoritate: et putat, id fieri per arbitrum Falcidiae. Quod tamen non probat *L.* 21. *ad SCtum Trebell.*

Ac, si malit, posse vindicare etc.] Conf. Theophil. *in Paraphr. ad* §. 33. *Inst. de action.* D. Goth. *in not.* „Falcidia Lege non tantum quartae retentionem dari; sed etiam vindicationem, hinc colligunt: quod Cujacius improbat, *Obs.* VIII. 2." refutatus a Jano a Costa, *ad pr. Inst. h. t.* add. *L.* 73. *in fin. h. t.* et sic quoque hanc Legem accipere videtur Idem Cujac. *Obs.* X. 28. add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 13. §. 2. *et* 3. (3).

(1) Et Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *margarita.*
(2) *Sibi* verti debuisse, notat Jens. *Strict. ad Pand. p.* 331. Sed vid. notata superius ad *L.* 11. §. 2. *de donat. int. vir. et ux. not.* 2. et ad *L.* 18. §. 8. *qui potior. in pign. not.* 1.
(3) Et notata superius ad *L.* 1. §. 11. *h. t.*

L. XXVIII.

Ac si ea conditio, quae fraudis caussa adscripta est, adscripta non esset.] Vid. Gail. *Obs.* II. 145. *num.* 5. (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 14. §. 5. *p.* 374. quem etiam vid. de seq. *L.* 28. *ibid. Cap.* 7. §. 4. *p.* 117.

L. XXIX.

Quia incipio postea etc.] Aliud, si statim esset receptus ius. Merend. *Controv. Jur.* XVII. 4. *num.* 7. (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 10. §. 4.

L. XXX.

L. XXX.

§. 1.

Tantum eo nomine inducetur,] *Induitet*, Hal. probante Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 9. §. 7. ubi de hoc §. (1).

Quam quo *pretio testator accipi*, etc.] *Pro pretio*, Voorda, *d. loc.*

Sed ut *ei quidem portioni*, etc.] *Ut* abest a quibusdam Libris, probante Glosf. An legendum: *nec*? (2).

Amplius deducetur,] *Deduceretur*, Rob. Steph. (3).

Sed eo deducto pretium reliquum legatum esse, intellectum est.] *Prorsus*, Rob. Steph. (4).

(1) *Inducetur* malam e Graeco versionem esse, ait Jens. *Strict. ad Pand. p.* 331. cui reliqua hujus §. insanabilia videntur.

(2) Voorda, *d. loc.* haec usque ad *τὸ quippe* expungit. Corruptum hunc locum esse, notat quoque Pothier. *h. t. num.* 60.

(3) Sequitur: *quippe non nostri caussa* etc. *Quippe non mortis caussa*, legit Voorda, *d. loc.* post Goveanum et Cujacium. add. Pothier. *d. loc.*

(4) In quibusdam ita legi et interpungi: *prorsus intellectum est. Diligenter* etc. notat Charond. in margine. Pro *rursus* Taurellium edidisse: *rorsus*, sed Flor. ab ordinaria manu superscriptam esse *P*, ut fit *prorsus*, atque ita omnes scriptos et editos habere, notat Brencm. *h.* — Ad verba seq. §. 2. *quod enim, remota Lege Falcidia*, etc. vid. Voorda, *d. loc. Cap.* 8. §. 23. ubi de hoc et seqq. §§.

§. 3.

Verum est autem his *solis*, etc.] *In his*, Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 15. *num.* 4.

Ex portione, quae fieri *ad aestimationem* etc.] *Fuerit*, Rob. Steph. (1).

(1) *Fieri solet*, Hal. Vid. D. Goth. *in not.*

§. 7.

Quae conditionis implendae caussa etc.] Vid. *L.* 65. *h. t.* (1).

Ab eo, cui hereditatem restituere rogatus est,] D. Goth. *in not.* „ *ab eis, quibus res certas restituere rogatus est.* Ita emendat Ant. Fab. etc." Audacter.

Celso et Juliano nostro placuit computari:] Ob aequitatem. Merend. *Controv. Jur.* XVII. 2.

Sed id verisimile non est, cum talis oratio etc.] Obstat *L.* 11. §. 3. *de Legat.* 3°. (2).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 10. §. 5. *seq.*
(2) Ubi vid. notata.

§. 8.

Vel servo ejus legata, etc.] Facit huc *L.* 20. *h. t.* ubi vide (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 9. §. 1. Sequitur: *Alia caussa est eorum, quae* in diem certam *datur*. Ita Vulg. Flor. *in die certa*. Sed Cujac. *Obs.* XIV. 10. legendum censet: *die incerta*. add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. quando dies Legator.* etc. §. 2. Sequitur: *nam, si* libertatis *dies coepit cedere*, etc. Cujac. *d. loc.* legit: *nam si liberato* etc. id est, manumisso: probante Pothier. *h. t. num.* 55.

L. XXXII.

§. 1.

Cum bonis actoris,] D. Goth. *in not.* „ *tum bonis*, Hal. *in bonis*, Govean." Non opus.

Augmentum rei decessionemve,] D. Goth. *in not.*" *Augmentum, tum rei decessionem*, P. Faber, etc." Et Forner. *Selection.* II. 24. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 74] (1).

(1)

(1) Probante etiam Pothier. *h. t. num.* 20. et Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8. §. 4. *in not. p.* 149. *seq.* quem etiam vid. *ibid. Cap.* 12. §. 16. ad seq. §. 3.

§. 4.

Vindius noster tantum Sejo pro portione ex quinque detrahendum ait,] D. Goth. *in not.* „Imo nihil detrahendum. *L.* 25. etc." Alii casus sunt (1).

Ut totum, quidquid ex testamento cepisset, restitueret.] Quod fieri potest, etsi Legatum repudietur. Duaren. *ad h. t. Cap.* 6.

(1) Explicuit hunc §. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 271.

L. XXXIII.

Recipere *possis,*] D. Goth. *in not.* „*reficere,* Govean.". Non opus (1).

(1) Speciem hujus Legis proponit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 334. Sequitur: *Senatus censuit,* etc. Hujus SCti nomen et aetatem ignorari, observat Pothier. *h. t. num.* 16.

L. XXXVI.

§. 4.

Nunquid *incerto eo,* etc.] D. Goth. *in not.* „Particulam *nunquid* expungit Goveanus." Sine causa (1).

Si quid ex operis ejus medio tempore consecutus fuerit heres,] Ex parte dominus servi.

Id in pretium ejus erogare eum debere propter Legis Falcidiae rationem.] Ut tanto minus detrahat ab aliis Legatariis. Gloss. *h.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 17. — Praecedenti §. 3. non obstare *L.* 21. §. 1. *eod.* docet Voorda, *ad L.*

Falcid. *Cap.* 12. §. 12. *p.* 334. — Sequentem *L.* 37. explicuit P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 99. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

L. XXXVIII.

Statuliber heredis non auget familiam (1).] Sed interea adquisita considerantur in hac Lege, Glosf. *h.*

(1) Pertinere hunc locum non ad L. Falcidiam, sed ad L. Fusiam Caniniam, docet Voorda, *d. loc. Cap.* 8. §. 1. et §. 16. *p.* 178. Vid. et Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 278. *seqq.* ubi hanc Legem explicuit.

L. XXXIX.

Aeris alieni] Heredi debiti, Fab. *in Ration. ad L.* 8. §. 9. *de inoff. test.* de quo vide (1).

Vel detectae eorum *conjurationis*,] D. Goth. *in not.* „*reorum*, Hal." et Rob. Steph. (2).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 8. §. 15.
(2) Vid. tamen Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 8. §. 3. et Brencm. *h.*

L. XL. (1).

(1) Hujus Legis *pr.* exposuit Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 785. *seqq.*

§. 1.

Is in toto fundo legatarius habebitur.] Sed vid. *L.* 30. §. 1. *h. t.* Glosf. ait, dari hic conditionis implendae caussa. *L.* 30. §. 7. *h. t.* (1).

(1) Add. Finestr. et de Monzalv. *d. loc. p.* 795. *seqq.* ubi hunc §. explicuit.

L. XLI.

L. XLI.

Dolo carere non videtur, etc.] Vid. Cujac. *Tract.* VIII. *ad African. in expl. L. ult. de negot. gest.* (1).

(1) Sequentem *L.* 42. apud Hal. et Vulg. errore rejectam esse post proxime sequentem, quod esset ad marginem Libri Flor. scripta, observat Ant. Augustin. *Emend.* III. 1. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1500. add. Brencm. *h.* — Ad seq. *L.* 44. vid. Langebek. *Annotation. Cap.* 26. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 564. et Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 6. §. 8. *p.* 98. *seq.*

L. XLV. (1).

(1) *Pr. quod in* diem *relictum est:* etc. *Certum.* Vid. Voorda, *d. loc. Cap.* 9. §. 8. *p.* 224.

§. 1.

Ut tantum videatur vi *deberi*,] *Vi* delet Bynkersh. *Obs.* VII. 25. *num.* 5.

Cautionibus ergo melius res temperabitur.] Vid. *L.* 73. §. 1. *et* 2. *h. t.* (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 9. §. 6. et Pothier. *h. t. num.* 58.

L. XLVI.

Qui, quod per Falcidiam retinere poterat, etc.] Vid. Vinn. *de Pactis*, *Cap.* 18. *num.* 4.

Cogendus est solvere.] D. Goth. *in not.* „Imo, non est cogendus: etc." Hic agitur de ipso herede, juri proprio renunciante. *L.* 71. *h. t.*

L. XLVII.

Sed hoc ex post facto apparebit,] D. Goth. *in not.* „Imo, ab initio computatio fieri debet. *L.* 68. *h. t.*"

Ratione aliorum Legatariorum: hic ratione hujus solius. Glosſ. *h.* (1).

Integrae pensiones annuae dabuntur;] Sed sub cautione.

(1) Aliter Pacius, quem laudat Pothier. *h. t. num.* 78. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17. Vid. et de hac Lege Voet. *ad h. t. Pand.* §. 7. et in primis Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 12. §. 13.

§. 1.

Nunquam Legatarius, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo aliquando. etc." add. Cujac. *ad Nov.* 1. *p.* 534. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 14. *Thes.* 2. *Lit. a. p.* 850. *seq.* (1).

(1) Vid. et Voorda, *d. loc. Cap.* 5. §. 3. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. Errasse hic Ulpianum, ait Jens. *Strict. ad Pand. p.* 331. *seq.*

L. XLIX.

Atilicinus, Nerva, Sabinus,] *Labeo*, Gilb. Regius, *Enantioφ.* II. 16. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1504.] male. Cujacius, *Obs.* XXVI. 11. putat, errasse Paulum. Sed vid. D. Goth. *ad L.* 1. *rer. amotar.* (1).

Communi autem servo cum legatum sit, totum pertinere ad socium:] Vid. *L.* 63. §. 9. *pro socio.* Add. Freher. *Parerg.* II. 15. [in eod. Thes. *Tom.* I. *p.* 924.] (2).

(1) Et ad eam Legem notata superius.
(2) Vid. et Langebek. *Annotat. Cap.* 34. in eod. Thes. *Tom.* I. *p.* 572. et Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 12. §. 6. Minus bene Jens. *Strict. ad Pand. p.* 337. *seq.*

L. LII.

Cum ducentos aureos *in bonis haberet*,] Hoc est a Triboniano. Jan. a Costa, *ad* §. 3. *Inst. de success. libertor.*

Et legavit filio *centum viginti* (1),] Bona mente exheredato.

Deminutio legati, quod extraneo praeſtat (2) *legatum,* etc.] Ex quo patronus ſibi conficit tertiam partem bonorum, et Legatarius extraneus habet reliqua. Jan. a Costa, *d. loc.* *Legatum* abest apud Rob. Steph. recte. (3).

(1) *Viginti* delet Cujac. *Obſ.* XXV. 24. probante Pothier. *h. t. num.* 56.

(2) *Non praeſtat*, Cujac. *d. loc.* *Non praeſtatur*, Govean. *ad h. l.* Vid. D. Goth. *in not.*

(3) Hal. *praeſtatur*, omisso τῷ *legatum.* Trotz. *Memor. Propag.* I. 9. *p.* 628. pro *legatum* legit: *legator*, id est, Testator. Sed Pothier. *d. loc.* vel expungendum *legatum* cenſet, vel cum Cujacio, *loc. cit.* deletis vocibus: *deminutio legati*, ſimpliciter legendum: *quod extraneo non praeſtat legatum, proficit* etc. Aliter Fr. Marſ. Gordon. *Praetermisſ. Cap.* 3. in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 834. *ſeq.* et Jenſ. *Strict. ad Pand. p.* 339.

§. 1.

Quacunque ex causſa Legata non praeſtantur, etc.] Vid. *L.* 50. *et* 51. *h. t.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 10. §. 1.

L. LIII.

Non (1) *tota vindicabuntur.*] Sine cautione. Vid. Gloſſ. *h.*

(1) D. Goth. *in not.* „*tamen tota*, Govean." Sed Florentinam firmare Baſil., notat Brencm. *h.*

L. LV.

Et judex Legis Falcidiae rationem etc.] Arbiter. *L.* 12. *h. t.*

Tanti litem aeſtimare debeat (1), etc.] Vid. *L.* 45. §. 1. *h. t.* Sed ſententia illa ibi rejicitur. (2).

Mortuo autem Titio non aliud spectari debet, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo cautio exigenda est. etc." Ridicule: mortuo Titio.

(1) Melius Hal. *debet.* Sed etiam Flor. initio fuisse *debet*, et *debeat* esse ex correctione, notat Brencm. *h.*
(2) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 9. §. 3. et *Cap.* 12. §. 14.

L. LVI.

Quid enim interest, peculium servi etc.] Vid. ad *L.* 83. *h. t.* (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 8. §. 11. *p.* 190. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 34. quem etiam vid. *ibid.* ad seq. §. 1.

§. 2.

Si idem servus defuncto et alii etc.] Uti duobus reis credendi. (1).

(1) In seq. §. 3. pro *aut ei proprietatem* etc. Govean. *ad h. l.* legit: *aut ejus proprietatem* etc. Sed vid. Voorda, *d. loc. Cap.* 12. §. 11. *in not. p.* 331. quem etiam *ibid.* §. 12. vid. de seq. §. 4.

§. 5.

Quia vivus videtur heredi futuro providere.] Hac enim intentione dedit. Vid. Merend. *Controv. Jur.* XVII. 4. *num.* 13. *seqq.* (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 14. §. 3. Vid. et Grangian. *Paradox. Jur. Civ. Cap.* 50. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 640.

L. LVII.

Et sane in plerisque ita observatur, ut omissa interpositi, etc.] Obstat *L.* 1. §. 12. *de dot. praeleg.* ubi vide.

L. LVIII.

L. LVIII.

Etiam post longum tempus] Intra tamen triginta annos, ex quo agere potuit.

L. LIX.

Qui id egerit, ut fideicommissum intercidat.] In casu *L.* 24. *h. t. L.* 6. *de his quae ut indign.* non etiam *L.* 18. §. 1. *si quis omiss. causs. test.* Cujac. *ad Nov.* 1. *p.* 532.

§. 1.

Ad fiscum pertinet ex Rescripto D. Pii.] Vid. *L. pen. de Jur. fisc.*

L. LX.

§. 1.

Cum in litem juratum est,] Ut *L.* 68. *de reivindic.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 9. §. 8. quem etiam vid. ad *pr. h. l. ibid. Cap.* 13. §. 2. *p.* 353.

L. LXI.

Utpote, cum is, confitendo, veram aestimationem praestare poterat.] Vestigium Juris veteris, de quo §. *ult. Inst. de oblig. quae quasi ex contr.* ubi vid. Merillium (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 9. §. 8. *p.* 223.

L. LXII.

Ulpianus Lib. I. *ad L. Juliam et Papiam.*] *Lib.* IV. Jac. Gothofred. *in not. ad Cap.* XII. *L. Jul. et Pap.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 221.] Dissentit Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 63. *et* 106.

In Lege Falcidia etc.] *Julia et Papia* scripsit Ulpianus. Jac. Gothofred. *d. loc.*

Ut,

Ut, etc. in ea re dividi inter eos debere obligationem,] Constructio Graeca. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 6. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1278. (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 16. *de adm. et peric. tutor.* Malam versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 340. Hal. *debeat obligatio.* De re ipsa vid. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8. §. 5.

§. 1.

Nec quicquam eorum formali *pretio aestimandum esse,*] Vid. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8. §. 19. (1).

(1) Qui *formale pretium* interpretatur, quod quis arbitrio suo format ac fingit pro affectu suo, et utilitate singulari. Pari modo Nic. Catharin. *Obs. et Conj.* II. 12. in Thes. Meerman. *Tom.* IV. *p.* 779. Pothier. *h. t. num.* 58. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *formalis.* Alii aliter. Vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 11. et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 414. *not.* 2. add. Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de suariis,* etc. *Tom.* V. *p.* 192. Goes. *ad Sueton. in Caesar. Cap.* 42. *Tom.* I. *p.* 99. ed. Burman. Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 31. *p.* 254.

L. LXIII.

Paulus Lib. II. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 220.] (1).

Pretia rerum non ex affectu etc.] Vid. Grotium, *de Jur. belli ac pac.* II. 12. §. 14.

Communiter] *Communi jure* legit Herald. *Animadv. in Salmas. Obs. ad Jus Attic. et Rom.* II. 4. *num.* 6. male.

Funguntur.] D. Goth. *in not.* „*Finguntur*, Hal. male. *Fungi* est succedere in locum rei, etc." add. Jac. Gothofred. *de Function. et aequal. in mutuo.* [*Oper. Mi*-

nor.

nor. p. 517.] *Figuntur*, Nic. Catharin. *Obs.* I. 7. [in Thes. Otton. *Tom.* I. p. 487.] male. (2).

Qui noxa nocuit:] Quem forte longe pluris aestimavit. Govean. *ad h. l.* D. Goth. *in not.* „*noxam*, Vulg. etiam Flor." Cur igitur aliter editum? *noxam* quoque Rob. Steph.

Nec enim delinquendo quisque pretiosior fit.] Sed minoris.

(1) Add. Gluck. *Tit. de Pactis*, §. 332. *not.* 41. *p.* 445.
(2) Add. Gluck. *d. loc. not.* 25. *p.* 439. *seq.* et notata superius ad *L.* 33. *ad L. Aquil.* Malam versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 341.

§. 2.

Nonnullam tamen pretio (1) *varietatem loca, temporaque adferunt:*] Conf. §. 33. *Inst. de action.*

(1) *Pretii*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. LXIV.

Ulpianus Lib. XIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 237.]

Et quanto quidem minus per Legem Falcidiam etc.] *Falcidiam* Triboniano adscribit Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 409.

Sententiae testatoris standum est.] Add. *L.* 88. §. 2. *h. t.* (1).

(1) Add. Kellinghusen. *Diss. de Nonnull. Legib. Roman. Cap.* 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 19. *seq.* Voorda, *Elector. Cap.* 22. ubi late de hac Lege. Pothier. *h. t. num.* 63. Signum interrogandi post: *standum est*, poni vult Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 7. §. 1. *p.* 40.

L. LXV.

Paulus Lib. VI. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 428.

Nam constat, etiam Falcidiam eum pati posse:] Vid. *L.* 30. §. 7. *h. t.* (1). Heinecc. *d. loc.* vult, haec esse Triboniani, et scriptum olim: *nam constat, etiam Legem Papiam hoc Legatum pati posse.*

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 7. §. 3. *p.* 111. *seq.*

L. LXVI.

Ulpianus Lib. XVIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. Caduc. Cap.* 37. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 240.].

Non videntur decem huic legata, sed minus decem, etc.] Facit huc *L.* 73. §. 4. *h. t.* (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 9. §. 8. *p.* 225. *seq.*

L. LXVII.

Scilicet, ut subducto eo, etc.] *Scilicet* delet Leonin. *Emend.* V. 7. *num.* 5. non recte.

Si non excedat statutam Lege portionem,] Pone casum ex *Ulpian. Fragm. Tit.* 15. (1).

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 8. add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 12. §. 4. *p.* 312. et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de SCto Trebellian.* §. 13.

L. LXVIII.

Aemilius Macer Lib. II. *ad Legem* vicesimam *hereditatium* (1).] *Vicesimae*, Gronov. *de Pecun. Vet.* III. 13. (2).

Computationi in alimentis faciendae hanc formam esse, etc.] An et in aliis? Vid. Sand. *Decis.* III. 14. *Def.*

14.

14. Pinel. *ad L.* 2. *Cod. de rescind. vend. Part.* III. *Cap.* 4. *num.* 32. Alibi in similibus casibus alia tentantur, nec proprie haec sunt contraria. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 3. (3).

Ejusque quantitatis Falcidia *praestetur*,] *Vicesima* forte scripsit JCtus (4): quamvis etiam fieri potuerit, ut, quod Ulpianus scripserat de *Falcidia*, Macer ad *vicesimariam Legem* transtulerit. Facit huc §. *ult. h. l.*

Solitum est tamen a prima aetate etc.] Haec omnia Triboniano adscribit Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 9. *error.* 10. An non tamen Macri tempore aliqua hic esse potuit mutatio?

Nunquam ergo amplius, quam triginta annorum etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, amplius: constat enim alimenta cum vita finiri. etc." Alia est quaestio.

Triginta annorum] Uti in infante. Hanc quidam dixere aetatem hominis. Artemidor. II. 75. Vid. Scip. Gentil. *de Aliment. Cap.* 25. [*Oper. Tom.* III. *p.* 397.]

(1) Vocem hanc Hal. et Vulg. initio Legis assuunt, legentes: *Hereditatum computationis*, vel *computationi*. Vid. Brencm. *h.* Pluribus hanc Legem exposuit Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 9. §. 5. add. Ramos del Manzan. *ad LL. Jul. et Pap.* I. 10. *seqq.* in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 74. *seqq.* et Pothier. *h. t. num.* 61.

(2) Quod mavult quoque Brencm. *h.* add. notata superius ad *L.* 13. *de transaction.* et ad *L.* 37. *de religios.*

(3) Sequitur: *ut a prima aetate* etc. id est, XVII. annis minore. Bynkersh. *Obs.* IV. 11.

(4) Quod cum Cujacio, *Obs.* IX. 24. etiam suspicatur Burman. *de Vectig. Pop. Rom. p.* 162. Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 6. §. 1. *not.* 1. Dissentit Wieling. *in Lection. Jur. Civ.* II. 32. *p.* 270. Sequitur: *quot aetati ejus ad annum sexagesimum deërit.* Voorda, *loc. cit. p.* 207. legit: *deërunt*, quod mavult quoque Brencm. *h.* Male versioni tribuit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 342.

§. 1.

§. 1.

Quod Ulpianus recte improbat (1).] Facit huc *L.* 67. *de furtis.* Cujac. *ad Nov.* 1. *p.* 532. *seq.* Maxime autem hoc prodest heredi in Legato vindicationis.

(1) Flor. primae literae *im* sunt deletae, unde Hal. et Vulg. habent: *recte probat.* Brencm. *h.* Sed vid. Cujac. *loc. cit.*

L. LXIX.

Usufructu bonorum legato, etc.] Vid. Fab. *Cod.* V. 13. *Def.* 1. *Consil. JCtor. Batav. Tom.* I. *p.* 79.

L. LXX.

Falcidiae stipulatio statim committitur, etc.] Facit huc *L.* 45. §. 1. *h. t.*

Ubi conditio Legati,] Alteri relicti.

Vel debiti] A Testatore.

L. LXXI.

Nec fraus ei fit, etc.] Vid. Gruter. *Inscript. p.* 1160. *n.* 6. (1).

(1) Add. de hac Inscriptione Voorda, ad *L. Falcid. Cap.* 3. §. 5. *p.* 45.

L. LXXII.

Quidquid explicandarum venditionum caussa etc.] Facit huc *L.* 8. *deposit.*

L. LXXIII.

Visum est, mortis tempus spectari.] D. Goth. *in not.* „Imo, aliud visum est Juliano. *L.* 83. *h. t.*" Vid. *ibid.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8. §. 20. Sequitur: *Qua de caussa si quis centum in bonis habuerit, tota ea legaverit*, etc. Flor. ante *tota* insertum est *et*, quod facile excidere potuit ob antecedens *it*. Brencm. *h.* Sed Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 14. *in fin. p.* 89. pro *si quis* legere mavult: *si qui*.

§. 1.

Sed hoc jure utimur, etc.] D. Goth. *in not.* „ Haec est sententia Proculi, refutata a Paulo. etc. " add. Chesi. *Differ. Jur. Cap.* 81. *num.* 7. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 858.] (1).

(1) Et Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8. §. 6. *p.* 152.

§. 4.

Quantum interea, etc.] Facit huc *L.* 66. *h. t.*

§. 5.

Per Legem ipso jure minuuntur.]. D. Goth. *in not.* „ Possisne hoc ex loco colligere, Lege Falcidia quartae etiam vindicationem dari? Cujacius negat. etc. " Sed male. Vid. ad *L.* 26. *h. t.* Nec alio nos ducunt Leges ab eo citatae, quae agunt de retentione, quae frequentior est, non tamen hanc actionem negant, si termini sint habiles. (1).

(1) Ad seqq. verba: *v. gr. si is, qui quadringenta* etc. quaedam notavit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 343. *seq.*

L. LXXV. (1).

Deneganda erit actio legati, etc.] Contra juris rigorem. Merend. *Controv. Jur.* XVII. 4. *num.* 8. *seqq.* (2).

(1) Flor. hic non incipere novam Legem, et omnes etiam scriptos, et editos quoque ante Taurellium, hanc Legem cum praecedente connectere; sed in

Basilic. tamen has leges separari, notat Brencm. *h.*
(2) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 10. §. 3.

L. LXXVI.

Id autem, quod conditionis implendae caussa etc.] Vid. *L.* 30. §. 7. *h. t.* add. Merend. *Contrev. Jur.* XVII. 4. (1).

(1) Et Voorda, *d. loc. Cap.* 10. §. 5.

§. 1.

Qua ratione placuit, etc.] Benigne. Merend. *loc. modo laud. num.* 4. *seqq.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 77. vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14.

L. LXXVIII.

Et placet, etc. *adjuvari Legatarios per deficientem partem* :] Facit huc *L.* 24. §. 14. *de fideic. libert.*

Quia (1) *et Legata, quae apud heredem remanent, efficiunt*, etc.] Add. *L.* 76. §. 1. *h. t.* Heres satis a Lege adjuvatur, dum tantum adquirat: novum ergo a Lege beneficium ei denegatur.

Atque si ad eum ipsum pertineret, a quo defecta fieret (2).] Ex persona enim alterius Legata praestat, et sic ejus jure fruitur (3). Cujacius, *ad Libb. Papin. Resp. in expl. L.* 41. §. 6. *de vulg. et pup. subst.* ait: principale per accessorium posse suppleri, non contra.

(1) *Quin* mavult Jens. *Strict. ad Pand. p.* 353.
(2) Clarius haec exprimere Graecos in Basil., notat Brencm. *h.*
(3) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* XI. §. 4. *p.* 270. *seq.*

L. LXXX.

Quod si pupillus solvat Legata, debent curare tutores pupilli, ut caveant legatarii.] Ratione Titii (1).

(1) Ad seq. §. 1. vid. Voorda, *d. loc. Cap.* 12. §. 9. *p.* 322. et *Cap.* 13. §. 2. *p.* 355. De voce *dividuitatem* vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 417. *not.* 7.

L. LXXXI.

§. 1.

Dos relegata, etc.] Add. *L.* 57. *h. t.*

§. 2.

Ut hae quoque extra modum legis essent,] Quasi non fuissent in bonis defuncti tempore mortis (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* 14. §. 7.

L. LXXXII.

Sensisse enim *liberationem plenam* etc.] *Etiam*, Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 12. §. 2. *p.* 366. (1).

Duntaxat usque ad centum.] A mala manu esse, putat Voorda, *d. loc.*

Unde eleganter dicitur, acceptilationem (2) *in pendenti fore*,] D. Goth. *in not.* „Imo stipulatio ex praesenti vires accipit. etc." Ἀλλότριον.

Quod quadrantem suppleat, heredi in quadringenta etc.] Voorda, *d. loc. p.* 307. *suppleat heredi, in quadringenta* etc. ubi et de verbo *supplere.*

Tres partes (3) *ferant Legatarii*,] Unus hic tantum est.

(1) Sequitur: *residua centum durabunt in obligationem.* Sic et Sueton. *in August. Cap.* 32. ubi vid. Goes. *Tom.* I. *p.* 281. ed. Burm.

(2) Id est, ejus effectum. Pothier. *h. t. num.* 21.
(3) Huc usque vetustissimum *Infortiatum* pervenisse, et a verbis: *tres partes*, aliud Volumen inchoari, notat quoque Brencm. *h.* Qua de re, et universe de divisione Pandectarum in *Digestum vetus*, *Infortiatum*, et *novum*, vid. Hugo, *Civilistisches Magazin*, 2. *B. p.* 183. *seqq.* 4. *B. p.* 85. *seqq.* et 5. *B. p.* 1. *seqq.* add. laudatos superius ad inscriptionem Tituli, *soluto matrimonio.*

L. LXXXIII.

Quod aditae hereditatis tempore fuisset,] Cujacius, *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 50. §. 1. *de pecul.* et Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. h. t.* accipiunt de nominibus, quae ante aditam hereditatem sunt facta meliora. add. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 81. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 856. *seq.*] Facit huc *L.* 22. §. 3. *h. t.* et in primis *L.* 56. §. 1. *L.* 45. §. 1. *L.* 1. §. 9. *eod.* Sic et Bachov. et Vinn. *ad* §. 2. *Inst. h. t.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8. §. 21. *p.* 190. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 34.

L. LXXXIV.

Veluti si tutor, cum solveret Legata, non interposuerit stipulationem,] Facit huc *L.* 80. *pr. h. t.*

L. LXXXV.

In computatione *hereditatis*,] *Computationem*, Rob. Steph. (1).

Quod si filius extraneum *coheredem habeat*,] D. Goth. *in not.* „*ex testamento*, Govean." Non opus (2).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 8. §. 10.

L. LXXXVI.

Titia testamento suo etc.] De hac Lege Merend. *Contr.*

trov. Jur. XVII. 9. et Charond. *Verisim.* II. 4. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 742. *seq.* (1).

An integra retinere debeat?] D. Goth. *in not.* „*ac integra*, legit Ant. Fab. etc." Non ego (2).

Totum trientem *praediorum* etc.] D. Goth. *in not.* „*totum pretium*, Ant. Fab. etc." Male. Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 14. *Thes.* 3. *Lit. b. c. p.* 864. *seq.* Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. fam. ercisc.* §. 18. et *ad L.* 24. *Cod. eod.* in primis Ches. *Differ. Jur. Cap.* 18. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 669. *seqq.*] (3).

(1) Egit etiam de hac Lege Jens. *Strict. ad Pand. p.* 346. *seqq.* et novissime von Lindelof, *im Archiv. fur die Civilistische Praxis*, 4. *B.* 3. *H. p.* 436. *seqq.*

(2) Voorda, *Interpr. et emend.* II. 6. *p.* 117. locum hunc ita interpungit: *quam rogatus est, restituere, an integra* etc. add. Trotz. *ad Hugon. de Prim. scrib. orig. p.* 255.

(3) Late de hac Lege etiam egit Voorda, *Interpr. et emend.* II. 7. add. Bach. *Diss. de His, qnae imput. in quartam Falcid.* §. 6. in ej. *Opusc. ad Histor. et Jurispr. spectant. p.* 455. *seq.* et Pothier. *Tit. ad SCtum Trebellian. num.* 72. Sequitur: *quoniam contra sententiam* etc. ad quae verba vid. et Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 10. §. 6. *p.* 245. *seq.*

L. LXXXVII.

Ideoque Lex Falcidia locum non habet.] D. Goth. *in not.* „Imo habet: etc." Sed vid. *L.* 30. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 9. §. 7.

§. 3.

Deinde tu ex parte dimidia etc.] Id est, reliqua.

Respondebimus, misceri duas partes.] Facit huc *L.* 11. §. 7. *h. t.* (1).

(1) In specie sequentis §. 4. testamento insertam fuisse generalem Legatorum repetitionem, putat Cujac. *Obs.* IV. 35. add. Voorda, *d. loc. Cap.* XI. §. 5. *p.* 272. et Pothier. *h. t. num.* 73.

§. 5.

Quod si extranei heredi etc.] Lege: *heredis* (1).

(1) Ut etiam Flor. legitur. Vitium Typographicum est. Vid. ad hunc §. Voorda, *d. loc. Cap.* XI. §. 9.

§. 7.

Nihilo magis *substitutus Legatis obligabitur*:] D. Goth. *in not.* „id est, *nihilo minus.* etc." Male (1).

(1) Add. Voorda, *d. loc.* §. 10.

§. 8.

Coheres pupillo datus si pro parte sua etc.] Non exhausta, sed onerata tantum.

Et semis pupilli Legatis exhaustus esset,] D. Goth. *in not.* „*nec semis*, Cujac. etc. (1)." *Et semis*, MSS. Charond. (2), nec puto emendatione opus, nec mutat Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.* (3).

Tamen circa Legem Falcidiam perinde ratio habetur, etc.] Add. *L.* 11. §. 5. *h. t.*

(1) *Nec semis*, vel alioquin *non esset* legendum, censet quoque Jens. *Strict. ad Pand. p.* 350.

(2) Eamque lectionem etiam Graecos confirmare, observat Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 9. in fin.

(3) Add. Jauch. *de Negation. Pand. p.* 179. et Voorda, *loc. cit.* §. 9. *p.* 190. *seqq.* ubi de hoc §., de quo vid. et Kellinghusen. *Diss. de Legib. nonnull. Roman. Cap.* 18. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 53. *seqq.*

L. LXXXVIII.

L. LXXXVIII.

Deinde fundum tibi dignum centum aureis etc.] Forte a Triboniano.

Dixi τῶν ἀπόρων (1),] Nimis subtilis hic est Africanus in re facili. Freher. *Decis. Areopag. Cap.* 2.

Qui tractatus apud Dialecticos etc.] Id est, Stoicos, Megaricos, similesque. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 1. (2) et *ad Diog. Laert.* II. 108. Meminit Tertullian. *de Anima, Cap.* 43. add. Merill. *Obs.* I. 17. Stoicos et Dialecticos distinguit Plin. *Praef. Hist. Nat. p.* 11. ubi Harduin.

(1) Hal. τῶν ἄκρων. Aliter Alciatus. Sed vid. Ant. Augustin. *Emend.* IV. 16. in Thes. Otton, *Tom.* IV, *p.* 1552.

(2) Add. Puttman. *Interpr. et Obs. Cap.* 2. *p.* 9. et Terpstra, *Spec. de Philosophia Vett. JCtor, Cap.* 10, in fin.

§. 2.

Heres meus damnas esto dare.] Vid. *L.* 64. *h. t.* et Cujac. *in Paratitl. ad h. t.*

§. 3.

Non amplius, quam viginti quinque reciperet.] Heres scil. (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 9. §. 8. *p.* 225. *seq.* et Jens, *Strict. ad Pand. p.* 355. *seq.*

L. LXXXIX.

Pecuniam relictam ad alimenta puerorum (1) *Falcidiae subjectam esse,*] D. Goth. *in not.* „Imo subjecta non est. etc." Male (2).

Et, ut idoneis nominibus (3) *collocetur pecunia*, etc.] D. Goth. *in not.* „idonea nomina, idonei et locupletes debitores." add. Duaren. *ad h. t. Cap. ult. p.* 666.

(1) De ejusmodi Legatis vid. Trotz. *Memor. Propag.* I. 3. §. 9. *p.* 229. *seq.*
(2) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 7. §. *ult. p.* 134. *seq.*
(3) Hal. et Vulg. *hominibus.* Brencm. *h.* Sed vid. Duaren. *loc. cit.*

L. XCI.

In quartam hereditatis, etc.] Librum singularem ad hanc Legem conscripsit Gabr. Vallius, in. Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 437. *seqq.* Egit de hac Lege quoque Charond. *Verisim.* II. 4. in eod. Thes. *ibid. p.* 742. *seq.*

Vel implendae conditionis caussa accepit:] Vid. *L.* 30. §. 7. *h. t.* (1).

Sed (2) *in fideicommissaria hereditate restituenda*, etc.] Vid. omnino Jan. a Costa, *ad* §. 9. *Inst. de fideic. heredit.*

Pro (3) *ea* vero *parte*, *quam accepit a coherede*, etc.] Merend. *Controv. Jur.* XVII. 1. (4) *num.* 18. *vero* accipit pro *certe*, et haec cum praecedentibus jungit.

Sed etsi *accepta pecunia hereditatem restituere rogatus sit*, etc.] Merend. *d. loc. num.* 15. legit: *sed si* etc. et ait, sic veteres Libros habere.

Sed et quod implendae conditionis caussa fideicommissum heredi datur, *in eadem caussa esse admittendum*, *sciendum est*,] D. Goth. *in not.* „ Haec abesse ab archetypo Florentino (5) et Basilicis, monet Cujacius, etc." add. Idem, *Consult.* XXXV. et *ad Libb. Papin. Resp. in expl. L.* 58. §. 3. *ad SCtum Trebell.* In Flor. sunt addita manu secunda, ut omissa: ita ex testimonio αὐτόπτου refert Merend. *d. loc. num.* 16. et *num.* 17. refutat eum, qui vult, haec ante periodum praecedentem ponenda fuisse. Pancirolus, *Thes. Var. Lect.* II. 10. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1112.] haec explicat ex *L.* 65. *h. t.*

Si quid vero implendae conditionis caussa heres accipiat etc.]

etc.] Merend. *d. loc. num.* 26. hic etiam *vero* explicat *certo*. Vid. et de hac Lege Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. ad SCtum Trebell.* §. 11. qui se non bene expedit, nec Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 14. *Thes.* 3. *Lit. b. c. p.* 864. *seqq.* nec Zoes. *ad Tit. Pand. ad SCtum Trebell. num.* 98. (6).

(1) Sequitur: *nam haec in quartam non imputantur.* De hac repetitione Otto, *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 10. §. 6. *in fin. p.* 361. *seq.* add. Houck. *Diss. de Ration. Vett. JCtor. falso suspect. Cap.* 2. §. 4. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 351. *seq.*

(2) *Sed et*, Govean. *Animadv. Cap. pen.* refutatus a Vallio. Vid. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 10. §. 6. *p.* 249. Non tamen improbat Pothier. *Tit. ad SCtum Trebell. num.* 70.

(3) D. Goth. *in not.* „Hic locus in Pand. Flor. asterisco notatus est, etc." Sed asteriscum in Pand. Flor. hic non apparere, testatur Brencm. *h.* Hotoman. *Obs.* XI. 5. legit: *imputat pro ea parte, quam a se ipso accepit. Pro ea vero parte* etc. Etiam Pothier. *d. loc.* post *imputatur* supplendum censet: *pro ea parte quam a se accipit.* Govean, *ad h. l.* emendat: *imputatur, non pro ea parte, quam accepit a coherede: extra quartam est, quod a coherede accipitur.* Aliter Coras. *Miscellan.* II. 17. ubi de hac periodo agit, et qui pro *quod a coherede accipitur*, legendum censet: *quod ab herede accipitur.* Sed vid. Voorda, *d. loc. p.* 249. *seq.* qui mihi videtur, verba haec recte explicuisse.

(4) Quo Capite hanc Legem interpretatus est.

(5) Non abesse in archetypo, sed postea addita, ut et Taurell. monuit in Praefatione, notat Brencm. *h.* Pro *quod implendae conditionis caussa fideicommissum* Govean. *d. loc.* legit: *conditionis fideicommissi caussa.* Sed inanem esse laborem, qui huic loco emendando impenditur, quum totus supposititius sit, non sine ratione observat Voorda, *d. loc.* Expungit quoque haec Pothier. *d. loc.* aut alioquin reponenda ea censet ante verba: *sed et si accepta pecunia* etc.

(6) Quocum facit Voet. *ad eund. Tit.* §. 48. Egit de hac Lege etiam Jens. *Strict. ad Pand. p.* 357. *seqq.* Bach. *Disp. de His quae imput. in quartam Falcid. ad L.* 91. *Pand. ad L. Falcid.* in ej. *Opusc. ad Histor. et Jurispr. spectant. p.* 432. *seqq.* et novissime von Lindelof, *loc. laud. ad praec. L.* 86.

L. XCIII.

Quartae retentioni locus erit:] D. Goth. *in not.* „Falcidia Lege retentio tantum datur quartae, non vindicatio. etc." Sed vid. Idem, ad *L.* 26. *h. t.*.

Nam in centum, quae mortis caussa capiuntur, admitti Falcidia non potest.] Vid. *L.* 76. *h. t.* Nec obstat *L. pen. Cod. h. t.* quae ad alios casus non est extendenda. Govean. *ad L.* 1. §. 8. *h. t. num.* 1. Jan. a Costa, *ad pr. Inst. h. t.*

Plane, si quis ita scripsit, etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* XVII. 3. *num.* 6. (1).

Inducere Trebellianum.] Non Pegasianum. Vid. Gabr. Vallium, *ad L.* 91. *ad L. Falcid.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 447. (2).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 10. §. 5. *p.* 240. *seq.*

(2) Et Pothier. *Tit. ad SCtum Trebell. num.* 71.

L. XCIV.

Respondit, jure quidem id postulaturam; etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* XVII. 5. *num.* 13. *seq.*

Quam voluntati defuncti solvendum *praestando pareret.*] *Solidum* legit Alciat. *Parerg.* V. 25. probante Cujacio, *ad Libb. Papin. Resp. in expl. L.* 78. *pr. de hered. inst.* (1).

(1) Etiam Govean. *ad h. l.* et Voorda, *d. loc. Cap.* 10. §. 3. *p.* 236. Sic plana est verborum sententia, quam se non percipere, fatetur Duker. *ad Opusc. de*

La-

Latin. Vett. JCtor. p. 367. *not.* 45. Nihil tamen mutat Pothier, *h. t. num.* 50.

L. XCVI.

Miles si, dum paganus erat, fecerit testamentum, etc.] Validum (1).

(1) Explicuit hanc Legem Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* III. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 180. *seq.*

TITULUS III.

SI CUI PLUS, QUAM PER LEGEM FALCIDIAM LICUERIT, LEGATUM ESSE DICETUR.

L. I.

Ulpianus Lib. LXXIX. *ad Edictum.*] Agens de Praetoriis stipulationibus. (1).

(1) De cautione, cujus mentio hac Lege fit, vid. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 15.

§. 1.

An in pupillaribus,] Vid. *L.* 80. *pr. ad L. Falcid.*

§. 3.

Marcellus ait, etc.] Vid. de hoc §. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 11. §. 6. *ad L. Falcid.* (1).

Sed omnibus heredibus interponenda est;] Pone enim, aes alienum post emergere, hoc omnes tanget. (2).

(1) Et Pothier. *Tit. ad L. Falcid. num.* 68.
(2) Add. Voorda, *d. loc. Cap.* XI. §. 8. *p.* 287. — De voce *subsimile*, in seq. §. 5., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 367. *not.* 46.

§. 9.

§. 9.

Haec stipulatio etc.] Id est, cautio.

§. 14.

Ut puta si patronus etc.] Add. casum *Legitimae* ex *Nov.* 18.

L. III.

§. 2.

Sed computationi locum esse,] Vid. *L.* 1. §. 9. *ad L. Falcid.* (1).

(1) Sequitur: *et tantum credatur esse legatum: efficit aestimatio* etc. Al. *quantum efficit* etc. Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 10. qui mavult, ope geminationis, legere: *efficit ita aestimatio* etc. In ipso archetypo ante verbum *efficit* superius adscriptum esse *quan*, sed hoc facto correctorem substitisse, quum animadverteret praecedere *quanti*, notat Brencm. *h.*

§. 4.

Ut puta his quibus minuta *alimenta sunt relicta.*] *Minimi aeris, L.* 3. *de alim. legat.*

Pompejae enim Faustinae rescripserunt sic: *Non eandem caussam* etc.] *Rescripserunt. Scis non eandem* etc. Scip. Gentil. *de Aliment. Cap.* 12. [*Oper. Tom.* III. *p.* 372. *seq.*] ubi notat, male quosdam sequentia accepisse. (1).

(1) Explicuit hunc §. Westenberg. *D. Marco, Diss.* XII. *p.* 132. *seqq.*

§. 10.

Et ait Pomponius, conditionem etc.] Lege: *condictionem* (1).

Et puto hoc probandum, quod Pomponius, utilitatis gratia (2).] Facit huc §. 6. *h. l.*

(1)

(1) Ut Flor. quoque legitur. Vitium typographicum est.
(2) Multi addunt: *ait*. Quod verbum saepe etiam alibi a Librariis omissum esse, docet Drakenborch. *ad Liv.* XXV. 37. §. 11. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 10. mavult per geminationem retrogradam vocem hanc repetere ex verbo: *gratia*. — In §. 1. seq. *L.* 4. manum Triboniani agnoscit Wissenbach. *in Disp. ad lib.* 1. *Pand.* §. 25. et van de Water. *Obs. Jur. Rom.* I. 1. *p.* 13.

L. V.

Videamus, an stipulatio, qua amplius per Falcidiam etc.] *Quod amplius*, *L.* 1. §. 11. *h. t.* Rob. Steph. *quod amplius quam* (1).

Sufficiet autem dici, etc.] Si petatur cautio. An locus integer? an explicandus ex *L.* 7. *h. t.* (2).

Heredi caveri.] An *cavere?*

(1) Hal. *quo amplius ceperis, quam* etc. H. a Porta, *quo amplius, quam*, quod probat Brencm. *h.*
(2) Respondere JCtum his verbis ad objectionem, notat Pothier. *h. t. num.* 10.

L. VI.

Ut propter hoc a petitione liberalitatis etc.] Vid. *L.* 67. §. 1. *de Legat.* 2do.

L. VII.

Paulus Lib. VII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 448 (1).

(1) Add. Trotz. *Mem. Propag.* I. 9. *p.* 607.

L. IX.

Ad quem emolumentum intercidentis ususfructus non sit spectandum?] Pro *spectaturum* (1).

(1) *Spectaturum*, Charond. in margine. Non opus, add. Voorda, *Interpr. et Emend.* II. 9.

LIBER

LIBER TRIGESIMUS SEXTUS.

TITULUS PRIMUS.

AD SENATUSCONSULTUM TREBELLIANUM.

Et *Pegasianum*, Ind. Titulorum in MS. Florentino (1).

(1) Omissum illud hic esse, quod Imp. Justinianus, explofo SCto Pegasiano, omnem vim et auctoritatem in Trebellianum transtulit, censet Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 98. et *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 1. Nec dissentit Jo. Wybo., *Tribon. defens. p.* 338. notans tamen Wissenbachium, quod Leges, quibus *Trebellianicae quartae* mentio fit, interpolatas dixerit, quum nusquam haec quarta ita vocetur, sed saepius *quarta Falcidia*. Nonnullas h. t. Leges explicuit Cujacius, *Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. Prior. p.* 1583. *seqq.*

L. I. (1).

(1) *Pr. Explicito Tractatu.* Vid. ad haec verba Trotz. *ad Hugon. de Prim. scrib. origin. p.* 283. — §. 1. *Annaeo Seneca, et Trebellio Maximo Consulibus*, scil. suffectis. Vid. Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 31. add. Constantin. *Subt. Enod. Cap.* 7. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 551. et Jos. Fern. de Retes, *Excurs. Analector. Lib.* III. in eod. Thes. *Tom.* V. *p.* 1286.

§. 2.

In omnibus fideicommissariis *hereditatibus*,] D. Goth. *in not.* „Hoc verbum abundare ait Cujacius, etc." Male. add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 10. (1). Ex his *eos subire*,] D. Goth. *in not.* „*Ex* XII. *Tabb.* le-

legit Cujacius, etc." Rejicit hoc Faber, *d. loc.* et recte. add. Bynkersh. *Obs.* V. 24.

In quos jus fructusque etc.] Non hereditas ipsa.

Potius quam cuique periculosam *esse fidem* etc.] *Periculosum*, Flor. quod defendit Nerius, *Analect.* II. 13. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 412.] (2).

Quibus ex testamento fideicommissum restitutum fuisset.] Ante non. Vide tamen exceptiones apud Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 13.

Quo magis in reliquum confirmentur supremae defunctorum voluntates.] D. Goth. *in not.* „*voluntates censuerunt*, Hal." *Censuerunt* redundat.

(1) Et Bynkersh. *loc. laud.*
(2) Add. Bynkersh. *d. loc.* Sequitur: *quae in heredem heredibusque* etc. Al. *heredes.* Non male, non tamen necessarium. Bynkersh. *d. loc.*

§. 6.

Vel quasi castrensi] Additum ex jure novo, juxta Balduin. *in Justin. Lib.* III. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1163. *seq.*] et Giphan. *ad* §. 1. *Inst. per quas pers. cuiq. adq.* Bynkershoek. *Obs.* VII. 22. nihil a manu Triboniani esse vult. Vid. et Jac. Gothofred. *ad L.* 3. *Cod. Theod. de postuland.* [*Tom.* I. *p.* 163.] qui tamen mox dubitat. add. *L.* 16. §. 12. *h. t. L.* 3. §. 5. *de bon. possess. L.* 1. §. 15. *de collation. L.* 7. *in fin. de donation.* (1).

SCtum locum habet.] Quod spectat restitutionem, non quartam: quod vult Balduin. *d. loc.*

(1) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 9. §. 4. *not.* 27. Sed Veteribus JCtis peculium quasi castrense fuisse incognitum, ex professo docuit Jan. Valckenaer. *Diss. de Pecul. quasi castr. Vett. JCtis incognito, ejusq. vera origine.* Lugd. Batav. 1780. Praecedit: *In filii quoque familias* militis *judicio*, etc. ubi vocem

cem *militis* male repetitam esse ex praecedente *militas*, putat Ant. Govean. *Var. Lect.* II. *ult.*

§. 7.

Ex Trebelliano restituere potuerunt *hereditatem.*] *Poterunt*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg., probante Brencm. *h.*

§. 8.

De illo quaeritur, etc.] Quia desunt verba SCti.

§. 12.

Sine dubio Trebelliano locus erit.] Add. *L.* 69. §. 1. *de Legat.* 2do.

§. 14.

Quoniam *necessaria non est* etc.] *Quoniam jam*, Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* XI. *num.* 9. (1).

(1) Nihil mutat Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 8. §. 4. *p.* 402.

§. 17.

Julianus ait, competere quidem etc.] Summo jure. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 15. (1).

Quamvis Falcidia cesset, etc.] D. Goth. *in not.* „Potest enim ea prohiberi. etc." Ineptum.

(1) Et Maran. *in Paratitl. ad eund. Tit. p.* 335.

§. 20.

Centum vero alia Legatarius fideicommissario *petat*,] *A fideicommissario*, Rob. Steph. (1). add. Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.*

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. II.

L. II.

Si non esset rogatus, et tibi restitueret hereditatem,] Lege: *ut tibi* etc. (1).

Non (2) *ergo plus Titio debetur, quam si injussu Praetoris* etc.] Sed vid. *L. seq.*, ubi tamen non idem casus (3).

(1) Sic et Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 2. *p.* 13. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 367. Vulg. *rogatus tibi restituere.* Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *tibi ut restituat*, ut habet Cod. Pal. I. Vid. Geb. *ibid.*
(2) Negationem tollit Fab. *Conj.* IV. 14. Dissentit Jauch. *de Negation. Pand. p.* 311. *seq.* qui pro *injussu Praetoris* legit: *jussu Praetoris.*
(3) Add. Pothier. *h. t. num.* 112. Vid. et de hac Lege Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 12. §. 5.

L. III.

§. 1.

Hoc idem (1) *dici potest in his testamentis*, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 55. §. 2. *h. t.*

(1) *Non idem*, Nic. a Salis, male. Vid. Jauch. *de Negat. Pand. p.* 222.

§. 2.

Et refert, Aristonem respondisse, ex omnibus detrahendam, etc.] Add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* XI. *error.* 10.

§. 3.

Res, quae ab herede alienatae sunt, in quartam imputantur heredi.] Alienatio igitur manet rata, sed res alienatae in quartam imputandae erunt, etsi ab initio liberum fuerit heredi, quid imputaret. Sand. *Decis.* IV. 7. *Def.* 3. add. Fab. Cod. *h. t. Def.* 2. Sed, an sic praejudicatur creditoribus heredis, qui hypothecam generalem in ejus

bonis adquisiverunt? Negat Merend. *Controv. Jur.* XIV. 5. et recte.

§. 4.

Praeceptiones quoque fideicommisso contineri: etc.] Vid. Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 10. et Merend. *Controv. Jur.* IV. 43. *seqq.* Idem in portione accrescente, vel ex substitutione obveniente. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 56. et 57.

§. 5.

Vel mortem Testatoris non defendit,] Add. *L.* 20. et 21. *de his quae ut indign.*

L. IV.

Quod si fuerit factum, etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *non fuerit.*" male (1).

(1) Sequitur: *neque illud inquiritur, solvendo sit hereditas, an non sit.* Quod pro Glossemate habet et delet Herald. *Obs. et Emend. Cap.* 18. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1331.

L. VI.

Nam etiam adv. absentes postulatur decretum:] Et missio in possessionem. Paul. *in Sent.* IV. 4. §. 3.

§. 1.

An intestato (1) *locum habeat:*] Vid. *L.* 1. §. 5. *h. t.*
Ut hoc SCto ad intestatos quoque etc.] Lege: *SCtum.* (2).

(1) Flor. *ad intestatos*, quod defendit Rucker. *Obs. Cap.* 2. §. 4. *An in intestato*, Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 8. *p.* 69. *seq.* Brencm. *h.* mavult: *an ab intestato*.
(2) Est vitium Typographicum.

§. 2.

§. 2.

Ut a Praetore compellantur miscere se hereditati,] Qui eos pro heredibus non habet ante immixtionem. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 9. *num.* 20. et *Dec.* 34. *error.* 1. *num.* 18. (1).

(1) Verba initialia hujus §. *Sed et ad filium, qui in potestate est*, referenda esse ad praecedentem §., et hunc §. incipere debere a verbis: *Hoc SCtum locum habet et in ceteris* etc. putat Rucker. *Obs. Cap.* 2. §. 3. probante Eckhard. *Herm. Jur.* I. 2. §. 76. *in not. p.* 87. Pari modo Brencm. *h.* Non tamen id necessarium censet van Dorp, *Obs. Cap.* 7. *p.* 59. Vid. et I. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 9. *p.* 62. *seq.*

§. 3.

Si fisco vacantia bona etc.] D. Goth. *in not.* „Fiscus cogitur hereditatem adire, etc." Non proprie.

§. 5.

Sed verius est, cogendum eum, etc.] Ergo substitutus vulgariter, et ad hereditatem ex fideicommisso vocatus, eligere potest, utra via utatur. Hoc *Nov.* 1. *Cap.* 1. mutatum esse, vult Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 34. *error.* 1.

L. VII.

Si morbo adplicitus,] *Implicitus*, Rob. Steph. (1).
Vel nomen vispellionis etc.] Hic conditio non est lege turpis, nec facto impossibilis: quae implenda est, ut deferatur hereditas. Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. *num.* 44. (2).

(1) Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *adflictus*.
(2) De vispellione vid. notata superius ad *L.* 31. *de eviction.* et Pothier. *h. t. num.* 97. — Ad seq. *L.* 9. §. 1. vid. Voet. *ad Tit. Pand. de Jur. deliber.* §. 4.

L. XI.

§. 1.

Cum filio ejus impubere,] *Filio ejus impubere exheredato,* legit Cujac. *Obs.* XXVI. 1. (1). Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 8. *num.* 14. sic etiam exponit, sed nihil mutat, putans, eandem hic speciem esse, ac *L.* 27. §. 5. *h. t.* add. Idem, *ibid. Dec.* 33. *error.* 1. *num.* 18. Aliter Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 12. *Thes.* 3. *Lit. a. p.* 712. Aliter ex Sarmiento Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de vulg. et pup. subst.* §. 24. Vid. et Perez. *in Prael. ad Tit. Cod. de impub. et al. substit. num.* 20. et Franc. Mars. Gordon. *Praetermissor. Cap.* 12. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 866. *seqq.*]

(1) Probante Pothier. *h. t. num.* 106.

§. 2.

Et ante decesserit fideicommissarius, etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 1. *num.* 11.

Compellendum eum adire hereditatem:] Facit huc *L.* 13. *pr. de tutor. et cur. dat.*

Qui rogatus *adit hereditatem*,] *Coactus* legit Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. Leg. seq.* (1).

Perinde permittatur venumdari bona Antistiae, etc.] Vid. *L.* 44. *pr. h. t.* et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 1. *num.* 15.

Cum igitur demonstraverit Divus Pius, etc.] Vid. *L.* 1. §. 6. *de separation.*

Sicubi venerit, *restituatur fideicommissaria hereditas* etc.] *Evenerit, ut* etc. Rob. Steph. (2). Aliquid forte amplius hic peccatum a Librariis.

(1) Et Pothier. *h. t. num.* 96.

(2) Sic legendum censet quoque Pothier. *h. t. num.* 104. Literam *e* etiam Flor. inter versiculos adscriptam esse, testatur Brencm. *h.* Hal. *ut sicubi evenerit* etc.

L. XII.

Papinianus Lib. XX. *Quaestionum.*] Junge *L.* 53. *h. t.*

Neque pupillum extra ordinem juvandum:] Etsi enim heres ille non adeat, vel repudiet, ejus portio coheredi cum onere adcrescit. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* (1).

Praesertim, si novum beneficium cum alterius injuria postularetur,] Rebus jam distractis per creditores. Cujac. *d. loc.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 96.

L. XIII.

Ulpianus Lib. IV. *Fideicommissorum.*] Junge *L.* 11. *h. t.*

Secundum ea quae ostendimus.] *L.* 11. §. 2. *h. t.*

§. 1.

Jam igitur non desideratur heredis *praesentia.*] Fideicommissarii. Cujac. *loc. modo laud.*

§. 3.

Sed quid si qui *fideicommissarius dicat.*] *Qui* abest apud Rob. Steph. (1).

Et sic de hoc queratur.] Lege: *quaeratur.* (2).

(1) Etiam apud Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Vitium typographicum est.

L. XIV.

Hermogenianus *Lib.* XIV. *Fideicommissorum.*] *Ulpianus*, Cujac. *Obs.* II. 27. (1) quod clarum vel ex §. 4. *h. l.*

Non sequitur *jus potestatis.*] *Sequimur*, Bynkersh. *Obs.* I. 18. (2).

(1) Putans, initium hujus Legis forte quidem Hermogeniani esse, sed reliqua esse Ulpiani. Pari modo D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 28. *p.* 396. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb.* Tom. II. *p.* 1049. add. Otton. *in Papinian. Cap.* XI. §. 7. *p.* 341.

(2) *Sequitur*, scil. filiusfam., cujus mentio in fin. Legis praec. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 368. *seq.* add. Finestr. et de Monzalv. *d. loc.* Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 5. §. 2. *p.* 395. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* I. 3. §. 20. Joach. Joh. Schwartz. *Spec. Obs. ad var. JCtor. Vett. Fragm. Cap.* 2. §. 5. Lugd. Bat. 1750. Gluck. *Tit. de Just. et Jur.* §. 13. *p.* 96. *seq.*

§. 1.

Sed et qui repudiavit *hereditatem*, etc.] D. Goth. *in not.* „ In jure scil. nam repudiatio fit in jure. etc." Ex Cujacio, *in not. ad* §. 5. *Inst. de hered. qual. et diff.* et male. Vid. Jan. a Costa, *ad* §. *ult. Inst. de hered. qual. et diff.*

§. 2.

Non oportet praeceptorem,] *Receptorem*, id est, fideicommissarium, Bynkersh. *Obs.* VI. 21. sine ratione. D. Goth. *in not.* „ *Praetorem*, Hal." et Rob. Steph. (1) recte.

(1) Etiam MSS. Vid. Brencm. *h.* add. Pothier. *h. t. num.* 98. et Bilderdyk. *Obs. et Emend.* II. 30. Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* II. 15. *p.* 199. legit: *non oportet Praetorem rem, ne quidem pupillo restituere, nisi* etc. Paulo aliter Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 13. §. 5. *p.* 425.

§. 5.

Cogere potest adiri, *et sibi* restitui:] *Adire* — *restituere*, Rob. Steph.

L. XVI.

§. 3.

Aut caveri illi heredem, defensum iri eum adv. Legatarios, etc.] Ergo fideicommissarius hic est loco heredis. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 54. *h. t.* (1).

(1) Τὸ *et*, in verbis praec. §. 2. *Et generaliter autem* etc. male repetitum esse ex literis *it*, in praec. verbo *pervenit*, notat Brencm. *h.*

§. 5.

Sed hereditatem Sejae, quae ad eum pervenerat, etc.] Non ad heredem. *L.* 27. §. 9. *h. t.* Ex institutione, juxta Donell. *in Comm. Jur. Civ.* VII. 22. (1) de quo vide.

Ex Trebelliano transire *actiones:*] D. Goth. *in not.* „*non transire*, Vulg." Nihil muto.

Totamque hereditatem ad eum, cui restituitur, pertinere.] Non solam Sejanam. *L.* 27. §. 10. *h. t.* quae tamen alio pertinet.

(1) Putat Donellus Testatorem a Seja institutum hereditatem ejus adiisse. Aliter Pothier. *h. t. num.* 107. Vocem *dimidiam*, in praec. verbis, delet Leonin. *Emend.* V. 9. et Govean. *Var. Lect.* II. 2. Vulg. *duntaxat* loco *dimidiam.* Vid. Brencm. *h.* — In seq. §. 8. pro *cum quis ex fideicommissariis* etc. legendum: *cum quidam ex fideicommissariis abessent, et praesens desideraret*, etc. censet Jens. *Strict. ad Pand. p.* 369. *seq.* ortum hoc vitium credens ex festinante Triboniano, aut Latino interprete.

§. 9.

Sive alius in locum eorum successerit?] *Substitutus*, Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 1. *num.* 15. (1).

(1) *Jure adcrescendi*, Jens. *Strict ad Pand. p.* 370.

§. 11.

Patrem a filio etc.] Ante tamen emancipato, Glosf. *h.*

§. 12.

Aliove quo (1) *officio praeërat*,] Vid. ad *L.* 1. §. 6. *h. t.*

(1) Pro *aliive cui*. Malam verfionem dicit Jenf. *Strict. ad Pand.* p. 370. Sed vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 9. §. 4. *not.* 27.

§. 13.

Eum a fervo fuo non posfe cogi etc.] D. Goth. *in not.* „Imo potest dominus etc. §. 16. *h. l.*" Non obftat.

Cogeretur praeftare fideicommisfariam libertatem,] Add. *L.* 24. §. 19. *de fideic. libert.*

§. 14.

Non oportere fub incerto cautionis (1) etc.] Pone, deficere fidejusforem.

(1) Aliam rationem addit Pothier. *h. t. num.* 85. quod is, qui nihil accipit a defuncto, non posfit cogi re fua carere.

§. 16.

Si ego heres inftitutus,] Non tamen folus.

Et rogatus fim Stichum *manumittere*,] Servum hereditarium.

Stichus cogere me posfit (1) etc.] Si alius adierit. add. feq. §. D. Goth. *in not.* „Imo non potest. §. 13. *h. l.*" Agit de fervo heredis.

(1) *Potest*, Hal. et omnes, et ita etiam Flor. correctum. Vid. Brenem. *h.* qui mavult: *posfet.*

§. 17.

Mihi id Euarestatus] Titius Euarestus, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Flor. haec ita mutata esse, ut hodie legatur: *Hermia postulante me Titius Euarestus*, testatur Brencm. *h.*, qui legendum conjicit: *Hermia id postulante Titius Euarestus.* De nomine *Hermias* vid. Burman. *ad Sueton. de Illust. Grammatic. Cap.* 10. *Tom.* II. *p.* 370.

L. XVII.

Id est, quidquid ex hereditate sua consecutus est, ut ei restitueret.] Vid. *L.* 114. §. 6. *de Legat.* 1°. Facit huc *L.* 93. *in fin. de Legat.* 3°. add. Donell. *Comm. Jur. Civ.* VII. 17. et Voet. *ad h. t. Pand.* §. 11.

§. 1.

Fidei tuae committo, ut hereditatem Titii restituas,] Vid. *L.* 27. §. 9. *h. t.* Leonin. *Cons.* 86. *num.* 14.

§. 4.

Papinianus Lib. VIII. *Responsorum scribit*, etc.] Vid. *L.* 77. §. 13. *de Legat.* 2do.

Etiam naturalem filium efficere, etc.] Id est, in servitute natum, ut *L.* 3. *pr. de liber. causs. L.* 4. *Cod. de interd. matrim. L.* 2. *Cod. si manc. ita fuer. alien.* etc. et hic id ostendit τὸ *libertino*, et *colliberto.* add. *L.* 88. §. 12. *de Legat.* 2do. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 14. *Thes. ult. Lit. a. p.* 908. Fachin. *Controv. Jur.* IV. 52. Ant. Merenda, *Controv. Jur.* IV. 18. seqq. verba: *et in libertino, eodem colliberto hoc scribit*, a Compilatoribus Pand. adjecta esse censet, ex eorumque mente filium naturalem etiam intelligendum esse ex concubina natum. add. Coras. *Miscellan.* I. 7.

Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4. Maynard. *Decis. Tholoſ.* V. 79. (1).

(1) Vid. et Huber. *in Prael. ad h. t. Pand.* §. 6. et Voet. *ad eund. tit.* §. 13.

§. 5.

Conceptos quidem ante deportationem, etc.] Vid. *L.* 77. §. 4. *de Legat.* 2do.

Efficere, ut conditio deficiat.] Non etiam, ut hi liberi quid conſequantur. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* XI. *Theſ.* 3. *Lit. d. p.* 607. *ſeq.* In hoc §. valde ſe torquet, et nimis multa mutat Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 8. *num.* 3. [in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 1193.] Vid. de eo Reinold. *Varior. Cap.* 25. (1).

(1) Add. de hoc §. Amaya, *Obſ. Jur.* I. 12.

§. 6.

Papinianus Lib. VIII. *Reſponſorum etiam deportato ei tribuit eligendi facultatem*,] Vid. *L.* 77. §. 4. *de Legat.* 2do.

Cui liber factus *fideicommisſum* etc.] D. Goth. *in not.* „*cui liberorum fideicommisſum* etc. Cujac." add. Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inſt. de cap. diminut. Liber factus* delet Herald. *loc. modo laud.* (1).

Nullo ante concepto filio,] A mala manu esſe, putat Herald. *d. loc.* et ſane parum huc faciunt. Vide tamen amplius.

Sed cum decedit, electionem illam, etc.] Haec etiam pro glosſemate habet Herald. *d. loc.* quod mihi nondum liquet. add. Cujac. *Obſ.* III. 10. (2).

(1) Emendationem Cujacii probat quoque Jenſ. *Strict. ad Pand. p.* 371. *ſeq.* ubi de hoc §. et Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 433. Disſentit Wisſenbach. *in*

in Disp. ad Tit. Pand. de extraord. cognit. §. 14. et Schmucc. *ad Labitt. de Us. Indic. Cap.* 5. §. 3. Sed vid. Reinold. *Varior. Cap.* 7.

(2) Et Pothier. *loc. modo cit.*

§. 7.

Verum vivus amiserit.] Vid. D. Goth. *in not.* et Mev. *ad Jus Lubec.* I. 5. *Art.* 7. *num.* 22. *seqq.*

Vel quo alio modo simul cum patre perierit,] D. Goth. *in not.* „An bello? minime. Vid. *L.* 9. §. 1. *de reb. dub.*" Alius casus hic, ubi specialis est ratio (1).

Quia non est verum, filium ejus supervixisse.] Qualemcunque. Fab. *Cod.* VI. 25. *Def.* 17. Aliter Boel. *not. ad Loen. Decis. Cas.* 56. *p.* 392. *seqq.* (2).

(1) Add. notata superius ad *d. L.* 9. §. 1.

(2) Sed vid. Ed. Amisfort. van Voorst. *de Jure quod oritur ex commorientibus, Cap.* 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 362. *seq.* — In seq. §. 8. pro *si alieno herede* alios Codd. melius habere: *si sine herede*, observat Grotius, *in Flor. sparsion. p.* 216. Aliter Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 14. *p.* 97.

L. XVIII.

In fideicommissaria hereditatis restitutione constat non venire fructus,] Vid. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 14. *Thes.* 3. *Lit. a. p.* 862 (1). Aliter ac in petitione hereditatis. Fab. *Cod.* VII. 18. *Def.* 64.

Nisi ex mora facta est,] Lege: *nisi aut mora facta est*, aut dele: *facta est*, cum Fabro, *de Errorib. Pragm. Dec.* 78. *error.* 10. (2).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 6.

(2) Aut *ex* redundare, aut *est*, notat quoque Brencm. *h.* ubi de varia hujus loci lectione. Pothier. *h. t.* num. 7. legit: *nisi aut mora facta est.*

§. 1.

§. 1.

Plane fructus in quartam imputantur, etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* XI. *error.* 4.

§. 2.

Quod fuit *hereditatis:*] Caute: jam enim res erat heredis. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 4. *num.* 7.

§. 3.

Ceterum, quod a semet ipso ei relictum est, in fideicommissum cadit:] Vid. L. 3. §. 4. *h. t. L.* 96. *de Legat.* 3°. Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 12. Fab. *Cod. h. t. Def.* 28. Late Maynard. *Decis.* V. 58. *seqq.* Vid. et notata superius ad *L.* 86. *ad L. Falcid.*

L. XIX.

§. 1.

Nec verba spectantur SCti (1), *sed sententia quibuscunque verbis:*] Vid. *L.* 16. *pr. h. t.*

(1) *Fideicommissi*, Fab. *Conj.* IV. 8. Non opus. Vid. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 21. *p.* 128. *seq.*

§. 2.

Imputari heredi debet.] Id est, computari, ut tanto minus restituat. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 2. (1).

(1) Add. Idem, *in Cod. h. t. Def.* 8. Jensius, *in Strict. ad Pand. p.* 373. mavult addere particulam *non*. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 61. cum D. Gothofredo, *heredem* intelligit *fideicommissarium*.

L. XXI.

Similem eum esse, Aristo ait, etc.] *Similem non esse*, Fab.

Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 81. *error.* 7. et *in Cod. h. t. Def.* 27. *in not.* Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 23. *num.* 3. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1269.] (1).

Et adversus agentem etc.] Creditorem. Vid. *L.* 1. §. 2. *et* 4. *h. t.* et Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 13. §. 2. *p.* 352.

Et debitoribus] Contra quos actiones directas retinet.

Denunciare, ne solveretur.] *Solverent*, Rob. Steph. (2). Fab. *de Errorib. Pragm. loc. laud. ne ab iis solveretur.*

(1) Etiam Grotius, *in Flor. sparf. p.* 216. Aliter Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 25. §. 14. *p.* 126. qui putat, priora Legis verba esse Aristonis: posteriora: *sed posse eum* etc. esse Pomponii ab Aristone dissentientis, et subintelligit *constat, puto*, aliudve simile verbum.

(2) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. XXII.

§. 1.

Non est dubitatum,] *Dubitandum*, Rob. Steph. (1).

Cogi posse heredem institutum adire,] Vid. *L.* 31. *pr. h. t.*

Et restituere hereditatem servis,] Non tamen suis. Vid. *L.* 16. §. 13. *h. t.*

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* De verbo *repraestandum*, in *pr. h. l.*, vid. notata superius ad *L.* 47. *de action. emt. vend.* Quaedam ad hoc *pr.* notavit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 374.

§. 2.

Quantum quartam facit, et quartae fructus:] Ergo non semper sufficiunt quartae fructus quinquennii. Fab. *Cod. h. t. Def.* 18. et *de Errorib. Pragm. Dec.* XI. *error.* 4. *num.* 7. (1).

(1) Add. de hoc §. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 16. §. 6. *p.* 253.

§. 3.

Et vel servi decesserint, vel aliae res perierint,] Facit huc *L.* 58. §. 6. *h. t.*

Placet non cogi eum reddere, etc.] Vid. *L.* 34. *fam. ercisc. L.* 77. §. 18. *de Legat.* 2do.

Sed et si, cum distrahere deberet, non fecit lata culpa, non levi, et rebus suis consueta negligentia:] Vid. *L.* 32. *deposit.* et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 1. (1).

Hujusmodi rei rationem reddet.] Ergo hic alienatio necessaria. Jason. *ad L.* 3. §. 3. *h. t.* Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 32. Omisit hoc Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 8. Add. de periculo nominum *L.* 77. §. 18. *de Legat.* 2do.

Praeterea, si qui partus exstant,] Vid. *L.* 58. §. 4. *h. t. Erant* pro *exstant* legit Fab. *loc. modo laud.*

Quia *in fructibus hi non habentur.*] Pro *quia* Al. habere *quamvis*, dicit et probat Charond. *Verisimil.* II. 3. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 740.] quod non probo.

Sed et ipse si quem sumtum fecit etc.] Vid. Fab. *in Cod. h. t. Def.* 8.

Aedes usu adquisitae *sint,*] *Absumptae* legit Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 2. deleto *usu.* (2).

(1) Add. Voet. *ad Tit. de Legat.* §. 50. qui pro *sed et si* cum Hal. legit: *sed si*, et in praec. verbis *culpam dolo proximam* significare putat *culpam levem.*

(2) Nihil mutat Pothier. *h. t. num.* 2. et *usu* exponit *usucapione.*

§. 4.

Cum proponeretur quidam filiam suam heredem instituisse, etc.] Idem in extraneo, sub eadem conditione gravato, admittit Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 20. *error.* 3. non recte, ut puto.

Ac

Ac si, quod superfuisset, rogata esset restituere:] Hinc fundus *Nov.* 39. Giphan. *ad L. ult. Cod. comm. de Legat.* Cujac. *ad d. Nov.*

§. 5.

Ideoque nec quarta retinetur.] Add. Fab. *Cod. h. t. Def.* 1. Quid, si fiduciarius fideicommissarium iterum gravatum heredem faciat. Fab. *ibid. Def.* 14. *in not.* (1).

(1) Verba praecedentia: *legari enim posse etiam portionem hereditatis, placet nobis*, Compilatoribus Pand. adscribit D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 2. *p.* 234.

L. XXIV.

Si non sub appellatione *heredum*,] Id est, nomine appellativo. Otto, *Papinian. Cap.* 9. §. 3. *p.* 218.

Sed propriis nominibus expressis etc.] Add. *L.* 124. *de Legat.* 1°.

L. XXV.

Ad heredem pueri fideicommissum pertinere.] Quod pro singulari habet Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 1. *num.* 24. *seq.* per *L.* 16. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Late de hujus Legis argumento egit Averan. *Interpr. Jur.* IV. 6. *seqq.*

§. 2.

Libertate favore sui servata:] Triboniano adscribit Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 7. et *Dec.* 88. *error.* 2. respicienti ad *L. ult.* §. 3. *Cod. comm. de Legat.* olim enim erat alienatio libera. *L.* 70. §. 1. *h. t.* Aliud vult Bachov. *Adv. Fab. d. Dec.* 88. *error.* 2. (1).

Hoc amplius, etsi ignorasset filius etc.] Conf. *L. ult.* §. *ult. de Legat.* 2do.

(1) Add. van de Water, *Obs. Jur. Rom.* II. 5. *p.* 143.

§. 3.

§. 3.

Sed et si servus iste a Sempronio heres institutus sit,] Jam ante.

L. XXVI.

Sed *Municipes ad eas admittuntur.*] D. Goth. *in not.* „Al. *sed et.*" etiam Rob. Steph. (1).

(1) Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 5. *p.* 93. *sed* pro *sed et* accipit. add. notata superius ad *L.* 8. §. 15. *de transaction.* et ad *L.* 7. §. 2. *ad L. Aquil.* De *SCto Aproniano* vid. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 22. §. 5. *not.* 13. add. Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 41. ibiq. Stockmann.

L. XXVII.

§. 1.

Sicut fructus ante aditam hereditatem etc.] Scil. percepti.

§. 2.

Qui suspectam sibi hereditatem dicit, nullum commodum etc.] Vid. Ant. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 5. *num.* 6. et *Dec.* 32. *error.* 1. *num.* 8.

Et ideo si pupillo substitutus fuerit, itaque *quisquis* etc.] *Substitutus fuerit ita, quisquis* etc. Rob. Steph. (1).

Retinebit pupilli hereditatem,] Quam jam alieno beneficio habet.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 3.

Quare etsi non immiscuerit se hereditati, etc.] Vid. Fab. *Cod.* VI. 22. *Def.* 39. add. Bachov. *Adv. Fab. Dec.* 98. *error.* 2. *num.* 2. Aliud *L.* 6. §. 2. *h. t.* ubi non vult restituere, et Praetor absque immixtione eum ad

hoc cogere nequit. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 12. *Thes.* 3. *Lit. a. p.* 714. *seq.*

§. 4.

Primum, quia sub conditione fideicommissum datum est,] Haec ratio non sufficit. *L.* 11. §. 2. *h. t.* Glosf. *h.* (1).

(1) De quo vid. P. J. de Fremery, *Diss. de Ration. Vett. JCtor. Cap.* 1. §. 9. *p.* 32. *seq.* ubi etiam alii laudantur.

§. 5.

Satis erit, vel unum cogi adire:] Vid. *L.* 11. §. 1. *h. t.*

§. 6.

Plane non est compellendus adire, si jam filius etc.] *Plane est compellendus adire, si non jam filius* etc. Cujac. *Obs.* III. 6. [et XVII. 3.] probante Bachovio, *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 17. *Thes.* 5. *Lit. d. p.* 1105. *seq.* (1) qui tamen aliter et rectius exponit: aut plura excidere post τὸ *possessionem.*

(1) Aliter Jauch: *de Negation. Pand. p.* 199.

§. 8.

Quotiens quis suam *hereditatem*, etc.] Non alienam. Vid. tamen *L.* 16. §. 5. *h. t.*

§. 9.

Ut (hereditatem Titii restituas, tuque (1)) hereditatem Maevii etc.] *Hereditatem Titii*, tibi delatam. Vid. *L.* 17. §. 1. *h. t.*

(1) In hoc supplemento Taurellium Haloandrum secutum esse, et integrum versum hic excidisse videri Librario, notat Brencm. *h.* Vulg. habet: *ut here-*

delatam Titii adeas et restituas, tuque hereditatem etc.

§. 10.

Et Titianam] Tibi delatam.

Dimidiam et quartam ex fideicommisso restitues:] Dodrantem. Vid. Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.*

Non poterit te compellere ad adeundum.] Obstat *L.* 16. §. 5. *h. t.* Vid. *ibid.*

§. 11.

Familiae erciscundae judicium] *Utile.* Vid. *L.* 40. *fam. ercisc.*

§. 14.

Omni commodo prohiberi debere.] Vid. §. 2. *h. l.* *L.* 43. *eod.*

§. 16.

Heres ex asse erat instituta etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.*

Ejus *quadrantis fructibus perceptum est,*] *Ejusque,* Rob. Steph. (1).

Ex stipulatione (2) *agi poterit.*] Ut pro rata restituant Legatarii.

Si in tantum excreverit (3), *ut quantitatem etc.*] Facit huc *L.* 18. *h. t.*

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) *Si cui plus quam per L. Falcidiam* etc. Pothier. *h. t. num.* 7.
(3) Editores locum hunc ita restituere: *ut si omni modo quadrantem excedit fructus, et in tantum excrevit,* etc. notat Brencm. *h.*

§. 17

§. 17.

Detracto pretio servorum, hereditatem restituere debebit.] Vid. tamen *L.* 16. §. 13. *h. t.*

L. XXVIII.

Sufficiat autem, jus tuum tibi integrum conservari, etc.] Circa actiones utiles, quasi nemo esset intermedius. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 10. in fin.

L. XXIX.

Et hoc ita intelligendum est, si non aliquid etc.] Triboniano adscribit Fab. *Conj.* V. 19. et *de Errorib. Pragm. Dec.* 15. *error.* 7. et *Dec.* 71. *error.* 3. (1).

(1) *Coccejum Campanum*, cujus hic mentio fit, diversum esse a Campano JCto, docet Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 27. *p.* 247.

L. XXX.

§. 4.

Et heres *institutus*, etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *si Princeps heres* etc." Rob. Steph. *si Princeps heres sit* etc. (1).

Non amplius Principem pati vindicaturum.] Nempe ex caussa, quia actionibus heres non oneratur. Cujac. *ad Nov.* 1. *p.* 534. ubi lectionem Florentinam in *pr.* §. defendit: quod mihi dubium etiam ob *seq.* §. (2).

(1) Vulg. *si Princeps sit institutus* etc. Vid. Brencm. *h. l.*
(2) Sequitur tamen Cujacium Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 20. *p.* 119. nisi quod, ope geminationis, legi malit: *et heres si institutus*, etc. add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 58.

L. XXXI.

§. 2.

Si facti est conditio, etc.] Et in ejus potestate. *L.* 63. §. 7. *h. t.* Haec a mala manu turbata esse, putat Herald. *Obs. Cap.* 19. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1333.] et sic legit: *si in dando sit conditio, offerente fideicommissario, debet parere, et adire et restituere. Ceterum, conditiones, quae non sunt in potestate heredis*, etc. reliqua rejicit, improbante Salmasio, *ad Jus Attic. Cap.* 19. *p.* 405. *seq.* sed satis non facit (1).

Vel si in dando sit,] *Vel sicut in dando fit*, Leonin. *Emend.* II. 9. qui haec: *sicut in dando fit*, parenthesi includit.

Et tunc necessitas imponitur,] *Heredi*, Rob. Steph. (2).

Ceterae conditiones, quae non sunt in potestate heredis, etc.] Non intelligo *impossibiles*, ut Salmas. *d. loc.* *p.* 409., sed quae non sunt pronae impletu.

(1) Probe recte se habere hanc Legem, nihilque ei a Triboniano adjectum, docet Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 1. add. Rucker. *Obs. Cap.* 3. §. 20. et Trotz. *Memor. Propag.* I. 3. §. 58. *p.* 369. *seqq.* Vid. et Wissenbach. *Embl. Tribon. Cap.* 5. *p.* 100. et Jo. Wybon. *in Tribon. defens. p.* 340.

(2) Vulg. et Nor. *imponitur heredi hereditatem adire.* Vid. Brencm. *h.* probante Ruckero, *d. loc.*

L. XXXII.

Celsus Lib. XX. *Digestorum.*] Junge *L.* 6. *de Censib.* ubi pro *Lib.* XXV. Cujac. *Obs.* X. 35. legit: *Lib.* XX.

Rebellianus] D. Goth. *in not.* „*Trebellianus*, Hal." et Rob. Steph.

Si caverit Coloniae Philippensium (1), etc.] Vid. Franc. Mars. Gordon. *Praetermissor. Cap.* 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 830. *seqq.*] ubi refutat Cujacium, *Obs.*

Obs. IV. 39. quem citat D. Goth. *in not.* add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 47. *error.* 10. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. (2).

Perinde quasi specialiter hoc testator expressisset.] Ob affectionem Testatoris in coloniam. Gordon. *d. loc.*

(1) De Colonia Romanorum Philippensi vid. Spanhem. *de Praestant. et us. Numism. Diss.* XIII. *Cap.* 3. *Tom.* II. *p.* 600. *seq.*

(2) Etiam Ludov. Vital. *Lect. Var.* I. 1. *num.* 11. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 623. Verba: *id est, pecuniam*, cum Cujacio, *loc. cit.* delet quoque Pothier. *h. t. num.* 9. Aliter Jens. *Strict. ad Pand. p.* 375. *seqq.* ubi de hac Lege.

L. XXXIII.

Si, qui quadringenta in bonis habebat, etc.] De hac Lege Merend. *Controv. Jur.* XIV. 36. sed intricate (1).

(1) Vid. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 378. *seq.*

L. XXXIV.

Idem Lib. II. *Regularum.*] Junge *L.* 15. *de reb. dub.*

Ad partem hereditatis non admitti:] Ab alterutro enim relicta est, non ab utroque, et quis ille, probari nequit (1). In *L.* 34. *de vulg. et pup. subst.* et *L.* 9. *de reb. dub.* substitutio fit non in partem supremi morientis, sed morienti supremo, qui ibi duo sunt. Cujac. *Tract.* IV. *ad African. in expl. d. L.* 34. (2). Sed Chesius, *Differ. Jur. Cap.* 17. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 663. *seqq.*] (3) putat, hic rogatum impuberis heredem, juxta *L.* 92. *in fin. de Legat.* 1°. et de una tantum hereditate cogitatum. Non insubtiliter: prius tamen non liquet hic factum esse.

(1) Add. Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 8.

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de vulg.*

et pup. subst. §. 25. et Ed. Amisfort. van Voorst, *de Jure, quod oritur ex commorientibus, Cap.* 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 377. *seq.*

(3) Ubi late de hac Lege, de qua vid. et D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 11. *p.* 297. *seqq.* qui in fine Legis pro *ad utriusque hereditatem* legit: *ad utriusque hereditatem totam*.

L. XXXVI.

Paulus Lib. XIII. *ad Edictum.*] Ubi egit de arbitris ex compromisso.

Si ante cum herede (1) *compromissum est*,] Non de re alienari vetita, sed de credito forte. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 3. *num.* 13.

Puto fideicommissarium cavere debere heredi:] D. Goth. *in not.* „Imo, cavere non debet. etc." ἀλλότριον.

Quibus necesse habuit promittere omittere, *obstrictus manebit:*] *Omittere* abest apud Rob. Steph. (2) recte. Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 26. *num.* 3. *p.* 273. pro *omittere* legit: *remve mittere*, ut *L.* 15. §. 16. *et* 20. *de damn. inf.* vel, *omni de re* (3).

(1) Vulgo *cum herede* absunt. Vid. Brencm. *h.*
(2) Etiam apud Hal., tanquam male repetitum ex praecedenti *promittere*. Vid. Geb. *h.*
(3) Aliter Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 18. *p.* 99.

L. XXXVII.

Sed et si verbo dixit se restituere, etc.] Vid. Senec. *de Tranquill. anim. Cap.* XI.

Sed et si voluntate tua alii *restituerit*, etc.] Uti nuncio, aut procuratori meo. Fab. *Cod. h. t. Def.* 7. *not.* 8.

Item si alius jussu meo restituit, *vel ratam* habuit *restitutionem*,] *Restituerit* — *habuerim*, Rob. Steph.

§. 1.

Ne se quidem auctore pupillum restituere etc.] *Sibi* inserit Rob. Steph. (1) recte.

Qui Arrio *Antonino* etc.] *Aprio*, Flor. male. Vid. Augustin. *Emend.* III. 7. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1519.]

(1) Etiam Hal. Vid. Geb. *h.* — In verbis seq. *L.* 38. *Non enim solutio est* etc. subintelligit *tantum* Ant. Augustin. *d. loc.* II. 1. *p.* 1466. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 12. ope geminationis, legit: *non enim solum solutio* etc. Aliter Puttman. *Diss. var. jur. Civ. Cap. contin. Cap.* 3. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 120. — Verbum *indistincte*, in seq. *L.* 39., a Triboniano esse, putat quoque Pothier. *h. t. num.* 41. Vid. et Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 100. *seq.* Aliter Jo. Wybo, *in Tribon. defens. p.* 341. *seq.*

L. XL.

Immo et caussa naturalium obligationum *transit.*] Quae alioqnin *facti* magis sunt, quam *juris. L.* 41. *de pecul.* add. Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de reb. corp. et incorp.*

§. 1.

Verum hoc jure utimur, ut et successor heredis etc.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 1. *num.* 7.

L. XLIII.

Et eam suspectam dicens, compulsus *adit*,] Aliud, si volens. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 4. (1). Facit huc §. 3. *Inst. de fideic. hered. L.* 27. §. 2. *h. t.*

Deinde fideicommissarius ignarus sit,] D. Goth. *in not.* „*gnarus sit* (2), Cujac. etc." Probante Fabro, *d. loc. num.* 13. et Noodt. *ad Tit. Pand. de hered. vel act. vend.* vs. *Posset exposita videri* etc. (3).

Adcrevisse portionem hereditatis post restitutionem scripto heredi.] Ergo non fideicommissario.

An opus sit ei alia actione?] D. Goth. *in not.* „*additione*, Cujac. etc." *Coactione*, Ant. Fab. *d. loc. num.* 10. (4). Sed vid. Noodt. *loc. laud.*

De illo plane loco (5) *solo quaerendum ait*, etc.] Vid. Ant. Fab. *d. loc. num.* 13. et *error.* 5. *num.* 6. et Scip. Gentil. *de Jur. adcresc. Cap.* 15. [*Oper. Tom.* I. *p.* 258.] (6).

(1) Add. Vinn. *Select. Quaest.* I. 55. et Pothier. *h. t. num.* 100.

(2) Vel *gnarurit*, quod tamen verbum Papinianum, si revivisceret, pro suo agniturum esse, non putat Otto, *in Papinian. Cap.* 6. §. 7. *p.* 110.

(3) Etiam Jauch. *de Negation. Pand. p.* 192. *seq.* et *p.* 212. A. G. Pagenstecher. *Adversar.* II. 9. Pothier. *d. loc.* Dissentit Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* III. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 183. add. Gluck. *Tit. de hered. vel act. vend.* §. 1014. *p.* 360. *seqq.* ubi de hac Lege pluribus egit.

(4) Etiam A. G. Pagenstecher. *loc. cit.* Aliter Jos. Fern. de Retes, *loc cit.* et Gluck. *d. loc.*

(5) Librarium pro *solo* perperam *loco* scripsisse, dein correctionis caussa *solo* addidisse, notat Brencm. *h.* adeoque hanc vocem tanquam spuriam recte omisit Hal. Vid. Geb. *ibid.*

(6) Add. Noodt. *loc. laud.*

L. XLIV.

Postulante Sticho, etc.] Vid. Merill. *Obs.* VII. 15. (1).

Mox Stichus, antequam moram etc.] Per hanc enim fingi restitutionem esse factam, putat Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 1. *num.* 24.

Ceterum existimo, idem in herede ejus constituendum, etc.] Vid. Fab. *d. loc. num.* 13. *seqq.*

Perinde bona ejus creditoribus hereditariis vendere permittendum est, etc.] Vid. *L.* 11. §. 2. *h. t.*

(1)

(1) Et Wissenbach, *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10.

§. 1.

Sed in huiusmodi quaestione etc.] Vid. Merill. *Obs.* VII. 16. (1).

Desidero verbo tenus mihi restitui hereditatem,] Vid. *L.* 37. vs. *sed et si verbo. h. t.*

Ut ex Trebelliano *SCto agenti* (2):] Non *Pegasiano*: nam quarta est salva.

Nec fructus fideicommissarium sequitur, *si mora non intercessit.*] Vid. *L.* 22. §. 2. *h. t.*

Sed quia non ut heres fideicommissum, *ut sic dixerim*, *suppleat*, etc.] Ut *L.* 33. *h. t.*

Sed cum hereditarios nummos foeneraverit,] Vid. *L.* 24. *de us. et usufr. leg.*

Qua suo periculo foeneravit,] D. Goth. *in not.* „*quia suo.*" Ita Rob. Steph. (3).

Augmentum heredis *recepit.*] *Heres*, Rob. Steph. (4).

(1) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 106. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1213. *seq.*

(2) *Restitui hereditatem ex SCto Trebelliano*, *ut agens ex eo competentibus actionibus* etc. Pothier. *h. t. num.* 12.

(3) Etiam Hal. et omnes, probante Brencm, *h.*

(4) Etiam Vulg. et Nor. Vid. Brencm. *h.* cui haec dictio ex superiore versu hic iterum irrepsisse videtur. *Heredis* dictum pro *ab herede*, putat Seip. Gentil. *Parerg.* I. 7. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1280.

L. XLV.

Quasi ex Trebelliano *eam restituturus*:] *Pegasiano* scripsisse Modestinum, putat Merill. *Obs.* VII. 15. *et* 34. Potius in sequentibus Tribonianus quid mutavit, quam hic. Sed nec id probo. Sane, si ex Pegasiano restituisset,

ſet, penes illum manſisſent onera. §. 6. *Inſt. de fideic. hered.* (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 3. §. 2. *not.* 6. et Vinn. *ad* §. 6. *Inſt. de fideic. hered.* Vid. et de hac lege Brencm. *de Eurematic. Cap.* XI. et Puttman. *Interpr. et Obſ. Cap.* 2.

L. XLVI.

Cum ad annos ſedecim *pervenisſet,*] Al. *quatuordecim*: male. Vid. Brencm. *Animadv.* II. 1. [in Theſ. Otton. *Tom.* I. *p.* 631.] (1).

Quoniam dies fideicommisſi vivo Oceano ceſſit:] Haec expungit Herald. *Obſ. Cap.* 6. [in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 1320.] male. Vid. Salmaſ. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 18. *p.* 386. (2).

Si prorogando tempus ſolutionis, tutelam *magis* etc.] Bonorum, non perſonae. Perrenon. *d. loc.*

Heredi fiduciario *permiſisſet,*] *Fiduciariam*, Salmaſ. *d. loc. p.* 388.

Quam incertum *diem* etc.] Scil. an esſet venturus. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 1. *num.* 22. Salmaſ. *d. loc. in certum*: male. Incertus enim hic dies. *L.* 22. *tit. ſeq.*

(1) Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* XI. §. 28. *not.* 89.

(2) Add. Hier. van Alphen, *Disſ. de Javolen. Prisc. Part.* II. *Cap.* 1. §. 4. in Nov. Theſ. Disſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 65. *ſeq.*

L. XLVIII.

Paulus Lib. XIV. *Reſponſorum.*] Junge *L.* 24. *ad L. Falcid.*

L. L.

Imp. Hadrianus etc.] Vid. Cujac. *Obſ.* XXVII. 5.

Ac

Ac multa in fraudem fideicommissi fieri probaretur,] Quid si alia bona, liberis debita, pater dilapidet? Fab. *Cod.* VI. 34. *Def.* 3.

Damnum conditionis propter fraudem inflixit:] An non etiam potuissent bona locari, et reditus patri tribui? Fab. *Cod.* II. 39. *Def.* 10. Sed hoc plenius.

Ex accessionibus hereditariis emolumentum (1) *praestari.*] Ergo etsi fructus bonorum patri non cedunt, debentur tamen ei alimenta. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* II. *Const.* 10. *Def.* 10.

(1) Vocem hanc non mutandam in *alimenta*, quamvis id videatur Basilicorum suffragio confirmari, monet Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 12. *in fin.*

L. LI.

Cum heres deductis Legatis etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.*

Etiamsi quartam, *quam per L. Falcidiam retinet*, etc.] Lege: *quarta* (1).

(1) Ita Hal. et omnes, probante Brencm. *h.*

L. LII.

§. 1.

Cum portio ejus ad alterum pervenerit, defendi poterit adire cogendum:] Non obstat *L.* 16. §. 16. *h. t.*

L. LIII.

Non est cogendus heres etc.] Vid. *L.* 16. §. 16. *L.* 55. §. 2. *h. t.*

L. LIV.

Titius rogatus est, quod ex hereditate superfuisset etc.] Vid. Cujac. *ad Nov.* 39. *p.* 586. et Merend. *Controv. Jur.* VI. 24.

Si

Si non intervertendi fideicommissi gratia etc.] Vid. *L.* 58. §. *ult. h. t.*

Quae hereditate *factae dicebantur*,] *Ex hereditate*, Rob. Steph. (1) quod male abest a Flor.

(1) Etiam Hal. et Vulg., Vid. Brencm. *h*, qui mavult: *e hereditate*, et sic quoque Rucker. *Obs. Cap.* 3. §. 9. ope geminationis.

L. LV.

Si patroni filius extrario (1) etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.*

Nec ei nocebit exceptio,] *SCti Trebelliani*, quod actiones transtulit.

(1) Vid. de hac voce notata superius ad *L.* 78. §. 3. *de Legat.* 2do.

§. 2.

Non est contrarium, quod Legata cetera etc.] Hoc facit ex persona heredis. Cujac. *d. loc.*

Secundum quae potest dici, non esse priore tantum desiderante cogendum etc.] Cum fideicommissarius primus non possit esse loco heredis. (1).

Ubi nulla portio] Hereditatis et actionum.

Remansura sit apud eum:] Primum fideicommissarium.

Sed et si sine fructibus rogatus est reddere, non erit idonea quantitas etc.]. Quoniam non manet instar heredis.

Quod si prior recusaverit, placuit, ut recta via secundus etc.] Vid. *L.* 16. §. *ult. h. t.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 87.

§. 3.

Cur enim non videatur indignus, ut, qui destituit supremas defuncti preces, etc.] Vid. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 7. (1).

(1) Add. Voet. *ad Tit. Pand. de adq. vel om. hered.* §. 38. De voce *translatitie* vid. Brisson. *de Verb. Sign.* add. Rittershus. *ad Phaedr. Lib.* V. *Fab.* 7.

§. 5.

Actiones temporariae Trebelliani solent esse,] Apud fideicommissarium. (1).

Potestas enim evictionis etc.] Vid. Matth. *de Auction.* I. 14. *num.* 11.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 54.

L. LVI.

Ante restitutam hereditatem in possessionem hereditatis filiam quoque mitti (1) *placuit.*] An ergo fideicommissarius est legitimus contradictor? Vid. Bartol. *h. l.* et Fab. *Cod. h. t. Def.* 27.

(1) Papinianum addidisse verba: *ex Edicto D. Hadriani*, sed ea subtraxisse Tribonianum, putat Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 101. Sed vid. Jo. Wybon. *in Tribon. defens. p.* 340. *seq.* add. Eckhard. *Herm. Jur.* I. 6. §. 255. *in not.* ibiq. Walch. et Otton. *in Papinian. Cap.* 17. §. 3. *p.* 685.

L. LVII.

Heredes mei, quidquid ad eos ex hereditate bonisve meis etc.] Sic et *L.* 83. *de Legat.* 3°. add. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.*

Nihil de fructibus pendente conditione perceptis etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, fructus veniunt. *L.* 32. *in fin. h. t.*" Ibi ex cautione agitur, quae fructus videtur continere. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. (1).

(1) Pari modo Pothier. *h. t. num.* 9. Alter. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 375. *seqq.* Ex male intellecta hac Lege quosdam collegisse, Papinianum Bene-

ven-

vento, Samnitium civitate, originem duxisse, notat Otto, *in Papinian. Cap.* I. §. 1. *p.* 3.

§. 1.

Cum ita fuerat scriptum, etc.] Vid. Fab. *Conj.* XIII. 18. *et* 20. unde patet, hoc responsum non esse extendendum ad alios casus, ubi non haec omnia concurrunt. add. Idem, *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 6. *num.* 6. *seqq. Dec.* 31. *error.* 3. *num.* 16. *seqq. Dec.* 55. *error.* 6.

Quod si uterque sine liberis diem suum obierit, etc.] Nisi id accipias, cum Fabro, de posterius moriente solo, erit absurdum, quod duo erunt in solidum substituti primo morienti. Tota autem hereditas memoratur, quia casus spectatur, quo uterque defecisset: et hoc non addito, Claudia habere tunc non posset, nisi dimidium: quod et nunc Testator vult eam habere, eo deficiente, cui soli substituta est. Et hoc secutus sum in responso magni momenti *d.* 31. Januarii 1707.

Sed cum in fideicommissis voluntatem spectari conveniat, etc.] Ut in fideicommissis moris est, et qui fecit, ut haec etiam hoc casu admitteretur. Non idem *L.* 10. *Cod. de impub. et al. subſtit.* ubi Raguell. add. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de vulg. et pup. subst.* §. 26. Perez. in *Praelect. ad Tit. Cod. de imp. et al. substit. num.* 26. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand.* §. 7. Ranchin. *Var. Lect.* II. 3. [in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 935. *seq.*] Caes. Costa, *Var. ambig. jur.* III. 16. [in eod. Thes. *Tom.* IV. *p.* 1256.] (1). Sed vereor, ne Papinianus aliud spectarit, quam DD., et ne extra casum substitutionis reciprocae praecedentis hoc cesset. Vid. Fab. *Conj. loc. cit.*

(1) Vid. et Merill. *ad* 50. *Decis. Justin. Cap.* 41. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 1. *num.* 6. Pothier. *Tit. de cond. et demonstr. num.* 142.

§. 2.

§. 2.

Deficiente vero gradu nepotum, ex cognatis, quam velit, personam eligi posse.] Vid. ad *L.* 77. §. 32. *de Legat.* 2do. et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 53. *error.* 2. et *Dec.* 54. *error.* 10.

L. LVIII.

Deducta quarta parte restituere rogatus etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.*

Pecuniae quoque debitae dodrans ex caussa fideicommissi petatur:] *Petetur*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. imo et Flor. ita correctum. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Non idcirco nominum periculum ad heredem pertinebit, quod etc.] Vid. ad *L.* 22. §. 3. *h. t.*

§. 3.

Acceptis centum, centum hereditatem rogatus restituere, etc.] Al. *Nummis acceptis centum hereditatem* etc. Steph. *Acceptis nummis centum hereditatem* etc. (1).

Diversa caussa est praediorum etc.] Vid. *L.* 91. *ad L. Falcid.*

Cum autem praedia majoris pretii, quam portio *hereditatis essent,*] Quam restituit coheredi. Vid. Cujac. *loc. cit.* add. Gabr. Vall. *ad L.* 91. *ad L. Falcid.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 452.

(1) Vid. Brencm. *h.* Etiam Cujac. *loc. laud.* alterum *centum* delet.

§. 4.

Ancillarum partus non retinebit,] Add. *L.* 22. §. 3. *h. t.* D. Goth. *in not.* „ Imo, restituere partus non cogi-

gitur. *L.* 14. *in fin. de usur.*" add. *L.* 41. §. 10. *de Legat.* 3°. ut, quamvis non sit in fructu, hic tamen fructus imitetur: quod Cujacio, *loc. laud.* aequius videtur (1).

(1) Aliter Leges illas explicat, et conciliare conatur Galvan. *de Usufr. Cap.* 29. *num.* 7. quem laudat Otto, *in Papinian. Cap.* 12. §. 2. *p.* 371. Vid. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 380. *seqq.* et D. G. van der Keessel, *Diss. de Usuc. partus et foetus rei furtiv. Cap.* 3. §. 1. *seq.* in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 221. *seqq.*

§. 6.

Res hereditarias distrahere non cogatur heres.] Vid. *L.* 22. §. 3. *h. t.*

Sortium, quae de pretiis earum redigi potuerunt, usurae propter usum medii temporis perceptae non videbuntur:] Ut nempe heres has patiatur sibi in quartam imputari, quas non accepit. Vid. Cujac. *Obs.* XXIV. 40.

Sed nihilo minus usus et casus eorum quadrantem quoque deminuit.] Uti totam hereditatem.

§. 7.

Fructus superfluos *restituere non videtur rogatus.*] Excedentes quantitatem rerum relictarum. Conf. *L.* 3. §. 2. *de usur.* Franc. Mars. Gordon. *Praetermiss. Cap.* 1. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 828.] D. Goth. *in not.* „ Imo videtur rogatus. *L.* 3. §. 2. *de usur.*" Illic est rogatus de *bonis:* sub *hereditatis* voce non videntur hic comprehensi. *L.* 83. *de Legat.* 3°. et Testator dedit magis deminuendi potestatem, quam ut de augmento laboraret. Vid. post Merill. *Var. ex Cujac.* III. 32. et Donell. *Comm. Jur. Civ.* VII. 26. Wissenbach. (1) *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. Negationem hic tollit Cujac. *Obs.* XII. 10. et *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (2) con-

contra quem vid. et Perrenon. *Animadv.* I. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 607.]

Cum ea verba deminutionem quidem hereditatis admittunt, (3)] A parte gravati.

Fructuum autem additamentum non recipiant.] Pro fideicommissario.

(1) Quem laudat quoque Jauch. *de Negation. Pand. p.* 193. add. citatos superius ad *L.* 3. §. 2. *de usuris* et Bilderdyk. *Obs.* I. 10.

(2) Etiam Perez. *in Prael. ad h. t. Cod.* §. 16. et Pothier. *h. t. num.* 27.

(3) *Admittant,* Hal. et omnes. Vid. Brencm. *h.*

L. LIX.

Debitor sub pignore etc.] Vid. de hac Lege Ant. Fab. Cod. VII. 16. Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 1. *Lit. g. p.* 985. *seq.*

Videamus autem, ne et pignus liberatum sit etc.] Cujus dominus est factus creditor, sed sine effectu. *L.* 139. *in fin. de reg. jur.*

Atquin *sive possidet creditor* actor etc.] *Atquin* pro *attamen,* ut *L.* 3. *de offic. Praetor. Actor* abest a Rob. Steph. (1).

Quoniam hereditaria est actio?] D. Goth. *in not.* „*non est*, Cujac. (2) etc." Amicus pro *quoniam* legit: *quamquam.* Ego vulgatam explico, quod illa, ut hereditaria, quoque exstincta est.

Neque fideicommissum, quasi minus restituerit, recte petetur:] Uti in *L.* 70. §. 1. *L.* 78. §. 6. *h. t.*

Verum est enim, non esse solutam pecuniam:] Facit huc *L. pen. de exc. rei judic.*

Quemadmodum dicimus, cum amissa est propter exceptionem.] Juris mere positivi, ut *praescriptionis. L.* 30. §. 1. *ad L. Aquil. plus petitionis. L.* 27. *de pignor. et*

hyp. non *parti*, etc. Bachov. *de Pignorib.* V. 2. *num.* 8. Sed Cujac. *ad Libb. Paul. Quaest. in expl. h. l.* indistincte accipit. Facit huc *L.* 5. *quib. mod. pign. vel. hyp. solv.*

Remanet ergo propter pignus naturalis obligatio.] Facit huc *L.* 14. §. 1. *de pignor. et hyp.* Mirum ob accessorium sustineri principale. Bachov. *de Pignor.* V. 2. *p.* 366. ubi ait, id commentos JCtos contra juris subtilitates. Sed vid. *L.* 38. §. *ult. de solution.* et hic non est satisfactum, quod exigebat formula hypothecaria: et Cujac. *loc. cit.* notat, *Legem* 129. §. 1. *de reg. jur.* non habere locum, cum principalis ab initio constitit obligatio (3).

Nam et cum de lucro heres scriptus asit, etc.] Multoque magis hic, cum de damno agit. Pro *asit* Rob. Steph. *agit.* (4).

Responsum est, non esse cogendum adire, nisi legato praestito,] Per fideicommissarium. *L.* 11. *pr. L.* 27. §. 15. *h. t.*

Nec cogendum esse heredem *adire*,] Unum hunc, cum adsunt et alii.

Sed cum Testator alterutrum *dederit*,] Hereditatem vel Legatum.

Nos utrumque ei praestamus.] Etsi Legatum videbatur non deberi, quia adierat. Cujac. *d. loc.*

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Et *ad Libb. Paul. Quaest. in expl. h. l.* add. Pothier. *Tit. de solution. num.* 132. Dissentit etiam Jauch. *de Negation. Pand. p.* 180.
(3) Add. Pothier. *d. loc.*
(4) Probante Cujacio, *d. loc.* et Brencm. *h.*

§. 1.

Dotis pars matri ejus *redderetur*,] Pro *suae.* (1).

Pro parte matri adjudicaverat.] Cum deberet apud virum manere.

Quia

Quia non quasi heres, etc.] Quod omnino requiritur: et speciale est, quod in contrariam partem est judicatum apud Fab. *in Cod. h. t. Def.* 22.

Sed errore *ex pacto eam habuit.*] Nec enim ita adquiritur per liberos actio parentibus, ac ab his liberis. *L.* 26. §. 4. *de pact. dotal. L.* 23. *eod.* ubi Cujac. *Tract.* VII. *ad African.* (1).

(1) Uti et alibi. Vid. notata superius ad *L.* 27. §. 2. *ad SCtum Vellej.*

(2) Add. Noodt. *de Pact. et Transact. Cap.* 25.

L. LX.

Quoniam non fuit debitum, quod restituit.] Add. Os. Aurel. *Dispunct.* 42. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 794. *seq.*] (1).

(1) Et Merill. *Var. ex Cujac.* I. 42.

L. LXII.

Respondit, id quod in dotem fuisset, non contineri etc.] Vid. *L.* 22. §. 4. *h. t.*

§. 1.

Alumno certam pecuniam legavit, etc.] Facit huc *L.* 26. §. 1. *quando dies legat.*

An vero in id tempus sustinere, etc.] Id est, *exspectare.*

Respondi, secundum ea, quae proponerentur, posse.] Hic dies est adjectus in favorem Legatarii, ne is forte pecuniam perderet. Averan. *Interpr. jur.* II. 21. *num.* 23. (1).

(1) Add. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 388. *seq.*

L. LXIII.

Facta in fideicommissarium restitutione,] Non ante. Fab. *Cod. h. t. Def.* 3. et *Def.* 23. ubi exceptio *in not.*

§. 2.

Et postea de hereditate controversiam passus,] Aliud, si ante. *L.* 55. *in fin. h. t.*

§. 5.

Et medii temporis fructus perdit,] Vid. *L.* 18. *h. t.*

§. 7.

Nec impendium aliquid,] D. Goth. *in not.* „*impedimentum*, Hal. (1)" et Rob. Steph. Vid. de hoc §. Leonin. *Emend.* II. 9.

Si vero turpis aut difficilis sit conditio,] Non tamen Legibus vel moribus vetita: haec enim est pro non scripta, et heres non cogitur eam implere. Averan. *Interpr. Jur.* II. 24. *in fin.*

Sed et remitti eam ab initio visum est,] Ne heres cogatur implere et adire. Leonin. *d. loc.* Pro *ab initio* Cujacius, *Obs.* XXI. 30. legit: *absurdum*, notatus a Leonin. *d. loc.* add. Suerin. *Repet. Lect.* I. 8. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 19. *seq.*] (2).

Plus enim tribui a Praetore etc.] Vid. ad seq. §.

(1) Hal. *impedimentum aliquod.* Vulg. *impedimentum aliud.* Vid. Brencm. *h.*

(2) Et Voorda, *Interpr. et Emend.* III. 15. Sed Cujacio adsentitur Trotz. *Memor. Propag.* I. 4. §. 4. *p.* 266. *seqq.* Voet. *ad h. t. Pand.* §. 45. in fin. supplet ex praecedentibus: *aperte iniquum.* Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 2. §. 4. *p.* 191. legit: *sed nec remitti eam* etc. quod in contextum recepit Pothier. *h. t. num.* 94.

§. 8.

Ut hereditatem impleta conditione possit adire, et restituere.] Huc illa ex praec. §. *plus enim tribui* etc. transferunt Herald. *Obs. Cap.* 18. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1331.] et Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 216. Dissentit Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 19. *p.* 402. *seqq.*

§. 9.

Sufficere *Edictum*,] *Sufficit*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 10.

Si vero nominis ferendi conditio est, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. *Diog. Laërt.* V. 70. Herald. *Obs. Cap.* 29. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1333.] Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 17. [in eod. Thes. *Tom.* II. *p.* 269. *seq.*] (1).

(1) Vid. et Trotz. *Memor. Propag.* I. 4. §. 3. *p.* 260. *seqq.*

§. 13.

Substitutus *Maevio*,] *Substituto*, Govean. *Repet. Praelect. ad Tit. de vulg. et pup. subst. num.* 56. [*Oper. p.* 100.] Frustra (1). add. Gomez. *Var. Resol.* I. 3. *num.* 8. *Qui substitutus est Maevio*, Rob. Steph. (2).

(1) Non tamen ab hac emendatione alienus est Jens. *Strict. ad Pand. p.* 392. quamvis malit, verba Legis quasi alio ordine collocata intelligere.

(2) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. LXIV.

§. 3.

Si coactus, in solidum transibunt actiones etc.] Vid. L.

L. 27. §. 13. *h. t.* ubi Gloss. add. Cujac. *ad Libb. Paul. Quaest. in expl. L.* 60. *h. t.*

L. LXV.

Quia hereditatis adquisitionis *similis est haec restitutio*.] *Adquisitioni*, Rob. Steph. (1). add. Averan. *Interpr. Jur.* I. 17. *num.* 23. *seqq.*

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* qui id praefert. Sequitur: *nec in ea re consensu*, aut *opera servi opus est.* Best. *Conj. quaest. ex Jur. Civ. Cap.* 3. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 216. legere mavult: *at opera servi* etc. et verba sequentia ita interpungit: *itaque si qui suspectam dicent hereditatem, postulante domino, compellendi erunt* etc.

§. 1.

Dicendum erit, compellendum heredem, etc.] D. Goth. *in not.* „Hodie non compellitur reddere, si *mulier* nubat. etc." scil. vidua ipsius (1).

(1) Add. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap.* II. 16.

§. 2.

Propter rerum judicatarum auctoritatem.] De qua Cassiod. *Var.* I. 5. add. Platon. *Criton, p.* 37. Cicer. *de L. Agrar. contra Rull. Cap.* 3. *in Oration. Pro Sylla, Cap.* 22. *in Verr.* V. 6. et plenius etiam alibi (1).

(1) Conf. Schulting. *Diss. ad L.* 1. §. *ult. de quaest.* §. 21. adj. ej. *Enarr. Part. Prim. Pand.* et H. G. Tydeman. *Diss. de Reb. judic. non rescind. Cap.* 5.

§. 3.

Nutu possint signifacere,] D. Goth. *in not.* „*significare*, Hal." et Rob. Steph. *Signifacere*, Salmas. *de Mod. usur. Cap.* XI. *p.* 471. (1).

Vel-

Velle se periculo suo hereditatem adire.] An, *adiri?*

Sed et infanti non dubito omni modo subveniendum;] Hodie res liquidior, post *L.* 18. *Cod. de jur. deliber.*

Non dubie pro herede, tutore auctore, gerere posse etc.] Qui actus magis est facti, uti et adquisitio possessionis, quam infans peragit tutore auctore. *L.* 32. §. 2. *de adq. vel am. poss. L.* 3. *Cod. eod.* Jac. Gothofred. *ad L.* 5. *de reg. jur.* Aliter Wissenbach. *in Comm. ad L.* 5. *Cod. de jur. delib.*

(1) Et alii. Vid. Brencm. *h.* qui praefert: *significare*, add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 354. *not.* 17.

§. 4.

Vel in *creditum ire*,] *In* delet Salmas. *de Usur. Cap.* 4. *p.* 78. quod non probo (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 2. §. 1. *de reb. cred.*

L. LXVI.

§. 1.

Propter fragilitatem cautionis:] Vid. *L.* 16. §. 14. *h. t.* et Fab. *de Erroribus Pragm. Dec.* 31. *error.* 1. *num.* 12. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 103. et P. L. de Fremery, *Diss. de Ration. Vett. JCtor. Cap.* 2. §. 7. *not. q. p.* 68.

§. 4.

Vel major pars restitutae hereditatis habetur.] Vid. *L.* 50. *pr. de judic.* (1).

(1) Pro *oportet*, *itaque* etc., in verbis praecedentibus, Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 14. *p.* 87. *seq.* legit: *oportet utique* etc.

L. LXVII. (1).

(1) *Pr. et nec ego postea* etc. Pro hac lectione Taurelliana vid. Brencm. et Geb. *h.* Explicuit hanc et seq. *L.* 68. P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 55. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

§. 2.

Vix fraudatorio interdicto (1) *locus erit:*] Pro *vix* Glosf. legit: *non.*

Quia bonis patris ejus venditis,] Ab ipsius creditoribus, feparatione impetrata. Glosf. *h.*

(1) De quo Nerius, *Analector.* I. 8. in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 337.

L. LXVIII.

Dubium non est, quin hodie coactus ex Trebelliano SCto restituere posfit:] Interpolatam a Triboniano hanc Legem putat Brencm. *de Eurematie.* *Cap.* XI. in fin. (1).

(1) Add. Eckhard. *Herm. Jur.* I. 6. §. 238. ibiq. Walch. Aliter Pothier. *h. t. num.* 79.

L. LXX.

Et rursus Titius heredi post tempus,] Haec delet Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 65. *error.* 9.

§. 1.

Alienaverit quid ex hereditate,] Olim enim perfonalis tantum erat perfecutio fideicommisfi.

Sed ex fideicommisfi caussa erit hoc, quod deperierit, perfequendum.] Facit huc *L.* 59. vs. *neque fideicommisfum. h. t.* add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 88. *error.* 2.

§. 2.

Imputabitur ei, cui restituta fuerit.] Vid. de hoc §. Fab. *de Errorib: Pragm. Dec.* 70. *error.* 3. *et* 4. ubi non vult succurri fideicommissario, add. Idem, *Cod.* VII. 13. *Def.* 23. *et* 25. (1).

(1) In seq. *L.* 71. pro (*si*) *expedire sibi compererint* etc. ut Taurell. edidit, Rucker. *Obs. Cap.* 3. §. 21. ope geminationis, legi mavult: *expedire si sibi* etc. add. Joach. Joh. Schwartz. *Spec. Obs. ad Var. JCtor. Fragm. Cap.* 1. Lugd. Batav. 1750.

L. LXXIII.

Si heres pecuniam hereditariam crediderit.] Suo nomine. Cujac. *Tract.* VII. *ad African. in expl. L.* 21. *de fidejussor.* (1).

Sed nec (2) *sic quidem ipsa admitteretur ex fideicommisso:* etc.] Non enim haec cessio fit ex conventione, sed Lege, quae jura hereditaria tantum transferri vult. Sand. *de Action. cession. Cap.* 8. *num.* 34. *seqq.* Nec obstat *L.* 32. *de pec. constit. L.* 21. *de fidejussor.* Ibi enim id non fit ex SCto, sed speciali cessione, quam exigit Praetor, vel heredi actiones denegat, easque dat fideicommissario, quae tunc erunt actiones decretales. *L.* 15. §. 28. *de damn. infect.* Ant. Faber, *Conj.* XIV. 3. totum hunc versiculum; *tamen habet adv. heredem* etc. Triboniano adscribit: male. Vid. Sand. *d. loc. num.* 37.

(1) Sequitur: *qui ex defuncto fuerit interpositus.* D. Goth. *in not.* „*qui a defuncto* etc." Ita Hal. Vid. Geb. *h.* Sed etiam alibi *ex* pro *a* positum. Vid. notata superius ad *L.* 10. §. 1. *quib. mod. pign. vel hyp. solv.*

(2) *Ne* Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* add. notata superius ad *L.* 67. *de jur. dot. not.* 3.

§. 1.

Servitutes, quas etc., nihilo minus valent.] Pro *manent*, et sic alia realia jura. *L.* 59. *h. t.* ubi vide.

L. LXXIV.

Pronunciavit Imperator, etc.] Quod non licuisset JCto. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 26. *error.* 6. *num.* 32. Nec ad alios casus trahendum. Late Merend. *Controv. Jur.* VII. 35.

§. 1.

Nobis et Legis Aeliae Sentiae argumenta proferentibus,] Quia, ut manumissus fieret civis Romanus, debebat non esse minor XXX. annis. Merill. *Obs.* II. 21. Cur non et, quia minor XX. annis, qui manumittit, hos annos implevisse oportet extra ultimum diem. *L.* 1. *de manumiss.* et nota τὸ *argumenta* (1).

Contra petitricem pronunciavit.] Contra *L.* 48. *de condit. et demonstr.* (2).

(1) Late de hoc §. egit Rucker. *Diss. de Nat. et Civ. temp. comput. Cap.* 3. §. 8. *seqq. p.* 31. *seqq.* add. Gluck. *Tit. de feriis*, §. 269. *b. p.* 513. *seqq.*

(2) Ad quam vid. notata.

L. LXXV.

Item pars Sempronii] Coheredis aliter futuri.

§. 1.

Respondit, ad tempus, quo nurus moreretur, etc.] Non statim, ut nec in *L.* 11. §. 10. *de Legat.* 3°. imo, nec ante, quam erit filius sui juris. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 65. *error.* 8. et *Dec.* 26. *error.* 6. *num.* 17.

L. LXXVI.

L. LXXVI.

Eique codicillis substituerit,] Non eadem benignitas in testamentis. Foquel. *ad Tit. Inst. de pup. subst. p.* 178. (1).

Tamen benigna interpretatione placet,] Qua parce utendum. Fab. *Cod.* VI. 8. *Def.* 10. Non idem *L.* 7. *de vulg. et pup. substit.* ubi vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp.*

(1) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 107. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1214.

L. LXXVII.

§. 1.

Nam etsi matrimonium cum furiosa non fuit,] D. Goth. *in not.* „ Imo , furiosus retinet matrimonium. etc. " Hic de initio quaerimus (1).

(1) Vid. de hoc §. Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 216.

L. LXXVIII.

Aut vos ipsae habeatis,] *Habetis*, *L.* 89. §. 3. *de Legat.* 2do.

Respondit, *secundum ea*, *quae proponerentur*, *deberi*,] *Dimidiam* (1), *d. l.*

Si etiam uxor parata sit in commune bona sua conferri,] *Conferre*, *d. l.*

(1) Hanc vocem hic excidisse, putat van de Water, *Obs. Jur. Rom.* I. 1. *p.* 7.

§. 1.

Respondit, *secundum ea*, *quae proponerentur*, *Lucium Titium*, *item Gajum Sejum fideicommissum petere non pos-*

posse.] Ut meros dispensatores. Vid. Cujac. *Tract.* II. *ad African. in expl. L.* 107. *de Legat.* 1°.

§. 3.

Si aliquam controversiam etc.] Justam, an injustam, perinde est. Averan. *Interpr. Jur.* II. 29. (1).

(1) In seq. §. 4. pro *qui eorum vita* superasset, Hal. habet: *superesset.* Sed vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 380. *not.* 25.

§. 5.

Respondit, pro parte hereditaria.] Vid. Chef. *Disc. Jur. Cap.* 20. *num.* 7. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 677.]

§. 6.

Quam ad creditorem pervenire oportuit.] Facit huc *L.* 59. *h. t.* (1).

(1) Add. Jos. Fern. de Retes. *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 217. — In seq. §. 7. *semissem patrimonii eis partioadis ejus* dici pro *semissem patrimonii in partes divisi*, per ἓν διὰ δυοῖν, notat D. Goth. A. Etiam alibi exempla hujus figurae in Fragmentis Vett. JCtorum exstant. Vid. notata superius ad *L.* 3. *de just. et jur. not.* 1.

§. 8.

Universam substantiam eis communicasse:] *Ei*, Rob. Steph.

Quos invicem commendo.] D. Goth. in *not.* „*Commendo fidei patris*, Hal." Male.

§. 9.

Eandem uxorem mariti etc.] Post divortium. Vid. §. *praec.* (1).

(1) Add. de Retes, *loc. modo laud.*

§. 10.

Quaesitum est, an priore parte scripturae universa hereditas patris etc.] An, *matris?*

Respondit, ea, quae proponerentur, ostendere, decem duntaxat uncias filio datas.] Inter fideicommissarios pro partibus vocatos jus accrescendi cessat. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 50. *error.* 1. add. Idem, *Cod.* VI. 3. *Def.* 2. et Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 2. *Def.* 19. Aliud decisum apud Maynard. *Decis. Tholos.* V. 10. ubi late de hac quaestione, sed multa parum ex vero.

§. 11.

Respondit, quatenus cepisset, fideicommisso obstrictam.] Vid. *L.* 55. §. 2. *h. t.*

§. 12.

Cum fuerit annis *quindecim*,] *Annorum*, Rob. Steph. (1).

Ex refectu paupertatis,] Vid. Bynkersh. *Obs.* VI. 25. *num.* 6. (2).

Qui *ad vos pervenerit*,] *Quae*, Rob. Steph.

(1) Etiam Hal. Vid. Geb. *h.*
(2) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 391. *not.* 2. et Pothier. *h. t. num.* 8.

§. 13.

Quaesitum est, an etiam partes tertias fundorum praelegatorum cum conlibertis eidem *deducere deberet?*] *Idem*, Rob. Steph.

Respondit, secundum ea, quae proponerentur, non *debere restituere*, etc.] *Non* delet Maynard. *Decis. Tholos.* V. 59. vel, cum Corasio, pro *restituere* legit: *deducere*. Frustra (1).

(1)

(1) In seq. §. 14. vestigium superesse juris veteris, putat Cujac. *Obs.* X. 17. et alibi. Sed vid. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 15. *not.* 14. add. Jos. Fern. de Retes, *Miscellan.* L. 3. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 33. *seq.*

§. 15.

Cum erit annis *viginti*,] Sic et *praec.* §. 12. *Annorum*, Rob. Steph. (1).

Et propterea pigneratitia *judicio* etc.] *Pigneratitio*, Rob. Steph. (2). — Ut *L.* 24. §. 2. *L.* 36. *de pignor. act.* add. Fabrot. *ad Cujac. Paratitl. ad d. Tit. Cod.*

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Etiam Vulg. Apud Hal. *judicio* abest.

§. 16.

Apparuit, quadruplo amplius hereditate *fuisse.*] D. Goth. *in not.* „Al. *in hereditate.*" Ita Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. LXXIX.

Optio deferenda est fideicommissario, etc.] Facit huc *L.* 55. *de adq. vel om. hered.* (1).

Ut id quod superfluum est, pupillo servetur,] Vid. *L.* 6. *pr. de reb. auct. Jud. possid.* add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 10. *num.* 23.

Et si in solidum bona venire non possunt,] Et finem crediti longe excedunt.

(1) Praecedit: *mox* abstinetur *hereditate paterna.* D. Goth. *in not.* „ *abstineat.*" Non opus. Vid. Brencm: *h.* et Tusfan. de La Rue, *Amoen. Jur. Obs. Cap.* 10. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1502. Explicuit hanc Legem, Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* III. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 182. *seqq.* quem etiam vid. *ibid. p.* 217. *seq.* de *seq. L.* 80.

L. LXXXI.

Paulus Imperialium Sententiarum in Cognitionibus prolatarum ex Libris VI. *Libro primo seu Decretorum Libro* II.] Forte *ex Libris* VI. ante ita inscriptis, post fecit tres hac inscriptione, et nihil mutandum; potuit enim horum esse alius ordo (1).

Foebum et Heracliam ex eadem matre,] D. Goth. *in not.* „et sic uterini erant." Imo germani.

Secundas tabulas fecit,] Has non esse seorsim factas, putat Salmas. *de Mod. usur. Cap.* XI. *p.* 468. Sed quare, non video.

Quas matri ejus comdemnavit *aperiendas*, etc.] D. Goth. *in not.* „Lege: *commendavit.*" Sic Flor., quod cur non receptum? (2).

Cum solum (3) *Foebus egisset μονομερῶς*,] Quod in appellatione fieri potest. Cujac. *ad Nov.* 49. Rittershus. *ad Novell. Part.* X. *Cap.* 3. *num.* 3. De verbo μονομερῶς vid. D. Goth. *in not.* et Forner. *Rer. Quotid.* I. 25. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 153. *seq.*]

Atqui invicem duos illos tantum substituerat,] In primo casu (4).

Cujus etiam fidei commissum erat, vel *legata*, etc.] *Ut legata*, Rob. Steph. (5).

Quae ei dederat intestata *moriens* etc.] An scripsit Paulus: *quae ei dederat in testamento, moriens* etc. Error forte ortus e notis. In Flor. est *intes*TA, vel INTEST., quod pro *in testamento* scribi, constat ex Inscriptione apud Gruter. *p.* 159. *inscr.* 9.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.*, in *Jurispr. antejustin. p.* 212. Dissertationem ad hanc Legem conscripsit Henr. Gerard. Isaäc. Nederburgh. Lugd. Batav. 1803.

(2) Add. Geb. *h.* et Rad. Forner. *loc. cit.* II. 9. *p.* 170.

(3) *Solus*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(4) Add. Pothier. *Tit. de Legat. num.* 164.
(5) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brenem. *h.*

TITULUS II.

QUANDO DIES LEGATORUM VEL FIDEI-COMMISSORUM CEDAT.

L. I.

Mortuo patre, licet vivo pupillo, dies legatorum a substituto datorum cedit.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 31. *error.* 5. *num.* 14. (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. de Legat. num.* 275.

L. IV.

Denique vivo herede defunctus Legatarius ad heredem non transfert.] Aliud interdum in fideicommissis, ex conjecturis. Fab. *Cod.* VI. 22. *Def.* 38.

L. V. (1).

(1) *Pr. Si post diem Legati cedentem* etc. Vid. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 5. add. Pothier. *Tit. de Legat. num.* 281.

§. 1.

Ex die mortis] Non tempore Ulpiani, sed *apertarum tabularum.* Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1192.] Sic et *L.* 12. §. 3. *L.* 14. *pr. et* §. 1. *L.* 19. §. 3. *h. t.* (1).

(1) Conf. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 24. §. 31. *not.* 75. add. Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 5. *p.* 102. *seq.* et *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 1. Aliter Wybo, *in Tribon. defens. p.* 344. *seq.*

§. 2.

§. 2.

Quam conditio fuerit impleta,] Sunt tamen quaedam revera conditionalia, et quorum tamen dies cedit statim, ut *operarum*. Vid. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 41. *num.* 16. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 744.]

L. VII.

Heredis aditio moram legati quidem petitioni facit,] Vid. Paul. *Sent.* IV. 1. §. 14.

§. 3.

Et si a substituto legatum sit relictum, quamdiu institutus deliberat, etc.] Facit huc *L.* 1. *h. t.*

Nam ad heredem suum transtulerit *petitionem*.] D. Goth. *in not.* „Al. *transtulit*." Ita Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal., et ipse Taurell. in margine. Vid. Brencm. *h.*

§. 4.

Tantundem et si ab impuberis substituto legetur: etc.] Vid. *L.* 1. *h. t.*

§. 6.

Vel ei cui servus etc.] D. Goth. *in not.* „*Vel si cui*. Cujac. etc." probabiliter.

Et ideo servo aliquid etc.] D. Goth. *in not.* „*et eidem servo*. Cujac. etc." et hoc videtur rectum (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 2. et Pothier. *Tit. de Legat. num.* 280.

L. XII.

§. 1.

Quae in annos singulos relinquuntur,] Idem in *stipula-*

tionibus, ut scil. et tunc sit solvendum initio anni. *L.* 56. §. 4. *de verb. oblig. L.* 18. §. *ult. de stipul. servor.*

Ut initio cujusque anni hujus legati dies cederet.] Vid. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 8.

§. 3.

Ex die mortis] Vid. ad *L.* 5. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de ann. legat.* §. 2.

§. 5.

Si in habitatione *aliquid, vel in* disciplina *legetur*] *Habitationem* — *disciplinam*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* — Ad seq. §. 6. vid. *Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 250. *seqq.* add. Duker. *ibid.* et *in Addend. p.* 487.

L. XIII.

Hujusmodi Legatum, sive illud factum fuerit, sive non fuerit (1), etc.] Aliud in contractibus. Vid. *L.* 8. §. 1. *de peric. et comm. rei vend.*

(1) Posterius *fuerit* abest apud Hal. Vid. Geb. *h.*

L. XIV.

Utrumque spectandum (1), *et mortem* (2) *testatoris*, etc.] Vid. *L.* 5. §. 1. *h. t.*

(1) D. Goth. *in not.* „ *exspectandum* „ Cujac. etc. Non opus putat van de Water, *Obs. Jur. Rom.* II. 3. *p.* 126. add. notata superius ad *L.* 5. §. 11. *de his qui effud. vel deject.* et *ibid. in Addend. p.* 604.

(2) Malam versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 393. pro *et mors testatoris* etc. Subintellige potius *puto*, *constat*, aut aliud simile verbum.

§. 1.

§. 1.

Posse dici decem transtulisse, etc.] Obstat *L.* 25. §. 1. *h. t.* Sed ratio est, quia moriente Legatario Legatum *ususfructus*, et sic electio per se cessat, et remanet legatum *decem*. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. d. L.* 25.

Nam si, antequam pariat, inquit, decesserit, etc.] Hic spes pariendi cessat, et sit alternatio et electio. Cujac. *d. loc.*

§. 2.

Si ita quis legaverit filiofam., ut ipsi solvatur, etc.] Facit huc *L.* 44. *de cond. et dem.*

§. 3.

Sed exspectabit *conditionem:*] D. Goth. *in not.* „*sed exspectamus*, Hal." et Rob. Steph.

L. XV.

Nec mortalitate (1) *patris, sed emancipatione patresfam. constituti sint*, etc.] Hinc colligunt, nihil referre, quid ex alternativis fiat. add. *L.* 11. §. 13. *de Legat.* 3°. *L. ult. Cod. de donat. quae sub mod.*

(1) *Morte*, Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. XVI.

Non ante dies Legati ejus cedet, etc.] Non obstat *L.* 25. §. 1. *h. t.* Hic enim Legatum est alternativum, et duplex dubium, an quid sit nasciturum, et quid heres sit electurus. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 13. *Thes.* 4. *Lit. b. p.* 788. Vinn. *ad* §. 7. *Inst. de Legat.* (1).

Aut certum fuerit, nasci non posse.] Tunc electio cessat.

(1) Add. Pothier. *Tit. de option. vel elect. legat. num.* 26.

§. 1.

Cum neque in praesentia ullum emolumentum hereditati adquiratur:]. Vid. *L.* 61. §. 1. *de adq. rer. dom.*

Cujus *servus legatus esset,*] *Cui*, Rob. Steph. (1) recte, vel *cujus servo*, cum Ant. Fabro, *in Ration. ad L.* 18. *quib. mod. usufr.* etc.

(1) Etiam Hal. et Vulg., probante Brencm. *h.*

§. 2.

Usumfructum ad hereditatem *pertinere*,] Id est, *heredem*, Cujac. *Obs.* XXV. 40. (1). Hic tamen videtur JCtus non ita loqui debuisse: nam usufructus hereditati huic adquiri nequit. *L.* 61. §. 1. *de adq. rer. dom.* Forte legendum: *ad heredem*, quod vidi postea etiam notatum ab Ant. Fabro, *in Ration. ad L.* 18. *quib. mod. usufr.* etc.

(1) Et Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 278.

L. XVII.

Cum legato servo etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.*

Non in ejusdem personam etc.] Heres enim debet Legatario.

Ut patri Legatum debeat.] Vid. Ulpian. *Fragm. Tit.* 24. §. 24. ubi Cujacius τὸ *non* recte tollit (1).

(1) Vid. *ibid.* Schulting.

L. XVIII.

Quandoque *liberos habuerit*,] Id est, *quandocumque* (1).

(1)

(1) Ut etiam alibi. Vid. notata superius ad *L.* 42. *de jur. dot.*

L. XIX.

Unum legatum intelligitur *centum:*] Non tamen est. *L.* 24. *h. t.* Sed ex post facto res eo redit, herede non dante penum. Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.* (1).

(1) Sequitur: *tradita peno.* Hal. *tradito peno*, reliqui *tradito penore.* Vid. Brencm *h.* qui mavult: *tradita penu.* add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 361. *not.* 36. et Conrad. *Parerg. p.* 517.

§. 1.

Quod si ita scriptum sit, si penum intra Kalendas non dederit, etc.] Vid. *L.* 24. §. 1. *h. t.* (1).

Sed ut centum legata etc.] Non penus.

Sub conditione] Quae non disponit.

Quia dies legati cesserit] *Non cesserit*, Rob. Steph. (2) recte: probante Balduin. *Jurisprud. Mucian.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 521.] Leonin. *Emend.* III. 12. (3). Sed vid. Charond. *h.* in margine.

(1) Ubi Paulum dissentire a Juliano in hac Lege, putat Pothier. *Tit. de adim. legat. num.* 41.

(2) Et Al. Hal. *non cessit.* Vid. Brencm. *h.* qui Florentinam retinet. add. Sammet. *Opusc. p.* 174. *seq.*

(3) Etiam Jauch. *de Negation. Pand. p.* 30. *et* 267. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 394. Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 5. §. 10. *p.* 31. legit: *quia dies legati cesserit*, id est, *quia non* etc.

§. 2.

Quemadmodum *si herede instituto* etc.] *Tale est, quemadmodum* etc. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Ant. Faber, *Conj.* XII. 19. *num.* 19. inserit: *fideicommissum pure datum est.* Van de Water, *Obs.* III. 12. *p.* 340.

p. 340. pro *legatur* legit *i. legatur*. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 17. *p.* 106. locum hunc tantum paulo aliter interpungit, legens: *cui sub conditione legatum, est, quemadmodum si* etc. aut τὸ *est* geminat. Carere hunc §. sensu, seu decisione, ait Jens. *Strict. ad Pand. p.* 394.

§. 3.

Et, si post mortem testatoris decesserit, etc.] Vid. *L.* 5. §. 1. *h. t.*

L. XX.

Hoc casu, ait, omnium annorum unum esse legatum,] Ratione cessionis, unde hoc dijudicandum. Chef. *Differ. Jur. Cap.* 24. *num.* 9. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 688.] (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 12. §. 16. *seq.*

L. XXI.

At si incerta, quasi cum pubes erit, etc.] Nisi praestatio tantum differatur tamdiu, ut *L.* 46. *tit. praec.* (1). Aliter est haec conditio etiam in conventionibus. Cyriac. *Contrav.* 677. *num.* 24. *seqq.*

Quod scribendo (2) *comprehendere sit* commodum,] *Incommodum*, Herald. *Obs. Cap.* 7. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1320.] male. Vid. Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 18. *p.* 388. *seq.*

(1) Add. Gilb. Reg. *Enantioph.* I. 20. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1490. In verbis praecedentibus: *praesens debetur, aut confestim ad eum pertinet*, etc. Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. ut in poss. legat. p.* 344. vestigium observat priscae Legatorum differentiae, nisi pro *aut* legere malis *et*.

(2) Ita Hal. Flor. *scribendi* forte pro *scribenti*. Vid. Taurell. *in Annotat.* et Brencm. *h.* *Scribenti* legit quo-

quoque Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 22. §. 32. *p.* 103.

§. 1.

Nec multum interesse tale legatum ab hoc, si heres erit dato.] Vid. *L.* 3. *de Legat.* 1°. et *L. seq.* §. 1.

L. XXII.

Sed et conditionem hoc Legatum in se continet,] Vid. *L. praec. pr.*

Non esse non intelligeretur.] *Non esse intelligitur*, Vulg. (1).

Nec interest, utrum scribatur, etc.] Vid. *L.* 45. §. 3. *de verb. oblig.*

An ita: cum priore scriptura etc.] *An, cum annorum quatuordecim factus erit: nam priore* etc. Leonin. *Emend.* VII. 21. ex Vulg. (2).

(1) Etiam Hal. Vid. Brencm. *h.* qui falli hic Gothofredum notat.

(2) Apud Hal. *ita: cum* absunt. Vid. Geb. *h.* Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 299. *seqq.*

§. 2.

Si tamen duos heredes instituam,] Titium et Sempronium.

Et si alter ex his etc.] Titius.

Ab omnibus heredibus:] Ab utroque.

Sed in portionem quidem coheredis valebit:] Sempronii.

In ipsius autem, etc.] Titii.

Perinde atque si solo coherede instituto, etc.] Ergo Sempronii pars non debetur, si Legatarius mortuus est, antequam adiret Titius. Gloss. *h.*

L. XXIII.

Ulpianus Lib. IV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 262.

L. XXIV.

Paulus Lib. VI. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 438. *seq.*

Et translatam esse in decem, etc.] Vid. *L.* 19. *h. t.*

Namque cum dictum est, at *Publicius fundum dato*, etc.] *Dictum est ita*, Rob. Steph.

§. 1.

Dicimus non esse penum legatam.] Vid. *L.* 19. §. 1. *h. t.*

L. XXV.

Cum illud aut illud legetur, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.*

Nec, si moriatur, ad heredem transisse Legatum videbitur.] Vid. *L.* 16. *h. t.* Obstat *L.* 14. §. 2. *h. t.* Vid. *ibid.*

§. 1.

Heres meus Titio dato, quod mihi Sejus *debet,*] *Sejus pupillus*, Rob. Steph. (1).

Nec *locupletior factus esset*,] Vid. *L.* 2. *de fidejussor.* *Nec* abest a Flor. (2) male. D. Goth. *in not.* „*et locupletior*, Cujac." etiam Forner. *Rer. Quotid.* I. 19. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 148.] (3). Addit Gothofred. „reprehensus a Roberto, etc." et Merill. *Obs.* VII. 5. (4).

Et petitor ad praesens debitum verba retulit,] D. Goth. *in not.* „Forte legendum: *testator.*" Non opus.

Quod si verbo debiti naturalem obligationem, etc.] Vid. *L.* 40. §. 3. *de cond. et dem.* *L.* 21. *ad L. Falcid.* *L.* 44. *de solution.* Os. Aurel. *Dispunct.* 20. [in Thes. Otton. *Tom.* III.

Tom. III. *p.* 742.] ait, illam ab initio non esse, nisi in spe, et aliquo facto posse excitari: quod non probo.

Interim nihil si Titius petet,] *Si* abest apud Rob. Steph. (5). *Is* legit Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 1. *p.* 28. (6).

Namque dies legati, cui conditio non adscribitur, etc.] Non obstat *L.* 16. *pr. h. t.*

(1) *Pupillus* hic etiam inserunt Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Flor. scriptum erat: *accepissec*, errore Librarii, pro *accepisset nec*, inde deleta *o* est *t* reposita. Vid. Brencm. *h.*
(3) Aliique, veluti De Ajala, *in L. ult. Cod. de aleator.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1076. Mercer. *Conciliat. Cap.* 3. *p.* 71. *seq.* Jauch. *de Negation. Pand. p.* 313. *seqq.* Pothier. *Tit. de cond. et dem. num.* 45.
(4) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4. D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 22. Walch. ad Eckhard. *Herm. Jur.* I. 2. §. 52. *p.* 48. Rem maxime pendere a decisione quaestionis, an pupillus, qui sine auctoritate tutoris contraxit, et locupletior factus est, civiliter, si vero non locupletior factus est, naturalitur obligetur? observat Otto, *in Papinian. Cap.* 17. §. 4. *p.* 700. de qua quaestione vid. Gluck. *Tit. de Pactis,* §. 288. *p.* 62. *seqq.* et auctores ibi laud.
(5) Etiam apud Hal. Vid. Geb. *h.*
(6) *Sibi*, vel *sic*, Duirsema, *Conj. Jur. Civ.* I. 1. §. 14. *p.* 28.

L. XXVI.

Firmia Heliodoro etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 27.

Postea *non videri conditionem additam*,] *Propterea*, Cujac. *Obs.* XVIII. 16. et *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (1) probabiliter.

(1) Etiam Pothier. *Tit. de cond. et dem. num.* 44.

§. 1.

Eamque pecuniam ad alium transferri,] *Que* abest a Flor. male (1).

Nam certam aetatem sorti solvendae praestitutam videri, etc.] Aliud *L.* 22. *L.* 23. *h. t.* Ches. *Differ. Jur. Cap.* 24. *num.* 4. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 686.] add. Sand. *Decis.* IV. 4. *Def.* 7. vs. *In tertia quaestione* etc. Maynard. *Decis. Tholos.* V. 98. Van Leeuwen, *Cens. Forens. Part.* I. *Lib.* III. *Cap.* 8. *num.* 32. *seqq.* add. et Averan. *Interpr. Jur.* II. 16. (2). Aliud, si legatum sit ob finem, qui legatario mortuo nequit obtineri. *Consil. JCtor. Batav. Part.* III. *Cons.* 2. In dote tamen filiae nuptiarum tempore danda, aliud respondit Cyriac. *Controv.* 72. add. Idem, *ibid. Controv.* 316. *num.* 6. *seqq.*

(1) *Eamque*, Hal. et omnes, probante etiam Brencm. *h.* et Leonin. *Emend.* V. 11. *num.* 4.
(2) Et Voet. *ad h. t. Pand.* §. 2.

§. 2.

Non plura, sed unum esse fideicommissum certis pensionibus divisum apparuit :] Probatum est, hoc defunctum voluisse: alioquin ordinarie aliud dicendum. *L.* 4. *de ann. legat.* Ches. *Differ. Jur. Cap.* 24. *num.* 4. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 686. *seq.*] Vid. et Lopez. *Animadv. Cap.* 19. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 473.] (1).

(1) Add. Voorda, *ad L. Falcid. Cap.* 12. §. 17. Sequitur : *non dubie, persona deficiente*, etc. ubi Flor. negatio excidit. Vid. Geb. *h.* et Jauch. *de Negat. Pand. p.* 31. *et* 119.

L. XXVII.

Eique fideicommissum dedit,] Verbum *pure*, ex prae-

ce-

cedentibus, post *eique* legi debere, vult Cujac. *Obs.* XXVI. 31. (1).

(1) Etiam Pothier. *Tit. de cond. et dem. num.* 87.

§. 1.

Cum absentibus heredibus ex SCto *libertatem sunt consecuti*,] D. Goth. *in not.* „*Rubriano.*" Vel *Dasumiano.* Cujac. *loc. modo cit.*

L. XXVIII.

Respondit, a quibus *instructus sit fundus*, etc.] D. Goth. *in not.* „*ea quibus*, Hal." et Rob. Steph. (1).

(1) Probante Brencm. *h.*

L. XXIX.

Utrum (1), *cum primum potuerit*, etc.] *Verum* Rob. Steph. (2).

(1) Ita modeste sententiam suam exprimere JCtum, non adfirmando, sed proponendo, notat Pothier. *Tit. de Legat. et fideic. num.* 271. add. P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 30. *seqq.*
(2) Hal. *utique.* Vid. Geb. *h.*

L. XXXI.

Respondi, *si uxor prius decessit*, etc.] Facit huc *L.* 14. §. 1. *h. t.*

TITULUS III.

UT LEGATORUM SEU FIDEICOMMISSORUM SERVANDORUM CAUSSA CAVEATUR.

Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* III. *Const.* 8. *Def.* 38. Formula apud Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.*

L. I.

L. I.

Ulpianus Lib. LXXIX. *ad Edictum.*] De *Praetoriis stipulationibus* tractans.

§. 9.

Probandum est, cessare etc.] D. Goth. *in not.* „*nec cessare*, Vulg. et male." Vid. Cujac. *Obs.* XV. 10. (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8. et Jauch. *de Negat. Pand. p.* 31. Florentinam etiam Graecos confirmare, notat Leunclav. *Notat.* II. 77. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 152. Sed. vid. Brencm. *h.*

§. 11.

Ex soluto *ei posteriore fideicommisso.*] Lege: *exsoluto* (1).

Quamvis si quis inspexerit, etc.] Ratio dubitandi.

(1) Vitium typographicum est.

§. 13.

Ut id, quod oportebit, etc.] Quod non est in stipulatione, sed subintelligitur ex mente Praetoris. Facit huc *L.* 52. *de verb. oblig.* Aliud in conventionalibus. *L.* 76. §. 1. *L.* 89. *de verb. oblig.* add. Cujac. *Obs.* XVII. 37. Vinn. *Sel. Quaest.* II. 10. in fin.

§. 14.

Quia nec legatum non *transmittitur.*] *Non* abest apud Rob. Steph. (1). Cujacius tamen, *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 5. *pr. h. t.* hanc lectionem defendit. Sed non probo, ut nec Leonin. *Emend.* VII. 21.

Huic stipulationi easdem caussas et conditiones inesse etc.] Vid. *L.* 8. *h. t.* Fab. *Cod.* VI. 25. *Def.* 8.

(1) Et H. a Porta. Al. *quia legatum non transmittitur*. Brencm. *h.* quem vid. de scriptura hujus loci in Cod. Flor.

§. 17.

Per exceptionem doli repelli, qua *fructuarius* etc.] *Repellitur, quia*, Rob. Steph. (1).

Plane si decem aureorum possessionem Legatarius habeat,] Cui legata decem.

Dandam vel heredi, vel fructuario utilem actionem etc.] Ex SCto, de quo modo.

Oblata cautione,] *Quasi fructuaria.*

Ad exhibendum eum posse agere,] Contra scientem.

(1) *Repellitur*, etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 19.

Siquidem ipso jure minuatur portio hereditatis,] Ut postumi agnatione, etc. Glosf. *h.*

§. 20.

Verumtamen exceptione patrem vel dominum submoveremus,] Facit huc §. 14. *h. l.*

Ut in easum non sit de legato cautum:] *Casu*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et omnes. Vid. Brencm. *h.*

L. III.

Sed et ipsis, qui sunt in potestate, cavendum est,] Facit huc *L.* 18. *de reg. Jur.* ubi vid. Interpp.

Sed in utroque casu iisdem personis etc.] Uti *L.* 16. *h. t.*

L. V.

Cujus nomine proposita *stipulatione* etc.] *Praeteria*, Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.*

Fi-

Fidejussores interim teneri negavi, etc.] Quia non est reus, qui conveniatur. *L.* 57. *de fidejussor.* Cujac. *d. loc.* (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. et Voet. *ad eund. Tit.* §. 4.

§. 1.

Imperator Marcus Antoninus etc.] Vid. Cujac. *ad Paull. Sent.* L. 21. [*not.* 2.] et *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* (1).

Cum appellasset,] Ratio *L.* 1. §. *ult. ad SCtum Turpill.*

Apud quem ut sequestrem fructus deponantur,] Vid. *L.* 21. §. *ult. de appellation.*

Sed si is, *qui* vivit, etc.] D. Goth. *in not.* „*vicit*, Hal." et Rob. Steph. (2).

(1) Add. Pothier. *Tit. ut in poss. legat. num.* 18.
(2) Etiam Taurell. *in annotat. rectius : vicit.* Vid. Brencm. *h.*

§. 2.

Si dies aut conditio legati, fideicommissi etc.] *Vel fideicommissi*, Rob. Steph.

§. 4.

In deposito habendum.] Vid. *L.* 11. §. 13. *de Legat.* 3°.

L. VI.

Qui *cognoscere*,] *Ejusque*, *qui*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Rebus publicis remitti solere etc.] Quibus magis credi-

ditur, quam ulli privato. Dion. Chrysost. *Rhodiac. p.* 326. (1).

(1) Sequitur: *voluntati defuncti* statu iri. Ita emendavit Ant. Augustin. *Emend.* II. 2. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1471. Flor. *staturi*. Hal. *statum iri*. Vid. Brencm. *h.*

L. VII.

Paulus Lib. II. *Manualium.*] Junge *L.* 89. *de hered. instit.*

Sed melius est, per mediocritatem (1) *caussam dirimere, ut cautioni* etc.] Vid. Merill. *Differ. Jur. Cap.* 14. (2). Alia via etiam est, ut patri relinquatur, qui heredi caveat de restituendo filio. Fab. *Cod.* IV. 24. *Def.* 21.

(1) De qua Nerius, *Analector.* I. 30. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 364. *seq.*

(2) Et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 6.

L. VIII.

Protinus iisdem diebus etiam ex stipulatione debentur.] Facit huc *L.* 1. §. 14. *h. t.*

L. X.

Et si in rem esset concepta stipulatio.] *Si* abest apud Rob. Steph. (1).

(1) Omnes editos hoc supplementum habere, notat Brencm. *h.* Vid. de hac Lege Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. *in fin.*

L. XI.

Et *procurator, vel quis alius* etc.] *Et* non debet ejici, etsi absit a Flor. (1).

(1)

(1) Etiam Hal. et Vulg. *et* praefigunt. Vid. Brencm. *h* qui notat, caput hoc in Pand. Flor. admodum depravatum esse.

L. XII.

Et ideo, licet desideraverit quis caveri sibi, etc.] Facit huc *L. ult. Cod. si manc. ita fuer. alien.*

L. XIII.

Et quoque, cui *legatorum actio datur* etc.] *Cui* sensus exigit (1);

(1) Supplementum hoc esse Haloandri, quem secutus est Taurellius, notat Brencm. *h.*

L. XIV.

Si pure fideicommissum sit relictum,] Vid. *L. seq.*

§. 1.

D. quoque Pius rescripsit, etc.] Vid. *L.* 1. §. 3. *tit. seq.* add. *L.* 1. *Cod. ut in poss. legat.* et Cujac. *in Paratitl. ad d. Tit. Cod.*

L. XV.

Etiam de praesenti Legato locum habet haec satisdatio:] Vid. *L. praec.*

L. XVI.

Si duo ejusdem nominis de Legato *contendant*,] Recte (1). *Cum possit eosdem fidejussores* etc.] Uti *L.* 5. *h. t.*

(1) Sic etiam Hal. et Vulg. probante Brencm. *h.* Flor. *de* abest.

L. XVII.

Si solidum Legatum is (1) *coeperit debere.*] Hoc fit non

non ob moram, sed jus adcrescendi, quod etiam heredi invito obtinet. Vinn. *Sel. Quaest.* II, 10.

(1) Hal. *his coeperit deberi.* Vid. Geb. *h.*

L. XVIII.

Respondit, secundum ea, quae proponerentur, non compellendum cavere.] Dat tamen remedium *L.* 50. *ad SCtum Trebell.* Brunneman. *ad h. l.* et Cyriac. *Controv.* 288. *num.* 21. *seqq.* Non recte. Vid. Fab. *Cod.* VI. 31. *Def.* 1. (1).

(1) Praecedit: *et* veretur *pater fideicommissarii*, etc. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXVII. §. 12. *in fin.* ope geminationis, legit: *et vereretur* etc. add. Brencm. *h.* Idem Pronomen in eadem oratione aliquando varie accipi, ut nunc Relativi, nunc Reciproci significationem complectatur, etiam hanc Legem exemplum praebere, observat J. C. van Wachendorff. *in Triad. Diss. p.* 95.

TITULUS IV.

UT IN POSSESSIONEM LEGATORUM VEL FIDEICOMMISSORUM SERVANDORUM CAUSSA ESSE LICEAT (1).

(1) Non abrogavit hanc missionem Justinianus. Vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 11. et Voet. *ad eund. tit.* §. 1.

L. I.

Et magis est, ut utantur exceptione, etc.] Vid. *L.* 19. *de exception.*

§. 1.

Non (1) *tamen et satisdatio debet offerri Legatario;* etc.] Vid. Fab. *Cod. h. t. Def.* 3.

(1) Hal. *num*, signo interrogationis post *Legatario* posito. Vid. Geb. *h.*

§. 2.

Quippe, si conveniatur, exceptione doli mali uti possit.] Hinc colligunt, sententiam absolutoriam non indigere exsecutione. Gail. *Obs.* I, 113. *num.* 18.

§. 3.

Ei (1), *cui legatum* solutum *est*, etc.] *Non solutum*, Jauch. *de Negation. Pand. p.* 268. (2).

D. Pius ad Aemilium Equestrem rescripsit, etc.] Vid. *L.* 14. §. 1. *tit. praec.*

(1) *Si cui legatum est*, Cujac. *Obs.* IV. 33. et Pothier. *Tit. ut Legat. seu fideic. serv. causs. cav. num.* 10.
(2) Nihil mutat Sammet. *Opusc. p.* 176.

§. 4.

Cum adhuc dubium est, etc.] Deliberante herede. Gloss. *h.*

Cum certum sit, legatum vel fideicommissum non debere.] D. Goth. *in not.* „*non deberi*, Hal." et Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. III.

Hodie constet *de fideicommisso, hodie agamus*,] D. Goth. *in not.* „*constat*, Hal." et Rob. Steph. (1). Hinc illud: *modo constat, modo agatur.* add. Mornac. *ad L.* 18. *Cod. de probat.*

Di-

Dicendum est, cessare satisdationem, etc.] Facit huc *L.* 14. §. 1. *tit. praec.*

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

D. enim Pius rescripsit, etc.] Vid. *L.* 14. §. 1. *tit. praec.*

§. 3.

Egenos fidejussores esse datos:] Ab initio.

Ipsam enim facilitati suae etc.] Add. *L.* 1. §. 17. *de separation.* *L.* 3. §. 9. *de in rem vers.* (1).

(1) Add. Curtium, Εἰκαστῶν, I. 40. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 132.

L. IV.

Veluti quod fidejussor decesserit,] Sine herede scil. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* Obstat *L.* 4. §. 1. *de fidejussor.*

Aut etiam rem familiarem inopinato fortunae impetu *amiserit*,] Lactant. *Divin. Instit.* III. 28. dicitur fortuna *accidentium rerum subitus atque inopinatus eventus.*

L. V.

Missus in possessionem,] D. Goth. *in not.* „ex primo decreto." Male.

Nunquam pro domino esse incipit:] D. Goth. *in not.* „Imo, pro domino possidet. etc." Inepte.

§. 2.

Is enim qui ex caussa legatorum possidet, sibi, non alii possidet.] Et contra quemque non cavendo sua contumacia peccat heres. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 24. *Thes.* 3. *Lit. g. p.* 545.

Nam is qui possidet, non sibi, sed omnibus possidet.] Vid. *L.* 12. *L. ult. de reb. auct. Jud. possid.*

§. 3.

Qui prior missus est Legatarius etc.] Vid. Bachov. *loc. modo cit.*

§. 5.

Quam si dolo malo in ea caussa esse desierit,] *Desierint*, Rob. Steph. recte.

§. 10.

Quia non sunt istae res hereditariae.] D. Goth. *in not.* „Censentur tamen quodammodo hereditariae in petitione hereditatis. etc." Alia res.

§. 13.

Sed alterius nominis successor,] Bonorum possessor, fideicommissarius universalis (1).

(1) Sequitur: *ex dolo ejus sit aestimandus.* Hal. et Vulg. *dolus*, probante Brencm. *h.*

§. 16.

Imperator Antoninus etc.] Caracallam ita vocat passim Ulpianus, sed eundem vocat *Divum* §. 25. *h. l.* add. *L.* 6. *Cod. h. t.* ubi Alexander magis hunc honorat, quam in Caracallam quadraret.

In satisfactione cessatum est:] Al. (1) *nec satisfactum est.* Leonin. *Emend.* I. 2. qui id recte improbat.

Qui ex qua *caussa* etc.] *Quaqua*, Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 12. *num.* 3. (2).

(1) Ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Dissentit Jo. Cannegiet. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 9. *p.* 205. qui *ex qua* exponit: *ex aliqua.*

§. 17.

§. 17.

Tamen ad exsolvendum legatum refertur.] Vid. §. 24. *h. l.*

§. 19.

Non possessionum,] D. Goth. *in not.* „ *sessionum*, Duaren. etc. Zoannet. etc." laudatus a Cujacio, *Obs.* IV. 33. (1). Dissentit Otto, *in Praef. Tom.* IV. *Thes. Jur. p.* 21. *seq.* (2). Sed quid hic sunt *possessiones?*

(1) Add. Galvan. *de Usufr. Cap.* 33. *num.* 1. Leonin. *Emend.* I. 2. *num.* 13. *seq.* Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12. Pothier. *h. t. num.* 21.
(2) Nihil quoque mutat Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de bonor. poss. p.* 346.

§. 21.

Exemplo pigneratitiae actionis etiam utilis *actio* etc.] *In factum. L.* 9. *pr. de reb. auct. Jud. possid.*

Ut festinetur ad sententiam.] *Ad satisfactionem*, Cujac. *Obs.* IV. 33. (1). Vid. §. 16. *et seqq. h. l.*

(1) Etiam Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12. et Pothier. *h. t. num.* 23.

§. 23.

Quod si ex Constitutione etc.] Vid. §. 16. *h. l.*

§. 24.

Satisfieri voluntati defuncti sic accipitur, etc.] Vid. §. 17. *h. l.*

§. 25.

Constitutio autem Divi Antonini etc.] Vid. ad §. 16. *h. l.*

Si (1) *quamvis heredes non sint:*] Facit huc §. 13. *h. l.* adde Legatarios, secundum §. 28. *h. l.*

(1) Abest ab omnibus scriptis et editis. Vid. Brencm. *h.*

§. 26.

Si litem eo nomine contestatus *sit*,] *Contestaturus*, Cujac. *Obs.* X. 29. (1).

(1) Ad seq. §. 27. vid. Bynkersh. *Obs.* III. 14.

§. 28.

Missio autem locum habebit, etc.] Ex Constitutione.

Non tantum si quis id ipsum, quod legatum est, rogatus sit,] Scil. restituere.

§. 29.

Aequissimum esse Julianus ait, cogi eum invicem *satisdare*,] Non heredi. Mev. *Decis. Part.* VIII. *Dec.* 211.

Aut ipsa decem tradere,] Sempronio.

§. 30.

Ut et ipse Legatario caveat:]. De re ei praestanda. *Legatarius* mallet Accursius: quod non probo. Vid. *fin. h.* §.

In eum scil. casum, quod etc.] *Quo*, Rob. Steph. (1) melius.

(1) Etiam Hal. et Vulg., probante Brencm. *h.*

L. VI.

Et in testamento cautum, ne eo nomine satisdaretur:] Vid. Noodt. *de Usufr.* I. 20.

§. 1.

Nam quod si integra re fieret etc.] D. Goth. *in not.* „Lege: *qui si integra re id ei fieret.*" Male.

Discedere a possessione debet,] Non obstat *L.* 8. §. 4.

ve. Plane si misso. qui satisd. cog. Vid. Cujac. *Obs.* XXII. 26.

L. VII.

Modestinus *Lib.* III. *Regularum.*] Mallem: *Marcianus*, ut Vulg. (1), qui de ultimis voluntatibus egit *Lib.* III. *Regularum.* Facit huc et *L.* 2. *si quid in fraud. patron.* Modestinus *Lib.* III. *Regularum* non item.

Dum venter in possessionem *est*, etc.] *Possessione*, Rob. Steph. (2).

(1) Etiam Taurell. in margine, et Flor. ita correctum. Vid. Brencm. *h.*

(2) Hal. *cum venter in possessione* etc. Vid. Geb. *h.*

L. VIII.

In hereditaria caussa desierunt.] *Esse desierunt*, Rob. Steph. (1) recte.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. X.

Sed per Praetorem denegatas heredi actiones ipsi persequantur.] Hodie fit et missio in nomina. *L.* 1. *Cod. de Praetor. pign.*

L. XI.

Sic enim et si statuliberum ex eadem caussa possidere coepisset:] *Coepisses*, et mox: *non potes*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Praecedit: *et tu medio tempore in possessionem ejus* factus *fueris:* de qua locutione vid. D. Goth. *in not.* et Cujac. *Obs.* VIII. 30. Malam versionem esse, ait Jens. *Strict. ad Pand. p.* 397. Vulg. *missus.* Vid. Brencm. *h.* Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos.* et

et Rom. Tit. 1. §. 6. *p.* 181. legit: *interea possessionem ejus nactus fueris.* Explicuit hanc Legem Finestr. et de Monzalv. *in Hermogen. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 799. *seqq.*

§. 1.

Nihil me per eum *laedi* etc.] *Em*, MS. Flor. (1). *Im*, Leonin. *Emend.* II. 12.

(1) Add. Cujac. *Obs.* III. 38. Finestr. *loc. modo cit. p.* 803. *seqq.* Brencm. *h.*

L. XII.

Adversus Municipes quidem etc.] Si ipsi id debeant praestare (1).

(1) Jens. *Strict. ad Pand. p.* 397. pro *municipiis fideicommissum relinqui posse* etc., in initio Legis, legit: *a municipiis* etc.

L. XIII.

In possessione (1) *omnium bonorum*, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, unius tantum etc." Aliena.

(1) Hal. et Vulg. *possessionem.* Vid. Brencm. *h.* — Ad seq. *L.* 15. vid. P. Fiers Smeding, *Diss. de Salvio Aburnio Valente*, *p.* 114. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

EMEN-

EMENDANDA.

Pag. 4. *L.* VIII. §. 3. *Damnari ad ferrum* etc. notam continent.

Pag. 16. *L.* VIII. *Fouquel.* lege hic, et etiam alibi, *Foquel.*

Pag. 20. Lin. 21. *Qnia* lege *Quia*

Pag. 64. *L.* XLIX. *superyucue* lege *supervacue*

Pag. 91. *L.* XXXIX. add. De hujus Legis *pr.* et §. 2. vid. E. G. Lagemans. *Diss. de A. Cascellio JCto*, *p.* 46. *seqq.* Lugd. Batav. 1823.

Pag. 99. *L.* VIII. *not.* 1. add. C. F. Walch. *Comm. de Conditione jurisjurandi ultimis voluntatibus adjecta.* Jen. 1759.

Pag. 138. *L.* XLIV. *not.* 1. *Add* lege *Ad*

Pag. 145. *L.* LXXII. *not.* 1. add. locum Marcelli in *L.* 20. *de cond. et dem.*

Pag. 241. *L.* 1. *pr. not.* 2. add. Conf. *L.* 52. *de cond. et dem.*

Pag. 274. Lin. 7. *vi-* dele.

Pag. 326. Lin. 1. *Dsiputatione* lege *Disputatione*

Pag. 338. Lin. 4. *conjunctis* lege *conjunctos*

Pag. 382. Lin. 2. *Cujac.* etc. add. Casaubon. *ad Lamprid. in Heliogab. Cap.* 21.

Pag. 442. Lin. 28. *ad* lege *ad*

Pag. 444. Lin. antepen. §. 06. lege §. 66.

Pag. 462. Lin. 7. *Vid. Ches.* etc. add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de Libertin.* §. *ult.*

Pag. 463. not. 4. in fin. add. Facit huc *L.* 89. *de cond. et dem.* ubi vide.

Pag. 606. Lin. 14. *Clandia* lege *Claudia*